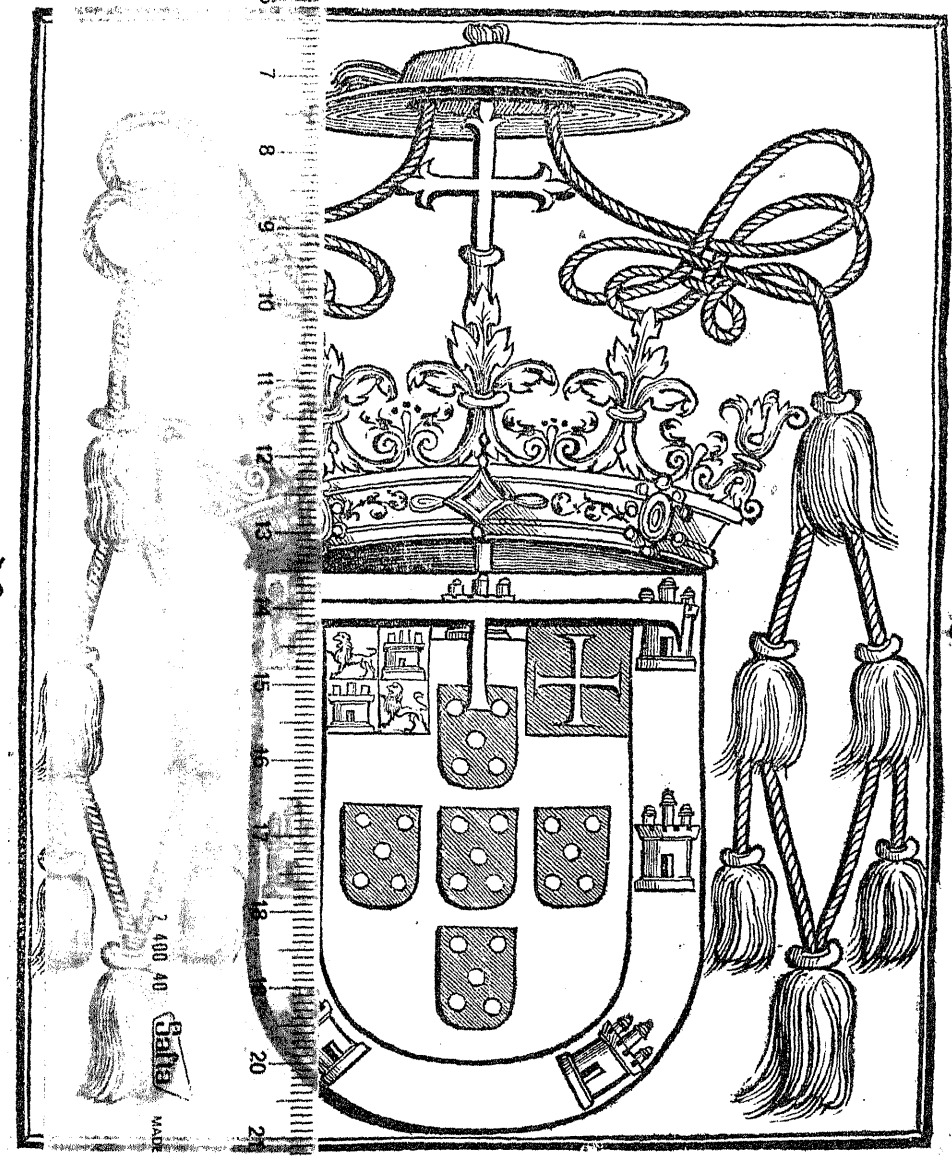

R/7244

NICI RERVVM
BILIVM HISPANIAE
MVS PRIOR.

7afao Brugensi humaniorum literarum
Salmanticensi Academia
professore.

15

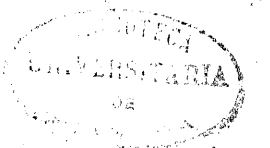
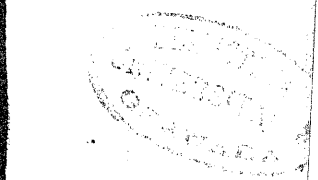
82

MANTICAE
cudebat Ioannes Iunta.

CV... REGIO AD DECENNIVM.

Enrassado en 210 maravedis.

Handwritten signature

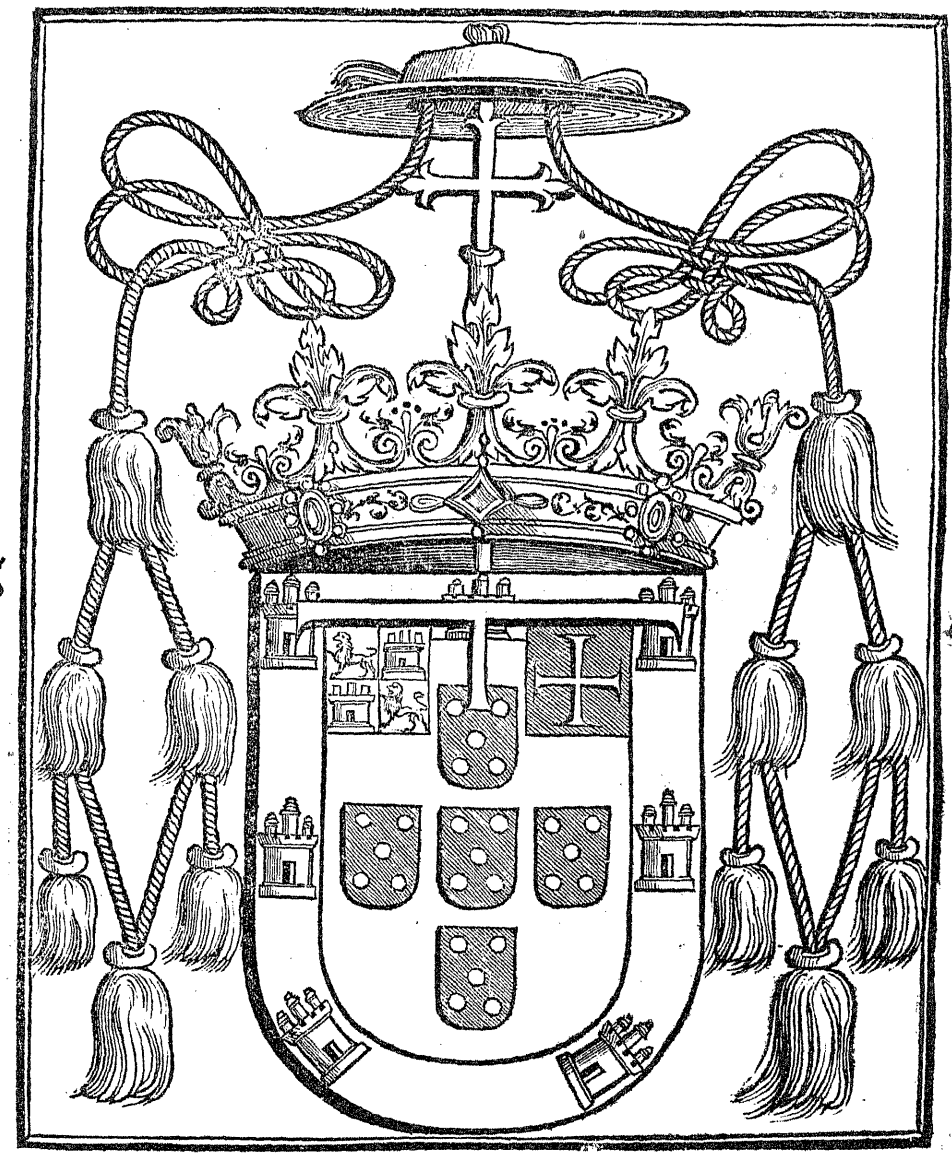

R/7244

CHRONICI RERVM
MEMORABILIVM HISPANIAE
TOMVS PRIOR.

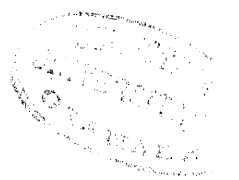
Autore Ioanne Vaseo Brugensi humaniorum literarum
in Salmanticensi Academia
professore.

15

3-5

82

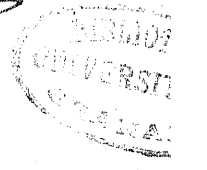
SALMANTICAE
excudebat Ioannes Iunta.

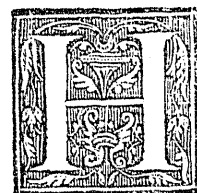
CVM PRIVILEGIO AD DECENNIVM.

Esta tassado en 210 maravedis.

J. Vaseo

Indagacion de las

HOC OPVS PRIVS IN PORTUGALLIA iussu Reuerendissimi Cardinalis & Serenissimi Principis D. Henrici Infantis Portugalliae, & in omnibus regnis ac ditioribus Regis fratris sui summi de fide Catholica iudicis fuit examinatum Eborae, vbi & lucubratum, ab admodum Reuerendo D. Emanuele Sancto episcopo Targensi ac Sacrae Theologiae Doctore grauissimo, & approbatum. Postea vero etiam Valladolidi mandato Serenissimi D. Maximiliani Boemiae Regis a viro vndecunque doctissimo Ioanne Genesio Sepulveda, oratore, philosopho, Theologo consummatissimo, & Caroli Quinti Imperatoris historiographo: qui non solum probauit, sed etiam multa in eo se reperisse scitu digna & ad veram Hispaniae laudem pertinentia chirographo suo testatus est.

EL REY.

POR quanto por parte de vos el Maestro Iuan Vaseo cathedratico que auays sido en la vniuersidad de Salamanca nos ha sido hecha relacion, que ha muchos dias que trabajays en recopilar vna obra en latin, intitulado De las cosas memorables de España, y que teneis acabada la primera parte: suplicando nos, y pidiendo nos por merced, que auiendo respecto a lo suso dicho, os diessemos licencia, y mandassemos que vos, o la persona o personas que para ello vuestro poder ouiesse, y no otras algunas lo puedan imprimir en estos nuestros reynos y señorios de la corona de Castilla, o como la nuestra merced fuesse. Y porque auiendo se visto la dicha obra parecio que de imprimirse no se seguia inconueniente: Por la presente os damos licencia y mandamos que vos o la persona, o personas que vuestro poder para ello tuieren, y no otras algunas puedan imprimir la dicha primera parte de la dicha obra por tiempo de diez años en estos dichos reynos y señorios, que se cuenten desde el dia de la hecha desta mi cedula en adelante, so pena que qualquier persona, o personas que sin tener vuestro poder para ello, lo imprimieren, o hizieren imprimir, y lo vendieren, o hizieren vender pierdan toda la impresion que hizieren o vendieren, y los moldes y aparejos con que lo hizieren: y mas incurra cada vno en pena de cinquenta mil marauedis por cada vez que lo contrario hiziere, la qual dicha pena se reparta en esta manera, la tercia parte para la persona q̄ lo accusare, y la otra tercia parte para el juez que lo sentenciare y la otra tercia parte para nuestra camara y fisco, y mandamos q̄ cada pliego de molde del dicho tractado se veda al precio q̄ por los del nuestro consejo fuere tassado, y mandamos a los del nuestro consejo presidentes y oydores de las nuestras audiencias alcaldes, alguaziles de la nuestra casa y corte y chancilleria y otras justicias y juezes qualesquier de los nuestros reynos y señorios, que os guarden y cumplan y hagan guardar y cumplir esta mi cedula y contra lo en ella contenido, os no vayan ni passen ni consentan yr ni passar por alguna manera so pena de la nuestra merced, y de diez mil marauedis para nuestra camara a cada vno que lo contrario hiziere. Fecha en Aranda a. xvij. dias del mes de Mayo de mil y quinientos y cinquenta años.

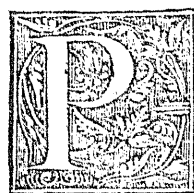
Maximiliano.

La Reyna.

Por mandado de su Magestad sus altezas, en su nombre

Iuan Vazquez.

FRANCISCI SANCTII BRO:
censis ad Lectorem
carmen.

PHOEBVS vt æquoreis puris cum surgit ab undis
Fulgore obscurat sidera clara nouo
Fertilis Europe Lybiamque Asiamque nitentem
Sic superat cœlo, gente, decore, solo.
Quam super elucet felix Hispania, quantum
Inter opes alias aurea lamna micat.
Nam splendore suo gentes allexit Eoas
Cum Tyriis Græcos, Africa regna, Getas.
Qui totidē Hispaniæ populis decora alta dedere,
Quot gaudent Anæ prata per ampla boues,
Præbuit hic profugo sedem Salmantica Teucro
Quæ Salaminiaco nomine gaudet adhuc,
Prouidus his terris sedem sibi fixit Vlysses,
Quâ miscentur aquis hinc Tagus, inde mare.
Prætereo multos, proprio qui nomine nomen
Aeternum Hispanis imposuere locis.
Nil fuit, vt perhibent docti, quod tempore prisco
Hispanis posset se æquiparare iugis.
Non alibi Elysios mirata est Græcia campos.
Hic Zephyris grauidas flamine dixit aquas.
Hic Tagus auratas placido cum flumine arenas
In pontum excelsa ponte superbus agit.
Hic auri crepuit pondus sub vomere sæpe,
Dum pinguem exercet curuus arator humum.
Sed nunc si antiqui starent monumenta decoris
Integra, si posses cernere facta ducum:
Quod mare, quæ tellus te vel per inhospita tesqua
Tardaret Lector, quem noua fama trahit:
Quin legeres portus, quos terra admittit Ibera,
Inspiceresque vrbes, flumina, stagna, lacus?
Geryone vnde boues extincto abstraxerit ille:
Aut vbi Letheas vidit Homerus aquas:
Quo steterit campo quondam ærumnosa Saguntus:
Aut vbi ius dixit dire agitatus Habis.
Quoue loco aspexit Tartessos bella Gigantum,
Ausi qui in superos tela mouere deos.

Hæc si

Hæc si nosse cupis, si plura & mira: quiesce,
Non opus est cupido curua carina tibi.
Non equus aut currus, qui te per faxea lassum
Dum peregrinus eris, ducat agatque loca.
Perlege, quæ doctus scripsit Vascens, abunde
Plura requisitis, si legis, inde feres.
Hic tibi præclare, lepido sermone, locorum
Ostendet mores, horrida bella, situs.
Hic facit, vt niteant prisca monumenta decoris,
Quicquid in Hispano floruit orbe prius.
Denique quod longum tempus consumpsit & ætas
Vasci docti restituit calamus.

✠ 5

ELENCHVS EORVM QVAE COMPRE-
henduntur hoc opere,

Epistola nuncupatoria ad Cardinalem Infantē Portugalliae D. Henricū.
Quo consilio hæc scripserim. Caput primum.
Quanta fuerit huius tractandæ materiæ necessitas propter externos, &
etiam propter ipsos Hispanos. cap. 2.
Nihil mirandum, quòd homo externus de rebus Hispaniæ scripserim,
quodque non sine exemplo faciam. cap. 3.
Qui autores de rebus Hispaniæ scripserunt latine atque Hispanice &
quatenus eos sequar. cap. 4.
Catalogus eorum autorum, quibus in hoc opere sum usus. cap. 5.
Quorum in his Chronicis opera sum adiutus, quique mihi libros sup-
peditauerunt. cap. 6.
Obtestatio ad Lectorem. cap. 7.
Breuis descriptio ac diuisio Hispaniæ. cap. 8.
De laudibus Hispaniæ. cap. 9.
Qui Reges ac populi imperauerint Hispaniæ à Tubal vsque ad Cartha-
ginenses. cap. 10.
De Carthaginensium in Hispania rebus vsque ad tempora Romano-
rum. cap. 11.
De secundo bello Punico, & Romanorum in Hispania rebus gestis vs-
que ad Augustum, cum catalogo Consulium, Procōsulium & Præto-
rum Hispaniæ, quatenus inueniri potuerunt. cap. 12.
Quomodo administrata sit Hispania à natiuitate CHRISTI vsque
ad Gothos, & catalogus Imperatorum, qui imperauerunt Hispaniæ
donec à Gothis occupata est. cap. 13.
De Vandalis, Alanis ac Suenis. cap. 14.
De Gothorum ac Sueuorum Regibus. cap. 15.
Catalogus Regum Legionensium & Castellæ à Pelagio vsque ad tem-
pora nostra. cap. 16.
Catalogus Regum Navarrae. cap. 17.
Catalogus Regum Aragoniæ. cap. 18.
Catalogus Regum Portugalliae. cap. 19.
Catalogus episcopatum Hispaniæ tempore Romanorum & Gotho-
rum. cap. 20.
De recentioribus episcopatibus & primatu Hispaniæ. cap. 21.
De æra, & quantum differat ab anno natiuitatis CHRISTI. cap. 22.
Chronicon rerum memorabilium Hispaniæ à natiuitate CHRISTI
vsque ad annum millesimum vigesimum, hoc est, vsque ad Ferdinan-
dum primum.

REVERENDISS. ET SERE-
NISS. PRINCIPI AC DOMINO D. HEN-

RICO. S. R. E. TT. SANCTORVM QVATVOR CORONATORVM CARDINA

li, Infanti Portugalliae, Archiepiscopo Eborensi, Alcobaciensis mona-
sterij Commendatario, & in regnis Portugalliae summo de fide
Catholica cognitori, Domino suo obseruandis.
Ioannes Vaseus. S. D. P.

ATONEM ILLVM CENSORIVM
magnifice & præclare testatur Cicero præcepisse,
Princeps amplissime, ita comparandam esse vi-
tam nostram, vt non minus ocij quàm negocij
ratio nobis constare videatur. Voluit, opinor, vir
grauissimus, tantam nos rationem ducere tem-
poris, vt ne in ocio quidem ociosi essemus, sed in
eo vel de priuatis vel de reip. commodis semper
aliquid animo tractaremus. Arque idem laudat
P. Scipionem eum, qui primus Africanus est ap-
pellatus, quòd dicere solitus esset, nunquam se-
minus esse ociosum, quàm quum esset ociosus: videlicet quia in ipso ocio
de negociis cogitabat, adeoque nunquam cessabat, vt quæ res aliis languo-
rem afferre solet, ipsum acueret. Horum ego virorum tam singularem
ingenij præstatiã, sicut affirmare me imitatione consequutum esse, stul-
tum ac temerarium iudico: ita non dissimulo, me laborasse semper, vt vo-
luntate proxime accederem. Et negocij quidem mei ratione probe mihi
constare arbitror, tum apud Celsitudinem tuam, tum apud alios, quibus
cum hæc vixi. Sed ocij quænam ratio à me dari poterit, quod adeo
exiguum mihi suppetit, vt nullum verius quàm modicum dici possit. Quid
enim ocij superesse potest homini totos dies in docenda iuuentute occu-
pato? à qua functione si quid forte temporis superesse cõtingat, id totum
curæ domesticæ, discipulorum priuatæ interpellationes, corporis ac salu-
tis necessaria cura consumat? Quorum vt nihil impediãt, tamen ita non-
nunquam animum à prælectione publica defatigatum, adeo nauseabun-
dum reporto, vt cum libris ac priuatis studiis rationem aliquam habere,
si maxime liceat, ne libeat quidem. Nihilominus si quid vnquam vacui
temporis mihi forte dies festi ac feriatii fecerunt, id ne ociosum effluxisse
videri posset, maximopere à me est elaboratum. Cuius rei fidem vt Am-
plitudini tuæ facerem, & quod dico, re ipsa comprobarem, præter alia, quæ
aliquando in lucem dabo, si lucis vsuram Deus Opt. Max. concesserit: hoc

quoque descripsi Chronicon rerum Hispanicarum, opus, ut mihi quidem videtur, non minus necessarium, quam laboriosum. Quod quibus de causis suscepit, posterius latius explicabo. Volui quidem, ut Hispanicorum res gestae, post haec non Hispanicis tantum, sed etiam Latine legerentur. Nam Latina leguntur in omnibus ferè gentibus: Hispana suis finibus, quanquam non exiguis sane continentur. Et consentaneum omnino videtur, ut res haec, quas Hispani gesserunt, quemadmodum orbis terrarum regionibus definiuntur, sic omnibus gentibus innotescat: & quo manuum Hispanarum tela peruenierint, eodem gloria famaque penetret. Quarum rerum maiestatem si dignitate orationis exaequare non potui, danda bonae voluntati venia est, quae in rebus magnis & arduis non solum laudatur, sed etiam pro facto saepe censetur, praesertim quum ea scribantur, in quibus non tam stili venustas desideretur, quam fides historiae quaeratur. Hanc vero lucubrationem multis nominibus sacratissimo tuo nomini Serenissime Princeps dedicare constitui. Primum enim, quum ante annos tredecim relicta Salmanticensi Academia praclarissima, repudiatis aliis conditionibus non poenitendis, me in fidem & clientelam tuam tradidissem: quid minus alienum, quam cui vitam, cui fortunas meas credideram, eidem etiam vigiliis & labores meos literarios commendare? & cui vitae subsidia deberem, eidem & lucubrationis huius patrocinium acceptum ferre? Quid? quod futurum confidebam, ut quum me tantillo ocio, quod succisuiis horis corradere potui, non omnino cognouisses usum ociose, quae tua est erga studiosos humanitas, vberiore copia mihi esses aliquando facturum. Sed postquam res mea ita tulerunt, ut Salmaticam ab Academiae Senatu honesta conditione vocatus redire, multo magis visum est mihi officium meum, ut opus tuis auspiciis atque in familia tua lucubratum Amplitudini tuae nuncuparem, quod tamen demum nouis me beneficiis cumulasti. Nam quamuis operam meam utile esse iuuentuti Lusitanae iudicares, ac proinde discessus meus tibi submolestus esse videretur, tamen cum ita rationibus meis conducere tibi significarem, non modo solita atque usitata beneuolentiae significatione, sed etiam munere donatum me dimisisti, & ne me credereris a familia tua penitus alienauisse, filium etiam meum natum maximum in fidem & clientelam tuam adoptasti. Cuius ego beneficii magnitudinem, nisi etiam absens grata memoria prosequerer, ut mortaliu in gratissimus omnium, merito indignus omni beneficio iudicaretur. Praeterea quum soleas Theologicis studiis historiae lectionem admiscere, ne vlla te fastidia possint ab assiduo studio diuellere, non ingratum me Celsitudini tuae facturum arbitratus sum, si ab ipsis primordiis copeditio tibi proponerem Hispaniae tuae res gestas & inelyta facta, quam tu inter alios Principes peculiariter nobilitate, dignitate, virtutibus exornas, amplificas, illustras. Postremo aut ego vehementer erro, aut nulli omnino Principum Hispaniae poterat hoc opus conuenientius nuncupari, quam tibi Princeps sacratissime. Quid enim magis decebat, quam eam Chronici Hispaniae partem, quae de haereson diuersa-

rum

rum tractat extirpationibus & fidei Catholicae stabilimentis: summo deinde de Catholica in istis Portugalliae regnis ac ditionibus iudici dedicare? de sanctis illis episcopis & vere pastoribus: antistiti sanctissimo, & veteribus illis, absit adulationis suspitio, iure comparando? de antiquis Conciliis & ecclesiasticis statutis: ei praesuli, cuius in hoc omnes vigiliae, omnes cura & sollicitudines incubunt, ut grex ei commissus quam maxime ad veram illam primitivae ecclesiae pietatem componatur? de principibus religiosissimis: Principi verae religionis obseruantissimo? Adde quod hic reperies amplissime Domine, non tam quod imitere, quam quod imitatum abs te merito gaudeas. Nam quod initio Pontificatus tui synodum Bracarae omnium illius dioecesis sacerdotum conuocasti, & ecclesiastica disciplina aliorum vel negligentia vel coniuentia labasceret, in integrum, quoad eius fieri potuit, restituiti: hoc habes Lucretij, S. Martini, & aliorum eiusdem sedis sanctissimorum praesulum, ut de reliquis taceam. Quod Iudaicam perfidiam tam constanter oppugnas: hoc Sisebuti Regis Christianis. Quod cuius haereticae prauitati tam capitale bellum indixisti: hoc S. Leandri, S. Ilidori, S. Alfonsi, hoc aliorum pontificum, quorum Hispania tua sanctitate gloriatur, tum meritis adiuuatur. Quod Bracarae collegium instituiti, in quo pueri gratuito bonis literis & probis moribus imbuerentur a teneris, atque idem iam Eborae tanto studio ac diligentia moliris maximo reip. bono, neque minore aliorum episcoporum exemplo: hoc quoque habes S. Ilidori, ne recedendis aliis prolixus sim. Quod tanta cura & sollicitudine semper adnixus es, ut qui te duce Deo militant sacerdotes, eam feruet vitam castitatem, quam in suscipiendo tanto sacramento professi sunt: hoc sancti & venerabilis episcopi beati Montani Toletani praesulis, cuius in ea re diligentia miraculo diuinitus comprobata est. Quod dioecesin tuam ipse perlustras, quum in familia tua multos habeas integritate & eruditione praestantibus viros, quorum in ea re vicaria uti opera possis: hoc post alios S. Giraldi, qui in eo munere vita quoque perfunctus, a visitatis ouibus ad visendos angelicos choros felicissime demigravit. Quod quoties a negociorum strepitu secessum quaeris, omnis animi tui voluptas sit inter monachos religiosissimos versari: hoc Helladij episcopi, cuius sanctitatem Toletana veneratur & colit ecclesia. Quod viduas, pupillos, omnes ex aequo pauperes tam proluxa benignitate prosequeris: hoc praeter venerabiles episcopos, etiam Recaredi, Sisebuti, & aliorum pientissimorum Regum. Quod ad ea quoque descendis, ut in ecclesiis tibi subiectis altaria niteant, sacraria sint munda, vasa luculenta, liturgiae & officia ecclesiastica quam decentissime & quam deuotissime peragantur, quodque tibi sit in omnes ceremonias pia sollicitudo disposita: quam laudem in sacerdote CHRISTI ipse quoque D. Hieronymus magni aestimat: hoc habes venerabilis Conantij episcopi, quo praetore diuus Fructuosus ad tantam profecit sanctitatem, hoc beati Eugenij, ut de ceteris sileam. Denique hic tu Princeps vere catholicus, plurima

✠ 5 leges

leges de Regibus Christianissimis nō iniucunda : hic pontifex CHRI
 STI vigilantissimus, de sanctissimis Hispaniæ episcopis permulta
 reperies, quæ non dubito, quin tanto tibi gratiorem huius operis lectio-
 nem efficiant, quāto singularibus virtutum exemplis impensius delecta-
 ris. Cæterum, vt nulla est in rebus humanis sincera voluptas, ita hic quo-
 que rerum vicissitudines erunt, & nonnulla interuenient parum fausta
 de Regibus quibusdā partim hæreticis, partim impijs & omni scelerum
 inquinamento pollutis, de paucis episcopis de pastoribus verius quā
 pastoribus, de luctuosa illa Hispaniæ clade, quæ lectionis quidem volu-
 ptatem imminuēt, sed salutari doctrina, & utili in posterum, si saperemus
 exemplo docebunt, quod non minus vere quā eleganter diuus scripsit
 Hieronymus, peccatis nostris barbaros fortes esse. Accipe igitur Serenif-
 sime Princeps, à cliente tibi deuotissimo munusculum, non auctoris no-
 mine, sed eorum, qui in illo describuntur, cōmendabile. Quod quum
 aliis multis de causis serenissimo tuo nomini dedicandum censui, tum
 hac præcipue, vt te tibi tanquam penicillo depingerē, non quin sciam,
 quantopere singularis tua modestia ab istiusmodi præconijs abhorreat,
 sed quod omnium interesse censeam, vt talem te esse cognoscant. Siqui-
 dem virtus acrioribus ad imitationem sui stimulis nos excitat, quoties in
 illustri posita fastigio refulget. Dominus Deus, qui te tot sanctissimorū
 Pontificum illustrauit exemplis, curriculo præsentis vitæ feliciter exacto,
 cum eisdem immarecensibili beatitudinis laurea coronet, atque interim
 Serenissimam Amplitudinem tuam ad cōmunem Christianæ reip. vti-
 litatem & sacrosanctæ fidei Amplificationem quā diutissime ser-
 uet incolumem. Salmantica. xij. Calendas Ianua-
 rias, Anno. M. D. L. I.

IOANNES VASAEVS
 CANDIDO LECTORI
 Salutem.

VM PRIMVM HOC OPVS EX-
 cudi coeptum est, non ignarus, quā fallax & labilis sit
 humana memoria, quā multa soleant etiam intentissi-
 mos oculos & maximam hominis diligentiam fugere, præ-
 ter alios amicos, etiam orauī virum grauissimum atque
 eruditissimum Didacum Neilam canonicum Salmanticensem, vt to-
 tam hanc lucubrationem accuratius perlustraret, & deposita paulisper
 amici persona, Censoriam virgulam sumeret, ac si quid erratum vel à
 me vel à Typographis, si quid obscure vel ambigue dictum, si quid de-
 nique, quod scrupulum Lectori quocunque modo facere queat, repe-
 rirer, id obelisco vel iugularet, vel saltem notaret. Dedit vir humanif-
 simus hanc operam amico non solum libenter, sed etiam bona fide at-
 que accurato iudicio, & pauca quædam deprehendit, quæ te Lector
 amice, si non offendere, certe remorari posse videbantur. Ea in gratiam
 tuam subiectis annotatiunculis partim explicare, partim eliminare volui,
 ne non tibi per omnia videar satisfecisse. Vale & hanc quoque diligen-
 tiam meam boni consule.

- ¶ Folio tertio, facie prima, linea decima sexta. Gallia Togata erat, non
 Italia) Non ignoro Patauium Plinio in decima Italia regione poni,
 & Italiam eidem à Varo fluuio incipere: sed veterum opinionem se-
 quor, quibus Gallia Cisalpina prouincia erat extra Italiam, & Ru-
 bicon fluuius Gallia Cisalpina siue Togata atque Italia terminus.
 Quod ex autoribus antiquis clarius est, quā vt probandum sit, ne
 ipso quidem Plinio refragante Rubiconem quondam fuisse Italiae fi-
 nem. Sicuti tamen hoc non placebit, pro Italiae legat Latij.
- ¶ Fol. 13. fa. 2. lin. 39. Ptolomæo per inaduertentiam pro Ptolemæo scri-
 psimus, sic alibi sæpe. Satis sit semel monuisse.
- ¶ Fol. 15. fa. 1. lin. 11. Catonem Censorinum posuimus pro Censorium.
 Sic alibi opinor bis. fol. 16. fa. 1. lin. 5. & fol. 27. fa. 1. lin. 36. Illud
 quoque animaduerte numerum ipsius folij vitiatum.
- ¶ Fol. 20. fa. 2. lin. 22. Calpen & Abylam) Pomponius Mela ipsos mon-
 tes columnas Herculis appellat, idque bis nempel lib. 1. cap. 5. & lib.
 2. cap. 6. Sed ego Diodorum Siculum sequutus sum, qui libro quin-
 to scribit Herculem peragrata maiori parte Africae, ad Oceanum, qui

est ad

est ad Gades, peruenisse, ibique positus ab vtraque continentis parte columnis cum exercitu in Hispaniam transiisse. In qua opinione est & Pindari interpres Græcus, quamuis post vestigatos ibi Geryonis boues positas dicat, vt etiam annotauit in Chiliadibus Erasmus. Seruius quoque scribens in vndecimum librum Aeneidos columnas Herculis legi dicit in Ponto & in Hispania. Apud Strabonem longa de hac re disputatio est: sed tandem Diodori sententiæ magis accedit. Ptolemæus ambigue loquitur ad hunc modum, Calpe mons & columna. Quod tamen de veris columnis quosdam intellexisse testis est prima Africæ tabula, in qua ex vtrâque freti Herculei parte columnæ appictæ sunt. Plinius ad Pomponij Melæ sententiam magis inclinare videtur.

¶ Fol. 21. fa. 2. linea. 25. Palantiam & Palentiam) Palantiam ad Turia ripam non procul Valentia, & eius ruinas adhuc extare scribit Petrus Antonius Beuter. Sed & Ptolemæus, illic, nempe in Edetanis, Palantiam fluuium ponit, sed oppidi non meminit. Alioqui Palantia censetur eruditus, quæ nunc Palentia.

¶ Fol. 46. fac. 2. in fine. Huic annotationi videtur addendum, Antonium Sabellicum locum dedisse illi errori. Nam subinde D. Dominicum Calagurritanum appellat.

¶ Fol. 47. fa. 2. lin. 5. Dertofanus) Dertofam, Ilerdam, Tarraconem in Aragonia posui, non quin fatear esse in Catalonia principatu, quem ab Aragoniæ regno Cinga fluuius, Lucano cognominatus rapax, ad Fragæ oppidi pontem disternit: sed cum videam eum etiam principatum ab autoribus neotericis Aragoniæ vocabulo censer, sequendos eos duxi, adductus præcipue autoritate Gerudensis episcopi scriptoris non omnino poenitendi, qui ait ad hunc modum, Cathedralis Aragoniæ Helna siue Helena, Gerudensis, Segobricensis, Maioricensis, Dertofensis, Vrgellensis, Ilerdensis, &c.

¶ Fol. 79. facie secunda, linea. 18. Pompelonensis) Non diffiteor hanc ciuitatem esse Hispaniæ non Galliæ, quippe quæ metropolis est regni Nauarræ. Sed quia D. Hieronymus aperte Gallum affirmat, neque obscure Pompelone natum declarat, nihil mutare libuit. Nisi forte aliam Pompeius in Gallia urbem condidit, cuius rei nulla extat mentio.

¶ Fol. 86. fa. 1. lin. penult. Tyrreni ostij) Ita Iornandes, qui non dubium, quin Tyrrenum ostium, quanquam improprie & nimis large sumpto vocabulo appellat fretum Herculeum, scilicet vbi Tyrrenum mare exoneratur in Oceanum.

¶ Fol. 100. fac. 1. lin. 30. Hoc anno Mahometem) Ita de Mahomete memoriæ prodiderunt Hispanicarum rerum scriptores, inter quos Tu-

densis

densis & Resendius in vita S. Isidori, quam in Eborensi breuiario posuit. Ex aliis vero scriptoribus non modo in Hispaniam, sed ne in Africam quidem venisse videtur, quam aliquanto post ab eius successoribus occupatam aiunt. Cæterum quum hi tantum ea de Mahomete scribant, quæ potentiam nactus & opes gessit, fieri potest, ut priuatus adhuc in Hispaniam ad tentandam fortunæ aleam venerit, præsertim quum quos sequutus sum autores, initio prædicationis suæ hoc factum affirmant. Ego iudicium huius rei in medio relinquo. Præterea Sabellicus & alij autores Calipham Mahometis successorem appellant.

¶ Fol. 124. Fac. 1. Lin. 24. Cum patris suis) Lege, cum reliquis hostibus. Alioqui si Chronica Regis Alfonsi sequimur, historia sibi ipsi repugnat, vt ex anno septingentesimo nonagesimo nono patet. Atque hæc hæctenus.

¶ Errata quoque impressionis neque multa sunt & leuia admodum, vt quiuis modo non obtusissimi ingenij facile deprehendat. Ea tamen restitui possunt ad hunc modum,

Folio,	Facie,	Linea,	Lege,
2	1	24	Principis
5	1	21	qualecunque
6	1	29	ciuitate
9	2	11	præterea
13	2	12	Carpetaniam
15	1	12	duo Consulares,
	&	2	primates
	&	ult.	pertinent
20	1	16	Germanis
	&	2	idololatriam
	&	25	vocantur
22	1	26	Stephanus
	&	2	cæcus
	&	ult.	Hispanis
25	2	2	Græci
24	1	ante penult.	perperam
29	1	8	Liuius

Folio	Facie	Linea	Lege
39	I	19	deletum est.
42	I	20	Tunetem
45	2	antepenult.	Antoninus
46	2	9	episcopus
47	2	22	manu scripto
94	I	51	Compostellam
52	I	8	bonarum
53	I	ultima	capite. 24
54	I	ultima	ademit circiter
61	2	16	iuueni
	&	33	Alfonfus
66	2	33	Italiae
69	I	11	simul cum
71	I	27	profiteretur
	&	antepenult.	Facundi
75	I	16	confessu
78	2	35	vrbe
79	2	22	Regi
80	I	11	alueo
	&	36	quos cum prouincia
81	I	13	in sculptum epitaphiū
82	2	4	sed prius Rex eorū
83	I	3	In Hispaniis
85	2	6	Hunnus
	&	19	vtriusque partis
	&	24	Ostrogothorum
86	I	7	scalpellum
87	I	21	ex S. Isidoro
	&	penultima	Honorichus
88	I	ultima	renocauit
	&	15	Alfonfus
	&	29	Ostrogothorū
89	I	24	librum
91	I	1	metropolitano
	&	27	atq; Amerem postea
94	I	10	contiguo
99	I	20	quingentesimo octo
			gesimo nono.
103	I	ultima	Eborensis

Folio.	Facie.	Linea.	Lege.
105	I	8	huius ipse temera-
			(tor existeret
	&	1	Græcus
	&	24	vniverso
107	2	penult.	ascendisse
107	2	1	Flauij
110	I	12	diabolo
	&	19	innutritus
113	I	10	Reip. statu
116	I	8	Et cum
117	2	35	menses
120	I	10	supererant
124	2	5	Anno regni
	&	12	nox pugnā diremit
125	2	18	benigne cōdonauit,
			(atque
	&	34	occupauit, quibus
126	2	7	meliora polliciti
128	I	25	vena lapidis
	&	33	aquo Marte
129	2	31	admodum
130	2	24	detulerant
134	2	26	Lucas Tudensis
136	I	15	domum retulit.
Numerus foliorum sicubi vitiosus fuerit, ipse se prodet. Numeri vero annorum restituantur hoc pacto.			
19	2	penult.	emendetur 258
28	I	7	emendetur 562
29	2	4	emendetur 575
30	I	1	emendetur 578
	&	11	emendetur 579
58	I	6	emendetur 44
67	2	34	ponatur 257
75	2	1	ponatur 379
76	2	1	ponatur 381
	&	3	emendetur 385
77	2	33	emendetur 394

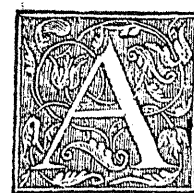
Folio		Facie	Linea		
81		I	I	ponatur	417
	&	2	21	emendetur	419
87		2	15	emendetur	470
	&		ante pen,	emendetur	472
91		I	33	ponatur	525
92		2	vlt.	emendetur	536
95		2	23	ponatur	571
99		2	I	ponatur	590
	&		17	ponatur	591
102		I	31	ponatur	622
	&	2	I	emendetur	626
107		I	19	ponatur	662
	&	2	25	emendetur	672
108		I	10	emendetur	673
III		I	32	emendetur	690
	&	2	11	emendetur	694
120		2	13	emendetur	760
130		2	I	ponatur	918

CHRONICI RERVM

HISPANICARVM TOMVS PRIOR,

per Ioannem Vaseum Brugensem.

ANTE QVAM CHRONICON IPSVM aggrediar, operæ precium mihi facturus videor, si prius consilij mei rationem aperiã, de laudibus Hispaniæ, atq; antiqua administratione illius pauca quedam velut delibem, quæq; natalem CHRISTI præcesserunt, summatim & compendio perstringam. Nam hæc, præterquam quod erunt lectu non iniucunda, etiam non minimum habebunt momenti, tum ad cognitionem ipsius Chronici, tum ad aliã multa, quæ malo in lectoris opinione ac iudicio relinquere, quàm in oratione mea ponere. Faciam vero, quo ad eius fieri poterit, breuissimè, propterea quod Florianus à Campo, & Petrus Antonius Beuter hanc partem prolixissimè simul & diligentissimè, quamuis sermone vernaculo sunt prosequuti: & tamè ita faciam, nisi me fallit mea de me opinio, vt nõ frustra videar post illos hunc laborem suscepisse. Laborauit in eodem argumento latine Ioannes Gerundensis episcopus, & ita laborauit, vt minus necessaria futura fuerit hæc mea industria, si quàm ille diligèter & erudite pleraq; scripsit, tam emèdate fuisset opus impressum. Sed ad ea quoq; quæ ille pulchre ac docte collegit, plurima addemus, quæ ipsum vel seculi vitio, vel librorũ penuria sefellerũt, aut quæ alia quauis de causa ponèda non putauit. Sed ad rem.

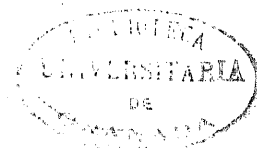
QVO CONSILIO HAEC SCRIPSERIM.

Caput primum.

ATQVE ALIOS QVIDEM VEL DELECTationis ratio, vel vtilitatis illecebra, vel honoris cupiditas, vel virtutis amor impellit, vt animum ad alia atq; alia studia adiungant: me vero nihil horum, vt me ad historie cognitionem darem, comouit, sed necessitas quedam pertraxit. Nam quum in patria mea penè puer, videlicet nondum exacto decimo octauo ætatis anno, ab amicis & propinquis docendæ iuuentuti destinatus essem, tanti laboris impatiens, frequenter mecum rationem inibam, qua tam graue iugum commode possem abiicere. Tandem Louanium profectus, atq; à Rutgero Rescio professore Græco, sed iis moribus, ea vitæ integritate, ea eruditione, vt merito studiosis ac bonis omnibus mors tanti viri lugenda sit, ab eo, inquã, benigne ac liberaliter hospiti-

A tio

rio susceptus, per speciem quidem literis Hebraicis operam dabam, nam hoc pretextu missionem consequutus eram, re vera tamen iuris prudentiae totus vacabam, neque omnino infeliciter, ut mihi quidem videbar, sed institutum illud interruptit Hispanica profectio, quam Nicolao Cle- nardo incitatore ac socio, D. Ferdinandi Colonis auspiciis suscepi. Vbi tribus annis partim in aula Isabellae Augustae, tractandis Proregis India- rum Occidentalium negociis, partim Hispali in numerosissima Biblio- theca Colonica consumptis, tandem Salmanticam profectus, ad intermis- sa legum studia, velut postliminio reuersus sum, inuitatus illuc honesta conditione à clarissimo viro Francisco à Valle Pratore Antuerpiensi, cu- ius tum filius Salmanticensis Ecclesiae Prioratum, sic enim appellant, te- nebat, adolescens longiore vita dignus. Sed rursus tam opportuni patro- ni mors importuna sic vitae meae rationes conturbauit, ut necessario mihi fuerit, interrupto studiorum cursu, publicae professionis munus capeffen- dum. Nondum tamen leges desideratas ita abdicaueram, quin ad eas aliquando mihi redeundum sperarem, usque dum Serenissimus Prin- ceptus & Reuerendissimus Sacrae Romanae Ecclesiae Cardinalis Henricus Portugalliae Infans, misso Salmanticam ad id Nicolao Clenardo, me ad suscipiendam Bracarenensis iuuentutis erudiendae prouinciam vo- cauit. Ibi tum ea mihi res in religionem versa est. Itaque iam omne se- quendarum legum consilium deposui, ratus in fatiis meis esse, vel po- tius deo, cuius admirabili prouidentia gubernantur omnia, ita visum, ut in eo munere, cui penè puer destinatus fueram, consenescerem. Pro- inde ab omnibus aliis rebus cogitationes meas, curas, consilia, studia ad hoc obeundum munus contuli, id vnum spectans, ut quam Spartam na- ctus essem, pro mea virili exornarem. Quod quanto cum fructu factum sit haecenus à me, penes alios esto iudicium. Porro quum in hoc offi- cij genere tantum sit tædij ac molestiae, quatum, nisi qui expertus fuerit, non facile queat aestimare: ratio aliqua quaerenda fuit, quae mihi non vo- luptatem ac delectationem suppeditaret, sed tædia propulsaret, & alleua- mentum aliquod succrescentibus laboribus præberet. Ad eam rem histo- ria mihi accommodatissima visa est, quae præter innumeras utilitates, quibus lectorem cumulat, animū quoque mirifica dulcedine demulcet. Hoc igitur vnicum lassae & cura confecti animi perfugium ac remedium cepi, & Graecis Latinisque historiis Hispanas etiam admiscui, scilicet ne pe- nitus essem ignarus rerum illius regionis, in qua mihi viuendum erat, neue in aliena patria bis peregrinus essem. Quarum lectio magnitudine rerum gestarum ita me recreauit, ut quas obiter prius ac perfunctorie per- lustraueram, serio mox & bona fide perlegerem, neque perlegerem solum, sed etiam præcipua quaeque decerperem. Dij boni, quam diuitem Hispa- niam belli pacisque artibus reperi? quantas rerū ac fortunae vicissitudines?

quot

quot bella prudentissime suscepta, scientissime gesta, felicissime confe- cta? quàm indefatigabilem vindicandae religionis Christianae feruorem? quot omnium virtutum documenta? quot omnium rerum memorabi- lium exempla? Denique non animus modo iucundissimae lectionis vo- luptate mihi expletus est, sed commentarius etiam iustus excreuit earum rerum, quas inter legendum memoria dignas enotaueram. Aegre fere- bam eas in tanto silentio iacere, nullam tantarū rerum memoriā apud ex- teras nationes extare: nullum haecenus in tam præclaro argumento inge- nij vires explicuisse, saltem ut res posteritatis memoria dignissimas ab obliuione hominum atque à silentio vindicaret. Subiit paulatim huius tentandae rei desiderium, sed quum mente repeterem, quàm multa opus essent ad tantam rem cum dignitate conficiendam, quibus ego carerem, praesertim autores illi antiqui, qui de rebus Hispanorum quamuis parce admodum & concise scripserunt, non sum ausus consilium meum cui- quam aperire, ne si euentus non responderet, risum pro gloria reporta- rem. Atque his cogitationum aestibus iactatus, dubius inter spem & me- tum fluctuavi, tantisper dum Georgius Coelius vir omnibus bonarum artium studiis ornatissimus mihi dixit, in Alcobaciensis se monasterij Bi- bliotheca reperisse codicem manu scriptum, in quo essent Sanctus Isido- rus & Sanctus Alfonso de viris illustribus, & alia quaedam. S. Isidori monumenta de rebus Hispaniae. Quid ego nunc tibi referam candide lector, quantopere me bearit nuncius adeo exoptatus? Non conquieui animo, donec tam desiderato thesauro potitus sum, interposita autorita- te Reuerendissimi ac Serenissimi Cardinalis & Princis. D. Henrici, cuius fide ac tutela monasterium illud regitur. Compos tandem factus, quum librum adeo expectatū oculis & animo deuorassem, reperi omnia longe maiora quàm pro expectatione mea, denique talia, quae animum nutantem & ambiguum in certam sententiam prosequendi instituti pro- pellerent. Mox amicos quosdam certiores feci, in quorum fide ac diligen- tia spem aliquā auxiliij ponebam. Quorū adiutus ope ac industria, Chro- nicon hoc conscripsi: cuius nunc priorem tomum in lucem ædere con- stitui, propediem daturus & alterum, si laborem hunc meum non in- gratum fuisse cognouero. Quem eo libentius suscepi, tum ne tam nu- merosus sanctorum martyrum catalogus, tot Praesules sanctissimi, viri eruditissimi & in omni scientiarum genere percelebres, tot res domi foris- que præclare gestae diutius in obscuro essent: tum vero, ut vicem ali- quam Hispaniae pro tam benigno hospitio redderem, cui non secus ac natali solo iam pridem affectus sum, ut in qua totidem propemodum annos atque in patria vixerim. Adeo alienae patriae longo vsu ita consue- scimus, ut etiam propriae anteponamus.

A 2

Quanta

QUANTA fuerit huius tractandae materiae necessitas propter exte-
nos, & etiam propter ipsos Hispanos. Cap. 2.

MERVM NE quis operam in re parum necessaria po-
fuisse me causetur, paucis declarandū duxi, quanta mihi ne-
cessitas huius tractandae materiae visa sit, praecipue propter
exterarum nationes, quibus res in Hispania gestae, scriptorū in-
opia haecenus sunt incognitae. Primū enim Idacius, Ioānes
Abbas, S. Isidorus, Lucas Tudensis haecenus in tenebris latēt. Rodericus
archiepiscopus Toletanus, Ioānes episcopus Gerundensis, Alfonsus Bur-
gensis nuper quidē Xanthi Nebriffensis opera typis excusi prodierūt, sed
ita mendosi, vt plurimis in locis intelligi non possint. Quanquā non mi-
nima gratia debetur Xantho Nebriffensi, qui eos qualescunq; nobis de-
dit, addita praesertim Antonij Nebriffensis patris sui viri vndecunq; do-
ctissimi de rebus gestis Catholicorū Regum Ferdinadi & Elisabes histo-
ria per quā erudita. Qui autores, quāuis vel omnes impressi essent, vel
qui editi sunt, ita essent à mēdis repurgati, vt sine offensione legi possent,
plurima tamen silētio praeterierunt, quae mihi scitu non tantum vtilia &
iucunda, sed propemodum etiam necessaria videntur. Praeterea Roderi-
cus Toletanus, & quicūq; illum sequuti sunt, vel seculi vitio, vel quia for-
tasse deprauatis exēplaribus vsi sunt, non ita vbiq; fidem historiae seruaue-
rūt, vt non aliquādo lima indigeāt. Flor. à Campo, Canonicus, vt audio,
Zamorensis, & Petrus Antonius Beuter theologus Valētinus, diligētius
& eruditius de rebus Hispaniae scripserunt, sed quia vulgari sermone vsi
sunt, Hispanis tantū cōsulere voluisse vidētur. Quasi vero ea sint Hispa-
norū res gestae, quae patriae suae regionibus circūscribi debeāt, ac non po-
tius, quae admodum fama sua cunctū orbem cōplexae sunt, sic ab omnibus
legi mereātur? Iam vero extra Hispaniā pauci admodū scriptores res Hi-
spanas attigerūt, idq; ita dubia fide, vt plerunq; tota errent via. Quarū re-
rum ignoratio, quantas tenebras quibusdā scriptoribus offuderit, quā
multos autores grauis nō paucis in locis vitiauerit, iis demū fuerit mani-
festū, qui diligenter in hoc nostro Chronico animaduertit, quā varios
diuersorū autorū locos misere deprauatos, ac proinde obscuros nō omni-
no, opinor, infeliciter restituimus, vt quāuis nullū aliud operae precium hac
nostra lucubratione fecissemus, nō omnino male collocata opera cēseri de-
beat. Accedit his, quod de sanctis Hispaniae, de scriptoribus primariis, de
aliis multis memoratu dignis nemo satis haecenus pro dignitate tractauit.
Nam Flo. à Cāpo primā tantū Chronicorū suorū partē euulgauit, quod
ego quidē sciam. Petrus Antonius Beuter, dum illustrandae patriae suae pra-
cipue studet, haec atq; alia huiusmodi vel tacitus praeterit, vel paucis ad-
modū perstringit. Proinde necessariū mihi visum est, excussis diligenter
omne genus scriptoribus, Chronicō aliquod adere, in quo nihil eorum,

quae

quae reperire potuissem, praetermitterem. Quod si tantum apud alios in-
nenerit gratiae, quantum mihi praebuit laboris & molestiae, non erit, cur
me vigiliarum mearum poeniteat.

NIHIL MIRANDVM, QVOD HOMO EXTER-
nus de rebus Hispaniae scripserim, quodque non sine
exemplo faciam. Cap. 3.

NEQVE quisquam miretur, aut vitio dandum arbitre-
tur, vel temeritati adscribat, quod homo peregrinus, & ve-
lut in alio natus orbe, de rebus Hispaniae sim ausus aliquid
commentari. Primum enim neque noui quicquam facio,
neque sine exemplo. Nam si considerare volumus eos, qui
res Romanas scriptis suis memoriae prodiderunt, inueniemus plerosque
eorū fuisse Graecos, in quibus Polybium, Dionysium Halicarnassem,
Plutarchum, ne reliquis recēsendis prolixus sim. Quin & Titus Linius
celeberrimus Romanae conditor historiae, non Romanus erat, sed Pata-
uinus, quae ciuitas Galliae Cisalpinae siue Togatae erat, non Italiae. Sed ne
antiqua repetā. Paulus Aemilius Francorum historiam non Gallus, sed
Italus conscripsit, & Lucius Marinæus, Siculus non Hispanus, de rebus
scripsit Hispanorum, atq; vtinam parem cum Paulo Aemilio tulisset elo-
quentiae palmam. Nec ego feliciter Marinæum Hispaniae natū quā Va-
sæum credo, crescitq; mihi ex eo fiducia, quod illum videam, quomodo-
cunq; scripserit, non id modo sine reprehensione, sed etiam cum laude fe-
cisse. Quid? quod ne peregrinus quidem censerī debeam? Nam si Athe-
nenses prudentissima ciuitas, in ciuium numerum referebant, quicunq;
apud eos essent septem annos versati: si Romani multis, qui Romam
nunquam viderant, ob beneficium aliquod Imperatoribus benigne pra-
stitum, aut operam in bello strenuè nauatam, ciuitatem suam dabāt; non
immerito me Hispani inter suos numerabunt, apud quos viginti iam an-
nos vixi, uxorem non obscuro loco natam duxi, liberos procreaui. Adde
quod eorum cōmodis & studiis iuuandis per multos annos ita desudauī,
vt pauca admodum credam esse municipia Hispaniae, quae non aliquem
habeant Vasæi discipulum. Non hic referam, quod cōmunem Flandri-
cum Hispanis dominum agnoscimus, nō quod tam assiduis vltro citro-
que commutationibus, tanta sit vtriusque gentis coniunctio & communi-
catio, vt propè pro iisdem haberi possint. Illud fortasse non absurde di-
xero, cum Hispani Brugis in solo meo natali, pro ciuibus & plusquam
ciuibus habeantur, & iisdem atque adeo potioribus praerogatiuis vtan-
tur, me non iniquum postulare, si apud eos eodē censerī numero velim.
Et certe Hispani me haecenus non tanquam peregrinum, quāquam sunt

A 3 alioqui

alioqui in peregrinos clementissimi, sed tanquam ciuem, & ciuem bene-
 meritum tractauerunt. Primum enim, in curiam Isabellæ Augustæ vt ve-
 ni, quot ibi amicos reperi? Deinde Hispali quàm benigne acceptus fui à
 viris præclaris & admodum eruditis? Salmanticæ vero, quum primum pu-
 blice profiteri cœpi, quanta contetione scholastici, quo studio apud Aca-
 demix Rectorem egerunt, vt mihi stipendiũ honorarium ab Academia
 Senatu decerneretur? Neque Senatus grauissimi beneuolentia cessit
 scholasticorum studio. Tres enim duntaxat inuenti sunt in toto Senatu,
 qui mihi aduersarentur, sed ita aduersarētur, vt non potuerint ornare ma-
 gis. Quorum ego iniuriam, si tamen iniuria erat, libenter silentio præte-
 reo, tum quod partim iam fato concesserunt, vt cum laruis luctandum
 non sit: tum quod istiusmodi res obliuisci malo quàm commemorare.
 Porro autem, vt in Lusitaniam à Cardinali Patrono meo honesta condi-
 tione, atque ampliori proposita spe vocatus concessi, quãtam eius gentis
 humanitatem atque beneuolentiam sum expertus, primum Bracaræ, dein-
 de etiam Eboræ, neque paucis explicare possum, neque si possim, pie me
 facere arbitrarer, si pro iucundissimo tot annorum hospitio, & amplissi-
 mis beneficiis, tam breui, tamque vili defungerer orationis munere. Ne-
 que referre nunc paucis queam, quanta cum beneuolentiæ significatio-
 ne, Senatus Academiae Salmanticensis me post annos duodecim reuocan-
 dum curauit, tradita publice prouincia, D. Ioãni Quignonio Cancellario,
 viro non solum antiquissimo clarissimoque maiorum stemmate illustri,
 sed omni quoque virtutum genere exornatissimo. Præterea literis politio-
 ribus, tum Græcis, tum Latinis ita exulto, vt eius exemplo mihi videat-
 ur acceptum ferri debere, quod explosa paulatim barbarie, literæ huma-
 niores Salmanticæ caput attollere incipiant. Huius certe integritati &
 inculpatissimæ vitæ debetur, quod ex quo tẽpore ipse præfectus est huic
 Academiae, iuuentus omnis ad tantam vitæ frugalitatem & modestiam
 conuersa sit, vt Censorem egisse perpetuo, non Cancellarium videatur.
 Adeo virtus in illustri posita monumento, stimulos habet acriores aliis
 ad imitationem sui excitandis. Vnde non immerito, S. C. C. M.
 Caroli Imperatoris ante annos aliquot prouinciam illi reformadæ Com-
 plutenis Academiae delegauit. Cæterum de huius viri laudibus optime
 semper meriti de me, spaciosior alias aperietur dicendi campus. Vt igit-
 tur vnde digressa est, tandem reuertatur oratio, neque nouo exemplo, ho-
 mo in Flandria natus, alterius gentis res gestas describere aggressus sum,
 neque me peregrinum Hispanis iudico: & vt maxime peregrinus essem,
 tamen ea de rebus ipsorum legi, cum iis viris contuli, talium opera sum
 adiutus, vt neque vereri debeam institutum prosequi, neque quis
 quam scriptis meis possit merito fidem
 derogare.

Qui

QVI AVTORES DE REBVS HISPANIAE

scripserunt Latine, atq; etiam Hispane, & quatenus
 eos sequor. Caput. 4.

- N**ON ABS re mihi videtur hoc loco catalogum eorum
 autorũ pertexere, qui de rebus Hispaniæ ex professo com-
 mentarios ædiderunt, ac primus quidem occurrit
 1 Idacius Galleciæ episcopus, de quo latius in Chronico no-
 stro, anno quadringetesimo vigesimo. Is scripsit à primo
 Theodosij cõsultatu, vsq; ad annũ domini quadringetesimũ nonagesimũ.
 2 Ioannes Abbas Biclariensis monasterij, & ex abbate episcopus Gerun-
 densis, scripsit ab anno Iustini Iunioris Imperatoris primo, vsq; ad octa-
 uum annum Mauritij Augusti, hoc est, ab anno domini quingentesimo
 sexagesimo quarto, vsq; ad annum quingentesimum octogelimum no-
 num, de quo in hoc Chronico plura reperies anno quingentesimo octo-
 gesimo nono.
 3 Maximus Casaraugustanus episcopus scripsit historiam de iis rebus,
 quæ temporibus Gothorum in Hispaniis contigerunt, sed eam interci-
 disse credo.
 4 Sanctus Isidorus Hispalensis archiepiscopus historiam Gothorum,
 Vandalorum & Sueuorum, vsq; ad sua tempora paucis complexus est,
 scripsit præterea de viris illustribus. Nam in Chronicis suis pauca admo-
 dum de rebus attigit Hispaniæ.
 5 S. Alfonso, siue, vt alij appellant, Ildephonsum aiunt, ab anno quinto
 Suinthilanis regis, vbi finẽ fecit sanctus Isidorus, Gothorum historiam
 fuisse prosequutum, sed neq; Iulianus archiepiscopus huius operis me-
 minit, neq; etiam Florianus à Campo, diligens harum rerum peruestiga-
 tor, neq; ego in Alcobaciensi codice reperi, neq; in alio manu scripto, cuius
 mihi pro candore suo copiam fecit Resendus noster. Tamen in Luca
 Tudensi in fine Reccessiũthi regis, reperi hæc verba. Hucusque Ildephon-
 sus. Vnde arbitror, quæcunq; ille à D. Isidori tempore posuit, S. Alfon-
 si esse, nam in præcedentibus ipsissima diui Isidori verba retulit. Eiusdem
 sancti Alfonso libellum de viris illustribus legi.
 Horum autorum, Idacij, dico, Ioannis Abbæ, S. Isidori & sancti Alfon-
 si quæcunq; de rebus Hispaniæ reperire potui, simul cum Victore Tun-
 nunensi Africae episcopo, propediem deo bene iuuante, à mendis, quibus
 scatent, quo ad eius fieri potuit, repurgata, & scholiis nostris illustrata in
 lucem dabimus. Indignum enim vehementer existimo autores tam be-
 ne de Rep. Hispana & religione Christiana meritos diutius in tenebris
 iacere, & blattas ac tineas pascere.
 6 Iulianus Toletanus archiepiscopus à sancto Alfonso tertius, scripsit hi-

A 4 storiam

ftoriam de rebus Bamba Regis tempore gestis, quam historiam vidi Salmantice in bibliotheca Ecclesie Cathedralis. Idem scripsit de B. Alfonso. De quo Iuliano, quid sentiam, latius in Chronico scripsi, anno. 681.

Iulianus Lucas natione Græcus, diaconus Toletanus scripsit historiam Hispaniam tempore Pelagij Regis, ut ait Flo. a Capo, sed eam hactenus ego non vidi nescio an huius sint, quæ adduntur viris illustribus de Iuliano archiepiscopo.

Idem Florianus à Campo dicit Sebastianum quendam electum Salmanticensem res Hispanas memoria prodidisse à tempore Pelagij regis vsque ad Alfonso Castum: Saphyrium Asturicensem episcopum ab Alfonso Casto vsque Bermudum siue Veremudum Podagricum: Pelagium episcopum Ouetensem ab hoc Bermudo vsque ad finem Alfonsi octavi. Sed hos ego auctores, quanquam diligenter quæsitos, inuenire non potui. Tamen Sebastianum Salmanticensem allegat Petrus Antonius Beuter. Pelagij Ouetensis meminit. F. Alfonsus Venerus in Enchiridio temporum.

Isidorus Pacensis episcopus etiam scripsit Chronicon Hispaniæ, cuius si est Chronicon illud, quod illius titulo prænotatum vidi, portetum potius dixerim, quam Chronicon, adeo prodigiose scribit, & Gothice potius quam Latine. Certe mihi tanquam in nouo quodam & inaudito idiomate desudandum fuit, ut intelligerem. Inueni & aliud Chronicon titulo Isidori Iunioris tanquam illius, ab initio mundi, vsque ad quintum annum Suintilanis Gothorum Regis, qui fuit annus domini sexcentismus vigesimus sextus. Sed hoc ego Chronicon, S. Isidori Hispalensis archiepiscopi, non Isidori Pacensis esse certo mihi persuadeo, præsertim quum ipse etiã, S. Isidorus in Etymologiis suis se ad eum vsque annum Chronicon suum perduxisse testetur. Vidi quidem in eodem codice aliud Chronicon Isidoro Hispalensi episcopo inscriptum, sed quum in ultimo Trasamundi Vandalorum in Africa Regis anno desinat: alterius potius atque eius Africani, quam S. Isidori Hispalensis esse arbitror, præcipue cum rationem potius cum regibus Vandalorum in Africa quam Gothorum in Hispania habeat. Neque obest Iunioris cognomentum, quod. D. Isidoro Hispalensi conuenit, non huic Pacensi. Dicitur vero Diuus Isidorus Iunior, propter Isidorum Cordubensem episcopum, qui Pauli Orosij tempore floruit. Quod ita esse Etymologiarum. S. Isidori titulus indicat, in cuius libri frontispicio ad hunc legitur modum, Incipit epistola Isidori Iunioris Hispalensis episcopi ad Braulionem Cæsaraugustanum (ita enim legendum) episcopum. Hæc ego pluribus excusis propter contrarias opiniones, & sententiam meam dixi, facile cessurus, si quis compertiora in medium adducat.

Vidi Salmantice in bibliotheca collegij, S. Saluatoris, quod magno Reipublicæ bono instituit. D. Didacus Muros Ouetensis episcopus, & Catholicis Regibus à secretis doctissimorum atque integerrimorum fer

tilitate

tilitate virorum celeberrimum, historiam Compostellanam in duos libros digestam iussu, D. Didaci primi Archiepiscopi Compostellani, in quibus primordia, successus, incrementa Ecclesie Compostellane late describuntur. In iis libris plurima scitu digna reperi, quæ suis locis ponentur. Prioris libri autores fuisse dicuntur Munio Mindoniensis & Hugo Portugalsis episcopi, posterioris Giraldus quidam presbyter, ut colligitur, & eiusdem Archiepiscopi familiaris.

Lucas Tudenis Chronicon scripsit Hispaniæ pro illo seculo non peccandum, sed vel temporum vel scriptorum vitio ita deprauatum, ut non facile queat à quouis intelligi. Hunc episcopum fuisse affirmant, sed ipse se in opere suo indignum diaconum appellat. An postea episcopus fuerit, nescio. Scripsit autem Chronicon suum iussu Berengariæ Reginae, quæ mater fuit Regis Ferdinandi tertij ferè eodem tempore, quo scripsit Rodericus Archiepiscopus Toletanus.

Rodericus Ximenez Nauarrus, archiepiscopus Toletanus res in Hispania gestas nouem libris complexus est. Quibus subiunxit Ostrogothorum, Sueuorum & Alanorum ac Vandalorum compendiosam historiam. Quod opus Xanthus Nebriffensis, vir, ut apparet, eruditissimus, & patris doctissimi studium in iuuandis studiis referens, in lucem ædedit, sed vel exemplarium penuria, vel temporum iniuria mire vitiatum, & tamen qualecunque dedit, non minimam meretur industriae laudem, qui quod potuit, in publicam vtilitatem deprompsit. Eos libros si quis exemplarium collatione mendis expurgatos atque emaculatos euulgaret, non adeo aspernandum haberet Hispania rerum suarum monumentum, tantisper dum alius deliciae Minerua prouinciam eam aggrediatur. Scripsit præterea Rodericus iste historiam Arabum ab exordio & origine Mahometis, quam ex bibliotheca Reuerendissimi Cardinalis & serenissimi Principis ac Domini mei. D. Henrici sum consequutus.

Alfonsus à Palætia res Hispanas Latino sermone descripsit, ut scribitur in catalogo virorum illustrium, qui additus est historiæ Ioanis Regis Castellæ eius nominis secundi, sed eum ego auctorem neque hactenus vidi, neque alibi citatum legi. Vidi quidem Hispali in bibliotheca Colonica, dum illius curam agerem, prægrande volumen de rebus Hispaniæ, & ni fallor, Romæ, certe in Italia impressum: sed Roderici Palentini episcopi, quem etiam Raphaël Volaterranus citat, quod postea quoque Vallisoleti in bibliotheca Collegij Cardinalis Petri Gonfalis Mendocij vidi.

Ioannes Episcopus Gerundensis composuit Paralipomenon, id est, rerum Hispaniæ ab aliis relictarum, libros decem, in quibus Hispaniæ primordia, progressus & incrementa, ac varias rerum vicissitudines studiose nec vsquequaque infeliciter prosequutus est, vsque ad tempora Honorij & Arcadij Augustorum. Hic quoque typis excusus,

A 5 sed

lib. 5. c. 38

Decad. 2.
lib. 10

sed non satis emendatus. Ioannem illum appello, quamuis anonymos prodiit: quia ex historia regum Ferdinandi & Isabellæ ab Antonio Nebriffensi ædita constat, tempore belli Granatensis, quo tempore hanc historiam conscripsit, vt ex proœmio patet, Ioannem episcopum Gerundensem fuisse.

Alfonfus à Carthagena episcopus Burgenfis, Pauli Burgenfis episcopi ex legitimo matrimonio filius & in episcopatu successor, præter alia opera scripsit anacephalæosin regum Hispaniæ, cum Roderico Toletano nuper impressam. 14

Michaël Ritius Neapolitanus scripsit de regibus Hispaniæ libellos tres, eleganti stilo, sed admodum succincto, à Gargori rege, qui fuit ex gente Curetum, vsq; ad Philippū regem Caroli Quinti semper Augusti patrem. Hunc autorem mihi communicauit pro candore suo perquam reuerendus, D. Emanuel Sanctus episcopus Targensis, summa vitæ integritate, nec minore sacræ Theologiæ peritia probatissimus, cui ego sum multis nominibus admodum deuinctus. 15

Extat & Marij Aretij Patritij Syracusani dialogus nomine Calipho, qui non poenitèdam continet Hispaniæ descriptionem. 16

Ioannes Annius Viterbiensis, præter ea, quæ in Berosum Chaldæum commentatus est, libellum scripsit perexiguum, de primis temporibus, & viginti quatuor regibus Hispaniæ, Berosum sequutus. Sed huic auctori non satis fidei tribuūt eruditi, quemadmodum neq; Beroso, cuius tamen locum vnum ad verbum in Iosephi antiquitatibus reperi. Nam quæ præterea illius citat Iosephus, non fuit mihi quærendi ocium. 17

L. Marinæus Siculus de rebus Hispaniæ scripsit opus variū nec inelegans, sed in quo multis locis diligentiam, pluribus etiam fidem desidero. Idem scripsit de genealogia regum Aragoniæ libros quinque. 18

Petrus Martyr Mediolanensis, puerorum nobilium Catholicorum regum præceptor, scripsit de orbe nouo auspiciis Christophori Colonis repperito in Indiis Occidentalibus Decadas aliquot. Non enim, quum hæc scriberem, librum ad manum habebam, sed in iis à quibusdam tanquam suspectæ fidei reprehenditur in nonnullis. 19

Aelius Antonius Nebriffensis, cuius memoria toti Hispaniæ merito venerabilis est, literis prodidit rerum à Ferdinando & Elisabe, ita enim declinat, felicissimis Hispaniarum regibus gestarū Decades duas, & belli Nauariensis libros duos, opus & argumentum tali viro dignum, sed plærisque locis plagiatorum vitio mutilum. 20

Damianus à Goës Lusitanus, mihi penè adhuc puero in Flandria olim cognitus, ac bene de me meritis, scripsit de vbertate ac potentia Hispaniæ commentarium, non magnum illum quidem, sed accurate scriptum & rerum varietate iucundum. Idem Diensis Cambaiæ vrbis oppugnatio- 21

nem

nem priorem scripsit, Petri Bembi Cardinalis & aliorum clarissimorum virorum præconis magnopere celebratam. Quin & hanc posteriorem tribus libris studiose complexus est.

22 Jacobus Tenius Regij apud Conimbricam collegij professor egregius, nuper Commentarium de rebus apud Diu gestis anno millesimo quingentesimo quadragesimo sexto ædidi, ea stili venustate conscriptū, vt si de tota historia Lusitana, quod pollicetur, ad rē contulerit, dubio procul effecturus sit, vti quæadmodum Lusitania rerū gestarum gloria nulli prouincia concedit, sic nec historiæ venustate cedere cuiquā merito debeat.

23 Exciderat Raphaël Volaterranus, qui in opere illo prægradi, classensuā Hispanorū Regibus & rebus gestis assignauit, in qua tamen nōn quā à veritate declinet historiæ, nihil mirandū: quin potius in gratia ac beneficio ponendū, quod quæ reperire potuit, silētio prætereūda nō putauit.

Atque hos hætenus reperire potui, qui de rebus Hispanorum Latine scripserunt ex professo: nunc qui idem patrio sermone tractauerunt argumentum, paucis dicamus.

24 Alfonso Rex eius nominis Decimus cognomēto Sapiēs, cuius sunt tabulæ, quæ dicuntur Alfonso, ex autoribus probatis historiā Hispanam iussit in quatuor partes redigi, opus copiosum, & antiquo illius tēporis idiomate venerabile, sed mirè vitiosum, ita tamen, vt adhibito labore & collatione autorū, ex quibus collectū est, facile possit in pristinū nitorem restitui, nō quin alicubi tota erret via, sed in paucis, in quibus Rodericū Toletanū, tanquā auctore irrefragabile sequitur, vt suis locis annotabim⁹.

25 Alfonso Vndecimus pater Regis Petri Crudelis, secūdo iussit colligi atq; ordinatius digeri Hispanorum historias, eius exēplar esse puto, quod mihi commodato dedit Eboræ vir ornatus ac probus Ferdinandus Nonius Leo iuris Cæsarei Licenciatus, in quo libro est historia Regum Castellæ à Ferdinando Magno, vsque ad finem Ferdinandi Quarti, eius qui in ciuitati Giennensi mortuus est, die sibi dicto ab iis, quos iniuste iusserat de rupe præcipitari, qui Ferdinandus fuit pater huius Alfonso Vndecimi, de quo nunc loquimur.

26 Salmantica in Bibliotheca Franciscana repositæ sunt antiquorum Hispaniæ regū historiæ manu scriptæ. In eadē est historia antiqua Roderici Diaz celeberrimi Ducis, quæ Sarraceni Cidum, id est, Dominū confessione virtutis ipsius appellauerūt, sed longe diuersa ab ea, quæ vulgo circumfertur. Ex cuius Bibliothecæ historiis, quæcūq; instituto meo seruiebant, sedulo mihi annotauit Reuerendus Pater, F. Iacobus Hallensis Hannoni, cui non minima huius Chronici pars propter hanc diligentiam accepta ferenda est, vt suo loco dicam.

27 Dieghus à Valera historiam Hispaniæ generalem iussu Isabellæ Regiæ in compendium contraxit.

Ferdinandus

28 Ferdinandus Perez à Guzman librum ædidi in modum Valerij Maximi, qui inscribitur Valerius Scholasticus, in eo titulos quidem ponit Valerij Maximi, exempla vero ex sacris Bibliis & historia Hispana, opus, meo iudicio, tum diligentia, tum varietate laudabile.

29 Historiam Aragonum scripsit, F. Galbertus, monachus ordinis, D. Bernardi opere iusto, sed quod, si laudes immodicas & non necessarias detrahas, in exiguum redigatur opusculum.

30 Nauarræ historiam composuit Carolus Infans illius regni, sed nondum euulgata est.

31 Extant & omnium Portugalliae regum historiae diligenter conscriptae, pleraque omnes à Roderico à Pina, sed nullae hactenus typis excusae, praeter historiam regis Ioannis eius nominis Secundi, quam Garfias Resendius posteritati reliquit.

32 Leguntur & Lusitanorum in India res gestae, sed ne illae quidem impressae, quanquam alioqui dignissimae, quae manibus omnium tererentur. Pridè quam hæc typis mandarentur, vidi librum vnum de illustratis ac debellatis Indis per Lusitanos, lingua Lusitana compositum à Ferdinando Lopes, & excusum Conimbricæ hoc anno.

33 Extat præterea Comitis Nonij Aluari Pereira, Brigantiae domus autoris historia impressa, quem Comitem Lusitaniae Camillum recte dixeris. Eam, vt audio, Latine vertit Ioannes Ferdinandus, quem illustrissimus Brigantiae dux Theodosius filio suo vnico Ioanni in successione amplissimae ditionis nato præceptorem prudenti consilio delegit, cuius eruditio varia Compluti, Salmanticae, Conimbricæ celebrior est, quam vt alienae prædicationis indigeat.

34 Prostant & quorundam aliorum Hispaniae regum historiae diuersis autoribus, typis excusae, nempe Roderici vltimi Gothorum regis, sed quae fabulae quam historiae mihi propior videtur, Petri Crudelis, Henrici Secundi, Ioannis Primi, Ioannis Secundi.

35 Dieghus Henricus à Castello, Henrici regis eius nominis Quarti historiam conscripsit, quae nondum euulgata est.

36 Ferdinandus à Pulgar, vir, vt aiunt, in sermone vernaculo facundus & elegans, res gestas Catholicorum Regum Ferdinandi & Isabellae quatuor tomis complexus est, sed ij quoque latent.

37 Gundifalvus Ferdinandus Ouetensis, Hispanorum in Indiis Occidentalibus bella & insignes victorias, atque omnes earum gentium ritus ac mores, ipsarum etiam regionum qualitates, & quaecunque reperit notatu digna, viginti libris persequutus est.

38 F. Ioannes Aegidius Zamorensis de rebus quoque scripsit Hispanorum, cuius Archiuum frequenter citatur in Fortalitio fidei. Sed ego hactenus non vidi.

Frater

39 F. Alfonso Venerus ordinis, D. Dominici, Enchiridion temporum ædidi sermone Hispano, in quo multa præclara de rebus Hispaniae, quae hactenus in obscuro erant, in lucem protulit.

40 Laurentius à Padilla archidiaconus Rondensis in ecclesia Malacitana, librum de sanctis emisit Hispaniae.

41 Floria. à Cãpo, vir, vt apparet, multae lectionis, & indefatigabilis hac in parte diligentiae, omnes Hispaniae res memorabiles quatuor tomis describendas suscepit, quorum primum tantum hactenus, quod sciam, ædidi, in quo quaecunq; de primordiis Hispaniae potuerunt inueniri, studiose ac diffuse collegit. Reliquos si ædidisset, plurimum instituto meo momenti attulisset.

42 Petrus Antonius Beuter Theologus Valentinus idem argumentum tribus tomis complexum se profiteretur, tametsi præcipuus eius scopus videatur, patriam suam Valentiam illustrare. Primum tantum hactenus vidi erudite & cum iudicio scriptum. Cuius cæteras lucubrationes spero mihi non paruo vsui fore, ad res illius regni, & etiam Aragonum compendio perstringendas, si contingat earum compotem fieri, antequam Chronici mei posterior tomus typis mandetur.

43 Nuper in lucem prodiit opus iustum de dignitate & rebus præclaris Hispaniae M. Petri à Medina viri eruditi, & mihi olim Hispali amicitia iuncti, magno, vt apparet, studio elaboratum, & iucunda rerum varietate commendabile.

44 Atque hi sunt Hispanicarum rerum scriptores, quos hactenus inuestigare potui. Eos ego in hoc Chronico sequutus sum, non tamè, quod ita in illorum verba iurauerim, vt ab iis discrepare mihi religio sit, si quando res postulet. Amici quidè illi, per quos in hac lucubratione adiutus sum: sed magis amica veritas, cuius in historia præcipua & prope vnica ratio esse debet. Præclare enim scripsit Polybius. Quemadmodum si quis oculos animanti effodiat, reliquum corpus inutile fit: ita dempta ex historia veritate, narratio omnis inutilis est.

CATALOGVS EORVM AVTORVM, QVIBVS
in hoc opere sum vsus. Cap. 5.

NVNC Paucis autores eos perstringam, quibus in hac lucubratione vsus sum, tum vt autoritate dictis meis astruam, tum quod ingenui animi esse iudicem, fateri per quos profeceris. Sequar verò in recensendis eis ordinem alphabeticum.

Aelius Spartianus.
Alfonsi Regis historia.
Alfonso Burgensis episcopus.
Alfonso Sanctus.
Alfonso Venerus monachus.

Andreas

Andreas Alciatus.
 Andreas Resendius Lusitanus.
 Angelus Politianus.
 Annotationes marginales Alcobaciensis codicis, quo multum usus sum, quas constat monachi fuisse non parum eruditi, & multæ lectionis, quique antiquioribus usus sit Hispanicarum rerum monumentis, quàm quæ hodie reperiuntur.
 Antonius Nebriffensis.
 Antoninus Pius.
 Antoninus Sanctus Florentinus archiepiscopus.
 Antonius Sabellicus.
 Aristoteles.
 Arrianus de rebus gestis Alexandri Magni.
 Asconius Pedianus.
 Augustinus Sanctus.
 Augustinus Steuchus Eugubinus.
 Aurelius Cassiodorus.
 Aufonius Poëta.
 Autor Floris sanctorum Hispanici.
 Autor vitæ Senecæ.
BEatus Rhenanus.
 Bedæ Venerabilis Chronicon, quod mihi manu scriptum benigne communicauit Resendius noster multo castigatius, quàm quod vulgo extat impressum.
 Berofus Chaldæus.
 Breuiarium Bracarense.
 Breuiarium Eborense, quod nuper. L. Andreas Resendius Reuerendissimi. S. R. E. Cardinalis & serenissimi Principis Infantis Portugalliae Henrici Eboræsis archiepiscopi auspiciis ita nitore suo restituit, vt non arbitrer aliud reperiri exactiori iudicio concinnatum. Certe Sanctorum historias Hispanorum non alibi meliori fide descriptas reperias, quas ille ante annos multos, perlustrata ferè tota Hispania, tanquam, quod futurum erat, præfagiens, & summo studio perquisiuit, & ex ecclesiarum Cathedralium libris, vbi quàm emendatissimæ reperiri poterant, accuratissime descripsit. De hoc intelligi volo, quotiescunque Breuiarium Eborense cito.
 Breuiarium Hispalense.
 Breuiarium Pompelonense.
CAroli Nauarræ Principis Chronica.
 Columella Hispanus.
 Compostellana historia.

Con-

Concilia antiqua.
 Cornelius Tacitus.
 Cyprianus Sanctus.
DAmianus à Guoës Lusitanus.
 Decretales.
 Decretum.
ERasmus Roterodamus.
 Eusebius Cæsariensis, cuius Chronicon multis mendis, quibus scatebat, repurgatum & lectioni synceræ restitutum, ex veterum codicum et præcipue Alcobaciensis collatione, propediè in lucem dabimus, **CHRISTO** Opt. Max. conatus meos adiuuante, simul cum Chronico D. Hieronymi, & Prosperi Aquitanici.
 Eutropius.
Ferdinandus Perez à Guzman.
 Ferdinandus Nonius Pincianus.
 Flavius Vopiscus.
 Florianus à Campo.
 Francorum Annales.
GAlbertus monachus Aragonensis.
 Gennadius.
 Gregorius Gyraldus Ferrariensis, qui historiam scripsit Poëtarum.
 Gregorius Holoander.
 Gregorius Sanctus Papa.
 Gregorius Sanctus Turonensis episcopus.
Henricus Glareanus.
 Hermannus Buschius.
 Hermannus Contractus, cuius prior pars Chronici, vsque ad finem Domitiani, quo loco iterum ab anno Augusti quadragesimo secundo, per annorum seriem Chronicon ducere incipit, tota propemodum ad verbum ex Bedæ Venerabilis Chronico transcripta est.
 Hieronymus Sanctus.
 Historia Tripartita.
Iacobus Faber Stapulensis.
 Iacobus Meyerus, qui Chronicon Flandricarum rerum scripsit, is pauca admodum de rebus attigit Hispanorum, sed ita exacte seruata temporis ratione, vt hominis diligentiam facile agnoscas.
 Idacius Galleciæ episcopus.
 Ioachimus Vadianus.
 Ioannes Abbas patria Scalabitanus, et Biclariensis monasterii fundator, quod Valclaram nunc vulgo dici testatur Florianus à Campo.
 Ioannes Annius Viterbiensis.

Ioannes

Ioannes Carion.
 Ioannes Chrysoftomus.
 Ioannes Genesius Sepulveda.
 Ioannes Laziardus Cœlestinus.
 Ioannes Maldonadus Hispanus, qui de iis sanctis scripsit, quos Burgen-
 sis celebrat Ecclesia.
 Ioannes Trittemius aliás Trittenhemius Abbas.
 Iornandes.
 Iosephus.
 Isidorus, qui dicitur Iunior, Pacensis episcopus. Hunc ego semper ap-
 pellabo, Isidorum Pacensem, quia non recte Iunior cognominatur, vt
 præcedenti capite declarauit.
 Isidorus Sanctus Hispalensis archiepiscopus.
 Iulius Cæsar.
 Iulius Capitolinus.
 Iulius Obsequens.
 Iulius Solinus.
 Iustinianus Imperator.
 Iustinus Historicus.
L Aurentius à Padilla.
 Lucas Tudensis.
 Lucius Florus.
M Anethon Aegyptius.
 Marcus Tullius Cicero.
 Marius Aretius Patritius Syracusanus.
 Martialis.
 Matthæus Palmerius.
 Metasthenes Perfa.
 Michaël Ritus Neapolitanus.
N icephorus, qui historiam scripsit Ecclesiasticam.
 Nicolaus Clenardus, cuius schedis aliquot vsus sum, quas post obi-
 tum ipsius magno studio consequutus, aliquando, deo auspice, æditu-
 rus sum, vbi typographi dabitur oportunitas.
P aulus Amylius Veronensis Francorum scriptor historiæ.
 Paulus Burgenfis episcopus, is qui Scrutinium scripsit scripturarum,
 & alia nonnulla Theologica.
 Paulus Orosius Hispanus.
 Petrus à Medina.
 Petrus Antonius Beuter Theologus Valentinus.
 Petrus Crinitus.
 Petrus de Natalibus episcopus, quem ego in aliquibus cum iudicio le-

gendum

legendum cenfeo.
 Petrus Mexias Hispalensis.
 Philippus Beroaldus.
 Plinius Secundus Iunior, cuius sunt epistolæ.
 Plinius Secundus Naturalis scriptor historiæ.
 Plutarchus.
 Polybius.
 Pomponius Mela Hispanus.
 Procopius.
 Prosper Aquitanicus.
 Prudentius Poëta Hispantis.
 Ptolomæus.
R Aphaël Volaterranus.
 Rases historiographus Miramamolini Marrochiorum, & Cordu-
 bæ Regis.
 Rhofuitha virgo Saxonica ex genere Caroli Magni, quæ vitas aliquot
 Sanctorum carmine heroico descripsit, & inter eas Sancti Pelagij Mar-
 tyris, Cordubæ pro CHRISTO sub Abderamene passis.
 Robertus abbas Montis.
 Robertus Gaguinus.
 Rodericus archiepiscopus Toletanus.
 Rodolphus Agricola.
 Ruffinus de historia Ecclesiastica.

S Alustius.
 Seneca Philosophus.
 Seuerus Sulpitius, qui Chronicon scripsit vsque ad Aeram quingente-
 simam quadragesimam septimam, & vitam Diui Martini.
 Sextus Aurelius Victor.
 Sidonius Apollinaris.
 Sigebertus Abbas Gemblacensis.
 Stephanus de vrbibus.
 Strabo.
 Suetonius Tranquillus.

T Abulæ virorum triumphalium, quas Romæ nuper inuentas in colu-
 mnis marmoreis, & ad Regem Portugalliæ Ioannem missas, L. An-
 dreas Resendius mihi benigne, vt alia multa cõmunicauit, visendæ mo-
 numentum antiquitatis. Eas postea Gaspar Barrerius Canonicus Ebo-
 renfis, vir ornatus atque humanioribus literis probe excultus, typis excu-
 sas cum catalogo Consulum & Cenforum Roma, vbi Henrici Cardina-

B lis

lis & Infantis negocia gesserat, reuersus attulit.

Theodorius de historia Ecclesiastica.

Thomas Aquinas Sanctus.

Titus Liuius.

Trebellius Pollio.

Valerius Maximus.

Victor Sanctus episcopus Vitenfis de persecutione Vandalorum.

Victor Tununensis episcopus, pro quo perperam legitur in Etymologiis sancti Isidori, Turonensis.

Vincentij speculum historiale.

His ego autoribus in hoc priore Chronico haecenus vsus sum, si qui praerea offerantur, eorum ego catalogum posteriori tomo praepo-
niam, deo adiuuante, neque quenquam quantumuis obscurum sua gloriae portione fraudabo. Illud quoque admonendum arbitror, nihil me hoc priore tomo dixisse, cui non continuo nomen autoris adiungerem, neque id inconsulto fecisse, ne quis tanquam re parum necessaria offendatur. Cum enim multa essent ponenda, quae alij omiserunt, multa etiam aliter quam alij haecenus dixissent, referenda, necessario ita faciendum putavi, vt omni sublato scrupulo, certior esset dictis meis fides, id quod vsque ad excidium Gothorum perpetuo tenore seruaui, posterius non idem factururus, nisi sicubi res ipsa requirat.

QVORVM IN HIS CHRONICIS OPERA sum adiutus, quique mihi libros suppeditarunt.
Caput Sextum.

PORRO quum tam multis emendis libris fortunae meae vix mediocres haud quaquam sufficerent, praesertim continua multorum annorum caritate sic attenuata, vt vix alendae familiae pares esse possent, praeterea multi libri nulla pecunia comparabiles essent, quippe manu scripti, atque in Bibliothecis antiquis religiose adseruati: multa denique, quae ad rem meam facerent, nondum etiam in libros digesta essent, sed in schedas & quaedam velut aduersaria passim relata delitescerent, necessario mihi fuit ad eos confugiendum, qui possent opem rebus meis adferre. Qui quandoquidem officium benigne praestiterunt, suis laudibus fraudandi non sunt, simul vt & ipsi benignitatis atque cadoris sui praemium ab aequo Lectore percipiant, & alij admoneantur, ne maligne occultantes, blattas ac tineas pascant iis, quae prolata in medium, & patriae lucem, & ipsis decus, & lectori voluptate pariter atque vtilitatem praebere possent. Proinde catalogum hic paucis attextam cum aliqua grati animi testifica-

tione

tione, tum eorum, qui mihi libros suppeditauerunt: tum eorum, quorum opera sum adiutus.

1 Quorum primus est nunquam sine aliqua honoris praefatione mihi nominandus Serenissimus Princeps ac Dominus meus D. Henricus Cardinalis & Infans Portugalliae, qui pro regia sua magnificentia, & in tanto dignitatis ac regij stemmatis fastigio incredibili humanitate, non solum Alcobaciensem codicem ex monasterio illo suo bis mihi iussit adferri, sine quo libro irritus in hoc negocio conatus meus futurus erat, sed etiam ex Bibliotheca sua varia & copiosa multos libros suppeditauit: praecipue vero Rodericum Toletanum Archiepiscopum manu scriptum, eumque tanto emendatiorem impresso, vt ex illo innumeros locos in codice meo restituerim, ac propemodum mihi videar ipsum integritati suae reddidisse. Erat in eodem libro eiusdem Roderici historia Arabum, quemadmodum superius dixi, nunquam haecenus impressa. Sed non contentus benignissimus Princeps hoc beneficio, si quid etiam in legendis autoribus (vt omne tempus, quod ab oratione & publicis negociis vacat, sacrorum autorum lectione transigit) obseruaret, quod instituto meo conduceret, humanissime mihi comunicauit. Huius enim est praeter alia, quod ex D. Thomae commentariis in epistolam Pauli ad Galatas, probauimus D. Paulum Hispanis praedicasse verbum salutis. Huic igitur, amice Lector, optimo Principi & sanctissimo Praefuli gratiam mecum habeas pro tanto beneficio, ac salutem ipsius deo Opt. Max. deuotis precibus commendes.

2 Neque monasterium Alcobaciense silentio praetereundum, censu locuples, ditio amplum, antiquitate venerandum, & in quo facile tum Diui Bernardi auctoritatem ac sanctitatem, tum Alfonsi Henrici primi Portugalliae regis magnificentiam agnoscas, de qua re suo loco dicemus. Huius igitur monasterij patribus gratiam libenter habeo, quod & codicem illum suum, quanquam iussu & auctoritate praedicti Principis, tamen non inuiti commodauerunt, & alia nonnulla de monasterij sui primordiis & institutione vltro ipsi praebuerunt.

3 Sed Ecclesiae Bracarenfis perquam reuerendo collegio multo maximas gratias debeo, quod Ferdinando Gundifaluo sacerdote, viro probato & honesto, mihi quae iam inde multis annis amico permisit, vt quicquid in archiuis illius sanctae Ecclesiae reperiret antiquitatis, id omne diligenter excuteret, & si quid reperiret, quod ad rem meam pertineret, eius me compotem faceret. Quorum beneficio simul ac diligentia dicti sacerdotis, plurima sum consequutus venerandae antiquitatis monumenta, quae suis locis proferentur. Fuere vero huius beneficij autores viri nobilitate conspicui, Dominus Petrus a Soufa Bracarenfis Ecclesiae Cantor, vt ipsorum more loquar, & Balthasar Carnerius Scholaster. Atque alij per-

B 2 multi

multi, quos enumerare longum sit, sed eorum memoriam grato semper animo colam.

4 Dominus Iulianus ab Alba non postremum hic locum meretur, quem indyus Portugalliae Rex Ioannes Tertius ob insignem ipsius integritatem & inculpatores mores, sorori suae Dominæ Mariæ, heroidi omnibus animi corporisque dotibus incomparabili, & inter rara exempla numerandæ, primum pædagogum elegit: deinde post multa & longa virtutum ipsius experimenta idem Rex & mariti iudicium sequuta Regina Dominæ Mariæ filia suæ vnica, in spem ac successionem tot tantorumq; Regnorû enupta, (quam Castella Principem suam magno cum gaudio vidit, sed maiore cû dolore intempestiua morte velut in herba sibi prærepta luxit, atq; etiam num luget:) à secretis esse voluerunt, & nunc tandē ob tam multa ipsius & tam præclara merita episcopû Portalegrensem creauerunt. Hic inquam, Præsul reuerendissimus, quum alias optime semper meritis de me, tum vero ad hanc obeundam prouinciam, quicquid habebat librorum, quicquid monumentorum Hispaniæ, quorum semper curiosus inuestigator fuit, non solum prolixè cõmunicauit, sed etiam nonnullos ære proprio mercatus est codices, quos mihi sciebat deesse. Quod beneficiû nisi agnoscam & colam, merito ingratisimus omnium censear mortalium.

5 Sequitur Georgius Cœlius Serenissimi Principis ac Domini mei secretarius, & celeberrimi monasterij sancti Georgij prope Conimbricam dignissimus Antistes, de cuius viri laudibus & eruditione, quid opus est dicere, quum ipsum sua celebrent ingenij monumenta? Tamen temperare mihi non possum, quin hoc loco ponam elogium de ipso Nicolai Clenardi viri ab omni adulationis suspitione tam alieni, quàm fuit ab omnibus aliis vitiis remotissimus, quod elogium reperi in schedis quibusdam ipsius autographis. Id vero tale est. Georgius Cœlius non carmine tantum Resendio riualis, sed & oratorijs laudibus adeo bene percultus, vt paucos credam tam prope ad puritatem accedere Ciceronis. Certe Isocraticam iucunditatem lenitatemque sic refert, vt parem non viderim. Hactenus Clenardus non inelegans ingeniorû spectator. Hic, inquam, Georgius Cœlius non solum Alcobaciensis codicis, (qui mihi fuit huius instituti prora & puppis) primus index fuit, sed etiã ex Bibliotheca sua Græcis Latinisq; libris instructissima plurimos libros benigne suppeditauit, qui rebus meis non mediocriter commodauerunt.

6 Martinus ab Azpilcueta Decretorum Doctor Nauarrus, ex Salmanticensi Academia, vbi erat Iuris Canonici professor primarius, ab Ioanne Portugalliae & Algarbiorum Rege, annuo mille ducatorum stipendio, eoque perpetuo, ad eandem functionem Conimbricam vocatus, atque à Domina Catharina Regina serenissima ob egregia

vita

vita merita, Conimbricensis Ecclesiæ cathedralis Cantoria, vt ita loquar, dignitate donatus, vir multis mihi nominibus suspiciendus, cuius insignis vtriusque iuris, Philosophiæ, Theologiæ peritia, Cathurci, Tolosæ, Salmanticæ, Conimbricæ, quibus in Academijs maximo applausu & frequentissimo semper auditorio docuit, est admirabilis, sanctitas vitæ vix credibilis, & integritas morum omnibus amabilis. Hic non solum libris, consilio, iudicio suo limatissimo me iuuuit, verum ex ipsa vsque Nauarra schedas nonnullas mihi curauit adferri, quæ conatibus meis non minimum attulerunt adiumenti.

7 Atque hic mihi lachrymæ iusto dolore profiliunt Lector amice, quod venerabilem, & mihi perpetua recordatione colendum Fratrem Franciscum à Victoria sacre Theologiæ, dum in viuis ageret, Salmanticæ professorem primarium, in hoc catalogo ponere non liceat. Antequam enim ipsum instituti mei certiore facerem, ipsum, inquam, cuius arbitrio regebar, consilio nitebar, in cuius beneuolentia acquiescebam: presentis vitæ calamitatibus perfunctus, in Sanctorum contubernium, vt ego quidem persuasum habeo, translatus fuit. Qui si vixisset, dictum mirum, quantum subsidij conatibus meis attulisset. Erat enim eruditione incredibili, lectione penè infinita, iudicio exactissimo, memoria exprompta, vt quoddam naturæ miraculum merito videretur. Gratuletur sibi Sancti Dominici illustris ac religiosa familia, quod talem nacta sit virum, quo nescio equidem, an à multis annis alium habuerit sacre Theologiæ peritiorem, quod ipse quoque testatum fecisset, si tam fuisset scribendi cupidus, quàm erat egregie peritus. Illud certe sine scrupulo mihi videor affirmare posse, neminem fuisse multis annis tota Hispania, omnium bonarum artium ac totius humanitatis doctiorem, vt non immerito Nicolaus Clenardus dicere solitus sit, neminem se nosse, ne ex iis quidem, qui omnem ætatem in Latinis literis triuissent, cuius ipsi tam placerent epistolæ, quam Victoriæ, qui si animum aliquando ad scribendum appelleret, orbem vniuersum fama sui nominis occuparet. Ignosce mihi candide Lector, quod dolori meo indulgens, in eius viri laudes euagatus sum, de quo pauca dicere religio est, multa non sufficiunt, nihil dicere impium. Non potui de Victoria silere, cum Martini ab Azpilcueta meminisset, quod eos viros communi consilio semper expertus sim præ cæteris omnibus optime de Vaxeo meritos.

8 M. Petrus Margallus Lusitanus, Philosophiæ, iuris Pontificij, Theologiæ cõsultissimus, & olim Salmanticensis Academiæ professor celeberrimus, nûc Canonicus Eborensis, cõmunicatis mihi libris multis, quorum habet innumeram supellectilem, non minimã meretur benignitatis suæ laudem & gratiam, vt alia ipsius in me beneficia breuitatis studio in præ

B 3 senia

sentia silentio præteream.

Clarissimus D. Petrus à Villalon archidiaconus Turolensis in Casaraugustana Ecclesia Metropolitana: & ornatissimus D. Michaël Leerma illius olim Pædagogus, quæ mihi de rebus Aragonum deerant, studiose quæsitæ liberaliter ac benigne pro veteri amicitia mihi miserunt, quorum tanto libentius memini, quod olim mihi Salmanticæ domestica consuetudine coniuncti, iucundam diuturnamque sui memoriam in animo meo reliquerunt.

Duo restant, qui bonam huius lucubrationis partem suo sibi iure vendicare possunt, adeo mihi summam operam suam nauauerunt. Prior est L. Andreas Resendius Lusitanus, Theologus, Orator, & Poëta insignis, & Reuerendissimi ac serenissimi Cardinalis & Principis D. Henrici à concionibus, vir antiqua mihi beneuolentia, eaque olim Louanij incepta coniunctus, & mei in Hispaniam aduentus quodammodo autor, certè incitator. Is me in hoc opere libris antiquis manu scriptis, schedis suis, iudicio copiose iuuit, neque quicquam habuit antiquitatis, cuius ipse non solum est curiosissimus, sed etiam scientissimus, quod mihi pro candore suo non benignissime communicauit. Præterea si quid mihi suboriretur scrupuli, ad illum tanquam asylum quoddam semper confugi, cuius exactissimum in re literaria iudicium non ego solum semper maximi feci, sed & Nicolaus Clenardus, cuius hoc quoque de Resendio nostro in schedis elogium reperi, Andreas Resendius Poëta insignis, tanta carminis maiestate, tam neruosis inuentionibus donatus ab Apolline, ut si in studio poëtico perduraret, tam nobilem vatem haberet Eboræ, quam genuit olim Corduba. Alter est frater Iacobus Hallensis, patria Hannoniensis, sed apud Hispanos in prouincia sancti Iacobi, regulam obseruantia D. Francisci per annos fere quadraginta religiosissime professus, vir inculpata vitæ, & singulari humanitate præditus, mihi que iam inde ab eo tempore, quum primum in Hispaniam veni, arctissima necessitudine coniunctissimus & plusquam Pylades alter, qui postquam factus est huius instituti mei certior, non solum quos habere potuit libros, mihi misit, sed excussis omnibus Bibliothecis, & præcipue Franciscana, hoc est monasterij sui, (cui ego monasterio, quum aliis multis, tum hoc præcipue nomine sum deuinctissimus, quod in eo nonnulla sint inuenta monumenta historiarum Hispaniarum antiquissima, quibus ego vehementer adiutus sum) quicquid inuenire potuit, quod ad rem meam faceret, indefatigabili studio propria manu mihi descripsit, tantumque suscepit laborem amici causa, ut merito mecum communis huius operis autor censeretur, certe sine ipsius opera, non potuissem recte meo fungi officio.

Hunc catalogum describere libuit, tum ut talibus viris tam benemeritis de

me gratiam aliquam reponerem, tum ut alios hac grati animi testificatione animarem, ut si quid habent abstrusum aut reconditum de antiquitatibus Hispaniarum, in medium proferant, parem gratiam relaturi: tum denique, ut maior huic Chronico sit fides apud eos, qui intelligent, qualium virorum fauore, opera, auxilio fuerim adiutus.

OBTESTATIO AD LECTOREM. Caput Septimum.

POSTHAEC mihi orandus es humanissime Lector, ut hos labores meos, qui certe non fuere mediocres, boni consulas, & sicubi lapsus fuero (quis enim tam Lynceus, ut non aliquando cæcitat?) candide me ac sincero animo admoneas. Paratum enim semper experieris ad palinodiam eorum, quæ perperam scripsi, idque non sine honorifica eorum mentione, per quos iuste atque amice admonitus fuero. Neque enim ego is sum, qui non veritatis quam opinionis meæ potio rem rationem ducam. Si talis erit admonitio, cui merito cedere non debeam, tamen eo linguæ temperamento, quod scripsi tuebor: ut & gratia bonæ voluntati habeatur, & veritas non destituatur defensionis auxilio. Semper enim mihi arripit in primis illa Senecæ notabilis sententia. Si merito obiurgauit aliquis, scito quia profuit: si immerito, scito quia prodesse voluit. Atque ut quod pollicitus sum, re ipsa præstet, duos hoc loco nominabo, qui hoc munere docte atque amice functi sunt. Prior est Ioannes Genesius Sepulueda, Theologus, Philosophus, Orator insignis. De cuius singulari eruditione, quid opus est dicere, quum tot aditis libris testatissima vulgo sit? Satis sit ad laudem ipsius, quod illum ex tanto doctissimorum virorum numero Carolus Quintus Imperator semper Augustus potissimum delegerit, a quo res ipsius terra marique præclarissime gestæ, perpetuæ memoriæ commendarentur. Is igitur, quum ipsi à Maximiliano Boëmiae rege, tum regias vices in Hispania cum vxore Maria gerente, censura huius Chronici demandata esset, candide atque erudite quædam notauit, in quibus illi non satisfeceram, quod adeo non ægre tuli, ut etiam magni beneficii loco duxerim. Alter est Didacus Neila iuris Pontificij Doctor, & Salmanticensis Canonicus, præter incredibilem humanitatem Græce Latineque doctissimus. Id quod satis indicat Breuiarium trium lectionum, ab ipso iussu Francisci Quignonij Cardinalis, auspiciis summi Pontificis ita venuste, ita erudite concinnatum, ut nihil supra. Hic quoque, quum lucubrationem hanc perlustrasset, & quædam deprehendisset, quæ vel errata, vel ex autoribus deprauatis translata ipsum offenderent, eo me candore, ea humanitate ne de facie quidem no-

tum admonuit, vt erroribus meis hoc quoque debeam, quod maxima, & vt spero, perpetua inter nos amicitiae fenestram patefecerint. Sed non est silentio pretereundus Gaspar à Castro singularis ipsius amicus, & in compositione Breuiarij socius, vir non solum vtriusque linguae peritia, sed etiam eximia pietate praestans, qui tametsi vel nulla vel pauca notauit, tamen multa antiquitatis monumenta, quae plurima summo studio per totam ferme Italiam atque Hispaniam perquisita collegit, benigne communicauit, quibus ego saltem, quae ambigue & cum quodam scrupulo dixeram, confirmare possem. Caeterum his ita praemissis, ad ea, quae de Hispania dicenda sunt, vertatur oratio.

BREVIS DESCRIPTIO
AC DIVISIO HISPANIAE.

Caput Octauum.

ISPANIA STRABONI CORIO

Lib. 3.

1 bubulo humi protenso comparatur. Ea pelago vndique cingitur, nisi qua parte Pyrenaei motis obiectu à Gallis diuiditur. Habet Hispania ab ortu montem Pyrenaeum, qui à Veneris templo siue promontorio exortus, prope Illiberos (Colibre hodie appellant) in Oceanum procurrit Britannicum, atque hac parte maxime angusta est, adeo vt ego, dum per Cantabriam iter facerem, in monte diui Adriani, D. Ferdinando Colone harum rerum peritissimo commostrate, nisi fellit aspectus, vtrunq; mare me vidisse meminerim, Oceanum videlicet, cui eramus proximi: atque eminus, quantum oculorum prospectus ferre poterat, Mediterranei maris albicantes fluctus. A Septentrione autem clauditur Oceano Cantabrico, ab Occasu mari occiduo, à Meridie freto Herculeo & mari Balearico.

2 Diuiditur vero Hispania in tres prouincias, Beticam, Lusitaniam & Tarraconensem. Betica à Septentrione clauditur Ana flumio, ab Occasu habet eam Atlantici Oceani partem, quae est inter ostium Ana & fretum Herculeum, à meridie mare Balearicum, quod est inter fretum Herculeum & Charidami promontorium, quod vulgo appellari dicunt Cabo de Gata. Ab oriente terminatur linea ducta ab hoc promontorio per Castulonem ad Anam fluum. Dicta est Betica à Beti flumio memorabili, qui prouinciam totam interiecat, qui ortus in saltu Tygeni decurrit in Oceanum Atlanticum, atque hodie appellatur vocabulo Arabico Guadalquivir, quod sonat fluum magnum. Haec prouincia posterius à Vandalis habitatoribus Vandalitia dicta, hodie quoque corrupto vocabulo, Andalusia dicitur.

3 Lusitania à Septentrione habet Durium fluum ab ostio ipsius, vsque ad pontem, qui est contra Septimancas: ab Occasu eam Oceani Atlantici partem, quae est inter ostia Ana & Durij: à Meridie Beticam: ab Oriente terminatur à Tarraconensi, linea ducta ab Oretania veteri, vsque ad pontem, qui habet è regione Septimancas.

Lusitania nomen accepit à Luso Liberi patris filio & Lyfa eiusdem Liberi socio cum Luso bacchante, vnde nunc à Luso Lusitania, nunc à Lyfa Lyfitania dicitur, vt etiam annotauit L. Andreas Resendus.

In dialogo
Calippo,
lib. 3. c. 1

Lusitania, vt diximus, duobus clauditur fluminibus, Ana & Durio, intersecatur Tago, omnibus his memorabilibus. Quorum Anas in La-
4 minitano agro exoritur è montibus Carthagini & Murciae vicinis. Vnde triginta M. P. decurrens, obtusis totum se propere condit cuniculis, rursusque stadiorum sexaginta quatuor subterraneo peracto cursu, totus renasci videtur, quemadmodum ait Marius Aretius Patritius Syracusanus, atque ita modo se in stagna fundens, vt inquit Plinius, modo in angustias resorbens, aut in totum cuniculis condens, & saepius nasci gaudens, prope Myrtilim (Mertolam hodie vocant) in Atlanticum Oceanum effunditur.

Tagus in Celtiberia oritur Tarraconensis prouinciæ regione, ac primò Celtiberiam, mox Carpentaniã, deinde Lusitaniã secans, prope Olisipo-
5 nem in Oceanum quoque exoneratur Atlanticum. Fluuius hic antiquis celebratus est arenis aureis, quas hodie quoque reperiri affirmant, & esse, qui ex ea re questum non mediocrem faciant.

Durius in Pelendonibus prouinciæ Tarraconensis oritur, fluitque in Meridiem vsque ad Numantiam, quæ prope Soriam olim fuit, inde per mediam fluens Castellam, mox in Portugalliam transit, Lusitanicam ab Interamni & Transmontana diuidens, prope ciuitatem Portugallensem in Oceanum deuoluitur Occidentalem, plurimis absorptis fluminibus, quorum non infimi nominis est Thormis, quem Salmantica nobilissima disciplinarum omnium magistra, vicinitate sua nobilitat.

Interamnem appello Portugalliam, quæ est inter Durium & Minium, regio non minus amœna quàm fertilis, quam & ipsam nonnulla irrigat
6 flumina, quorum præcipui, Auus, cuius in ripa tota nullam cernas arborem spiniferam, hoc est, ex earum genere, quæ mala Medica siue aurea, citrea, aut alia id genus produciunt, quod huic fluuiio cum Aleste Bracaren si fluuiio commune esse aiunt, quum tamen tota illa prouincia sit horum fructuũ, siqua alia, multo feracissima, & Nebis, quem Neue, seruatò nomine, hodie appellat, & Limia celebratus antiquis fluuius, quem Lethen Græci, Obluionem Latini nuncuparunt, hunc falso Gerundensis Episcopus cum Minio confundit.

Habet & alios Lusitania non pœnitendos amnes, quorum non postre-
7 mus est Munda Conimbricensis Academiæ propinquitate celebris, Mondegum hodie nuncupant, qui & ipse aureis arenis & ramentis celebratur. Perperam idem Gerundensis Conimbricam Mundam fuisse affirmat, & eam, in qua filij Pompeij fuere victi, refragatibus aperte Cæsaris commentariis, nimirum Munda oppidum erat nõ in Lusitania, sed Betica. Nec minus inepte in Ptolomæo & Pomponio Mela, quidã Lacobrigam Conimbricam esse asserunt, quum vel ipse Pomponius Mela Lacobrigam in sacro Promontorio ponat, de qua plura dicemus suo loco. Non longe

à Munda

à Munda est Vaca fluuius, hodie Vogam appellant, quemannem non
posuisset, nisi Plinius eius meminisset.

8 In eodem tractu, nimirum octo leucis à Conimbrica, visitur etiã hodie fons ille admirabilis, quem Plinius in Catinensi (ita enim in Plinio legendum) Hispaniæ agro ponit, qui quicquid admotum fuerit, absorbet. Cuius rei se præsentem factum periculum mihi affirmavit perpetuo mihi venerandus dominus meus Henricus Cardinalis & Princeps, coram rege Ioanne & cæteris fratribus regis, quum in arborum truncis, & ramis, tum in iumento, quod fonti admotum pede, paulatim absorberi coeptum, ægrè tandem à famulis extractum est. Affirmat Plinius alterum iuxta fluere, qui omnia respuat. Is hodie, si extat, saltè ignoratur. Fons ille nunc appellatur Feruentia, & ager, in quo visitur, Cadima non
9 procul à Tentugalensi municipio.

Habet altissimos Lusitania montes, quorum vel præcipuus, qui à
9 stella cognomen habet, in cuius cacumine frequenter in lacu quodam fragmenta nauium reperiuntur, quum tamen à mari plusquam duodecim leucis distet. Quin & exæstare, & tempestatem ibi audiri affirmant accola, quoties intumescit mare. Similia fere leguntur de monte quodã prope aquas Flauias, vulgo Chanes, in transmontana Portugallia.

10 Portugalliam improprie Lusitaniam appellant, cum alioqui nec tota Portugallia Lusitaniæ finibus circumscripita sit, nec totam Lusitaniam complectatur, illud tamen negari non potest, potiore Lusitaniæ partè Portugalliæ regi parere. Diuiditur vero Portugallia in Transaganam, Cistaganam, & Interamnem. Transagana Beticæ partem carpit, eam scilicet, quæ ab Ana vsque ad regni limites porrigitur. Interamnem tota extra Lusitaniam est, nisi repudiata descriptione posita, Straboni magis ac-
cedamus, qui ait maximam Lusitanorum partem Callicos appellatos. Huius regionis longitudo est octodecim leuæ, latitudo, qua maxima est duodecim, alibi tantum sex, aut etiam quatuor. Atque in hoc tam exiguo terræ interuallo, præter Ecclesiam Bracarensem metropolitanam, & Portugallensem cathedralem, ac alias quinque collegiatis, reperias plusquam centum triginta monasteria, quorum pleraque redditus habent amplissimos, præterea plus minus mille quadringentas sexaginta parochiales cum suis baptisterijs, vt scribit quidam, certe in ea parte, quæ Bracarensem agnoscit ecclesiam octingentæ recensentur. Ex qua re fertilitatem & antiquam religionem gentis facile agnoscas. De amœnitate vero quid opus est dicere, quum in ea numerata sint vltra viginti quinque millia fontium perennium, pontes quadrato lapide elegantissime constructi, producenti, portus marini sex. Quod propterea tacendum minime duxi, quia bonitas & dignitas huius prouinciæ fere ignoratur.

11 Huic prouinciæ adhæret ea, quam Transmontanam appellant, regio

optimi

li. 4. c. 21

li. 2. c. 103

lib. 3.

optimi tritici, generosique vini ferax, in qua est Brigantia, caput amplissimi ducatus, cui hodie praest, multisque annis praest, non regio tantum stemmate inclytus, sed omnibus etiam corporis animique dotibus praestantissimus heros D. Theodosius omnium eruditorum praconijs celebrandus.

Ex huius regionis motibus affirmavit mihi amplissimus Princeps & dominus meus Henricus Cardinalis regi Ioanni fratri suo se praesente allatum lapidem, aureis ramentis ac bracteolis plenum. Sed haec de Lusitania.

Reliqua Hispaniae pars ad Tarraconensem pertinet provinciam, quae habet a Septentrione Oceanum Britannicum, ab Oeasone (sic appellant promontorium prope fontem Rabidum siue Fontarabiam) ad Nerium promotorium, quod hodie dicitur Finis terrae: ab Occasu Oceanum Atlanticum, à dicto promontorio usque ad ostium Durij: à Meridie Lusitaniam & Balearici maris oram: ab Oriente Pyrenaeos montes, quibus à Gallia separatur Hispania.

Tarraconensis à Tarracone ciuitate nomen accepit, eius provinciae metropoli, ciuitate ad excipiendas Principum peregrinationes, ut inquit Strabo, egregie nata, & in qua Imperatores iurisdictionem agitabant.

Completitur haec provincia Murciae regnum, & Valètia, & Aragonum cum Cathalonia, Castellam veterem, Nauarrae regnum, Portugalliam Interamnem, Galleciae regnum, Asturias, totam Cantabriam.

Habet praeter Durium, qui in ea nascitur, & alios fluuios Caesari, Lucono, Silio Italico, Martiali celebratos, Iberum fluuium tantum, ut toti Hispaniae nomen Iberiae dederit, qui solus omnium (de quinque praecipuis loquor) reliquis in occasum vergentibus, in Austrum defluit, & in mare Balearicum exoneratur, cuius rei causam, qui nosse volet, ex principijs Historiae Antonij Nebrissensis viri vndeunque doctissimi petat, quem hic in multis sequuti sumus.

Hispania primum vnica fuit provincia proconsularis, vel potius consularis, siquidem P. Cornelius Scipio Africani maioris pater, Consul a deam missus est contra Annibalem, tametsi postea Proconsul administravit, ut ex T. Liuijo patet, idque anno urbis conditae quingentesimo trigesimo quarto, fuitque ad eum modum provincia proconsularis per viginti tres annos, per quos administrata, posterius dicemus, donec anno urbis conditae quingentesimo quinquagesimo septimo. Cn. Cornelio Cethego, & Q. Minutio Rufo Coss. diuisa est in duas provincias Praetorias siue Proconsulares, nam eisdem subinde T. Liuius nunc praetores nunc proconsules appellat. Sed hoc interesse censeo, quod prius ex Proconsulari imperio Consulari, scilicet quia tanta esset in Hispania belli moles, non solum aduersus ipsos Hispanos, verum etiam aduersus tres

clarissimos

clarissimos Carthaginensium duces, ac totidem exercitus, ut consulari opus esset imperatore & exercitu. Annibal vero ita grauis hostis immineret Italiae, ut vterque Consul ad eam tutandam necessarius esset: quod proximum erat, Proconsul missus est imperio & potestate Consulari, donec, ut dixi, in duas diuisa est provincias Praetorias siue Proconsulares, & per Praetores siue Proconsules administrata est imperio et dignitate Praetoria siue proconsulari. Tametsi non ignoro Praetorem Asconio Padiano dici omnem magistratum, cui pareret exercitus. Ita tamen in duas provincias dispersita est Praetorias, ut pro ratione bellorum ingruentium, si quando res ita posceret, nunc haec, nunc illa, non nunquam etiam vtraque simul fieret Consularis. Nam Catone Consule per Consulem vnum, ipsum nempe Catonem Censorium, & duos Praetores res gestae sunt in Hispania. Tempore Numantini belli & contra Sertorium duos consulares duces & exercitus, & non nunquam tres missi sunt, ut suo loco dicemus.

Haec duae provinciae dicebantur citerior & vltior. Quae pro diuersa ratione temporum diuersos habuere limites. Primum enim citerior Hispania dicta est, quicquid in ea Romani à motibus Pyrenaeis cis Iberum obtinebant: vltior quicquid vltra. Postea prorogatis imperii finibus, vetus forma provinciarum mutata est, ut ipse quoque Plinius testatur, & citerioris Hispaniae limites Iberum transierunt, bonaque Tarraconensis provinciae partem occuparunt: & ab Asturibus per Vaccaros & Oretanos usque ad Carthaginem nouam porrigebatur, ut ex Paulo Orosio constat. Quo tempore vltior à Gallecia sumebat exordium, ut patet ex L. Floro, qui scribit ad hunc modum, D. Iunius Brutus in vltiore Hispania feliciter aduersus Gallecios pugnavit &c. Postremo cedente iam in iura Romanorum tota Hispania, rursus provinciarum termini mutati sunt ad eum modum, quem scribit Plinius, ut tota Tarraconensis provincia citerior esset Hispania, Betica & Lusitania vltiorem facerent.

Habebant haec provinciae suos conuetus, vnde finitimi populi iura petebant. Betica quatuor, Gaditanum, Cordubensem, Astigitanum, Hispalensem. Lusitania tres, Emeritensem, Pacensem & Scallabitanum. Scallabis hodie sanctarum à sancta Irene nomen habet: Tarraconensis provincia siue citerior Hispania septem, Carthaginensem, Tarraconensem, Caesaraugustanum, Cluniensem, Asturum, Lucensem, Bracarensem. Clunia Plinio in Arouacis est, atque in fine Celtiberiae, qua parte Celtiberia Carpetaniae iungitur. Antonij Nebrissensis & Flo. à Capo affirmant Cluniam fuisse eam, quae hodie vulgari sermone Cruña dicitur: oppidum, quod ab Vxama ciuitate abest leucis sex, à Durio amne tribus, à Callaroga D. Dñici patria duabus. Vnde & Nebrissensis Comitum illius oppidi dominum, Comitum Cluniensem appellat. Et recte illi quidem non abluete vocabulo. Quaequam quae olim Clunia erat, ab eo oppido quarta leuca parte distat, neque quicquam nunc habet, praeter antiquae urbis vestigia, & Sacellum D. Virgini sacrum, appellaturque Castro, vbi

extant

lib. 5.

li. 1. & 2. de bello punico.

li. 9. de bello macedo. & alibi saepe.

12

14

13

lib. 5. ca. 3.

lib. 1. ca. 2.

lib. 56.

lib. 3.

lib. 3. ca. 3.

extant etiam num amphitheatri & alia antiquitatis reliquia, sed & sigillu conuentus Cluniensis ibidem quinque ab hinc annis repertum, ac penes Comitem Cluniensem asseruari mihi affirmatum est. Sunt non procul Clunia & fodina iaspidis praestantissimi. Perperam in Ptolomæis quibusdam impressis Clunia dicitur esse, quæ appellatur ciuitas Regalis.

li. 1. parali

Hispania, vt scribit Gerundensis Episcopus, cui antiqua suffragantur concilia, in quinque prouincias diuisa est tempore Constantini Pij, Tarraconensem, Carthaginensem, Beticam, Lusitaniam, Galleciam.

15

Hispania habuit tempore Maurorum plurimos regulos: posterius, à sex regibus possessa est, Legionensi, Nauarrensi, Castellano, Aragonensi, Portugallia, Granatensi, qui erat Maurus. Legionense deinde cū regno Castellæ coiit. Reliqua tempore Ferdinadi regis Catholici ad vnius Castellæ regis arbitrium & imperium, fuis pulsisque Hispania Mauris reducta sunt, excepta Portugallia, quæ proprium habet regem.

16

Qui plura de Hispania nosse volet, quot habeat episcopos, quot Principes & primatos viros, quibus denique rebus abundet, præter Marinum Siculum, legat Damiana Goës ea de re libellum curiose ac diligenter scriptum. Nobis hæc delibasse sufficit.

DE LAVDIBVS HISPANIAE. Cap. 9.

DE LAVDIBVS Hispaniæ superfluum videtur aliquid scribere post tot autores, qui eas pluribus verbis complexi sunt. Tamen pauca quedam perstringam, magis id adeo, ne nihil dixisse videar, quam quod necessarium existimem. Igitur illud merito inter primas Hispaniæ laudes ponendum videtur, quod ipse quoque Cæsar in commentariis suis affirmat: regionem esse saluberrimam, quam illi laudem cum Gallijs communicauit: sed Iustinus Hispaniam contendit Gallia & Africa, sicut fertiliorem, sic aëris temperamento salubriorem, vt quæ nec violento, sicut Africa, sole torreatur, nec asiduis, vt Gallia, ventis fatigetur, adeo in omnia frugum genera fecunda, & frumenti, vini, olei, mellisque copia redundans, vt non incolis tantum abunde victum suppeditet, sed etiam Italiae, & Romæ rerum dominæ frequenter durissimis temporibus peropportuna frumenti, armorum, vestimentorum, atque omne genus commeatuum abundantiam subministraverit, quod T. Liuius secundo bello Punico non semel factum ostendit. Hæc etiam Cæsari res in Gallia gerenti, materiam fabricandis nauibus, equos, equites suggessit.

Plinius primam totius orbis laudem Italiae tribuit, proximam Hispaniæ, sed nescio equidem, an vlla parte laudis Hispania cedere debeat Italiae, de iis loquor, quæ ad salubritatem ac fertilitatem pertinet vtriusque

regionis.

regionis. Nam si quis veterum monumenta diligenter excutiat primū illud reperiet, Hispanos frequenter Romanis vitæ submisisse subsidia, nunquā vero Romanos Hispanis, aut si miserunt, militibus suis in prouincia bellum gerentibus miserunt. Quin & ipsos Romanorum exercitus, vel in suam perniciem aliquoties aluit Hispania, vnde illud Catonis Censorini celebre dictum, Bellum se ipsum alet. Qui non solum exercitum consularem cum pratorio sine vllis reipub. sumptibus in Hispania contra ipsos Hispanos pauid, sed & grandem ex præda pecuniam militi diuisit, & in triumpho tulit argenti infecti viginti quinque milia pondo, bigati centum viginti tria milia: Oscensis auri quingenta quadraginta pondo: & paucis post annis Q. Fulnius Flaccus Citerioris Hispaniæ Praetor, non exercitum tantum in Hispania aluit, sed stipendium etiam imperialis Hispaniæ soluit, vt affirmat T. Liuius, & in triumpho centum viginti quatuor coronas aureas, cum magna auri & argenti vi tulit, præter pecuniam ingentem, quam exercitui dedit. Deinde auri, argenti, & reliquorum copia metallorum semper superior fuit Hispania, quantumuis hoc dissimulet Plinius, quæ his rebus adeo semper diues extitit, vt merito Possidonius apud Strabonem dixerit, in subterraneis Hispaniæ locis non infernum Plutonem, sed Plutum ipsum diuitiarum & opulentia deum habitare, scilicet quod Hispania non diues tantum regio sibi sit, sed aliis etiam diuitias sufficiat ac suggerat. Cæterum hæc auri argentique copia, nescio equidem maiori damno an gloriæ fuerit Hispaniis. Namque diuersas gentes in Hispaniam eius auri cupiditas exciuit, præcipue Phoenicas, qui aurum vili rerum permutatione redemptum, in Græciam, Asiamque ac nationes cæteras deferentes, maximas ex eo commercio diuitias contraxerunt, atque in Hispania tantam repperunt auri argenti que copiam, vt cum onustis nauibus superaret argentū, ancoras ipsas ex argento cõflare sint coacti, vt præter Diodorum Siculum affirmat Aristoteles. Et tamē adeo diuitias Hispanorum exhaurire nō poterunt, quin Carthaginenses, quū in Hispaniā Duce Barca, hoc enim cognomen fuit Amilcaris, venerūt, Hispanos in Turditania, quæ Beticæ pars erat, argenteis præsepibus & doliis vtentes inuenerint, vt affirmat Strabo. Quæ res & ipsos quoque Carthaginenses in Hispaniā pellexit, atque adeo auxit illorum vires, vt Diodoro Siculo teste, neq; domestico neq; sociorum milite vfi, Romanos, Siculos, ac Lybios in magna adduxerint pericula, quod omne diuitiis ob auri argentique abundantia superarent, nam & ipsi noua in Hispania metalla inuenerūt, & puteos effoderūt, ex quibus vnus, qui Bebelo ab inuentore appellabatur, & adhuc Plinij tēpore durabat, trecenta argenti pondo Annibali indies subministravit, hoc est, iuxta æstimationē Budæi ternamilia coronatorum aureorum in dies singulos, a quibus occupata dispoliatq; Hispania, quū per multos años eorum auaritia

Tit. Livi. li. 4. de bel. Mace.

li. 10. de bel. Mace.

Ab opulētia. 3.

lib. 3.

lib. 6. De mirabili. Auscul.

vbi supra.

vbi supra.

li. 33. c. 6.

de Asser. li. 4.

fatiaret

A salubritate. I. li. 3. de bello ciuili. li. 44.

A fertilitate. 2.

li. 10. de bello pu. li. 3. 5. 7. de bel. Gal. lib. ultimo ca. ultimo

CHRONICORVM HISPANIAE

a tiaret, postea etiam tres Carthaginensium potentissimos exercitus, & maximas Romanorū copias sustineret, ne sic quidē, vt quæ nouis semper metallis scaturiret, euacuari potuit, sed adeo semper sibi cōstitit, vt intra annos paucos, nempe opinor, triginta octo, ex Hispania Romam per varios Praetores in triumphis deportata sint auri supra nouem milia nō-genta nonaginta quinque pondo: coronæ aureæ trecētā viginti quatuor, argenti infecti pondo sexcenta triginta duo milia trecenta octoginta septem: argenti Oscensis trecenta nonaginta octo milia sexcenta vndecim: argenti bigati trecenta triginta octo milia viginti tria, argenti signati innumerabilis multitudo. Non hic refero pecuniam militi tot confectis præliis diuisam, cuius iniri numerum posse vix arbitror: non L. Quintij Crispini ex Lusitanis Celtiberisque prædam, à quo scribit T. Liuius tantundem auri, quantum argenti in triumpho translatum, sed quantum transtulerit, prætermisit: non M. Fuluij Nobilioris posteriorem prædā, propterea quod T. Liuius forte memoria lapsus, mihi bis videatur eandem rem posuisse. Illud quoque prætereo, non dubium, quin plureis & ampliores prædas ex Hispanis Romani hoc annorū interuallo tulerint, sed quarum memoria simul cum T. Liuij monumētis interciderit. Quin & argenti fodinas illas taceo Carthagini nouæ vicinas, quæ populo Ro- vicena quina drachmarum milia in dies singulos pensitabant, hoc est, secundum Budæi calculum, duo milia quingentos coronatos, quas Budæus non recte suspicatur easdem esse cum puteo illo Annibalis, de quo loquuti sumus. Nam puteus ille Aquitanis proximus erat, vt Plinius testatur, & Budæus etiam fatetur: sed argenti fodinæ, de quibus nunc loquimur, viginti rārum stadia aberant à Carthagine noua, vt ait Strabo, quæ ab Aquitanis plurimum distat. Postremo illud etiam dissimulo, quod præter ea, quæ dicta sunt, Asturia quoque, Gallecia, & Lusitania vicena milia pondo auri singulis annis præstabant, quod ipsi quoque Plinio stuporem facit. Verum tot deprædationibus vsque adeo non sunt attenuatæ vires Hispanorum, vt tum primum Romani cœperint experiri, non solū inexhaustas eorum opes, verum etiam insuperabile robur animi, & virtutem bellicam tantam, quantam ducentis annis expugnare non potuerunt, quid dico ducentis annis? imo nunquam Romani tam pacatam habuere Hispaniam, vt non opus fuerit iusto exercitu. Tunc demum sensere Hispaniam non solum diuitem, verum etiam, vt ait L. Florus, bellatricem, viris armisque nobilem, seminarium hostilis exercitus, eruditricem Annibalis, quæ propterea victa fuit à Romanis, quod sola omnium prouinciarū non prius intellexerit vires suas, quam victa est, prius obfessa quàm se ipsam cognosceret. Nam si vel vniuersa contra Romanos consurgere, & vires suas conferre, atque vel imperare vel libertatem suam publice tueri animum induxisset, non modo superari, sed ne adiri

quidem

quidem ingenio fitus, vt affirmat Lucius Florus, poterat, ita vndique mari Pyrenæoque vallata est. Et tamen hæc ipsa, quæ vires suas non cognouit, quæ nunquam communi totius prouinciæ consilio bellum iniit, tam cruentas frequenter victorias Romanis dedit, vt sæpe nihilo melior quàm victi conditio victoris fuerit: & ex victoria nihil præter inane triumphum nomen, & miserandam suorum stragem tulerint. Longum esset hoc loco recensere, quoties apud Hispanos res Romana in summum discrimen adducta sit. Docet hoc bellum Viriaticum, Vaccæorum, Numantinum, Sertorianum. Satis sit nullam omnino prouinciam tanto labore & cruore Romanis constitisse, adeo vt necesse habuerint aliquoties, arma Hispanis adimere, ne possent ex bellis bella serere. Quam rem adeo æque passi sunt, vt multam mortem sibi met ipsis consciscerent, gens ferox, inquit Titus Liuius, nullam vitam rati sine armis esse, quippe qui in acie gaudio exultare soleant, tanquam gloriose ac feliciter vita excessuri, quod de Celtiberis affirmat Valerius Maximus. Propter quam bellicæ laudis prærogatiuam Hispania tanti semper habita est, vt quum Romani duces alius Africanum, alius Asiaticum, alius Numidicum, alius aliis cognominibus se venditarent: Imperatores postea Augusti, etiam Atticos & Francos ac Germanicos se appellarent: Hispanici cognomento tanquam sancto, & inuiolabili omnes religiosissime semper abstinerint. Solus Q. Cecilius Metellus Celtiberici nomen affectasse videtur, sed non obtinuit. Scipio quoque, qui euerfa Carthagine, non nisi Africanus dici sustinuit, diruta Numantia, non Hispanicum, non Celtibericum, sed Numantinum se appellare cœpit, contentus eo titulo futurus, nisi illi hic honos negatus fuisset. Hæc est illa Hispania, pro qua duo potentissima orbis imperia per tot annos tanquam pro Helena cruentissimis præliis decertarunt, ex qua, cum Alexander Magnus legatos amicitiam petentes, ac gratulantes accepisset, tum demum & sibi & iis, qui cum eo erant, rerum dominus visus est, si Arriano credimus: quam pacauisse Iulius Cæsar inter præcipua militum suorum decora commemorat: cuius defectionem cum Nero Augustus audisset, ad reliquas calamitates infractus & interritus, collapsus, animoque male fracto: diu & sine voce & prope intermortuus iacuit, atque vt respuit, veste discissa, capite conuerberato, actum de se pronunciauit. Hæc illa Hispania, quæ prima Romanis inita prouinciarum, quæ a quidem continentis sint, postrema omnium, ductu auspicioque Augusti Cæsaris perdomita est, si tamen perdomitam fuisse T. Liuius concedamus. Cuius vnicam ciuitatem Numantiam Cicero terrorem imperij Romani appellat: cuius metalla auri & argenti sacra Machabæorum prædicat historia, Iosephus clarissimus Iudæorum scriptor concelebrat. Hæc illa Hispania, quam simul cum Gallia Trebellius Pollio neruos ac

C vires

lib. 4. de
bel. Mace.

lib. 2. c. 1.

lib. 7. de
gest. Alex.
Magni.
lib. 3. de
bel. ciuil.Sueton. in
Nerone.
cap. 42.
lib. 8. de
2. bel. Pu.
Pro. L. Mu-
rena.
I. Mach. S.
lib. 2. de
bel. Iudai.
In. D. Clau-
dio.lib. 9. de
bel. Mace.lib. 6. de
bel. Mace.lib. 4. de
Assæ.li. 33. c. 6.
lib. 3.

li. 33. c. 4.

A virtute
bellica. 4.lib. 2. rer.
ab ur. cō.

vires imperij Romani appellat: cuius auxilio Carthaginenses imperium Romanum ad extremam pene desperationem redegerunt: in qua vel tyrocinium fecerunt, vel bellicis artibus exercitati sunt duces, per quos Romani Græciam, Asiam, ac totum Orientem, postremo etiam Septentrionem sibi subiecerunt, cui nunc Roma ipsa totius orbis quondam domitrix fasces suos submisit, quæ Barbarico iugo diu grauerè pressa, sed nunquam tota oppressa, adeo se antiquo nitore ac dignitati in integrum restituit, vt pulsus profligatisque Barbaris, imperio suo totum fere orbem complexa sit, India Occidentali, & altero fere orbe Antipodum veteribus incognito Castellæ Regibus parente: Rege Portugalliæ Orientali Indiæ, & magnæ Arabum Persarumque parti, neque pœnitendæ Africæ portioni iura dante, vt totam ferme Africæ oram maritimam, vt plurimas insulas silentio præteream, quæ Lusitanorum imperium agnoscunt. Atque Hispania sicut opulentiâ, bellica virtute, imperij amplitudine reliquas omnes prouincias vel superat, vel certe æquat: ita religionis antiquitate, & veræ fidei cultu nulli omnino priores partes concedit. Scilicet hæc duos habuit apostolos diuini verbi annuntiatores, at quos apostolos? Iacobum Zebedæi filium, qui cum duobus aliis intimus fuit IESV CRISTI Domini & seruatoris nostri consiliis, & Paulum vas electionis, præter hos beatum Mancium IESV CRISTI discipulum, qui omnibus sacratissimæ passionis Dominicæ mysteriis interfuit, & multos aliorum Apostolorum discipulos, à quibus sacrosanctæ fidei rudimentis imbuta, & plurimorum martyrum sanguine respersa, præcipue vero Beati Iacobi Apostoli sepulchro sanctificata, tam venerabilis toti orbi fuit, vt primo post Romam Ecclesiæ principem numero esset sicut ex epistolis & actis Sardicensis Concilij patet: vt ipse etiam Constantinus Magnus, quum in celebrando festo Paschali, consuetudinem Hispaniæ, Galliæ, & aliarum regionum, Orientalibus episcopis imitandam proponeret, Hispaniam reliquis prouinciis præposuerit. Eandem quoque venerationem etiam apud posteros habuit, siquidem in Concilio Remensi, quod in Gallia tempore Eugenij secundi celebratum est, cõmuni patrum decreto statutum fuit, incendiario hæc pœnitentia vt daretur, vt Hierosolymis aut in Hispania in seruitio Dei per annum vnum pœniteret. Quin & hodie votum Compostellanum inter sacrosancta & inuiolabilia censetur. Neque sanè immerito hic honos habitus est Hispaniæ, quippe quæ Christianæ religionis, si qua alia, semper obseruantissima fuit, & fidem catholicam, qua semel imbuta, sincerissime vsque coluit, hæreticis infestissima, cõtra quos, si remedium domi deesset, foris quærebat, vt videre est in epistolis Diui Cypriani: Nulla enim hæresin diu consensit Hispania, &

A religio
nis antiqui
tate. 6.

Histo. Tris
par. lib. 4
cap. 24.

In priori
tomo Cõci
liorum.

cap. 9.

pania, & qui eam impiis erroribus scdare conati sunt, aliunde plerique omnes venerunt, quod de Marco Aegyptio ipse quoque D. testatur Hieronymus. Priscilianum quidem Hispania genuit, si tamen genuit, sed hæreticum iam velut impium filium pia mater abdicauit pariter & ablegauit. Ariana hæresis alibi nata, alibi oppugnata, sed in Hispaniam à Gothis inducta, ibidem vno die penitus extincta est. Quin & illo ipso tempore, quo perfidiam Arianam Gothorum Reges fouere conati sunt, quàm multi fuerint per totam Hispaniam omnis generis catholici, qui nullis persecutionum procellis ab orthodoxæ fidei confessione potuerunt auelli, tum numerosus martyrum chorus, tum concilia docent, Toletanum secundum, Tarraconense, Ilerdense, Gerundense, Cæsaraugustanum, quæ per ea tempora maximo Reipub. Christianæ bono celebrata sunt. Quam pietatis laudem ad nostra vsque tempora religiosissime seruauit Hispania. Nam vt primum à Barbaricis bellis tota respirauit, nihil antiquius duxere pientissimi Reges, quàm vt Iudæos omnes ac Sarracenos, aut ad professionem catholicæ fidei perducerent, aut pertinaces regni sui finibus exterminarent. Quæ laus præcipue debetur Christianissimis Ferdinando & Isabellæ Castellæ & aliorum regnorum: Emanueli Lusitaniæ & Algarbiorum Regibus, cuius filius Cardinalis & Infans Henricus talibus auis, tali patre dignissimus, auitum ac paternum fidei zelum pulchre referens, sanctæ inquisitionis munus pro CHRISTI amore non dedignatus, non minori studio, quàm pater ditionibus suis gètes eas eiecerat, ab omni vel perfidiæ Iudaicæ, vel infantiæ Mahometicæ, vel cuiusuis hærescos labe, ab omnibus quoque ritibus Christiana professione indignis vindicare Portugalliam non desinit, idque tanta prudentia, vt omnes impiorum hominum versutissimos conatus eludat: tanta integritate, vt nemo, quod cauilletur: habeat: tanta seueritate, vt malos exterreat: tanta rursus clementia ac mansuetudine, vt non paucos ad resipiscentiam pelliciat. Atque hos quidem quanta beneuolentia complectatur, quibus beneficiis prosequatur, & aliis arbitror non obscurum esse, & ego alias, Deo adiuuante, fusius persequar. Illud in præsentia tacere non possum, quod ante annos, opinor, septem, cum duo Mauri iam adulta ætate ad fidem nostram conuerli, baptismi beneficium postularent, non solum eos obuiis vlnis recepit, sed ipse pontificalibus ornatus infulis, die festo Pentecostes, Eboræ in ecclesia sua cathedrali, salutaris aqua lauacri tinxit tanta celebritate, vt si filij fuissent fratris sui Regis, fieri non potuerit honorificentius. Præterea alterum in familiam suam honesta conditione adoptauit, alterum Regi in clientelam dedit. Quæ res mihi tam præclara visa est, vt nihil supra. In reliqua quoque Hispania quotquot sunt de rebus fidei cognitores, ea fide religionem officij seruant

in. 17. c.
Esaiæ.

cij seruant ea integritate ac vigilantia, vt nemo quisquam hircere contra sacrosancta Ecclesiae statuta quicquam audeat. Alibi forsan impie facere non licebit: in Hispania ne loqui quidem, nisi pie, conceditur. Alibi errores forte iam nati extirpantur: in Hispania ipsa etiam errorum seminaria, antequam pullulent, opprimuntur. Noui ego, qui prauis alibi opinionibus imbuti, in Hispania ex animo respuerint, & quaecunque essent Ecclesiasticis ritibus contraria, vero vultu detestati sint. Plurima, ne prolixus sim, de Hispanorum antiqua religione ac perpetua pietate praetereo, quae in ipso Chronico suis locis interferentur. Illud nunc dicendum, quod qua fide Hispani erga Deum, eadem & erga Reges suos semper fuerunt, atque eos etiam, quos pro Regibus conluerunt. Quae res in causa fuit, vt etiam exteri Reges ac Principes maximum in Hispanorum fide atque auxilio momentum sibi ducebrent. Hinc est quod Annibal in Italia, ad difficillima quaeque Hispanorum opera maxime utebatur, & iis plurimum fidebat, vt ex Polybio ac Tito Liuiio constat. Hinc, quod Aquitani ad oppugnandos Romanos auxilia & duces ex Hispania citeriore accersuerunt. Hinc quod Cn. Pompeius bello civili in cohortibus Hispanorum maximum sui exercitus robur credebat, quorum ope vincere poterat, si consulto rem gessisset. Quin & Iuba Numidiae Rex, homo barbarus Hispanos equites, custodiae suae causa, circum se habere consueuerat. Plutarchus scriptor grauisimus autor est, hunc Iberis fuisse morem, vt qui Ducem alicui se deuouerent, vna cum illo morerentur. Sertorium vero ducem, licet exulem & profugum, cum multa Hispanorum milia deuota sequerentur, atque hostes prope urbem quandam praelio victores extitissent: Hispanos sui oblitos tanto studio Sertorium protexisse, vt non prius de propria salute cogitauerint, quam ducem suum humeris asportatum in tuto posuissent. Igitur Sertorium Hispanorum fidelis opera terribilem Romanis fecit, & ipsi etiam Mithridati admirabilem: suorum scelus & insidia extinxerunt. Ipse quoque Octavius Augustus Calaguritanorum manum ad corporis sui custodiam vsque ad deuictum Antonium habuit. Nunquam finiam, si commemorare velim, quotquot extant huius rei exempla. Sed superfluum sit in ea re diutius commorari, cuius hodie quoque non obscura vestigia, sed expressa clarissimaque extant documenta. Quanam gens toto reperitur orbe Regibus suis obsequetior, quam sint Hispani? quos quum Reges sui in remotissimas quotidie regiones, & alio, vt ille inquit, sole calentes, ad oppugnandos Barbaros mittant, ea accinguntur alacritate, quasi sine puluere & sanguine rem domi suae gesturi. Cuius rei meo quidem iudicio merito palmariam sibi laudem vendicant Lusitani, adeo Regi suo dediti, quasi ex vnus

A fidelitate & pietate erga Reges suos

lib. 3. 3. Decade multis locis. Iul. Caesar. li. 3. de bello civili. ibidem. In Sertorio

Suetonius in Octauio cap. 49.

vita penderet

vita penderet omnium. Studia vero literarum ac liberalium artium, quam in Hispania semper floruerint, quid attinet dicere? quum satis id ex Strabone constet, qui affirmat inter reliquos Hispanos, Turditanos Beticae populos sapientia excessisse, & literarum studiis vsos, memorandae vetustatis volumina habuisse, & poemata ac leges a sex annorum milibus versibus conscriptas. Quanquam quid Strabonis testimonio opus erat? Senecae, Silius Italicus, Pomponius Mela, Columella, Martialis, Lucanus, & alij quam plurimi satis loquuntur, quanta fuerit eo tempore literarum gloria apud Hispanos, quantumque in omni scientiarum genere semper praestiterint. Sed quanti bonas artes Hispania fecerit, manifestius ex eo est, quod affirmat in Epistolis Plinius, inuentum in Hispania Lartium Licinium hominem priuatum, qui Plinij Secundi commentarios, quum ille procuraret in Hispania, quadringentis milibus nummum licitari non dubitauerit, hoc est, decem milibus aureorum, vt erudite calculum ducit Budaeus. Denique nulla vnquam fuit aetas, qua non multos in omni scientiarum genere viros, pro seculo suo non poenitendos adiderit Hispania, quos quia suis temporibus, auspice deo, sum positurus, consulto missos in praesentia facere decreui.

Neque viros solum eruditionis gloria praestantes ostentare potest Hispania, sed foeminas quoque, quibus etiam eruditissima illa secula merito inuideant. Iactent aliae nationes puellas aliquot & mulieres Latini sermonis non ignaras. Pro iis omnibus, vt alias multas Latinis literis tinetas silentio praeteream, dabit Hispania Aloisiam Sygaeam, virginem Toletanam, sed in aula Lusitana per multos iam annos educatam, quinque linguarum adeo peritam, vt non immerito Paulus Tertius Pontifex Maximus literas illius ad se scriptas Latine, Graece, Hebraice, Syriace, atque Arabice, laudibus pariter ac faustis coprecationibus sit prosequutus, admiratus tam multiplicem ingenij fructum, & donum multiplicis linguarum scientiae in viris quoque rarum, nedum in foeminis, sic enim sonant verba diplomatis. Debetur haec laus optimo patri & viro doctissimo Didaco Sygaeo, qui non contentus filios optimis quibusque disciplinis instituisse, tantam in filia tot linguis imbuenda diligentiam adhibuit: nec in ea solum hanc operam posuit, sed alteram quoque filiam Angelam Graece Latineque pro aetate & sexu non mediocriter eruditam, tam exacta Musices scientia curauit perdocendam, vt cum praestantissimis illius artis professoribus contendere posse putem. Multum debet huic viro Lusitania, quippe qui vel primus, vel certe ex primis literas humaniores Lusitaniae inuexit, postea illustrissimi Brigantiae ducis & fratrum ipsius praceptor, nunc tandem in Regiam familiam cooptatus est, & a Rege studiorum amantissimo docendis aulae Regiae pueris nobilibus praefectus. Filia vero Aloisia Sygaea in familia est serenissima D.

A studiis literarum, 7.

lib. 5.

li. 3. epist.

Marix principis primariæ, quæ & ipsa inter eruditas huius æui recenferi merito poterat, nisi calamus tanto succumberet oneri, atque adeo ad tantarum laudum molem subeundam inhorresceret. Proinde finem faciam, de laudibus Hispaniæ non plura dicturus, quàm quod eam merito Paulinus poëta & elegans & pius apud Ausonium, felicem ac diuitem appellauit.

QVI REGES AC POPVLI IMPERITAVERTINT Hispaniæ à Thubal vsque ad Carthaginenses, Caput decimum.

NVNC PAVCIS perstringam, qui reges ac populi rerum in Hispania potiti sunt, vsque dum Carthaginenses imperium illius occupauerunt, qua in re profiteor me Berosum Chaldæum, Manethonem, Annium Viterbiensem, Florianum à Campo, Petrum Antonium Beuterum sequi, atque ea ponere, non quæ pro compertis habeam, sed quæ apud illos reperio, quorum dictis quando antiquiorum ac grauiorum autorum calculus accesserit, addita eorum nomenclatura indicabo. Porro in temporum ratione subducenda, annorum seriem post diluuiũ vsque ad vrbes Romanæ principia sequar, deinde annos ab vrbe condita more scriptorum Romanorum ponam, vsque ad **CHRISTI** seruatoris nostri natiuitatem, à qua communem Christianorum numerandi modum imitabor.

Diluuium vero fuit anno ab orbe condito, nempe ab Adam, bis millesimo ducentesimo quadragesimo secundo, secundum septuaginta interpretes, at secundum Hebræos anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo sexto, quemadmodum aiunt Eusebius, S. Isidorus, Beda. Sed Hebræorum supputationem ex sacris literis confirmat & astruit Ioanes Driedon scriptor accuratus, & catholicus. Eam & nos sequemur.

ANNI POST DILVVIUM.

143 **T**HVBAL filius Iaphet, nepos Noë venit in Hispaniã, primusque eam habitauit post diluuium, regnauit vero in ea **155** annos. Huius temporibus cum Noë, quem Ethnici Ianum appellauerunt, in Hispaniam venisset, duas in ea ciuitates condidisse dicitur, atque eas à nomine suo appellasse, alteram Noëlam in Gallecia: alteram Noëgam in Asturiis.

Hanc

Hanc Berosi opinionem confirmat Iosephus. His verbis. Condidit autem Iobel (hic est, quem alij Thubal vocant) Iobelos, qui nostris temporibus Iberes appellantur, qui & Hispani, à quibus postea Celtiberi nuncupati sunt. Diuus quoque Hieronymus diuersis locis in commentariis in Esaiam & Ezechielem, Thubal siue Thobel aut Italos, aut Hispanos interpretari affirmat.

299 Mortuo Thubal successit ipsius filius Iberus, qui Flunio Ibero nomen dedisse dicitur, Iberus vero fluius Hispaniæ nomen Iberiæ dedit, vt post Plinium & alios autores, affirmat etiam D. Hieronymus, regnauit vero Iberius. **37** annos.

in, 66 cap. Esaiæ, & 27. Ezech.

336 Post mortem Iberi, rerum in Hispania potitus est Idubeda filius, qui Idubedæ monti nomen dedit, regnauitque annos. **64** alij Iubaldam seu Iuballam vocant.

400 Idubedæ patri subrogatus Brigus imperauit. **52** annos. Ab hoc autem ortum affirmant vocabulum Briga, siue Brica, quod perinde sonat Hispanis, atque Gallis Dunum, Germanus Burgum. Nam sicut Galli dicunt Lugdunum, Nouiodunum: Germani Friburgum: sic Hispani appellant Medobrigam, Mirobrigam &c. Quod etiam Stephanus de urbibus annotauit, tamen ille Bria ponat pro Brica. Erat vero Medobriga, vt hoc quoque breuiter annotem, oppidum in Lusitania prope Portalegram urbem, nunc à Rege Ioanne Tertio, titulo ciuitatis & Episcopali sede donatum, ad montem Herminium posita, qui mons hodie quoque vulgo dicitur Monte Armiño, à quo monte ipsa quoque Medobriga hodie Armeña appellatur. Quod mihi pro suo cãdore communicauit Resendus noster. Vtriusque tam Medobrigæ quàm Herminij montis mentio fit in commentariis Cæsaris, seu potius Hirtij aut Opij, vt titulus præsert. Mirobricam mihi olim dixit Reuerendus pater F. Franciscus à Vallisoletto, tunc Praefectus monasterij Sancti Benedicti apud Zamoram, postea Abbas S. Facundi, arbitrari se esse eam, quæ hodie Ciuitas Roderici nuncupatur, eamque se opinionem concepissee ex saxo quodam, quod extat apud Bletisam oppidum, quæ nunc Ledesma dicitur, in quo præter cætera legitur ad hunc modum. **TERMINVS. AVGVSTAL. INTER BLETISAM. ET. MIROBR. ET. SALM.** Cuiusmodi aliud quoque saxum cum eadem fere inscriptione apud ipsos Ciuitates ad D. Ioannis in baptisterio reperitur. Quam ciuitatem sunt qui contendunt olim appellatam fuisse Augustobricam: & Mirobricam fuisse, qui nunc pagus Guadramiro dicitur. Sed id quàm recte, ipsi viderint. Nos ad rem redeamus.

De bello Alex, li. 4

C 4 Post

- 452 Post Brigum regnavit filius Tagus annos triginta, qui Tago flumini celebre apud posteros nomen dedit.
- 482 Betus regnum paternum hæreditario iure susceptum administravit annos vnum & triginta, atque Turditaniam literarum studiis illustravit. Huic Betis fluvius memoratissimus nomē suum acceptum refert, à quo fluviio, vt diximus, Betica prouincia appellata est.
- 514 Beto rebus humanis sublato, Hispaniæ regnum occupavit Geryon alienigena, nempe ex Lybia, tenuitque annis viginti quinque, dictus alio nomine Deabus. Huius tempore ferunt Osirin, qui & Dionysius dictus est, ex Aegypto venisse in Hispaniam, oppressaque tyrannide Geryonis Regnum diuisisse tribus illius filiis, sed prius admonitis, vt abstinerent à crudelitate paterna. Hic Osiris primus idololatram induxisse dicitur Hispaniæ. Sunt qui triginta quatuor annos regnasse dicant.
- 539 Tres Geryones, tergemini, vt aiunt, fratres regnauerunt tanta concordia, vt poëticis fabulis locum dederint, qui Geryonem tricorporem finxerunt. Iustinus hos in parte Hispaniæ regnasse prodit, aliis alia parte regnantibus. Hos Hercules Aegyptius in vindictam patris Osiris, cuius occisi non minima ad eos pertinebat culpa, cum magnis copiis profectus, primum in conflictu vicit, deinde singulari certamine singulos occidit. Huius Herculis operum monumentum sunt columnæ inter Calpem & Abylam montes. Huius quoque dicuntur Hispali columnæ, quæ vocatur Herculis. Ab huius comite Zacyntho Zacynthus appellata, quæ postea Saguntus dicta est, cuius urbis originem D. Hieronymus Græcis tribuit. Ab eiusdem Herculis comite Baleone Baleares insulas appellatas indicat etiam L. Florus.
- Huic Herculi postea Tyrios templum condidisse scribit Pomponius Mela, conditoribus, religione, vetustate, opibus illustre. De armentis Geryonis, quæ Iustinus prodit, Strabo fabulam cōfictam affirmat: idem indicare videtur Plinius. Arrianus autor Græcus non solum est in eadem opinione, sed etiam astruit nullum in Hispania Regem Geryonem natum fuisse.
- Episcopus Gerundensis affirmat Herculem, qui in Hispaniam venit, non Aegyptium fuisse, sed Græcum Alcumenæ ex Iouis adulterio filium, in qua opinione videtur esse & Antonius Nebrissensis. Dum ait Herculem post Liberum Patrem venisse in Hispaniam.
- Aristoteles autor est Herculem Hispaniæ bellum intulisse incolarum diuitiis inuitatum. Hinc ortam receptamque apud Hispanos fuisse legem, vt argentum possidere non liceret, eamque legem adhuc Carthaginensium temporibus durasse.

Hercules

In proce-
mio, 2. lib.
Cōmenta,
in episto.
Pauli ad
Galatas,
lib. 60.

lib. 3. c. 6.
lib. 4. 4.
lib. 3.
li. 4. c. 22
lib. 2. de
gest. Alex.
Mag.

De mirab.
Ausculta

- 590 Hercules compositis in Hispania rebus profectionem in Italiam parans, Hispalem filium Regem Hispanis reliquit, à quo Hispalim conditam ferunt, quam postea Iulius Cæsar instauravit, atque illustravit. Eam Strabo suo tempore emporium fuisse affirmat. Regnavit Hispal annos. 17.
- Lactantius Firmianus scribit Herculem ex Hispania reuersum in Italiam, ritum immolatorum hominum sustulisse.
- 607 Hispalis successor & hæres regni filius Hispan siue Hispanus rexit Hispanos annos. 52. quæ ab ipso nomen hoc sortita dicitur. Huic falso ascribitur aquæductus Segouiensis Traiani opus, & Pharus Galleciæ, quæ turris, vt ex antiqua inscriptione patet, Augusti tempore dedicata est.
- 639 Hercules audita morte Hispanis nepotis sui, ex Italia in Hispaniam metu nouarum rerum properavit, vbi post aliquot annos senio confectus diem clausit extremum, sepultus Gadibus, vbi posterius templum illi constructum, sicuti diximus, in quo ait Pomponius Mela ossa eius sita fuisse.
- 658 Post Herculem Hispaniæ gubernacula suscepit Hesperus, vnus ex ducibus ipsius, à quo Hispania dicta Hesperia, sicut Italia: sed Poëtae differentie causa Italiam Hesperiam magnam appellant.
- 669 Pulso Hespero, regnum Hispaniæ inuasit Atlas Italus frater ipsius, ac tenuit per annos vndecim. Cæterum quum Hespero in Italia res ad votum fluerent, timeretque Atlas, ne prosperitas fratris in suam perniciem verteret: relicto in Hispania Oro filio, cum magnis copiis in Italiam ad opprimendum fratrem profectus est.
- 682 Orus siue Sicorus dominatus est Hispaniæ quinque & quadraginta annis, à quo Sicorim fluuium vocatum asserūt, eum qui Ilerdam alluit, postea Ibero miscetur.
- 727 Sicorum in regno Hispaniæ sequutus est Sicanus filius, qui præfuit annis triginta vno. Ab hoc Anam fluuium nomen accepisse ferunt, Anum enim proprium fuisse nomen regis, sicut & Orum & Eleum: Sic vero prænomen siue titulum principatus.
- 758 Sicano defuncto Siceleus paterno regno inauguratus est, mansitque in eo annis quadraginta quatuor, cuius tempore affirmant fuisse diluuium Thessaliæ sub Deucalione & Pyrrha, & plagas per Moysen irrogatas Pharaoni iussu dei.
- 802 Post obitum patris rex Hispaniæ creatur Lusus, obtinetque regnum triginta annos.

Deinde

852	Deinde dominiū capessit Hispaniæ Vlus alius Sic Vlus, potiturque eo annis plus minus sexaginta. Fuit hic secundum aliquos filius Lusi, secundum alios Atlantis.
895	Post hunc Testa principatum sibi vëdicat Hispaniæ per annos septuaginta quatuor, erat hic è Lybia.
967	Testa vita defuncto, paternum regnū init Romus, possidetque annis tribus supra triginta. Huic regi Valentini vrbs suæ primordia ferunt accepta, quam ab eo Romam appellatam, Romani multo posteriori amplificatam ac nobilitatam Valentiam appellauerunt. Huius tempore regis Phœnices primū in Hispaniam venisse dicuntur. Eodem fere tēpore Bacchus aliàs Iacchus, Liber Pater cognominatus, agmine magno comitatus in Hispaniam venit, non tam dominationis cupiditate, vt inquit Antonius Nebriffensis, quam vt parem gloriam reportaret ei, quam ex domita India consequutus erat. Demum victor nullum aliud Hispanis aduentus sui monumētum reliquit, quàm quod Nebriffam in Betica condidit, celebrem hodie vrbs, non quia Bacchū habuerit cōditorem deum ebriosum ac male sanū, sed quod ciuem ædiderit Antonium Nebriffensem, magnum decus & ornāmētum Hispaniæ. Hæc vrbs olim inter æstuaria erat Betisfluij, nūc ab eo octo milibus passuū distat, oblimato videlicet altero illius ostio, quod erat meridionalius, simul cum alueo suo, vt annotauit ipse Antonius Nebriffensis. A Lūso Liberi patris filio Lusitania nomen accepit, quæ eadem à Lyfa Bacchi comite dicta est Lyfania: sicut superius annotauimus, atque hæc ducentis annis ante excidium Troiæ facta scribit idem Nebriffensis.
1001	Palatuus deinde successit, Palentiæ conditor ac Palantiæ, contra quem res nouas molitus Cacus, regni partem occupauit, sed mox superatus, secundum aliquos in monte quodam proditiōnis pœnas dedit, qui ab illo mons Caci dictus, hodie Moncaio vulgariter appellatur: secundū alios in Italiam se recepit. Regnauit Palatuus septuaginta annis.
1071	Mortuo Palatuo, regnum Erythro celsit, qui regnauit sexaginta octo annis. Ab hoc Erythream insulam dictam affirmant siue Erythiam, vt appellant Pomponius Mela & Plinius, quam alij contra Gadeis, alij contra Lusitaniam, alij vtrobique ponunt, vnde Hercules Geryonum armenta abduxerit. Sed Plinius ita illam Tyrios incolas ab Erythreo mari dixisse putat, Arrianus eiusmodi insulam in Oceano sitam negare videtur.
1159	Gargoris in patris locū successit, qui Mellicola cognominatus est, quia mellis colligendi vsus primus inuenit, vt inquit Iustinus, qui huius meminit, & Curetum in saltibus Tarthesiorum regem fuisse scribit anti-

quissimum,

quissimum, sed quo tempore gesserit principatum, non ponit. Aiunt regnasse septuaginta septem annos.

Eodem tempore Troia euerfa multi Græcorum, qui certis de causis in patriam redire vel non potuerunt, vel noluerunt, post varios errores in Hispaniam venerunt, diuersisque in ea sedibus confederunt. Ex quibus Teucer Telamonis filius, primum Hispaniæ litoribus appulsus, ea loca, vbi postea fuit Carthago nona, occupauit, inde in Galleciam transiit, positisque ibi sedibus genti nomen dedit, vt copiosius ait Iustinus. Ad hunc autorem Salmantice ciuitatis originem referunt, tanquam in memoriam antiquæ patriæ ipsius Salamini sic dictam. Quam tamen Stephanus Græce Elmantice appellat, neque huius originis meminit. Diomedes quoque in honorem patris Tydei, Tyden ciuitatē in ripa Minij fluminis condidit, quæ hodie quoque seruato nomine Tude dicitur.

Astur quoque Mēnonis auriga, Asturicæ à se conditæ & Asturibus populis nomen imposuit.

Amphilochus Teucris socius in Gallecia sui nominis vrbs condidit, atque in ea obiit: socij in mediterranea Hispaniæ loca errabundi abiere.

Vlysses Olisiponi ciuitati fundamentum & nomen dedit, ibique templum Palladi, quam peculiariter colebat, dedicauit. Strabo Vlysseam vrbs appellat.

Mnestheus Atheniensis prope Gades appulit, vbi Mnesthei portum ponit Strabo, deinde Gadibus templo & oraculis celebratus est.

Lacones Cantabriæ partem tenuerunt.

Hæc partim ex autoribus in capitis huius principio nominatis, partim ex Strabone, Iustino, & Antonio Nebriffensi.

Ilerdam quoque Stephanus de vrbsibus ad Troianos autores referre videtur, quod Illeus Troianis Apollo dicatur.

1216

Mortuo Gargore Habis ipsius ex filia stupro nepos, per admirabiles casus & stupenda pericula singulari fortuna seruatus, successor regni ab auo adhuc viuo destinatus, vt primum regnum accepit, tantæ fuit magnitudinis, vt non frustra deorum maiestate, tot periculis ereptus videretur. Quippe barbarum populum legibus iunxit, boues primo aratro domari, frumentaque sulco serere docuit, & ex agresti cibo melioribus vesci, odio eorum, quæ ipse passus fuerat, homines coëgit. Ab hoc & ministeria seruilia populo interdicta, & plebs in septem vrbs diuisa. Hactenus ex Iustino, quem consulas, si nosse voles, ex quàm mirandis casibus ac periculis Habis factorum benignitate seu diuina potius providentia ad regni successiōnem seruatus est.

Iustinus ait mortuo Habide, regnū per multa secula à successoribus eius retentum fuisse. Ex quo constat non vnus solum imperio totam Hispa-

niam

niam paruisse, & plures habuisse reges, quàm quorum memoria literarum rudimentis prodita reperitur.

1250 Circa hunc annum ponunt admirabilem illam siccitatem, qua negant Hispaniam per viginti sex annos vllis omnino pluuiis cœlitus irrigatam, omnes fluuios præter Iberum & Betin exaruisse, Hispaniam fere omnem incolis exinanitam, quod mihi quidem non fit verisimile, quia nulla eius rei memoria in veterum libris reperitur, qui rem tam stupendam ac raram procul dubio non tacuissent, quum alia minus miranda non sint passi silentio perire.

Eodem ferè tempore venisse aiunt in Hispaniam, nescio quos Almonides, sed hoc quoque Antonio Nebrissenfi ab aliquo fabularum concinnatore confictum videtur.

1307 Circa hunc annum Homerus nondum cœcus, & Melesigenes appellatus, quod illi proprium nomen fuit, in Hispania atque Italia peregrinatus est. Floruit autem Homerus post bellum Troianum annis centum sexaginta octo. Autor Herodotus. Quod & Strabo satis indicat.

1350 Hoc tempore Celtas Galliaë populos in Hispaniam venisse aiunt, quibus cum Iberi pro agris bello certantes, pace demum constituta, communicatâque inuicem patria, mutua connubia permittentes, hac rerum communione nomen quoque commune sortiti sunt, & Celtiberi nuncupati quasi Gallohispanos dicas, vt ait D. Hieronymus. Ex Diodoro Siculo, Huius rei meminit & Lucanus.

— Profugique à gente vetusta

Gallorum Celtae miscentes nomen Iberis.

1370 Rhodienses quoque in Hispaniam venere, & sub iugis Pyrenæi montis in ora maritima Rhodam urbem condidere, ad quam Cato bellum in Hispania facturum primum appulit, vt ait Titus Linius. Fuit hæc ciuitas episcopalis adhuc tempore Gothorum, nunc nihil habet, præter ruinas & vestigia antiquæ urbis, ac monasterium D. Petro sacrum, vt annotauit episcopus Gerundensis.

1380 Hoc tempore aut circiter memorabile illud incendium Pyrenæi montis contigisse volunt, quod Diodorus Siculus factum fuisse dicit igne à pastoribus iniecto, atque hinc Pyrenæos appellatos montes. Ardente vero continuis diebus incendio, plures ex eo argenti puri riui, flammarum vi effluxere. Possidonius apud Strabonem fabulam putat. Quæ vero de Pyrene nympha & Hercule etiam ex Silio Italico feruntur, Plinius non immerito fabulam putat. Aristoteles huius incendij meminit.

1500 Phœnices auri & argenti cupiditate illecti, iterum in Hispaniam venere, opeque Hispanos tum rudibus adhuc incognitas vel saltem parui ha-

bitas,

bitas, vili rerum permutatione redemptas, sicut superius diximus, in Græciam Asiamque & nationes cæteras, magno suo commodo auexerunt. Hinc Phœnicum coloniæ in Iberia, hoc est, Hispania, & propinquis insulis. Hæc Diodorus Siculus, sed tempus non notat. Cæterum quod ait de commutatione argenti, confirmat Aristoteles his verbis. Primos Phœnices ferunt, quum Tartessum nauigassent, tantâ argenti vim oleo aliisque nauticis sordibus commutasse, vt nec capere naues nec ferre possent: quo circa coactos sub discessum, cum cætera, quibus vtebantur, tum anchoras etiam ex argento conflare. Hoc quoque tempore Gades ab iisdem conditas affirmant, sed Strabo tertio eorum in Hispaniam aduentu conditas testatur. Vt vt est, Tyriorum certè Gades Colonia ipso etiam Plutarcho teste.

Phœnicibus Strabo Malacam quoque & Abderam attribuit.

1554 Celtiberi iam patriæ multitudine sua graues, in Lusitaniam transierunt, in qua multas condiderunt ciuitates, quibus nomina ab oppidis patriæ suæ imposuerunt, in quibus Segouiam siue Segobiam, quæ à Segobriensibus ædificata & sic appellata creditur, ciuitas aquæ ductu memorabilis & lanificio nobilis, cui hoc nomine deuinctus sum, quod uxorem mihi non ignobilem dederit iucundam vitæ sociam. Erat alia olim Segouia prope Cordubam, cuius Cæsar in commentariis meminit (Nam & Celtae rursus ex Lusitania in Beticam transierunt, ibique multa oppida condiderunt) ea hodie quoque nomen retinere dicitur, sed diminutiuum. Segouia vero, quam à Celtiberis dictâ & conditam volunt, mentio fit apud L. Florum in bello Sertoriano. Ex hac Celtiberorum in Lusitaniam migratione, ipsi quoque Lusitani Celtiberi appellati sunt. Vnde ait Diodorus Siculus, Celtiberorum Lusitani fortissimi sunt.

1562 Secundum supputationem annorû, quam hactenus sequuti sumus, hoc anno Roma condita est, proinde ab hoc loco annos ab vrbe condita numerabimus.

ANNI AB VRBE CONDITA.

15 **G**RÆCI ex Sicilia in Hispaniam venisse dicuntur, & aliquam eius partem occupasse, forte pellecti illecebra diuitiarum, quas Phœnices ex Hispania in omnes orbis partes asportauerant, D. Hieronymus in Hispaniam venisse affirmat, sed quo tempore non addidit. Eius in proœmio secundi libri commentariorum in epistolam Diui Pauli ad Galatas hæc sunt verba. Ad Hispanias transgredior. Nonne Saguntum Græci ex insula Zacyntho profecti condiderunt? et oppidum Tartessum, quod nunc vocatur Carteia, Iones Græci homines locasse referuntur? Montes quoque Hispaniarum Calpe, Idrus,

Pyrene

lib. 6.

De mirab. auscult.

lib. 5.

In Scipio.

lib. 3. rer. ab urb. cõ.

lib. 6.

In uita ipsius. lib. 3.

In lib. 65. c. Esaiæ. lib. 6.

lib. 4. de bel. Mace.

lib. 1.

lib. 6.

lib. 3. lib. 3. c. 1. De mirab. Auscult.

Pyrenæ, item insule Aphrodisiades, & Gymnesiæ, quæ vocantur Baleares, nonne Græcis sermonis indicia demonstrant? Hactenus ille.

88 Carthaginenses occupasse dicuntur insulas maris Mediterranei, nempe Baleares, Ebusum, quæ est insula contra Valentiam, nullum hodie quoque generans animal noxium, sed neque aliunde allatum sustinens, quin continuo interimat. Præterea Colubrariam, ita dictam, quod scaeat multo & malefico genere serpentum, vt inquit Pomponius Mela.

lib. 2. c. 7.

129 Hoc tēpore Arganthonius Tartessiorum Rex Gadibus regnasse dicitur, idque tam diu, quantum etiam ad satietatem vixisse, abunde foret. Octoginta enim annis patriam suam rexit, cū ad imperiū sexaginta annos natus accessisset, vt ex autoribus certis astruit Valerius Maximus. Vixit itaque annos centum quadraginta, licet Asinius Pollio apud eundem tantum centum triginta illi tribuat, Cicero etiam pauciores, nempe centum viginti. Diuus tamen Basilus hunc inter viuaces numerat. Quamquam quid tam mirum, quod homo centesimum vigesimum ætatis expleuerit annū? Tales reperti sunt non pauci in Portugallia Interamni etiam nostris temporibus. Noui ego etiam Eboræ anum quandam, quæ iam decem supra centum annos computabat, quum hæc scriberem, cuius mater ad centesimum vigesimum vsque peruenit. Magis mirandum, quod Lusitani apud Indos hominem repperunt, qui iam trecentesimum annum excefferat. Qui vidit, retulit mihi.

li. 8. c. 14

De senect.

in episto.
ad Nepot.

204 Phocenses & ipsi Græci, ex Ionia in Hispaniam venerunt, vt etiam affirmat Strabo, & præter alias vrbes, etiam Emporias condiderunt, vt ait T. Liuius. Hos & Massilia Galliarum vrbs autores suos agnoscit.

lib. 4.
Deca. 4.

DE CARTHAGINENSIVM IN Hispania rebus. Cap. 11.

AT QVE hic Hispaniæ status fuit vsque ad Carthaginensium aduentum, quem ex nominatis autoribus descripsimus, quæ omnia, sicut pro indubitatis haberi nolim, nisi vbi classicorum autorum testimonium accedat, ita illud affirmare ex Strabone, Pomponio Mela, Plinio, Iustino, Diuo Hieronymo liquido possum, Iberos, Persas, Græcos, Phœnicas, Phocenses, Celtas, & Pœnos in vniuersam Hispaniam peruenisse. Sed quo tempore incertum est.

235 Cum Gaditani à Tyro, vnde & Carthaginensium origo erat, sacra Herculis per quietem iussi in Hispaniam transfulissent, urbemque ibi condidissent, in uidentibus incremento nouæ vrbs finitimis Hispaniæ popu-

lis,

lis, ac propterea Gaditanos bello laceissentibus, auxilium consanguineis Carthaginenses miserunt. Ibi felici expeditione & Gaditanos ab iniuria vindicauerunt, & maiorem partē prouinciæ imperio suo adiecerunt. Hæc ad verbum ex Iustino. Quod ego aliquanto post tempore factum crediderim. Et certe Antonius Nebrissentis circiter trecentos annos ante salutarem CHRISTI natalem ponit, paucis videlicet annis ante primum bellum Punicum.

lib. 44.

435 Circa hunc annum, vt ex T. Liuiio & Paulo Orosio colligitur, missi sunt à Celtis & Hispanis legati ad Alexandrum Magnum amicitiam petentes, congratulantesque: quorum nomina & cultus tum primum cognouere Macedones: ex iis etiam quidam venerunt, vt de controneriis suis suis arbitrium illi deferrent, quæ res tam honorifica & ipsi Alexandro, & iis qui circa ipsum erant, visa est, vt tum maxime et sibi & suis rerum dominus visus sit. Ex Arriano, Paulus Orosius Hispaniæ legationis Maurinum vel principem vel socium nominat.

lib. 7. de
gest. Alex.
Magni.

li. 3. c. 20.

455 Galli Celtici, qui, vt diximus, ex Celtiberia in Lusitaniam, & inde Beticam effluxerant, traiccto Durio amne, primum Interamnem Portugalliam, deinde Galleciam occupauerunt, & Portugallensem ciuitatem, quasi Gallorum portum, deinde Bracaram tanquam à Gallis bracatis sic appellatam, condiderunt, vt aiunt. Sed sunt qui Bracaræ originem ad Carthaginenses autores referant, & à Bragadis Bragadæ (alij tamen Bagradam appellant) fluuij accolis conditam & appellatam affirmant, cuius rei iudicium, quia neutrius opinionis autores antiquos habeo, in medio relinquo. Illud tamen non dissimulo, Bracaram, quacunque censeatur origine, per antiquam ciuitatem, tanti Romanis fuisse, vt Augustæ titulo ornaretur, & ab ea, quicunque habitabant inter Durium & Liamiam populi, Bracari dicerentur, in quibus debellandis, quot annos suadauerint Romani, suo loco dicemus.

489 Carthaginenses Hispaniæ thesauris, & etiam Hispano milite freti, Siciliam inuadunt, atque à Romanis ea prouincia cedere iussi, non solum non parent imperio Romanorum, verum etiam bello eos terra marique per viginti quatuor annos vario Marte laceunt, vsque dum Sicilia in totum pulsæ, ad extremum maris imperio exclusæ, funestoque naufragio victæ, à C. Lucratio conditiones accipere pacis coacti sunt. Ex Polybio & L. Floro.

Quod vero principium primi belli Punici in annum ab vrbe condita quadragesimum octogesimum nonum incidit, constat ex Polybio, Solino (in quo tamen in impressione Aldina preperam trecentesimo pro quadragesimo legitur) A. Gellio, quamquam Plinius vno anno posterius ponat. Neque obstat, quod Titus Liuius in

lib. 1.
lib. 1. c. 2.
li. 17. c. 21
lib. 33. c. 3.

præfatione

præfatione quartæ Decadis, quadringentos septuaginta octo annos ponat, quia locum esse mendosum clarius est, quam ut probandum sit, & legendum octoginta septem, vel potius octoginta octo, sic erit vnius tantum atque alterius anni differentia. Consimili modo circa principium quartæ Decadis, Anno quingentesimo quinquagesimo legendum arbitror, & libro quarto eiusdem Decadis, vbi agit de ludis Romanis, quos primum Senatus à populo secretus spectauit, perperam legi, Ad quingentesimum octauum annum, pro quingentesimo quinquagesimo octauum annum, nemo, opinor, mihi refragabitur, nisi qui tam ignarum fuisse Romanæ historiæ T. Liuium contendere volet, ut tot annorum numero ab aliis omnibus autoribus discreparet, quos ne deprauatos esse credam, facit tabula. 3. virorum triumphalium, in qua inscriptiones multas reperio, in quibus numerus annorum cum supputatione nostra ad amussim respondet, sed ne prolixus sim, quatuor tantum ponam, non enim antiquitates ostentare volo, sed fidem dictis meis astruere. Prima igitur hæc est.

**M. VALERIVS. M. F. M. N. MAXIM. AN. C DXC.
MESSALLA. COS. DE POENIS ET REGE SICVLOR.
HIERONE. XVI. K. APRIL.**

Constat sane ex Polybio & Cassiodoro hunc M. Valerium cum C. Octacilio secundo anno belli Punici fuisse Cos., scilicet anno quadringentesimo nonagesimo, ut inscriptio habet.

Secunda vero talis est.

**C. DVILIVS. M. F. M. N. COS. PRIMVS. AN. CDXCIII.
NAVALEM. DE. SICVL. ET. CLASSE. POENICA.
EGIT K. INTERKAL.**

Illud quoque iisdem attestantibus extra controuersiam est C. Cornelium & C. Duilium quinto anno eiusdem belli fuisse Coss., hoc est, anno ab vrbe condita quadringentesimo nonagesimo tertio. Illud tantum interest, quod Cornelium Polybius C. Cassiodorus CN. prænominat, præterea in Polybio Duellium pro Duilium non dubium quin mendose legitur.

Tertia porro habet ad hunc modum.

**C. AVRELIVS. L. F. C. N. COTTA. COS. AN. DI. DE
POENEIS. ET. SICVLEIS. IDIBVS APRIL.**

Hunc quoque anno duodecimo belli primi Punici Consulem fuisse ex Cassiodoro liquido constat, est ibidem & alia inscriptio de triumpho L. Cœcilij, qui sequenti anno triumphauit, sed eam missam facio, quartam tantum addam de triumpho C. Luctatij, qui huic bello finem imposuit, ea est ad hunc modum.

C. LV

**C. LVTATIVS. C. F. C. N. CATVLVS. PRO. A.
DXII. COS. DE POENEIS EX SICIL. // // // // E // // // // //
EGIT. III. NONAS OCTOBR.**

Hæc eo adiunxi, ut lector prudens intelligat non frustra me affirmasse T. Liuium illis locis esse deprauatum, atque ad eum modum restituisse, tametsi ne sic quidem probe respondet calculus, sed in tanta rerum antiquitate, non miranda est duorum aut trium annorum differentia: præterea ne quis ignoret, quibus rationibus & causis adductus hunc annorum numerum sequar.

Nec vero existimet aliquis aduersari opinioni nostræ, quod Paulus Orofius ponat initium primi belli Punici anno vrbs conditæ 483, quia numerum in Orofio deprauatum esse, vel ex eo liquet, quod sibi non constat.

512

Carthaginensibus tam longo bello fractis, aliud repente exarsit, minus quidem diuturnum, sed infestius multo ac periculosius, & quo res Carthaginensium in extremum pene discrimen adducta est, id Africanum appellant, quod præter exercitum ex varia colluie diuersissimarum gentium collectitium, cui resp. soluendo non erat, tota fere aduersus Carthaginenses Africa confurrexerat. Durauit hoc bellum tribus annis & quatuor mensibus. Ex Polybio.

lib. 1.

616

Compositis in Africa rebus, Carthaginenses hortantibus primæ expeditionis auspiciis, Amilcarem, cui Barca cognomentum erat, cum iusto exercitu in Hispaniam mittunt, Annibale filio comite, qui tum fere novum ætatis annum agebat. Hic superatis columnis Herculis, magnam Hispaniæ partem Carthaginensibus recuperauit. In iis locis annos circiter nouem commoratus, multis Hispaniæ ciuitatibus bello subactis, plerisque etiam, pacta salute atque impunitate bonorum, in fidem Carthaginensium receptis, dignam tandem rebus à se gestis mortem obiit, siquidem aduersus atrocissimos viros & potentissimos populos bellum gerens, & maximis quibusque periculis intrepide sese ac cum magna omnium admiratione subiiciens, extremum vitæ diem morte confecit. Hæc Polybius. Iustinus ait illum, dum fortunam inconsultius sequitur, in insidias deductum, atque ita occisum fuisse. Huic Barcinonis ciuitatis originem tribuunt.

lib. 2.

lib. 44

524

Amilcari mortuo successit Asdrubal, ætatis flore primo Amilcari conciliatus, gener inde ob altam indolem profectu animi adscitus. Qui positus imperio plura consilio quam vi gerens, auspiciis regulatorum magis, conciliandisque per amicitiam principum nouis gentibus, quam bello & armis rem Carthaginensem auxit. Idem Carthaginem Nouam ob loci opportunitatem non solum ad res Hispaniæ, verum etiam Africæ com-

D mo

modissimam condidit. Cum hoc Romani inuidentes Carthaginensium in Hispania successibus, quia metu Gallorum bellum mouere non audebant, missis legatis in Hispaniam, foedus percusserunt, quo foedere inter cetera cautum est, vt finis vtriusque imperij Iberus amnis eisset, quae Carthaginenses cum armis ne transirent. Saguntinis mediis inter imperia duorum populorum libertas seruaretur. Hunc virum non modo bellicis artibus, sed eloquentia quoque ad mouendos hominum animos pollentem, quum iam octo ferme annos obtinuisset imperium, barbarus quidam seruus ob iram interfecti ab eo domini obruncavit, comprehensusque à circumstantibus haud alio, quam si euassisset, vultu, tormentis quoque cum laceraretur, eo fuit habitu oris, vt superante latitia dolores, ridentis etiam speciem praebuerit. Ex T. Lilio & Polybio, qui illum à Gallo occisum affirmat.

In praef.
3. decad.
lib. 2.

532 In Asdrubalis locum extemplo iuuenis Annibal praerogatiua militari in praetorium delatus est, ingentique omnium clamore atque assensu, fauore etiam plebis sequuto, Imperator consalutatus. Hic odium Romanorum pene cum lacte matris imbibit. Nam dum pater Amilcar exercitum in Hispaniam traiekturus sacrificaret, altaribus admotus, tactis sacris, iureiurando adactus est, se quum primum per aetatem posset, hostem fore Po. Ro. Hic vigesimo sexto aetatis anno Imperator factus, vxorem duxit Hispanam nomine Imilcen ex Castulone oppido non ignobili, & patris ac sororij res gestas supergressus, biennio vniuersam prope Hispaniam domuit. Ex Polybio, Lilio, Iustino, & Plutarcho.

534 Quas fodinas Annibal in Hispania inchoauerit, & quantum ex eis puteus vnus singulis diebus reddiderit, superius diximus. Quibus opibus fretus, neque Hispano contentus imperio, Romanos quoque atque Italiam inuadere gestit, cui rei dum occasionem quaerit, Saguntum per opportunum visum est, vrbs Po. Ro. focia. Eam omnibus viribus oppugnat, & dum Saguntini auxilia Romanorum frustra expectant, ac Romani consultationibus ac mittendis legationibus tempus terunt, crudeliter expugnat: Cui quam obstinatis animis Saguntini ad extremum vsque resisterint, quantaque constantia & fide Po. Ro. amicitiam cōseruauerint, qui scire volet, T. Liliū consulat. Habebat id temporis Annibal in armis centum quinquaginta millia hominum. Ex Polybio & T. Lilio.

li. 1. Dec. 3

DE SECVNDO BELLO PVNICO ET
Romanorum in Hispania rebus gestis vsque ad Augustum,
cum catalogo Consulū, Proconsulū, & Praetorum
Hispaniae. Cap. 12.

Ea res

535

ARES tam indigna Romanis visa est, vt bellum Carthaginensibus indixerint, Consulemque & Consularem exercitum in Hispaniam mittendum decreuerint. Cuius rei adeo non poenituit Annibalem, vt nihil prius duxerit, quam omnem belli molem primo quoque tempore in Italiam transferre. Igitur P. Cornelius Scipio Africani Maioris pater Consul primus Hispaniam sortitus prouinciam, atque ad eam cum exercitu profectus, vt Annibali ex Alpibus descēdenti occurreret, reuersus in Italiam, Cn. Scipioni fratri prouinciam tradidit, qui primo anno Hannonem cum exercitu fudit ac cepit, & contra Asdrubalem terra marique felici successu praeliatus, praeter Baleares insulas, centum viginti populos Hispanorum Romano Imperio subiecit anno secundo, quo P. Scipio prorogato post Consulatum imperio, in prouinciam rediit. Exinde duo fratres communi consilio rem gesserunt. Ex T. Lilio.

Carthaginenses ante Romanorum aduentum viginti tribus annis in Hispania dominati sunt, quo tamen tempore Romani societates in ea habebant.

Possidebant Hispaniam varij reguli, quales T. Lilius nominat Mandonium Ilergetum regulum: Amulitum Lacetanorū, & alios: Polybius etiam Andubalem. Hi reguli partim eo tempore Romanos, partim Carthaginenses agnoscebant. Prius tamen summa imperij penes Carthaginenses erat.

Hic obiter annotandus lapsus L. Flori, qui ait inter finem primi belli Punici & principium secundi vix quadriennem fuisse requiem, quum viginti tres anni, vt minimum, intercesserint, nisi vel deprauatus sit Florus, vel ad alia bella respiciat: & Valerij Maximi, qui Sagunti calamitatem post Scipionum in Hispania miserabilem stragem ponit, quum decem fere annis antecefferit.

Cum Cn. Scipio successorem à Senatu peteret, quod filiam haberet nubilem, cui sine ipso dos expediri non posset: Senatus ne Respub. bono duce careret, patris sibi partes sumpsit, & dote consilio vxoris & propinquo Scipionis ex arario constituta, puellam nuptui dedit, Valerius Maximus.

542

Cn. & P. Scipio cum per octo annos multas res prospere gessissent in Hispania, multasque hostium strages adidissent, miserabili clade cum exercitu cæsi sunt, vnde trigesimo die alter post alterum, vt autor est T. Lilius. Quorum monumentum etiam hodie prope Tarraconem extare affirmant ex marmore affabre laborato.

Mox L. Martius impiger & magni animi iuuenis à Scipione militarem artem edoctus, collectis ex fuga militibus, rem perditam admirabili industria restituit. Ex eodem.

Ex huius L. Martij capite concionantis flammam eluxisse, ait Valerius

D 2 Maximus

lib. 2.

lib. 6. c. 6.

li. 4. c. 4.

li. 5. Dec. 3.

ibidem.

lib. 1. c. 6.

Pro Cor.
Balbo,

- Maximus, qui addit illum octo & triginta hostiū millia concidisse, & magno numero in potestatem redacto, bina castra cepisse. T. Liuius addit in præda captum clypeum argenteum pondo centum triginta octo, cum imagine Barchini Asdrubalis. Erat autem L. Martius primipili Centurio, ut ait Cicero, qui testatur illum primū cum Gaditanis foedus icisse, quod scilicet illi tam duro Reip. tempore fidelē operam Romanis nauauerint.
- 543 Claudius Nero cum exercitu Proprætor in Hispaniam missus, qui L. Martio & T. Fonteio Cn. Scipionis Legato succederet. T. Liuius,
- 544 Comitibus Romæ habitis, cæteris omnibus metu recentis cladis à petitione Hispaniæ prouinciæ deterritis, P. Cor. Scipio Scipionis occisi filius, annos natus viginti quatuor se obtulit, qui summo omniū consensu creatus Proconsul Hispaniæ, & cum iusto exercitu in prouinciā profectus, primū Carthaginem, magnum illius belli momentum cepit: deinde post multas res præclaro imperatore dignas, tandem Pœnos variis præliis fufos fugatosque, quinto postquam Proconsul in Hispaniam venerat anno, & post bellū cum illis in Hispaniis in initum decimo quarto, penitus expulit Hispaniam, atq; in Africam cum omni exercitu in glorios redire coëgit. Ex eodē.
- 549 Scipio pulsis Hispania Carthaginēsis, compositisque prouinciæ rebus, eam L. Lentulo & L. Manlio Acidino tradidit, ipse vero Romam rediit, urbemque ingressus, prædam ex Hispania præ se tulit in ærarium, argenti quatuordecim millia pondo trecenta quadraginta duo, & signati argenti magnum numerum. Non tamen triumphauit, quia sine magistratu res gesserat. Ex eodem.
- L. Lentulus & L. Manlius Acidinus Ilergetes Hispaniæ populos, in quibus Osca & Ilerda, noua molitos, magno prælio fuderunt, & castris exuerūt, atq; Indibilē regulū ipsoꝝ rebellionis autorē occiderūt. Ex eodē.
- 551 Cn. Seruilio Cepione & Cn. Seruilio Gemino Coss. Anno secūdi belli Punici 16, ex Hispania, vestimēta, frumētū, arma & omne genus cōmeatus Romā portata sunt, ut ait T. Liuius, qui affirmat & sequēti anno magnā vim frumēti ex Hispania missā, adeo ut vilitatē annonæ Romæ fecerit.
- 554 L. Lentulus ex Hispania reuersus Ser. Sulpitio Galba & C. Aurelio Coss. ex S. C. ouans urbem ingressus est, tulitque ex præda argenti pondo XLIII, millia, auri duo millia quadringenta quinquaginta, præter pecuniam militibus diuisam. Lentulo successit C. Cornelius Cethegus, qui & ipse magnū hostium numerū in agro Sedetano fudit. Ex eodem.
- 555 L. Cornelio Lentulo & P. Iulio Appulo Coss. C. Cornelius Cethegus Proconsul Hispaniæ, absens Romæ Aedilis Curulis creatus est, atque ad magistratum gerendum venire iussus. Loco eius & Lucij Manlij Acidini, qui & ipse Romam redire iussus est: creati Proconsules Hispaniæ

Cornelius

- Cornelius Lentulus & L. Stertinius. Ibidem.
- L. Manlius Acidinus priuatus urbem ingressus, ex Hispania mille ducentapondo argenti, triginta pondo ferme auri in ærarium tulit. Idem. Decad. 4.
lib. 2.
- 557 Cn. Cornelio Cethego & Q. Minutio Rufo Coss. Hispania hætenus vna proconsularis, tamen per duos pari imperio administrata, diuisa est in duas prouincias Prætorias, citeriorem & vltiorem. Citerior Cn. Sempronio Tuditano: vltior M. Aelio contigit. Hi terminare iussi, quæ vltior Citeriorue Hispania terminaretur. De qua re superius latius sum loquutus.
- M. Aelium T. Liuius appellat paulo post M. Heluium, nisi mendosus est liber. Decad. 4.
lib. 3.
- Ingens eo anno in Hispania vltiore bellum coortum Culcane & Lucinone regulis arma mouentibus. In citeriore quoque C. Sempronius prælio victus, exercitus eius fufus fugatusque, & illustres viri in acie cæsi. Sempronius cum graui vulnere latus ex prælio, haud ita multo post exiit. Ibidem.
- 558 L. Furio Purpurione & M. Claudio Marcello Coss. Q. Fabius Buteo Hispaniam vltiorem, Q. Minutius Thermus citeriorem Prætores fortiti sunt. Hoc anno iterum in Hispania bellum cœptum, scilicet quinto anno postquam simul cum Punico bello finitum erat. Quia tum primum Hispani suo nomine, nullo Punico exercitu aut duce, ad arma ierant.
- Hoc quoque anno Cornelius Lentulus, qui biennio ante citeriorem Hispaniam obtinuerat, urbem ingressus, tulit præ se auri mille quingenta pondo quindecim: argenti viginti milia, signati denarios triginta quatuor milia & quingentos quinquaginta.
- L. Stertinius ex vltiore Hispania, quinquaginta milia pondo argenti in ærarium tulit, & de manubiis duos fornices in foro Boario ante Fortunæ ædem & matris Matutæ, vnum in circo maximo posuit, & his fornibus signa aurata imposuit.
- Q. Minutius Thermus aduersus Budarē & Besasidem imperatores prospere pugnavit, duodecim hostium milia cecidit, Budarem cepit, cæteros fudit fugauitque. Ibidem.
- 559 Gliscente tantū in Hispania bello, ut consulari & duce & exercitu opus esset, placuit patribus, ut citerior Hispania consularis esset, ad quā missus M. Portius Cato, qui postea à censura Censorinus dictus est, huic P. Manlius Prætor adiutor datus. Ap. Claudius Nero Hispaniam vltiorem fortitus est. Ita ferme Titus Liuius, & Plutarchus, Sed ego ex iisdem colligo, & affirmare mihi posse videor, Prætoribus Paulo Manlio in citeriori: Ap. Claudio Nerone in vltiore: M. Catoni Consuli in tota Hispania imperiū fuisse. Nam Catonem in vltiori quoq; Hispania res gessisse ex

In Catone
Censo.

D 3 Plutarcho

li. 4. c. 3.

Plutarcho constat, qui ait ex Polybio, à Catone omnium vrbium muros, que intra Betim annem sunt, vno die solo æquatos esse. Quod si quis admiratur, magis admiretur eum tribus seruis comitatum Hispaniam rexisse, & in ea intra annum quadraginta oppida cepisse, quorum alterum Valerius Maximus, alterum Plutarchus literis prodidit, ex quo & T. Liuius petat, qui de Catonis in Hispania rebus gestis plura nosse desiderat.

Eodem anno M. Heluius ouans urbem ingressus, tulit in ærarium argenti infecti quatuordecim millia pondo septingenta triginta duo, & signati bigatorum, XVII. millia viginti tria: & Oscensis argenti centum viginti millia quadringenta triginta octo, ex vltiori Hispania.

Q. Minutius de citeriori Hispania triumphauit, & tulit argenti pondo triginta quatuor millia octingenta, bigatorum septuaginta octo millia, & Oscensis argenti ducenta septuaginta octo millia. Atque hic est primus triumphus, quem Romanos egisse de Hispanis reperio.

Rursus T. Liuius M. Heluium appellat, quem superius M. Aelium dixit, forte quod vtroque appellaretur nomine: sed in eo lapsus memoria est, quod ait Q. Minutium M. Heluius successisse, namque Heluius vltiorem, Quintus Minutius citeriorem, vt diximus, rexit Hispaniam: deinde quod ait M. Heluium in aliena prouincia pugnasse. Siquidem Illiturgis, circa quã postrema eius victoria fuit, Plinio & Ptolomæo in Betica ponitur, quam aliqui Giennensem esse ciuitatem suspicantur, Antonius quoque Nebrissenis in Betica ponit, quanquam in Vocabulario ipsius Geographico, mendose oppidum Bæotica pro Betica impressum est.

560 P. Cornelio Scipione Africano iterum, & T. Sempronio Longo Coss. Prætores P. Cornelius Scipio Cn. filius, hoc est, Scipionis Africani patrueis vltiorem: Sex. Digitius citeriorem Hispaniam rexerunt, rursus in prouincias Prætorias rebus compositis redactam. Horum impar fortuna fuit. Nam P. Scipio prospere omnia gessit, & Proprætor Lusitanos fudit: alter crebra magis quam digna dictu prælia fecit, & adeo pleraque aduersa, vt vix dimidium militum, quod acceperat, successori tradiderit.

Eodem anno M. Portius Cato ex Hispania triumphauit, tulitque argenti infecti viginti quinque millia pondo, bigati centum viginti tria millia, Oscensis auri quingenta quadraginta pondo, præter pecuniam militidivisam. Nam Plutarchus testatur singulas argenti libras viritim millibus distribuisse, illud adiicientem, melius esse multos ex Romanis argentum, quam paucos aurum habentes in urbem reuerti. T. Liuius addit Catonem ex ferrariis argentariisque magna vectigalia instituisse, quibus institutis locupletior inde prouincia fuit.

Plutarchus indicat Sci. Maiorẽ Catoni in Hispania successisse, sed falsus est

in Catone
Censori.

est similitudine nominis, nisi forte lapsus est interpres, nam codicis Græci non fuit mihi copia.

561 L. Cornelio Merula & Q. Minutio Thermo Coss. C. Flaminius Hispania citerior. M. Fuluius Nobilior vltior sorte obtigit. Quorum hic apud Toletum Vaccæos, Vectones, & Celtiberos, fudit fugauitque, & Hilermum regem viuum cepit. T. Liuius.

561 L. Quinto & Cn. Domitio AEnobarbo Coss. Prætores Hispaniã fortiti sunt M. Bebius Pamphilus citeriorem: A. Attilius Serranus vltiorem, sed primum S. C. deinde plebiscito permutatis eorum prouinciis, Flaminius Fuluiusque prorogatum imperium est. Hoc anno Fuluius Toletum cepit operibus. Ibidem.

563 P. Cornelio Cn. Filio Scipione & M. Attilio Glabrone Coss. L. Aemilio Paulo euenit Hispania vltior: C. Flaminius in citeriori prorogatum imperium. Ibidem.

Aemilius ad sopiedos in Hispania magnos bellorum motus exortos, missus est, non cum sex, vt ceteri Prætores, sed cum duodecim securibus, ita vt dignitas consularis imperio eius inesset. Bis collatis signis hostes superauit, interfecitque circiter triginta hominum milia manifesteque apparuit, victoriam ex industria eius partam fuisse. Vrbes vero ducenas quinquaginta in deditioem recepit, pacatãque prouinciam relinquens, ne vna quidem drachma ditior quam profectus fuerat, reuersus est. Plutarchus.

Eodem anno M. Fuluius Nobilior ex Hispania vltiore ouans urbem ingressus est, tulitque præ se argenti bigati centum triginta milia, præterea duodecim milia pondo argenti, auri pondo centum viginti septem, quam prædam T. Liuius lapsu forte memoriæ bis ponit

564 L. Cornelio Scipione & Cn. Cælio Coss. L. Aemilio & C. Flaminius in Hispania prorogatum imperium. Quo anno Romani magnam in Hispania cladem acceperunt, sex milibus de exercitu suo cæsis, cæteris in fugã versis, idque in Vasctanis, vbi apud oppidum Lyconem cum Lusitanis pugnabat. Ibidem. Ego suspicor in T. Liuiio mendose legi Vasctanis pro Bastetanis, qui sunt in Hispania vltiori, quanquam in citeriori quoque. Vasctanos nusquam inuenio.

565 M. Fuluius Nobilior & Cn. Manlio Volsone Coss. L. Plautius Hipsens Prætor fuit Hispaniæ citerioris: L. Bebius Diues vltioris. Sed L. Bebius in prouinciam Hispaniam proficiscens à Liguribus circumuentus, magna parte comitum cæsa, vulneratus ipse cum paucis selectioribus, Malsiliam profugit, & intra triduum expirauit. Quare audita Senatus decreuit, vt P. Iunius Brutus Proprætor Hetruriæ,

inuitaci9

Deea 4.
lib. 6.

	tradita, cui videretur ex legatis, prouincia & exercitu, ipse in vltiorem Hispaniam proficisceretur, eaque prouincia ei esset. Paulo ante successoris aduentum L. Aemilius Paulus tumultuario exercitu collecto, signis collatis cum Lusitanis pugnavit, fusi fugatique sunt hostes, caesa decem & octo milia armatorum, tria milia trecenti capti, & castra expugnata. Cuius victoriae fama tranquilliores in Hispania res fecit, & supplicationes Romae ex S. C. factae sunt. Ibidem.
566	M. Valerio Messala & C. Liuius Salinatore Coss. Praetores L. Manlius Hispaniam citeriorem: C. Catinius vltiorem sortiti sunt. Ibidem.
577	M. Aemilio Lepido & C. Flamini Coss. Praetoribus Hispaniae prorogatum imperium, quorum literis Romae significatum est, Celtiberos Lusitanosque in armis esse, vbi in T. Liuiio mendose legitur C. Attinij, pro C. Catinij, non procul à principio libri noni.
568	SP. Posthumio Albino & Q. Martio Philippo Coss. Praetores Hispaniae creati sunt, L. Quintius Crispinus citerioris: C. Calpurnius Piso vltioris. Hoc anno C. Catinius cum Lusitanis in agro Astensi collatis signis pugnavit, sex hostium milia caecidit, ceteros fufos fugatosque castris exiit, Asta oppidum cepit, sed dum incautius subit muros, ictus ex vulnere post dies paucos moritur. Hac de causa Calpurnio nunciatum, vt in prouinciam properaret, ne sine imperio esset. Asta non procul Gadibus erat. In citeriore Hispania L. Manlius Acidinus cum Celtiberis acie conflictit incerta victoria, nisi quod Celtiberi proxima nocte castra mouerunt. Post eosdem ad Calagurium oppidum praelio superauit, & castris eorum potitus est, in praelio ad duodecim hostium milia caesa, plus duo capta, & nisi successor aduentu suo inhibuisset impetum victoris, subacti Celtiberi forent, si Liuius credimus.
569	A. Claudio Pulchro & M. Sempronio Tuditano Coss. Praetoribus Hispaniae prorogatum imperium. L. Manlius ex Hispania citeriore ouans urbem ingressus, tulit coronas aureas quinquaginta duas, auri pondo centum triginta duo, argenti sexdecim milia trecenta, & pronunciauit in Senatu, decem milia pondo argenti, & octoginta auri Q. Fabium Quaestorem aduehere, id quoque se in ararium relaturum. Praetores Hispaniae Calpurnius, & Quintius communi animo & consilio rem gerentes, non procul Toletum cum vtroque exercitu fusi, & in castra compulsi sunt, ac spoliis suis hostes ditauerunt, quinque suorum milibus amissis. Quam ignominiam postea contractis Hispanorum sociorum auxiliis, & recreato à terrore aduersae pugnae exercitu, deleuerunt ad

Decad. 4.
lib. 9.

ripam

	ripam Tagi, adita in hostes magna strage, quam eleganter in quarta decade scribit T. Liuius.
570	P. Claudio Pulchro & L. Portio Licinio Coss. Praetoram sortiti sunt Hispaniae: A. Terentius Varro citerioris, P. Sempronius vltioris. Eodem anno C. Calpurnius Piso, & L. Quintius ex Hispania reuersi de Lusitanis & Celtiberis triumpharunt. Calpurnius coronas aureas tulit octoginta tres, & duodecim pondo argenti. Quintius tantumdem auri, quantum argenti transtulit. Sed numerum aut summam praedae T. Liuius non posuit.
571	M. Claudio Marcello & Q. Fabio Labeone Coss. praetoribus Hispaniae prorogatum imperium. A. Terentius Varro in agro Aufetano aliquot secunda praelia cum Celtiberis fecit, & vrbes nonnullas cepit. Aufetani in Cataloniae principatu erant. Vltior in pace fuit, & Lusitani peropportune quieuerunt, quia P. Sempronius diutino morbo implicatus fuit, & tandem ibi mortuus est. Ibidem.
572	Cn. Bebio Paphilo & L. Aemilio Paulo Coss. Praetores habuit Hispania, citerior Q. Fuluius Flaccus, vltior P. Manlius, qui eandem prouinciam priore praetura habuerat, vt ait T. Liuius, qui in hoc videtur non constare sibi, quia superius dixit P. Manilium praetorem M. Catoni consuli in citeriore Hispania adiutorem datum, vt annotauimus anno vrbis conditae. 559. Fuluius Flaccus Vrbicuam urbem (quam hodie Arbeca appellari dicit Pet. Anto. Benter) non sine detrimento militum suorum cepit, ac diripuit. P. Manlius exercitum dissipatum in vnum coegit. Ibidem. A. Terentius Varro ex Hispania citeriore ouas urbis ingressus, tulit in ararium argenti pondo milia, cccxx, auri, lxxxij. pondo coronas aureas, lxxvij.
573	P. Cornelio Lentulo & M. Bebio Pamphilo Coss. Praetoribus superioris anni in Hispania prorogatum imperium. In citeriore Hispania bellum ea aestate coortum, quantum nunquam ferme antea, idque à Celtiberis, aduersus quos Fuluius Flaccus magna quidem victoria, sed non incruenta, potitus est, de qua relatus T. Liuius.
574	A. Posthumio Albino Lusco & C. Calpurnio Pisone Coss. Praetores Hispaniam sortiti sunt, L. Posthumius vltiorem: T. Sempronius Gracchus citeriorem. Huius anni principio à Q. Fulvio Flacco missi sunt ad Senatum ex Hispania T. Minutius legatus, & duo tribuni militum T. Menius, & L. Terentius Massaliota, qui duo secunda praelia, deditioem Celtiberiae, confectam prouinciam nunciarent, nec stipendio, quod mitti soleret, nec frumeto portato in eum annum opus esse, & alia, quae latius profequitur T. Liuius. Fuluius Flaccus Proprator siue Procōsul vltiori Celtiberiae agro, unde in deditioem non venerat vastato, magis irruit quam cōterruit Celti

lib. 9.

li. 9. et. 10.

D 5 beros

beros, qui obseſſo ſaltu Manliano, Fuluium Tarraconem cum exercitu ad occurſum ſucceſſoris properantem, nec opinato adorti, victoriã quidem illi, ſed cum magna militum iactura dedere, Ibidem.

570 Q. Fuluius ex Hispania cum magna fama rerum geſtarum reuerſus, quum extra urbem triumphandi cauſa eſſet, Conſul factus cum L. Manlio Acidino, qui & ipſe aliquot ante annis citeriorem Hispaniam rexerat, triumphans urbem ingreſſus, cum militibus, quos ſecũ duxerat, tulit in triumpho coronas aureas centum viginti quatuor, auri pondo XXXI. præter argentum Oſcenſe ſignatum, & pecuniam militibus diuiſam, & duplex ſtipendium ſolutum. Ibidem.

Hoc anno Prætoribus Hispaniæ cum ſuis exercitibus prorogatum imperium.

Sempronius Gracchus, multis rebus in Celtiberia proſpere geſtis, centum tria oppida intra paucos dies in deditiõnem accepit, & Thurrium regulum in belli ſocietatem ex hoſte accepit.

L. Poſthumius eadem ætate in Hispania vltiore, bis aduerſus Bracaros pugnavit egregie, & ad XXXV. milia hoſtium occidit, vnde colligas, quanta fuerit etiam tunc frequentia illius gentis, Bracari vero dicuntur populi Interamnis Portugalliæ, qui ſunt inter Durium & Limiam fluuios. Quædam impreſſiones hoc loco, nempe circa finem decimi libri de bello Macedonico, male habent cum Vaccais pro cum Bracaris, quem errorem ego ex L. Flori libro 41. natum crederim, vbi legitur ad hunc modum, & à Poſthumio Albino Vaccaei ac Luſitani ſubacti ſunt &c. Sed ea lectio, quàm falſa ſit ex eiufdem L. Flori 56. libro conſtat, vbi aperte Vaccaeos in citeriore Hispania ponit, & oſtendit Bracaros tum in vltiore fuiſſe Hispania, in qua etiam Gallecios ponit, qui ſunt vltra Bracaros. Præterea Sex. Iulius Frontinus affirmat Vaccaeos à Sempronio Graccho oppugnatos, vnde conſtat tam in T. Liuiõ, cum Bracaris non cum Vaccais, quàm in L. Floro, Bracari non Vaccaei legendum, & ita in T. Liuiõ habet impreſſio Badiana, ita legit Henricus Glareanus vir vnde cunque doctiſſimus, ita L. Andreas Reſendius in T. Liuiõ manu ſcripto legiſſe ſe mihi affirmavit.

576 M. Iunio Bruto & A. Manlio Volfone Coſſ. Prætores in Hispania citeriore M. Titinius: in vltiore T. Fonteius Capito.

Hoc anno Sempronius Gracchus de Celtiberis & ſociis eorum, poſtero die L. Poſthumius de Luſitanis aliisque eiufdem regionis Hispanis triumphauit, T. Gracchus XL. milia pondo argenti tranſtulit, Albinus XX. milia. T. Liuius.

577 C. Claudio Pulchro & T. Sempronio Graccho Coſſ. Prætoribus Hispaniæ prorogatum imperiũ, ſed vtraque prouincia pacata fuit. Ibidem.

Cn.

568 Cn. Cornelio Scipione Hiſpalo & Q. Petilio Spurino Coſſ. Prætoribus M. Cornelio Scipioni Maluginenſi Hispania vltior: P. Licinio Craſſo citerior obtigit. Sed quum ſacrificiis impediri ſe ſolemnibus excuſarent, ne in prouinciam irent: iuſſi ſunt aut ire aut iurare pro concione ſolemni ſacrificio ſe prohiberi, cum autem ambo in eadem verba iuraſſent, M. Titinius & Titus Fonteius Proconſules manere cum eodem imperij iure in Hispania iuſſi ſunt. Ibidem.

Huius Hiſpali Coſulis filio Cn. Cornelio Scipioni, quum Hispania prouincia aliquando ſorte obtigiffet, decretum eſt, ne iret, adiecta cauſa, quod recte facere neſciret. Valerius Maximus.

lib. 6. c. 3.

569 M. Lepido & Q. Mutio Coſſ. Ap. Claudius Cento citerioris Hispaniæ Prætor: vltioris vero quis fuerit, quia T. Liuius hoc loco mutilus eſt, non inuenio.

580 SP. Poſthumio & Q. Mutio Coſſ. Prætoribus Cn. Seruilio Cepioni Hispania vltior: P. Furio Philo citerior contigit.

Hoc anno Ap. Claudius Cento Celtiberos, qui ſub aduentum eius rebellauerãt, magna clade affectos, imperio parere coëgit, quam ob rem Romæ per diem vnum ſupplicatio fuit, & XX. maioribus hoſtijs ſacrificatum. Ibidem.

581 L. Poſthumio Albino & M. Popilio Lenate Coſſ. Prætores Cn. Fabius Buteo Hispaniã citeriorẽ: M. Matienus vltiorẽ ſortiti ſunt. Idem.

Perfectis comitiis Ap. Claudius Cento ex Celtiberis ouans cũ in urbẽ iniret, decẽ millia pondo argenti, quinque millia auri in ærariũ tulit. Idem.

Cn. Fabius, quum in prouinciam iret, Maſſiliæ moritur. Senatus decreuit, vt P. Furius & Cn. Seruilius, inter ſe ſortirentur, vter prorogato imperio citeriorem Hispaniam obtineret. Sors opportuna fuit, vt P. Furius idem, cuius ea prouincia fuerat, remaneret. Ibidem.

582 Cn. Popilio Lenate & P. Aelio Ligure Coſſ. Prætoribus M. Iunio Pœno citerior Hispania: Sp. Lucretio vltior ſorte cecidit.

583 P. Licinio Craſſo & C. Caſſio Longino Coſſ. à Senatu decretum eſt, vt vnico tantum Hispania Prætorẽ regeretur, vnaque tantum prouincia eſſet, forte quia iam pacata erant omnia. Sortitus eſt autẽ Hispaniam L. Canuleius Prætor.

Hoc anno Hispaniæ vtriuſque legati Romam miſſi, in Senatu conqueſti ſunt de magiſtratum Romanorum avaritia & ſuperbia, quibus ex ordine Senatorio patroni dati ſunt, & P. quidem Furius ac M. Matienus ſolum verterunt: pluresque accuſaſſent, niſi vt fama eſt, à patronis fuiſſent prohibiti. Ita præteritis ſilentio oblitteratis, in futurum conſultum à Senatu Hispanis, quod impetrarunt, ne frumenti

æſtimationem

	æstimatione magistratus Romanus haberet, neue cogeret vicesimas (tributi hoc genus erat) vendere Hispanos, quanti ipse vellet, & ne præfecti in oppida sua ad cogendas pecunias imponerentur. Sed & alia noui generis hominum ex Hispania legatio venit, ex militibus Romanis & Hispanis mulieribus, cum quibus connubium non esset, natos se memorantes, supra quatuor hominum milia, orabant, vt sibi oppidum, in quo habitarent, daretur. Senatus decreuit, vt nomina sua apud L. Canuleium profiterentur, eorumque si quos manumississet, eos Carteiam ad Oceanum deduci placere. Qui Carteiensium domi manere vellent, potestatem fore, vt numero colonorum essent, agro assignato. Latinam eam Coloniam fuisse, libertinorumque appellari T. Liuius.
Dec. 5, li. 1	584 A. Hostilio Mancino & C. Attilio Coss. quis fuerit Hispaniæ Prætor, nondum inuenire potui.
	585 Q. Martio Philippo II. & Q. Seruilio Cepione Coss. Claudius Marcellus Prætor Hispaniam obtinuit.
	586 L. Aemilio Paulo II. & C. Licinio Crasso Coss. P. Fonteius Prætor administrauit Hispaniam.
lib. 5.	587 Q. Aelio & M. Iunio Coss. Hispania rursus in duas prouincias prætorias diuisa est, & Cn. Fuluij citerior, C. Licinij Neruæ vltior fors fuit, Ibidem.
	Hactenus ex T. Liuiio, quæ sequuntur ex L. Floro, Paulo Orosio & alijs mutuati sumus.
De prodigijs, lib. 4.	600 L. Opimio & Q. Posthumio Coss. a Lusitanis Romani per arma grauius vexati sunt. Iulius Obsequens. Forte tunc accidit, quod ponit Paulus Orosius hoc anno, quanquam alijs Coss. de Sergio Galba Prætor, qui a Lusitanis magno prælio victus, vniuerso exercitu amisso, ipse cum paucis vix elapsus euasit. Ipse quoque L. Florus ait his temporibus à compluribus in Hispania res parum prospere gestas.
lib. 47.	601 Q. Fuluius & T. Annius Coss. primi Calendis Ianuarijs magistratum inierunt, propter subitum Celtiberiæ bellum, vt ait Cassiodorus, ex quo videtur Hispania hoc anno prouincia fuisse Consularis. Etiam L. Florus dicit comitia mutata, quod Hispani rebellarent, sed Coss. non ponit, & dicit quod anno DXCVIII. Nos aliam rationem sequimur, propter causas superius commemoratas.
In Cronico Consulium Ibidem.	602 M. Marcello & L. Valerio Coss. in Lusitania varie pugnatum. Iulius Obsequens.
	603 L. Lucullo & A. Posthumio Coss. Hispaniense bellum aliquoties parum prospere gestum, cum ciuitatem Romanam confudisset, tantusque

Celti.

	Celtiberorum metus Romanos omnes inuasisset, vt nemo inueniretur, qui vel tribunus vel legatus ire in eam prouinciam vellet, P. Scipio Aemilianus, ad quodcunque militiæ genus, quod sibi imperatum foret, vltro se offerens, non mediocriter omnium animos ad militandi studium accendit. Quod L. Florus addit Vaccæos & Cantabros cum alijs populis à Lucullo subactos, non intelligo, quum certum sit Cantabros vsque ad Augusti tempora fuisse indomitos, quemadmodum nec illud, quod ait Marcellum Lucullo successisse, quum contra manifestum sit, tam ex Cassiodoro quam ex alijs, Lucullum Marcello successisse.
lib. 47.	His Coss. fuisse Sergij Galbæ calamitatem illâ, quam superius posuimus scribit Paulus Orosius, atque addit eundem Galbam, cum Lusitanos circa Tagum habitâtes voluntarios in deditioem accepisset, per scelus circumpositis militibus, inermes, incautosque prostrauisse. Quæ res vniuersæ Hispaniæ propter Romanorum perfidiam maximi tumultus causa fuit.
lib. 4, c. 21	608 Cn. Cornelio Lentulo & L. Mummio Coss. Viriatus in Hispania genere Lusitanus, vir calliditatis acerrimæ, ex venatore, vt ait L. Florus, vel pastore, vt Paulus Orosius, latro, ex latrone subito dux atque imperator, & si fortuna cessisset, Hispaniæ Romulus, non contentus suorum libertatem defendere, magnâ in Romanos stragē adidit per. XIII. annos, & omnia citra vltimam Iberum & Tagum igni ferroque populatus, & castra Prætorum & Consulium aggredi ausus, neque id irritum successu, maximo terrori Romanis fuit Huic primo C. Vetilius Prætor occurrit, sed cæso vsque ad interuentionem pene omni exercitu, vix ipse cum paucis fuga elapsus euasit. Ex L. Floro & Paulo Orosio.
lib. 5, ca. 2	609 Q. Fabio Maximo & L. Hostilio Coss. Viriatus C. Plautium Prætorum multis prælijs fractum fugauit. Paulus Orosius.
lib. 2. re ab urb. con. lib. 5, c. 4. Ibidem.	610 Ser. Galba & L. Aurelio Coss. Claudius Vnimanus cum magno apparatu belli contra Viriatum quasi pro abolenda superiore macula missus, amissis copijs vniuersis, infamiam præteritam cumulauit. Viriatus trabeas, fasces, cæteraque insignia Romana in montibus suis trophæa præfixit. Eodem tempore trecenti Lusitani cum mille Romanis acri prælio conflixere, cecidere septuaginta Lusitani, trecenti viginti Romani. Lusitanis hac victoria securis ac sparsis, vnus eorum a circumfusis equitibus Romanis pedes ipse deprehensus, equo vnus equitis lancea perfosso, & capite ipsius ad vnus gladij ictum desecto, ita omnes metu perculit, vt prospectantibus cunctis equitibus Romanis, ipse cõtemptim atque ocio

sus

ibidem,		fus abcefferit. Idem Orolius.
De uiris illust.	611	Ap. Claudio & Q. Cæcilio Metello Coss. Hoc, opinor, anno Viriat ⁹ C. Nigidiū oppressit, Prætorē, vt arbitror, Romanū quod annotauit Plini ⁹ . Viriatus hoc rerum successu tantum terrorem Romanis intulit, vt aduersus eum Consulari & duce & exercitu opus esset. Itaque rursus Hispania consularis prouincia facta est, & citerior Quinto Metello Proconsuli decreta, quod ex eo constat, quod L. Florus affirmat illum Proconsulem in Celtiberia res gessisse, sicut mox dicemus.
lib. 2. c. 2.	612	L. Metello & Q. Fabio Maximo Coss. Q. Cæcilius Metellus quanta seueritate militarem disciplinam seruauerit, Valerius Maximus docere poterit. Sed illud in eo mihi laudabilius videtur, quod idem refert Metellum, dum Centobricam obsidione premeret, & Centobricenses Retho genis filios, qui ad eum trāsierat: machinæ ictibus obiecissent, humanitatem propinqua victoriæ prætulisse, atque obsidione abstinnisse, qua clementia omnium Celtiberorum animos cepit. Eodem tempore Fabius Consul contra Lusitanos & Viriatum dimicans, Bacciam oppidum obsidione depulsis hostibus liberauit, & in deditioem cum plurimis castellis recepit. Paulus Orolius.
lib. 5. c. 1.		Bacciam aliqui volunt esse, quæ hodie Baça dicitur in regno Murcia, cui opinioni non refragarer, præsertim alludente vocabulo vernaculo, nisi tam procul abesset à Lusitanis.
lib. 5. c. 1.		Iulius Obsequens ait hoc anno dubie aduersus Viriatum ab exercitu Romano dimicatum.
ibidem,	613	Cn. Cepione & Q. Pompeio Coss. Q. Fabius Proconsul maximam Lusitaniæ partem, expugnatis multis urbibus, recepit. Sed quantum Metellus clementiæ suæ decus sibi peperit, tantam contraxit Fabius crudelitatis labem. Quingentis enim principibus eorum, quos societate inuitatos deditioem iure susceperat, manus præcidit, facinus etiam vltimis barbaris Scythiæ execrabile, vt ait Paulus Orolius. Valerius Maximus excusare Fabium velle videtur, quod transfugæ fuerint, quibus ea poena sit irrogata perfidiæ suæ merito.
ibidem,		Pompeius Coss. Numantinorum fines ingressus cum maxima clade discessit, omni pene exercitu profligato & plurima nobilitate interempta. Paulus Orolius.
lib. 54.		Idem Termestinos subegit, & cum eisdem ac Numantinis pacem fecit. Lucius Florus.
	614	Q. Cepione & C. Lælio Coss. Q. Fabius Procōsul, rebus in Hispania prospere gestis, labem imposuit, pace cum Viriato æquis conditionibus facta, L. Florus. Sed idem ait Viriatum à Fabio oppressum. Plinius scri-

bit

bit hanc pacem cum Pompilio factā, in qua, quū alia dedisset, arma vero retinisset, bellum renouasse. Vtunque est, Seruilius Cepio eius belli confecti gloriam captans, quum aliter vincere non posset, duos satellites pecunia corrupit, qui Viriatū humi depositum perimerent, atque hanc hosti gloriam dedit, vt videretur aliter vinci non potuisse. Quæ victoria quia empta erat, à Senatu improbata, & percussores indigni præmio iudicati. Ita Viriatus, qui per XIII annos Romanos duces atque exercitus protriuerat, insidiis suorum interfectus est. Ex L. Floro, Plinio & Orolio.

Cicero scribit C. Lælium, qui Sapiens dicebatur, hunc scilicet, qui hoc anno Consul fuit, Viriatum, dum Prætor esset, fregisse & comminuisse, ferocitatemque eius ita repressisse, vt facile bellum reliquis traderet.

615 Cn. Pisonē, & M. Pompilio Coss. M. Pompilio citerior Hispania prouincia fuit, vt ex L. Floro constat.

616 P. Cornelio Scipione Nasica & D. Iunio Bruto Coss. C. Matienus accusatus est apud Tribunos plæbis, quod exercitum in Hispania deseruisset, dānatusq; sub furca diu virgis cæsus est, & festertionumo vāniit, L. Flor⁹.

Iunius Brutus Consul in Hispania iis, qui sub Viriato militauerant, agros oppidumque dedit, quæ Valentia vocata est.

M. Pōpilius Procōsul à Numātinis, cū quibus pacē factā Senatus irritā censuerat, cū exercitu fusus fugatusq;. Ibidē. Hunc Pompeiū alii vocāt.

Belli Numantini causam L. Florus ita iniustam fuisse affirmat, vt non temere vllius fuerit iniustior. Segedenses enim socios & consanguineos suos Romanorum manibus elapsos Numantini exceperant. Habita pro eis deprecatio nihil valuit. Porro cum se ab omni armorum contagione remouerent, in legitimi fœderis precium iussi sunt arma deponere. Hoc sic à Numātinis acceptū, quasi manus abscinderentur. Itaque statim Megara viro fortissimo duce ad arma conuersi sunt. Hactenus Florus

917 M. Aemilio & C. Hostilio Mancino Coss. C. Hostilio Mancino Hispania citerior aduersus Numantiam prouincia fuit, cui præter auspicia contraria & alia prodigia, illud quoque accidit, vt ab Herculis portu in prouinciam soluenti talis vox sine vlllo autore ad aures perueniret; Mane mane Mancine. Postea victus à Numantinis, & castris exutus, cum spes nulla seruandi exercitus esset, pacem cum iis fecit ignominiosam, quam ratam esse Senatus vetuit. Triginta millia Romanorum à quatuor Numantinorum millibus victa erant, vt ait L. Florus, ac ne illam quidem à Numantinis obtinisset, sed ad vnum omnes circumuenti perissent, nisi interposuisset fidem suam Tiberius Gracchus Quæstor ipsius, cuius apud Numantinos gratia magna erat, propter memoriam patris Gracchi, qui iam bellum aduersus Iberos gerens, pacem cum Numantinis firmauerat, eamque semper apud populum recte iustæque defenderat.

Sed

Sed hic operæ precium est animaduertere Numantinorum fidem & integritatem etiam aduersus hostes. Cum enim inter cæteram prædam, tabulas quoque abstulissent, in quibus quæsturæ suæ rationes Gracchus cōscripserat, eaque res sollicitum eum haberet, cum quatuor familiaribus ad Numantinos profectus, rogauit eos, vt sibi tabulas reddi iuberent, ne inimicorum calumniis obnoxius fieret, si rationem administrationis suæ reddere non posset, intra urbem humaniter inuitatus & conuiuio liberaliter exceptus, non solum tabulas suas recepit, sed potestatem etiam, vt ex præda quicquid vellet, secum deportaret. Autor Plutarchus.

Eodem anno D. Iunius Proconsul Lusitaniam urbium expugnationibus vsque ad Oceanum perdomuit, & quum fluuium Obluionem transire milites Romani nollent, male de nomine fluuij ominantes, raptum à signifero signum ipse transtulit, & sic, vt transgrederentur, persuasit. Hæc fere L. Florus, vbi illud notandum, quod Romani in expugnandis Bracarum quadraginta annos desudarunt. Tot enim numerantur ab eo anno, quo primum L. Posthumius aduersus eos pugnasse legitur. Abest vero Obluio siue Limia fluuius, Lethen Græci appellat, ab Augusta Bracarorū metropoli leucis quinque, vt vulgari more loquar.

Illud quoque non prætermittendum, quod cum tota pene Lusitania se Bruto dedidisset, sola Cinania pertinaciter arma retinens, tentata redemptione, propemodum vno ore legatis respondit, ferrum sibi à maioribus quo urbem tuerentur: non aurum, quo libertatem, ab imperatore auaro emerent, relictum. Melius sine dubio, inquit Valerius Maximus, homines nostri sanguinis hæc dixissent, quàm audissent.

618 P. Furio & Sex. Attilio Serrano Coss. P. Furius prouinciam Hispaniã fortitus, Q. Metellum, & Qu. Pompeium consulares viros, & ipsi vehementer inimicos, legatos secum ire coëgit, fiduciam nõ solum fortem, sed pene etiam temerariam exhibens, quæ duobus acerrimis odiis latera sua cingere ausa est, vsque ministerij vix tutum in amicis, è sinu inimicorum petere sustinuit. Valerius Maximus.

Decius Iunius Brutus feliciter aduersus Gallecios pugnavit. Nam sexaginta millia eorum, qui Lusitanis auxilio venerant, a perrimo bello & difficili, quum incautos circumuenisset, oppressit.

M. Aemilius Lepidus proconsul Vaccæos innoxiam gentem & supplicem, etiam prohibente Senatu, pertinaciter expugare tentauit. Sed accepta clade non minus turpi quàm Numantina, grauissimas improbæ pertinaciæ pœnas dedit, sex milibus Romanorum instissime cæsis, reliqui castris exuti, armis etiam perditis vix euaserunt. Ex L. Floro & Paulo Orosio: qui addit his preliis aduersis militem Romanum ita hebetatum, vt inspecto Hispano, hostem diffugiens, vinci se prius crederet, quàm vi-

deri

deri. Idem affirmat L. Florus, ne oculos quidem aut vocem Numantini viri quenquam sustinere potuisse.

Hoc anno, ad soluendum Numantini foederis religione populum Romanum, Mancinus turpissimi foederis autor deditus est Numantinis, & nudato corpore, manibus à tergo reuinctis, ad portas Numantinorum est expositus, ibique vsque ad noctem manens, à suis desertus, ab hoste autem non susceptus, lachrymabile vtrisque spectaculum præbuit. Quod à Romanis iniuste factum, & eos à Numantinis non tantum fortitudine, sed etiam iustitia, fide, misericordia victos, non minus erudite quàm vere disputat Paulus Orosius. Atque ita sanè est, quatumuis excusare Romanos Cicero nitatur.

Numantini Mancini ditione nõ recipiētes, aut inuiolatam pacē solā, aut omnes, quos pignore pacis accepto, viuos demiserāt, reposcebāt. Idē, Hoc tempore tribus exercitibus Consularibus res in Hispania gestæ, nimirum à Furio Coss. & duobus Proconsulibus, tanta erat moles belli.

619 Ser. Fulvio & Q. Calpurnio Coss. vtri Consulium Hispania prouincia fuerit, an M. Aemilio prorogatum imperium, quod ex accepta clade non est verisimile, quia scriptum non inuenio, affirmare non possum. Illud tantum Iulius Obsequens memoriæ prodidit, apud Numantiam res male gestas, exercitum Romanum oppressum.

620 Cum vitio ducum bellum Numantinum non sine publico pudore duraret, delatus est vltro Scipioni Africano à Senatu populoque Romano Consulatus, cum Candidatus non esset, eique sine sorte bellum contra Numantinos decretum. Igitur Consul simul cum C. Fulvio Flacco factus, atque in Hispaniam profectus, primo militarem disciplinam restituit, & quæcunque voluptatis causa comparata erant, summouit, exercitumque ad quosuis subeundos labores exercuit, deinde cōmisso prælio, primo Numantinos Romani fugere, deinde increpatione & minis Consulibus incitati, eosdem, quod nunquam quisquam sperare ausus esset, videre fugientes. Scipio vltra bellum cum eis audendum non esse professus, obsidione Numantiam conclusit, & fossa circumdedit. Ex Valerio Maximo, L. Floro, & Paulo Orosio.

Quid sibi velit L. Florus, quum ait Scipionem Consulem factum, solum ea lege, quæ vetabat quenquam intra decem annos iterum Consulem fieri, non intelligo: quia inter primum Scipionis Consulatum, quo Carthaginem deleuit, & secundum, quatuordecim intercesserunt anni.

Vaccæi obsessi, liberis & coniugibus trucidatis, ipsi se interemerunt, vt ait L. Florus, sed à quibus fuerint obsessi, non addit. Nam Scipioni satis aduersus Numantinos negotij fuit.

621 C. Mutio & L. Calpurnio Coss. Numantini diu conclusi & fame tru-

E cidati

In vita
Graccho.

lib. 55.

lib. 6. c. 4.

618

lib. 5. c. 7.

lib. 56.
li. 5. c. 4.li. 5. c. 4.
li. 5.

li. 3. officii.

lib. 5. c. 5.

lib. 2. rer.
ab urb. cō.
lib. 5. c. 6.

li. 4. c. 20

lib. 2. c. 6.

lib. 5. c. 8.

li. 5. c. 13.

inuita Ma
rij.

cidati, deditioem sui obtulerūt, si tolerabilia iuberentur: sed cum Scipio verā & sine exceptione victoriā vellet, neque iustæ pugnae facultatē daret, vt tanquā viris mori liceret, tandē repleti carne semicruda & celia, ea erat ex frumēto potio à calefaciendo sic dicta, duabus portis eruperūt, & atrox certamen atq; vsque ad periculū Romanorū ædiderunt. Ex eo prælio cōpositis ordinibus, nec sicut fugiētes, in urbem reuersi, postremo destinata morte, clausam urbē ipsi introrsum succenderūt, cunctiq; pariter ferro, veneno atq; igne consumpti sunt. Ita Numantia, quæ per annos quatuordecim, sola quatuor millibus Celtiberorum, quadraginta Romanorū milia non solum sustinuit, sed etiam vicit, pudendisq; foederibus affecit, oppressa, nullum de se gaudiū hosti reliquit. Vnus enim vir Numantinus non fuit, qui in catenis duceretur, neq; vnde triūphum dederit, Roma vidit. Præda vt de pauperibus, nulla: arma & vestes ignis absumpsit: triumphus tantū fuit de nomine, imo Romani se magis euasisse quàm vicisse Numantinos dixerunt. Ex L. Floro, & Paulo Orosio.

Erat Numantia vrbs in modico colle sita, nō procul ab amne Durio, sine muro ac turribus, vt ait L. Florus, quāuis Paulus Orosius muros habuisse dicat. Erat prope urbem, quæ nunc appellatur Soria. Multi affirmant fuisse Zamoram, quod quā falsum sit, Plinius ostendit, qui ortum Durij fluij circa Numantiam ponit. Illud quoque nō abs re videtur admonere, nonnullos etiam celebres eruditione viros, loco Pomponij Melæ male distincto, sed peius intellecto falsos, Numantiā dixisse & in prælectionibus suis exposuisse Cæsaraugustam. Locus Pomponij Melæ sic habet. In Tarraconensi clarissimæ fuerunt Pallantia & Numantia, nunc est Cæsaraugusta. Dicit Pomponius Cæsaraugustā suo tempore clarissimā fuisse Tarraconēsis mediterraneæ urbem, quæ admodū olim Numantia fuerat, non quòd quæ olim Numantia dicta esset, tunc diceretur Cæsaraugusta.

622 P. Popilio & P. Sulpitio Coss. Scipio cum deleta Numantia per cæteras Hispaniæ gentes pacem componeret, Tiresum quendā Celticum principem consuluit, qua ope Numantia aut prius inuicta durasset, aut post fuisset euerfa: Tiresus respondit, Concordia inuicta, discordia exitio fuit. Paulus Orosius.

631 Q. Cæcilio Metello & T. Quintio Coss. Q. Metellus Cos. Baleares in insulas, quas Græci Gymnesias, hodie Hispani Maioricā, & Minoricam appellant, bello peruagatus edomuit, & pyriticam infestationem, quæ ab iisdē tunc exoriebatur, plurima incolarū cæde cōpressit. Paulus Orosius.

640 Hoc anno aut circiter, quantum ex Plutarcho colligere licet, C. Marius, is qui postea septies Cōsul fuit, Prætor vltioris Hispaniæ, prouinciam eam latrociniis repurgauit, atque effecit, vt prædari non amplius honestum putarent.

P. Atilio

649 P. Atilio, vel (secundum Cassiodorum) Rutilio & C. Manilio Coss. exercitus Romanus à Lusitanis cæsus. Iulius Obsequens.

651 C. Mario III. & C. Fl. Fimbria Coss. Cimbrī vastatis omnibus, quæ circa Rhodanum & Pyrenæum sunt, per saltum in Hispaniam transgressi, ibi que multa loca populati, à Celtiberis fugati sunt, reuersique in Galliam, bellicosus Theutonius se iunxerunt. L. Florus.

lib. 67.

652 C. Mario. III. & Q. Lucatatio Coss. Lusitanis deuictis, Hispania vltior pacata fuit. Iulius Obsequens.

655 M. Antonio & A. Posthumio Coss. Lusitani rebellantes subacti. Iulius Obsequens. Idem ait eodem anno parum prospere in Lusitania à Romanis pugnatum.

Eodem anno L. Cornelius Dolabella Proconsul triumphauit ex Hispania vltiore de Lusitanis. V. kal. Februarias, vt patet ex quinta tabula virorum triumphalium. Porro hunc in catalogo Consulium non inuenio, proinde aut Prætozem aut Proconsulari imperio inissum arbitror. Nam superius admonuimus T. Liuiū sine discrimine eosdem nunc Prætores, nunc Proconsules appellare.

656 Q. Metello & T. Didio Coss. Hispani variis præliis deuicti. Iulius Obsequens.

657 Cn. Cornelio Lentulo, & P. Licinio Crasso Coss. Celtiberi subacti. Idē.

660 T. Didius Procōsul ex Hispania triūphauit de Celtiberis. 4. Idus Iunias. P. Licinius Crassus Proconsul triūphū egit de Lusitanis pridie Idus Iunias. Ex quinta tabula virorum triumphalium. Huius Crassi meminit & Asconius Pedianus. Ex his apparet hoc quoque tempore in Hispania duos fuisse exercitus Consulares, & T. Didio per quatuor annos, P. Crasso per tres fuisse prorogatum imperium.

Sub hoc T. Didio tribunus militum fuit Sertorius, vt ait Plutarchus. Eodem anno Hispaniæ principes, qui rebellabant, per Nasicam supplicio consumpti, dirutis urbibus. Iulius Obsequens.

inuitaei

668 L. Cinna. II. & C. Mario. VII. Coss. M. Crassus, quum videret patrem & fratrem à Cinna & Mario occisos, idem periculum metuēs, tribus tantum comitibus & decem seruis assumptis, quanta maxima potuit celeritate, in Hispaniam cōtendit, vbi olim sub patre Imperatore militans, per multos amicos sibi comparauerat, atque in agro quodam maritimo, in spelunca quadam latitauit, vbi quāta fide ac benignitate habitus à Vibio Paciaco, cuius ager ille erat, qui scire volet, Plutarchum in vita eius consulat. Latuit ibi menses octo, donec de morte Cinnae nuncium accepit.

673 Q. Sertorius vir summæ quidem, sed calamitosæ virtutis, vt inquit L.

E 2 Florus

Florus, quum Marianarum esset partium, Syllam fugiens in Hispaniam se contulit, inde cum in Africam & Balleares insulas, atque ipsas etiam Fortunatas penetrasset, reuersus in Hispaniam, delatum a Lusitanis accepit imperium, atque Hispaniam totam armavit, & varios Romanorum duces atque exercitus, partim per se, partim per duces suos & praecipue Herculeum Quaestorem vicit ac fudit, ipsum quoque Metellum Pium Proconsulem, virum aetatis suae amplissimum in eas angustias redegit, vt L. Lollius ex Narbonensi prouincia auxilio venire cogretur, Pompeius Magnus Proconsulari imperio cum summa festinatione adiutor Metello mitteretur. Ex L. Floro, Plutarcho & Orosio,

Inuita
Luculli,

677 Hoc anno Pompeius missus in Hispaniam, vt colligitur ex Plutarcho, & epistola ipsius Pompeij ad Senatum, quae addita est Salustio.

Eodem anno, nempe M. Aemilio, & D. Bruto Coss. Didius Lelius Legatus Pompeij aduersus Sertorium occisus inter pabulatores. Iulius Obsequens,

678 Cn. Octauio & C. Scribonio Coss. exercitus Romani a Sertorio in Hispania caesi. Idem.

683 Sertorius hostis Metello & Pompeio ita par, vt saepius victor, adeo grauis Romanis exercitibus imminet, vt Metellus praemia publice, nec ea mediocria statueret, si quis Sertorium occideret, conatus proditione consequi, quod bello non poterat. Ita Sertorius anno ducatus sui decimo domestica fraude oppressus, a M. Perpenna & aliis coniuratis occisus in conuiuio, bello finem fecit, & Romanis victoriam sine gloria dedit. Omnes Sertorianae necis conscij partim a Pompeio, partim a Mauriis interfecti sunt, neque quisquam euasit praeter vnum Aufidium, qui in quadam villa barbara inops inuisusque consenuit. Ex L. Floro, Plutarcho & Paulo Orosio.

li. 96. et 3.
re. ab urb.
condi.
In Serto.
li. 5. c. 23.

Hic mihi temperare non possum, quin adscribam Pauli Orosij verba, quae in singularem Hispaniae laudem habent ad hunc modum. Fortis fide ac viribus semper Hispania, cum optimos inuictissimosque Reges suos ad deditioem Reipub. dederit, nullum vnquam tyrannorum ab initio vsque in hodiernum diem, vel de se aeditum misit, vel in se extrinsecus incurrentem viuum potentemue dimisit. Hactenus ille.

ibidem.

Hic Sertorius Gymnasium in Osca vrbe instituit, in quo nobiliu filios traditis praceptorib⁹ Graecis ac Latinis, literis erudiri curauit. Plutarch⁹.

Inuita
eius,

Huic Sertorio Eborenses ciuitatis suae primordia accepta ferunt, & aquae ductum in signe aquae Argenteae, vt patet ex inscriptione marmoris antiqui, quod se vidisse ac optima fide transcripsisse affirmat Resendius noster, mihi que pro suo singulari candore in hanc formam transcriptum dedit.

Q.

Q. SERTOR

HONOREM NOMINIS SVI. ET COH. FORT.
EBORENSVM MVNIC. VET. EMER. VIRTVTIS ERGC
DON. DON. BELLO CELTIBERICO. DEQVE MANVBIIS
IN PVBLIC. MVNIC. EIVS VUTILITATEM. VRB.
MOENIVIT. EOQVE AQVAM DIVERSEIS IN DVCT
VN VM CONLECTEIS FONTIB. PER DVENDAM CVRAV

Erat in arcu Eborae, ad portam nouam.

Ex qua inscriptione videtur Eborae Sertorio antiquior esse.

684 Sertorio occiso, ciuitates omnes Hispaniae ultro ac sine mora in ditionem venerunt, duae tantum restiterunt, Vxama & Calagurris, quarum Vxama (hodie Osma) Pompeius evertit, Calagurrim Afranius iugi obsidione confectam, atque ad infameis escas miseranda inopia coactam, vltima caede incendiisque deleuit. Ex paulo Orosio. De qua re vide Valerium Maximum, qui Calagurrim a Pompeio obsesam scribit.

ibidem.
li. 7. ca. 6.

Cn. Pompeius edomita Hispania & ad triumphum redire festinas, Pompeionem siue Pompeiopoli de nomine suo condidit, vt ex D. Hieronymo patet.

contra Vi
gilantium

685 Q. Metello Cretico & Q. Hortensio Coss. P. Piso Proconsul de Hispania triumphauit. Asconius Pedianus.

In oratio.
cont. Piso.

690 L. Caesare & C. Martio Figulo Coss. Cn. Piso adolescens perditus, quia cum Catilina creditus est coniurasse ad caedem Senatus faciendam, in Hispaniam a Senatu per honorem legationis ablegatus, dum iniurias facit prouincialibus, occisus est, vt quidam credebant, a Cn. Pompeij clientibus, Pompeio non inuito. Idem. Eius rei meminit Suetonius Tranquillus in Caesare, qui ait etiam C. Iul. Caesarem cum Pisonem conspirasse, & Pisonem Hispaniam prouinciam ob suspicionem urbanae coniurationis ultro extra ordinem datam. Huius rei meminit & Salustius.

In oratio.
con. Anto.
& Catili.
cap. 9.
In Catali.

692 Q. Calidius M. Calidij oratoris pater circa haec tempora Praeturae gessit Hispaniae. Asconius Pedianus.

In 2. act.
in Verrē.

693 Eodem ferè tempore Tubero quidam Praetor fuit vltioris Hispaniae, cuius C. Iulius Caesar Quaestor in ea prouincia fuit, vt autor est Plutarchus. Quo tempore Caesar Gadibus animaduersa apud Herculis

In Caesare

E 3 templum

Ibidem. cap. 7.

templum Magni Alexandri imagine, ingemuit, quasi pertæsus ignauiam suam, quòd nihil dum à se memorabile actum esset in ea ætate, qua iam Alexander orbem terrarum subegisset. Suetonius.

Q. Metello & L. Afranio Coss. C. Iulius Cæsar Prætor vltiorē sortitus est Hispaniam: & Tiberonis filium Quæstorē suum creauit. Quo anno Gallicos & Lusitanos Romano subiecit imperio, & bellicis rebus optime constitutis, togatas nihilo deterius in pace disposuit, præcipue vero finiendis debitorum creditorumque disceptationibus intentus iussit, vt ex debitorū prouētibus, duas quidē creditor parteis singulis annis desumeret, reliqua dominus, quodad æri alieno satisfecisset, frueretur. Quibus rebus magna sibi parta gloria, quam Romam Comitibus Consularibus rediisset, neque, vt per amicos absentis sibi Consulatum petere liceret, impetrare potuisset, Catone præsertim aduersante, omisso triumpho, cuius gratia extra urbem aliquandiu moratus de more fuerat, ad Consulatum ingressus animum adiecit, neque id irritò conatu. Suetonius & Plutarchus.

Iulius Obsequens ait hoc anno Lusitanos & Gallicos fuisse deuictos.

C. Iulio Cæsare & M. Calpurnio Bibulo Coss. triumuiratus ille & societas inter Pompeiū, Cæsarem & Crassum coijt, & Cæsar Galliam, Crassus Asiam, Pompeius inuasit Hispaniam, quam postea per legatos administravit, vt ait Plutarchus. Ex L. Floro.

In Cæsare & Cato. li. 4. ver. ab urbe condita.

L. Pisone & A. Gabinio Coss. Hoc anno nempe quo exulauit Cicero, P. Lentulus Citeriorem Hispaniam cum imperio obtinuit Prætor, vt ego opinor. Nam sequenti anno Consul fuit. Ex epistolis Ciceronis.

li. 1. epi. 9.

Cn. Lentulo & L. Philippo Coss. Q. Metellus Nepos Proconsul fuit Hispaniæ, vt ex Plutarcho colligitur.

In Cæsare.

Eodem anno Aquitani aduersus Romanos pugnaturi, missis legatis auxilia & duces ex Hispania accersuerunt: & eos præcipue duces bello præfecerunt, qui vna cum Sertorio militauerant, Ex Commentariis Cæsaris & Paulo Orosio.

li. 3. de bello Gallico. li. 6. ca. 8.

L. Lentulo & M. Marcello Coss. Pompeius vtrâque obtinebat Hispaniam, quas per legatos administrabat, iussuere L. Afranius, M. Petreius, & Marcus Varro, qui vltiorem regebat Hispaniam, contra quos Iulius Cæsar exardescente iam civili bello profectus, multis præliis Petreium Afraniumque superatos composita fœderis pactione dimisit, duas legiones à Marco Varrone recepit, totamque Hispaniam sibi pacificauit, idque quadraginta diebus, postquam in Hispaniam & hostium conspectum venerat. Ex Commentariis Cæsaris, Plutarcho & Paulo Orosio.

li. 1. & 2. bel. ciuili. In Cæsare li. 6. c. 15.

C. Iulio

706 C. Iulio Cæsare Coss. & Dictatore, per annos aliquot Hispanias ipsius auspiciis rexere M. Lepidus Proconsul citeriorem: Q. Cæsius vltiorē. Ex commentariis Cæsaris.

lib. 4. de bel. Alex.

708 Q. Furio & P. Vaticano Coss. quo anno in pugna Pharsalica victus fuit Pompeius, Q. Cæsius, qui ob insignem auaritiā exorsus erat prouinciam, succedit C. Trebonius, Proconsul factus vltioris Hispaniæ. Ex iisdē.

Ibidem.

710 C. Iulio Cæsare. IIII. & Fabio Maximo Coss. Q. Fabius Coss. triumphauit ex Hispania. III. Idus Octobris, vt patet ex sexta tabula viro rum triumphalium. Huius fit mentio in commentariis Cæsaris.

Eodem anno Cæsar in Hispaniam contra filios Pompeij, qui bellum ibi instaurauerunt, proficiscitur, eosque apud Mundam Beticæ urbem vicit, tam ancipiti prælio, vt Cæsar publice testatus sit, sæpe alias se pro victoria, sed tunc pro vita dimicasse. Hæc victoria eodem die parta est, quo Pompeius pater ante annos quatuor bellum gesturus ab urbe aufugerat. Ex Plutarcho & Paulo Orosio.

In Cæsare. li. 6. c. 16.

712 Q. Pedius M. F. Proconsul hoc anno vel sequenti, triumphauit ex Hispania Idibus Decēbris, vt patet ex tabula sextâ virorum triūphalium.

713 M. Lepido & L. Planco Coss. M. Aemilius Lepidus II, III. vir, R. P. triumphauit ex Hispania. Ibidem.

717 Cn. Domitius Caluinus Proconsul ex Hispania triumphauit XVI. k. Sextiles, Ibidem. Videtur prorogatum illi fuisse imperium, Nam triennio ante Consul fuerat.

719 C. Norbanus Flaccus Proconsul ex Hispania triumphauit. IIII. Idus Octobris. Ex eadem tabula. Hic quoque triennio ante Consul fuerat.

721 Hoc anno C. Asinius Pollio imperiū videtur habuisse vltioris Hispaniæ, vt patet ex epist. Cicer. vbi sunt tres ipsius epistolæ Cordubæ scriptæ.

li. 10. epi. famil.

726 Augusto VI. & M. Agrippa, II. Coss. Imperator Augustus parum in Hispania per ducentos annos actum intelligens, si Cantabros atque Astures fortissimas Hispaniæ gentes suis vti legibus sineret, aperuit Iani portas, & in Hispanias ipse cum exercitu profectus, eos intra quatuor annos, vel per se, vt Paulus Orosius, vel per legatos suos Antistium, Firmianum & Agrippam, quum ipse in Tarraconis maritimis hybernaret, vt ait L. Florus, domuit, & legibus ad cultiorem vitæ vsum traductos, in prouinciæ formam redegit, vt auctor est Iustinus.

li. 6. c. 21.

lib. 4. ver. ab ur. con. lib. 4. 4.

Tunc Augustū apud Tarraconē legati Indorum & Scytharū cū muneribus adierūt, quæadmodū olim Alexandrū Magnū Hispanorū Gallorūque legati apud Babylonē contēplatione pacis adierāt. Ex Orosio & L. Floro.

Ibidem.

Augustus pacata Hispania in Italiam rediturus, milites, qui ætatem militari excedebāt, & emeriti erāt, in ea prouincia reliquit, concessitque eis.

vt in Lusitania urbem conderent, quæ à militibus emeritis Emerita dicta est, ab Augusto Augusta cognominata, hodie seruato vocabulo Merida dicitur. S. Isidorus & Calepinus ex Diomede.

Tunc quoque Cæsaraugusta, quæ Salduba prius dicebatur, ab eodem Augusto amplificata nomen accepit, vt annotauit episcopus Gerundensis, & ex Pomponio Mela facile colligitur.

727 C. Augusto Cæsare, VI. & M. Agrippa Coss. Sex. Appuleius Proconsul ex Hispania triūphauit, VII. k. Februarias, vt patet ex septima tabula virorum triumphalium.

745 Hoc anno, qui fuit Augusti Cæsaris trigessimus quintus, C. Julius Hyginus cognomento Polyhistor, Grammaticus insignis claruit, quæ Suetonius Hispanū fuisse affirmat, licet aliqui Alexandrinum fuisse velint.

Hæc hæctenus de Hispanorum & Romanorum in Hispania rebus gestis vsque ad IESV CHRISTI seruatoris nostri natiuitatē inuenire magno labore potui, quæ te precor Cádide lector, vt boni cōsulas.

QVOMODO ADMINISTRATA SIT HISPANIA

à natiuitate CRISTI vsque ad Gothos: & Catalogus Imperatorum, qui imperauerunt Hispaniæ, donec à Gothis occupata est. Cap. 15.

ATQVE ad hunc quidem modum per Consules, Proconsules, & Prætores administrata est Hispania vsque ad natalem CHRISTI salutiferū. Postea quoque eandem ferè administratæ Hispaniæ rationē inuenio, prope vsq; ad tēpora Maximiniani & Diocletiani Imperatorū. Nā & sub Tiberio Cæsare L. Pisonem citerioris Hispaniæ Prætorē lego apud Cornelium Tacitum, & in. ff. tit. de abigeis, Diui Adriani Augusti rescriptū ad Consulem Beticæ, atque ad. l. Corneliā de Sicariis, eundē Imperatorem Ignatij Taurini Proconsulis Beticæ factum reperio comprobasse. Inuenio & Præsidi Hispaniæ Menium Probum, ff. de interdictis & relegatis, sed hoc nomen generale erat, & ad omnes, qui prouincias regebāt, quocunq; ordine aut titulo cēserētur, pertinebat, sicut docetur in titulo de officio præsidis, Strabo autor est, suo tēpore, vixit vero tēporibus Augusti & Tiberij, Beticā plæbi attributā fuisse, ad quam mitteretur Prætor, qui legatum haberet & Quæstorem: reliquā Hispaniam Cæsaris fuisse, ad quam duos Legatos mitti solitos, Prætorium & Consularem: Prætorium, qui alterum secū legatū habebat, Lusitanis Beticæ vicinis ad Durium vsque ius dixisse, quod reliquū esset Hispaniæ, Prætori siue Legato Consulari subditum fuisse, haud indignum habenti exercitum, tribus ordinibus ac

tribus

tribus Legatis instructum, quorū vnus cum duobus ordinibus trans Durium Callaicos, Astures, & Cantabros: alius alteram Hispaniæ citerioris maritimam partem, tertius interiorem prouinciā seruabat, & in pace atq; Italica viuendi forma continebat, adeo vt etiam togata subinde veste vterentur. Imperatorem in oris maritimis, maxime ad Carthaginē & Tarraconem iurisdictionē agitare solitum, idque præcipue tempore hyberno. Nam æstiuo aliquam prouinciæ partem obire consueffe, intuentem, quæ emendationis indigerent. Et hæc quidem tempore Strabonis. Sed posterius, Imperatoribus omnia sibi vendicantibus, prouinciæ quoque ipsorum arbitrio ac nutu administratæ sunt, neque semper eodē modo. Nam que Hispania, primis illis Imperatoribus regnatibus, in duas etiam tum diuisa prouincias, postea vna tantum prouincia facta, & per vnum recta, sed qui varios haberet legatos & tribunos. Circa tempora Maximiniani & Diocletiani per Comites cœpta est regi, quos si abesse prouincia quacūque de causa contingeret, per vicarios regebatur. Vt ex variis titulis Codicis Iustiniani constat, vbi reperimus Seuerum Comitem Hispaniæ, tit. de fide instrumentorū. l. 14. & tit. de Seruis fugitiuis, Lex est, nempe sexta, Imperatoris Constantini ad Tiberium Comitem Hispaniæ. Qui Tiberius videtur ex vicario factus Comes Hispaniæ. Nam in eodem Codice de Donationibus ante nuptias, lex est eiusdē imperatoris ad Tiberium vicarium Hispaniæ. Sed & in titu. de acquirenda & retinenda possessione, lex est. AA. Arcadij & Honorij ad Petronium vicariū Hispaniæ. Postremo vero tēpore Gothorū, quæ portio Hispaniæ Romanis obtēperabat, per Duces & Præfectos administrata est. Quāquam ea sanè per exigua pars erat, nimirum maritima Carthaginensis prouinciæ, & Cantabriæ, atque Asturiarum pars, vt ex ipso Chronico constabit. Nunc vero ponamus catalogum eorum Imperatorum, qui totius Hispaniæ imperium habuerunt. Quorum merito primus numeratur Augustus, quippe qui primus, deuictis Cantabris & Asturibus, imperium totius Hispaniæ Romanis dedit, à quo tempore, catalogi nostri initium faciemus.

1	Octavius Augustus, an. 36. nempe à domitis Cantabris & Asturibus.
2	Tiberias an. 23.
3	Caius Caligula an. 5. mē. 10. dies octo, vt ait Suetonius.
4	Claudius an. 15. mē. 8. dies. 20.
5	Nero an. 15. mē. 8. dies. 14.
6	Galba mē. 7.
7	Orho mē. 5.
8	Vitellius mē. 8.

E 5 Vesp-

9	Vespasianus	an. 10.	dies. 10.
10	Titus	an. 2.	men. 2. dies. 20.
11	Domitianus	an. 15.	men. 5.
12	Nerua	an. 1.	men. 4.
13	Traianus	an. 19.	men. 6. Secundū aliquos, an. 20.
14	Adrianus	an. 21.	Alij tribuūt illi annos, 20.
15	T. Antonius Pius	an. 25.	Bedæ & S. Isidoro, an. 22.
16	M. Antonius	an. 19.	men. 1.
17	Commodus	an. 13.	
18	Helius Pertinax		men. 6. Aliis tantum, 85. dies.
19	Seuerus	an. 18.	
20	Antonius Caracalla	an. 6.	Bedæ & Isidoro, 7.
21	Macrinus	an. 1.	Aliqui addunt men. 2.
22	M. Aurelius Antoninus	an. 4.	
23	Alexander	an. 15.	
24	Maximinus	an. 3.	
25	Gordianus	an. 6.	
26	Philippus	an. 7.	Sulpitio & Isidoro tantum, 6.
27	Decius	an. 1.	men. 3.
28	Gallus & Volusianus	an. 2.	men. 4.
29	Valerianus & Gallienus	an. 15.	
30	Claudius	an. 1.	men. 9.
31	Aurelianus	an. 5.	men. 6.
32	Tacitus		men. 6.
33	Probus	an. 6.	men. 4.
34	Carus cum filiis	an. 2.	
35	Diocletianus & Maximianus	an. 20.	
36	Galerius	an. 2.	
37	Constantinus	an. 30.	men. 10.
38	Constantinus Constantius & Constans	an. 24.	men. 5. dies. 12.
39	Iulianus	an. 2.	men. 8. Isidoro & aliis an. 1. mē. 8.

Garfias

40	Iouinianus.		men. 8.
41	Valentinianus & Valens.	an. 15.	men. 5. Aliis an. 14.
42	Gratianus cum Valētiniano fratre.	an. 6.	
43	Valentinianus cum Theodosio.	an. 7.	
44	Theodosius cum filiis.	an. 3.	
45	Arcadius cum Honorio.	an. 15.	
46	Honorius cum Theodosio fratris filio.	an. 16.	aliis. 15.

Horum anno primo Vandali, Alani, Sueui, tribus annis in Gallia exactis, Hispaniam inuadunt, Romanosque eius possessione exuunt.

DE VANDALIS, ALANIS ET SVEVIS. Cap. 14.

VANDALI, Sueui, Alani Scythicæ originis populi, atque à Gothis pulsi suis sedibus, è patria in Pánoniam, quã à Constantino acceperunt, inde euocati à Stilicone in Galliam transferūt. E Gallia metu Gothorum in Hispaniã se receperūt, qua post miserandam duorum annorum stragē, tripartito inter se diuisa, Vandali & Sueui Galleciam possederunt: Vandali Silingi Beticam, Alani Lusitaniam & Celtiberiam, quæ sola in Romanorū permanerat fide, & Reges habuerunt, eos qui sequuntur: Sueui Hermericum, Alani Athacem, Vandali Silingi Gundericum.

Alani cum Rege suo Athace à Romanis, auxiliante Vualia Gothorū Rege, ad interneconē pene casi, in Gunderici Regis fidem recepti, Sueuis se iunxerunt, neq; postea Regem aut regionem propriam habuerunt.

Vandali relicta Hispania metu Gothorum, decimo nono anno quàm in eam venerant, in Africam concesserūt. Ex quo tempore duo in Hispania regna fuere, Gothorū & Sueuorum. Pars tamen aliqua, nempe Celtiberia, Romanis parebat, quam Gothi paulatim carpentes, tandem imperio suo totam adiunxerunt.

De Gothorum & Sueuorum Regibus. Cap. 15.

GOTHORVM historiã vsq; ad captam ab Alarico urbem Romã elegantissime pariter atque eruditissime redegit in compendiū Ioannes Ludouicus Viues, & doctissimis suis in libros D. Augustini de ciuitate Dei commentariis præposuit. Nos ea tantū hic ponemus, quæ sunt instituto nostro necessaria. Gothos Scythiæ populos esse, & eos, qui olim Getæ appellati sunt, apud quos Ouidius exulasse se scribit, multi volunt. In hac opinione sunt D. Hieronymus in quæstionibus super Genesin, Paulus Orosius, D. Isidorus. Ipse etiã Claudivianus, qui bellū, quod Stilico cōtra Alaricum Gothorū Regem gessit, Geticū appellat. Sidonius quoque Apollinaris passim Gothos Getas ap-

lib. 1. c. 16.

pellat.

pellat. Sūt tamē, qui Gothos lōgissime à Getis distare cōtendūt, quippe Sarmatis interiectis & mari Sarmatico siue Gothico. Vt vt est, hi populi Romanis prouinciis saepe graues & infesti à multis Romanis Imperatoribus cruetis attriti fuere praeliis, sed à Cōstantino Magno tanta clade affecti, vt per multos annos cogeret agere quietē. Postea tēpore Valentis Imperatoris, Gothi ab Hūnis, qui & ipsi Scythia populū erāt, sed immaniores, sedib⁹ suis pulsi, supplices ab Imperatore petierūt, vt liceret sibi stipendiariis Po. Ro. Mysiā citra Danubiū flumē incolere, fidē & auxiliū suū aduersus reliquorū Scytharū incursum Po. Ro. polliciti. Qua re impetrata quū à Lupicino & Maximo, qui Duumiri diuidūdis agris missi erant, auare, crudeliterq; tractaretur, impatiētes atq; efferati tāta indignitate: caelis Romanis ducibus & praesidio, Mysiā totā inuadūt, atq; in Thraciā proximā transeūt, omnia ferro ac flāmis latē populantes. Quibus Valens Imperator cum iusto exercitu profectus obuiā, Romanis suis fugatisq; ipse faucius, dū fuga sibi salutē querit, in villula quadā, viuis à Gothis iusto Dei iudicio crematur, vt suo loco dicemus. Impetus vero Gothorū, qui iā Byzatiū obsidione premebāt, Valētiniani Augusti virtute paulisper retardatus est, vsq; dū Theodosius ex Hispania accitus, & consors factus imperij, ita eos multis praeliis fregit, vt supplices pacē petere coegerit. Tandem post mortē Theodosij, à Rufino & Stilicone, qui tutores Arcadio & Honorio relictī, alter sibi, alter filio imperiū querebant, & ita demū se voti cōpotes fieri posse credebant, si reip. statū quāmaxime turbarēt: ab iis, in quā, Gothi in Italiā cōtra Romanos acciti, magnū vbique terrorē fecerūt, sed ea quoq; re infeliciter cedēte: tandē fraude Stiliconis Imperatori detecta, & pactis induciis Gallias Hispaniasq; ad habitandū obtinuerūt, quas Imperator infestantibus barbaris aliis, se retinere posse desperabat. Quæ præterea de Gothis dicēda erāt, suis locis referētur. Illud tamē in præsentia omittēdū non est, quod Gothi morte Regis sui Hermanarici, qui illis imperauit tēpore Cōstantini Magni, in Ostrogothos & Vesogothos diuisi sūt, hoc est, Oriētales & Occidētales Gothos. Vesogothos Nicephorus Hypogothos appellat. Fuere præterea inter eos duæ illustrissimæ regniq; familia: inter Vesogothos Balthi à moribus sic vocati, ita enim apud eos appellantur audaces: inter Ostrogothos vero Amali ab Amalo summo duce & Rege sic nūcupati. Vesogothi per Italiā in Galliā, inde in Hispaniā venere: atq; in ea regnū per annos plus minus trecentos octoginta sex possederunt, donec à Mauris penē vsq; ad vnū omnes deleti sunt. Ostrogothi vero Zenonis Imperatoris tēpore in Italia regnare cœperunt. Sed quoniam Sueui per multos annos in Hispania diuisum à Gothis regnū Galleciæ possederunt, catalogū Regū vtriusque gentis simul ponemus, initio factō ab Athanarico Gothorū Rege, sicut scriptores omnes Hispani faciunt, tametsi primus in Hispaniam venerit Athaulphus.

Reges

An. do.	Reges Gothorum in Hispania.	An. do.	Reges Sueuorum in Gallecia.
369	Athanaricus an. 15.	408	Hermericus an. 32.
382	Alaricus an. 28.	440	Rechila an. 7.
411	Athaulphus an. 6.	448	Reccarius an. 9.
416	Sigericus an. 1.	457	Maldra an. 3.
417	Vuallia. an. 22.	460	Frumarius an. 4.
439	Theodoredus an. 14.	464	Remismundus, qui cū tota gente Ariana hæresi infectus fuit, in quo errore gens illa per annos fere centum perseverauit, cuius temporis Reges nō reperiuntur, quippe indigni, quorum nomina in animis hominum vigerent.
453	Thurismundus. an. 1.		
454	Theodoricus. an. 15.		
467	Euricus an. 17.		
484	Alaricus an. 23.		
507	Gefalaricus an. 4.		
511	Theodoricus Italiae rex pro nepote regnat in Hispania. an. 15.	563	Theodimirus Catholicus an. 6.
526	Amalaricus an. 5.	569	Miro an. 13.
531	Theudius an. 17. men. 5.	582	Eboricus an. 2.
548	Theudisclus an. 1.	584	Andeca tyrannus.
549	Aguila an. 5.	585	Sueuorū regnum delectū est tempore Leonigildi Gothorum Regis, postquā regnauerunt in Hispania annis cētum septuaginta septem, vt autor est D. Isidorus.
554	Athanagildus an. 14.		
	Interregnumi quinque mēsiū.		
568	Luiba siue Loyba an. 1.		
569	Leonigildus. an. 18. Nam duo anni Luibæ Regis illi annumerantur. Hūc Beda Leuuigildū appellat more Gothorum, qui pro eo ponūt eu, Theodosius pro Theodosius, quod hodie quoque Lusitanis familiare est.		
	¶ Reges Gothorum & Sueuorum.		
586	Recaredus primus Gothorum Regum Catholicus. an. 15.		
601	Loiba. an. 2.		
603	Victericus. an. 7.		
610	Gundemirus siue Gundemarus. an. 2.		
612	Sisebutus Rex Christianissimus. an. 8. men. sex.		
620	Recaredus. Secundum alios men. 3. secundū alios. 7. Constantinus Phrygio dicit, quod anno vno, mensibus quinque.		
621	Cintila, qui p̄m ⁹ Hispaniæ monarchiā habuit, Romanis in totū pulsus. 10		
631	Suinandus. an. 5.		
936	Cintila. an. 6.		

Tulcas

642	Tulcas.	an. 2.
644	Cindasiunthus.	an. 6.
650	Recefiunthus.	an. 24.
672	Bamba, aliis dictus Vuamba.	an. 8. Aliis an. 9. men. 1.
682	Eringius, aliàs Eruigius.	an. 7.
689	Egica, alias Egipsa.	an. 15.
704	Vitiza.	an. 9.
713	Rodericus regnavit an. 3. sed duos simul cū Vitiza, vnū tantū per se. Hoc Rege antiquissima Gothorū nobilitas ab impuris Mauris extincta est.	
<p>CATALOGVS REGVM LEGIONENSIVM ET Castellæ, à Pelagio vsque ad tempora nostra. Cap. 16.</p>		
<p>ACCEPTA tam insigni calamitate, quæ in montes Asturix confugerant Christianorum reliquæ, Pelagium ex Rege Gothorum sanguine, recuperandæ Hispaniæ diuina clementia seruatum, regem consalutarūt, anno quinto post excidium Hispaniæ, vt in duobus antiquissimis libris inueni, sed qui cladem illam Hispanicā anno domini septingentesimo duo decimo ponunt, secundum Isidorum Pacensem. Igitur regnum Pelagij ab anno septingentesimo decimo sexto auspicabimur. Regnavit igitur,</p>		
716	Pelagius.	an. 19. Secundum aliquos. 20.
735	Fasla filius eius.	an. 2. men. 6.
737	Alfonfus Catholicus.	an. 19. men. 1. die. 1.
756	Froila. Secundum alios an. 13.	an. 11. men. 5. dies. 20.
767	Aurelius Alfonsi Catholici filius.	an. sex. men. sex.
774	Silo.	an. 9. men. 1. die. 1.
783	Mauregatus.	an. 5. men. 6.
789	Veremundus.	an. 3. Secundum alios. 2.
791	Alfonfus. II. cognomento Castus.	an. 41. Sed anni Mauregati, & Veremundi Alfonso Casto adscribuntur.
824	Ramirus vel Ranimirus.	an. 6. men. 9.
831	Ordonius.	an. 10.
841	Alfonfus. III. cognomento Magnus.	an. 46.

Garfias

13	387	Garfias.	an. 3.
14	890	Ordonius. II. Hoc tempore Castella per Comites regebatur, quos hic Ordonius interposita fide publica euocatos ad se, necari iussit. Quam perfidiam Castellani inique feretes è gente sua iudices duos elegerunt, quorum alter iuridicando, alter bellicis rebus præesset. Fuerunt ij, Nunius Rasura auus Ferdinandi Gundifalvi Comitis. Lainus Caluus abauus Roderici à Biuar, qui Cidus dictus est. Alij Flanium Caluum appellant.	an. 8. men. sex.
15	898	Froila. II.	an. 1. men. 2.
16	899	Alfonfus. III.	an. 5. men. 7.
17	905	Ramirus siue Ranimirus. II. Hoc tempore Ferdinandus Gundifalvus rerum potitus est in Castella, & primus Comes fuit.	an. 19. men. 2.
18	924	Ordonius. III.	an. 5. men. 6.
19		Ordonius III. cognomento Malus. Huic nulli dantur anni.	
20	929	Sanctius Crassus.	an. 12.
21	941	Ramirus siue Ranimirus. III. Huius anno primo mortuus Ferdinandus Gundifalvus Castellæ Comes, cui successit Garfias Ferdinandus filius.	an. 25.
22	966	Veremundus. II.	an. 17.
23	983	Alfonfus. V. Huius tempore Regis mortuus est Garfias Ferdinandus secundus Castellæ Comes, cui successit Sanctius Comes.	an. 27.
24	1010	Veremundus. III.	an. 10.
25		Hoc Rege Legionensibus imperante, per mortem Sanctij Comitis, dominium Castellæ hæreditario iure ad Sanctium Maiorem Natarræ Regem, qui Sanctij Comitis filiam vxorem duxerat, trāllatum est. Is se non Comitem, sed Regem Castellæ scripsit. Atque ab eo tempore Castella regio titulo semper & merito decorata est. Huic regi, quia filius eius Ferdinandus, ipso adhuc superstite, regnavit in Castella, per annos duodecim, nulli hic assignantur anni. Qui cum quatuor haberet filios, Ferdinandum reliquit Castellæ Regem.	
26	1020	Occiso Veremundo, Ferdinandus Magnus Castellæ Rex, Legionense quoque regnum, propter vxorem suam Veremundi sororem, nam ille sine liberis decessit, consequutus est, & regnavit. an. 40. Quanquam inueni in Chronicis quibusdā perantiquis, quod annis. 46. & mensibus sex.	

Hic

	Hic sub mortem tribus filiis regna sua diuisit, deditque Sanctio natu maximo regnum Castellæ, Alfonso regnū Legionis & Asturiarum, Garfiæ regnum Galleciæ cum Portugallia.	
1060	Sanctius. II. huius impatiens regnorum diuisionis, altero fratre pulso, altero in vincula coniecto, regna ipsorum occupauit: regnauit sex annos, occisus per fraudem à Vellido proditore.	27
1066	Alfonfus. VI. frater Sanctij, an. 43. Hic Toletum Christianis restituit.	28
	Vrraca filia Regis Alfonfi, cum marito Alfonso Rege Aragonū. an. 4. Sed ij Alfonso Septimo attribuuntur.	29
1108	Alfonfus. VII. dict⁹ Imperator Hispaniæ, nepos ex filia Alfonfi. VI. an. 51. Huius morte rursus separatū est regnum Legionis à regno Castellæ. Nam duos reliquit filios, Sanctium & Ferdinandum. Quorum	30
1159	Sanctius. III. cognomento Desideratus, fuit Rex Castellæ anno vno.	31
1159	Ferdinandus. II. Legionis, an. 31.	32
1160	Alfonfus. VIII. Sanctij. III. filius regnauit in Castella, an. 53.	33
1190	Alfonfus. IX. Ferdinandi Secundi filius, Rex Legionis, an. 8.	34
1214	Henricus Alfonfi. VIII. filius, tegulæ casu occisus apud Palentiam, regnauit in Castella, an. 2.	35
1216	Ferdinandus. III. Alfonfi. IX. filius, vtroque regno Castellæ & Legionis potitus est. an. 35. Hic Cordubam & Hispalim Christianis reddidit, & Sanctus habetur, ac multis miraculis clarus. Ab hoc tempore regnum Castellæ & regnum Legionis perpetuo unita fuerunt.	36
1252	Alfonfus. X. an. 32. Hic fuit electus Imperator Romanorum.	37
1284	Sanctius. III. an. 11.	38
1295	Ferdinandus. III. an. 15. Hic dicitur mortuus dicto sibi die à duobus, quos iniuste infferat, tanquam homicidij reos, occidi. Alij morte fatali defunctum asserunt.	39
1310	Alfonfus. XI. an. 40. Hic potitus est celeberrima illa victoria auxilio Alfonfi Portugalliæ Regis soceri sui ad flumen Salatum, contra infinitas Barbarorum copias.	40
1350	Petrus cognomento Crudelis, an. 19. Hic à fratre Henrico occisus est.	41
1369	Henricus. II. an. 10.	42
1379	Ioannes an. 11. Hic dum inconsulte rem gerit, & prudentiorum consilio parere recusat, memorabili victoria fusus est à Lusitanis, tandem Com	43

pluti

	pluti casu equi oppressus fato concessit.	
44	1390	Henricus. III. an. 16. Dicitur est Valetudinarius.
45	1407	Ioannes. II. an. 47.
46	1454	Henricus. III. an. 20. men. 4. dies. 22.
47	1474	Isabella & Ferdinandus. V. an. 30. Hi reges vere Catholici, expugnato regno Granatensi, Sarracenos Hispania penitus exterminarunt: Iudæos vel CHRISTVM agnoscere, vel regnis suis exulare coegerunt: Mauros quoq. qui ex Granatensi bello remanserant, vel ad fidem Christianam reduxerunt, vel Hispania cedere compulerunt. Contra eos, qui fidem CHRISTO in baptismo datā non seruarent, aut alio quouis modo ab orthodoxa fide aberrarent, sanctæ Inquisitionis officium instituerunt, atque alia quamplurima gesserunt perpetua recordatione dignissima, quæ suis locis declarabuntur. Per hos regnum Aragoniæ, Valentia, Sicilia, ac Neapolitanum cum aliis, quæ ad Ferdinandum hæreditaria successione pertinebant, regno Castellæ & Legionis iuncta sunt, & etiam regnum Granatæ, quod ipsi à Sarracenorum tyrannide vindicauerunt.
48	1504	Philippus Archidux Austria, Caroli. V. Imperatoris pater, an. 2. Hic Comitatum Flandriæ cum reliquis ditionibus regno Castellæ vniuit, & immatura morte præreptus magnum sui desiderium omnibus reliquit.
49	1505	Rursus Ferdinandus. V. Rex Aragonum & vtriusque Sicilia, regnat in Castella pro Carolo nepote suo simul cum Ioána filia sua Philippi Regis vxore, an. 10. Quo temporis interuallo regnum Nauarræ, vi bellica expugnatum, regnis Castellæ sociavit.
50	1516	Carolus Romanorum Imperator eius nominis Quintus, semper Augustus, regnis Castellæ, Legionis, Aragoniæ, Nauarræ, Valentia, Granatæ, & reliquis inauguratus, regnat iam in Hispania trigessimū quintū annum. Quem dominus deus ad commune Hispaniæ & rotius Christianæ Reip. comodum per multos annos seruare dignetur incolumem, simul cum Principe Philippo filio, regnorum ac ditionum omnium successore designato. Novem supra quadraginta numerauimus Legionis & Castellæ reges, quorum viginti tres solum fuerunt reges Legionis & Asturiarum: quatuor in Castella sola regnauerunt: reliqui vtroque regno potiti sunt.
		CATALOGVS REGVM NAVARRAE. Cap. 17.
		S ICVT Christiani, qui à clade illa Hispaniæ miseranda reliqui, in montes Asturiarum se contulerant, Pelagium regem salutauerant: sic qui ad iuga montis Pyrenæi salutis ergo se rece-

F perant,

	perant, Garfiam Ximenium Gothici generis nobilem virum, communi consilio regem dixerunt. A quo reges Nauarræ & Aragoniæ descendunt.
716	Garfias Ximenius, qui dictus est Rex Suprarbrorum (vulgo Sobrabre.) Hic cum sexcentis equitibus, non enim plures habebat, multas magnasque in Sarracenos strages ædidi, magnæque Nauarræ partem Christianæ religioni restituit, regnavit. an. 42.
758	Garfias Ennicus, & ipse multis aduersus Mauros felicibus præliis insignis. an. 44. Hic se appellauit regem Pompelonensem, à Pompelone ciuitate, quam Mauris ademit.
802	Fortunius Garfias an. 13. Hic ducta vxore Galindi Aragoniæ Comitis filia, Comitatus Aragoniæ titulum accepit.
815	Sanctius Garfias. an. 20. Hic à Mauris in prælio occisus sine hærede decessit.
	Hic oritur magnus scrupulus ex varietate eorum, qui de rebus scripserunt Nauarræ, dum Marinæus Siculus affirmat, Nauarram iterum à Mauris occupatam, in illorum fuisse potestate vsque ad tempora Caroli Magni, hoc est, annum Domini, 912. sed Gallorum annales mortem Caroli Magni ponunt anno. 814. vt Marinæi sententia penitus videatur explodenda. Frater Galbertus Fabritius, qui vitas scripsit regum Aragoniæ, ait inter Sanctium Garfiam & Ennicum Aristam, nullum intercessisse tēpus, sed hic rursus sibi non constat, dum Fortunio Garfiæ alibi tribuit annos, 20. alibi tredecim. D. Martinus ab Azpilcueta doctor Nauarrus, & iuris Pontificij in Academia Conimbricensi professor primarius, vir multis nominibus mihi obseruandus, misit ad me catalogum Regum Nauarræ, missum sibi a D. Fracisco à Lodosa Nauarro, viro antiquæ nobilitatis & harum rerum peritissimo, qui in oppido quodam (Pontē Reginæ appellat) Reges omnes Nauarræ cū suis insignibus in atrio ædium suarum, quas illic extruxit superbissimas, eleganter habet depictos. Is vero in eo Catalogo affirmat mortuo Sanctio Garfia interregnum fuisse quatuor annorum, dum mitterent, qui decretum adferrent summi Pontificis, & leges, quibus vteretur Nauarri, regnum interim administratum per. XII. viros Regia potestate & autoritate.
839	Ennicus Arista vnctus & coronatus Rex, primus appellatus est Rex Nauarræ, & ab eo reliqui omnes. Regnavit annos, 31. aliqui tantum dant illi. 20. annos.
870	Garfias Eniegus. an. 30. secundum aliquos. Alij nouem annos detrahunt, & vnum ac viginti regnasse scribunt, quos ego sequendos arbitror. Hic a Mauris in prælio occisus fuit.

Rursus

	Rursus aiūt fuisse interregnum octodecim annorū, dum educaretur Sanctius Auarca, qui exemptus vtero matris à Mauris lancea perfossæ, à nobili quodam fuit educatus. Sed nos nullum annorum interuallū. ponimus. Nam anni huius interregni Sanctio adscribendi sunt, vt constet annorum numerus.
7	891 Sanctius Garcelius Auarca. an. 36. Hic à peronibus, calceamenti genere, quo puer vtebatur, Hispani Auarcas appellant, ita cognominatus est.
8	927 Garfias Tremulus. an. 35.
9	962 Sanctius Maior. an. 54.
10	1018 Garfias Sanctij Maioris filius. an. 51.
11	1069 Sanctius Garfias. an. 7. secundum opinionem quorundam.
12	1076 Sanctius Ranimirus. an. 18. Fuit hic secundus Rex Aragonum.
13	1094 Petrus. an. 14. Hic fuit tertius Rex Aragonum.
14	1108 Alfonso. an. 18. Fuit hic quartus Rex Aragonum.
15	1126 Garfias Ramirus, siue Ranimirus. an. 25. Mortuus ex casu equi.
16	1151 Sanctius Sapiens. an. 44.
17	1195 Sanctius Fortis. an. 40.
18	1235 Tibaldus. an. 19.
19	1254 Tibaldus. II. gener S. Ludouici regis Franciæ. an. 17. Iacobus Meyerus Theobaldum appellat, & dicit apud Timetem cum Isabella S. Ludouici filia peste extinctum esse.
20	1271 Henricus. an. 3.
21	1274 Philippus Pulcher, qui & Rex Galliæ. an. 36.
22	1310 Ludouicus Vtinus. Rex etiam Galliæ. an. 9. Nam, vt ait Robertus Gaguinus, viuo patre per matris obitum coronatus est Pompelone, & appellatus Rex Nauarræ.
23	1319 Philippus Longus, & ipse Rex Galliæ, exclusa filia Ludouici Vtini, ad quam iure hæreditario regnū redibat: atque ex eo tempore dicunt apud Gallos filias non esse hæredes regni, regnavit. an. 6. vel secundum annales Gallorum quinque.
24	1325 Carolus Pulcher, Rex etiam Galliæ. an. 6. secundū annales Gallorum.
25	1331 Philippus. III. nomine vxoris suæ Ioannæ, quæ filia erat Ludouici Vtini. an. 15.
26	1346 Carolus. II. an. 37. Sed hic anno demum, 1350. per mortem matris regnare cœpit, vt ex Chronicis Caroli Principis Nauarræ constat.

F 2 Carolus

1586	Carolus, III. an. 39.	27
1425	Ioannes Ferdinandi Aragonum Regis filius, & Ferdinadi regis Catholici pater, an. 40. Cum hoc regnavit Carolus filius post mortem matris, rebellis patri.	28
1479	Gastonus Comes Phoxensis. dies. 15.	29
1481	Phcebus, an. 2. Forte vsque ad eum diem sub aliena tutela vixit.	30
1494	Ioannes Labritensis coronatus est Pompelone. Nam Catarina, cum qua regnum dotalem accepit, ad eum vsque diem sub tutela matris fuerat, vt ex Antonio Nebrissensi apparet. Cui regnum à Rege Ferdinando legitimis de causis ademptum est. anno. 1512.	31
1512	Ferdinandus Rex Catholicus auus maternus Caroli Imperatoris. an. 4.	32
1516	Carolus Imperator semper Augustus, cui Deus Opt. Max. vitam incolu mem quàm diutissime prorogare dignetur.	33
Itaque tres & triginta fuerunt Nauarræ reges, quanquam quatuor illi primi non sint dicti reges Nauarræ, sed Suprarbrorum & Ripagortia. Nauarram siue, vt alij appellant, Nauariam, vt hoc quoque obiter annotemus, Antonius Nebrissensis à camporum planicie dictam putat. Nam camporum planas areas Hispani Nauas appellant. Hos tempore Gothorum Ruccones appellatos affirmant.		
CATALOGVS REGVM ARAGONIAE, Caput decimum octauum.		
<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="font-size: 2em; font-weight: bold; margin-right: 5px;">A</div> <div> <p>RAGONENSES à Tarraconensibus corrupto vocabulo dici non inerudite opinatur doctissimus Antonius Nebrissensis, neque immerito somnium censet, quod non nulli de Aragonie fluuio, & ara Herculis ac ludis agonaliibus speciose finxerunt. Nam si vocabulum Aragoniæ tam antiquum esset, mirum ni apud antiquos scriptores inueniretur. Inuenio quidem in conciliis & decretis Pontificum epistolam Hormisdæ Papæ ad Sacratium Aragonum regem, sed viri eruditi consulti à me, responderunt non satis fidendum titulis illius libri alioqui vere aurei. Præterea in antiquis Hispanorum scriptorum monumentis aliqui pro Ruccones legunt Aragones, & pro Aregiam Aragoniam, sed ne hoc quidem tanti est, vt fidem facere debeat. Proinde Antonio Nebrissensi hætenus accedo, cessurus, si quis melius aliquid afferat.</p> </div> </div>		
1018	Aragonum primus Rex omnium calculis numeratur Ranimirus, pietate singulari in nouercam celebris, Sanctij Maioris filius, qui quibus meritis eo regno sit potitus, suo loco dicemus, regnavit. an. 40.	

Sanctius

2	1058	Sanctius. an. 36. Qui fuit etiam Rex Nauarræ.
3	1094	Petrus, qui fuit & Nauarræ. an. 14. Hic impetrauit ab Urbano Papa decimas, & ius patronatus, vt vocant, Ecclesiarum Nauarræ.
4	1108	Alfonso Petri frater & hæres. an. 18.
5	1126	Ranimirus Alfonso frater, ex monacho Rex. an. 19. vt aiunt. Hic memorabile exemplum ædedit in regni sui proceres, qui ipsum tanquam monachum paruipendebant. Sunt qui affirmant illum filia sua Raimundo Berengario Barcinonis Comiti desponsa, ad institutum monasticum rediisse, ac propterea fortasse numerus annorum non respondet.
6	1145	Raimundus Berengarius decimus Comes Barcinonis, nomine Petro nillæ coniugis suæ obtinuit regnum Aragoniæ, regnavit. an. 32. Per hunc Comitatus Barcinonensis iunctus est regno Aragoniæ. Hic quamdiu vixit, Principem se appellauit Aragonum, nõ Regem: ita enim in conditionibus matrimonij conuenerat.
7	1169	Alfonso, II. Secundus Raimundi filius. an. 34.
8	1203	Petrus. II. Alfonso filius. an. 10. tamen dicunt quod. 17. sed numerus annorum non respondet. Hic à Papa Innocentio tertio Romæ coronatus est, & priuilegium obtinuit, vt successores sui Casaraugustæ coronarentur ab Archiepiscopo Tarraconensi.
9	1213	Iacobus. an. 62. men. 9. dies. 9. Hic Baleares insulas, & regnum Valentia ac Murtia à Mauris recepit. Constantinus Phrygio ponit anno. 1241. sed fallitur.
10	1276	Petrus. III. an. 9. Hic per mortem Manfredi soceri, fuit primus regum Aragoniæ Rex Sicilia.
11	1286	Alfonso. III. an. 6.
12	1292	Iacobus. II. an. 35.
13	1327	Alfonso. IIII. cognomento Benignus. an. 8.
14	1335	Petrus. IIII. cognomento Ceremoniosus an. 51. Hic obiit citatus ad tribunal CHRISTI à procuratoribus Ecclesiæ Tarraconensis, cuius patrimonium tyrânice voluit vsurpare. Citatus est autem in sexagesimum diem, atque ipso vadimonij die obiit, de qua re suo loco copiosius, deo annuente dicemus.
15	1387	Ioannes. an. 9. men. 4. Hic in venatu subito delapsus equo, seu, vt alij, mula mortuus est. Alij dicunt lapsu equi oppressum, contracta ceruice, repente expirasse.
16	1396	Martinus frater Ioannis cognomento Humanus. an. 14.

F 3 Ferdia

1410	Ferdinandus cognomento Honestus, frater Henrici Regis Castellae cognomento Valetudinarij, an. 5.	17
1416	Alfonfus, V. cognomento Magnanimus Ferdinadi filius, primus Aragoniae Regum Rex Neapolitanus. an. 42.	18
1458	Ioannes Nauarrae Rex, frater Alfonsi, & pater Ferdinandi Regis Catholici. an. 20.	19
1479	Ferdinandus, V. Rex Catholicus. an. 37.	20
1516	Carolus, V. Imperator semper Augustus, qui hodie feliciter regnat, regnabitque, quandiu diuinæ clementiæ placuerit.	21

Numerantur hactenus Reges Aragoniæ vnus & viginti.

CATALOGVS REGVM PORTVGALLIAE.

Caput decimum nonum.

PORTVGALLIAM PRIMVM DEDIT Ferdinandus Rex cognomento Magnus, cum titulo regio filio suo Garfiae, simul cum Gallecia, quem Garfiam, Sanctius frater diuisionem regnorum ægre ferens, bello captum in vincula coniecit, & dominium ipsius inuasit. Sed, occiso Sanctio, Alfonso Rex eius nominis Sextus, is qui Tolatum à Sarracenorum fœdo dominatu asseruit, fratrum suorum regnis omnibus potitus, aliquanto post filiam suam Tarasiam Henrico Comiti despondit, ei que prouinciam Portugalliae dotalem dedit, cum titulo Comitatus. Erat hic Henricus, vt aiunt Lusitani, Hungarus: vt Castellani, Constantinopolitanus. Sed Iacobus Meyerus rerum Flandricarum scriptor diligentissimus simul & eruditissimus Lotharingum fuisse affirmat. Qui Constantinopolitanum asserunt, eo deceptos arbitror, quod cum Bisuntinus fuisse legatur, quæ ciuitas Burgundiae Comitatus est metropolitana, olim Lotharingiæ attributa, Byzantinum intelligunt, & Constantinopolitanum faciunt. Nam quæ nunc Constantinopolis dicitur, olim Byzantium appellata fuit. Quin & Sebastianus Munsterus in Cosmographia sua Lotharingum facit. Hic Henricus fuit Alfonso sexto gratisimus propter insignem probitatem & rei militaris industriam, rerumque in Portugallia potitus est vsque ad annum Domini. I I I 2.

III 2 Henrico Comiti successit Alfonso Henrici filius. Hic duces Portugalliae se appellauit, vsus hoc titulo per annos. 27. vsque ad memorabilem illam pugnam in agro Orichiensi, contra Ismarium, & alios quatuor Sarracenorum Reges. Quod praelium commissurus, Rex ab

exercitu

	exercitu salutatus est, indignum enim videbatur, nisi Rex aduersus tot reges bellum iniret. Regnauit postea an. 46. Hic totam fere Portugalliam, quanta nunc est, à Sarracenorum tyrannide liberauit. Reliqua suo loco.	
2	1185 Sanctius Alfonsi filius. an. 26. Hic quoque multis rebus aduersus Mauros præclare gestis celebratur.	
3	1211 Alfonso, II. an. 12. & hic multa præclara facinora in Mauros ædedit.	
4	1223 Sanctius, II. an. 26. Sed duobus postremis rexit pro illo Portugalliam Alfonso Comes Bononiensis frater ipsius, iussu Innocentij, III. summi Pontificis, apud quem Sanctius delatus fuit, quod animo esset nimis omissio in administratione regni.	
5	1247 Alfonso, III. Comes Bononiensis & ex administratore Rex Portugalliae. an. 32. Hic ducta vxore Beatrice filia Alfonsi, X. Regis Castellae, regnum Algarbiorum in dotem accepit.	
6	1279 Dionysius, an. 46. Hic agricolas appellauit neruos Reipub. & 44. oppida Portugalliae partim instaurauit, partim à fundamentis extruxit.	
7	1325 Alfonso, IIII. an. 31. Hic interfuit illi memorabili praelio cum Alfonso XI. Rege Castellae genero suo, quod gestum est contra Allibohacen Regem Marrochiorum & de Benamarin, atque alios, 4. Reges, in quo desiderata sunt quadringenta quinquaginta Sarracenorum millia, Christiani milites tantum viginti.	
8	1357 Petrus, an. 10. men. 7. dies, 18. Hic procuratores & causidicos è regno sustulit: acerrimus fuit scelerum vindex: dixit Regem, quo die nulli benefecerit, Regio nomine indignum.	
9	1367 Ferdinandus, an. 16. men. 9.	
10	1383 Ioannes filius Regis Petri, sed illegitimus, ex Magistro militiae ordinis Cisterciensis de Auys, declaratus Rex Portugalliae, auxilio Nonij Aluari Pereira regnum Portugalliae à Castellanis iam penè nobilium defectione possessum, recepit. Regnauit, an. 50. & Septem Africae ciuitatem Mauris ademptam, Lusitanis dedit.	
11	1435 Eduardus, an. 5. Huius ex filia Leonora nepos extitit Maximilianus Augustus.	
12	1438 Alfonso, V. an. 43. Hic primus Africani titulum meruit, multis magnisque in Africa victoriis potitus, & merito regum omnium dici maximus poterat, nisi inauspicatum coniugium fecisset vltima regni ipsius minus prospera.	
13	1481 Ioannes, II. an. 14. menses, 2. Rex magnanimus, sed nobilitatem parum habuit propitiam. Huius etiam hodie corpus integrum esse affirmant,	

F 4 qui

1495 qui viderunt, in monasterio Victorienſi, quod vulgo dicitur Batalha. Emanuel nepos Regis Eduardi ex filio Ferdinando, annos. 26. Hic Iudeos & Sarracenos regno ſuo exterminauit, niſi qui fidem Chriſtianam amplectebantur, & alia plurima geſſit memoratu digniſſima, quæ ſuis locis declarabuntur.

1521 Ioannes. III. Hic hodie feliciter regnat, quietis ac tranquillitatis regni ſui ſtudioſiſſimus, religionis monaſticae inſtaurator vigilantiffimus, ſtudioſum ac bonarum artium fautor benigniſſimus. Eum cum Catharina coniuge ſereniſſima, & Ioanne filio Rege designato, quam diutiſſime regno ſuo Dominus Deus ſeruare dignetur incolumem.

CATALOGVS EPISCOPATVVM HISPANIAE
tempore Romanorum & Gothorum.
Caput. 20.

NVMERATIS adhuc modum quotquot haecenus tota Hispania regnaſſe leguntur, Regibus, operæ precium mihi facturus videor, ſi antiquos episcopatus Hispaniæ breuiter recenſeam, qui à temporibus Romanorum & Gothorum extiterunt, propterea quod hoc tum gratum lectori, tum etiam vtile futurum cenſeam reſtituendis multis locis, qui in antiquis conciliis harum rerum ignorantia leguntur mire deprauati. Laboraui in hac re ſupra quam quiſquam facile credat, neque tamen mihi per omnia fatiſſeci, propterea quod volumen conciliorum Hispaniæ & decretorum, vt à diuo Iſidoro & eius ſucceſſoribus deſcriptum fuit, ad manum habere non potui. Nam in æditis conciliorum voluminibus, ea tantum ex conciliis Hispaniæ leguntur, quæ ad cõmunem eccleſiaſticae diſciplinæ inſtitutionem faciebant, reſectis iis, quæ ad Hispaniam peculiariter pertinebant. Hæc vero res adeo mihi cordi fuit, vt ſi vitæ meæ rationes paterentur, non inuitus totam Hispaniam peragraturus fuerim, ad excutiendas eccleſiarum cathedralium & antiquorum monaſteriorum bibliothecas. Sed erunt alij fortaffe, qui ampliore præditi ocio, prouinciã hanc diligentius obibunt. Interim lector æquus & candidus hunc meum conatum boni conſulet. Episcopatus vero, vt ex antiquis conciliis decerpi, ordine alphabetico ponendos cenſui. Et primus quidem

ABDERITANVS, pro quo mendose in conciliis impreſſis Abiritanus legitur, Ciuitas eſt Beticæ maritima non procul Charidami promontorio. Aliqui arbitrantur eſſe eam, quam hodie Almeriam appellant, Gerundenſis ait eſſe eam, quæ hodie Vera dicitur. Sed priorem opinionem plures ſequuntur. Episcopatus antiquiſſimus, cuius primus

Episcopus

Episcopus ſanctus Crelipho Beati Iacobi Apoſtoli diſcipulus, vt ſuo loco dicemus.

Accitanus. Acci ciuitas eſt regni Granatenſis, quam hodie appellant Guadix. Huius ciuitatis episcopus fuit S. Torquatus Beati Iacobi apoſtoli diſcipulus. Huius quoque ciuitatis episcopus Camerinus interfuit Concilio Eliberitano, quod tempore Conſtantini Magni celebratum eſt. Hic episcopus erat prouinciæ Carthaginenſis.

Adenſis. Huius fit mentio in tertio concilio Toletano, vbi tamen in margine notatum eſt alios codices habere Addianenſis. Adebam ponit Ptolemaeus in Tarraconenſi prouincia non procul Dertofa. Aliud hic non habeo, quod dicam, niſi forte mendosum ſit pro Dianienſis.

Agabræſis, in Betica eſt Agabra, vulgo Cabra. Nunc nõ habet episcopum.

Agathenſis. Hic eſt prouinciæ Narbonenſis. Nam illius quoque prouinciæ episcopi ad concilia Toletana conueniebant.

Agragenſis. Huius episcopi mentio fit in ſecundo concilio Toletano, ſed qui fuerit, haecenus ignoro. Agram D. Cyprianus in concilio Carthaginenſi numerat inter episcopatus Africae. Nam inde in Hispaniã ad concilia veniebant, præcipue ex prouincia Tingitana. Ego tamen ſuſpico deprauate Agragenſis pro Agabrenſis, vel potius Agathenſis legi, quod ex ſubſcriptionibus ſecundi & tertij concilij Toletani poterat aſtrui, niſi tot anni interceſſiſſent. Nam vtrobiq; Nibridius ſubſcribit, qui in altero Agarenſis, in altero Agathenſis dicitur.

Arcobricenſis. Arcobricam aliqui in Betica ponunt, & aiunt eſſe eam, quæ hodie Arcos dicitur, caput ampli Ducatus. Sed Arcobricenſis episcopatus in Tarraconenſi prouincia erat, in qua etiam Plinius & Ptolemaeus Arcobricam ponunt non procul Bilbili. Et Antoninus Pius inter Segontiam ponit & Bilbilim. Vt hoc credam, adducor concilio Toletano nono, in quo Arcobricenſis episcopi mentio fit, quod mihi cõcilium, vt ſuo loco dicam, non generale totius Hispaniæ, ſed prouinciæ Carthaginenſis ſiue Toletanæ prouinciæ fuiſſe videtur. Præterea, quod in neutro Hiſpalenſi concilio Arcobricenſis episcopi mentio fiat. Erat & Arcobricenſis Africae episcopus, vt ex conciliis Carthaginenſibus conſtat.

Aſindonenſis. Hic in Betica Hiſpalenſem agnoſcebat. Erat autẽ Aſindum, quæ hodie Medina Sidonia dicitur, caput ampliſſimi Ducatus. Burgenſis tamen arbitratur eſſe, quod hodie Xeritium dicitur, quam Gerundenſis Siſaponem dictam arbitratur. Hodie non eſt episcopus Aſindonenſis, ſicut nec Arcobricenſis. Forte episcopatus ille Gades translatus. Nam episcopum Gaditanum in antiquis cõmentariis non reperimus.

Aſtigitanus. Hic quoque in Betica Hiſpali ſuberat, nũc eſt Archidiaconatus Hiſpalenſis eccleſiæ, niſi me fallit memoria. Aſtigi vrbs erat percelebris, & cõuentus Po. R. o. hodie quoq; nõ ignobilis, vulgo dicitur Ecija.

F 5 Aſturicenſis

Asturicensis. Vulgo Astorga. Hodie quoque dignitatem retinet episcopalem. Tunc Bracarensem agnoscebat.

Auelensis, opinor legendum Abulensis. Vulgo Auila, ciuitas & episcopatus celebrior, quam vt alicuius declarationis indigeat.

Augustæ. In Sardicensi concilio sic inuenio. Domitianus episcopus ciuitatis Augustæ. Qui concilia ædedit. F. Petrus Crabbe Machliniæsis, de Hispania intelligit. Sed de qua vrbe intelligatur, non est interpretatu facile. Nam & Bracaram lego Augustam, & Asturicam Augustam, & Plinius ait Serabienses Augustanos appellatos. Ego tamen de Bracara intelligo, quæ peculiari quadam prærogatiua Augustæ appellata est, vt ex Plinio constat. Præsertim quum Florentinus episcopus Emeritæ eidem concilio interfuerit.

Auriensis siue Aurifinus, hodie Orensis in Gallecia, tunc Bracarensi parebat, nunc Compostellanum agnoscit

Aufonensis, Gerundensi est in Catalonia principatu episcopus Vicensis siue Vicquensis.

Auxitanus. Vt ego quidem arbitror, Auxitanus scribitur pro Aucitanus. Erat antè Auca ciuitas supra Burgos circiter viginti millia passuum in monte Iubeda, qui hodie dicitur Saltus Aucensis, vt autor est Antonius Nebriffensis. Hic erat sedes episcopalis, quæ tempore Alfonsi sexti, eius qui Christianis restituit Toletum, translata est in ciuitatem Burgesem, anno domini millesimo nonagesimo septimo, autoritate Urbani II. vt post Gerundensem annotauit. F. Alfonsus Venerus. Aucæ vrbes vestigia cum nomine etiam hodie extant. Auxitanus episcopus præfedit aut saltem primus subscripsit in concilio Eliberitano.

Auzensis Gerundensi idem est, qui Aufonensis, nisi forte scriptum sit Auzensis pro Aucensis, sic erit idem cum Auxitano.

BARCINONENSIS hodie quoque celebrior est quam vt aliqua annotatione illustrari possit; ciuitas, quæ titulos Regum & Imperatorum illustrat.

Balsitanus. Bassetania Plinio regio est Hispaniæ citerioris, in qua est Oſca. Huiuscemodi episcopatus hodie non extat. Balsitanus episcopus Entycianus interfuit concilio Eliberitano.

Bastitanus. Bastetania Refendio est, quæ vulgo dicitur Baça in regno Murcia. Annotauit quoque Antonius Nebriffensis siue filius suus in lexico suo Gæographico, Bastetanorum mentionem fieri in monumento, quod est Carthagini Nouæ. Nunc episcopum non habet.

Beterrensis; Gallia est Narbonensis. Beterras enim non procul Narbona ponit Antonius Pius.

Bigastrensis, Huius fit mentio in concilio Toletano vndecimo, in margine tamen annotatur alibi Bistargensis, alibi Bigerrensis legi. Quisquis

est

est, videtur fuisse prouinciæ Carthaginensis.

Bigerrensis. Bigerra Petro Antonio Beutero ciuitas est Hispaniæ, quæ hodie dicitur Bejar, caput amplissimi Ducatus, cuius Dux Illustrissimus D. Franciscus à Stuniga ab hinc annis opinor quatuor, ex hac vita decessit, vir præter antiquissima nobilitatis stemmata, multis virtutibus & etiam literarum studiis excultus. Cuius olim singularem erga me humanitatem Salmanticiæ expertus, nisi grata recordatione colam, merito ingratus audiam.

Bracarensis. Aufonius Poëta, qui circa tempora Diui Hieronymi scripsit, in catalogo vrbiū illustrium Bracaram, Emeritam, Cordubam, Tarraconem, quatuor præcipuas Hispaniæ ciuitates ponit, vnde colligimus vsque ad tempora Gothorum, florētissimam fuisse Bracaram, non solum conuentu Romanorum, sed etiam sede metropolitana tantæ autoritatis, vt quum S. Turibus Asturicensis episcopus iussu B. Leonis Papæ contra Priscillanistas Synodum totius conuocasset Hispaniæ, decreta concilij ad Baleonium Bracarensem miserint episcopum, tanquam quæ cuperent ipsius autoritate confirmari. Hæc etiam hodie cum Toletum de primatu contendit Hispaniæ, ob id, opinor, quod cum Toletum in potestate esset Maurorum, omnes Hispaniæ episcopi, Bracarensem agnoscerent, quæ prima metropolitanarum ecclesiarum à Mahometistarum tyrānide liberata fuit. Ego certe professionem obedientiæ Mindoniensis, Asturicensis, Tudenſis, Lamecensis, Olisiponensis, Zamorensis, Auriensis episcoporum, Bracarenſi Archiepiscopo factam vidi, etiam post Toletum Sarracenis ademptum, & epistolam Alfonsi Hispaniæ Imperatoris ad Ioannem Bracarēsem Archiepiscopum, super confirmatione episcopi Lucēsis, quū tamē nescio, an Compostella iam suū haberet Archiepiscopū. Bracarēsi ego me ciuitati propter eximiam gentis humanitatem, qua me per triennium benignissime tractauit, & migrantem magno dolore, multisque lachrymis prosequuta est, deuinctissimum esse, libenter profiteor.

Illud non prætereundum silentio, quod in concilio tertio Toletano reperio duas subscriptiones Bracarenſis episcopi, quarum altera adhuc habet modum. Pantardus ec. ca. Bracarenſis metr. Galleciæ pro episcopus, &c. altera vero sic. Iulianus Bracarēsis ecc. episcopus subs. Similiter inuenio duos episcopos Emeritenses, & nonnullarum item aliarum ecclesiarū. De qua re diu multumque cogitanti, hoc mihi venit in mentē, episcopos ecclesiarum catholicos à Leouigildo sedibus suis deturbatos in exiliū, vt ex ipsis Chronicis, & D. Gregorio constat, pro iis alios Arianiæ hæreseos defensores substitutos; postea vero catholicos ex testamento & mandato Leouigildi per Recaredum reuocatos, ac sedibus suis restitutos: illos, qui intrusi fuerant, suspicor, postquam cum Rege & Regina & tota

Gotho

Gothorum nobilitate Arianam hæresin publicè in concilio Toletano abiurauerant, & catholicæ fidei professione subscripserant, quemadmodum ex actis ipsius concilij multos fecisse certum est, in gratiam & episcoporum catholicorum communionem receptos, nomen retinuisse episcopi, & legitimis episcopis successores designatos. Quod vt ita credam, quarti concilij Toletani autoritate ducor, in quo Iulianus, qui in tertio, titulo Bracarenfis episcopi subscripsit, iam metropolitanum episcopum Bracarensem se appellat. Illud quoque manifestius, quod in tertio concilio Toletano, Beccila Lucensis episcopus qui inter abiuratores episcopus nomen suum profiteretur, postea in eodem concilio inter catholicos actis & constitutionibus concilij subscribit, quum tamen prius Pantardus Bracarenfis ecclesiæ metropolitanus episcopus tam pro se quàm pro fratre suo Nitigisio ciuitatis Lucensis episcopo subscribere se profiteatur. Idè de alijs intelligendum. Hæc mea est de hac re opinio, quæ si quibus non probabitur, per me non stabit, quo minus suo quisque fruatur iudicio.

Britoleensis. Ciuitas erat in Portugallia Interamni prope Vianâ, quæ dicitur de Camigna, quæ Bracarensem agnoscebat metropolitanum episcopum. Eius adhuc extare vestigia mihi affirmant Resendius noster. Illud certe ex Chronicis Regis Alfonso constat, quod episcopatus Britoleensis fuerit Tudensi conterminus.

Britonorum, Britoni Resendio iidem, qui Britoleenses. Hæc ciuitas postea Maurorum tyrannide liberata episcopum habuit, qui cõsecrationi ecclesiæ B. Iacobi interfuit, vt patet ex Roderico Archiepiscopo Toletano. Quando vero fuerit vastata ignoratur.

CAESAR AVGVSTANVS. Cæsaraugusta à Cæsare Augusto amplificata, quum prius Salduba vocaretur, autore Plinio. Hæc tam copioso sanctissimorum martyrum sanguine resperfa, imo vero sanctificata est, vt venerari magis quàm laudare libeat. Episcopatus antiquissimus, cuius episcopum Felicem à sanctitate & orthodoxa fide laudat D. Cyprianus. Huius ciuitatis episcopus Valerius interfuit concilio Eliberitano, & Costus Sardicensi. Cæsaraugusta tempore Ioannis, XXII. Papæ metropolitana dignitate merito donata est.

Calagurritanus. Calagurris, hodie Calahorra dicitur, ciuitas celeberrima ciue M. Fabio Quintiliano. Nunc episcopum habet D. Ioannem Bernardum, virum ob insignem vitæ integritatem & singularem eruditionem, æditi iam libris, celebrem, ea dignitate multo dignissimum, mihi olim in aula Isabellæ Augustæ cognitum. Huic quoque ciuitati quidam falso ciuem adscribunt sanctissimum CHRISTI confessorem B. Dominicum Prædicatorij ordinis autorem, quum ille non Callagurri natus sit, sed Calarogæ oppido Oxomensis diocesis. Affinitas vocum videtur errori locum dedisse. Pro Calarogæ sciulus quispiam in breuiario Roma

no trium

no trium lectionum supposuisse videtur Calaguræ.

Caliabrësis, opinor ita mendose legi pro Colibriensis, hodie Colimbriensis siue Conimbricësis dicitur, non tatum ecclesia cathedrali, sed etiam celeberrima Academia insignis. Illud tamen annotandum in octauo concilio Toletano vtrunque reperiri, videlicet Colibriensem siue Caliabrensem, & Conimbricensem. Ad hunc modum. Celidonius Caliabrensis episcopus, & paulo post, Sisebertus Conimbricensis episcopus. Quæ res adiuuat opinionem Resendij nostri, qui arbitratur Colibriam esse, quæ hodie Conimbrica dicitur, quæ & D. Isidorus Colibriam appellat: Conimbricam vero, quæ hodie Condexa vetus, nihil habens præter antiquitatis vestigia. De qua re ipse Resendius aliquando latius in antiquitatibus Lusitaniæ,

* Carcaisonensis in prouincia est Narbonensi.

Carthaginësis. Hæc vsq; ad tempora Gothorum præcipua sede fuit Hispaniæ, vt suo loco latius dicem. Hodie nomē & dignitatē retinet episcopale.

Castulonensis. Castulo ciuitas erat Hispaniæ primaria, cuius episcopus Annianus Sardicensi interfuit concilio. Hodie oppidum ignobile, dicitur Castlona, & seruat antiquitatis suæ vestigia, sed episcopo caret.

Catralucësis. Huius ciuitatis episcopus Secudinus concilio interfuit Eliberitano. Catraluci Ptolomæo sunt in Lusitania Celtica, Quod præterea dicam, non habeo.

Cauritensis. Hodie Coria in Lusitania.

Conimbricensis. De hac ciuitate quæ dicenda erant, in ciuitate Caliabrensi diximus. Conimbrica olim caput erat Regni Portugalliæ.

Complutësis. Hodie Alcalá de Henares, à fluuio Henari sic dicta, nunc episcopum non habet, sed Academiã nobile & ecclesiã collegiatam, cuius omnes canonici sunt Theologi, quod vtinã sit in alijs Hispaniæ ciuitatibus, saltem quæ Academiã habet. Debet hoc Complutum maximo illi F. Francisco Ximeno ordinis D. Francisci, Cardinali, Archiepiscopo Toletano, & Hispaniæ gubernatori. Sed de Compluto aliàs deo adiuuante plura dicemus. Illud tatum non omittendum errare eos, qui Complutum Guadalajaram esse dicunt: quum Guadalajares prius dicti sint Carracenses. D. Isidorus Complutum dicit esse sexagesimo miliario à Toledo.

Cordubësis. Hic episcopatus antiquissimus est & propter Osium episcopum celebratissimus. Ei hodie præest D. Leopoldus Maximiliani Augusti filius Corduba Colonia Patritia dicta et Marcelli ædificium, vt inquit Strabo, sed cuius Marcelli, hætenus incertum. Ego arbitror illius, qui tempore belli ciuili inter Cæsarem & Pompeium res in Hispania gessit, de quo in Cométarijs Cæsaris. Vt hoc existimè, ea præcipue ratione adducor quod ante illud tempus nusquam inueniamus Cordubæ mentionem, quod ego quidem meminerim, nisi apud Silium Italicum lib. 3. de secundo bello Punico, vbi sic inquit. Ne decus auriferæ cessauit Corduba terra.

Illud

Illud valde miror T. Lium in descriptione illius belli, cum multâ Beticarum urbium mentionem fecerit, tamen Cordubæ non meminisse.

Corficanus. Hic ex Corsica insula in Hispaniam venit ad concilium Eliberitanum, nomine Catonus.

DERTOSANVS. Nomen hodie retinet in Aragonia ad Iberum fluium. Adrianus Sextus ex Decano Louaniensi in episcopum Dertosanum, ex episcopo Dertosano & Cardinali in summum Pontificem assumptus. Huius ciuitatis primum episcopum S. Rufum Simonis Cyrenæi filium fuisse aiunt, ut suo loco dicemus.

Dianiensis, nunc Denia, prouinciæ erat Carthaginensis, nunc Marchionem habet, episcopum non habet.

Dumiensis monasterij. Sunt qui hunc episcopatum fuisse arbitrentur eum, qui hodie Mindoniensis dicitur, sed hi tota errant via. Dumienfe monasterium prope Bracaram erat, cuius ecclesia etiam hodie extat, antiquitatem suam referens. Huius monasterij conditor & primus episcopus fuit S. Martinus, quem Bracari adhuc cognominant Dumiensem, ut ex decimo concilio Toletano patet. Huius etiam mentio fit in. 3. concilio Toletano. Hoc monasterium adhuc tempore Gothorum vnitum fuit Bracarenfi Ecclesiæ. Nam in decimo sexto concilio Toletano subscripsit Felix, qui se Bracarensem & Dumiensem episcopum appellauit, ut ex libro Canonum annotatum reperi, in Roderico Archiepiscopo Toletano nu scripto, cuius mihi copiam fecit serenissimus dominus meus Cardinalis & Infans D. Henricus.

EGABRENSIS, Idem qui Agabrensis. Antonius Nebriffensis interdum Egabrensis, interdum Aegabrensis scribit. Tamen in concilio Toletano octauo, primum ponitur Selua Egabrensis episcopus, deinde Baucada Agabrensis episcopus, vbi suspicor in altero loco ponendum Egarenfis, siue Egurenfis: nisi eiusdem ecclesiæ duo simul episcopi fuerint, alter re vera, alter titulo tenus, & successor designatus.

Egarenfis, ne Egaram quidem reperi, sed Egurros populos in ea regione Hispaniæ, vbi est hodie Medina, quæ vulgo dicitur de rio seco.

Egitanus, scribendum erat Igaditanus, ut antiqua monumenta declarant. Igadita ciuitas erat Lusitaniæ, nunc vicus obscurus Edania dictus. Episcopalis sedes in Guardiam ciuitatem translata est.

Egobinensis. In concilio Toletano duodecimo reperi Memorium Egobinensem episcopum, sed quis fuerit, penitus ignoro. Suspicerer esse mendum pro Segobienfi vel Segobricenfi, nisi in eodem concilio vtriusque subscriptio sequeretur. In margine annotatum est aliàs legi Egosenfis, Egosam Prolomaus in Catalonia ponit non procul Gerunda.

Eborensis, Elborensem Romani appellant. Eboraciuitas est Lusitaniæ celeberrima, & frequenti regum Portugalliæ domicilio nobilissima, cuius

episcopatus

episcopatus ex eo videtur antiquissimus, quod B. Mancium IESV CHRISTI discipulum habuerit primū diuini verbi annunciatorem, & ut verisimile est, episcopum. Huius etiam ciuitatis episcopus Quintianus Eliberitano concilio interfuit. Anno millesimo quingentesimo quadragesimo, Eborensis ecclesia metropolitana facta est, autoritate Pauli. III. primusque Archiepiscopus, qui nunc præest, multisque annis feliciter præsit, serenissimus Princeps, & Reuerendissimus S. R. E. Cardinalis Dominus meus, D. Henricus Portugalliæ Infans.

Eliberitanus. Eliberis ciuitas erat populosa & magna, duabus distans leucis à Granata, quin & Granatæ hodie quoque extat porta Eliberitana. Nam quæ leguntur in libris Hispanis, de nescio qua filia Herculis & nomine Garnatæ, mera videntur nugameta. In ditione Eliberitana castellū erat Granatæ, quæ dicebatur vrbs Iudæorū, quia à Iudæis cōdita: ut anno tauit Rases Sarracenus historiographus Miramolini Marrochiorum & Cordubæ regis. Gregorij Eliberitani Beticæ episcopi meminit D. Hieronymus. Plinius hanc Eliberim appellat, distinguens ab Illiberi, quæ est ad radices mōtis Pyrenæi prope Veneris tēplum. Alij vtrāque eodem modo Illiberim appellāt. Sedes Eliberitana Granatā translata est, quæ & ipsa nūc metropolis est, Quæ præterea dicenda restabant, dicemus in Illiberi.

Eliocrotensis. Eliocrotam reperi in itinerario Antonini Pij, qui ponit eam viginti quinque millibus passuum à Carthagine Spartaria distātem, itinere quo à Carthagine itur Castulonem. Huius episcopus Successus interfuit consilio Eliberitano. In aliis conciliis nullam Eliocrotensis episcopi mentionē inuenio, forte quia tēpore Gothorū desiit esse episcopatus, & à Vandalis diruta est Eliocrota, quo tempore Carthaginē euerterunt.

Elnensis. Legendum erat Helenensis. Helena ciuitas est Galliæ Narbonensis iūcta Hispaniæ, quam dicitur Helena Constantini Magni mater, vel Constans in honorem auæ cōdidisse, vbi Constans mortuus est, ut post D. Hieronymum scribunt Eutropius & Paulus Orosius. Duabus plus minus leucis abest à Pyrenæis montibus. Hodie quoque nomen & dignitatem episcopalem retinet.

Emeritanus. Emerita Augusta à militibus Augusti, ut diximus, emeritis sic dicta, metropolis erat totius Lusitaniæ, nūc neque episcopum habet, neque quicquam memorabile præter ruinas & antiquitatis suæ vestigia. Dignitas metropolitana à Calixto secundo Pontifice Romano Compostellam translata est, de quā re suo loco fusius agemus. Qui affirmant dignitatem hanc ex Emerita Ouetum, ex Oueto Cōpostellam fuisse translata, falluntur. Nam neque diplomata Ioannis octauī Pontificis Romani, quibus autoritas metropolitana Ouetensi ecclesiæ conceditur, neque Calixti secundi, quibus Compostellana ecclesia, archiepiscopali sede sublimatur, vllam huius rei mentionem faciunt.

Eminiensis

In Chroni.
li. 7. c. 19.

Eminienſis, Plinio teſte legendum erat Eumenienſis, tamen apud Antoninum Pium & Ptolomæum etiam legatur Eminium. Erat autem Eminium ſive Eumenium ciuitas & flumen eiufdem nominis inter Conimbricam & Portugallienſem ciuitatem, vt ex Plinio, & clarius ex Antonino Pio conſtat. Aliqui opinantur neque inepte, fuiſſe oppidum illud, quod nunc appellatur Agada, ſitum ad flumen eiufdem nominis.

Ergauicenſis. Ergauica vrbs eſt Aragoniæ, quæ nunc appellatur Alcañiz, ſed epiſcopum non habet.

GERVNDENSIS in Catalonia dignitatem antiquam retinet, ſed mutato paululum nomine vulgo Girona dicitur.

Gerabricenſis, in concilio Toletano octauo legitur, proquò annotatū eſt in margine aliàs legi Agirienſis, quam vocem nuſquā haſtenus reperire potui. Proinde ſi vera eſt lectio, ſcribendum erat, Ierabricenſis: quam etiam apud Antoninū Pium ſemel legitur Gerabrica, forte æque mendose: nam poſtea legitur Ierabrica, vt nos legendum dicimus. Erat autem, vt ex Antonino Pio cōſtat, Ierabrica inter Oliſiponē & Scalabin, Reſendio videtur fuiſſe, quam nunc Alanqueram vocant, nec abludit Antonini Pij deſcriptio.

HISPALENSIS. Hiſpalis hodie Siuilia dicitur, maiestatem ac dignitatem antiquam retinet. Quæ de etymologia huius vocis, Rodericus Toletanus ex S. Iſidori etymologiis refert, mihi non arrident. Ciuitatem eſſe per vetuſtam non nego, ſed à Iulio Cæſare amplificatam ac nobilitatam, & alij ſcriptores, inter quos etiam S. Iſidorus, teſtantur, & ego ex eo præcipue arbitror, quod apud T. Liuium nulla fiat eius mentio, quum tamen bella deſcribat in Betica geſta. Hiſpalenſis præſul tempore Hormiſdæ Papæ in Luſitania & Betica, hoc eſt, tota vltiore Hiſpania, vires habebat Romani Pontificis, ſicut alibi annotauimus.

ILERDENSIS. Ilerda, hodie Lerida dicitur, in regno Aragoniæ ad Sicorim fluuium, ſedem retinet epiſcopalem, & Academiam non ignobilem.

Ilicenſis. Ilice ciuitas Hiſpaniæ Tarraconenſis, ad mare Balearicum ſita, in regno Valentia, vnde ſinus Ilicitanus, nunc alij vocari aiunt Alicante, alij Elche, quod magis alludit ad vocabulum antiquū, Epiſcopum iam non habet.

Ilicitanus idem cum Ilicenſi.

Ilipenſis. Ilipa in Betica erat, cuius epiſcopus Hiſpalenſem agnoſcebat Archiepiſcopum, vt ex primo concilio Hiſpalenſi apparet, & Hiſpalenſis quoque conuentus erat, autore Plinio, ſed quæ fuerit, mihi non conſtat. Tamen nonnulla mihi ſuſpicio eſt, fuiſſe Ilipam, quæ hodie Niebla dicitur. Quam ſuſpicionem ex Archiepiſcopo Toletano concepi, apud quē inuenitur aliquoties Elepa, ita enim in codice manu ſcripto legitur,

non

non Elepa, vt habent impreſſi codices, pro quo vocabulo in Chronicis Alfonſi Decimi ſemper eſt Niebra. Quod ſi doctis non probabitur, non magnopere contendam.

Illiberitanus. Illiberis ad radices montis Pyrenæi poſita contra mare Balearicum, Ptolomæo Eliberis ſive Eliberi dicta, nūc vulgo Colibre appellatur. Gerundenſis affirmat hic celebratum primū Hiſpaniæ concilium, quod Eliberitanum dicitur ſub Constantino Magno. Quanquam alij celebratum contendant Eliberi, quam diximus fuiſſe prope Granatam, Ego tamen haſtenus Gerundenſi magis accedo.

Immontinenſis. In concilio Constantinopolitano. 150. epiſcoporum, quod ſub B. Damaso ſummo Pōtifice celebratum eſt, ita legitur. Prouinciæ Hiſpaniæ ſive Spaniæ (ita enim ſcribunt Græci) Agrius Immontinenſis, & in margine, aliàs Laminitanus. Immontinenſis, quis ſit, nuſquā legi, niſi forte legendum ſit Imomontenſis, ſicut Imopyrenæus, de quo mox dicemus, ſed hoc pro diuinatione, non aſſertione haberi velim. Laminitanos ponit Plinius in Carthaginenſi prouincia & conuentu.

Imopyrenæus. In concilio Toletano octauo ſic legitur. Donus Imopyrenæus epiſcopus. Hic mihi videtur fuiſſe epiſcopus Rhodēſis. Erat enim Rhoda, de qua alibi diximus, in radice Pyrenæi montis poſita, & epiſcopum olim habuit, vt annotauit epiſcopus Gerundenſis, cui hoc magis credo, quòd vir eruditus, ea, quæ ad ſuam pertinerent diœceſin, accuratius eſſe perſcrutatus videatur.

Impuritanus. Non dubium, quin Emporitanus legendum ſit, ab Emporiis, de quibus iam diximus, nunc ad Gerundenſem pertinet diœceſin.

Iugaſtrenſis, in margine aliàs Iuncarienſis, vel Intercatiēſis. De Iugaſtrenſi nihil dum inueni. Iuncaria prope Gerundam erat, nunc redacta ad parui momenti oppidum, vt annotauit Gerundenſis. Intercatia non procul Aſturica ponitur Antonino Pio.

Irienſis. Iria Flauia ciuitas Galleciæ maritima, quæ nunc appellatur Padron, ad quā appulit corpus B. Iacobi Apoſtoli. Huius ſedes tempore Alfonſi Caſti translata eſt Compoſtellanā, ſub Theodomiro epiſcopo Irienſi viro ſancto, cui diuinitus reuelatum eſt, vbi occultaretur corpus Apoſtoli, vt poſt hiftoriam Compoſtellanā annotauit F. Alfonſus Venerus, qui ait Iriam à tēpore Mironis Regis Sueuorū, quo tempore ſedes illius epiſcopalis inſtituta eſt, vſq; ad ſedis translationē, quindecim habuiſſe epiſcopos, quorum primus fuerit Andreas vir ſanctus, cuius ſucceſſor Dñicus tertio Toletano interfuit concilio, in quo Ariana hæreſis abdicata eſt.

Italicenſis. Italica Silij Italici, Traiani Auguſti, Adriani Auguſti patria prope Hiſpalim erat, vt ex Antonino Pio manifeſtū eſt, nunc ignoratur.

LABRIONENSIS. Legendum opinor Lambrionenſis, Erat autem Flauia Lambria prope Limiam in Portugallia Interamni.

G Laco

Lacobricensis. Duas inuenio Lacobricas, alteram in promontorio Sacro, quod vulgo promontorium D. Vincentij appellatur, cuius nunc ruinae & antiquorum aedificiorum vestigia extant, prope Lagos Algarbiorum urbem, in vico qui Lusitanica lingua dicitur à Lagoa: alteram ponit Plinius in Vaccæis, & Antoninus Pius. XLV. millibus passuum à Palentia, in itinere, quo ab Asturica itur Tarraconem. Sed vtrius harum fuerit dignitas episcopalis, quis in tanta rei vetustate affirmet?

Lamecensis. Lameca etiam hodie in Portugallia ad Durium amnem sedem retinet episcopalem.

Legionensis. Legio Gemina, siue, vt aliqui volunt, Germanica, & regni titulo & dignitate cathedrali etiã hodie celebratur. Hæc singulari privilegio iam inde à temporibus Gothorum sedi tantum Apostolicæ subiecta, metropolitanum episcopum non agnoscit.

Lotonensis. Narbonensis est prouincia, nunc Lodonensis dicitur, Pro eodem legitur forte mendose in concilio sexto Toletano Lotenensis.

Lucensis. Duos inuenio Lucenses episcopos in tertio concilio Toletano, quorũ alter in Galleciæ prouincia, hodie Lugo dicitur, & Sueuorum tempore metropolitanus erat, vt ex conciliis patet: de altero quid sentiam, in Bracarenfi declaratum est. Chronica Regis Alfonsi Lucensem in Tarraconensi ponunt: sed in Tudensi, vnde ea ad verbum translata sunt, pro Luca legitur Auca.

MAGALONENSIS in Narbonensi est prouincia, Huius ciuitatis episcopus secundo Bracarenfi concilio interfuit.

Malacitanus in Betica hodie nomen retinet, Malaga.

Mentefanus Mentefa in Betica Refendio est, quæ nunc dicitur Montijo, neque abludente vocabulo, & Roderico Archiepiscopo Toletano prope modum affirmate, dum ait Mentefam fuisse prope Giennium, Mentefanus episcopus postea in Giennensem translatus est. Mentefanus episcopus Pardius Eliberitano concilio interfuit.

NARBONENSIS in Gallis notior, quàm vt de eo quicquam dicendum sit.

Nemaufensis. In Narbonensi prouincia, hodie Nimes.

Nouiensis. Nouium Ptolomæo in Gallecia ponitur, & sunt qui arbitrentur esse urbem eam, quæ hodie Noya appellatur, sed an de ea dicatur episcopus Nouiensis, penes eruditiores esto iudicium.

OLISIPONENSIS. De Olisipone tacere quàm pauca dicere satius est. Ea inter celeberrimas non dico Hispaniæ, sed totius Europæ ciuitates merito non postremum locum obtinet. Tempore Gothorum Emeritenfi suberat ecclesiæ, postea Bracarenfi. Errant qui sub Hispalensi fuisse scribunt. Tempore Ioannis Portugalliæ Regis eius nominis primi, ex cathedrali ecclesia facta est metropolitana.

Orcelis

Orcelis. In concilio Arelatenfi secundo, quod tempore Constantini Magni celebratum est, in subscriptionibus ita reperio. Ex Hispania ciuitate Orcelis, Naialis presbyter Ceterius diaconus. Eam ciuitatem Ptolomæus in Bastitanis ponit. Non defunt qui pro Orcelis, Ocelis siue Oceli legendum putent, & de Ocelo Durij, quam Antonius Nebriffensis & nonnulli alij Zamoram esse suspicantur. Ego iudicium huius rei in medio relinquo.

Oretanus. Oretani in confinio sunt Tarraconensis Beticæ & Lusitaniæ. Vulgo Calatraua. Nunc episcopum non habent, sed conuentum equitum militiæ ordinis Cisterciensis, qui cognominatur à Calatraua.

Oscensis, nomen adhuc retinet & dignitatem in Aragonia. Præter hæc Academiam habet non ignobilem.

Ossonobensis. Ossonoba ciuitas erat in regno Algarbiorum, prope ciuitatem, quæ dicitur Pharus. Mauris dicta est Exuba. In locum episcopi Ossonobensis successit Syluensis. Ossonobensis episcopus Vincentius interfuit concilio Eliberitano.

Oxomensis, pro quo perperam aliquoties legitur in conciliis Oxouienfis, nomen & antiquam sedem retinet, vulgo enim Osma dicitur. Hæc ciuitas Plinio & Ptolomæo Vxama nominatur.

PACENSIS. Pacem Iuliam existimant quidam esse eam, quæ Badajoz hodie dicitur, & Pacensis episcopatus nomē retinet, sed vehementer hallucinatur, cum Pax Iulia proprie sit in Lusitania, quæ Beja nunc appellatur, quod ex Antonini Pij itinerario clarius est, quàm vt negari possit. Præterea in Chronico quodam perantiquo, cuius mihi copiã fecit Refendius noster, reperi Begiam ciuitatē adhuc tempore Maurorum Paccam appellatam. Conuentus etiam erat Romanorum celebris. Nunc quidem ciuitatis nomen retinet, sed episcopalis sedes simul cum titulo in Badaiocensem ciuitatem translata est. Cui nunc sedi merito præsidet illustrissimus D. Franciscus à Nanarra, non tantum in dlyto regum Nauarræ stemmate clarissimus, sed etiam sanctitate vitæ, grauitate, eruditione multa & omnibus animi corporisque dotibus excultissimus.

Alij episcopum Pacensem ab ipso statim initio dictum affirmant à Pace Augusta vrbe & colonia Romanorum Anæ fluuio apposita. Nam Pax Augusta Maurorum corruptione in Baxaugus, deinde in Badaxos degenerauit, quæ vrbs quanquam ex parte Beticæ apposita est Anæ fluuio, tamen quia Lusitanæ iurisdictioni contributa erat à Romanis, idcirco ab eis inter Lusitanas censebatur, quæ ratio eadem est Metellinensis coloniae. Horum me admonuit Ioannes Genesius Sepulueda.

Palentinensis. Palentia nihil adhuc de nomine & pristina dignitate mutauit, nisi quod olim Palantia dicta est.

Pampelonensis seu potius Pompilonensis. Ne Pampelona quidē quic-

G 2 quam

quam ab autoritate & appellatione pristina degeneravit, caput Regni Nauarræ, & episcopatus antiquissimus, vt ex iis patebit, quæ suo loco de S. Saturnino dicemus.

Placentinus. Placentia quoque hac ætate antiquo nomine & honore censetur.

Portugallensis. Hæc ciuitas ad ostium Durij sita, & amplo portu nobilis ac populosa, tantæ autoritatis, vt non episcopo solum, sed etiam Regibus Portugallia titulum dederit. Ea Antonino Pio, si probe constat lectio, Cale dicitur.

SALMANTICENSIS. De Salmantica diximus alibi. Ea nunc est non solum episcopali dignitate venerabilis, sed etiã plurima nobilitate illustris, & academia magnificentissima à Ferdinando Rege nominis eius tertio ac sancto instituta, adeo celebris, vt alieni præconij haud quaquã indigeat. Episcopum habet D. Petrum à Castro, inclyto Lusitanorum Regum stemmate clarissimum, sed quem ego non tam natalium splendore, quàm præstanti sacrarum literarum peritia prædicandum censeo, cuius illum egregia documenta, cum in disputationibus publicis, tum in sacris ad populum concionibus præbentem non sine magna voluptate animi frequenter audiui.

Segobienfis. De Segobia & eius origine alibi diximus. Ea nomen & decus antiquum obtinet, ciuitas, lanificio & aquæ ductu visendo nobilis, in qua mihi inter cætera illud in primis adhibuit, quod illic neminem vidi ociosum, neque mendicum, nisi qui per ætatem aut morbum opus facere non posset. Nulli deest, vnde victum quærat, aut in quo se exerceat, quod vtinam perinde fieret in aliis Hispania ciuitatibus. Antonino Pio Segobia, Plinio Sagonia dicitur, nisi fallor. Ea quoque Præfulem habet D. Gasparem à Cuniga primariæ nobilitatis virum, atque illustris Mirandæ Comitissæ filium, à Carolo Augusto Salmantica, quum nihil minus vel ambiret vel cogitaret, à publica Sacræ Theologiæ professione ad obeundi episcopi munus magno tum vitæ integerrimæ, tum præstantissimæ eruditionis merito vocatum.

Segobricensis. Segobrica in Aragonia regno, nunc quoque episcopum habet, & nonnihil mutato nomine. Segorbia dicitur.

Segontinus. Segontia prope in confinio Castella & Aragonia sita, de nomine antiquo & episcopali sede nihil mutauit. Hanc perperam aliqui Saguntum fuisse dicunt. Quanquam docti nonnulli arbitratur eam à Saguntinis post euerfionem vrbs suæ eò commigrantibus conditam.

Setabienfis. Setabis, siue, vt in antiquis epitaphiis scribitur Setabis, in regno Valentia, nunc Xatiua dicitur, sed episcopum non habet.

Sibariensis. In concilio Eliberitano inter alios episcopos subscripsit etiã Ianuarius Sibariensis episcopus, in margine aliàs Salariensis. Sibarim in Hispania nusquam

inuenio

inuenio, neque adduci possum, vt suspicer Sibariensem pro Sarabriesem scriptum. Nam Sarabrim alij Zamora, alij Taurum fuisse volunt, pro quo in Antonino nescio an perperam legitur Sabaria, & verisimile est, aliquem in ea regione fuisse episcopatum, cui successerit Zamorensis. Salarias duas in Hispania ponit Ptolomæus, alteram in Oretanis non procul Castulone, vt etiam ex Plinio colligitur, alteram in Bastitanis non longe ab Abula. Reliqua in lectoris iudicio relinquo. Illud tamen addam, tempore concilij Eliberitani aliquot in Hispania fuisse episcopatus, quorum in conciliis tempore Gothorum celebratis nulla reperitur mentio.

Sitalensis, in duodecimo concilio Toletano, vbi in margine aliàs Sitianensis, aliàs Sitiensis. Sitia Plinio oppidum est Beticæ Cordubensis conuentus. Nihil præterea de hac ciuitate legi.

Suffetulensis. Suffetula ciuitas est Africa, vt ex D. Cypriano, & S. Victore Vitenfi episcopo constat. Sed apud D. Cyprianum in libris impressis mendose legitur in concilio Carthagenensi, Priuatianus à Sufficula pro Suffetula. Antoninus Pius huius ciuitatis meminit, & dicit abesse à Carthagine M. P. CLXXII.

TABETANVS. Hunc quoque Africanum fuisse suspicor ex eo, quod apud D. Cyprianum inrer subscriptiones reliquas inuenio. N. à Tabeis.

Tarraconensis. Tarraco tam celebris fuit pristinis temporibus, vt nomen amplissimæ prouinciæ dederit, & conuentum habuerit amplissimum, hæcenus metropolitanam dignitatem retinet in regno Aragonia ciuitas maritima. Huius ecclesiæ antiquitas ex Prudentio constat, qui episcopum eius martyrem cum duobus diaconis eleganti hymno celebrat.

Tirassonensis, pro Turiaffonensis, vt ex Plinio & Ptolomæo legendum constat. Turiaffo enim ciuitas est Aragonia, quæ nunc vulgo Taraçona dicitur, non procul à finibus regni Nauarra, hodie quoque episcopum habet.

Toletanus. Toletana ecclesiæ antiquitatem, maiestatem, opulentiam, elegantiam, si dicere velim, nescio hercle an satis pro dignitate possim. De hac re multi multa scripserunt, nos quoque quædam suis locis delibauimus. Illud in præsentia satis sit dixisse Archiepiscopum Toletanum in Hispania, post Reges ac Regiam prolem nulli esse neque dignitate neque fortunæ amplitudine secundum.

Tuccitanus. Tucca in Betica erat non procul Castulone, vt ex epitaphiis constat, quæ vidi apud Andream Resendiū. Plinius ait fuisse conuentus Astigitani. Nunc quæ fuerit, ignoratur, tantum abest, vt episcopum habeat.

Tudensis. Tude siue Tyde in Gallecia ad Minium amnem sita, nunc Tuy appellatur, & etiam nunc dignitate cathedrali gaudet.

Tullicensis. Tullicam Ptolomæus in Hispania prope Cantabros ponit, in Autrigonibus, quorum caput Calagurris est, vt annorauit episcopus Gerundenfis. Quam tamen Ptolomæus in Vasconibus ponit.

G 3 Valentinus

VALENTINVS. Valentia regni ampli metropolis, & ciuitas ipsa magnificentissima, notior est quam de qua dicendū aliquid sit. Illud tantum animaduersione dignum, quod in concilio Toletano tertio tres inuenio Valentinus episcopos Vuiligifclum, Celsinum, Murilam. De duobus idem dicendum arbitror, quod de Bracarenfibus & Lucensibus diximus, quia Vuiligifclus inter episcopos abiurantes subscribit. Tertius forte fuit ex Valentia Gallia.

Valerensis. Valeria olim dicebatur, quæ nunc Concia, vulgo Cuenca dicitur, & episcopus Conciensis dicitur, qui Valerensis appellabatur.

Vellensis. Forte Veliensis, nam Veliam Ptolomæus in Autrigonibus ponit prope Bardulos, Bardulia vero dicebatur olim, quæ nunc Castella vetus.

Vesciensis. Vesci oppidum Plinio, sed & Ptolomæo in regno Granae ponitur. In Decretalibus extat epistola Innocentij. III. ad Archiepiscopum Tarraconensem, in quo fit mentio episcopi Vicensis. Sed eum esse opinor, qui nunc Vicquensis dicitur. Nam ciuitas Vesciensis tunc in potestate erat Maurorum. Quæ vero fuerit, mihi nondum constat.

Visensis siue Viseensis. Viseum ciuitas Portugallia non ignobilis, dignitatem antiquam & nomen retinet.

Vrcitanus. Vrci oppidum, quantum ex Plinio & Ptolomæo patet, non procul Murcia erat, forte quod nunc appellatur Almeria, & Póponio Melæ dicitur Virgi. Alij dicunt esse oppidum Aragonia in confinibus regni Navarra, quod hodie Verga appellatur. Hoc ego potius Virgi appellatum crediderim.

Vrgellitanus, aliàs Vrgellensis, in regno Aragonia hodie nomen & episcopalem sedem retinet.

Has vsque ad Gothorum in Hispania excidium ciuitates episcopali sede insignes reperire potui, ex quibus quædam in ignobiles vicos redactæ sunt, & ruinas antiquæ superbia tantum ostentant, præclarum inconsistentia rerum humanarum documentum: quædam funditus interierunt, scilicet ne nobis caduci hominiones immortalitatem vana spe mentiamur, quum etiam præclarissimæ vrbes ita intercidant, vt ne nomen quidem aut vestigium vllum superfit.

DE RECENTIORIBVS HISPANIAE

episcopatibus. Cap. 21.

POST VINDICATAM à Barbarorum tyrannide Hispaniam, partim antiquis ciuitatibus episcopalis dignitas restituta est, partim noui episcopatus instituti, nimirum qui sequuntur.

Badaiocensis

Badaiocensis, hodie quoque Pacensis dicitur, mutata tamē sede, quod alij negant. De qua re superius in Pacensi latius diximus.

Burgensis, mutata sede ex Auca ciuitate antiqua, de qua iam dictum est, in Burgensem ciuitatem insignem, & Castellæ veteris, hoc est, Bardulia metropolin. Ea nunc, episcopum habet reuerendissimum Cardinalem D. Franciscum à Bobadilia maiorum imaginibus clarissimum, sed integritate vitæ, & optimarum disciplinarum studiis, atque eruditione multa clariorem, cui velut bonorum artium patrono, vitam longissimā & omnia prospera merito studiosi omnes optare debent.

Ciuitatensis, in confinio Castellæ & Portugallia. Ciuitatensium mentio fit in epistola decretali Hilarij Papæ, quæ extat priori tomo conciliorum. Sed ex ea non constat, quæd tum episcopum habuerint.

Compostellanus. Compostella primum villa, deinde municipium, postremo ciuitas episcopali sede nobilis, vt ait Paschalis Pontifex Romanus in diplomate, quo illam ecclesiam pallij honore donat. Compostellanus episcopus Iriensi mutata sede, sed retento nomine dictus est Iriensis à tempore Alfonsi Casti, quo tempore sanctissimum beati Apostoli corpus Theodomiro Iriensi episcopo, sanctissimæ vitæ viro reuelatum est, vsque ad Alfonsum Sextū. Cuius tempore Urbanus Papa eius nominis secundus anno Pontificatus sui octauo, hoc est, anno domini millesimo nonagesimo quarto siue quinto, precibus Dalmachij ex Cluniacensi monacho Iriensis episcopi, & sedem & omnia quæcunque Iriensis ecclesie fuerant, Compostellam trāstulit, & Compostellanū deinceps appellari, non Iriensem episcopum iussit, præterea Cōpostellanā ecclesiam hac prærogatiua donauit, vt quæ ad illud vsque tempus Bracarensem Archiepiscopū agnouerat, nulli in posterum, præterquam Romano Pontifici, metropolitano subesset Episcopo. Quæ omnia successor ipsius Paschalis, qui Cardinalis adhuc legatus in Hispania fuerat, paulo post confirmauit, simul illud adiecit, vt Cardinales in ecclesia Compostellana crearentur. Postea quoque anno domini supra millesimum centesimo quarto, Præfulem Compostellanum pallij honore cumulauit. Postremo Calixtus secundus anno Pontificatus sui secundo, & salutis nostræ plus minus, millesimo ceterimo vigesimo secūdo, Compostellanam ecclesiam metropolitana dignitate sublimauit, & in eam omnia Emeritensis ecclesie iura trāstulit, omnesque illius suffraganeos Compostellano Archiepiscopo parere iussit. Id quod fecit adductus tum singulari sua in B. Iacobum & Cōpostellanā ecclesiam pietate, præsertim quod in ea frater ipsius Raimundus Tolosæ Comes, Alfonsi. VII. pater sepultus esset, tum precibus ipsius Alfonsi Hispania Imperatoris, cuius ipse patruus erat, & olim puerū in ea ecclesia sacrobaptismi lauacro tinxerat, atque in Regem vnixerat. Nec his contentus Domi. Didaco Compostellano Archiepiscopo vices

G 4 suas

tuas in Bracarenſi & Emeritenſi prouincia commiſit. Hæc eò accuratius ex hiftoria Compoſtellana collegi, in qua & Apoſtolica de iis rebus litera deſcripta ſunt, quæd quæ hæcenus ſuper hac re vulgo prodita leguntur, non fatis mihi videantur autoritatis habere. Habet nunc Compoſtella præſulem Reuerendiſſimum Cardinalem D. Ioannem à Toletò, ex illuſtriſſima Toletana familia, virum antiquo ſtemmate & multis animi dotibus præclarum.

Euneniſis. Euneniſem in Aragonenſi prouincia ponit Marinæus Siculus, ſed eſſe Elneniſem ſiue Heleneniſem ſuſpico, de quo ſuo loco dicemus. Alioqui ingenuè fateor, me de Euneniſi epifcopo niſquam alibi quicquam legiſſe, atque adeo ne audiſſe quidem.

Gaditanus, à Gadibus inſula celebri, quæ hodie dicitur Calis.

Gienniſis, ex Mentefano nomen & ſedem mutauit, vt diximus.

Granatenſis. De Granatæ origine in Eliberitano ſcripſi, quæ in Raſe Miramolini Marrochiorum & Cordubæ Regis hiftoriographo reperi. Ea igitur ex caſtello non admodum celebri eò amplitudinis creuit, vt metropolis ampli & opulenti regni fuerit, quod regibus Barbaris, vt ait Antonius Nebriffenſis, ſingulis annis decies centena millia ducatorum aureorum pendebat. Eam Reges Catholici Barbarorum tyrannide liberatam, metropolitanâ merito fecerunt, fortasſe Eliberitana ſede illuc tranſſata, ſed palij iure amplificata. De qua re ſuo loco latius.

Guadiciſis, olim Accitanus, nomen tantum mutauit,

Guardienſis, hodie quoque corrupto vocabulo Egitanenſis dicitur, mutata tamen ſede, vt in Egitano diximus. Hunc epifcopatum Rex Portugallia Ioannes, III. in duos diuiſit, Guardianſem & Portalegrenſem, nimirum quòd amplior videretur, quàm vt ab vno recte adminiſtrari poſſet.

Lerienſis in Portugallia non procul Conimbrica, epifcopatus nuper inſtitutus autoritate Pauli, III. ſummi Pontificis, præſulem habet per quam reuerendum Patrem F. Blaſium ordinis D. Hieronymi, virum integritate vitæ omnibus valde commendatum, & ſeuerum monaſtica obſeruantia inſtauratore.

Mindoniſis, vulgo Mondoñedo in Gallecia. F. Antonius à Gueuara ciuitatis huius epifcopus memoria prodidit in epiſtola quadâ, ſedem epifcopalem ex Ribadeo ciuitate Gallecia tranſſatam in Mindoniſem. Perperam nonnulli Mindoniſem cum Dumienſi confundunt, vt ſuo loco declaratum eſt. In hiftoria Compoſtellana inuenio epifcopum Mindoniſem olim etiam Vallibrienſem appellatum.

Mirandenſis. Miranda hæc ciuitas eſt in Portugallia, quam appellauimus Tranſmontanam, non procul Brigantia, ad Durium amnem ſita. Eam ante annos, opinor, ſex, Ioannes Portugallia Rex epifcopali ſede

donauit

donauit, ex autoritate Pauli, III. ſummi Pontificis. Primum in ea epifcopum inſtituit D. Toribium Lupum, virum ob integritatem vitæ ac prudentiam ſingularem, & alias animi dotes, hoc honore digniſſimum.

Ouetenſis. Hanc eccleſiam Froila quartus ab Hiftoria recuperatione Rex ædificaffe, & cathedralem conſtituiſſe dicitur, quam poſtea Leo Papa tertius, rogatu Regis Alonſi Caſti metropolitanam fecerit: ſed ex hiftoria Roderici Archiepiſcopi Toletani conſtat, hoc non à Leone, III. ſed Ioanne, VIII. neque ſub Alonſo Caſto, ſed Alonſo Magno factum, vbi etiam ipſum exemplar Apoſtolicarum ſuper ea re literarum extat. Ouetenſis eccleſia ſemper venerabilis extitit, multitudine ſanctiſſimarum reliquiarum, quæ tempore illo miſerabilis excidij, ex omni Hiftoria in Aſturias comportatæ, demum in ea eccleſia repositæ ſunt, vbi etiam hodie ſumma cum veneratione ſeruantur. De qua re ſuo loco plura dicemus.

Portalegrenſis. Hic epifcopatus ab hinc biennio inſtitutus à Paulo, III. rogatu Ioannis Portugallia & Algarbiorum Regis, ex ea Guardianſis epifcopatus parte, quæ trans Tagum longius aberat, quàm vt ab vno rite adminiſtrari poſſe videretur. Præſulem habet D. Iulianum ab Alba multis magniſque animi dotibus ornaſſimum, ſed pluribus & maioribus vitæ meritis ſuſpiciendum, denique de cura ouium ſuarum & officio recte faciendo ita ſolicitem, vt verum paſtorem facile agnoſcas.

Syluenſis, in regno Algarbiorum mutata ſede, Oſſonobenſi ſucceſſit, vt iam dictum eſt.

Zamorenſis an alicui ſucceſſerit, in tanta rei antiquitate non eſt interpretatu facile. Sunt tamen qui affirmant de nouo inſtitutum epifcopatum petente Alonſo Hiftorianarum Imperatore à Calixto, II. Romano Pontifice, circa annum Domini milleſimum ceteſimum decimum nonum, Pontificatus Calixti anno primo, eaque de re extare inſtrumenta Pontificia & Imperatoria in archiuis illius eccleſia. Primum vero Zamorenſem epifcopum fuiſſe quædam Bernardum Toletanum Canonicum, qui obiit anno Domini milleſimo centeſimo quadreſimo nono. Succeſſiſſe huic Stephanum virum ſanctum. Aliqui Zamorenſem dixerunt fuiſſe Numantinum epifcopum. Sed epifcopus Numantinus nunquam fuit. Numantia enim multo ante ſalutarem CHRISTI natalem diruta, nullo poſt tempore fuit inſtaurata. Atque hæc de epifcopis Hiftoria.

Poſtremo illud addendum videtur, de primatu Hiftoria, penes quem fuerit, certo decerni non poſſe. Nam in concilijs primum Archiepiſcopi, deinde Epifcopi ſecundum ordinationis ſuæ tempus ſedebant, quod patet, tum ex ipſis conciliorum ſubſcriptionibus, tum ex primi concilij Bracarenſis caput. 24. Sed quantum ex Hiftorianorum annalibus

G 5 colligi

colligi potest, primatus Hispaniæ primum in Hispalensi fuit ecclesia, deinde Toletana, vsque ad excidiũ illud Hispaniæ funestum, postea vero quum Toletum adhuc esset in Barbarorum potestate, Bracarensis Archiepiscopus ea dignitate functus est, vt ex iis constare potest, quæ ex ecclesiæ Bracarensis archiuis diximus, dum de Bracarensi præfule loqueremur. Denique restituto Christianis Toletis, dum Bracarensis acquisitam semel dignitatem sibi vendicat, Toletanus amissam postliminij iure repetit, cõtentio inter eos orta est, vt ex primo libro Decretalium apparet, & adhuc sub iudice lis est.

Illud quoque obiter dicendum, ne quem offendat, quod in ipso Chronici cursu, frequenter Toletanum Episcopum, Hispalensem Episcopum non Archiepiscopum dicimus. Nam rationem illius temporis sequimur, quo tempore tam Episcopi quàm Archiepiscopi ex æquo vocabantur Episcopi, sed Archiepiscopi metropolitani cognomine distinguebantur. Solus Pontifex Romanus dicebatur Archiepiscopus, quippe omnium episcoporum summus & vere princeps: quod ex antiquis conciliis manifestum est.

DE AERA ET QVANTVM DIFFERAT AB anno natiuitatis CHRISTI.

Caput. 22.

POSTREMO loco dicendum videtur aliquid de æra, & quot annis prior sit anno natiuitatis CHRISTI. Inter alias designandi temporis rationes, Hispani præcipue hac vsi sunt, non solum ecclesiasticis in rebus, verum etiam in scripturis prophanis, vt annos per æras distinguerent, quod apud alias nationes non perinde vsitatum fuit. Vnde in conciliis antiquis raro admodum æram inuenias, præterquã in iis, quæ in Hispania celebrata sunt. Quod opinionem Gerundenis episcopi adiuuat, qui ait, hanc Augusti constitutionem de orbe describendo, atque ære in tributum dando in Hispania Tarracone factam esse, multis annis antequam promulgaretur. Quod vt affirmare non audeam, donec aliunde certius mihi constet, ita non temere factum arbitror, vt Hispani præ ceteris nationibus hoc notandi temporis modo peculiariter vterentur. Sed illud mirum, qua autoritate affirmauerit idem, æram anno CHRISTI tantum viginti sex annis priorem esse, & errare eos, qui plures addant, quum contrarium omnes tam qui Latino quàm qui vernaculo sermone de rebus Hispaniæ scripserunt, sentiant, atque omnes ex æquo annũ natiuitatis CHRISTI æra triginta octo annis posteriorem ponant. Quod duorum grauissimorum autoritate scriptorum probadum duxi,

tametsi

tametsi res extra controuersiam aleam esse videatur. In Eusebio Alcobacienfi manu scripto, in quarto Augusti Cæsaris anno, hæc verba in ipso contextu reperi. Hoc tempore edicto Augusti Cæsaris æs in tributum & census dari iubetur, ex quo æra collecta est. Quæ verba, in Eusebii impressis, nescio qua de causa omissa sunt. Igitur quatuor annis si addas triginta octo, habebis quadragesimum secundum Augusti annum: quo anno natus est IESVS CHRISTVS mundi seruator. Si quis forte tergiuerfetur, & calumniari velit, hanc annotationem esse supposititiã, quod in vulgatis exemplaribus non reperiatur, habeo diui Isidori auctoritatem, qui aperte dicit, anno ante æram constitutam duodecimo: pro accipiendo Reipub. imperio, Cn. Pompeium & C. Iul. Cæsarem arma ciuilia commouisse. Hoc vero factum est L. Paulo & C. Marcello Coss. à quibus vsque ad quartũ Augusti annum Calsiodorus duodecim annos numerat. Idem S. Isidorus paulopost, primum Valeriani & Gallieni Imperatorum annum, æra ducentesima nonagesima quarta fuisse dicit, cui numero si octo & triginta detrahas annos, habebis annum domini ducentimum quinquagesimum sextum, quo anno Eusebius eos in auguratos imperio scribit. Vnde mihi suspicari libet Augustum Cæsarem iam tum, quum inuito Triumuiratu cum Lepido & Antonio imperium orbis velut censum aut hereditatem paternam inter se partiti sunt, hoc edictum conscripsisse, quod multis post annis promulgauerit, ac forte in Hispania tum, quum domitis Cantabris & Asturibus, vniuersa Hispania tranquilla ac pacata potitus est. Cuius edicti quum mentio fiat in Euangelio & etiam Iosepho, mirum est Romanos scriptores nihil omnino meminisse. Quod vero ab illo edicto hæc designandi temporis ratio exorta sit, præter alios docet S. Isidorus his verbis. Aera singulorum annorum constituta est à Cæsare Augusto, quando primum censu excogitato, Romanum orbem descripsit. Dicta autem æra, ex eo quod omnis orbis æs reddere professus est Reipub. Hactenus ille. Dicta est quidem æra, non tamen inde natum vocabulum, quod multo antiquius est. Nam Lucilius Poëta eo vsus est ad hunc modum, Aera numeri subducta improbe. Erat enim Aera, numeri nota in mone-ta designans quantum valebat, quod post Nonium Marcellum etiam notauit Ambrosius Calepinus. Hæc vero temporis per æras significandi ratio, in Aragonia sublata est à rege Petro eius nominis quarto, anno domini millesimo trecentesimo quinquagesimo octauo in conuentibus Valentia celebratis, vt annotauit Petrus Antonius Benter: In Castella vero, anno millesimo trecentesimo octogesimo tertio, ab Ioanne Rege eius nominis primo: dum conuentum Regni sui Segobiae ageret. Postremo etiam in Portugallia ab Rege Ioanne primo, postquã Septem Africae urbem munitissimam vi bellica Sarracenis adem it, circite

annum

In Chro.
Cothorij.

Lucæ. 21
li. 18. anti.

Etymolog.
li. 5. c. 36.

annum domini millesimum quadriagesimum decimum quintum. Arque ita communi omnium Hispaniæ regum decreto cautum est, ut in actis publicis anni à natiuitate CHRISTI in posterum perpetuo numerarentur.

Postquam hæc scripsissem, admonitus sum à Ioanne Genesio Sepulueda, longe aliam esse Aerae originem, quam à S. Isidoro & aliis scriptoribus prodita sit. Cuius de hac re annotationem, quia non solum ingeniosa, verum etiam erudita mihi visa est, ad verbum hic adscribendam duxi. Ea habet ad hunc modum. In Augusti Principis gratiam Hispani non solum urbem ad ripam Iberi amnis Cæsaraugustam nominarunt, sed etiam temporum rationem, ut Romani ab vrbe condita, sic ipsi ab Augusti Cæsaris principatu repetere constituerunt. Mansitque ea consuetudo ad annum vsque CHRISTI nati millesimum trecentessimū octogesimum tertium. Tunc enim lege cautum est ab Ioanne primo Castellæ Rege, ut deinde anni & tempora à CHRISTI natali die velut à capite deducerentur, ommissa Aera Cæsaris. De cuius initio & nomine multa à multis tum veteribus, tum recentioribus falso tradita sunt, nec quisquam, quem quidem vel legerim vel audierim, quæstioni satisfacit. erroris autem origo fuit, quod hæc temporum ratio Aera nuncupata CHRISTI natale triginta octo annis antecedit, at hoc incidisse constat in quadagesimum secundum annum Augusti principatus, cuius initium scriptorum consuetudo idem quod Triumviratus facit. Huius igitur quatuor annorum interualli consideratio multorum ex nostris ingenia torlit, qui cum exitum non inuenirent, in varias & commentitias opiniones, atque adeo mera somnia discesserunt, quæ refellere, nec huius loci est nec magni negocij, ut ipsi aliàs pluribus verbis explicuimus. Ceterum non fuerit alienum, quemadmodum mihi omnia diligenter perpendenti, & veterum de temporibus illis monumenta collustranti difficultas expediri posse visa est, paucis explicare. Sic enim existimo, ut res ipsa docet, veteres Hispanos ea ratione gratiam ab Augusto Cæsare inire molientes, nõ ab ipso statim principio Triumviratus initium huiusmodi supplicationis Aerae constituisse, cū Augustus, Antonius & Lepidus communi consilio & auctoritate rem Romanam administrare cœperunt: sed ab eo tempore, cum orbe partito, Hispania & Gallia, & reliquæ citra Ionium mare regiones occiduae in vnius Augusti imperium concessere, & reliquus orbis ad Orientem Antonio permissus est, Africa vero attributa Lepido. Quam partitionem factam fuisse post bellum Perusinum, statim post Lucij Antonij cōsulatum, hoc est, quarto Triumviratus anno: qui fuit Hircio & Pansa Cons. & tertio post anno, cum Publio Seruilio Lucium Antonium fuisse Consulem Aurelius Cassiodorus est auctor. Aera igitur, qua multos annos atque secula, præter aliarum gentium

consuetu

consuetudinem, vsi sunt Hispani, recte, ut est, sic Augusti Cæsaris nominatur, initiumque sumpsit ab anno, cum Hispaniarum Imperium ad ipsum solum delatum est, qui annus, ut exposui constatque, tricessimus octauus ante natum CHRISTVM numeratur. Huius vero vocis Aera, quam noster Isidorus auctor alioquin grauissimus, & ferre posterius, ad æream monetam & tributum ab Augusto Cæsare in descriptione orbis imperatum referendam falso putarunt, rationem paucis explicabo. Veteres enim initio (ut equidem pro comperto exploratumque habeo) scripturas claudentes tempus ad hunc modum adscribebant. Acta fuerunt hæc, exempli gratia, Cordubæ, pridie Cal. Maij. Annus erat Augusti Cæsaris centesimus quinquagesimus. Deinde breuitatis causa sic verba ad annum pertinentia signabant. A. ER. A. CAES. CL. initia duntaxat verborum punctis distincta pro totis verbis notantes, vetustissimo properatium libraniorum more. Et huiusmodi multa in tabulis æneis & lapidibus olim scripta licet animaduertere. Postea libraniorum tabellionumque temeritate & inscitia punctis ablatis scribi cœpit. AERA CAES. & ab aliis magis etiam properantibus AERA, duntaxat adhibito numero per notas. Quo errore latius serpente, quæuis annorum ab aliquo velut capite deducta ratio primum ab Hispanis, deinde a cæteris astrologis Aerae cœpit nuncupari. Hactenus ille. Postea vero rogavi virum doctissimum Didacum Neilam Canonicum Salmanticensem, uti per literas percontaretur Sepuluedam, an aliquam haberet opinionis suæ auctoritatem. Respondit ingenuè, ut candidum virum decebat, nullam se habere præter coniecturam verisimilem, Mox Resendum consului, ne quid inexploratum relinquerem. Is mihi respondit ad hunc modum.

L. And

L. ANDR. RESENDIVS, IOANNI

Vasæo viro doctissimo. S.

CIRCITER Cal. Maias Vasæe literas tuas adcepi, datas nonis Februarij Salmanticæ. Adcepi autem Conimbricæ, quo me Regia auctoritas, ita enim blandiri mihi malo, quam vim adpellare, transfulerat, hoc est, ab honesto & quieto otio in negotium turbulentissimum, à musæo in pistrinum, vbi sine vlla intermissione ad extremam defatigationem est molendum. Nec satis scio quid conquerar, neque quid non conquerar, nisi quod hoc quidquid est, irato meo genio mihi contigisse certo ego scio. Non igitur vacauit, imo ne nunc quidem vacat, postulationi tuæ adcuratius paulo respondere, vti amico amicum par erat, tamen ne nulla ex parte satisfaciam tibi, cui equidem semper ex omni, pro tua in me beneuolentia, studui satisfacere, scito me de Aera nihilo plus cogniti, nihilo plus comperti habere nunc, quam habuerim tunc, quum de ea re præsens mecum egisti. Neque ego de initio eius loquor. Nam satis manifeste adparet, incepisse ex eo tempore, quo ex partitione Triumvirali vtraque Hesperia Octauio cecidit, post annos quatuor quam est interfectus C. Cæsar. Loquor autem de origine tantum vocabuli, vnde videlicet Aera nominetur, quæue nominis eius causa fuerit. Nam quod alij ab ære dando, idest, à censu, qui Augusti in dictione soluebatur, æram nominatam arbitrantur, non admodum probo. Multo etiam minus quod alij ab hero, idest, domino heram dici volunt, quasi dominationem. Commentum autem Genesij Sepuluedæ, quo ex compendio scriptionis A. E. R. A. Cæf. idest annus erat Augusti Cæsaris, fecisse imperitos æram Cæsaris, nobis nititur persuadere, fateor, non sine admiratione propter hominis eruditionem, legi. Libenter enim ab illo quærerem, num literarum illarum compedium existimet scribis tantum fuisse cognitum, quasi esset simile illi Hebræorum elementorum arcano, quod apud ipsos Cabala nominatur, aut hieroglyphicis notis, quibus vetus Aegyptiorum obducta implicatæque erat sapientia, quarum mysteria, quum solis essent cognita sacerdotibus, à patribus adcepta quasi per manus posteris proderentur, an magis compendiarum istam formulam etiam in vulgus emanasse arbitretur. Huic parti si, vt doctum facere æquum est, adsentiat, respondeat quonam tempore Hispanos autemet in tantam animi, vt ita loquar, supinitatem deuenisse, stantibus ne adhuc in Hispania Romanis rebus, ac vigente imperio, an postea quam conlabi ad Gothorum irruptionem cœpere? Florentibus rebus id fieri nequaquam potuit, quum Latinalingua multum non Romani modo, qui in Hispania erant, sed ipsi etiam Hispani vte-

rentur

rentur. Ad hæc, quum Hispania primum in prouincias duas, hoc est, citeriorem & vltiorem, deinde in treis, Tarraconensem, Beticam & Lusitaniam esset diuisa, tum deinceps, propter magnitudinē diuisa trifariam Tarraconēsi, Callectia facta sit quarta, Carthaginensis vero quinta, vt scribit ad Valētinianum Sextus Rufus, nec ibi finis, sed diuisa quoque Lusitania, sexta numero cœperit esse Vettonia, atque hæc omnes prouinciæ siue consulib, siue procoff, siue prætoribus, siue propratorib, siue præsidib, siue legatis regerentur, præterea scribis, logistis, tabulariis, tabellionibus, hominib, vel Romanis, vel certe Romanæ linguæ peritis, plentæ essent, etiam vsque ad tēpora Maiorani Cæsaris, qui regnare cœpit circiter annum Seruatoris nostri. CCCCLXXII. cōsentaneum profecto nō est, ignorasse eos vim harum literarum. A. E. R. A. Si autem postquam in Hispanias Gothi inuaserunt, id accidisse dicat, rursus quærerem, subito ne id, an paulatim potius? Subito ac repente extinctam fuisse notitiam illorum verborum, quibus tam frequenter in tabulis vterentur, persuaderi ego non possum, nisi me doceat Genesius, lethargo fuisse tum simul correptos Hispanos omnes. Paulatimeuenit, inquit. En rursus eodem luto, in eadem hæremus salebra, vt nimis sane videatur esse mirum, vix centum annorum intervallo, in tantum rem obsoleuisse, vt etiam ad Leandrum illum, ac adeo Isidorum multæ tum eruditionis tum diligentia hominem, vulgatissimus quatuor illarum literarum intellectus minime perueniret, vt consilia vetustissima, nempe Bracarense primum. æra. DCX. & Hispalense prius æra. DCXXVIII, celebrata prætermittamus, vt prætermittamus etiam veteres in faxis inscriptiones æra. DX. & DXX. & DL. factas, hoc est, sub Anastasio, & maiore Iustiniano, sed quid? quod sub Arcadio & Honorio circa annum nati Seruatoris. CCC. integris etiam dum, aut certe minima ex parte adcis in Hispania rebus, Diuus Faustus Regiensis in Gallia episcopus, scriptor satis luculentus æræ vtitur vocabulo? Quibus verba prioris de Spiritu Sancto libro, ita habent. Sacer autem numerus diximus, quia trecenti in æra siue supputatione, signum crucis: decem & octo vero, IESV adorandum nomen ostēdunt. Quibus ego verbis partim, partim etiam ipsa ratione adducor, vt credam, neque ab ære dando vocatam æram, vt putauit Isidorus, neque ab hero heram, vt somniant nonnulli, sed simpliciter à nota numeri, quod æra, sit nota vel supputatio, vt Faustus interpretatur. Ad quam rationem Alphonsus Hispaniarum Rex suam temporum supputationem æram adpellarit. Siquis autem roget, satis ne id Latine, respondebo Nonij Marcelli verbis, Aera inquit, numeri nota. Lucillius libro. xxix. Hæc est ratio peruersa, æra numeri subducta improbe. Igitur ab initio, ratio hæc numerandi tempora, abus-

sque

T
IH

isque Augusto cepta, ara nominata est. Neque mouere quenquam debet eius vocabuli vsum apud probatos auctores minime inueniri.

Multa renascentur, quæ iam cecidere, cadentque

Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet vsus,

Quem penes arbitrium est, & vis, & norma loquendi.

Ait Horatius. Meus Vasaæ huc inclinat animus. Sicut aliud placuerit, suo fruatur iudicio. Hæc ille. Atque hæc quidem sunt, quæ de Aera diligenti studio perquisita inuenire potui. Placuit vero horum sententiam doctissimorum virorum adscribere, de qua iudicium meum in medio relinquo. Nam vtriusque singulari eruditioni tantum tribuo, vt ab alterutro dissentire religio mihi sit. Prudens Lector id sequatur, quod magis ipsi probabitur. Nunc Chronicon ipsum, deo bene fortunante, aggrediamur.

CRHONICON RERVM
HISPANICARVM A NATIVI
tate CHRISTI, vsque ad annum mille
simum vigesimum.

I

VA NOCTE NATVS EST IESVS CHRISTVS illuxit vniuersæ Hispaniæ nubes candida tantæ claritatis atque etiam caloris, vt instar Solis esset meridiani, vt patet ex historia Regis Alfonso Decimi. Verum non hoc soli contigit Hispaniæ, siquidem eam noctem omni luce clariorem fuisse scribit in sermone de Natiuitate CHRISTI D. Cyprianus, siue quisquis est illius autor, qui certe fuisse pius & eruditus negari nec potest, nec debet.

Par. I. cap. 107.

Hoc ferè tempore floruit Sextilius Hæna poeta Cordubensis. Qui de laude & interitu Marci Tullij carmen composuit. Petrus Cunitus. Quod carmen recitauit in domo Messalæ Cornuini. Vt ait Gregorius Gyraldus.

li. de poet. Lat. 3. lib. 4. histo. sto. poet.

16

Primo Tiberij anno Hispanis petentibus permissum à Senatu Romano, vt in Tarraconensi Colonia templum Augusto strueretur, datumque in omnes prouincias exemplum. Cornelius Tacitus.

lib. 1.

Tiberius Cæsar Catabros, & vicinas gètes latrocinia exercètes, ab Augusto oppressos, ex Augusti Cæsaris instituto tribus militum ordinibus impositis, nõ modo pacatos, sed etiã vrbans præditos moribus effecit. Strabo.

lib. 3.

Huic Tiberio Principi nuncianit Olisiponensium legatio ob id missa, visum auditumque in quodam specu concha canentem Tritonem, qua nescitur forma, vt autor est Plinius, qui scribit in eodẽ litore spectatam Neireidem squamis hispido corpore, etiam qua parte humanã effigiem habet, cuius morientis etiam gannitum tristem accolas audiuisse longe.

lib. 9. c. 5.

24

Anno Tiberij nono, Vibius Serenus Proconsul vltioris Hispaniæ, de vi publica damnatus, ob atrocitatem temporum in insulam Amorgum (vna erat ex Cycladibus) deportatur. Cornelius Tacitus.

lib. 4.

26

Hispania vltior missis ad Senatum legatis, orauit, vt exemplo Asiæ delubrum Tiberio matricque eius extrueret, quod Tiberius illis negauit, eleganti ac modesta oratione testatus, mortalem se esse, atque hominum officio fungi, malle in animis illorum quã templis coli, tantum hoc à ciuibus & sociis petere, vt quodocunque concesserit, cum laude & bonis recordationibus famam nominis ipsius prosequantur. Idem.

ibidem.

H Eodem

Eodem anno agrestis quidam nationis Terrestinae in Hispania citioriori L. Pisonem eius provinciae Praetorem, pace incuriosum, ex improviso in itinere adortus, vno vulnere in mortem affecit, qui tandem deprehensus, cum tormentis adere socios adigeretur, voce magna sermone patrio frustra se interrogari clamitavit: adlisterent socij ac spectaret, nullam vim tantam doloris fore, vt veritatem eliceret, idemque cum postero ad quaestionem retraheretur, eo nisu se proripuit custodibus, saxoque caput adflixit, vt statim exanimaretur. Piso Terrestinorum, (Termes oppidum est Plinio & Ptolomæo inter Cluniam & Vxamat) dolo caesus habetur, quia pecunias è publico interceptas acrius, quam tolerarent Barbari, cogebat. Idem.

Seruius Galba & L. Sylla Coss. Sex. Marius Hispanorum ditissimus, defertur incestasse filiam, & saxo Tarpeio deiicitur, non dubium, quin magnitudo pecuniae ei malo verterit. Idem.

D. Iacobus Apostolus filius Zebedaei in Hispania praedicauit Euangelium CHRISTI, & in tota prouincia nouem duntaxat ad fidem nostram conuertisse dicitur. Quamuis beatus Calixtus in epistola translationis ipsius dicat, illum plures habuisse discipulos, sed duodecim speciales, quorum nouem, dum adhuc viueret, in Gallecia elegisse, cuius tempore praedicationis, in ciuitate Caesaraugusta, templum Virgini matri dedicauit, ipsius admonitu (Quod vulgo dicitur, nuestra señora del pilar) etiam hodie plurimis nobilitatum miraculis, vt Petrus Antonius Beuter beati Calixti Papae, & aliorum autorum testimoniis confirmat. Atque haec fuit prima Christianorum toto orbe ecclesia, vt est constans à multis retro seculis ac perpetua fama & memoria, per quam multa antiquorum gesta, teste Magno Basilio, nobis velut per manus tradita sunt. Apostolus vero, duobus discipulis in Hispania praedicationis causa relictis, cum reliquis in Iudaeam rediit. B. Calixtus Papa.

C. Caesar Caligula Romanum suscepit imperium, cuius tempore Herodes suadente Herodiade incesta Philippi fratris vxore, pro qua Ioannes Baptista occisus erat, ad petendam Caij amicitiam Romam venit: sed accusatus ab Agrippa, Tetrarchiam perdidit, fugiensque in Hispaniam cum Herodiade moerore consumptus est, vt autores sunt Seuerus Sulpitius & Beda.

Eodem anno, aut saltem sequenti, natus est Cordubae M. Anneus Lucanus Poeta, patre L. Anneo Mela Senecae Philosophi fratre, matre vero C. Acilia, Acilij Lucani Oratoris filia, quarto Nonas Nouembris C. Caesare Augusto Germanico iterum & L. Caesario Coss. Cunas infantis, quibus ferebatur, apes circunvolitasse osque infedisse, memoriae proditum est, dulcem & facundum poetam portendentes. Infans octimestris

Romam

Romam delatus est. Hac partim ex Petro Crinito, partim ex aliis. Fuere hoc tempore Cordubae duae illustres familiae ac nobiles, altera Annea, ex qua plerique insignes doctrina viri nati sunt, ab hac Lucanus, Seneca, & alij Annei dicuntur: altera Acilia, ex qua Acilius Lucanus Orator, Lucani auus paternus, & Acilius Buta vir praetori⁹. Gregorius Gyraldus.

lib. 3. de Poet. Lat.

lib. 4. hispo. poe.

50

Anno primo Tiberij Claudij Caesaris D. Iacobus Apostolus ab Herode Agrippa capite truncatus, vt autor est Eusebius in historia ecclesiastica, quamuis idem in Chronicis dicat decollatum, anno 36. Occisus est autem 25. die Martij, corpus vero nauigio impositum à discipulis, appulit in Hispaniam octauo calendas Augusti, quo die praecipuum ipsius festum ab ecclesia celebratur, ac depositum est in petra, cuius durities celsit sancto corpori, in ciuitate, quae olim Iria Flauia, nunc vulgo Padron dicitur. Tandem post longas, sed vanas D. Lupae & Reguli siue Praefidis illius prouinciae illusiones, & vtrunque per clarissima miracula ad fidem CHRISTI conuersum, corpus Apostoli à discipulis translatum est Compostellam, atque ibidem sepultum tertio calendas Ianuarias, quo die translatio ipsius tota Hispania celebratur.

lib. 2. c. 9.

Ita ferme qui de sanctis Hispaniae scripserunt, sed ex epistola beati Leonis tertij Papae constat, ab iisdem discipulis, à quibus corpus Apostoli nocte sublatum metu Iudaeorum, & ab Ioppe naue diuinitus praeparata, ad Iriam Galleciae portum delatum est, ad praedium quoddam, quod à dicta vrbe ferme decem & octo millibus passuum aberat, deportatum: vbi, inquit B. Leo, nunc veneratur: & in crypta quadam diruto minutatim idolo à paganis constructo, ac reclusa tellure conditum est, facta super domuncula cum altari, sed quae domuncula, vt annotauit L. Andreas Resendius, crescente in dies fide, aucta & locupletata est celebri per orbem sepulchro. Vide Breuiarium Eborense nuper à Resendio recognitum.

Sed operae precium videtur hoc loco subiungere, quod de hac re in Historia Compostellana reperi, id est huiusmodi. Occidit Herodes Iacobum fratrem Ioannis gladio. Cuius beatissimi Apostoli corpus venerandum Iudaei malevolentia & inuidia ducti, nec sepelire voluerunt, nec à Christianis, qui tunc temporis Hierosolymis erant, sepeliri permiserunt. Sed sicut Leo Papa in epistola, quam de eius passione & corporis ipsius in Hispaniam translatione ad Hispanos destinauit, affirmat: integrum corpus cum capite extra ciuitatem proicientes, canibus, auibus, atque feris deuorandum consumendumque exposuerunt. Sed eius discipuli ab eo adhuc viuente praemoniti, vt corpus suum in Hispaniam transferrent tumultandum, totum corpus cum capite, teste Leone Papa, nocturno tempore arripientes, ad litus vsque maris citato calle peruenerunt. Vbi dum solliciti de nauigio, quo transfretarent in Hispaniam,

H 2 essent

lib. 5.

in epist. ad Nepot.

in Chroni.

essent: nauim diuinitus paratā in litore maris inuenerunt. Quam Deo gratias vnanimiter agētes, imposito sacratissimo corpore, læti conscenderunt, & Scylla cum Charybdi ac periculosis Syrtibus manu Domini gubernante deuotatis, primum ad Iriensem portum felici cursu peruenerunt, deinde venerabile corpus ad locū, qui tunc Liberum donum, nūc Compostella dicitur, deferentes, sub marmoreis arcubus sepelierunt.

Hos vero discipulos, eodem autore & aliis multis, D. Iacobus in Hispania fide Christiana imbuit, qui corpus magistri pro CHRISTO passus in Hispaniam sequuti sunt, & inde Romam profecti, atq; ab Apostolis Petro & Paulo infulis episcopalibus ornati, ad prædicādum verbū dei in Hispanias iterum missi sunt, & ibidem pro CHRISTI fide, quam prædicabant, martyrio affecti.

S. Cecilius primus episcopus Eliberitanus prope Granatam.

S. Euphrasius primus episcopus Illiturgitanus in Betica, hoc est, vt aliqui affirmant, Giennensis.

S. Secundus primus episcopus Abulensis.

S. Indallentius, primus episcopus Vrcitanus, quod oppidum sunt qui in Aragonia esse affirmēt, in confinibus Nauarræ, & appellari hodie Verga. Huius reliquiarum pars in ecclesia Burgenfi summa cum ueneratione feruatur.

S. Torquatus episcopus Accitanus, vulgo Guadix, in regno Granatēsi.

S. Cteli phon episcopus Abderitanus, secundum alios, secundum Beatum Calixtum Virgitanus. Erat autem Virgi, quam nūc Almeriā vocari aiunt, non procul Abdera, vt ex Pomponio Mela constat. Vide quæ de Vrcitano episcopatu suo loco diximus.

S. Helychius episcopus Carthesanus, vel secundum Beatum Calixtū, Carcesitanus, prope Asturicam fuisse aiunt.

Reliqui duo S. Athanasius & S. Theodorus iuxta S. Apostoli corpus quod indefinenter vigilantes seruauerant, alter ad dextram, alter ad sinistram à populis quos deo lucrificerant, sepulti sunt. Quos Petrus Ant. Beuter, ab Apostolo ex Hispania in Iudæam redeūte, Cæsaraugustæ relictos, alterum episcopum, alterum presbyterū scribit. Sed hoc cum epistola B. Leonis non concordat.

Beatus Petrus martyr primus Bracarēsis episcopus, etiam fuit S. Iacobi Apostoli discipulus, vt Bracarensis cantat ecclesia.

Hoc tempore, nimirum sub imperatore Claudio, floruit, vt erudite colligit Ioachimus Vadianus, Pomponius Mela nobilis Cosmographus Hispanus ex Mellaria oppido Beticæ, vt ipse scribit, atque hæc ipsa Mellaria nobis etiam dedit Turannium Gracculam, quem citat Plinius in præfatione libri .3. Naturalis Historiæ.

Anneus Seneca philos. Cordubensis ab exilio, quo missus à Claudio per

46

inuidiam

inuidiam fuerat, reuocatur, procurante Agrippina Claudij noua coniuge ac matre Neronis, & Prætor Romanus designatur. Cor. Tacitus. lib. 12.

50

Tiberius Claudius Nero, vndecimo ætatis anno adoptatus à Claudio, Anneo Senecæ philosopho iam tunc Senatori, in disciplinam traditus est. Suetonius Trāquillus. Quod Agrippina curasse creditur, vt cōsiliis eius ad spem dominationis vteretur, quia Seneca fidus in Agrippinā memoria beneficij, & infensus Claudio dolore iniuriæ videbatur. Cor. Tacitus.

Hic est ille Senecæ philosophus Stoicus & Orator clarissimus, Societatis philosophi discipulus. Cuius hodie præclara ingenij monumenta extant, cuius tam tenax fuit memoria, vt duo nominum millia, quo ordine erant dicta, referret, & ducentos amplius versus semel auditos, ab vltimo incipiens, vsque ad primum recitaret, vt ipse de se refert.

Anneum Senecam Romæ nō solum Prætorem, sed etiam Consulem fuisse reperio, simul cum Trebellio Maximo autore Senatus consulti Trebelliani, quos Cassiodorus propterea in catalogo Consulū non posuit, quia honestameta potius nominis, quàm insignia potestatis habuerunt. Itavt quæredum reliquerint, quibus Coss. Consulatum gesserint, quem admodum de Seneca & aliis aliquot, ait Aufonius. Ideo horum Consulatum Cassiodorus, opinor, Neroni adscribit. in præf. declama. ff. ad sena. cō. Trebel. in Paneg. Gratia.

Huius filius fuit L. Anneus Seneca Tragediarum scriptor celeberrimus, Cordubensis & ipse, vt autor est Rodolphus Agricola in cōmentario, quem scripsit in præfationem Declamationum Senecæ.

Habuit & alios duos filios Nouatum & Melam, quem Rodolphus Agricola Lucani Poëtæ patrē dicit. Ego tamen Eusebium sequutus, Melam Lucani patrem, fratrem fuisse Senecæ dixi. Habuit enim Seneca fratres duos Gallionem & Melam, vt ex Cornelio Tacito constat. Quanquam qui animaduernerit Senecam & Lucanum eodē fere tempore neci datos à Nerone, atque ætatem vtriusq; consideret, fortasse Rodolpho Agricola credat, Senecam philosophum, non patrum, sed auum fuisse Lucani.

Eodem fere tempore floruit Latro Portius Hispanus, eximius orator, & Senecæ admodum familiaris, vt videre est in præfatione declamationum Senecæ.

Per hæc tempora memoriæ prodidit Pet. Ant. Beuter, S. Saturninum postea Tolosanum episcopum, à diuo Petro Roma missum in Hispaniā, ad prædicandum verbum Dei. Venit vero Pompelonem, & septem dierum spatio quadraginta hominum millia ad CHRISTVM conuertit, vt Pompelonensis legit ecclesia, & in his S. Firminum, ciuem Pompeionensem episcopum & martyrem. De quo suo loco.

61

Nero Othonem, qui Galbæ in imperio successit, charissimum ipsi & omnium consiliorum, secretorumque participem, vt Poppæa amica eius

H 3 sine

lib. 13. c. 3. sine rivali potiretur, per causam legationis in Lusitaniam misit, eiq; provinciae praefecit. Quam Otho administravit Quæstorius perdecē annos moderatione ac abstinētia singulari. Cor. Tacitus & Suetonius, in Otho.

lib. 14. Octavo Neronis anno, Anneus Seneca non ignarus criminationum, quibus ipsum mali apud Neronem ad deteriores iam inclinantem adoriebatur, per speciem senectutis & aduersæ valetudinis, eleganti ratione petijt à Nerone, vt liceret sibi publicis negociis & fortunis omnibus secedenti, in otium se abdere, cuius orationem subdola responsione ac multū benevolentiae mentita, Nero velut clauum clauo pepulit, & securum esse iussit. Corn. Tacitus.

lib. 15. Marcus Anneus Lucanus poeta in Pisoniana coniuratione deprehensus, brachium ad secandas venas medico praebuit pridie calendas Maias, anno ætatis suæ. XXVII. vel. XXVIII. Partim ex Chronicis Eusebij, partim ex aliis. Eusebius dicit Melam patrem quadriennio post bona filij à Nerone promeruisse, sed contrarium asserit Corn. Tacitus, Interfecti filij rem familiarem acrius requirentem, à Fabio Romano accusatum, tanquam cōiurationis conscium, a simulatis Lucani literis, quas cum Nero, qui opibus eius inhiabat, ad ipsum ferri iussisset, soluta vena promptissimam mortis viam sibi quæsiuisse.

lib. 3. de poetis. Lucano mortuo, cuius superstitis gloria inuidebat, in monumento marmoreo Nero elogiū hoc posuit, Quod Romæ inuentū dicit Pe. Crinitus.

M. ANNEO. LVCANO. CORDVBENSI. POETAE. BENEFICIO. NERONIS. CAE. FAMA SERVATA.

Eodem anno Iunius Anneus Gallio frater Senecæ egregius de clamator propria se manu interfecit, mortem eius Nerone in praesentiam suam differente. Eusebius.

cap. 35. Nero Senecam præceptorem suum ad necem compulit, quamuis sæpe comiteum petenti, bonisque cedenti persancte iurasset suspectum se frustra, periturumque se potius quàm nociturum ei, vt inquit Suetonius in Nerone. Iussus est autem à Nerone mortem suo arbitrio sibi parere. Igitur apertis primū venis brachiorum & crurū, cum lentius sanguis ex venis senio arctatis efflueret, venenum, quale Socrates in carcere bibit, hausit intrepidus: & quū ne sic quidē moreretur, in feruens demū balneū illatus, vt calor veneno vires suppeditaret, pauca de animæ immortalitate philosophatus, & consolatus Paulinam vxorem & amicos praesentes, mortuus est. Corne. Tacitus & Rodolphus Agricola vbi supra. Mortuus est autem maior annis. 114. vt ex ipsius Senecæ praefatione in Declamationes suas facile est colligere. Ait enim Ciceronem se audire potuisse, nisi bellorū civilium furor obstitisset, quo se intra suam coloniam continuit.

64

66

67

Porro

Porro inter bellum ciuile Cæsaris & Pompeij, quo tempore aptum se fuisse dicit audiendo Ciceroni, & mortem Senecæ intercesserunt plus minus, 116 anni, vt affirmare liquido possimus, ipsum centesimum vigesimum ætatis annum excessisse.

Paulina scisis venis comitem ac sociam se mortis marito voluit praestare, sed fluente sensim sanguine, siue desiderio vitæ, siue admonitu Neronis incepto destitit, vt in eodem loco scribit Cor. Tacitus.

Hoc tempore floruit L. Iunius Moderatus Columella Hispanus, ex municipio Gaditano, vt ipse aliquot locis testatur. Scribit enim libro primo de agricultura, quæ ex L. Volusio cōsulari viro audierit. Quæ consuetudinem fuisse cum C. Cæsare Caligula scribit Holoander anno domini. 43, quo anno mortuus est Cæsar Caligula. Hunc ego Senecæ postposui, quia illius meminit.

Hoc quoque anno produnt annales Hispanici, beatum Paulum Apostolum in Hispania prædicasse Euangelium CHRISTI, & multos ad illius fidem adduxisse. De qua re, quoniam variae sunt opiniones, quod partim studio proprio, partim amicorum admonitu ex grauiibus autoribus annotauit, paulo diffusius explicandum duxi. Et Gelasius quidem Paulum ad Hispanias venisse negat. Sed D. Chrysofostomus illo antiquior affirmat, scribens ad hunc modum. Postquam vero Romam ingressus est, ibi quoque quanta cum modestia annunciat veritatem? quanta cum libertate obstruit ora impiorum? Verum nec ibi stare contentus, etiam in Hispaniam percurrit. Diuus quoque Hieronymus, tametsi in epistola quadam significare videtur, Paulum antequam profectionem in Hispaniam animo destinata susciperet, à Nerone in vincula coniectū, & in commentariis in epistolam Pauli ad Ephesios ambigue scribat D. Paulum ad Hispanias vel perrexisse, vel ire disposuisse: tamen idem in Esaiam scribens affirmat his verbis. Quod de vnus Pauli Apostoli exemplo intelligamus, qui per Pamphiliam & Asiam & Macedoniam & Achaiam, & diuersas insulas atque prouincias, ad Italiam quoque, & (vt ipse scribit) ad Hispanias alienigenarum portatus est nauibus. Sed idē scribens in Amos prophetam clarius hoc astruit ad hunc modum. Qui vocatus à domino, effusus est super faciem vniuersæ terræ, vt prædicaret Euangelium de Hierosolymis vsque ad Illyricum, & ædificaret non super alterius fundamentum, vbi iam fuerat prædicatum, sed vsque ad Hispanias tenderet, & à mari rubro, imo ab Oceano vsque ad Oceanum curreret, imitans dominum suum & solem iustitiæ. Sophronius quoque Hierosolymitanus Patriarcha in eadem est opinione, vt ait Iacobus Faber Stapulensis in commentariis in epistolam ad Romanos. Sed ipsius Fabri verba cum Sophronij sententia operæ precium fuerit adscribere, ea sunt eiusmodi. Sed dices. Profectus ne est aliquando Paulus Apostolus

li. 8. c. 16. & lib. 10. cap. 7.

li. 3. cap. 3.

22. q. 2. c. Beati Pauli De laudibus Pauli. Homil. 7.

Cōtra Heluidium.

cap. 30.

cap. 11.

cap. 5.

cap. 15.

H 4 in

in Hispaniam? Credo quidem. Quod & Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus reliquit scriptum. Scribit enim Italias, Gallias & Hispanias transitu beatissimi Pauli illustratas. Qui, vt refert, cum in domo Probi illustri cuiusdam viri hospitio susceptus in Hispania fuisset, & Xantippe vxor eiusdem Probi, modestiam hospitis sedulius in eum intenta admiraretur, diuina voluntate factum esse, vt dum sic intenta vultui peregrini inhereret, appareret ante frontem Pauli quasi literis aureis scriptum. Paulus Apostolus predicator CHRISTI. Quae cum praenuncia fama multa de Apostolo audisset, & diu desiderasset vultum se posse videre Apostoli, gaudio pariter resoluta & stupore, cum lachrymis corruit ad pedes Apostoli, edocta autem mysteria CHRISTI, cum viro & familia CHRISTO regenerata est, regno aeternae beatitudinis adinuento. Sed & traditur Philotheus eius regionis Princeps Paulo adhaesisse, factus CHRISTI confessor. O quam felices, qui cum aeterno regnum permutant terrenum. Haecenus ille. Sed & D. Gregorius idem affirmat in Moralibus, & D. Isidorus in eadem est opinione, in libello, quem scripsit de ortu & vita vel obitu Sanctorum Patrum, cuius haec sunt verba. Incipiens enim ab Hierosolymis vsque ad Illyricum & Italiam Hispaniamque processit, ac nomen CHRISTI multarum manifestauit gentium populis, quibus non fuerat declaratum. Sanctus quoque Thomas idem affirmat in commentariis in epistolam D. Pauli ad Galatas hoc pacto. Vocat autem praedicationem suam cursum propter velocitatem doctrinae suae, quia in modico tempore a Hierusalem vsque in Illyricum, & vsque in Hispaniam praedicaui Euangelium. Non ignoro eundem in commentariis in epistolam ad Romanos hanc quaestionem in medio relinquere adductum autoritate Gelasij, cuius paulo ante meminimus. Caeterum vt quod de hac re sentio, dicam, subiiciens tamen semper, quaecumque dixerō saniori ac meliori iudicio, neque mihi D. Paulus bis affirmasse sine causa videtur in eodem capite se profecturum in Hispaniam, neque autores graues & sancti hoc temere de illo memoriae proditum reliquisse. At nusquam in Hispania fuisse legitur in actis Apostolorum. Sed Lucas historiam tantum vsque ad quartum Neronis annum prosequutus est: Paulus vero Apostolus vltimo Neronis anno, hoc est, decimo quarto passus est, neque res illius gestae decem annorum sacrarum literarum oraculis traditae sunt, & tamen illum interea fuisse ociosum, credendum non est. Praesertim quum D. Hieronymus literis mandauerit eum post biennium, quo in libera mansit custodia, dimissum a Nerone, vt Euangelium CHRISTI in Occidentis quoque partibus praedicaret. Idem ferè scribit & Beda. Hac altius repetenda duxi, quod plurimum ad Hispaniae laudem pertinere censeam, si constet eam tanti Apostoli fuisse praedicationem sanctificatam. Neque vero

proprio

li. 31. c. 37

cap. 2.

cap. 15.

in catalo
go scripto
rum eccles
iasticorū.

proprio Marte collegi omnia haec, sed adiutus sum primum opera serenissimi Domini mei D. Henrici Cardinalis, Infantis Portugalliae, deinde Fratris Francisci Forerij, ordinis Praedicatorij, vix vlli hac tempestate meo quidem iudicio, concionandi dexteritate secundi. Neque defuit Frater Innocentius ex instituto D. Hieronymi, vir religiosus, mihique amicus, & literis elegantioribus excultus. Nec silentio praeterendus est Frater Alexius Salamanca ex D. Francisci familia vir egregie peritus, qui & ipse mihi operam suam hac in re praestitit non inuutilem. Postremo M. Gregorius Gallus Theologus & sacrorum Bibliorum in Salmanticensi Academia professor laudatissimus, sed a Carolo Augusto ad Concilium euocatus, mihi Quodlibeticam quaestionem suam ostendit, in qua fulius hoc argumentum tractat, & argumenta eorum, qui refragantur huic opinioni, non minus acute quam erudite diluit atque conuincit.

Paulus Confessor diui Pauli Apostoli discipulus, atque in Hispania praedicationis Euangelicae socius, a magistro relictus in Hispania, & factus Narbonensis demum episcopus, completo diligenter officio, clarus miraculis ibidem in domino quieuit. Celebratur festum illius, pridie Idus Decembris. Archiepiscopus Florentinus huius meminit, & Prudentius: & Petrus de Natalibus, ac Petrus Antonius Beuter affirmant esse Paulum Sergium, quem Paulus Apostolus ad fidem conuertit. Actuum. 13.

S. Rufus Simonis Cyrenaei filius, Pauli Apostoli discipulus ac socius, fuit primus episcopus Dertosanus. Pet. Ant. Beuter.

70

Consul fuit Romae Silius Italicus Poeta Hispanus, ex Italica ciuitate Beticae prope Hispalim, cuius Consulatus eò fuit celebrior, quod eodem anno mortuus sit Nero, publica Romanorum calamitas, & imperij dedecus. Hic poeta defunctus Consulatu totum se a publicis negociis ad ocium poeticum & studia conuertit, vt etiam in Nutricijs testatur Angelus Politianus. Possedit hic praedium Vergilij in agro Neapolitano, & Academicam villam Ciceronis. Martialis.

Hermannus Buschius vir diligens & eruditus, ac de bonis literis optime meritis scribit illum ter fuisse Consulem, idque Martialis epigrammate confirmat, quod nescio equidem, an de hoc Silio, an de aliis (nam plures fuere) intelligendum sit. Praesertim cum primum eius Consulatum fuisse dicant, quo anno mortuus est Nero. Quo Consulatu perfunctum, ipse quoque Martialis autor est, illum in ocium literarium relicta vrbe se abdidisse. Plinius quoque a Nerone Consulem factum ait, sed saepius fuisse Consulem non addit. Hunc Petrus Crinitus affirmat tradi ex Italica Hispaniae ciuitate oriundum, sed Romae natum.

Quo tempore mortuus est Nero, Magistratum gessit in Hispania

H 5 Cluius

in hym. de
18. marty.
li. 1. c. 25.

vbi supra.

li. 7. c. 11
epigram.

lib. 4. de
Po. La.

li. 6. c. 9. Cluius Rufus vir facundus & magnæ autoritatis, cuius honorifica sit mentio in epistolis Plinij.
 Eodem anno paulo ante mortem Neronis inter alias prouincias, Hispania quoque tam nefarium pertœsa Principem, à Romano defecit Imperio, cuius motus compescendi prouincia quum tradita esset Sergio Galbæ, qui Tarraconensem prouinciam per octo annos varie & inæqualiter rexerat, ipse sibi melius quam Neroni consultum cupiens, præsertim à quo mandata de nece ipsius ad procuratores clam missa deprehenderat, ita sibi omnium illic deuinxit animos, vt consalutatus sit Imperator, non refragante exercitu. Ad quod præter alia signa & auspicia, vehementer confirmatus est vaticinio fatidicæ puellæ, quæ ante ducentos annos cecinerat, oriturum quandoque ex Hispania Principem dominum que rerum. Illud quoque mirabile accidit illi, vt cum prouinciam ingressus sacrificaret intra ædem publicam, puero è ministris acerram tenenti capillus repente toto capite canesceret. Quo significari interpretabantur mutationem rerum, successurumque inueni senem, hoc est, ipsum Neroni. Hæc ferme ex Suetonio in Nerone & Galba.

ca. 42. c. 8. 9. 10. Fabius Quintilianus Calagurri oppido Hispaniæ (Anfonius Callagorim vocat) natus, adolescens admodum à Galba Romam perducitur, patre vsus erudito viro, & in reipub. suæ administratione honestissime versato. Eusebius & Angelus Politianus

in præfa. Quintil.

Sub hæc tempora Vespasianus Imperator Augustus iactatus procellis Reipb. Latijus vniuersæ Hispaniæ tribuit, hoc est, ius petendi magistratus, & vt eadem gauderent immunitate, qua Romani, sic enim interpretatur Andreas Alciatus. Plinius in Naturali histor.

li. dispun. 2. cap. 21. lib. 5. ca. 3. Eodem fere tempore accidit Lartio Licinio Prætorio viro iura reddenti in Hispania Carthagine, vt mordenti tuber deprehensus intus denarius primos dentes inflecteret, quemadmodum autor est Plinius in Naturali historia.

lib. 29. c. 3. Belilla Hispana serua IESV CHRISTI requieuit in domino, obiit æra. 115. hoc est, anno domini septuagesimo septimo. Hoc monumentum cum aliis antiquissimam Hispanorum religionem testantibus, paucis ab hinc annis prope Cantabriam inuētum scribit Alfonso Venerus.

in Enchi. temp.

Fabius Quintilianus cum agendis causis maximum sibi nomen comparasset, primus Romæ scholam publicam instituit, atque ex fisco salarium accepit. Eusebius & Angelus Politianus loco iam dicto, qui discipulos eius fuisse dicit Iuuenalem & Plinium Iuniorem, qui patronum se fidelem Beticis opem ipsius implorantibus in grauissimis causis præstitit, de qua re. vide epistolas ipsius.

71

72

77

90

Iuuenalem

Iuuenalem sunt qui Hispanis adscribant, quod ego neque affirmare possum neque refellere. Illud recte commemorari ante annos quindecim vidisse me Segobiæ, dum illic in aula Isabellæ Augustæ agerem in turri quadam è regione portæ diui Andree, saxum cuius hæc erat inscriptio, PVBLIO IUVENALI IUVENALIS. Sed non arbitror esse de hoc Iuuenali.

Hoc tempore celebres fuere multi poëta Hispani, quorum præcipuus M. Valerius Martialis, natus Bilbili (quam hodie Calataiud appellant, dictâ Mauris Calataiub, à Mauro quodam Aiuib, qui ruinas illius instaurauit, sed loco aliquantulum remoto à veteri Bilbili) Romæ variis ornatus honoribus, vt equestri dignitate, Prætura, iure trium liberorum, Hunc Aelius Verus Imperator, suum solet appellare Vergilium. Qui iam ætate proeclior, res urbanas pertœsus, & in patriam reuersus, non multo post diem suum obiit. Petrus Cunitus. Mortem Martialis deplorat Plinius in epistolis.

lib. 4. de pol. lat. lib. 3. epist. ult.

Canius Poëta Gaditanus.
 Decianus Emeritensis, cuius virtutes & vtriusque linguæ peritiam, elegantem epigrammate celebrat Martialis. Fuit hic Poëta & philosophus, vt annotauit Gregorius Gyraldus.

lib. 1.

Licianus eiusdem cum Martiali patriæ. Hos tres Martialis vnico epigrammate complexus est.

lib. 1.

Luciū quoque poëtam Hispanum ponit hoc tempore, nempe sub Domitiano, Gregorius Gyraldus, & ait imitatum fuisse Horatiū Flaccum.

97 M. Vnicus poëta, Martialis consanguineus. Idem.
 Domitianus Imperator secundus post Neronem persequitur Christianos. Eusebius.
 In hac persequutione Beatus Eugenius primus Toletanus episcopus S. Dionysij Areopagitæ discipulus, dum peracto in Hispania Euangelicæ prædicationis officio, magistrum reuiferet, prope Lutetiam CHRISTVM prædicans, à gentili quodam capite cæsus est, atque in lacum proiectus, vnde ducentis post annis, ab Hercoldo quodam ciue Romano diuinitus admonito exemptus, ac sepultus est. Lauren. Padilia Historicus Hispanus & S. Antoninus.

98 Cocceius Nerua iam senex, nimirum anno ætatis sexagesimo septimo Romano est inauguratus imperio, per quem, vt inquit Paulus Orosius, re vera adflicte Reipublicæ diuina prouisio consuluit. Hic primo edicto suo cunctos exules reuocauit, vnde & Ioannes Apostolus hac generali liberatus indulgentia, rediit Ephesum. Hunc Choronica Hispana fuisse Hispanum asserunt. Certe Sextus Aurelius Victor extra Italianam genitum affirmat. Sed paulo post parum sibi constans

Narniensi

li. 3. c. 14.

Narnienfi oppido genitum scribit, quod Plinius in sexta regione Italiae constituit.

100

Vlpus Traianus Hispanus, atque, vt autor est Eusebius cum Eutropio, Italica natus, Reipub. gubernacula Nerua tradente atque eum adoptate, suscepit, sumptis imperij insignibus apud Agrippinam Galliae urbem. Hic in persequendis Christianis errore deceptus, tertius à Nerone cum passim repositos cogi ad sacrificandum idolis, ac detrectantes interfici præcepisset, plurimique interficerentur, Plinij Secundi admonitu rescriptis leuioribus temperauit edictum. Pau. Orosius. De hac re vide Plinij epistolas. Sub hoc Principe imperium Romanum, quod inertia Cæsarium quasi consenuerat, mouit lacertos, & præter spem omnium, fœnectus illius quasi reddita iuuentute, reuiruit. L. Florus.

lib. 7. c. 8.
lib. 10.

lib. 1. ver.
abubb. c. 6.

De anima Traiani Imp. à pœnis inferni per beatum Gregorium Papam asserta, quid sentiendum sit, consule theologos & inter eos S. Antoninum Archiepiscopum Florentinum.

par. 2. tit.
12. c. 5. § 8.

In hac persecutione Beatus Mancius ciuis Romanus, IESU CHRISTI discipulus, Eboræ sub Præsede Validio pro fide CHRISTI, martyrio affectus est. Fuit vero vnus ex iis, qui CHRISTO eunti Hierosolyma substrauerunt vestimenta in via. Hic & in cœna cum discipulis recubuit, & domino lauanti pedes apostolorum, sedulo pro suo modulo ministrauit, & cæteris Dominicæ passionis ac resurrectionis mysteriis interfuit, Alfonso Regis chronica hoc tempore, Laurentius Padilia sub Nerone passum scribit, & reliquias ipsius adseruari in oppidulo quodam prope Medinam, quæ cognominatur vulgo de rio seco. Qui plura de eius vita nosse volet, consulat breuiarium Eborense.

106

Traianus nobilitauit Hispaniam variis ædificiis, atque inter cætera constructi iussit super Tagum, pontem à se cognominatum, qui nunc vulgo dicitur Dalcantara, opus superbum & imperatoria maiestate dignum, in quo etiam hodie sequentes visuntur inscriptiones.

Ex vtraque parte arcus.

IMP. CAESARI. DIVI. NERVAE. F. NERVAE. TRAIANO. AVG. GERM. DACICO. PONTIF. MAX. TRIB. POTES. VIII. IMP. VI. COS. V. P. P.

Sub arcum tabula est ex vno latere.

Municipia

MUNICIPIA
PROVINCIAE
LVSITANIAE STIPE
CONLATA QVAE OPVS
PONTIS PERFECERVNT
ICAEDITANI
LANCIENSES OPPIDANI,
TALORI
INTERANNIENSES.
COLARNI
LANCIENSES TRANSCVDANI
ARAVI
MEIDVBRIGENSES
ARABRIGENSES
BANIENSES
PAESVRES.

Erant quatuor similes, sed aliarum trium solæ vacuæ sedes apparent.

Supra limen superius ædis D. Iuliani in principio pontis.
IMP. NERVAE. TRAIANO. CAESARIAVGVSTO.
GERMANICO. DACICO. SACRVM.
TEMPLVM IN RVPE TAGI SVPERIS ET CAESARE PLENVM.
ARS VBI MATERIA VINCITVR IPSA SVA.
QVIS QVALI DEDERIT VOTO FORTASSE REQVIRET.
CVRAVIATORVM QVOS NOVA FAMA IVVAT.
INGENTEM VASTA PONTEM QVOD MOLE PEREGIT.
SACRA LITATVRO FECIT HONORE LAGER.
QVI PONTEM FECIT LAGER ET NOVATEMPLA DICAVIT.
ILLIC SE SOLV////////// VOTA LITANT.
PONTEM PERPETVI MASVRVM IN SECVLA MVNDI.
FECIT DIVINA NOBILIS ARTE LAGER.
IDEM ROMVLEIS TEMPIVM CVM CAES. DIVIS.
CONSTITVIT FELIX VTRAQVE CAUSA SACRI.
C. IVLIVS. LAGER. H. S. F. ET DEDICAVIT. AMIGO. CVRIO,
LACONE ICAEDITANO.

Huius quoque opus ab eruditis creditur aquæductus ille Segobien sis visendæ structuræ, & in qua facile Romanam magnificentiam agnoscas. In hac mecum opinione est Florianus à Campo, & Petrus Ant. Beuter. Rodericus Archiepiscopus Toletanus Hispani siue Hispano Regi adscribit, sed fallitur.

lib. 1. c. 10.
lib. 1. c. 7.

Traianus

Traianus ex. 14. legionibus, quas ad comprimendos Prouincialium populorum motus conscripserat, duas in Hispaniam misit, vt quæ vrbes in æditiõibus locis erant ædificatæ, solo æquarentur, atque in locis planioribus & ad rebellandum minus idoneis extruerentur. A quibus diruta Sublantia Legio Gemina condita à militibus septimæ legionis nomẽ accepit, quæ hodie regni Legionẽsis metropolis est. Sunt qui hoc Nerua imperante factum scribant.

Illud in præsentia non videtur silentio prætereundum, esse nonnullos, & eos eruditos ac celebres viros, qui ciuitatem hanc Legionem Germanicam appellatam affirmant, Ptolomæi autoritatem sequuti. In qua sententia & ego hæcenus fui, donec à viro graui & erudito Didaco Neila Canonico Salmanticẽsi admonitus sum, Legionẽ Geminã siue Geminiam nõ Germanicã olim dictã, & Ptolomæi codicẽ mēdosum videri. Propterea quòd quum à Legione septima conditam vel ex ipso Ptolomæo constet, tamen nusquam tota Hispania, Legionis septimæ Germanicæ nomen in vetustis saxorum inscriptionibus reperiri hæcenus potuerit, Legionis vero septimæ Geminæ persæpe. Cuiusmodi multas inscriptiones inuenit, mihi que ostendit vir ornatissimus Gaspar à Castro, curiosissimus harum rerum inuestigator, & primus huius erroris vindex, quod ego quidem sciam. Quam rem eo studiosius indagauit, vt verum patriæ suæ nomen è tenebris erueret in lucem. Multa enim huiusrei monumenta descripsit & mihi pro sua humanitatẽ communicauit, ex quibus pauca quædam in medium proferã, & Legionum nomina, vt via Appia non ita pridem in columna marmorea reperta, & in ædes Cardinalis S. Floræ translata sunt, subiungam, vt manifestum sit studioso Lectori, non coniecturis tantum opinionem hanc niti, sed etiam grauioribus testimoniis fulciri. Et prima quidem inscriptio reperta in Portugallia, quam Transmontanam vocant, apud aquas Flauias vulgo Chaues, in ædibus Simonis Guedes, habet ad hunc modum.

IMP. CAES. VESP. AVG. PONT.
MAX. TRIB. POT. X. IMP. XX. P. P. COS. IX.
IMP. VESP. CAES. AVG. F. PONT, TRIB.
POT. VIII. IMP. XIII. COS. VI.

Hoc loco iam olim erant erasi duo versus, nec dubium quin de Domitiano.

C. CALPETANO. RANTIO. QVIRINALI.
VAL. FESTO. LEG. AVG. PR. PR.
D. CORNELIO, MAECIANO, LEG, AVG.
L. ARRVTIO, MAXIMO, PROC, AVG.

LEG,

LEG. VII. GEM. FEL.
CIVITATES, X.
AQVIFLAVIENSES, AOBRIGENS
BIBALI, COELERNI, EQVAESI
INTERAMICI, LIMICI, AEBISOC
QVARQVERNI, TAMAGANI

Altera est in pago, cui Ruiforco nomen, duabus leucis cum dimidia à ciuitate Legionensi in templo D. Iuliani in tabula prægrandi marmorea, ea habet ad hunc modum.

IMP, CAESARI
M, AVREL, ANTO
NINO, PIO, FELI
CI, AVG, PARTHIC
MAX, BRIT, MAX
GERMAN. MAX
PONTIF, MAX
TRIB. POT, XVIII
COS, III, IMP, III
P, P, PROC
EQVITES, IN
HIS ACTARIVS
LEG, VII. GEM
ANT, P, FEL, DE
VOTI, NVMINI
MAGESTATIQ, EIVS

Quin & ipsa ciuitate Legionensi multi lateres inuenti sunt cum hac inscriptione.

LEG, VII, GEM, P, F

Plures inscriptiones adferre in medium possem, quibus idem confirmatur, quas idem Gaspar à Castro diligenter obseruatas ac descriptas mihi communicauit, nisi præstare videretur ipsa Legionum nomina, vt Roma missa sunt, hic apponere.

NOMINA LEG.

II. AVG.	II. ADIVT	III. SCYTH.
VI. VICTR.	III. FLAV.	XVI. FLAV.
XX. VICTR.	VII. CLAV.	VI. FERRA.

VIII

VIII. AVG.	I, ITALIC.	X, FRETE.
XXII, PRIM.	V, MACED.	III. CYREN.
I. MINER,	XI, CLAVD.	II. TRAIAN.
XXX, VLP.	XIII. GEM,	III. AVG.
I, ADIVT	XII, FVLM.	VII. GEM,
X, GEM	XV, APOLL.	II. ITALIC.
XIII, GEM	III, GALLIC.	III, ITALIC.
I, PARTH	II, PARTH.	III. PARTH.

De hac quoque re consulendum Resendum duxi, virum omnis anti-
quitatis scientissimum, cuius mihi sententia, quamvis Ptolomæi locus,
quem facile deprauatum affirmare non audet, præsertim suffragante co-
dice Græco, scrupulū faciat, eodem inclinare videtur, vt ex eius ad me pa-
tet epistola, cuius partem trāscribere hic ad verbum opera precium duxi,
cum ipsis Legionum nominibus, quæ ipse ad me misit. Arbitror enim
hoc studiosis non minus gratum quam vtile futurum.

De altero epistola tuæ capite nunc agam. Ais te à viro doctiss. Salman-
ticēsi Canonico admonitū candide, quasi non recte Legionē urbē Legio-
nē Germanicā adpellaris, quū potius Legionē Geminā debuisses. qd qd
esse ita videri, quum ex Legionum nominibus, quæ Romæ in columna
via Appia adhuc extant, quæque benigne tibi a viro illo doctissimo scri-
bis cōmunicata, tum vero ex inscriptione, quæ in latere coctili inuenta sit
in eadem vrbe, quæ esset adhuc modum. LEG. VII. GEM. P. F.
id est, vt ego interpretor, Legio septima Gemina, pia, fidelis. De ista inscri-
ptione coctili tunc iudicabo, quum oculis videro. Neque enim ego teme-
re soleo hisce rebus fidem adiungere, quum præsertim inscriptionis ip-
sius truncatæ illa tantum verba miseris. Sed donemus tibi esse. Etiam ne
ex ea patet ab Legionē septima Gemina urbem Legionensem esse cōditā,
an lateritiæ istæ literæ alterius rei causa Legionis septimæ Geminæ me-
minerunt? Hoc prius si constat, emendandus erit Ptolomæus, qui libro
gæographiæ secundo, inter Asturiæ ciuitates Legionem VII, Germani-
cam ponit, vel expēdendum, num eadem sit legio VII. Gemina, quæ le-
gio VII Germanica. Eoque magis, quod ex Antonini itinerario, vbi de
scribitur iter à Mediolano per Alpes Cottias vsq; Callectiā, ad leguas VII.
Geminam, quod ego legendum puto ad Leg. VII. Geminam, videtur
opinio ista confirmari. Tametsi Antoninianum hoc itinerariū mire est de-
prauatum. Sin vero illud non constat nec eadem sit legio VII Gemina,
cum Germanica VII. imo etiam si vna eademque sit, Ptolomæi autem
codex fidei sit minus fluxæ, interim licebit nobis, opinor, maximum vi-
rum grauisimumque auctorem imitari. Nomina vero legionum quæ

misisti

quæ misisti ad nosco quidem, sed non sola. Longe enim plura inueniun-
tur. Ego quæ tumultuaria lectione ex auctoribus colligere modo potui,
ad te mitto, simul orationem quam nuper habui de laudibus Regis no-
stri. Quod præterea scribam, habeo nihil, nisi me tui esse, vt qui maxime,
& quum maxime studiosum. Vale. Conimbricæ. III. Nonas
Iulij. M. D. LI.

Legionum adpellationes.

I. Adiutrix.	III. Flauiana.
II. Adiutrix.	III. FLAV.
Alauda.	XVI. FLAV.
V. Alauda.	X. Fretensis.
VI. Alauda.	Fulminea, vel.
VII. Alauda.	Fulminatrix. kerayno-bolos.
VIII. Alauda.	III. Gallica.
IX. Alauda.	VII. Galbiana.
X. Alauda.	VII. Gemella, vel
Amerina.	VII. GEM.
VIII. Antoniniana.	VIII. Gem.
X. Antoniniana.	X. Gem.
XV. Apollinaris.	XIII. Gem. Antoniniana.
II. Augustalis.	XIII. Gem. im. Neron. Tiber.
III. AVG.	XIII. Gem. im. C. C.
VIII. AVG.	XIII. Gem. MV.
IX. Brittanica.	XIII. Gem. CAMIL.
VI. CLAVD.	XIII. Gem. GA.
VII. CLAVD.	XIII. Gem. IVN.
X. Claud.	XIII. Gem. A.
XI. Claud.	XIII. Gem. VI. AC.
Commoda. P. F. constans.	XIII. Gem. VALE.
III. Cyrenaica.	XIII. Gem. FE.
VI. Ferratensis.	XIII. Gem. FL.
XII. Flam.	XIII. Gem. POET.
	XIII. Gem. OLIM.
	XIII. Gem.
	XIX. Gem.
	VI. Germanica.
	VII. Germanica.

I

X. Germ.	VIII. Pannon, Iulia.
XIII. Germ.	I. PARTHICA,
XIII. Germ.	II. PARTH.
Germaniæ inferioris, leg. primani, Quintani, & XV & XVI, legiones,	III. PARTH.
I. Italica,	XXI. RAPAX
II. Italic,	Sarmaticæ legiones,
III. Macedonica,	I. Adiutrix, P. F. Seueriana,
V. Maced.	II. Adiutrix, P. F. Seueriana,
I. Mineruia,	I. Traiana,
Moësiacæ legiones,	II. Traiana. Fortis,
I. Moësiaca,	III. Traiana,
XVIII. PRIMIG,	VI. Victrix,
XXII. PRIM,	XVIII. Victrix,
XXII. PR,	XX. Victrix,
Pannonicæ legiones,	Vitellianæ legiones,
I. Pannonic,	XXI. Vitelliana,
	XXX. Vlpia,
	XXXV. VLP,

HACTENVS RESENDIVS.

Illud hic addendum videtur, non deesse, qui arbitrentur, viam, quæ Argentea vulgo etiam nunc appellatur, & Salmantica, aut non procul inde Emeritam vsque, deinde, vt plerique affirmant Hispalim ducit, à Traiano lapidibusstratam ac munitam, atque iis columnis, quæ adhuc, quanquam plurimis locis, collapsæ, visuntur, certis interuallis distinctam. Sed illud opus Traiano antiquis, & ab Hadriano Augusto restitutum, ex sequenti patet inscriptione, quæ passim in illis columnis legitur, quam idem Gaspar à Castro mihi misit adhuc modum.

IMP.

IMP. CAESAR
DIVI. TRAIANI. PAR
THICI. F. DIVI. NER
VAE. NEPOS. TRAI
NVS. HADRIANVS
AVG. PONTIF. MAX
TRIB. POT. V. COS
III. RESTITVIT

CXLIX

Hoc tempore claruit Voconius Victor Poëta, ipse quidem Romanus, sed cuius mater è primis fuit ceterioris Hispaniæ, vt annotauit Gregorius Gyraldus. De Voconio, vide epistolas Plinij, & Martialem.

lib. 4. his
sto. poë.

110 Persecutio in Christianos, quam Traianus mouerat, Plinij Iunioris consilio mitigata est. Eusebius.

112 Plinius Secundus, qui naturalem scripsit Historiam, dum Vesuuij montis inuisit incendium, crassiore caligine obstructo spiritu, clauso que stomacho perit Eusebius & Plinius Iunior. Hic in Hispania procurauit eodem autore.

li. 6. epist.
li. 3. epist.

119 Aelius Hadrianus Hispanus Italicæ natus, & consobrinæ Traiani filius, Romanum suscepit imperium, & parens patriæ appellatus, atque vxor eius dicta Augusta. Hic per Quadratum Apostolorum discipulum & Aristidem ac Serenum Granium de Christiana religione instructus, per epistolam Minutio Fudano Asiæ Proconsuli præcepit, ne cui liceret Christianos sine obiectu criminis & probatione damnare. Quin & Christianos Hierosolymis agêtes multis fauoribus est profecutus, vrbe ipsis concessa, expulsis Iudæis. Quam urbem muris instauratam à nomine suo Aeliam appellari iussit. Eusebius & Paulus Orosius.

lib. 7. c. 8

Hadrianus cum Tarracone hybernaret, quo Hispanos omnes ad conuentum euocauerat, ædem Augusti suo sumptu restituit. Quo tempore non sine gloria maximum periculum adiit. Nam cum apud Tarraconem per hospitiua viridaria spatia retur, & feruus quidam in ipsum gladio furiosus irrueret, retentum illum ministris accurrentibus tradidit, & vbi furiosum esse constitit, nihil animo turbatus, medicis curandum dedit. Aelius Spartianus.

137 Bellum Iudaicum in Palestina finem accepit, rebus Iudæorum penitus oppressis. Inquit Eusebius. Quos vero Hadrianus in eo bello Iudæos

I 2 cepit,

lib. l. c. 19.
cap. 8.

cepit, in Hispaniam exulatum misit. Atque hæc fuit decima illorum captiuitas. Porrò ex eo tempore ad felicissima vsque tempora Catholicorum Regum Ferdinandi & Isabellæ, atque etiam Emanuelis inuicti Portugaliæ Regis, publicæ in Hispania Iudæorum Synagogæ fuere. Pet. Anto. Beuter. Quod ipsum D. Hieronymus affirmare videtur, dum in commentariis in Amos prophetam ait ad hunc modum. Ablata est eis lex, & prophætæ, æterno conticuere silêtio, mouetur à mari ad mare, & ab Oceano Britannico vsque ad Oceanum Atlanticum, id est, ab Occidente ad Meridiem, & ab Aquilone vsque ad Orientem, toto orbe peregrini.

Hadrianum Aelius Spartianus Romæ natum dicit; Sextus Aurelius Victor Adriæ oppido agri Piceni, sicut Traianum ex vrbe Tudertina, sed vterque tota errat via. Nam Eusebius cum Eutropio & Orosio & Seuerio Sulpitio vtrûque natum Italicæ prope Hispalim in Hispania scribunt.

Numisma Bracaræ aureum vidi ponderis duorum plus minus duca-
torum, quod vtriusque habebat inscriptionem Traiani & Hadriani.

T. Aurelius Fuluius Antoninus Pius Hadriani gener, factus est Imperator Romanorum, sub quo floruit Iustinus Historicus, qui Trogi Pompeij historiam contraxit in compêdium, atque Antonino Pio dedicauit. Quidam hunc Hispanum dicunt, quod mihi nondum constat. Hispani annales aiunt hunc eundem cum Iustino philosopho & martyre, qui sub hoc Imperatore, Crescente Cynico persequente, gloriose pro CHRISTO sanguinem fudit. Quod mihi non fit verisimile. Primum quòd diuus Hieronymus nullam in hoc Iustino mentionem epitomes facit: deinde quòd dubito an Iustinus Trogi abbreviator Christianus fuerit. Illud satis liquet sacræ historiæ non admodum fuisse peritum, quum ab his, quæ scribuntur in Genesi, non vno tantum loco dissentiat. Postremo quòd epitome Iustini, historici titulum præferat, non philosophi, quocirca persuasum habeo, duos eodem tempore fuisse Iustinos, alterum philosophum, alterum historicum.

Hoc quoque tempore scribunt floruisse Pompeium Trogum, quem etiam fuisse Hispanum affirmant. Quorum neutrum probabile mihi videtur. Nam Iustinus in fine penultimi libri, tam ipsum, quàm maiores ipsius Volscis Italicæ populis adscribit, & in principio libri. 43. Romam patriam ipsius vocat. Quod vero ante hunc Imperatorem scripserit, manifestum est ex Iustino, qui in calce libri penultimi patrem ipsius sub Caio Cæsare militasse, epistolarumque legationum & anuli curam habuisse testatur. Inter Cæsaris autem monarchiam & Antoninū Pium numeratur anni plus minus. 185. Clarius autem istud constat ex Plinio Secundo. Qui in sua Naturali historia frequenter citat Trogū Pompeium, quū ipse sub Tito Vespasiano illud opus lucubraverit. Vnde potius crediderim

Trogum

Trogum Pompeium Octauij Augusti tempore scripsisse historiam, præsertim quum illam tantū ad illius vsque tempora profecutus sit. Hæc libuit accuratius expendere, non quòd Hispanorum gloriæ quicquam de-
libatum velim, aut quos illi viros claros & eruditos alij adscribunt, detrahere, sed quòd mihi videatur Hispania domesticis opibus ditior, quàm quæ peregrinis & aliunde mendicatis ornari falso debeat. Præterea vt opinioniones non veras ex animis hominum reuellerem.

156 S. Firminus ciuis & episcopus Pompelonensis & Senatorij apud suos ordinis, dum in Hispania & Gallia multos ad CHRISTI fidem prædicatione sua conuertisset, in vrbe Ambianensi, iussu Longini & Sebastiani iudicum, propter populi tumultum clam noctu decollatus, martyrij lauream accepit circa annum Domini. 156. Fuit hic S. Saturnini, vt diximus, discipulus ab Honesto sacerdote eiusdem sancti discipulo fidem CHRISTI doctus, & ab Honorato episcopo Tolosano S. Saturnini (vt arbitror) successore factus episcopus, de cuius inuentione corporis suo tempore dicemus. Ex Breuiario Pompelonensi.

163 M. Antoninus Verus Philosophus inauguratus est imperio Romano, qui sanctitate vitæ omnibus ante se Principibus antecelluit. Natus is quidem Romæ, sed oriundus ex Hispania. Nam proauus paternus Annius Verus Prætorius ex Succubitano municipio prouinciæ Beticæ ex Hispania factus est Senator. Iulius Capitolinus.

Idem autor est huius Imperatoris tempore Mauros Hispanias prope omneis vastasse, ac M. Antoninum per legatos bene res gessisse. Præterea eundem res in Hispania, quæ per Lusitaniam turbatæ erant, cõposuisse.

195 Seuerus factus est Romanorum Imperator, qui prius sorte creatus erat Quæstor Beticæ, sed quia Beticam Mauri populabantur, pro Betica Sardinia illi est attributa. Aelius Spartianus.

200 Hoc anno aut circiter, mota est in Christianos quinta persecutio imperante Seuero, in qua Felix Presbyter, Fortunatus & Archilochus diaconi à Beato Irenæo Lugdunensi episcopo ad prædicandum Valentinis in Hispaniam missi, sub Præside Cornelio, pro fide CHRISTI & prædicatione Euangelica post non æstimandos cruciatus securi sunt percussus, quòd ciues essent Romani. Pet. Ant. Beuter, & Petrus de Natalibus. Hos martyres Chronica Regis Alfonsi nona persecutione sub Claudio passos testantur. Laurentius Padilia in quarta persecutione ponit, quæ fuit sub Marco Antonino Vero, in qua manifestum est ex Hermannò Contracto S. Irenæum martyrio coronatum. Martyres istos quidam Valentis Gallicæ attribuunt.

239 Maximinus Imperator Romanus sextam in Christianos persecutio-

13 nem

nem exercuit, in qua S. Maximus prope Tarracone cum aliis multis martyrio coronatus est. Pet. Ant. Beuter.

Huius Maximini monumenta sunt Bracara Augusta vicus & porta Maximini, quae hodie quoque post tot secula nomen retinent. Certum est Romanos omnes Imperatores tum per se, tum per magistratus res praclaras in Hispania gessisse, quod tum ex plurimis ipsorum monumentis, tum ex antiquis numismatis constat. Quae ego omnium fere Imperatorum insignita nominibus vidi, & pleraque etiam habeo penes me, multa largitus amicis.

Hoc anno secundum Eusebij supputationem Antherus Papa epistolam scripsit ad episcopos Beticae & Toletanae provinciae pietatis ac diuini spiritus plenissimam, in qua statuit episcopum non debere migrare in aliam sedem, nisi publicae necessitatis & utilitatis, non priuati commodi causa. 241

Lucius Papa epistolam scripsit ad episcopos Galliae & Hispaniae consolatoriam & hortatoriam de iis, quae ad officium pertinent episcoporum, ea extat priori tomo Conciliorum. 256

Eodem fere tempore aut paulo post, nempe sub Stephano Papa diuus Cyprianus Carthaginensis episcopus epistolam scripsit pietatis & eruditionis plenissimam cum reliquis episcopis in concilio congregatis, ad Felicem presbyterum & plebem Legionensem atque Asturicensem, & Aelium diaconum & plebem Emeritensem, in qua de communi aliorum patrum sententia decernit Basilidem & Martialem idololatriae crimine commaculatos & nefandorum facinorum conscientia victos, episcopatum gerere & sacerdotium dei administrare non oportere, ac proinde recte priuatos ea dignitate, & alios in locum eorum subrogatos. Videtur alter eorum Legionensis, alter Emeritensis fuisse episcopus. Sabinum in Basilidis locum successum ipse D. Cyprianus aperte testatur. Praeterea colligi videtur, Legionenses atque Asturicenses eo tempore eidem episcopo fuisse subiectos, licet postea diuisi episcopatus fuerint. In eadem epistola mentio fit Felicis episcopi Caesaraugustani, quem collegam & fidei cultorem & defensorem veritatis appellat. Epistola extat in operibus illius prioris tomo. Eius initium, Cum in vnum conuenissemus.

Durante adhuc Deciana ac Valeriana persecutio, quae post Nerone fuit octaua, admirabili certamine pro CHRISTI gloria certauit constantissimus martyr beatus Laurentius Hispanus, Leuita, Archidiaconus, & Cancellarius summi Pontificis, quem Sanctus Xistus Papa, quum ad Toletanum venisset concilium, Caesaraugusta, qua iter fecerat, Romam secum duxit, vt autor est beatus Vincentius ordinis Pradicatorum in sermone de hoc sancto. Huius sancti martyris

gloriosam

lib. I. epi.
sto. 5.

gloriosam passionem, cuius tanta, diuo Augustino teste, gloria extitit, vt mundum illuminauerit vniuersum, eleganti hymno profecutus est Prudentius. Qui de sanctis Hispaniae scripserunt, Oscensem fuisse dicunt, inter quos est beatus Vincentius, quem modo citauimus, qui addidit illum Caesaraugustae literis operam dedisse.

In hac persecutio, quae fuit multo maxima, Tarracone sub Aemiliano Praeside, imperantibus iam Valeriano & Gallieno pro asserenda fide CHRISTI sanguinem suum fuderunt Fructuosus episcopus Tarraconensis, & duo eiusdem diaconi Augurius & Eulogius, de quorum passione elegans extat hymnus Prudentij.

Cordubae passus est Parmenius presbyter cum aliis. Hermannus Contractus.

Carthagine trecenti martyres, dicti Candida massa, sed in Africa, vt autor est Prudentius in hymno de passione diui Cypriani, non in Hispania, vt opinantur alij.

Huius tam nefariae persecutionis autor Valerianus, mox a Sapore Persarum Rege captus, Imperator populi Romani ignominiosissima apud Persas seruitute consenuit, hanc infamis officij, donec vixit, damnationem sortitus, vt ipse acclius humi Regem semper ascensurum in equum, non manu sua, sed dorso attolleret. Gallienus vero tam claro dei iudicio territus, tamque misero collegae exemplo permotus, pacem ecclesiis trepidam satisfactione restituit. Paulus Orosius.

Hic obiter annotandum Hermannum Contractum hoc loco, vbi de hac agit persecutio, quam Decio non exacte subducta temporis ratione attribuit, vicio librorum corruptum, sic restituendum. Veronae Zenon episcopus. In Hispania Tarracone, Fructuosus episcopus, Augurius & Eulogius diaconi. Fuit enim Zenon episcopus Veronensis, non tantum sanctitate, sed etiam eximia sacrarum literarum peritia clarus, quemadmodum videre est in his, quae ex monumentis ipsius in Bibliotheca Vaticana perlustratis citat in Catena sua, quam ex antiquissimis quibusque autoribus tum Graecis tum Latinis, & eorum plerisque omnibus nunquam impressis, maximo labore & industria contexit in Genesin, & parat in totum Pentateuchum Reuerendissimus D. Aloysius Lippomanus, eiusdem ciuitatis fratri suo subrogatus episcopus, Patritius Venetus, natalium splendore, literarum peritia, morum integritate, vitae sanctimonia clarissimus, nuper apud Ioanem Portugalliae & Algarbiorum Regem legatione Apostolica functus. Quales si multos haberet Legatos Romanus Pontifex, vel citra argumenta obmutescerent, quotquot his temporibus tam impie ac nefarie Romanae fedi oblateralant. Reliqui vero tres fuerunt Hispani, non sub Decio passi, vt ait Hermannus Con-

I 4 tractus

li. 7. c. 15.

li. 1. c. 24.

tractus, sed sub Gallieno, vt autor est Prudentius.
In hac persecutione octaua, martyrum catalogo accessit S. Narcissus, qui ex Alpibus venit in Hispaniam, ad prædicandum Gerundensibus. Petrus Antonius Beuter.

265

li. 7. c. 15.
c. 29.
li. 1. re.
Germa.

Anno. 265. aut secundum Eusebium. 266. Germani vltiores abra-
sa potiuntur Hispania, ac Tarraconem deuastant, per duodecim ferè an-
nos omnia ferro & incendiis ac rapinis miscentes, vt ait Paulus Orosius.
Beatus Rhenanus dicit fuisse Sueuos, qui Galleciæ regnū occupauerint.
Quod tamen multo post contigit, quemadmodum suo loco patebit.

266

Circa hunc annum Sixtus Pontifex Maximus scripsit ad episcopos
Hispaniarum epistolam grauem de accusatione episcoporum, quæ inter
decretales ipsius epistolæ extat Priore tomo Conciliorum.

270

Dionysius Papa epistolam scripsit ad Seuerum Cordubensem, vt ap-
paret, episcopum, de diuisione ecclesiarum parochialium prouinciæ
Cordubensis, & accusatione presbyterorum & episcoporum, quæ extat
Ibidem.

272

Imperante Claudio, Terricus inuasit Hispanias & Gallias, neruos &
vires Imperij Romani. Trebellius Pollio.

278

Probus Romanum fortitus Imperium, permisit Gallis omnibus &
Hispanis, vt vites haberent, vinumque conficerent. Flavius Vopiscus.

Huius tēporibus Hispani aduersus Romanos res nouas moliti sunt,
quia illos Saturninus pacasse se dicit, qui huius Imperatoris tempore in
Oriente occupauit Imperium. Idem.

Eodem tempore Bonofus quoque stupenda bibacitate celebris, ori-
gine Britannus, sed educatione Hispaniensis in Germania vsurpauit
imperium. Idem.

284

Hoc anno secundum Eusebium, Eutychnus Pontifex Romanus
scripsit ad Ioannem (opinor Hispalensem) & omnes Beticæ prouinciæ
episcopos epistolam sanctam, quomodo deberent subditos de incarna-
tione Seruatoris nostri informare. Ex priore tomo Conciliorum.

306

Hist. eccl.
lib. 8. c. 24.
li. 10. c. 41.

Diocletianus in Oriente, Maximianus Herculus in Occidente men-
se Martio, die sancto Paschæ secundum Eusebium, secundum Historiā
tripartitam, die passionis Dominicæ, vastari ecclesias, affligi, interfici que
Christianos decimo post Neronem loco præcipiunt. Quæ persecutio om-
nibus ferè antea actis diuturnior atque immanior fuit. Nam per decem
annos incendiis ecclesiarum, proscriptionibus innocētium, cædibus mar-
tyrum miserabiliter acta est. Paulus Orosius.

li. 1. c. 17.

Huius persecutionis non minima laus debetur Hispaniæ, atque haud
scio, an vlla tunc prouincia plus effuderit sanguinis pro fide & no-

mine

mine CHRISTI. Sola Cæsaraugusta, ni fallor, potest hac parte con-
tendere cum quauis non dico ciuitate, sed prouincia, vt eleganter testa-
tur Prudentius in hymno de octodecim martyribus Cæsaraugustanis.
Vt igitur ab ea catalogum exordiamur eorum martyrum, qui durante
hac persecutione martyrij lauream adepti sunt. Passi sunt Cæsaraugustæ
martyres Lusitani.

Optatus	Publius	Lupercus	Fronto
Successus	Felix	Martialis	Cæcilianus
Vrbanus	Euentius	Iulius	Primitiuus
Quintilianus.	Apodemius.	Et quatuor Saturnini, quos omneis mul cum duobus confessoribus Caio & Crementio, Prudentius elegan- ti celebravit hymno. Quatuor illos Saturninos, quorum nomina re- nuente metri lege non posuit Prudentius, dicunt fuisse Cassianum Marulinum, Faustum, Ianuarium. Ego tamen suspicor fuisse alios.	

S. Encratis (vulgo Engratia) virgo nobilis, filia Dynastæ seu Princi-
pis, qui rerum in Lusitania potiebatur, & Duci limitaneo Rhodani pro-
uinciæ Narbonensis Galliæ desponsata, quæ sola propriæ passioni fuit
superstes, vt canit Prudentius in hymno iam dicto, vbi passionem illius
paucis perstringit, de cuius vita qui plura volet, consulat Breuiarium
Eborense à Relendio recognitum.

Dacianus Hispaniæ id temporis Præses, atque sedulus huius perse-
cutionis minister, vbi vidit crudelitatem suam Christianorum succum-
bere constantiæ, dolo pensandum ratus, quod viribus deerat, dispositis
ad omnes Cæsaraugustæ portas militibus in insidiis, per præconem
edici iubet, quicumque Christiani in ciuitate essent, si continuo disce-
dant, impune atque illæsos abituros. Illi vero gaudio exultantes, ne-
que quicquam suspicantes fraudis, subito sese agmine portis effundunt,
psallentes deo, & gratias agentes, sed mox in militum insidias illapsi, si-
mul omnes pro CHRISTI nomine sanguinem obructati effundunt.
Quorū corpora ne à christianis, si qui forte remanerēt, occulte sepeliri atq;
adseruari possent, iussit in vnū collecta acerum cremari, permittis quot
quot in vinculis erant, facinorosis ac maleficis hominibus, vt cinerum
quoq; cōfusio esset. Sed nihil potuit aduersus diuinā prouidētiā humana
malitia. Postquam enim redacti fuerūt in cineres, repente sanctorū mar-
tyrum cineres apparuerunt niue candidiores, aliorū vero carbone quouis
atrigiores. Præterea pluuia cœlitus dimissa, reliquias sanctorum in massas
candidas redegit, vnde id nomen hodie quoque retinent, atque adseruan-
tur summa cum veneratione, in templo diuæ Encratidis, cum reli-
quiis huius sanctissimæ virginis, & octodecim martyrum, in monaste-
rio, quod in ciuitate ad honorem dei & sanctorum martyrum magnifice

l 5 instaurauit

instauravit catholicus Rex Ferdinandus, ac monachis Dñi Hieronymi habitandum dedit. Celebratur vero festum horum innumerabiliū martyrum tertio Nonas Nouembris, quorum nomina ignorantur quidem, sed scripta sunt in libro vite. Ex Flore Sanctorum

S. Lambertus eodem tempore, cum nollet abnegare fidem CHRISTI, ab hero suo, cui in agriculturæ seruebat officio, capite truncatus, mox capite in manus resumpto (mira res, sed vera) ultra quatuor passuū millia profectus est, ad locum, vbi prædicti iacebant martyres occisi: quo cum peruenisset, elata voce dixit, exultabunt sancti in gloria. Responderunt sancti martyres: & letabuntur in cubilibus suis, atque acclinavit se illis. Ibidem.

B SAGVNTI, (nunc vulgo Moruedre, quasi murus vetus) prope Valentiam Aragoniæ, sub eodem Præside, gloriosum certamē pro fide Christiana certavit D. Vincentius Cæsaraugustanus (vt Prudentius aperte testatur, non Oscensis, vt vulgo creditur) & vt inquit diuus Augustinus, vere Vincentius, omnia mortis pericula fortissime vicit, de cuius admirabili passione vide Prudentium. Nuper quoque L. And. Resendius passionem ac translationem ipsius in Olisiponem ciuitatem heroico carmine grauitate est prosequutus.

S. Valerius Cæsaraugustanus episcopus in exilio prope Valentiam diem suum obiit. Pet. Ant. Beuter.

C BARCINONE passus sub eodem Daciano S. Cucufas & S. Eulalia virgo, variis iisque grauissimis cruciata tormentis, & S. Iulia virgo, Laurentius Padilia cum aliis.

Corpus S. Cucufatis Parisiis in ecclesia S. Victoris adseruari memorie prodidit Petrus de Natalibus, & etiam Laurentius à Padilia, sed in templo S. Mauritij.

D GERVNDÆ, S. Felix S. Narcissi diaconus & vt aliqui volunt, S. Cucufatis frater, cuius mentionem facit Prudentius, sicut & Sancti Cucufatis. Sunt qui hoc tempore B. Narcissum dicant passum, de quo iam diximus.

S. Cucufas & S. Felix passi sunt à Rufino Daciani legato, sed prius Gallerio Proconsule, & Maximiano Præside, dum in illos variis tormētis defaurent, diuino supplicio peremptis. Ex Breuiario Eborensi.

E PROPE Barcinonem, in oppido, quod tunc dicebatur Castrum Octavianum, nunc S. Cucufatis, martyrio affecti sunt S. Seuerus episcopus Barcinonensis, clauo ferreo in caput impacto, post multa verbera, & cum eo quatuor sacerdotes, & S. Emitterius gladio percussus, Laurentius à Padilia.

F CARTHAGINE (de ea loquor, quæ in Hispania dicitur Carthago noua Pœnorum opus) Saturnino Proconsule, pro fide & religio-

ne

ne CHRISTI gladio percussus sunt S. Speratus, Natalius, Cirinus, Beturius, Felix, Aquilinus, Letarius, Ianuarius, Generosa, Bassia siue Belsia, Donata, Secunda. Autor est præter alios Marinæus Siculus. Sed hos ego potius imperantibus Gallieno & Valeriano passos crediderim, quo tempore Saturninum Consulē lego. Verum an is sit, qui in martyres istos tyrannidem suam exercuerit, neque asserere possum, neque negare.

G CALAGVRI, S. Hemeterius & Cheledonius milites legionarij filij Marcelli Centurionis, & fratres Facundi & Primitiui, de quibus Prudentij extat hymnus, in quo dicit ignorari tempus, quo tempore passi sint: sed Chronica Hispana huic adscribunt persecutioni, quod ita esse ex Eborensi Breuiario constat.

H COMPLVTI, Iustus & Pastor fratres adolescentes, quæ nomina deprauata sunt in Hermanno Contracto, vbi perperam legitur, Iustinus & Hastar, pro Iustus & Pastor. Sicut in eodem paulo ante Oucufas pro Cucufas. Horum quoque mentionem facit Prudentius.

I TOLETI, S. Leocadia, in cuius ecclesia posterius celebrata sunt pleaque omnia concilia Toletana. Sunt autem tria illic huic diuæ templa, primum vbi nata, alterum vbi passa, postremum vbi sepulta.

Huius sanctæ virginis ac martyris corpus tempore Maurorum à Christianis Coloniam Agrippinæ delatū fuit. Vnde D. Ioanna Caroli Quinti Imp. semper Augusti mater, brachium illius è Flandria deportatum, Toletanæ ecclesiæ dono dedit. Laurentius Padilia.

k ABVLAE (vulgo Auila) sub Daciano Præside S. Vincentius, alius ab illo, de quo iam diximus, cum sororibus Sabina & Christetide. Ciues sunt Eborenses in Portugallia, non oppidi vulgo dicti Talauera, vt quidam inepte somniant, Marinæus Siculus falso putauit hunc eundem esse cum diuo Vincentio Cæsaraugustano. Visuntur adhuc Eboræ plantarum S. Vincentij vestigia in lapide, in quo cum ad aram Iouis sacrificandi causa positus esset, lapis velut figuli lutum mollitus, plantarum eius impressionem recepit. Verum & hæc & ipsa passionis historia in Eborensi Breuiario fusius & melius describuntur.

L EMERITAE Augustæ, quæ tunc Lusitanæ prouinciæ metropolis fuit, Prudentio teste, beata Eulalia virgo nobilis, XII. annorum, à Donato presbytero fidem CHRISTI docta, cum S. Iulia comite sub Calpurniano Daciani legato, cuius gloriosam & admirabilem passionem eleganti carmine descripsit Prudentius.

S. Estertius, Victor, Theogenes. Laurentius Padilia.

S. Fides & Sabina, vt ait Ferdinandus Perez de Guzman.

Raphaël Volaterranus memorie prodidit S. Lucretiam virginē etiam Hispanam & martyrem sub Daciano passam Emeritæ. Cuius meminit etiam Petrus de Natalibus.

COR.

M **CORVBAE**, S. Aciflus cū Victoria sorore sub Dione Daciani, opinor, legato, & S. Zoilus, siue vt appellat Prudentius, Zoëllus (cui viuo renes à tergo extracti fuerūt) cum nouē sociis, Petrus de Natalibus.

In eadem persecutione sub Eugenio legato vel præside, pro **CHRISTIANI** fide martyrio creduntur affecti, S. Paulus Diaconus, S. Aemilianus, Hieremias, Eulogius, Faustus, Ianuarius, Martialis, qui naribus & auribus abscisis, con fractis dentibus, igni tandem perierūt, S. Flora, S. Maria, sed sancti Faustus, Ianuarius, Martialis S. Marcelli martyris filij fuerunt, fratres sanctorum Facundi & Primitiui.

Ornatur & aliis Corduba Patritia martyribus, Helia, Isidoro, Isaac, Leouigildo, Christophoro, Perfecto presbytero, Athanasio, Secundino, Petro, Auëtio, Faudila, Adulpho & Ioanne, Salomone, Heleo, Narcisso, Lucio & Minutio Diaconis, Abundo, Vigildo, Olympiada & Maximo, quos duos postremos sub Decio passos affirmat Laurentius à Padilia. Reliqui quo tempore passi sint, hæcenus inopia scriptorum incertū est. Arbitror tamē aliquos ex istis tempore Gothorum, ab Arianis martyrio affectos, vt Leouigildum, Faudilam, Adulphum, quorum ipsa quoque nomina Gothicum quiddam resonant.

N **HISPALI**, S. Carpophorus, & Abundius, S. Petrus, S. Florētinus, S. Iusta & Rufina virgines, partim sub ipso Daciano, partim sub Diogeniano Daciani legato. Corpus beatæ Iustæ ex altissimo puteo, in quē proiectum erat, & ossa beatæ Ruffinæ, cuius corpus in amphitheatro combustū fuerat, à venerabili Sabino episcopo in cœmeterio suburbij Hispaniensis sepulta fuerunt. Ex Breuiario Eborensi.

O **ITALICAE**, S. Gerontius episcopus & martyr, **MALACAE**, S. Ciriacus & S. Paula virgo, **ASTAE**, (quæ fuit Colonia Romanorum in Betica prope Gades) S. Honorius, Euthychius, Stephanus. Laurentius Padilia.

P **PROPE Gades** ad fundum Vrsonianum conuentus Gaditani, siue vt alij volūt, Astigitani, circa finem huius persecutionis, S. Seruandus & Germanus, sub Viatore vicariam præfecturam agente, S. Germanus sepultus Emeritæ: S. Seruandus Hispali. Ex Breuiario Eborensi.

P **OLISIPONE**, S. Verissimus cum sororibus suis Maxima & Iulia pro fide **CHRISTIANI** capite truncati sunt, & in mare præcipitati, postea apparuerūt, quo loco in honorem illorum ædificatum est monasterium, quod vulgo dicitur Ad sanctos, monialium ordinis militiæ diui Iacobi.

In hac persecutione passus est Romæ Beatus Pantaleon, cuius corpus posterus à Romanis fugietibus persecutionem barbarorum, deuectum est in Portugalliam, atque in ciuitate Portugallensi multis etiam nunc claret miraculis.

Q **BRACARAE** Augustæ passionem, S. Victoris, cuius illic tem-

plum

plum est iuxta fluuium Alesten eodem tempore fuisse opinor, & sancto rummartyrum Syluestri, Cucufati, Susannæ, S. Torquati, atque aliorū martyrum, quorum memoria diuturnitate & scriptorum penuria exoleuit. Neque enim dubitandum est, quum diues tum Bracara fuerit, vt inquit Ausonius, qui eā inter quatuor præcipuas Hispaniæ ciuitates nominat & cōuentus celeberrimus Po. Ro, quin multorū martyrum sanguine resperfa sit, quorum adhuc subobscura fama passim illic restat.

INTVDENSI ciuitate S. Euphemia. Ferd. Perez.

In Asturiis (nomen vrbs non proditur) B. Felix Complutensis, & Anastasius & S. Digna.

IN LEGIONENSI pro Christianæ fidei confessione sanguinem fuderunt, Claudius, Lupercus & Victoricus fratres, sub Diogeniano Daciani Legato. Quorum corpora in eadem ciuitate in monasterio diui Benedicti summa cum veneratione seruantur. Hos F. Alfonso Venerus sanctorū Martielis & Nonæ eiusdē ciuitatis ciuiū filios fuisse scribit. Sed L. Marinæus Siculus dicit, Martielem duodecim habuisse filios, quorum vndecim eodem die crudelissimo affectos martyrio, Nonam vero extincto cum filiis marito, paruulum, qui restabat, filium complexam orasse Deum, vt ipsam cum filiolo miseris præsentis vitæ subduceret, atque exorto repente lacu cum prole diuinitus absorptam, ad quē lacum templum illi conditum quod S. Nonæ, dicitur.

Cæterū fuerūt martyres isti filij nō Martielis, vt illi dicunt, sed B. Marcelli prius Centurionis Legionis Traianæ, viri nobilis ac multis honoribus militaribus & emeritis stipendiis honestati, postea martyris, qui Anitio Fausto, & Gallo Coss, Legionibus apud Galleciam natalem Augustorum diem celebrantibus, quum sacrificare monitus baltheum & spatham proieceret, & Christianum se profiteretur à Fortunato tribuno legionis vincetus ad urbem Legionensem ductus est, & inde Tingin Mauritanæ Tingitanæ metropolin ad Agricolanum Præfectorum prætorij vices agentē missus, & ibi propter bellica decora capitis abscissione punitus. Acta huius rei habes in Eborensi Breuiario per L. Audream Resendum diligenter & fideliter translata ex ecclesia Compostellana.

Filij huius Diui Marcelli fuerunt, Claudius, Lupercus, Victoricus, Facundus, Primitiuus, Hemeterius, Cheledonius, Faustus, Ianuarius, Martialis, Seruadus & Germanus, martyres omnes, de quib⁹ suo loco in hac ipsa persecutione diximus.

Ad Ceam fluuium passi sunt sub Attico Præside Facundus & Primitiuus prædicti S. Marcelli martyris filij, quo loco nunc oppidum S. Facundi reliquiis horum martyrum, & monasterio diui Benedicti nobile.

Prope ciuitatē Burgensem (quanquā incertum an eodem tēpore) sub Eglisio præfecto passæ sunt pro **CHRISTO**, S. Cétolla & S. Helena.

S, Centollæ

S. Centollæ corpus,regnante Alfonso decimo,à Gundifaluo episcopo in Burgensem ecclesiam translatum est. Ioannes Maldonadus.

In hac quoque persecutione (locus non proditur) S. Vincentius & Orontius & S. Victor Leuita, qui hospitio eos acceperat, & pater S. Victoris ab Aquilina coniuge in confessione fidei confirmatus, capite sunt cæsi. Quorum corpora dum à Pontio episcopo diuinitus admonito in Italiam plaustro imposita deferrentur, ad ciuitatem Hebredunensem bobus subsistentibus, nec vltius procedere volentibus, sepulta sunt. Petrus de Natalibus.

Eodem tempore in sanctorum martyrum sodalitiū relati sunt S. Eugurius, Iulius, Iulianus, Vincentius, Fructuosus, Casianus, Euty chius, & S. Bibiana. Laurentius Padilia. Sed quod ad S. Fructuosum & Eugurium attinet, arbitror esse eosdem, quos sub Valeriano & Gallieno passos diximus.

Hi sunt sancti CHRISTI martyres, quos his temporibus, aut salte circa hæc tempora passos reperire hætenus potui, quibus Hispania quum aliis multis, tum hoc præcipue nomine felix, apud Deum patronis merito gloriatur. Nec dubito, quin multo plures fuerint, sed quorum nomina CHRISTO, cui militarunt, nota: suffragia nobis salutaria sunt. Quorum si mihi liceat aliquando frui patrocini, satis amplum laboris mei præmium recepisse merito gloriabor. Nec moueat quenquam, quod alios aliis Præsidibus passos diximus. Nam nihil mirum, si Hispania per decem annos, quibus durauit huius persecutionis tempestas, à diuersis administrata sit Præsidibus. Præterea certum est Dacianum, quum vnus tam multis persequendis Christianis non sufficeret, per legatos multa gessisse. Quem constat ex vita diui Georgij huius tempore persecutionis igne coelitus dimisso conflagrasse.

Hac tempestate vixit etiam Beatus Prudentius Hispanus, ex ea Cantabriæ prouincia, quæ nunc dicitur Alaba, episcopus, Tarraconensis & confessor domini, cuius festum celebratur, XXVIII. die Aprilis. F. Alfonso Venerus. Alius hic est à Prudentio poëta.

Claruit eodém tempore Ruffus Festus Auienus, poëta eruditus & elegans, quem Hispanum fuisse putant, vt inquit Petrus Crinitus. Hunc etiã Abidnum in antiquis codicibus appellari notauit Gregorius Gyraldus.

Hoc anno, aut secundum alios. 311. Melciades Pontifex Ro. ad Marinum, Benedictum, Leontium & alios Hispaniarum episcopos epistolã scripsit tam sancto Pontifice dignam, de primatu sedis Romanæ, qua etiã responder ad quæstionẽ illorum, vtrũ maius sit sacramentũ manus impositio, id est, cõfirmatio, an baptismus. Ex priore tomo Cõciliorum.

Celebrata est mense Iunio Sancta Synodus Nicena, 318. episcoporum,

315

326

li. 5. de po. Lati. li. 4. hist. po.

quæ

quæ fuit prima, teste Eusebio, sed œcumenica. Nam concilia generalia prouinciarum prius celebrata legimus, vt Carthaginense sub B. Cypriano, sed & Beda in Chronicis dicit, imperante Helio Pertinace concilium in Cæsaria Palestina, à Theophilo & aliis episcopis super celebratione Paschæ celebratum. Scribit Ioannes Abbas, quod concilium Nicenum fuit anno Constantini vigesimo, hoc est, CHRISTI. 329. sed exactis ipsius Concilij, & epistola Osiij constat celebratum hoc concilium cõsultatu Paulini & Iuliani, qui cadit in annum decimũ septimum Constantini, id est, annũ domini. 326. Celebratũ est autem. 13. calendas Iulias.

Interfuit huic Synodo Theophilus Gothorum episcopus, vt ait Socrates in hist. tripar. vnde liquet falsum esse, quod aiunt Gothos vsque ad Valentis Imperatoris tempora CHRISTVM penitus ignorauisse.

Huic sancto concilio Niceno Osius episcopus Cordubensis interfuit. & bonam multamque in eo nauauit operam, vt etiam annotauit Petrus Messias scriptor diligens & multæ lectionis, mihi que olim Hispali cognitus. Imo vero præfuisse videtur cõcilio, & in eo vicẽ Romani gessisse Põtificis, cũ Victore & Vincetio presbyteris Romanis, quos nũc Cardinales appellamus, quod apparet ex præfatione Sardicẽsis cõcilij. Præterea extat illius in actis cõcilij Niceni epistola, in qua ipse & Macharius Constantinopolitanus epus & presbyteri iam dicti postulãt, quæ in eo cõcilio gesta erãt, Syluestri summi Põtificis cõsensu & calculo cõfirmari.

Historia tripartita testatur Osiũ Cordubæ Hispaniæ præfulem ad hoc concilium ab Imp. Constantino præmissum, vt flãmã ab Ario tũc excitatã extingueret: etiam Sabellij Lybiẽsis hæretici dogma destruxisse.

Interfuit Osius episcopus etiam concilio Gangrensi, quod eodem ferẽ anno in Paphlagonia celebratum est. Priore tomo Conciliorum.

Quæ præterea de Osiõ dicenda restant, suis locis dicentur.

329

Floruit sub Constantino Imperatore Iuencus nobilissimi generis Hispanus presbyter, qui versibus heroicis pene ad verbum transferens Euangelicam historiam quatuor libris conscripsit, & alia nonnulla eodẽ metro ad Sacramentorum ordinem pertinentia. D. Hieronymus & Senecus Sulpitius.

338

Constantinus Imperator magnas adduxit copias in Hispaniã, vt barbaras nationes, quæ Galleciam, Beticam, atque omnẽ orã maritimã varie occupauerant, expelleret: atque Hispanos in monteis & inaccessa loca profugos sedibus suis restitueret. Quod vt effecit, ad componendas res ecclesiasticas animum adiecit. Chronica Regis Alfonsi.

Iussit enim celebrari concilium Illiberitanum a. 19. episcopis, in Illiberi quæ est in radicibus montis Pyrenæi, non ea quæ fuit propẽ Granatã, cui cõcilio Helenã Constantini Magni matrẽ cum Constante nepote, cui in

partitione

li. 5. c. 38.

In uia cõ san. imp.

li. 6. c. 25.

partitione Imperij Gallias & Hispanias Constantinus pater dederat, interfuisse affirmat Ioannes episcopus Gerundensis.

In hoc concilio Hispania in quinque prouincias diuisa est, Tarraconensem, Carthaginensem, Beticam, Lusitaniam, & Galleciam, & singulis prouincijs assignati sunt episcopi metropolitani.

Citeriori Hispaniæ, Tarraconensis, Carpetaniæ Carthaginensis, in cuius locum postea successit Toletanus (ut etiam ex dno Alfonso colligere est, apud quem frequenter de Toletanis episcopis sic inuenies, Carthaginensis prouinciæ metropolitanus episcopus) Beticæ Hispalensis, Emeritensis Lusitanæ, Galleciæ Bracarenfis. Ex Ioane episcopo Gerundensi.

Huic concilio interfuerunt Osius Cordubensis episcopus (quamuis Petrus Antonius Beuter Conscium Osi præcessorem, & hoc concilium ante Nicenam Synodum fuisse dicat) & Quintianus Eborensis episcopus. Ex priore tomo Conciliorum. Quod propter antiquitatem S. Eborensis ecclesiæ adiunctum volui, quam Chronica regis Alfonsi hoc tempore non ponunt. Quo loco quæcunque ponuntur, ut ingenue fatear, ægroti veteris somnia pleraque omnia mihi videtur. Multos enim episcopatus ibi lego, quorum in antiquis concilijs nulla fit mentio.

Constantinus Magnus prope Nicomediam moritur anno ætatis suæ 66. Quem dicit Eusebius, extremo vitæ tempore ab Eusebio Nicomediæ episcopo baptizatum, in Arianum dogma declinasse, cui opinioni subscribit S. Isidorus. Sed Historia ecclesiastica ac Theodorus contrarium sentiunt. Siquidem Ruffinus in historia ecclesiastica Constantiam Constantini sororem à presbytero quodam Ariano infectam veneno, presbyterum eundem sub mortem commendasse Constantino, Constantinum vero eiusdem presbyteri suafu Arium ab exilio reuocasse, ac iussisse, uti quod de fide sentiret, scripto exponeret, sed eam expositionem Imperator ad Hierosolymitani concilij remisit examen, neque illi in cõmunionem recipere voluit ante iudicium & probationem ecclesiæ, ut est in historia Tripartita. Præterea verum quidem est, quod Athanasium Magnum falsis Arianorum persuasionibus in exilium Treuiros misit in Galliam, sed ante mortem honeste renocari iussit. Postremo cum Nicomediæ ægotans fatalem vitæ diem suspicaretur adesse, gratiã, sacri baptismatis recepit. Distulerat enim vsque ad illud tempus in Iordane fluuio desiderans salutaris aquæ lauacro tingi. Ibidem, & Theodorus in historia sua ecclesiastica, in qua hæc verba subiungit. Rex quidem in meliustransit regnum.

Augustinus Steuchus Eugubinus erudite probat non solum falsum esse, quod ab episcopo hæretico baptizatus sit, sed etiã quod baptismum vsque ad finem vitæ distulerit. Quod si verum esset, non potuisse sine baptismo interesse Niceno concilio, nec cum sanctis patribus preces habere.

Quod

lib. I.

in chroni. lib. 10, c. 11

lib. 5, c. 6.

cap. 12.

lib. 1, c. 31.

34 I

Quod de baptismo quidam dixerunt, balneum calidarum aquarum fuisse recuperandæ valetudinis ergo. Quod patri adscribitur, de filio intelligendum. Idem etiam apparet ex edicto ipsius Constantini, quod extat priori tomo Conciliorum.

lib. 2. con. Vall. de do na, cõf. 1.

Huius Imperatoris mortem Eusebius ponit anno. 340. Hermannus Contractus. 345. Ego Paulum Orosium sequutus sum, qui dicit fuisse anno ab vrbe condita. 1092.

Constantinum Magnum, quum de vniuersa Hispania, tum vero de Bracara Augusta præclare meritum constat ex numismatis antiquis, quorum illic maxima multitudo etiam hodie manibus hominum teritur cum imagine & inscriptione Constantini.

342

Impietas Ariana Constantij Regis fulta præsidio, exiliis, carceribus, & variis afflictionum modis primo Athanasium, deinde omnes Catholicos episcopos persecuta est. Eusebius.

Hoc tempore Osius Cordubensis episcopus pro Catholiciæ fidei professione missus est in exiliũ, de quo extat hoc Athanasij Magni elogium. De maximo autem & optimo sene & vere confessore Osi etiam loqui superfluum. Omnibus enim notum est, quod etiam hunc in exilium deportari fecerunt. Non enim ignobilis, sed omnibus noscitur esse notissimus. Cui nanque non præfuit Synodo? aut recte loquens, non satisfecit vniuersis? Quæ ecclesia huius patrocini memoriam non habet? Quis aliquando dolens, cum venisset ad eum, non decessit sanus? Quis indiges, quum petisset, non meruit, quod poposcit? Et tamen etiam contra hunc talia præsumperunt, quod impia eorum molimina cognoscens noluerit propria subscriptione firmare. Hæc ille. Ex priore tomo Conciliorum.

in Apologia

350

Pacianus Barcinonensis episcopus vitæ puritate ac sanctimonia & eruditione clarus celebratur, & sub Theodosio Principe in vltima senectute mortuus est. De quo vide D. Hieronymũ de scriptoribus ecclesiasticis.

351

Natus est Cæsaraugustæ Aurelius Prudentius Clemens, Philippo & Salia Coss. ut ipse de se testatur in præfatione libri Cathemerinon, vbi sic inquit.

Irrepfit subito canities seni.

Oblitum veteris me Salia Consul admonens.

Ita enim legendum, non quæadmodum hactenus etiam à doctis depravate legebatur. Atque hæc huius loci restitutionem non mihi debes candide lector, sed L. Andreæ Resendio, qui mihi locum hunc atque alios nonnullos, qua est humanitate, cõmunicauit, cuius ego in his rebus limatissimo iudicio non immerito plurimum tribuo. Is in hoc autore adamussim plurima restituit, quemadmodum re ipsa experieris, si quando, quos sub

k lima

li. 3. dispn
810. c. 4.

lima premit in Prudentium Commentarios, per occupationes serias potuerit euulgare. Locum errori mihi dedisse videtur titulus Prudentij. Sic enim legitur, Aurelij Prudentij Clementis. V. C. quod perperam interpretantur Viri Consularis, & Mafsilie fuisse Consulem somniant, quum legendum sit viri clarissimi, vt erudite scribit Andreas Alciatus.

li. 4. c. 23.

Hoc anno celebratum est concilium Sardicense, nempe vndecimo anno post mortem Constantini, Ruffino & Eusebio Consulibus, in quo, vel precipuam operam nauauit Osius Cordubensis episcopus, iam longævus, & vt est in epistola eiusdem Synodi, atque Historia Tripartita, propter ætatem & confessionem, tantumque laborem omni honore dignus. Tamen Cassiodorus hos Coss. nono post mortem Constantini ponit anno, ego Tripartitam historiam sequor.

Porro quod Osius in hoc concilio præfuisse dicunt, contrarium ex subscriptionibus ipsius concilij constat, in quibus Osius non primo loco, vt in Synodo Nicena: sed quadragesimo quarto ponitur, quum tamen sententiæ concilij prope omnes ipsius sint. Quin & alij quatuor episcopi Hispani ante Osius subscripserunt, nempe Annianus Castulonensis, Costus Cæsaraugustanus, Domitianus ciuitatis Augustæ (de quo vide in titu. de episcopatibus Hispaniæ) Florentinus Emeritæ, qui simul cum Osius interfuerunt, & præter eos Prætextatus Episcopus Barcinonensis.

in addi ad
Eusebium

Constantius Imperator, quum apud Ariminum numerosam vtriusque orbis Synodum episcopalem collegisset, cupiens aduersus Catholicam fidem Arii venena reuoluere, & ecclesiam Dei tyrannica usurpatione turbare Osius interrogauit solenni legatione episcoporum missa, vtrum in concilio Niceno, cui ipse interfuerat, Homusion vnus cum patre substantiæ filium, sicut Catholicis: an Homœusion similis cum patre substantiæ filium, sicut Ariani, Patres illi. 318. confiteri decreuissent: Osius vero siue per longam ætatem, siue assentatione Principis respondit, vtrosque recte sentire. Quæ sententia tam stulte prolata, tam ab ipsis Arianis quam catholicis vno ore derisa & refutata est, & post hanc consultationem nomen illius inter Catholicos episcopos decessores eius minime recitatur. Ex priore tomo Conciliorum.

Hanc Synodum, si tamen Synodus appellanda est, ac non potius conciliabulum, D. Hieronymus anno trecentesimo sexagesimo tertio ponit, sed quia acta Conciliorum Synodum istam Syrmieni concilio, de quo iam dicemus, præponunt, quod ex historia Tripartita constat, anno sequenti nempe post consulatum Sergij & Nigriani celebratum, ego eundem ordinem sequutus sum.

Constantius

355

Constantius à diuo Athanasio ad sanam mentem conuersus, quum prauis Arianorum suasis in pristinam relapsus esset insaniam, concilium contra Catholicos Sirmij collegit, quo Osius Cordubensem Pontificem tunc celeberrimum omnium, vt etiam Tripartita testatur historia, qui Arianorum molimine paulo ante in exilium missus fuerat, euocauit, & inuitum venire compulit. Qui cum eis consentire respiceret, tormenta longæuus plagasque perpeffus est, vnde etiam necessitate vehementi expositionibus tunc editis consensit, atque subscripsit. Ex priore tomo Conciliorum.

Sed operæ precium fuerit hoc loco adscribere, quæ Sanctus Isidorus de Osius memoriæ prodidit, admiranda mehercle ac relatu digna, inquit igitur adhuc modum.

Osius Cordubensis ecclesiæ episcopus scripsit ad sororem de laude virginis epistolam pulchro ac diserto comptam eloquio. In Sardicensi etiam concilio quàm plurimas ipse adidit sententias. Hic autem post longum senium vetustatis, accersitus à Constantio Principe minisque perterritus, metuens ne senex & diues damna rerum vel exilium pateretur, ilico Arianæ impietati consensit. Cuius quidem vitam, vt mernit, confestim exitus crudelis finiuit. Nam post impiam, vt ait quidam, Osius præuaricationem, dum Sanctus Gregorius Eliberitanus episcopus, in Cordubensi vrbe iuxta imperiale decretum fuisset adductus, ac minime vellet illi communicare, commotus Osius dicit Clementino Constantis præfecti vicario, vt mitteret eum in exilium. At ille, Non audeo, inquit, episcopum in exilium mittere, nisi prius eum ab episcopatu deieceris. Vt autem vidit S. Gregorius, quod Osius vellet dare sententiam, appellat CHRISTVM totis fidei suæ visceribus exclamans, CHRISTE Deus, qui venturus es iudicare viuos & mortuos, ne patiaris hodie humanam perferri sententiam, aduersum me minimum seruum tuum, qui pro fide nominis tui, vt reus assistens, spectaculum factus sum: sed tu ipse, quæso, in causa tua hodie iudica, ipse sententiam perferre dignare per vltionem. Non ego quasi metuens de exilio fugere cupio, cum mihi pro tuo nomine nullum supplicium graue sit: sed vt multi a præuaricationis errore liberentur, cum præsentem viderint vltionem. His dictis, ecce repente Osius residens fastu quasi regalis imperij, cum sententiam conaretur exprimere, os vertit distorquens pariter & ceruicem, ac deforsum in terram eliditur, atque ilico expirauit. Tunc admirantibus cunctis, etiam Clementinus ille gentilis expauit, & licet esset iudex, tamen timens, ne in se simile supplicium indicaretur, prostrauit se ad pedes sancti viri, obsecrans vt sibi parceret, qui in eum diuinæ legis ignoratione peccasset, & non tam proprio arbitrio, quàm mandatus imperio. Inde est quod solus Gregorius ex numero vindicatum integram fidem

li. 5. c. 16.

De uiris
illustr.

k 2 habens,

li. 1. c. con-
tra Parme-
niam.

habens, nec in fugam versus est, nec passus exilium. Vnusquisque enim
timuit de illo ulterius iudicare. Haecenus S. Isidorus, Tamen diuus Au-
gustinus innocentem Osum & catholicum contra haereticorum calu-
nias astruit. Illud mirum, quum D. Hieronymus Gregorij mentionem
fecerit, tamen Osi non meminisse.

Ioannes Trittemius Osum ponit anno. 390. Sed arbitror illū Aeram
pro anno Domini accepisse, alioqui non constat ratio temporis.

in addito
ad Euseb.

Petrus Caesaraugustae Orator insignis docet. D. Hieronymus.

360

Mortuo Liberio S. Damasus ordinatur Ro. Pontifex, numero trigesi-
mus quintus. Fuit hic natus Vimarani oppido Portugalliae inter Du-
rium & Minium, tribus leucis à Bracara Augusta, sicut Bracarensis can-
tat ecclesia. Hic elegans habuit ingenium in componendis versibus. D.
Hieronymus huic sancto Pontifici fuit à libellis synodicis, atque in ere-
mum reuersus, multas ad illum dedit epistolas, inter quas vnam singula-
rem, cuius initium, Quoniam vetusto: in qua luculenter ostendit, quanto-
pere Sedem Apostolicam venerabatur. Vide Breuiarium Eborense à Re-
sendio nitori suo restitutum.

369

Sunt qui S. Damasum anno trecentesimo septuagesimo primo Ponti-
catum summum iniisse scribant, sed illi Liberio subrogant Felicem, qui
sedit anno vno, menses quatuor, dies duos. Verum hunc alij tanquam
Arianum inter Pontifices non ponunt.

Eodem anno Athanaricus electus est in Regem Gothorum siue Geta-
rum, à quo scriptores Hispanicarum rerum Gothorum Reges numerare
incipiunt. Sed Rodericus Toleranus & Alfonsus Burgensis episcopus in
hoc lapsi sunt, quod illius regnū ab anno trecentesimo quadragesimo ter-
tio auspiciantur, quū vel ipsis testibus sub Valente fuerit, nō Constantio.
Rectius igitur S. Isidorus, qui dicit hunc regnare coepisse aera. 407. anno
quinto Valentis, in quo tribus tantum annis ab Eusebij supputatione di-
scerepat, à qua vnico tantum anno differunt Chronica Regis Alfonsi De-
cimi, sicut & Lucas Tudensis. Hic Christianos crudelissime persecuta-
tus, plurimos barbarorum ob fidem interfectos, ad coronam martyrij
sublimauit, quorum tamen plurimi in Romanorum solum non trepidi,
velut ad hostes, sed certi quod ad fratres, pro CHRISTI confessione
fugerunt. Paulus Orosius.

li. 7. c. 19.

Floruit Gregorius Beticus Eliberitanus episcopus vsque extremam se-
nectutem, floruit, inquam, non solum doctrina & scriptis, sed etiam pu-
ritate vitae, ac fidei Catholicae, neque se vnquam Arianæ miscuit prauis-
tati. D. Hieronymus & Seuerus. Hic est ille Gregorius beatus, quem
Osius Cordubensis episcopus, episcopatu, quia ipsi communicare nol-
let, deturbare voluit, vt iam commemorauimus.

374

Eodem

Eodem tempore sub Valentiniano Principe claruit in Hispania Aquil-
lius Seuerus, de quo vide D. Hieronymum de Scriptoribus ecclesiasticis.

377

Corpus S. Firmini Pompelonensis ciuis & episcopi, reuelatum est
Saluio Ambianensium episcopo decimo tertio die Ianuarij, quo die su-
bito maximus calor factus est, & campi floruerunt, multisque miracu-
lishic dies insignis fuit. Ex Breuiario Pompelonensi.

Eodem anno secundum S. Isidorum, secundum vero historiam Tri-
partitam, cui Alfonsi Regis Chronica concinunt. 379. Gothi rebus
inter Athanaricum & Frigidernum (alij Fridigernum appellant) diuis-
is, mutuis se vulneribus attriuerunt. Sed dum Athanaricus rerum po-
titus, à Valente fidei Catholicae doctores postulat, Imperator Arianæ fau-
tor haereseos, missis sacerdotibus haereticis, eadem illos imbuit impieta-
te, qua nobilis illa Gothorum gens infecta fuit per ducentos tredecim
annos, hoc est, vsque ad tempora Recaredi Regis Catholici, qui à bea-
to Leandro veram fidem edoctus, in Toletana Synodo & publico Pa-
trum concessu, omnem haeresin abiurauit, & se ac suos Catholicae ortho-
doxae mancipauit fidei. Ex Sancto Isidoro.

Sed quomodo Gothi in Arianam impietatem seducti sunt, quan-
do hanc rem non satis accurate, atque aliqua ex parte, ne fideliter qui-
dem, scriptores Hispani tradidere, non abs re fuerit explicatius paulo
repetere. Gothi igitur à fide Catholica, quam profitebantur, Valentis
Imperatoris & Eudoxij Arianorum episcopi sollicitatione, in Arianam
perfidiam lapsi sunt ad hunc modum. Quum transito Istro ciuili in-
ter se bello conflictarentur in duas factiones diuisi, & Athanaricus Fri-
digernum vicisset: Frigidernus Romanorum, ad quos desciiuit, ope-
rurus Athanaricum vicit. Pro quo beneficio Valenti gratificari cu-
piens, cum suis omnibus dogma religionis ipsius amplexus est. Hac
in historia Tripartita. Theodoritus vero dicit, quod cum Gothi trans-
gressi Istrum, pacem cum Valente fecissent: Eudoxius suggessit Im-
peratori, vt ei Gothi communicarent, quia communio vnus dogma-
tis firmiorem faceret pacem. Quod consilium quum Valenti place-
ret, exegit à Gothorum ducibus, vt dogmatum quoque concordiam
retinerent. Illi vero negarunt se paternam posse mutare doctrinam.
Tum Eudoxius Viphilam Gothorum episcopum verbis pecuniisque
flectens, effecit, vt Barbari communionem amplecterentur Imperatoris,
dicens certamen esse verborum, non differentiam dogmatum. Huius
Viphilae magna erat apud Gothos autoritas & irrefragabilis, qui literas
Gothicas inuenit, ac diuinas scripturas in vernaculam illorum linguam
conuertit, D. Isidorus Gulphilam appellat, Hispaniae historiae viciose Gu-
dillam nominant.

li. 8. c. 13.
ibide, &
hist. eccle.
li. 4. c. 11.

k3 Valens

Valens Imperator instinctu dæmonis Necromantiam fecit, vt sciret de successu imperij, cui dæmon quatuor literas demonstrauit, Th. E. O. D. dicens hoc nomen post Valentem Imperij culmen accepturum. Vnde Imperator zelo ductus peremit multos, quos tyrannidem ambire iudicauit. Occidebantur itaque Theodori, Theodoti, Theoduli, & quicumque has literas in capite sui nominis habuissent: inter quos etiam Theodosius quidam vir fortis ex Hispania prouincia genus ducens, occisus est. Historia Tripartita.

lib. 7. c. 33

Hic est Comes Theodosius Theodosij Imperatoris pater, qui contra Firmum res nouas in Africa moliētem, & regnum vsurpantem cum exercitu missus, Mauros multis præliis fregit, ipsum Firmum coëgit ad mortem, & totā cum Mauritania Africam ad Imperatoris reduxit obsequiū. Postea verò inuidia & calumnia quorundam (ea nimirum, quam diximus) iussus apud Carthaginem interfici, baptizari voluit in remissionem peccatorū. At postquam sacramentum CHRISTI, quod quaesierat, adsecutus est, post gloriosam seculi vitam, etiam de vita aeterna securus, percussori iugulum vltro præbuit. Paulus Orosius.

li. 7. c. 19

Hoc anno secundum D. Hieronymum, secundum S. Isidorum, trecentesimo septuagesimo octauo, nimirum æra. 416. Gothi alios suis sedibus deturbare soliti, ab Hunnis pelluntur, quorum vim dum ferre nequeunt, transito Danubio Valenti Imperatori se dedentes, Thraciam habitandam accipiunt, sed seruitutis impatientes mox rebellant, ac Valentem bello superatum & iaculo vulneratum, in villula quadam, quò confugerat, supposito igni succendunt. Itaque iusto Dei iudicio ipsi eum vinum incenderunt, qui propter eum etiam mortui vitio erroris arsi sunt. Sanctus Isidorus, & Orosius. Sed Orosius dicit hoc decimo tertio anno Imperij Valentis factum, hoc est, anno Domini. 380. nimirum anno ab Vrbe condita. 1132. Sic enim omnino legendum, non. 1122. vt erat in libro, quo ego vsus sum, Cum Orosio consentit Tudensis.

381

Decio Aufonio Gallo & Olybrio Coss. Gratianus Augustus, quum afflictum & prope collapsum Reipublicæ statum videret, eadem prouisione, qua quondam legerat Nerua Hispanum virum Traianum, per quem Respublica reparata est: legit & ipse, atque Orienti præfecit Theodosium virum Hispanum ex prouincia Betica. Qui afflictam Rempublicam ira Dei, reparandam eiusdem misericordia ratus, CHRISTI fretus auxilio, Alanos, Hunnos, & Gothos formidatos maioribus, etiam Alexandro illi Magno populos, multis magnisque præliis vicit ac fudit. Paulus Orosius. Hoc loco in Prospero Aquitanico mendose legitur, Musonio & Olybrio Consulibus, pro Aufonio

382

in ipso

ibidem.

in ipso statim Chronici sui principio.

Hic Theodosius tam propter parentum nobilitatem, quàm propter fortitudinem propriam nominatissimus habebatur, & propter hanc causam inuidia parium iudicum fatigatus in Hispania morabatur, vbi & ortus fuerat & nutritus. Vnde illum euocatum Imperator Magistrum militum fecit, & cum exercitu ad Barbaros misit, in quibus ille tantam stragē credidit, vt Imperator, nisi missis, qui res actas inspicerent, credere nō poterit. Huic per somnium visus S. Melitius Antiochenus præsul Chlamydem dare Imperialem, & corona caput ornare. Histo. tripartita.

lib. 9. c. 40

De sanctitate & admirandis virtutibus Placillæ vxoris huius Theodosij vide Historiam tripartitam eodem libro, cap. 30. & 31.

Hoc tempore S. Paulinus in Hispaniam se contulit ex Italia, vitam monasticam professurus, vt quietius religioni vacare posset, fuit hic poeta non illepidus, & Romæ magnis perfunctus honoribus, vt ex Ausonio patet, cuius extant ad Paulinum epistolæ, & Paulini ad Ausonium. Hunc ego non leuibus coniecturis adducor, vt credam fuisse Paulinum illum Nolanæ ciuitatis episcopum, ad quem extat D. Hieronymi epistola de institutione Monachi, tametsi, Petrus Crinitus diuersum sentiat, nō dissimulans interim alios in hac esse opinione. Gregorius Gyraldus Burdigalensem fuisse dicit, & Pontium Paulinum appellat, atque opinionem Criniti sequitur, præterea dicit, quod Christianus factus, Diuo Augustino atque Ambrosio multum vsus est, quodque ab iis Barcinonem in Hispaniam missus, sacris initiatus est, quod magis opinionem meam auget.

Eodem anno Priscillianus Abulensis in Hispania episcopus ex Manichæorum & Gnosticorum dogmate hæresin nominis sui condidit. Prosper Aquitanicus, qui hoc loco in libris vulgo impressis mire deprauatus est, Sic enim legitur. Priscianus episcopus de Gallatia, qui locus ex Alcobacienfi codice sic restituendus est. Priscillianus episcopus de Gallecia. Nā quod Priscillianus, non Priscianus legendum sit, ex D. Augustino patet ad Quoduultdeum, vnde Prosperi verba desumpta sunt. Nam quāuis Abula, cuius episcopus Priscillianus fuit, in Gallecia nō sit, fieri tamen potest, vt Galleciam patriam habuerit. Certe quod Hispanus fuerit, non Galata, ex D. Hieronymo in epistola ad Ctesiphontem contra Pelagium ac D. Augustino patet. Idem affirmat clarissime D. Isidorus in etymologiis, Abylæ vero fuit episcopus, nō eius, quæ est Phœnices in Syria, vt in scholiis suis annotauit Erasmus: sed eius, quæ est in Hispania. Nam si vel in Gallatia, vt mendose legitur in Prospero, vel in Syria, vt inquit Erasmus, fuisset episcopus: ad Orientalem, non Occidentalem pertinisset ecclesiam, & in Constantinopolitano. 180. Patrum concilio, quod tunc celebratum est, non Burdegalensi condemnatus fuisset.

lib. 8. c. 50

Theodosius Theſſalonicæ grauitè ægrotans à Baſilio eiufdem ciuitatis epifcopo baptifmum ſuſcepit. Proſper Aquitanicus.

Hoc anno ſecundum Proſperum Aquitanicum, ſecundum Iſidorum anno trecentefimo octogefimo primo, nempe Aera quadringefima decima nona, hoc tamen vtrique cum Luca Tudenſi conuenit, quòd anno Theodoſij tertio, Athanaricus Gothorum Rex, iſto cum Romanis fœdere, Conſtantinopolin ad Theodoſium Imperatorem profectus, decimo quinto die quàm ab eo fuiſſet honorifice ſuſceptus, obiit. Gothi Imperatoris benignitate ac virtutibus allekti, illius ſe tradiderunt imperio. Iſidorus & Paulus Oroſius.

383

Anno Theodoſij quarto, Gothi indignum genere ſuo rati, parere Romanis, quorum ſæpe vires bello fregiſſent, abiecto in go Alaricum Regem creant. Iſidorus ac Tudenſis dicunt æra quadringefima vigefima factum, hoc eſt, anno trecentefimo octogefimo ſecundo. Rodericus Archiepiſcopus Toletanus, & illum ſequuti Alfonſus Carthaginenſis & Didacus Valera dicunt Gothos Romanis ſine duce proprio paruifſe viginti ſex, aut viginti octo annos. Sigebertus Gemblacenſis & Chronica Regis Alfonſi, quòd quatuordecim, in quo Iordanem ſequuti ſunt. Lucas Tudenſis, quòd ſeptem. Sed in hoc autore numerus æræ ita mendofus eſt, vt in argumentum trahi non poſſit. Ego Iſidorum ſequor, apud quem numerus annorũ Alarici, Proſperi, calculo Probe reſpondet. Hanc annorum differentiam ex eo natam arbitror, quod Rodericus Toletanus cõtra fidem hiftoriæ Athanarici regnum anno trecentefimo quadrageſimo tertio, hoc eſt, æra trecentefima octogefima prima cõepiſſe ſcribit, vt iam dictum eſt.

386

Damaſus Papa migravit ex hoc ſeculo, ſedit in Cathedra Petri octo decim annos, menſeis duos, dies decem. Petrus Antonius Beuter Tarraconenſem fuiſſe dicit, Marinæus Siculus Madritio ciuem adſcribit: ſed multæ, vt diximus, Hiſpaniæ eccleſiæ Vimaranenſem fuiſſe affirmant.

387

Damaſo ſucceſſit Siricius, cuius extat ad Himerium Tarraconenſem epifcopum epiftoſa decretalis, Apoſtolica doctrina & autoritate plena, quam iuſſit Carthaginenſibus, Luſitanis, Beticis & aliis finitimis epifcopis tranſmitti. Ea extat in priore Conciliorum tomo. In Proſpero pro Siricius, mendofe legitur Vriſinus.

Prifcillianus hæreticus, cum in ſynodo Burdegalenſi ſe damnandum intelligeret, ad Imperatorem ſeu potius tyrannum Maximum provocauit, auditusque Treneris ab Euodio præfecto prætorio, à Maximo gladio addictus eſt cum aliquot ſectatoribus, atque inter eos Matroniano (La-

388

tronia

tronianum alij vocant) Hiſpano, viro erudito, & in opere metrico veteribus comparando. Ex Proſpero Aquitanico & D. Hieronymo. Hos duos Prifcillianum dico & Marronianum, Petrus de Natalibus etiam in ſanctorum Martyrum (ſi diis placet) catalogum cooptauit, & quod indignius eſt, D. Hieronymi autoritate ſomnium ſuum voluit confirmare, quum ex D. Hieronymo conſtet impudentiſſimos fuiſſe hæreticos atque etiam ſpurciſſimos.

Eodẽ tẽpore floruit Ithacius Hiſpaniarũ epifcopus, cuius etiã in Prifcilliano meminit D. Hieronymus. Is librum ſub apologetici ſpecie addidit, in quo deteſtanda Prifcilliani dogmata & maleficiorum artiſ & libidinũ probra demonſtrauit. Idem cum Vriſatio ob mortẽ Prifcilliani, quẽ accuſauerant, eccleſiæ communionẽ priuatus, exilio condemnatus fuit atque ibi diem ſuum obiit. S. Iſidorus. Sigebertus Gemblacenſis dicit propterea communionẽ priuatos, quod epifcopi nefas eſſe ducerent, cuiuſcunq; modi hominem epifcoporum accuſatione necari.

Hunc Ithacium Ioannes Tritemius eundem eſſe aſſerit cum Idacio Hiſpaniarum epifcopo, qui Chronicon ſcripſit à primo Theodoſij Conſulatu, vſque ad annum quadringefimum nonageſimum, ſed fallitur. Siquidem Idacius in Chronico ſuo teſtatur ſe anno demum Honorij decimo, hoc eſt, anno Domini plus minus quadringefimo decimo ſeptimo, ad Deum eſſe conuerſum.

Erasmus apud D. Hieronymum in Prifcilliano pro Vriſatio legit Hylatium, ſed (pace tanti viri dixerim) hac in parte illi non aſſentior. Nam ſanctus Iſidorus, Sigebertus Gemblacẽſis, & Hermannus Contractus dicunt Vriſatium cum Ithacio ob accuſationem Prifcilliani communionẽ eccleſiæ priuatum, & exilio multatum, apud quos, ſi vllum fuiſſet in vocabulo mendum, non eſſet tanta lectionis concordia.

Eadem tempeſtate Tiberianus Beticus, quum à ſuſpitione Prifcillianæ ſe purgaſſet hæreſeos: tandem poſt cædem Prifcilliani & ſociorum, tœdio victus exilij, mutauit propoſitum, & canis reuerſus ad vomitum, filiam virginem Deo dicatam nuptui tradidit, vt autor eſt. D. Hieronymus, qui non minus vere quàm pie tribuit impietati, quòd quidam hoc tempore (præ dolor) nullo exemplo, nulla autoritate, ſed ſola impietate huius quoque dementiæ ſuggeſtrice pietatem mentiuntur.

ibidem.

Sed vnum tantum hæreſiarcham, & paucos aliquot illius ſectatores in Hiſpania eſt inuenire: nunc videamus, qui floruerint id temporis in eadem, viri vere catholici.

Lucinius Beticus vir nobilis ac pius, qui D. Hieronymi ſodalitium ſuis opibus iunuit, quique ſex notariis ſeu librariis ſcriptoribus Bethlehẽmiſis, omnia D. Hieronymi opera deſcribi ſibi curauit. Cuius extat.

D. Hiero

D. Hieronymi epitaphium ad Theodoram uxorem, sed quæ ab illo sororis habita sit loco.

Abigaus presbyter, quem de cæcitate consolatur D. Hieronymus.

Abundius Auitus presbyter, qui epistolam Luciani viri sancti de reuelatione corporis S. Stephani ad omnes ecclesias missam, latino sermone transtulit. Gennadius. Ad hunc quoque scripsit D. Hieronymus. Imo vero duos Auitos ciues suos, eodem tempore viros eruditos, ponit Paulus Orosius in epistola ad D. Augustinum de errore Priscillianistarum & Origenistarum.

Olimpus Hispanus episcopus, qui scripsit aduersus eos, qui naturam & non arbitrium in culpam vocabant, Gennadius.

Audentius episcopus magnus & strenuus aduersus omnes hæreticos fidei propugnator, scripsit aduersus Manichæos, Sabellianos & Arianos & præcipue contra Photinianos. Gennadius. Hunc ego ex diuo Alfonso colligo episcopum fuisse Toletanum, numero octauum, vnde id concilium, paulo post in primo concilio Toletano latius explicabo.

Vigilantius natione Gallus, patria, vt ex D. Hieronymo Colligitur, Pompelonensis, Barcinonensis parrochiæ presbyter, in sanctorum martyrum reliquias, & sacerdotum castitatem furiose debacchari cœpit. Cuius deliramentis ac venenatis dictis D. Hieronymus Riparij ac Desiderij Hispanorum presbyterorum rogatu, magno zelo & feruore fidei respondit. Quæ epistola non mediocriter dabit antidotum, aduersus quorundam nostri temporis in sanctos Dei seruos blasphemias, in quibus Vigilantius, aut illo antiquior Eunomius, velut alter Euphorbus, renatus videtur. Quasi vero D. Basilii, Gregorius Nazianzenus, Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, Prudentius, Gregorius & alij eiusdem ordinis, qui reliquias sanctorum maximo cultu venerandas esse, non minus exemplo quam scriptis testati sunt, imo vniuersa hæcenus ecclesia diuino destituta præsidio delirauerit: ipsi soli, si diis placet, nunc tandem acceperint spiritum sapientiæ & intellectus. Sed nihil mirum in seruos Dei contumeliosos esse, quum in Dominum ipsum & sanctissimam ipsius sponsam ecclesiam nihilo modestius sese gesserint. Vigilantij meminit & Gennadius.

Ad hunc vsque annum D. Hieronymus prosequutus est opus suum de scriptoribus ecclesiasticis, nimirum vsque ad annum Theodosij decimum quartum, vt ipse testatur, & etiam Sigebertus Gemblacensis. Quod opus dedicauit Dextro Barcinonensi, Præfecto prætorij Principis Theodosij, & Paciani Barcinonensis episcopi, de quo superius loquuti sumus, filio, vt ait Raphaël Volaterranus. Hieronymus huius Dextri meminit in eodem opere, & ait omnimodam scripsisse historiam, sed nihil addit, vnde constet eundem esse, cui opus dedicatum est.

Eodem

Eodem tempore Prudentius Poëta Lyricus in Hispania claruit, & in Reipub. Romana, variis perfunctus honoribus, mundanarum rerum pertæsus, totum se ad scribendas vario carmine res ecclesiasticas contulit. Quem tanti fecit ecclesia, vt aliquot illius hymnos in diuinis officijs cantari sanxerit.

395 Theodosius Honorium filium natu minorem, in eodem loco, quo Arcadium prius, Cæsarem creat. Prosper Aquitanicus. Nam postea quam imperium consortis habere cœpit, senior Augusti retento nomine, ad consortium allecto Cæsaris nomen tribuebat, qui tamen Augustali maiestati, vt superiori deferret, erantque Cæsares, quasi designati Augusti, vt nostra tempestate electi Reges Romanorum, quemadmodum luculenter, & erudite præter alios annotauit, L. Andreas Resendius in scholiis suis in Vincentium Leuitam & martyrem, cuius passionem & translationem duplicem carmine, vt diximus, heroico celebrauit.

397 Theodosius post multas & eas insignes Deo duce aduersus varios tyrannos victorias, de quibus vide Paulum Orosium: post poenitentiam Thessalonicensis crudelitatis Mediolani sub Diuo Ambrosio, vt vere catholicum Principem decebat, actam, de qua consule D. Augustinum: quum iam septendecim regnasset annos, vt ait Iornandes, moritur Mediolani. Hunc Iornandes dicit Thessaloniæ ab Anatholio Sancto episcopo baptizatum, admodum ecclesiæ religiosum enituisse propagatorem, Reipublicæque defensorem eximium. Corpus defuncti Constantinopolim allatum, ibique sepultum.

Arcadius & Honorius imperare cœperunt: Hic in Occidente, ille in Oriente. Fuerunt hi quidem, vt autor est Claudianus, in Hispania nati, sed foris educati.

398 Paulus Orosius Hispanus, Diui Augustini discipulus & elogio Diui Hieronymi commendatus, hoc tempore claruit, qui scripsit aduersus calumniatores Christiani nominis, qui dicebant defectum Reipub. Romanæ CHRISTI doctrina inuectum, libros septem hortatu D. Augustini, in quibus totius penè mundi temporis calamitates & miseriae ac bellorū inquietudines replicans, ostēdit magis Christianæ obseruatiæ esse, quod contra meritum suum res Romana adhuc duraret, & pace cultura dei pacatum retineret imperium. Gennadius. Prosequutus est vero hanc historiam, ab initio mundi vsque ad tempora Vualia Gothorum Regis.

Fuit autem Paulus Orosius non Cordubensis, vt opinatur quidam, sed potius Tarraconensis, vt ait Raphaël Volaterranus, & ex ipsius

historia

De regno
& tempore
success.

historia colligere licet, vbi loquitur de Germanorum in Hispaniam sub Gallieno irruptione. De Orosio scribit adhuc modum Beatus Augustinus ad D. Hieronymum. Venit ad me religiosus iuuenis, catholica fide frater, etate filius, honore compresbyter, noster Orosius, vigil ingenio, paratus eloquio, flagrans studio, vtile vas in domo dñi esse delideras.

Hic Orosius a Beato Augustino ad Diuū Hieronymum missus pro discenda animæ ratione, rediens reliquias Beati Stephani primi martyris tunc nuper inuentas, primus intulit Occidenti. Gennadius.

Gothi in Alaricum & Ragadaifum diuisi, mutuis sese lacerat credibus, sed postea in Romanorum excidium conspirantes, deprædari Italiam cõmuni consilio institunt. S. Isidorus, & Lucas Tudensis. Sed addit S. Isidorus: quod anno Arcadij & Honorij quarto, atque ita conspiratio ista in annum quadringentesimum incidit.

Arcadius & Honorius, ne non per omnia religiosissimo patri similes essent, per totum mundum, quã Romanum patebat imperium, idolorũ templa dirui ac solo adæquari præceperunt. Sigebertus.

Tempore Arcadij & Honorij Flauio Stilicone Consule, celebratum est Toleti primum concilium a. 19, episcopis, presidente Patrono episcopo, contra hæresin Priscilliani, in quo constitutum est, vt sacerdotes Hispaniæ vitieret in perpetuo celibatu. De cuius Cõcilij capite. 21. (quoniã scrupulus iste mouetur in priore tomo Cõciliorũ Coloniae impressorũ) hoc mihi videtur, non esse propriũ huius cõcilij, sed ab aliquo huius cõcilij actis assutum, propterea quod idẽ tractaret argumẽtũ. Quod patet, quia concilium illud, vnde hoc caput translatum est, Leonis Papæ iussu, quadraginta plus minus post annis per S. Turibium Asturicensem episcopum celebratum est, cuius episcopi nomen inter episcopos huius Toletanæ synodi nõ adscribitur, cũ tamen ipsius in illo concilio iussu Leonis celebrato, præcipua fuerit autoritas, vt ex epistola decretali Leonis Papæ constat, quæ in priore extat Conciliorum tomo.

Inter episcopos, qui subscripserunt huic concilio, nominatur Asturius, quem ego Toletanum fuisse præfulem arbitror, cui reliquæ sanctorum martyrum Iusti & Pastoris reuelatæ diuinitus fuerunt. Sed præstat ipsius S. Alfonsi de eo verba recensere, ex quibus hanc concepi opinionem. Dicit igitur ad hunc modum. Asturius post Audentium in Toletana vrbe sedis metropolis prouinciæ Carthaginis Pontifex successor, vir egregius adsignans opera virtutum plus exemplo viuendi, quàm calamo scribentis. Hic et sacerdotio beatus & miraculo dignus. Quia quibus iungeretur in cœlo, eorum terreno reperire membra meruit in sepulchro.

Nam cum sedis suæ sacerdotio fungeretur, diuina dicitur reuelatione cõmonitus, Complutensi sepultos municipio, quod ab vrbe eius ferme sex

agesimo

agesimo miliario situm est, Dei martyres perscrutari. Qui concitus ad currens, quos et tellus aggeris & obliuio temporis prefferat, in lucem & gloriam terrenæ cognitionis prouehendos inuenit. Quibus repertis redire ad sedem renuens, seruitute simul & assiduitate sanctis innexus, diem clausit extremum. Cuius tamen sedem donec vixit, nemo adiit. Inde, vt antiquitas fert, in Tolero sacerdos nonus, & in Compluto agnoscitur primus. Hactenus S. Alfonsus, ex cuius verbis, præter alias coniecturas, quas breuitatis causa missas facio, colligo & Audentium, cuius superius meminimus, Toletanum fuisse pontificem, & hunc Asturium, de quo loquitur S. Alfonsus, huic primo Toletano interfuisse concilio. Ego quid sentiam, exposui, paratus cedere, si quis certius aliquid attulerit.

Hoc cõcilium Toletanũ alij anno quadringentesimo septimo ponunt. Ratio diuersitatis ex ipsius concilij titulo nascitur. Scribitur enim celebratum Stilicone Cõsule, sed nõ declaratur, vtrum fuerit priore an posteriore consulatu. Bis enim Consul fuit, anno quadringentesimo secundo & quadringentesimo septimo, vt ex Prospero Aquitanico & Aurelio Cassiodoro constat.

Anno Arcadij & Honorij decimo, Ragadaifus Gothorum Rex, genere Scythæ, cultũ idololatra, cum ducentis armatorum milibus Italiam populabundus ingreditur, spondens se Christianorum sanguine dijs suis litaturum, si victoriam illi concederent. Sed exercitus eius in Fæslanorum mõtium verticibus interclusus à Stilicone Romanorum duce & Consule, fame magis quàm ferro consumptus est, ipse demum Ragadaifus captus & interfectus. S. Isidorus.

Tanta multitudo captiuorum Gothorum fuisse dicitur, vt vilifimarum pecudum modo, singulis aureis passim greges hominum venderentur. Paulus Orosius, qui hanc Gothorum cladem copiosius describit.

Huius Regis in Italiam cum tam numerosis copiis aduentis magno timore Romam concussit, & concursum excitauit Paganorum clamitantium, hostem esse cum virium copia, tum maxime deorum præsidio vincendum: potentem autem urbem ideo destitutam & mature perituram, quia Deos & sacra perdiderit, magnis querelis vbi que agebatur, & continuo de repetendis sacris celebrandisque tractabatur. Quorum vt blaphemiam reprimerent, D. Augustinus doctissimos illos & omni pietate refertissimos de ciuitate Dei libros conscripsit, & Orosius Hormestam suam. Ex Paulo Orosio & Sigeberto,

410

Vandali, Alani, Sueui, relictis Galliis, quas per annos aliquot misere

sere

fere depopulati fuerant, Hispanias inuadunt, biennio ante Romam duce Alarico Gothorum rege captam, teste Paulo Orosio, quem hac in parte sequor, quippe Hispanum autorem, & qui testis huius rei fuit ocularus. Prosper Aquitanicus & Cassiodorus, sequenti anno Hispaniam à Vandalis occupatam scribunt, nempe anno Honorij secundo. Idem dicunt Seuerus & Idacius, sed addunt, quod æra quadragesima quadragesima septima, hoc est, anno Domini quadringentesimo nono, & dicit Idacius, quod quarto idus Octobris: D. Isidorus, quod æra quadragesima quadragesima sexta, hoc est, anno Domini quadringentesimo septimo. Idem dicit alio in loco, quod Honorij anno decimo quinto, sed hoc intelligendum est de iis annis, quibus Honorius cum Arcadio fratre imperauit, qui est secundus annus Honorij cum Theodosio Arcadij filio, atq; ita cum Prospero Aquitanico & Cassiodoro cõcordat.

Imperabat tum Vandalis (Vandilos appellat Procopius) Gundericus, Suenis Hermericus, Alanis Resplandianus.

Procopius ait primum Vandilorum in Hispania regem Gogidiscum appellatum, & addit eos cum Honorio Imp. conuenisse, vt sedes in Hispania haberent, minime tamen ceteris habitatoribus nocentes, neque præscriptioni iure vti vllò vnquam tempore possent. Quem Procopius appellat Gogidiscum, Nicephorus vocat Modigiscum, & eum ait in Hispania mortuum.

Honorius Alarico Gothorum rege pro pace optima, & quibuscunq; sedibus suppliciter ac (vt ait Orosius) simpliciter orant iinito cum Senatu consilio, vt Gothos Italia expelleret, Gallias Hispaniasque, quas iam penè perdiderat, concedit.

Qua donatione sacro oraculo cõfirmata, quã ad concessas sibi Gallias Alaricus proficisceretur, Stilico, qui filio suo Eucherico Christianæ fidei infestissimo hosti captans imperium, res Romanas quàm maxime turbare studebat, die sancto paschæ in Gothos necopinantes ex insidiis Saulo Hebræo duce irruit, ac primo impetu victor, postea à Gothis turpiter victus est in Alpibus Cocciis, Ex Procopio & Sigeberto.

Proinde Alaricus hac perfidia exasperatus ac vindictæ cupidus Italiam repetit, Romam obsessam magno impetu capit Calendis Aprilis, ac de prædatus urbem, omnia ferro ac flammis miscet. Sacris tamen locis, & iis, qui ad ea confugerant, vim belli abstinet, & si quid ex locis sacris ab aliquo sciret asportatum, magna cum reuerentia iubet restitui, testatus se cum Romanis bellum gerere, non cum Sanctis & Apostolis Dei, vnde & multi pagani Christianis se miscentes, Christiani nominis prætextu salutem sibi pepererunt. Hæc omnia latissime simul & elegantissime describit Orosius. Sed liber, quo ego sum vsus mendosus est. Ait enim

irruptio

In historia Goth.

lib. 3. de bel. Vandi

412

irruptionem vrbs ab Alarico factam anno ab vrbe condita. 1174. cum legendum sit. 1164. vt constet ratio temporis, quemadmodum etiam legitur in codice manu scripto & libris emédatis impressis, quod obiter admonitum volui, & ita habet Beda, sed addit quod nono Calendas Septembris, quod opinor errore librorum factum.

Alaricus triduum vrbs direptioni immoratus Roma discessit, & per Campaniam ac Lucaniam simili clade peracta, in Africam cum opibus totius Italiæ nauigãs, facto naufragio in Sicilia rursus eiectus, paucis post diebus Cõsentia rebus excessit humanis. Ex Iornade & Sigeberto.

Regnavit secundum aliquos. xxv j. annis, secundum Beatum Isidorum. xxvi j. sepultus à Gothis superbo monumento in auleo fluuij Barentini prope eandem ciuitatem, quem fluuium hac de causa deriuauerunt, aquis denuo in locum suum reductis, sed ne locus aliquando posset cognosci, fossores omnes ad vnum interemerunt. Iornandes.

413

Gothi Athaulphum Alarici consanguineum, & forma ac mente conspicuum, Regem creant. Qui suscepto regno Romam reuersus, si quid remanserat, more locustarum abrasit, nec tantum priuatis diuitiis Romam spoliavit, sed etiam publicis, Imperatore Honorio resistere non valente. Iornandes.

Hic in animo habuit, oblitterato nomine Romano, solum omne Romanam Gothorum imperium facere, & Romam Gothiam appellare. Verum multa experientia doctus, Gothos propter effrenatam barbariẽ legibus parere nullo modo posse, sine quibus nulla Respublica cõstare potest, gloriam potius ex restituendo in integrum augendõque Romano nomine quæsiuit, vt haberetur Romanæ restitutionis autor, qui non potuit esse immutator. Paulus Orosius

Eodem anno Gogidiscum, quo Rege Vandali Hispaniam ingressi sunt, autore Procopio, mortuum, & ei Gundericum substitutum scribit Sigebertus Abbas, quamuis apud illum Modigiscus pro Gogidiscus, de quo nomine iam diximus, legitur. D. Isidorus præcedenti anno ponit, Chronica Hispana sequenti.

Hoc quoque anno Constantinus tyrannus per Constantium Comitem Honorij Imperatoris ducem, apud Arelatum occiditur.

Hic Constantinus, apud Britannias occiso Gratiano tyranno, ex infima militia, sola specie nominis, sine merito virtutis electus, continuo in Gallias transit, vnde iudices in Hispanias misit, quos prouincia obedienter accepissent, Didymus & Verianianus (Seuerianum alij appellant) fratres nobiles ac locupletes patriam suam propriis impensis & clientelis tueri, & iusto Imperatori conseruare aduersus tyrannos conati sunt, atque Pyrenæi claustris occupatis, eos Hispania prohibere. Aduersus hos Constantinus tyrannus filium suum Constantem

In lib. rer. Gothi.

ibidem.

li. 7. cul.

ex mo-

ex monacho Cæsarem factum cum barbaris quibusdam militibus, qui Honoriaci dicebantur, in Hispanias misit. Hinc, ut ait Orosius, apud Hispanias prima mali labes. Nam barbari milites, occisis fratribus iam dictis, occupatis Pyrenæi claustris, in precium victoriae prædandi licentiam consequuti, illecti præda & abundantia regionis, quo magis impunitum scelus foret, atque ipsis plus liceret, prodita Pyrenæi custodia, quæ ipsis erat commissa, barbaras gentes, quæ per Gallias vagabantur, Hispaniis immittunt, seque ipsis adiungunt. Atque ita Vandali, Alani, & cæteri barbari, sicut superius diximus, in Hispaniam venere. Ex Orosio.

li. 7. c. 28.

Antonius Sabellicus affirmat, fratres illos Didymum & Seuerianum Palentinos fuisse, ac proinde Palentinos primos omnium hostiliter fuisse captos & afflictos, Toletum frustra tentatum, Olisiponenses auro pacem redemisse.

cap. sequē.

Hunc Constantem Geruntius comes suus apud Viennam Gallie occidit. Idem. Cum ex Hispania reuertisset, ut ait Paulus Aemylus.

Maximo tyrano in Hispania regnum ablatum, sed vita concessa, eod quod modestia humilitatis affectati imperij inuidiam non merebatur. Prosper.

414

Eodem anno Athaulphus Gothorum Rex, Placidiam Theodosij Magni filiam, & Honorij sororem, quam Gothi Romæ ceperant, in Foro Iulij ciuitate Aemylie matrimonio sibi iunxit, ex qua nullam prolem sustulit, & relicta Italia in Gallias transit. S. Isidorus & Iornandes.

Hispania per biennium Barbarorum gladio ac direptionibus, fame, peste, morsibus bestiarum grauiter vexata. Sigebertus post Orosium,

Barbaræ gentes post graues rerum atque hominum vastationes, & magnos cruentosque discursus, habita sorte, Hispaniarum possessionem inter se distribuunt. Alani Carthaginensem prouinciam & Lusitaniam sortiuntur: Pars Vandalorum, qui Silingi dicebantur, Beticam insedere. Reliqui vero Vandali cum Suenis Galleciam occupauere. Partim ex Orosio, partim ex Seuero, qui dicit hæc contigisse biennio post captam Romam. Sola Celtiberia mansit in fide & potestate Romanorum, defendente & obtinente Constantio Patritio. Chronica Regis Alfonsi.

415

Resplandiano Alanorum Regi defuncto successit Atax. Chro. Hisp.

Hoc anno secundum Gregorium Holoandrum, secundum alios anno 413. Innocentius Papa epistolam scripsit ad episcopos in Toletana Synodo congregatos. Cuius concilij in libris conciliorum nulla fit mentio, unde constat plura Toleti celebrata concilia, quam quæ vulgo extant, & numerum, qui in libris Conciliorum reperitur, intelligendum de iis, quæ sunt diuulgata, non de celebratis. Neque quisquam hanc epistolam tempore primi concilij Toletani scriptam credat. Nam nihil in eo constitutum est eorum, quæ hac epistola Decretali præscribuntur.

416

Athaulphus

Athaulphus Rex, qui Placidie vxoris probate religionis foeminae con filiis delinitus, Honorio ut leuiro deferens, relicta illi Italia, in Gallias se contulerat: misertus calamitatis Hispanorum, quam à barbaris nationibus patiebantur, in Hispaniam obuiam tantis malis iturus profectus, Barcinone à suis inter familiareis fabulas est interfectus. Iornandes & Orosius. Sed Iornandes addit illum tertio anno, postquam Gallias Hispaniasque domuisset occubuisse, ilio perforato gladio Vernulfi, de cuius solitus erat ridere statura.

Idacius scribit Athaulphum Narbone Placidiam vxorem duxisse, & inde à Constantio Patritio pulsum, Hispanias petiisse.

Petrus Antonius Beuter autor est, illum Barcinone cum sex filiis, quos ex alia ante Placidiam coniuge susceperat, occisum, & monumento eius hoc inscultum Epitaphium.

BELLIPOTENS VALIDA NATVS DE GENTE GOTHORVM
HIC CVM SEX NATIS REX ATHAOLPHE IACES.
AVSVS ES HISPANAS PRIMVS DESCENDERE IN ORAS
QVEM COMITABANTVR MILIA MVLTÀ VIRVM.
GENS TVA TVNC DEMVM NATOS ETTE INVIDIOSA PEREMIT
QVEM POST AMPLEXA EST BARCINO MAGNA GEMENS.

Sed quintus versus claudicat, forte superest demum, quod obiter ad monendum duxi.

Athaulpho successit Segericus (D. Isidorus Siericum appellat, nisi mendosus sit liber) qui cum itidē iudicio Dei ad pacem pronus esset, suorum fraude peremptus, mox vitam cum regno reliquit. Orosius & Iornandes apud quem opinor corrupte Regericum pro Segericum legi.

de reb. Gotho.

Athaulphus regnavit annos sex.

Segericum Rodericus Toletanus & illum sequutus Alfonso Carthaginensis vno anno regnasse scribunt. Sed Paulus Orosius, Iornandes, S. Isidorus, mox ut regnare coepit, occisum affirmant. Sigebertus Abbas Toletano subscribit. Prosper Aquitanicus & Seuerus Segericum hunc inter Vesogothorum reges non ponunt, propter breuitatem temporis, quia videtur regnum iniisse, non possedisse. Quapropter Vualliam Athaulpho subrogant. Sed Prosper Aquitanicus hoc loco mire deprauatus est, hoc pacto restituendus ex Alcobacienfi codice antiquo.

Athaulphus Gothorum Rex à quodam suorum vulneratus interiit, regnumque eius Vuallia, perēptis, qui idem cupere intelligebantur, inuasit.

Sequenti quoque annotatione in eodem, quanquam pro quamque, & Gallia pro Vuallia mendose legitur.

L Vuallia

in fine.

Vuallia Rex à Gothis ad hoc creatus est, vt pacem cum Romanis in- 418
fringeret, ad hoc ordinatus à Deo, vt pacem cõfirmaret. Paulus Orosius.

Hunc viginti duos regnasse annos, testes sunt Hispanorum Annales
vernaculo sermone conscripti iussu Regis Alfonsi, atque ita esse, facile ex
Prospero Aquitanico ac Paulo Orosio colligitur. Quanquam Archie-
piscopus Toletanus, & illum per omnia imitatus Burgenfis, tres tantum
annos regnasse, scribant, quos ego S. Isidori parum emendatis exempla-
ribus deceptos arbitror, apud quem idem legitur, sed non dubium quin
mendose, idque ex Luca Tudensi satis constat, qui S. Isidori vestigijs ita
inheret, vt eadem ferme verba referat. Sed & Tudensis rursus ita depra-
uatus est, vt facile restitui non possit. Simili modo vitiose legitur hoc lo-
co in Sigiberto Gemblacensi, annis duobus pro viginti duobus, quod ex
ipso libro manifestius est, quàm vt probandum sit.

Hic Placidiam Theodosij Magni filiam honorifice apud se honeste
que habitam, Honorio fratri pacem ipsius expetens reddidit, quæ Con-
stantio Comiti nuptui tradita Valentinianum peperit Honorij successo-
rem. Paulus Orosius, Prosper, & Sigebertus.

Eodem anno Paulus Orosius à D. Hieronymo ad S. Augustinum
responsa de animæ ratione referens, reliquias S. Stephani cum historia in-
uentionis in Africam attulit. Sigebertus.

Vuallia cum Honorio Imperatore pacem pepigit, & Romanæ securi- 429
tati periculum suum obtulit, vt aduersum cæteras gentes, quæ per Hispa-
nias consedissent, sibi pugnaret, & Romanis vinceret. Quo tempore
& Alanorum, Vandalorum, Sueuorumque Reges Honorio Imperato-
ri ad hunc scripserunt modum. Tu cum omnibus pacem habe, omnium
que obsides accipe, nos nobiscum confligimus, nobis perimus, tibi vin-
cimur: immortalis vero quæstus erit Reipublicæ tuæ, si vtrique perea-
mus. Orosius.

Isidorus Senior Cordubensis episcopus, scripsit ad Paulum Orosium, 420
claruitque sub Honorio. Ioannes Trittemius & Petrus Messias.

Eodem anno Idacius scriptor Hispanus ad dominum couersus est, vt
ipse de se testatur. Hic postea fuit, vt inquit Sigebertus, Lemicæ Hispa-
niarum vrbis episcopus, & Chronicon scripsit à primo Theodosij con-
sulatu vsque ad annum quadragesimum nonagesimum, quod auspica-
tur à diuo Ioanne Chrysofomo. Sed nomen vrbis, cuius dicitur fuisse
episcopus, neque in concilijs antiquis, neque vsquam alibi inuenire po-
tui. In Alcobaciensi codice antiquo dicitur Idacius Galleciæ episcopus.
Proinde suspicor in Sigiberto legendum, Lamecæ Hispaniarum vr-
bis episcopus. Nam & episcopatus Lamecensis per antiquus est, vt ex

concilijs

concilijs patet, & ea Portugalliæ pars olim Galleciæ tribuebatur. Sed hoc
ego in aliorum iudicio relinquo.

Eodem anno Vuallia à Constantio Patritio etiocatus, Alanis & Van-
dalis, qui Lusitaniam & Beticam tenebant, bellum infert. Seuerus.

421

Vualia Alanos, qui Vandalis & Sueuis dominabantur, in eas redegit
angustias, Atace Rege ipsorum cæso, vt pauci, qui cladi superfuere, Gun-
derico in Gallecia Vandalorum Regi se iunxerint ac subiecerint. Fuit ve-
ro hoc prælium apud Emeritam, vt autor est Sabellicus. Idem extinxit &
Vandalos Silingos, qui Beticam occupabant. Ipse confecto Hispaniensi
bello, cum classe traicere in Africam parat, in freto Gaditano grauissima
iactatus tempestate, memor illius sub Alarico naufragij, cœpto destitit, &
Hispania relicta, Gallias repetiuit. Vbi ab Imperatore ob res bene gestas
secunda Aquitania (ita etiam in Prospero legendum teste Alcobaciensi
codice) & ciuitatibus aliquot vicinis donatus est, hoc est, à Tolosa vsque
ad Oceanum, vt inquit Idacius. Ex S. Isidoro, & Seuero. Huius rei me-
minit & Sidonius Apollinaris.

Hoc anno, id est, ara. 459. S. Isidorus partitionem possessionis Hi-
spaniarum inter Vandalos, Alanos & Sueuos factam scribit, quam nos
anno. 415. posuimus, sed suspicor in Isidoro numerum esse vitiatum.

Vsque ad hunc annū Paulus Orosius prosequutus est historiam suam,
hoc est, vsque ad annum mundi. 5618. vt ipse in fine sui operis testatur.

422

Alani indomiti, nec alieni patientes imperij, à Gunderico, cuius se fidei
tradiderant, desciscunt, & Carthaginensem prouinciam ac Lusitaniam
repetunt, & sine Rege terras eas incolunt, vectigales tamen Romanis.
Chronica Regis Alfonsi,

Ab Alanis Alanqueram patriam suam dictam non inscite putat Da-
mianus à Guoës, dictam vero Alanqueram corrupto vocabulo pro Alan-
kerquam, hoc est, Alanorum phanum, ea vrbs Romanis olim dicebatur
Ierabrica, vt Resendus arbitratur, cuius opinio ex Antonini Pij itinera-
rio probe constare videtur.

Idem Gothis misti Gothalanæ nomen dederunt prouinciæ, quæ
nunc Cathalonia dicitur, vt autor est Raphaël Volaterranus, sed vero
propior videtur Beati Rhenani opinio, qui Cathalaniem dictam scri-
bit ab Alanis, & Catthis, qui cum Alanis iuncti in eam Hispaniæ partem
proruperunt.

423

Inter Gundericum Vandalorum Regem, & Hermericum Sueuorum,
quem alij Ermanaricum, Idacius Ermigarium appellat, dissensione orta,
Sueui à Vandalis in Narbasorū montibus obsidentur. Seuerus. Quan-
quam in Seuero Sulpitio est, in Erbasorum montibus. Ego tamen apud
Ptolomæum Narbasos inuenio.

L 2 Constantius.

In panegy.
Antemij
Augusti.

lib. I. rer.
Germa.

Constantius Comes ob egregia in Remp. merita in societatem imperij ab Honorio coopatur. Prosper Aquitanicus.

Vandali omiffa Sueuorum obfidiōe, relicta Gallecia, in Beticā tranſierunt. Seuerus. Sed prius Balearicas Tarraconenſis prouinciæ inſulas (Maioricam & Minoricam hodie appellant) deprædatus eſt, & Carthaginem Spartariam euertit, deinde exercitum in Beticam duxit. S. Iſidorus. Aliqui anno. 427. factum dicunt.

Mortuo Constantio Imperatore miſſus eſt exercitus ad Hispanias contra Vandalos duce Craſtino, (Caſtinum conſtanter appellat codex Alcobaciensis) qui dux Bonifacium virum bellicis artibus præclarum, inepto & iniurioſo imperio ab expeditionis ſuæ ſocietate auertit. Nam ille periculoſum ſibi atque indignum ratus ſequi, quem diſcordem ſuperbientemque expertus eſſet, celeriter ſe ad portum vr̄bis, atque inde ad Africam proripuit. Quæ res Reip. multorum laborum initium fuit. Proſper.

Gundericus Vandalorum Rex Balearibus inſulis diſpoliatis, & euerſa Carthagine, ducto in Beticam exercitu, Hiſpalim diruit, & omnia cæde ac prædis miſcet. Sed dum auctoritate Regiæ poteſtatis irreuerenter manus impias in Baſilicam diui Vincentij martyris vellet extendere, repente Dei iudicio in foribus templi dæmone correptus interiit. Idacius & S. Iſidorus, & Seuerus.

Iornandes in literas miſit Gogidiſco Vandalorum Regi dios ſucceſſiſſe filios Gontharim, quem nos Gundericum diximus, & Gizerichum, illum ex matrimonio legitimo, hunc nothum, cui quod eſſet armorum peritus, & frater adhuc puer, rerum ſumma delata eſt. Gontharim quidam putant à fratre interfectum: ſed Vandali illum dicunt in Hispania à Germanis (Sueuos, opinor intelligit) captum, paloque infixum, iam in Africa Gizerichio res gerente. Cæterum cum Idacius, Seuerus, S. Iſidorus, Lucas Tudenſis, Alſonſus Rex cognomento Sapiens contrarium ſentiant, eos potius ſequendos duxi. Nicephorus quoque Gontharin appellat, quem nos hic Gundericum dicimus.

Defuncto Gunderico ſuccedit Gizericus ſiue, vt Iornandes appellat, Gizerichus, quem Idacius Gayzaricum nominat. Regnauit hic ſecundum S. Iſidorum & Lucam Tudenſem quadraginta annos: ſecundum Sigebertū & Chronica Regis Alſonſi quadraginta octo. Sunt qui Gizericum appellant.

Hoc anno Proſper Aquitanicus dicit Vandalos à Gothis excluſos, ex Hispaniis in Africam tranſiſſe, de qua re paulo poſt dicemus. Cum Proſpero contordat Caſſiodorus.

Eodem tēpore Hierio & Ardabure Coſſ. Valia ſiue Vuallia cōtra Vandalos fines ipſius, hoc eſt, Hispaniam prædis vaſtateis, monet exercitum.

Iornandes

432 Iornandes. Idem dicit Sigebertus, ſed biennio poſt factum dicit, nempe anno. 452. Atque ita Vuallia bis oppugnauit Vandalos.

433 In Hispanis viginti ferme hominum millia contra Vandalos pugnantium caſa, inquit Sigebertus. Siquidem illi alioqui natura feroces Rege iuuenē ac bellicoſo freti, magnam in hoſteis ædiderē ſtragem. Chronica Regis Alſonſi. Sed Gizericus partim à Bonifacio Comite, Aëtij fraudulentis conſiliis à Rep. alienato, inuitatus, partim Gothorum odia ueritus, cum Vandalis & omnibus eorum familiis in Africam traiecit, & eam prouinciam miſeris modis adflixit. Sigebertus.

Traiectus vero Vandalorum in Africam fuit menſe Maio, vt inquit Idacius.

Vandalis in Africam tranſlatis ſoli in Hispania Sueui rerum potiti ſunt. Quorum Rex Hermericus hoc anno in magnum & longum incidit languorem, quo per ſeptem annos continuato, tandem conſumptus eſt. Ita S. Iſidorus, ac Tudenſis, & qui præterea de rebus Hispaniæ ſcripſerunt. Sed Idacius autor eſt, prædantem Luſitaniam, quum haud procul Emerita Sanctæ Martyri Eulaliæ iniurias inferret, vltione diuina peremptum.

Cuius deprædationis, quum Gayſaricus (ita enim appellat, vt diximus, Gizericum Vandalorum Regem) in Africam tranſire parans admonitus eſſet, reſuſcit cum aliquam multis ſuorum facto, maleficos & impios fudit fugauitque. Ermiganius vero (ita Hermericum idem nominat) cum eis, quos ſecum habebat, arrepto, vt putauit, euro velocius fugæ præſidio, in flumine Ana diuino brachio præcipitatus interiit. Quo ita extincto, mox quo cæperat Gayſaricus enauigat. Hæc ille.

437 Vuallia Gothorum Rex Vandalos odio perſequēs, etiam in Africam eos perſequi diſpoſuit, ſed morte præſentis obiit, eiſque in regnum Theodoricus ſucceſſit. Vandali Africam vniuerſam denaſtant rapinis, cæde, incendiis, nulli ſexui, nulli parcentes ætati vel ordini. D. Auguſtinus in ſermonibus ad fratres in eremo, ſi tamen illius ſunt. Sigebertus eadem ferme verba ponit, ſed anno. 439. quem in hoc, vt in omnibus ſere ſequitur in Chronicis ſuis Rex Alſonſus.

Quem diuus Auguſtinus & Sigebertus Theodoricum vocant, Hispaniſ ſcriptoribus Theodoredus, S. Iſidoro Theodoredus: Idacio Theodorus dicitur. Et ſecundum Sigebertum anno. 439. regno Gothorum præfectus eſt, regnauitque annos. 14. Tametſi S. Iſidorus & illum ſequentes Tudenſis & Archiepiſcopus Toletanus, 33. annos regnaſſe ſcribant, attribuentes illi annos, quos Vuallix detrahunt, quem tres tantū annos regni gubernacula tenuiſſe aſſerunt, mortuum anno. 419. Sed quum Proſper Aquitanicus, qui illo tempore floruit, & Paulus Oroſius, ac

L 3 Iornandus

Iornandes contrarium sentiant, eos potius autores sequendos duxi, præfertim quum suspicer numerum anni in diuo Isidoro esse corruptum. Hanc vero differentiam annorum ex eo natam arbitror, quèd D. Isidorus ait Theodoredum regno Gothorum initiatum anno Theodosij Iunioris nono. Qui, si intelligas de annis, quibus Honorio patruo fuit confors imperij, incidit in annum domini. 419. Si vero de iis intelligas, quibus ipse potitus imperio Valentianum consobrinum in societatem assumpsit imperij, cadit in annum, secundum Prosperum. 435. secundum alios. 436. atque ita parum ab opinione nostra discrepat.

Eodem anno, nempe. 437. Hermericus longo morbo penè confectus, paulo antè mortem pacem cum Galleis, quos in parte prouinciæ regno proprio vrentes, aliquandiu vexauerat, fecit. Rechilanem filium in regni consortium cooptauit, & hæredem nuncupauit. Eundem cum exercitu in Beticam contra Andenotum Romanæ militiæ ducem misit. Quem Andenotum cum magnis copiis Rechila ad Singilim Beticæ fluuium fudit, magno auri argentique pondere potitus. Postea reuersus per Lusitaniam, obsedit Ementam, atque expugnatam regno suo adiunxit. S. Isidorus cum reliquis.

Pax cum Vandalis facta magis necessaria quàm utilis aut honesta, data eis ad habitandum Africæ portione, & certis finibus, quos ne excederent, idque addita iurisiurandi religione. Vt inquit S. Isidorus ac Tudenfis. Factum est hoc tertio Idus Februarij, vt inquit Prosper Aquitanicus & Cassiodorus. Sigebertus anno. 443. pacem hanc factam scribit: sed ego Prospero & Cassiodoro magis accedo.

Theodoredus Gothorum Rex Aquitanico regno non contentus, rupto cum Romanis foedere, vicina illorum municipia occupat, Narbonensem oppido maxime infestus, quod cum diu obsidione & fame laborasset, per Littorium Comitem, ab vtroque periculo liberatum. Siquidem per singulos equites binis tritici modis aduectis, strenuissime & hosteis in fugam vertit, & ciuitatem annona impleuit. Prosper Aquitanicus, & partim S. Isidorus.

Hermericus, quum triginta duos annos imperasset Sueuis, post septem annorum continuum languorem, moriens Rechilani filio regnum hæreditaria successione reliquit. Qui Rechila septem regnauit annos, & Hispali expugnata, Beticam & Carthaginensem prouinciam ditioni suæ subiecit. S. Isidorus. Lucas Tudenfis nouem annos regnasse scribit Rechilanem. Rodericus Toletanus octo, cui subscribunt Chronica Regis Alfonsi. Vnde in diuo Isidoro suspicor mendose septem legi pro octo. Prosper Aquitanicus scribit, hoc anno bellum aduersus Gothos Hunnis auxiliantibus gestum.

Eodem

Eodem anno testis est Sigebertus, Beatum Augustinum Vandalis Hipponem ciuitatem ipsius decimum tertium iam mensem obsidentibus migrasse ad Deum. Sed Prosper Aquitanicus gloriosam ipsius mortem anno. 433. ponit.

441 Silingorū in Betica nomen à Rechilane extinctū. Chro. Regis Alfonsi. Sabino episcopo Hispali per factionem expulso, in locum eius Epiphanius ordinatur fraude, non iure, Idacius.

Gisericus Vandalorum Rex ex catholico factus apostata, & Arianae cultor hæreseos, intra habitationis suæ limites fidem Catholicam Ariana impietate subuertere volens, episcopos persequitur. Prosper Aquitanicus.

Eodem tempore quatuor Hispani viri, Arcadius, Probus, Paschasius, Euty chius, dudum apud Gisericum merito sapientiæ & fidelis obsequij clari habebantur, quos Rex, vt copulatiores sibi faceret, in Arianam sectam transire præcepit. At illi tam nefarium atque impium facinus constantissime respicientes, excitato in rabidissimam iram Barbaro, primum proscripsi, deinde in exilium acti, tum atrocissimis cruciati suppliciis, ad postremum diuersis mortibus interempti, illustri martyrio mirabiliter occubuerunt. Prosper Aquitanicus.

Puer autem Paulillus nomine, frater Paschasij & Euty chij, pro elegantia formæ atque ingenij admodum Regi acceptus, à professione atque amore Catholicæ fidei cum nullis minis deturbari posset, diu fustibus excus ad infamem seruitutem damnatus est, nec ideo, vt apparet, interfectus, ne superata sauitia impij Regis, etiam illa ætas gloriaretur. Idem.

Horum etiam mentionem facit S. Isidorus. Chronica Regis Alfonsi passionem eorum anno. 446. adscribunt. Verum quum Prosper eo tempore vixerit, autorem ipsum sequi malui.

442 Aduersum Gothos in Gallia prospere pugnatum. Prosper. Littorius Comes, qui secunda ab Aëtio Patritio potestate, Hunnis contra Gothos auxiliantibus præerat, dum Aëtij gloriam superare contendit, dumque aruspicum responsis & demonum significationibus fidit, pugnam cum Gothis imprudenter conseruit, fecitque intelligi, quatum illa eorum quæ periit, manus prodesse potuerit, si potioribus consiliis quàm sua temeritate vti maluisset, quando tantam ipse hostibus cladem intulit, vt nisi inconsideranter præliatus captiuitatem incidisset, dubitandum foret, vtri potius parti victoria adscriberetur. Ex Prospero Aquitanico, apud quæ perperam hoc loco, secundæ ab Aëtio patritio potestati legitur, pro secunda potestate, quæ admodum ego ex Alcobacienfi codice restitui.

Pax inter Romanos & Gothos facta, cum eam post ancipitis pugnae la chrymabile experimentum humiliter quàm vnquam ante poposcissent. Idem.

Aëtio componendis rebus in Gallia occupato, Gisericus nihil tale me-

L 4 tuentibus

tuentibus Romanis, violata sacramenti religione, 14. Calendas Nouembris Carthaginem dolo pacis inuadit ac deprædatur, omnesq; opes eius, excruciatu diuerso tormentorum genere ciuibus, in ius suum vertit, sacerdotes ecclesiis pellit, martyres multos facit, templa prophanat, eaque non iam diuini cultus loca, sed suorum iussit esse habitacula, in vniuersum captiui populi ordinem sæuus, sed præcipue nobilitati & religioni infensus, vt non discerneret, hominibus magis an Deo bellum intulisset. Ex eodem & S. Isidoro. Rex Alfonso Sigebertum sequutus anno, 436. factum hoc ponit.

Gisericus Siciliam grauitè affligens, accepto nuncio de Sebastiano ab Hispania ad Africam transeunte, celeriter Carthaginem rediit, ratus periculosum sibi ac suis fore, si vir bellandi peritus, recipiendæ Carthagini incubuisset: verum ille amicū se magis quàm hostem videri volens, diuersa omnia apud barbaros, quàm præsumperat, reperit, eaque spes causa illi maxima & calamitatis & infelicis mortis fuit. Prosper Aquitanicus.

Hoc anno Chronica Regis Alfonsi Sigeberto autore dicunt pacem inter Romanos & Vandalos per Tricarium Comitem factam, quam nos anno, 438. posuimus.

Cum Gisericus ab Augusto Valentiniانو pax confirmata, & certis spaciis Africa inter vtrunq; diuisa est. Prosper.

In Gisericum apud suos de successu rerum superbientem, quidam optimates ipsius conspirauerunt, sed molitione detecta, multi ab eo suppliciu excruciatu atque extincti sunt. Cunque idem audendum etiam aliis videretur, multis Regis suspicio fuit exitio, vt hac sui cura plus virium perderet, quàm si bello superaretur. Idem.

Sigebertus Abbas ait hoc anno Theodoricum Hispanias inuasisse.

Rechila Sueuorum Rex, pace regnum suum confirmare studens, Carpetaniam prouinciam Romanis reddidit. Chronica Regis Alfonsi.

Rechila Emeritæ sub cultu, vt fertur, gentilitatis vitam finit. Sanctus Isidorus.

Reccarius Rechilani filius, iam factus Catholicus, Sueuorum Rex constituitur, & regnat annis nouem. Vxorem duxit Theodoredi Gothorum Regis filiam, quo coniugio tam amplo ingentis spiritus & spes magnas animo concepit. Ex S. Isidoro & Luca Tudensi.

Reccarius Vasconum regionem depopulatur, deinde ad focerum profectus, Cæsaraugustam in reditu Gothorum auxilio vastat: Tarraconensem prouinciã Romanis subiectam inuadit: Carthaginensem regionem, quam pater ipsius pacis ergo Romanis reddiderat, in prædam mittit,

443

445

447

448

449

atque

atque hoc rerum successu lætus ac triumphabundus ad suos reuertitur. Ex S. Isidoro.

450

Circa hunc annum Leo Papa scripsit epistolam ad S. Turibium, (ita enim in conciliis legendum, vt ex principio primi concilij Bracarenfis constat) qua illum hortatur, ad conuocandum concilium generale Gallæciæ, ad extirpandos errores Priscillianistarum, atque ostendit hanc hæresin ex omnibus aliarū hæresion fecibus & sentina conflata. Præterea statuit, vt inter Catholicos non censeatur, quisquis vtitur scripturis ab ecclesia Catholica damnatis. Cuius Leonis præcepto Tarraconenses, Carthaginenses, Lusitani & Bæti episcopi facto inter se concilio, regulam fidei contra Priscilliani hæresin cõscriptam ad Baleonium Bracarenfis ecclesiæ Præsulem direxerunt. Ex priore tomo Conciliorum.

Fuit hic S. Turibius Hispanus, ex prouinciã Gallæciæ Asturicensis episcopus, cuius eximia sanctitas multis miraculis confirmata est.

Eodem tempore floruit Iulianus cognomento Pomerius, natione maurus, qui octo libros de anima per modum dialogi cõscripsit, in quorum octauo Tertulliani cõsentiens erroribus, dicit animam esse corporeã. Scripsit & alios libros. S. Isidorus. Ioannes Trittemius dicit hunc fuisse Tolætanum Archiepiscopum, cæterum nescio, an deceptus sit eo, quod alium celebret ecclesia Tolætanã Iulianum præfulem, scientia & vitæ meritis clarum. Potius crediderim hunc esse Pomerium, quem in fine scriptorum ecclesiasticorum describit Gennadius.

451

In Africa exarsit persecutio Vandalorum in Christianos, adeo vt diuinos libros exurerent, & de sacris palliis ac vestibus vestimeta sibi facerent. Valerianus episcopus sanctus octogenarius nolens diuina sacramenta prophanis tradere, à Rege Gisericus omni vrbe ac domo exclusus, reliquum vitæ vsque ad mortem sub dio nudus transegit. Ex Sigeberto.

452

Attila Hunnorum Rex, Vualamæris Ostrogothorum Regis, & Ardarici Gepidarum Regis & multarum septentrionalium gentium fretus auxilio, à Pannoniis egressus, occidentale inuasit imperium cum quingentis armatorum milibus. Et primo per Gallias tanto furore grassatus est, vt nulla ciuitas eorum subterfugerit rabiem. Ex Sigeberto, & Paulo Aemilio.

Huius Attilæ mentem ad vastationem orbis paratam multis muneribus Gisericus Vandalorum Rex ad Vesegothorum bella præcipitavit, metuens ne Theodoricus (hic est, quem nos Theodoredum diximus) Rex filia vlcisceretur iniuriam. Quæ Hunericho Gisericus filio iuncta, prius quidem tanto coniugio lætabatur, sed postea, vt erat ille etiam in sua pignora truculentus, ob suspicionem tantummodo

L 5 veneni

veneni ab ea parati, eam putatis naribus, spoliás decore naturali, patri suo ad Gallias remisit, vt turpe funus miseranda semper offerret, & crudelitas, qua etiam mouentur externi, vindictam patris efficacius impetraret. Iornandes.

Attilæ aduentum vbi præsensit Aëtius vnicum rerum Romanarum columen, misit Auitum ad Gothos suafum, vt Hunniis resistát, hoc enim Attilæ esse consilium, vt in primis Romanorum vires excindantur. Sed non quieturum, nisi paulo post & Gothos ipsos penitus obterat. De monarchia nanque cogitare Attilam. Gothus his auditis, auxilium suum Aëtio pollicetur. Beatus Rhenanus ex Sidonio Apollinari.

In Panegy.
Auiti socer
ri.

Theodoredus igitur Gothorum Rex quatuor filiis domi relictis, nempe Frederico, Turico, Rotemero & Himmerit, secum tatum Thorismundum & Theodoricum maiores natu participes laboris assumit, & in auxilium Romanorú contra Hunnos Aurelianensem urbem iam obsidenteis, & Gallias fœde vastanteis proficiscitur. Ex Iornade & Beato Rhenano.

Factum est illud memorabile prælium in campis Catalaunicis, prope Tolosam, in quo Francorum Annales cum Sigeberto Abbate & Iacobo Meyero tradunt cecidisse centum octoginta millia hominum: Iornandes ait caesa vtriusque patris. 162. millia, exceptis nonaginta millibus Gepidarum & Francorum, qui ante congressionem publicam, noctu sibi occurrentes, mutuis concidere vulneribus: D. Isidorus, & ante illum Idacius atque vtrumque sequuti scriptores Hispani produnt supra trecenta hominum millia caesa. Huic prælio quinque Reges interfuere, Attila Hunnorum caput belli, Valamirus siue, vt alij appellant, Vualamer Ostogothorum: Theodoredus Vesegothorum: Ardaricus Gepidarum: Maruæus Francorum. Theodoredus in hoc conflictu, incertum à quo, peremptus est. Idacius & S. Isidorus hanc pugnam præcedenti anno ponunt. Hermannus Contractus & Matthæus Palmerius anno. 450. Ego multorum autoritate fretus, & præcipue Seueri Sulpitij atque Cassiodori hoc anno ponere malui.

453

Occiso Theodoro, Thurismundus filius eius regnum suscipit, & patri iusta debito honore perfoluit. Hic Hunnos prælio fufos ad internecionem delere constituit, cuius consilij cum Aëtium Romanum ducem certiore fecisset, ille veritus ne gens per se ferox & irrequieta, tot victoriis elata in Romanos tadem impetum faceret, subdole suafit illi, vt domum profectus rationibus suis consuleret, antequam fratres regnum absentis inuaderent. Quod consilium ne ipsi quidem Aëtio latum fuit, vt qui paulo post à Valentiniano Imp. occisus fuit, quod effugij locum Attilæ, quem debellare potuit, præbuisset. S. Isidorus & alij.

Attila Vesegothos bello aggressus, victus à Thurismundo rediit inglo

455

rius

rius. Sigebertus. Alij dicunt & inter eos Archiepiscopus Toletanus, quod Thurismundus Alanis ab Attila bello oppressis suppetias profectus, Attilam fudit, fugauitque, & trans Danubium pristinas petere sedes coëgit.

456

Turismundus anno regni sui tertio ægrotans, dum sanguinem tollit de vena, ab Ascalerno cliente inimicos nunciante, armis subtractis peremptus est, vna tamen manu, quam liberam habebat, scapellum tenens (ita enim in Iornande legendum, non scabellum) sanguinis sui extitit vltor, aliquam multos sibi insidiantes extinguens. Iornandes

D. Isidorus autor est Thurismundum primo regni anno à fratribus Theodorico & Frigelarico (forte Frederico) lato datum. Annotationes marginales libri Alcobaciensis sex annos regnasse testatur: Iornandes & Sigebertus cum Chronicis Regis Alfonso tres annos imperasse scribunt, quibus ego magis accedo. Quin & Seuerus Sulpitius quarto Martiani anno occisum scribit, tamen hoc loco valde deprauatus.

Theodoricus mortuo fratri succedit, & regnat tredecim annos.

457

Valentinianus Imp. ab amicis Aëtij patricij in campo Martio occiditur. Maximus tyrannus imperium inuadit, & Eudoxiam Valentiniani uxorem inuitam sibi toro iunxit, vt eius maiestate prouincias exercitu sibi conciliaret, sed illa tantæ iniuriæ impatiens, Gisericum Vandalorú Regem ad vindicandam coniugis sui mortem & tantam ignominiam inuitat, qui Afrorum, Numidarum, Maurorum populariumque delectu habito, ad trecenta mortalium millia in Italiam transmisit, urbem Romam metu trepidam ingressus, Maximum occidit, tertio à nece Valentiniani mense, Romam per quatuordecim dies dispoliat, Valentiniani viduam ac filias cum multis Romanorum milibus captiuas abducit. Deum per legatos postulata ab Imperatore pace, Eudoxam cum filiabus Constantinopolin remittit, vnam tamen ex iis, quæ nuberet filio suo, retinet. Ex Procopio, S. Isidoro, & Paulo Aemilio. Hoc alij alio anno ponunt, ego Cassiodorum sequutus sum & Seuerum, qui Maximum septuagesimo imperij die, terrore Vandalorum tumultu vulgi occisum dicit ante ingressum Giserici.

Theodericus Gothorum Rex pro datis aduersus Gallos subsidiis, permissu Imperatoris Hispaniam ingressus, primus in ea obtinuit imperiû, cui dum Rechiarius Sueuorum Rex cum magnis copiis obuiam proficiscitur, ad Urbicum fluuium duodecimo ab Asturica miliari, collatis signis dimicant, quo prælio fufus fugatusque Rechiarius, fuga sibi salutem quaesuit, arreptaque naui in Africam cursum instituit, in fidem ac tutelam Vandalorum se traditurus, sed aduersa procella Tyrreni ostij repercussus, et in Portugallensis ciuitatis portum eiectus, captus ad

Theodori

Theodoricum perducitur atque occiditur. Ex Iornande & Diuo Isidoro, qui maritimæ fugæ non meminit, sed tantum in Portugallensem ciuitatem telo ictum confugisse scribit. Lucas Tudensis autor est Theodoricum ex eo loco Bracaram profectum, cuius ciuitatis direptionem, si nõ cruentam, lamentabilem tamen fuisse, & Romanorum magnam captiuitatem, eò quòd incaute se Gothis tradidissent.

Theodoricus rerum aduersus Sueuos potitus, rerum Sueuicarum summam commendat Adiulfo Auerno, qui illos Theodorici auspiciis regeret. Sed vix discesserat Gothus, quum ille & fidei & officij sui oblitus, Regē se salutari iubet, & regnū sibi vendicat, neq; Regē tā bene de se meritū agnoscit. Quo scelere exasperatus Theodoricus confestim contra illum mouet, atque in primo conflictu regno pariter & vita exiit, atque ita sensit iratum, quem propitium seruare non potuit. Ex Iornande.

Sueui rebellionis suæ pœnitentia moti, non solum veniam, quam supplices per sacerdotes suos postulabant, consequuti sunt à Theodorico: sed etiam, vt ex gente sua Regem pro suo arbitratu crearent. Ex eodem.

Igitur quæ supererant gentis reliquæ, in extrema parte Galleciæ, Masdræ Masilæ filium Regem creant. Ex S. Isidoro.

Theodoricus his rebus gestis, traducto in Lusitaniam exercitu, Emeritam deprædari constituit, sed S. Martyris Eulaliæ perterritus ostentis, impiis cœptis destitit, atque exercitū tripartito diuisum, partim Cherula duce, in Beticam misit, quò mense Iulio, vt inquit Idacius, peruenerunt, partim Sigerico & Nepotiano ducibus in Galleciam, à quibus Sueui apud Lucum sæuā deprædatione vastati sunt. Cum reliquo exercitu ipse in Galliam Gothicam reuersus est. Ex B. Isidoro.

Eodem anno Sabinus episcopus Hispalēsis post viginti annos, quàm certauerat, expulsus ex Galliis ad propriam rediit sedem. Idacius.

Agrippinus Comes Narbonem Theodorico Regi proditione tradidit. Diuus Isidorus.

Sueui in duas factiones diuisi, alij Masdræ, vt diximus, Masilæ filium: alij Frautam Regem salutant. Sed Frauta mox defuncto, Sueui, qui pro illo stabant, Recchimundum illi subrogant. Qui cum Masdræ (quem D. Isidorus nunc Masdræ, nunc Masdræ appellat, nisi mendosus est liber) inita pace, pariter Lusitaniam deprædatur. Ex eodem.

Chronica Regis Alfonsi Frautam octo annis regnasse testantur, sed Frautam & Frumarium pro eodem accipiūt, quum sint diuersi, vt ex D. Isidoro & Luca Tudensi patet.

Masdræ a suis interfecto, postquam tres regnasset annos, inter Frumarium & Recchimundum oritur de regno Sueuorum contentio. Frumarium cum Sueuis suæ factionis, Flauientis vr̄bis conuentum graui euertit

excidio:

458

460

excidio: Recchimundus vicina sibi pariter Auriensis & Lucensis conuentus maritima depopulatur. Ex D. Isidoro.

Maiorianus Imperator Occidentis, in Hispaniam venit Casaraugustam, vt inde parata classe, Vandalos bello adoriretur, sed proditione suorum consilio Vandalis detecto, irritus voti in Italiam reuersus à Recimere patritio occisus est. Ex annotationibus libri Alcobaciensis & Roderico Archiepiscopo Toletano. Seuerus Sulpitius dicit nauis eius, quibus in Africam traicere volebat, captas à Vandalis in Hispania circa Carthaginem Spartariam.

462

Idacius scribit hoc anno in conuentu Bracarensi visum portētum duorum natorū, sed quæ subiungit, assequi non potui, ita mēdosus erat liber.

464

Frumario Sueuorū Rege mortuo Remismūdus Masdræ filius (hūc S. Isidorus alio loco Arismundum appellat) omnibus Suenis in ditione suam redactis, regnat, & pacem cum Gallecis firmat, Ex S. Isidoro.

Huius regis tempore Ajax natione Gallus, factus apostata Arianus, inter Sueuos Regis auxilio, hostis Catholicæ fidei ac diuinæ Trinitatis emergit, & Ariana virus hæreseos ex Gallica Gothorum gente delatum, in Sueuos sparlit. Quo contagio gens illa cum multis regibus mansit infecta, vsque dum regnante Theodomiro, Ariana impietatis errore destructo, Sueui fauētē Rege, & annitente S. Martino Dumienis monasterij episcopo, Catholicam fidem amplexi sunt. Et S. Isidoro, Lucas Tudensis, 90. annos in eo errore perseverasse Sueuos affirmat. Quorum regum Ariarorū memoria simul cum rebus eorum gestis, à scriptoribus silentio est oblitterata.

Leonis Imperatoris anno quinto, Eredic⁹ frater Theodorici Regis pugnas cū Fracis, occiditur iuxta Ligerim Galliaæ Celticae fluiū, Seuerus.

466

Gesericum Vandalorum Regem iterum in Italiam cum exercitu nauigantem, Asilicis patritius nauali prælio superauit, & redire Carthaginem compulit. Matthæus Palmerius, vbi dispiciat prudens Lector, an forte legendum sit Basiliscus.

467

Circa hunc annum, cum Papa Hilarius Romæ celebraret concilium, Ascanius Tarraconensis metropolitanus episcopus, & alij episcopi eiusdem prouinciæ scripserunt ad eum, Nundinarium episcopum Barcinonensem, & Siluarium episcopum Calaguritanum designasse sibi episcopos successores. Quorum factum ab Hilario Papa, & vniuersa Synodo vehementer est improbatum, & episcopi subrogati cedere iussi, vt ex ipsius Papæ decretali epistola patet in qua Ciuitatēlium mētio fit, quod propter eos adiungo, qui Ciuitatensem vr̄bem parum antiquam putant.

469

Remismūdus Sueuorū Rex legatos ad Theodoricū Gothorū Regē

fœderis

foederis causa mittit, à quo per eosdem legatos, & Sallanum Gothum ex palatino officio & arma & filiam coniugem accepit. Quo honore sublatu in Lusitaniam profectus, Conimbricam (Colibriam vocat D. Isidorus) specie pacis deceptam diripit, & Olisiponem tradente Lusidio, qui ciuitati praeerat, occupat.

Eodem anno, nimirum Leonis Imperatoris decimo, Theodorici Rex ab Eurico fratre Tolosæ fuit occisus. Seuerus & Sigebertus. At D. Isidorus dicit quod anno Leonis octauo hoc est, anno domini quadringentesimo sexagesimo septimo.

Occiso Theodorico Euricus frater ipsius (Eoricum alij vocant) ex fratriscida factus est Rex Gothorum, & regnavit secundum S. Isidorum annis septendecim, secundum Sigebertum nouendecim. D. Gregorius Turonensis viginti septē annos regnasse scribit, sed suspicor esse mēdum, quē ad modū & illud, quod hic Rex eidē auctori alio loco Euarix dicitur.

li. 2. c. 10.

ibidem. cap. 25.

Euricus principio regni continuo Lusitaniā deprædatur, ac missis exercitibus, Pompelonem, Cæsaraugustam, Tarracensem prouinciam; atque etiam Hispaniam superiorem in potestatem suam redigit. S. Isidorus. (Idacius. xvj. Leonis anno factū dicit, vt suo loco dicemus.) Et quū Romani imperij vacillationem cerneret, Arelatum & Mafsiliam bello captas regno suo adiecit. Idem & Iornandes.

469

Nam Gifericus Vandalorum Rex curauit, vt Oriētale imperium Ostrogothi, Hesperium siue Occidentale Vesogothi vastarent, vt in vtraque Repub. hostibus decernentibus, ipse in Africa quietus regnaret. Idem Iornandes.

Scribit Sigebertus Euricum, dum Gallias occupare nititur, Riouthim Britonum Regem ad defensionem Galliarum Romanis auxilio venientem bello contriuisse.

Eodem anno moritur Gifericus Vandalorū Rex anno regni sui quadagesimo. Hic testamento cauit, successione regnandi inter filios suos ordinata, vt fratri morienti frater succederet sine vlla controuersia filiorum, & post filios suos, quicumque ex genere virilis prolis proximo sanguinis gradu illum attingeret, atque ex his, qui etate praeccederet. Procopius & Sigebertus.

Huius Regis mortem Chronica Regis Alfonso Sigebertum sequuta, ponunt anno. 477. Ego S. Isidorum sequi malui.

Mortuo Sigerico successit Honorichus filius. D. Isidorus Vgnericum appellat, qui multo crudelius patre persequutus est Christianos. Hic Valentiniā Imperatoris & Eudoxiæ Augustæ filiā vxorē habuit,

Honorichus secundo regni sui anno, in Christianos fauens, circiter quatuor millia in duriora exilia relegauit, martyres multos fecit: confesso

470

ribus

ribus linguas abscidit, qui linguis ademptis perfectius loquuti sunt. S. Isidorus. Sigebertus quater mille nongentos septuaginta sex in exilium missos ait. Beda addit, quod in exilium missis ac fugatis plusquam trecentis triginta quatuor episcopis Catholicis, eorum ecclesias clau ferit, plæbē variis affecerit suppliciis, & in numeris quidem manus abscindēs, linguas quoque præciderit, nec tamen loquelam Catholicae confessionis eripere potuerit. Huius rei meminit & Iustinianus Imperator, & oculata fide sibi constare testatur.

C. de off. pref. p. 100

Hoc tempore Eugenius Carthaginensis episcopus, & omnis clerus eius cōtra Arianā hæresin Vandalorum fortiter pro CHRISTI fide certant. Sigebertus. Sed ego in anni numero S. Isidori supputationem sequor, ne quis errore factum existimet.

473

Carthagine Liberatus abbas, cum sex fratribus à Rege Honoricho carcere, catenis, igni & vectibus ad martyriū vsque cruciatur. Idem Sigebertus. Fratrum vero nomina hæc sunt, auctore Victore episcopo, qui hanc persecutionem, cui ipse interfuit, descripsit. Bonifacius diaconus, Seruus subdiaconus, Rusticus subdiaconus, Rogatus monachus, Septimus monachus, & Maximus monachus.

475

Gauderit Comes Gothorum Hispanias per Pompelonem, Cæsaraugustam & vicinas vrbes obtinuit. Heldefredus quoque cum Vincentio Hispaniarum Duce obsessa Tarracone maritimis vribus potitus est. Idacius & Seuerus.

476

Honorichus solito crudelius in Christianos exarsit, omnes Africae episcopos per speciem synodi euocatos, vsque ad quadringentos quadraginta quatuor in exilium relegauit, & eorum ecclesias vel clausit, vel Arianis dedit plæbemque variis suppliciis afflixit. Letum Neptēsem episcopum igni traditum martyrio coronauit. Eugenium Carthaginensem episcopum cum clericis suis plusquam quingentis, variis tormentis excruciatos exilio condemnauit. Partim ex S. Isidoro, partim ex Sigeberto.

477

Hoc anno secundum S. Isidorum, secundum Lucam Tudensem sequenti. Honorichus octauo regni sui anno post innumerabiles in Christianos crudelitates iudicio dei percussus, vt Arius pater eius, interioribus cunctis effusus, miserabiliter vitam finit. S. Isidorus. Sigebertus Abbas scribit vermibus scatentem expirasse. Idem dicit & Victor episcopus. Regnavit annos septem, mensis quinque, vt ait Lucas Tudensis. Victor episcopus dicit, quod mensibus decem supra septem annos regnauerit.

Mortuo Honoricho subrogatus est Guntamundus, qui regnavit annis duodecim, & restituta pace ecclesiæ, catholicos ab exilio renocauit

S. Isidorus

li. 3. de bil. vandilico

S. Isidorus: Procopius istum Gundabundum appellat, & dicit Genzonis fuisse filium, qui Genzon Giferici Regis filius fuit natu maior, & addit hunc Gundabundum Christianos imitatione suorum, grauioribus etiam suppliciis afflixisse. Sigebertus dicit nouē tantum regnasse annos, sed S. Isidoro subscribit Procopius.

482

Cum Rex Gorhorum Euricus, Arelate suos euocasset ad colloquiū, atque ij de more gentis tela manibus tenerēt, vidit Rex colorem ferri repente mutari, alia enim tela colore viridi, alia roseo, alia nigro, alia croceo naturalem ferri colorē mutarunt, vt annotarunt post S. Isidorum Lucas Tudensis & Rodericus Archiepiscopus Toletanus.

483

Euricus Rex Arelati fatalis vadimonij diem obiit, cum regnasset secundum communem omnium opinionē, annos. 17. secundum alios .16. Neque enim audiendos arbitror, qui. 19. annos regno functum produunt. Hic primus Gothis leges scripto dedit, neque immerito à S. Isidoro inter alios legislatores censetur, vt annotauit Alfonso epus Burgenfis.

li. 2. c. 25.

De Eurico siue Eorico Rege scribit S. Gregorius Turnonensis episcopus, quòd ex Hispania in Gallias egressus, persecutionem in Catholicos mouit, & sacrorum templorum aditus spinis iussit obserari, scilicet vt raritas ingrediendi obliuionem faceret fidei. Huius rei quanquam subobscure meminit Sidonius Apollinaris in epistola ad Basilium, vbi mendose legi puto Et Varix pro Euarix, vel potius Euricus.

li. 7. epist.

Eodem anno post mortē patris sui, creatus est Rex Gothorum apud Tolosam Alaricus anno Zenonis Imperatoris septimo, vt ait Seuerus: vt vero S. Isidorus & annotationes marginales libri Alcobaciensis, anno decimo: Quæ diuersitas ex eo nascitur, quod alij Zenonem anno domini quadringentesimo septuagesimo quarto Imperium iniisse scribūt, inter quos est Hermannus Contractus: alij biennio post, vt Matthæus Palmerius.

li. 1. de bello Gotho.

Hic Alaricus Teudetufam filiam Vittigis Ostogothorum Regis vxorem habuit, vt ait Procopius: Paulus Aemilius dicit hunc fuisse nonum à magno illo Alarico, qui Romam cepit, & vxorem habuisse Theodorici Ostrogothorū & Italiae Regis filiam, idq; verisimilius est. Quod vero ea vocata sit Amalafuenta, præter Archiepiscopum Rodericum Toletanum, & qui eum sequuti sunt, nemo affirmat. Imo vero Cassiodorus autor est cum aliis aliquot, Amalafuintham Theodorici huius filiam Eutharico nupsisse, ex quo coniugio natus est Athalaricus, qui post aui mortem regnauit in Italia, præmatura morte extinctus.

Regnauit hic Alaricus viginti tres annos, autore S. Isidoro.

489

Guntamundo Vandalorum regi defuncto successit Trasamundus frater eius, & regnauit annis. 27. menses quatuor, vt ait S. Isidorus. Fuit

hic vir

hic vir indole sapientiæ maxima, tum animi magnitudine maiores omnibus antecedens, Christianos non pœnis corporis aut supplicij, vt alij, sed præmiis & honoribus omnibus ad deserendam fidem inuitabat, non auscultanteis minime plectebat, fuit Anastasio Principi charissimus. Procopius. Sed D. Isidorus dicit, quòd Ariana percitus infania, persecutionem in Christianos instaurauit, & centum viginti episcopos in Sardiniam relegauit. Idem dicit & Beda, sed ait ducentos viginti episcopos clausis eorum ecclesiis, in exilium missos. Verum Isidorus etiam in Chronico tantum centum viginti ponit.

lib. 3. de bello van. in hist. vā dalarum.

490

In Minio Hispaniæ fluuio pisces capti sunt, in quorum squamis videbatur inscripta æra præsentis anni, vt ait Sigebertus. Annotationes marginales libri Alcobaciensis testantur hoc anno, idest, Anastasij Imperatoris septimo, Sacos in Hispaniam irrupisse, Asterio & Præsidio Coss. de qua re nihil vsquā alibi legi, nisi quòd Plinius Sacas in Scythia ponit.

lib. 6. c. 17

Vsq; ad hunc animum Idacius Galleciæ episcopus profequutus est Chronicon suum, de quo iam suo loco diximus.

496

Hoc tempore floruit, & ab Arianis pro asserenda fide Catholica multa passus est S. Fulgentius Ruspensis episcopus eruditione, facundia & sanctitate illustris. Quem Chronica Regis Alfonsi postea martyrio coronatum testantur. Raphaël Volaterranus Toleranū fuisse scribit, professione monachū, ab Arianis in exilium relegatū, postea reuocatum anno vno ante obitum, præsulatu abdicato, antiquum repetiisse cœnobium. Floruit sub Anastasio primo Imp. & Gelasio Papa. Huius beati Fulgentij vidi librum de fide incarnationis filij Dei ad Scarilyam, & alium de interrogatis quæstionibus ad Ferrandum ecclesiæ Carthaginensis diaconum, & alium de regula veræ fidei ad Petrum. Reliqua illius opera recenset S. Isidorus.

497

Burdunellus in Hispania tyrannidem assumit. Anno. marg. libri Alcobaciensis. Intellego hunc vsurpasse imperium eius Hispaniæ partis, quæ Romanis parebat.

498

Hoc anno nepe Anastasij Imperatoris sexto, Consule Anastasio Augusto, Gothi in Hispaniis sedes acceperūt, & Burdunellus à suis traditus, & Tolosæ tauro æneo impositus crematus est. Anno. marg. lib. Alcobaciensis. Trasamundus in Christianos sæuit. Ibidem.

499

Anno septimo Anastasij, Olympius quidam episcopus Arianus, dum in Balneis apud Regiā urbem blasphematur in sanctissimam Trinitatem: tribus iaculis igneis, angelo ministrante, in piscina aquæ frigidæ percussus, vitam impie simul & prodigiose finiuit. Victor episcopus Africanus. Aliqui hoc anno. 497. factum arbitrantur, nempe ij, qui Anastasium iniisse imperium anno. 490. putant.

M Sunt

Sunt qui hoc Carthagine factum dicant, nimirum quia dicitur apud Regiam urbem contigisse, sed non animaduertunt, quod vrbs Regia temporis illius scriptoribus dicatur in Orientali imperio Constantinopolis, in Africa Carthago, in Hispania Toletum. Ex Nicephoro enim constat, quod hoc miraculum factum sit Constantinopoli.

Anno Anastasij nono, Patritio & Hypatio Coss. Deuterius Arianus episcopus, dum quendam nomine Barbarum baptizaret, & male distinguens Trinitatem, diceret, Ego te baptizo in nomine patris per filium in Spiritu Sancto: aqua repente disparuit, & vas confractum est. Ex Nicephoro & Sigeberto, qui hoc ait contigisse Constantinopoli. Victor episcopus Tunnunensis & S. Isidorus paulo aliter referunt, dicentes Barbam appellatum episcopum, qui baptizauit ad eum modum, sed ego mendam esse suspicor. Illud constat ex omnibus, quod qui baptizandus erat, viso miraculo conuersus sit ad veram fidem.

Hoc anno Annales Francorum ponunt initium belli inter Clodoueam Francorum Regem, qui & Ludouicus dictus est, & Alaricum Gothorum, ex quo acerrimæ inter vtrumque Principem & populum exarserunt inimicitiae. Causa belli fuit, præter religionis disparitatem, (nam Franci noua religione pij, Gothos Ariana impietate pollutos oderant) quod Alaricus, cuius pater auusque amatissimi Francorum Regum fuissent, exules hostesque eorum recipiebat colebatque: & cum de colloquio ageretur, in sidias vitæ suæ Francus Rex paratas ab eo se comperisse dicebat. Quæ contentio animorum eousque exarsit, vt submotis cæteris ad ostentationem virtutis Reges inter se singulari certamine conflicturi fuerint, nisi Theodorico Ostrogothorum & Italiae Rege sollicitante, bellum illud in Burgundionum Regem ad tempus tranflatum fuisset. Paulus Aemilius.

Fœdus ictum inter Clodoueam Francorum: & Alaricum Gothorum Reges. Sigebertus.

Hoc anno, hoc est. 14. Anastasij, Messala Consule Gothi Dertofam ingressi, & Petrus tyrannus interfectus, caputque eius Cæsaraugustam deportatum est. Anno, marg. libri Alcobaciensis.

Alaricus Clodoueo Regi molitus insidias fœdus violat. Sigebertus.

Prælium commissum inter Alaricum & Clodoueam in Pictonibus, decimo ab vrbe lapide, in campis Vogladensibus, in quo Alaricus à Clodoueo deiectus equo dicitur. Tunc duo Gothorum equites Regis sui casu magis iritati quam territi, antequam Rex Regem conficere, & optima spolia capere posset, diuersi hastas equorumque cursum in vtrumque eius latus dirigunt, qui beneficio lorice, & auxilio Clodouici iuuenum fortissimi æquato Marte, incruentus periculum euitauit. Stratum Alaricum pedes Francus attollere se conantem confodit. Gothi fugæ se

mandarunt,

mandarunt. In Burdegalensium finibus Gothi, qui prælio abfuerant, aut si fortunam prælij tentare, tanta cæde victi sunt, vt is locus Campus Arianus etiam nunc vocitetur. Hoc bello vouit Rex Clodoueus Lutetia templum sanctis Apostolis Petro ac Paulo sacrum in suburbio, quod nunc est S. Genouesæ, in cuius diuæ tutela ea vrbs est. Paulus Aemilius. Eadem ferme S. Gregorius Turonensis.

D. Isidorus & illum sequuti scriptores Hispani hunc Regem Francorum Fluduinum appellant, & ponunt mortem Alarici anno. 506. quum tamen anno decimo septimo Anastasij Imperatoris occisum dicant. Cuius diuersitatis causam superius anno. 499. posuimus. Seuerus Sulpitius mortem Alarici anno decimo quinto Anastasij ponit.

Illud quoque admonere non ab re fuerit, quod in Roderico Archiepiscopo Toletano impresso perperâ hoc loco pro Pictauium Patauium legitur.

Hoc successu ferox Clodoueus omnem ferè Aquitaniam Gothis ademptam regno suo adiecit, etiam Tolosam regni sedem. Præterea Germanorum adiutus auxilio, Carcassonem urbem obsedit, in qua vrbe erat Solomonis preciosissima & spectatu dignissima supellex, quam ingentis precij gemmis ornatam ex Hierosolymis Romani quodam auexerant: Alaricus senior, quum Romam cepit, in prædam suam conuertit. Non tamen petiti sunt ea vrbe Franci, sed aduentante Theodorico Ostrogothorum & Italiae Rege, soluerunt obsidionem. Procopius.

Occiso à Francis Alarico Gesalaricus frater eius Eurici Regis ex concubina filius Narbone creatus est Rex. Nam Amalaricus Alarici ex filia Theodorici Gothorum in Italia Regis filius, vix dum quinquennis, nondum erat maturus imperio. Hic secundum S. Isidorum regnauit annis quatuor, tamen alij plures, alij pauciores annos illi attribuunt.

Hunc alij Gesalaricum, alij Geseleycum, alij Gesaleicum, Procopius Gesalicum appellat.

Hic vt ignobili matre editus, ita animo degener extitit, & dum Narbonem à Gundebadis Burgundionum Regis impetu defendere nõ posset, cum maxima suorum clade, Barcinonem ignominiosa fuga se contulit, ibique turpiter delituit, donec à Theodorico regni fascibus exutus est. Partim ex Seuero, partim ex S. Isidoro.

Theodoricus Ostrogothorum & Italiae Rex, contra Francos ad vlciscendam generi sui necem, octoginta armatorum millia misit duce Ilba, (Helbanem alij vocant) Gepidarum Comite, qui Gothis coniuncti victoria potiti sunt. Francorum viginti millia & eò amplius desiderata. Prouincia ad Ostrogothos: Vasconia ad Vefegothos rediit. Ex annalibus Francorum.

Eodem anno Gesalaricus Goericum Barcinone in palacio interficit, & paulo post ab Ilba duce Theodorici ab Hispania fugatus Africam petit. Anno, mag. libri Alcobaciensis.

M 2 Gesa

li. 2. c. 37.

lib. 1. de bell. Goth.

ibidem.

514
Gefalaricus post frustra petum in Africa Vandalorum auxilium, & varios errores, tandem apud Druentium Gallia fluium interit, & prius regnum, mox vitam perdidit. S. Isidorus.

Eodem anno Theodoricus Iunior Ostrogothorum & Italiae Rex, cum iam octodecim annos non sine gloria regnasset in Italia, venit in Hispaniam, atque ibi per quindecim annos Amalarici nepotis sui paruuli tutelam gessit, & Gothorum regnum administravit. S. Isidorus. Alij ingressum eius in Hispaniam anno. 513. ponunt. In hoc tamen omnes consentiunt, quod. 21. anno Anastasij.

515
Mortuo Clodoueo Francorum Rege, regnum in quatuor fratres diuiditur: Childeberto Parrisij; Clotario Suefiones; Clodamiro Aurelianũ; Theodorico Mediomatres imperia fuerunt: omnesque Reges consalutati, ac primum omnium pacem cum Amalarico Alarici filio firmauerunt, data illi in matrimonium sorore Clotilde, Tolosatiumque praefectura restituta. Paulus Aemilius.

Pacem hanc cum Amalarico firmatam intellige, quia Theodoricus non suo, sed nepotis sui nomine, res in Hispania gessit: & sororem pacta, non datam Amalarico, qui id temporis non dum ex ephebis excesserat.

Illud quoque animaduertendum, neque Gallicarum rerum scriptores, neque vlllos alios praeter Hispanos, memoriae proditum reliquisse, Theodoricum hunc, de quo loquimur in Hispania res gessisse. Ego tamen, vt Hispanis scriptoribus magis accedam, & autoritate D. Isidori, & libro Conciliorum moueor, in quo, vt continuo videbimus, sub hoc Theodorico quamuis Ariano, concilia celebrata describuntur, quae nisi de annis, quibus in Hispania ille regnauit, intelligi non possunt.

516
Hoc anno Sanctus Isidorus autor est, mortuo Trasamundo Ilderichum Honorichi ex Valentiniani Imperatoris filia natum, Vandalis imperare coepisse, sed a Trasamundo ante mortem sacramento obstrictum, ne quando regnaret, ecclesiam Catholicis aperiret, aut priuilegia redderet. Qui a matre fide recta imbutus, ne iurisiurandi religionem violaret, ante quam iniret imperium, Christianos ab exilio renocat, ecclesias sacerdotibus restituit, atque ita demum regno inauguratur. Sanctus Isidorus. Hoc factum post annum septuagesimum quartum haereticæ profanationis, inquit Beda.

Procopius testatur hunc aequè in Christianos atque in suos mitem, armis tamen minime fuisse idoneum, quibus Amerem propinquum praefecisse, qui ob fortitudinem alter Achilles est appellatus. Regnauit annos septem, menses quatuor.

Eodem anno, nimirum Theodoricus Iunioris sexto, consulatu Petri, celebratum est Tarracone conciliũ decem episcoporum, octauo Idus Nouẽbris,

In

In quo concilio praesidente Ioanne eius ciuitatis episcopo metropolitano, inter alia multa statutum est, vt obseruatio diei Dominici incipiat a sabbato. Atque hinc fortassis emanauit consuetudo in totam ferè Hispaniam, cessandi die sabbato ab omni opere sub horam vespertinam. Ex priori tomo Conciliorum.

Hoc concilium alij alio anno ponunt. Ego diuum Isidorum sequor, cui calculus Casiodori adamussim quadrat.

517
Hormisda ad summum Pontificatum euectus est, qui vices suas Salustio Hispalensi episcopo metropolitano comisit, per prouincias Beticam & Lusitaniam: per reliquam vero Hispaniam, Ioanni, opinor, Tarraconensi episcopo. Huius extant aliquot ad episcopos Hispania epistola decretales in priore tomo Conciliorum.

Mense Iunio eiusdem anni celebratum est concilium Gerundense a septem episcopis, Agapito Consule anno Theodoricus septimo, sub praesule ciuitatis illius Fortuniano. Ex priore tomo Conciliorum.

Eodem anno celebratum aiunt concilium Casaraugustanum a. 12. episcopis, sub Lucio episcopo Casaraugustano, quarto nonas Octobris, in quo praeter alia decretum est, ne quis vsurpet nomen doctoris, nisi cui iure conceditur. Ibidem. Petrus Anto. Beuter sequenti anno ponit.

525
Gilimer Ilderichum per tyrannidem regno Vandalorum deturbat, & cum filiis carcerum custodiae mancipat, regnum ipse inuadit, & multos Africae nobiles partim opibus, partim vita spoliat. S. Isidorus. Beda Gilimerum appellat.

Hic Gilimer fuit, vt ait Procopius, Genzonis, de quo superius loquuti sumus, filius, & malis artibus ac falsis apud Vandalos calumniis Ilderichum regno priuauit, & cum Amere atque eius fratre Euagene carceri tradidit, atque cum Amerè postea excacauit, neque vllis Iustiniani Imperatoris monitis a male coeptis abduci potuit. Quare Imperator soluto bello Persico, bellum illi facere statuit, quod Procopius duobus libris prolixè describit, vt cui ipse interfuit.

Sigebertus hunc Gilimerem ponit anno. 528. & addit ita fuisse crudelē, vt ne parentibus quidem parceret.

Hoc anno, id est, Theodoricus Iunioris decimo quinto, celebratum est octauo Idus Augusti concilium Ilerdense, ab octo episcopis sub Sergio illius ciuitatis id temporis episcopo. Ex priori tomo Conciliorum.

Eodem anno mense Decembri, celebratum est concilium Valentinum sex episcoporum, sub Celsino illius ciuitatis episcopo, in quo statutum est praeter alia, vt euangelium legatur ante offertorium, vt catechumeni & poenitentes, qui non offerebant, audiant euangelium, antequam exeant ecclesia, quod etiam annotauit Pet. Anto. Beuter, Ibidem.

M 3 Ex

Ex his conciliis colligi posse videtur, eam Tarraconensis Hispaniæ partem, quæ Romanis parebat, totam fuisse Catholicam, vt in qua tot concilia tam libere celebrata sint. Quod ex eo clariusest, quod affirmat S. Isidorus, Ioánem postea Gerundensem episcopum, ab Ariano Gothorum Rege Leonigildo Barcinonem exilij causa relegatum.

Eodem quoque anno Theodoricus Ostrogothorum Rex, quum Hispaniam per quindecim annos rexisset, non sine gloria, nisi quod alienus à fide Catholica & acerrimus Arianæ sectator perfidiæ, regnum Vefegothorum Amalarico nepoti iam adulto tradidit, atque in Italiam est reuersus, vbi ob instauratam Romam, & redintegratos illius muros, auream statuam à Senatu meruit. S. Isidorus.

Lucas Tudensis addit hunc in Hispania vxorem duxisse ex prima Hispanorum origine, cuius precibus Hispanos omneis libertate donasse. Ex ea filium fustulisse Seuerianum sanctorum Leandri & Isidori atque aliorum patrem.

Amalaricus Theodorico tutelam ipsius iam regno maturi abdicante, Gothis in Gallia Aquitania & Hispania imperare incipit, quanquam Gallicarum rerum scriptores, vt admonuimus, omneis Theodorici annos Amalarico tribuant, qui hoc anno mortem ipsius ponit, de qua re suo loco dicemus. Regnavit annis quinque, vt ait S. Isidorus.

Iustinianus Imperator admonitus per somnum à Leto martyre, exercitum in Africam Belesario duce, cõtra Gilimerem mittit, qui Belesarius Gontimerum & Gebamundum fratres Regis primo prælio fudit, Gilimerem in fugam conuertit, Africam recepit nonagesimo septimo, quam Vandali regionem illam occupauerunt, anno. Gilimer vero in primo Belesarij occursum ante conflictum, Ilderichum Regem & quosdam eius affines obruncauit. Demum captus cum omnibus suis opibus Iustiniano Constantinopolin adducitur. Sic Vandalorum regnum cum omni populo ac stirpe deletur, quod permansit annis. 113, à Gunderico Rege vsque ad Gilimeris interitum. S. Isidorus. Cuius supputatio iis astipulatur, qui anno domini. 413. Vandalos in Hispaniam irruisse scribunt, ex quorum albo est Sigebertus, qui excidium regni Vandalici ponit anno. 533. Sicut & Marthæus Palmerius. Sed Iustinianus dicit Africam per annos centum & quinque à Vandalis fuisse captiuam, si locus non est mendosus.

Anno quinto Amalarici Regis celebratum secundum concilium Toletanum octo episcoporum, sub Montano præfule Toletano. Ex priore primo Conciliorum. Scribit S. Isidorus & illum sequutus Rodericus Toletanus, concilium hoc peractum anno secundo Theudij Regis, qui quamuis esset hæreticus, pacem tamen indulgit ecclesiæ, adeo vt catholicis episcopis potestatem concederet in urbem Regiam conueniendi, & quæcunque ad

disciplinam

disciplinam ecclesiasticam pertinerent, libere instituendi. Cæterum ex ipsius concilij ultimo capite liquido constat sub Amalarico Rege, non Theudio celebratum. Fortassis aliud Concilium eo regnante Toleti celebratum est, quod in aliorum conciliorum numerum non sit relatum, de quo D. Isidorus loquitur.

Montanus vero, quem huic Synodo præfuisse diximus, fuit post Celsum Toletanæ sedis metropolitanus episcopus, vita & eruditione clarus. Qui antiquissima fidelique relatione narratur, ad propulsandam coniuugalium conuersationis infamiam, candenteis prunas tandiu tenuisse veste, dum sacrum perageret, eoque peracto nec prunæ ignem, nec vestis inuenta est amisisse decorem. Scripsit ad Palentinos epistolam, in qua præbyteros chrisma conficere, & episcopos alienæ diocesis ecclesias consecrare, magna dicitur autoritate prohibere. Claruit sub Amalarico Rege, & nouem annis pontificatus tenuit dignitatem. Ex S. Alfonso.

Eodem anno Stephanus quidam Hispaniarum præfectus efficitur, atque idem anno tertio præfecturæ suæ in Gerundenfi ciuitate, in concilio discinctus est. Anno. marg. Alcoba.

Memoriæ prodit Sigebertus, hoc anno episcopos quosdam in Africa orthodoxos linguis radicitus excisis à Vandalis, posterius clare loquendo multis miraculo fuisse. Quod miraculum vnus eorum auxit, qui in superbiam elatus, confestim diuino priuatus munere obmutuit. Sed hoc sub Gilimere tyranno factum est.

Clotildis Francorum Regum soror, à Gothis Arianis, in quos enupsit rat ipsa pia, ignominiose duriterque tractabatur, via euntem cæno lapidibusque incessabant. Saucia imbutum cruore sudarium ad fratres Reges misit, quo velut literis sanguine exaratis, ira perciti Franci in Gothos ducunt. Amalaricus apud Narbonem prælio victus, dum Barcinonem fugere parat, ab exercitu contemptus occiditur. Clotildis dum à fratre Childeberto reducit, in itinere fato concessit, Parisiis iuxta patrem sepulta. Ex annalibus Francorum & S. Isidoro. Sed vt dixi, historiæ Gallorum anno. 525. factum hoc asserunt.

Robertus Gaguinus addit Toletum à Francis expugnatum ac dispoliatum, & multa inde vasa sacra templis Franciæ distributa.

Totam hanc rem fusius atque explicatius prosequitur S. Gregorius Turonensis, cuius verba non pigebit adscribere. Ea habent ad hunc modum. Clotildis multas infidias ab Amalarico viro suo propter fidem Catholicam patiebatur. Nam plerunque procedente illa ad sanctam ecclesiam, stercora & diuersos foetores proici super eam imperabat. Ad extremum autem tanta eam crudelitate dicitur cecidisse, vt infectum de proprio sanguine sudarium fratri transmitteret. Vnde ille maxime commotus Hispanias appetiuit. Amalaricus vero hæc audiens, nauis ad fugiendum

M 4 parat.

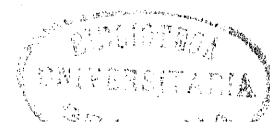
C. de off. præf. præf. 10. l. 1. §. 1

In hist. Gothorum.

526

530

lib. 3. c. 9.

parat. Porro imminente Childeberto, cum Amalaricus nauem deberet ascendere, in mentem ei venit, multitudinem se preciosorum lapidum in thesauro suo reliquisse. Cumque ad eosdem petendos in ciuitatem rediret, ab exercitu in porta exclusus est. Videns autem se non posse euadere, ad ecclesias Christianorum confugere cœpit. Sed priusquam limina sancta contingeret, vnus emissa manu lancea, eum mortali ictu fauciat, ibique decedens reddidit spiritum. Tunc Childebertus cum magnis thesauris sororem assumptam secum abducere cupiebat, sed nescio, quo casu in via mortua est, & postea Parisios allata, iuxta patrem suum Clodouæum sepulta est. Childebertus vero inter reliquos thesauros, ministeria ecclesiarum preciosissima detulit. Nam, 60. calices, 15. patenas, 20. Euangeliorum capsas detulit, omnia ex auro purissimo, & gemmis preciosis ornata. Sed non est passus ea infringi, cuncta enim ecclesiis & basilicis sanctorum dispensauit ac tradidit. Hactenus ille.

lib. I. de
Bel. Goth.

Post Amalaricum Theudius regnat, quem alij Theodatum, alij Ethiu-di appellant. Regnavit annis, 17. mēseis quinque, vt ait S. Isidorus. Hunc Procopius alibi Theodim, alibi Theudam appellat, dicitque eum à Theodorico exercitui Vefegothorum præfectum, ducta ex Hispaniis nobilissima coniuge imperium vsurpasse, idque viuo adhuc Theodorico & Amalarico. Iornades nominat eum Theodim, & ait fuisse armigerum Theodorici Ostrogothorum Regis, ac tutorē Amalarico in Hispaniæ regno datum.

531

Quæ hoc loco ponit Rodericus Archiepiscopus Toletanus ex Procopio male intellecta, de Theudio ex Italia accito, & eius male grata impietate in Amalasuētam tam bene de se meritam, ad Ostrogothorum in Italia pertinent historiam. Alius enim fuit Theodatus ille siue Theodahatus, vt Conradus Peutinger ex veteri numismate argenteo appellatum asserit, qui pietatis oblitus Amalasuētam, cui debebat regnum, in balneo strangulari fecit: alius Theudius Gothorum in Aquitania & Hispania Rex. Toletani errorem sequutus est in Chronicis suis Rex Alfonso.

Anno Theudij primo, Franci magnis copiis Hispanias ingressi Tarraconensem prouinciam depopulabantur. Quos Gothi duce Theodiscladeo in arctum cœgerunt, interclusis Hispaniæ obicibus, vt necesse fuerit hostibus, vnus diei noctisque spacium precibus & multo auro fugæ suæ redimere. Quæ vero misera turba huic spacio superfuit, funesta cæde consumpta est, cuius victoriæ gloriam postea Gothorum apud Septam calamitas obscurauit. Ex S. Isidoro.

de uiris
illustri.

Aprugius Pacensis ecclesiæ episcopus floret, qui sacras literas ita exposuit ingeniose, vt veteres præ illo non videantur exposuisse, scripsit in Apocalypsin. Ex eodem.

532

Bracara celebratum est primū concilium ab octo episcopis præfidente

236

Lucretio

Lucretio Bracarenfi episcopo metropolitano, Calendis Maij, vt habent Chronica Regis Alfonso, nam numerus æræ in codice Conciliorum vitiosus est. Huic concilio Beatus Martinus adhuc Dumienfis episcopus interfuit.

540

Iustinianus episcopus Valentinus hoc tempore vita & scriptis claruit, vt autor est S. Isidorus. Hic tres habuit fratres episcopos eadem matre natos, Iustum Vrgellitanae sedis episcopum, Nebridium Agragensis, atque Elpidium, Ioan. Tritte, & Petrus Messias, Nebridius & Iustus interfuerunt secundo concilio Toletano.

ibidem

Iustus Vrgellitanus episcopus frater Iustiniani scripsit in Cantica canticorum, S. Isidorus.

542

Childebertus eiusque frater Clotarius Cæsaraugustam deficere ab hæresi Ariana cogunt, plurimasque in Hispania vrbes expugnant. Tunica Vincentij martyris, pro spoliis opimis & amplis exuuiis, asportata, eique diuo ædes suburbana extructa, quæ nunc D. Germani est, Annales Francorum. Sed Robertus Gaguinus ait Cæsaraugustanos, dum obsidione premerentur, desperatis omnibus rebus ad diuinam opem facta supplicatione confugisse. Cuius rei factum certiore Regem Francorum à rustico quodam, quum Christianos esse cognouisset, euocato ad se episcopo pacta Diui Vincentij veste, obsidionem soluisse atque abiisse.

lib. I.

Quæ consentanea sunt cum iis, quæ Sigebertus de eadem re in Chronicis suis scribit. De qua res sic in annotationibus marginalibus libri Alcobaciensis scriptum reperi. Anno, 17. Iustiniani (id est, secundum aliquos 542. secundum alios vero. 544.) quinque Reges Francorum per Pampelonem Hispanias ingressi, Cæsaraugustam venerunt, quam per octodecim dies obsessam, & omnem fere Tarraconensem prouinciam depopulatione attriuerunt.

Eodem tempore inguinalis plaga totam fere contriuit Hispaniam, Ex eodem Alcobaciensi libro.

544

Hoc tempore, qui de Sanctis Hispaniæ scripserunt, memoriæ mandat Beatum Laureanum Hispalensem Archiepiscopum natione Pannoniū, missis à Totila Ariano tunc in Italia Ostrogothis imperante, qui ipsum occiderent, angeli admonitu in vltro neum exiisse exilium, ac septem post annis, eiusdem Totilæ imperio in Francia capite truncatum. Caput Hispalim delatum, ciuitatem multis calamitatibus, quibus toto hoc septennio laborauerat, asseruisse. Corpus a B. Eusebio Arelatensi episcopo in Biturensi ciuitate pie sepultum.

546

Gothi traiecto freto Herculeo, Romanos, qui Septam inuaserant, magna vi oppugnant. Sed dum die Dominico religionis ergo bello abstinentes, incautius se gerunt, repentina hostium oppressione,

M 5 ita sunt

ita sunt ad vnum omnes internecone coësi, vt ne nuncius quidem tante cladis relictus sit.

547 Fam tristem nuncium nõ diu morata Regis Theudij mors fuit, nam vulneratus est à quodam, qui iamdudum dementis speciem, vt Regem deciperet, simulauerat. Finxit enim arte insaniam, perfoditque Regem. Quo ille vulnere prostratus occubuit. Fertur vero inter effusionem sanguinis coniurasse præsentis, nequis interficeret percussorem, affirmans se congruam meriti vicissitudinem recepisse, quod et ipse priuatus duce suum sollicitatus occidisset. Ex S. Isidoro.

548 Theudifclus siue Theodifclus Theudij dux, regno Gothorum præfici- tur. Qui dum multorum magnatum connubia nefaria libidine publice pollueret, atque ob id mortem plerisque moliretur, præuentus coniu- ratorum manu Hispali inter epulas iugulatur. Ex eodem. Lucas Tuden- sis ait hunc fuisse nepotem ex sorore Totilæ Regis. Iornandes eum Thiodi- gif glossam appellat. S. Isidorus tribuit illi annum vnum, annotationes Alcobacienses addunt sep tem menses.

549 Hoc anno secundũ B. Isidorum, secundum alios sequenti, Aguila Go- thorum Rex constituitur, & regnat annis quinque. Hic dum facto Cor- dubensibus bello, in contẽptum Christianæ religionis sepulchrum beatif- simorum martyrum Aciseli ac Victoriæ polluere & prophanare præsu- meret, dignas impietatis temerariæ poenas luit. Nam & filium in eo con- flictu & thesauros omnes amisit, & ipse victus turpi fuga Emeritam se contulit. S. Isidorus. Rex iste Iornadi Hactenus agil dicitur.

Annotationes Alcobaciensis codicis dicunt regnasse annis quinque, mensibus sex, Sigebertus annos nouem, sed fallitur.

553 Ostrogothorum nomen & imperium in Italia Iustiniani Imperatoris auspiciis deletum testantur Chronica Regis Alfonsi, Matthæus Palme- rius biennio post factum scribit.

Athanagildus regno Gothorum per tyrãnidem inhians, dum Hispali exercitum Aquilæ (vel, vt D. Isidorus declinat, Aquilanis) contra se mis- sum fudisset, Gothi veriti, ne Romani huius occasione seditionis Hi- spaniam inuaderent, Aquilam Emeritæ interficiunt, & Athanagildum Regem creant. Ex S. Isidoro.

554 Athanagildus, vt autor est S. Isidorus, regnum quod inuaserat, volun- tate Gothorum est consecutus, sed quæ ad deturbandum regno Aquila- nem poposcerat à Iustiniano Imperatore Romanorum & Græcorum auxilia, submouere Hispania non potuit, aduersus quos variis postea casibus sæpe confligit. Regnavit annos. 14. & secundum alios. 15.

Autor est Lucas Tuden- sis hunc Regem fidem Catholicam occulte

coluisse

coluisse, & Christianos omni fau ore amplexum.

555 Huius tempore Regis celebris fuit in Hispania S. Aemiliani confes- soris sanctitas, qui natus in regione Castellæ veteris finitima Cantabriæ, quæ vulgo dicitur Rioja, à sancto viro Felice Christianæ fidei formulã edoctus, ex opilione factus est eremi cultor, vbi deditus contemplationi atque orationi, vitam ad centesimum vsque annum cum incredibili san- ctitate produxit, & post mortem innumeris claruit miraculis. Ex iis qui scribunt de sanctis Hispaniæ.

562 In Gallia Gothica mons quidam Rhodano imminens, æditis per mul- tos dies mugitibus tauri instar, tandem ab alio monte continguo diuul- sus cum domibus, ecclesiis, hominibus ac iumētis præceps in Rhodanũ corruit. Sigebertus.

563 Theodomirus in Gallecia factus est Rex Sueuorum, per quem anni- tente S. Martino Dumienſi episcopo, postea Bracarenſi Archiepiscopo, Sueui descuerunt ab Ariana perfidia. Cuius studio & industria pax eccle- siæ amplificata est, & multa in ecclesiasticis disciplinis in Galleciæ prouin- cia sunt instituta. S. Isidorus.

564 Anno Theodomiri secundo (quamuis in Conciliis legatur Ariamiri) decimo octauo Calendas Ianuarias, celebratum est Bracaræ secundum concilium à duodecim episcopis, præſidente S. Martino iam tum Braca- renſis ecclesiæ episcopo metropolitano. Qui, vt ait S. Isidorus, ex Orien- talibus regionibus in Galleciam venit, & eã gentem ab Ariana impietate ad veræ fidei cultum reduxit. Scripsit de differentiis quatuor virtutum, quem librum se legisse Beatus Isidorus profitetur. Scripsit & epistolas varias omnium virtutum exhortatorias. Idem. Ioannes Trittemius autor est eum ad Mironem Regem scripsisse de quatuor virtutibus Cardina- libus formulam vitæ honestæ.

In Lectionario ecclesiæ Bracarenſis scriptum reperitur, eundem tracta- tum composuisse de castigatione rusticorum, qui iam in fide manentes honorem idolis exhibebant.

In concilio Toletano decimo dicitur hic S. Martinus Dumienſe mona- sterium construxisse, (de quo alibi diximus latius) cuius fuit episcopus, antequam ad Bracarensem esset promotus metropolitana ecclesiam.

Idem S. Martinus in compendium contraxit concilia Oriëntalia, & Ni- gesio Lucensi episcopo metropolitano, ac toti cõcilio Lucensi transmisit. Ex priori tomo conciliorum.

Hoc concilium Lucense circa hunc annum celebratum est calendis Ia- nuariis, sub Theodomiro Rege Sueuorum, sub quo & Bracarẽse, ad con- firmandam fidem Catholicam, & constituendum ecclesiæ statum. In eo concilio ecclesiæ Bracarenſi metropolitane & aliis Galleciæ ecclesiis cathe-

dralibus

dralibus, sui cuique fines assignati sunt, quos ne excederent. Ex archiuus ecclesie Bracarenfis, vbi pro Nigefio Lucensi episcopo, legitur Nitigio. Meminit huius rei & Lucas Tudenfis in Rege Bamba, & dicit Adaulphum episcopum Legionensem huic interfuisse concilio.

Hoc anno, nempe Iustini Imperatoris secundo Athanagildus Gothorum Rex fato concessit Toleti, cui successit Luiba. Ioannes Abbas, & S. Isidorus, qui addit mortuo Athanagildo fuisse interregnum quinque mensium. Lucas Tudenfis dicit, quod septem annorum, sed nõ dubium quin hoc loco sit deprauatus. Causa interregni ex eo nata est, quod Gothi non conueniebant in electione Regis.

Huius Athanagildi filia altera nomine Brunehildis nupsit Sigeberto Mediomatricũ in Fracia Regi: altera nomine Galsonta Chilperico Suesionũ Regi fratri Sigeberti Regis, quæ Galsonta cum Fredegundẽ pellicẽ ferre non posset, mortua in maritu lecto inuẽta est. Ex annalibus Francorũ. Robertus Gaguinus addit Regẽ Chilpericũ blandimentis & illecebris pellicis deprauatum, vxorẽ per noctis silentium laqueo strangulasse.

Plerique scriptores Hispani mortem Athanagildi anno. 566. ponunt. Ego Ioannem Abbam & S. Isidorum eius temporis scriptores sequor.

Hoc anno mortuus est Iulianus episcopus Eborẽsis, cuius monumentum ad diui Michaëlis de Machede tribus leucis ab Eborã repertum, domi suæ habet Andreas Resendius noster, cum alio Pauli presbyteri, qui requieuit in pace æra quingentesima octogesima secunda, hoc est, anno domini quingentesimo quadragesimo quarto. Apud eundem vidi epitaphium cuiusdam Seueri Presbyteri Pacensis, qui diem suum obiit æra sexcentesima duodecima, hoc est, anno domini quingentesimo septuagesimo quarto. Hæc ad notãdam religionis antiquitatẽ in Translagana Lusitania adscripsi. Idem Resendius mihi affirmavit plura monumenta venerandæ antiquitatis in eadem diui Michaëlis ecclesia etiam hodie seruari, atque ex ædificiorum vestigijs apparere, non obscurum illic Eborẽsis episcopatus municipium olim extitisse.

Anno Iustini Iunioris tertio Leouigildus Luibæ Regis frater germanus à fratre superstite in regni societatem assumptus, citeriori Hispaniæ præficitur, qui Gosuinthã Athanagildi viduam matrimonio sibi iunxit, sed dicitur & prouinciam Gothorum, quæ multorum rebellione fuerat imminuta, ad pristinos reuocasse terminos. Ioannes Abbas.

Alij dicunt eum vxorẽ habuisse Theodosiam filiam Seueriani Ducis Carthaginensis & Theodoræ: ex qua sustulerit Hermenegildum & Recaredum. Vnde verisimile est eum alterã alteri superduxisse. Nam quod prædicti filij ex Gosuintha non sint, ex eo patet, quod Ioannes Abbas tẽporis illius scriptor affirmat Leouigildum filio maiori Hermenegildo

& vxorem

& vxorem & regni partem ad regnandum dedisse anno regni sui vndecimo, quo tempore ille, si ex Gosuintha natus esset, vt plurimum decem natus annos, nec matrimonio nec regno maturus esse poterat, atque hoc ita esse postea clarius constabit. Seuerianus ille Theodorici Ostrogothorũ & Italiae Regis, vt diximus, filius ex vxore Theodora inelyto Gothorum Regũ sanguine prognata, suscepit hos filios, S. Leandrum & S. Isidorum Archiepiscopos Hispalenses, S. Fulgentium episcopum primum Astigitanum, deinde Carthaginẽsem: Florentiam sanctarum virginum monasterijs præfectã. Breuiariũ Hispalẽse addit S. Braulium Cæsaraugustanum epum virum multarũ linguarum & sacre scripturæ peritissimũ, & Iustinam, quæ quinquaginta sanctarum virginum monasterijs præfuerit, sed Iustinam istam arbitror esse eam, quæ alijs Florentia dicitur. Braulij vero, de quo in quinto concilio Toletano dicemus, quũ D. Isidorus meminit, nihil tamen addit, vnde fratre ipsius fuisse colligamus. Sed nec ipse Braulius siue Braulio in iis, quæ viris illustribus D. Isidori, de ipso D. Isidoro addidit, vllã huius rei mentionẽ facit, neq; ego arbitror illius fratrem fuisse, sed amicum plusquã fraterna charitate coniunctum.

Lucas Tudenfis in literas milit Luibam Athanagildo etiam dum superstite, Narbone à Gothis Regem creatum, septẽ annis in Gallia Gothica regnasse, & illo mortuo, tres in Hispania, quorum trium secundo anno Leouigildum non solum successorem, sed etiam participem regni constituisse, ac Hispaniæ administrationi præfecisse, ipsum Gallia regno contentũ. Eundẽ S. Isidorus tres annos regnasse scribit. Ioan. Ab. quinq;

568 Leouigildus Rex loca Bastetaniæ & Malacitanæ vrbs repullis militibus vastat, & victor ad suos redit. Ioannes Abbas.

In Gallecia Miro post Theodomirum Rex Suetorum efficitur, & regnat annis tredecim. Idem & S. Isidorus.

569 Leouigildus Asinodam fortissimã ciuitatem, de qua iam diximus, proditione cuiusdam Framidanci nocte occupat, & militibus interfectis, ad Gothorum reuocat iura. Ioannes Abbas. Milites vero, qui hæc loca occupauerant, Romanos fuisse arbitror. Nam Lucas Tudenfis auctor est Iustiniani milites, quos Athanagildus auxiliij causa euocauerat, à Leouigildo profligatos, & alioqui Romanos ab illo diuersis prælijs superatos, atque amplificatum Hispaniæ imperium, in qua Gothi angustiis antea finibus concludebantur.

Donatus abbas monasterij Seruitani, quod erat Setabi, miraculis adhuc viuus hoc tempore claruit. Ioannes Abbas.

Hic Donatus & professione & opere monachus, cuiusdã eremitæ discipulus in Africa fertur extitisse. Qui vim Barbararũ gentiũ imminere prospiciens, atq; ouilis sui dissipationẽ & pericula veritus, cũ monachis plus

minus

minus septuaginta, & copiosa librorum suppellectile in Hispaniam com-
meauit. Vbi religiosa atque illustris foemina Minchea subsidiis & opi-
bus adiutus, Seruitanum monasterium construxit. Hic primus in Hi-
spaniam monasticae obseruantiae vsus & regulam dicitur induxisse, tam
vnius adhuc virtutum exemplis nobilis, quam defunctus memoriae cla-
ritate sublimis. Ex Diuo Alfonso.

Porro quod vitae monasticae regulam & formam in Hispaniam hoc
sancto viro autore illatam refert, id ego intelligendum arbitror, post Hi-
spaniam à Barbaris nationibus deformatam. Nam superius ostendimus
anno trecentesimo octogesimo primo Paulinum monachum, vt religio-
ni monasticae commodius vacaret, relicta patria in Hispaniam secessisse,
quod haud dubie non fecisset, nisi in ea disciplina monastica vguisset.

Leouigildus Rex Gothorum Cordubae ciuitatem diu Gothis rebellé
noctu occupat, & caesis hostibus propriam facit, multasque vrbes &
castella interfecta rusticorum multitudine in Gothorum dominium
reuocat. Ioannes Abbas.

Domninus Helenensis ecclesiae episcopus clarus habetur. Idem
Miro Sueuorum Rex bellum contra Aragonos mouet. Idem.

Cæterum quos hic Aragonos dicit S. Isidorus Rucones, Lucas Tudé-
sis Vascones appellat, ex qua lectionis diuersitate non dubium quin men-
dosus sit locus, mihi Tudenfis lectio magis arridet, atque ita de Nauarris
intelligitur, fruatur suo quisque iudicio.

Luiba Rex moritur. Hispania omnis & Gallia Narbonensis in iura
& potestatem Leouigildi cedit. Ioannes Abbas. tamen S. Isidorus Lui-
bae siue Luibanis mortem anno quingentesimo sexagesimo nono ponit.

Leouigildus Sabariam ingressus, Sapos vastat, & prouinciam totam
in suam redigit potestatem, duosque filios suos ex amissa coniuge Her-
menegildum & Recaredum consortis regni facit. Ioannes Abbas. Quo
loco vide an Sabaudiam & Sabaudos legendum sit. Saltē ita intellexisse
hunc locum videtur Iacobus Valera. Hanc opinionem confirmat epi-
scopus Burgēsis, in quo videtur mēdose legi Sabandriā pro Sabaudia.

Mausona Emeritensis ecclesiae episcopus, in Christianae fidei dogmate
clarus habetur. Ioannes Abbas.

Hispani & Franci de Pascha celebrando dissentiuut, Hispanis, 12. Ca-
lendas Aprilis: Francis vero, 14. Calendas Maij Pascha celebrantibus: sed
Francos recte celebrasse miraculo manifestum fuit. Nam fontes in Hi-
spania, qui sabbato sancto Paschae diuinitus repleti ad baptizandum fo-
lebāt: non in Hispanorum, sed in Francorū Pascha repleti sunt, Sigebertus
Abbas. Idem ponit Robertus Gaguinus, tametsi in numero Calen-
darum nonnihil variet. Illud hoc loco non pratermittendum, quod ipse

570

quoque

quoque Gregorius Turonēsis episcopus, qui circa haec tempora floruit,
fontes in Hispania fuisse, qui diuinitus repleantur, testatur, quum alias,
tum. lib. 10. cap. 22. li. 10. c. 22

572 Leouigildus Rex Cantabriam ingressus, occupatores illius prouincia
interficit, Amaiam occupat, opes eorum inuadit, & prouinciam in suam
redigit potestatem. Ioannes Abbas.

573 Leouigildus Aregenses montes ingreditur, Aspidium loci seniore
cum vxore & filiis captiuos ducit, opesque eius & loca sui iuris facit. Idem.

574 Leouigildus Sueuorum in Gallecia fines conturbat, & Regi Mironi
per legatos rogatus, pacem exiguo tempore tribuit. Idem.

576 Leouigildus Rex Orospedam montem ingreditur, & ciuitates atque
castella eiusdem prouinciae expugnat, ac suam prouinciam facit, neque
multo post, ibidem rustici rebellantes à Gothis opprimuntur, & post haec
integra à Gothis possidetur Orospeda. Ioannes Abbas.

577 Leouigildus extinctis vndique tyrannis & occupatoribus Hispaniae,
reque potitus, cum plebe recedit & ciuitatem in Celtiberia condidit,
quam à nomine filij Ricopolin (vulgo Ripol) nuncupauit, eam miro
opere mœnibus & suburbanis adornauit, & priuilegia populo nouae
urbis instituit. Idem.

Eodē tēpore Ioānes Emeritēsis ecclesiae presbyter clarus habetur. Idem.

578 Leouigildus filio suo Hermenegildo Sigeberti Regis Francorum fi-
liam matrimonio, & prouinciae partem ad regnandum tribuit. Idem. Pau-
lus Aemilius eā Iugundim appellat, & etiam S. Gregorius Turonensis,
Leouigildo queta pace regnate, aduersarii securitatem domestica rixa
conturbat. Nam eodē anno filius eius Hermenegildus factione Gosuine-
thae Reginae tyrannidem assumens, in Hispali ciuitate rebellionem facta re-
cluditur, & alias ciuitates atque castella in societatem rebellionis suae pel-
licit. Quae res Hispaniae prouinciae maioris exitij causa quam hostium in-
festatio fuit. Idem Ioannes Abbas.

Novellus Complutensis episcopus celebratur. Idem.

579 Leouigildus Rex in vrbe Toletana Synodum Episcoporum sectae Arianae
cōgregat, & antiquam haesin nouo errore cumulat, ausus inter cate-
ra haesin suae contagia, etiam rebaptizare catholicos, neque id ex plebe so-
lum, sed etiam ex sacerdotalis ordinis dignitate, inter quos Vincentium
Caesaraugustanum ex episcopo apostatam factum, & tanquam è caelo in
infernū proiectum. Qua seductione plurimi in Arianā vesaniam decli-
nauerunt. Partim ex Ioanne Abba, partim ex Sancto Isidoro.

580 Seuerus Malacitanae urbis episcopus, scripsit cōtra Vincentium Caesara-
ugustanum episcopum in prauitate Arianam lapsum. Qui Vincētius

collega

collega fuit Liciniani Carthaginensis episcopi, vt ait Petrus Mefsias, scripsit etiam de virginitate ad sororem. S. Isidorus, & Ioannes Trittemius.

Leouigildus partem Vasconiae occupat, & ciuitate nomine Victoriacū condit. Ioannes Abbas.

Eodem anno natus est Mahometes pessima Christianae religionis calamitas, patre Abdalia, matre Emina, ex genere Agar & Ismahelis. Qui annus in Arabia tanta siccitate & penuria frugum insignis fuit, vt herbis vescerentur campestribus inopia panis. Rodericus Toletanus. Quod autem dicit natum anno nono Leouigildi, sequitur opinionem eorum, qui Leouigildum iniisse regnum anno quingentesimo septuagesimo secundo affirmat, alioqui numerus anni probe per omnia respōdet. Porro quod addit æra sexcētesima, legēdū est, sexcētesima decima octaua, quod ex eodem libro clarius constat, quā vt probandum sit. Ait enim mortuum æra sexcentesima sexagesima sexta, quum tantū vixerit quadraginta nouem annis.

Leouigildus exercitum ad opprimendam filij tyrannidem colligit, & ciuitatem Hispalensem obsidet: ac rebellem filium graui obsidione premit. Cui Miro Sueuorum Rex ad expugnandam Hispalim suppetias venit. Leouigildus Hispalim nunc fame, nunc ferro, nunc Betis deriuatione conturbat. Ioannes Abbas.

Miro in ea obsidione diem clausit extremum, cui Eburicus filius siue Eboricus in Regnum Gallecie succedit. Idem & S. Isidorus.

Leouigildus muros Italice antiquae ciuitatis restaurat, quae res maximum impedimentum Hispalensi populo exhibuit. Ioannes Abbas. Vnde colligo Italicam admodum propinquam fuisse Hispali, atque à Mauris post tempora Gothorum dirutam & subuersam.

Andeca in Gallecia Sueuorum regnum cum tyrannide inuadit, & Siseguntia relicta Mironis Regis in coniugem accepta, Eboricum regno priuat, & in monasterium retrudit ac monachum facit. Idem.

Leouigildus Hispalim expugnat, ciuitates & castella à filio vsurpata recipit, nec multo post filium Hermenegildum Cordubae capit, & regno priuatum Valentiam in exilium mittit. Idem.

Cum Leouigildus adhuc modum filium rebellem persequeretur, & exercitus eius, vt fit, loca sancta hostiliter infestaret: monasterium erat S. Martini inter Saguntum & Carthaginem Spartariam, cuius monachi audito hostium aduentu derelicto abbate sene se in fugam dant, atque in quadam insula maris abscondunt. Profecti ad monasterium Gothi, dum bona monasterij sine custode deserta diripiunt abbatem senio incuruatum, sed sanctitate rectum offendunt, eductoque vnus gladio quasi amputaturus cernicē eius, resupinus ruit, ac spiritum subito exhalauit. Quo

582

583

vifo

vifo reliqui perterrefacti fugerunt. Huius rei fides quum Regi constaret, quaecunque monasterio fuerant ablata, in suis restitui. Hoc sibi non multo postquam contigerat, nunciatum fuisse affirmat S. Gregorius Turonensis in libro de gloria confessorum.

Leouigildus vbi vidit tanta miracula per seruos Dei, qui nostrae religionis erant, fieri: vocatum ad se vnum ex episcopis suis, hoc est, Arianis secrete rogauit. Quid ita tandem vos, sicut hi, qui se Christianos appellant, nulla signa æditis in populum secundum fidem vestram? At ille, saepe, inquit, caecis visum restitui & surdis auditum. Quin & nunc satisfaccere expectationi tuae queam. Mox haereticum quendam decem aureis corruptum clam subornauit, vt in itinere, quo Regi transeundum erat, clausis oculis residens, episcopi opem imploraret, vt in virtute fidei suae perditum lumē misero restitueret. Quod quū ille ex composito fecisset, episcopus cum magna arrogancia manus oculis eius imponens ait, secundum fidem meam fiat tibi. Vix dum haec dixerat episcopus, quum oculi infelicis hominis ita obserati sunt cum graui dolore, vt non solum visum penitus amiserit, verum etiam dolum, quem auaritia impellente confinxerat, euulgauerit. Ex eodem autore & libro.

Eodem ferè tempore in Hispania accidisse affirmat idem vir sanctus, vt Christianus cum haeretico pro fide sua certaret, cūque Arianus ille nullis scripturarū testimoniis posset à pertinacia sua diuelli: saltem miraculis, inquit qui catholicus erat, virtutē indiuiduae Trinitatis expetire. En anulum aureum digito detractū in ignem projicio, tu candentē collige. Postquam vidit anulum in igne cadentem, conuersus ad haeticū, si vera est, inquit, assertio tua, exime anulum hunc ab igne. Deinde illo tergiuersante ait. Immensa Trinitas Deus, si aliquid indignum te credo, ostende: certe si recta est fides mea, nihil praeualeant haec incendia facta: & sublatum ab igne anulum diutissime manu sine offensione vlla tenuit, ac pudesacto haeretico catholicos reliquos in fidei suae constantia roborauit. Ex eodem.

Eutropius Abbas monasterij Siruitani, discipulus sancti Donati floret, de quo paulo post latius loquemur. Ioannes Abbas.

584

Leouigildus Galleciam vastat, Andecanē Regem captum regno exiit, Sueuorum gentē, thesauros, patriam in suam potestatem redigit, ac Gothorum prouinciā facit. Andeca regno priuatus tondetur, & honore presbyterij post regnū honoratur, & quod Eborico Regis filio ac Regi suo fecerat, passus, in vrbe Pacensem exilio relegatur. Idem.

Ita tunc Sueuorū regnum deletū in Gothos trāsfertur quod centum septuaginta septē annos durasse affirmat S. Isidorus in historia Sueuorū.

Hermenegildus in vrbe Tarraconensi à Sisberto interficitur. Ioannes Abbas, & eadem ferè S. Gregorius Turonensis episcopus. Equidem vehementer admiror autores hos, quum id tempore in viuis agerent, haec

cap. 12.

cap. 13.

cap. 14.

lib. 8. c. 28

N de

In historia Arabum.

de Hermenegildo scribere, quem vt martyrem pro fide Catholica à patre Ariano occisum Hispana veneratur ecclesia, cui merito reliqui omnes harum rerum scriptores suffragantur, & ante alios omnes D. Gregorius Pa. Qui in Dialogis scribit, quò Rex Liuigildus (ita enim appellat, nisi mendosus est liber) Herminigildum filium à S. Leandro Hispalensi episcopo Catholicam fidem edoctum, neque premiis allicere, neque minis perterritum attrahere ad Arianam posset perfidiam, priuatum regno rebus expoliasse omnibus, deinde in arctam còcluso custodiam, collum manusque ferro ligasse, denique ipso Paschalis festiuitatis die, in tempesta noctis silentio Arianum ad illum misisse episcopum, ex cuius manu sacri legæ consecrationis communionem perciperet. Cum vero ille non solum detrectasset, sed etiam grauius episcopi perfidi vesaniam increpuisset: pater in furorem verus, missis apparitoribus filium occidi iussit. Quod illi securi cerebro S. Martyris impacta effectum dederunt. Cuius mors multis celebrata fuit miraculis. Nam ceptus est in nocturno silentio psalmodix catus ad Regis & Martyris corpus audiri, & accese lampades apparere. Idem dicit & Beda ad hunc modum. Hermenegildus Leuegildi Gothorum Regis filius, ob fidei Catholicae confessionem inexpugnabile, à patre Ariano regni priuatus infulis, & in carcerem ac vincula proiectus, ad extremum nocte sancta Dominicae resurrectionis securi in capite percussus, regnum caeleste pro terreno Rex & martyr intrauit. Hactenus ille, qui locus in exemplaribus impressis deprauatus est.

Equidem arbitror Gothos visis tam insignibus miraculis, in Regis sui gratiam confinxisse D. Hermenegildum à Sifberto occisum. Quo rumore deceptos Ioannem Abbam, & Sanctum Gregorium Turonensem hæc de illius morte memoriae prodidisse.

Huius Sancti martyris meritis adscribit idem D. Gregorius, quod vniuersa Gothorum gens ad Catholicam fidem per Ricaredum Regem conuersa sit, videlicet quod granum in terra mortuum, multum fructum attulerit.

Fidem huius sancti martyris Gallicarum rerum scriptores partim S. Leandri doctrinae, partim vxoris Francæ sanctitati acceptam ferunt: & addunt illum metu patris ira successi, cum Ducibus Imperatoris Mauritij, quibus Hispani limitis custodia credita erat, foedereicto, vxorem è recenti partu languentem, filiumque infantem apud eos deposuisse: cumque esset à patre securi percussus, vxorem ab Augusti ducibus in Africam cum filio transectam, Childebertum Francorum Regem spe recuperandæ cum prole sororis, amicitia Augusti restitutum: ipsum in Gothos mouisse, ad vlcersendam leuiri sui mortem. Hæc ferè Paulus Aemilius, Robertus Gaguinus adiungit Iugundin, dum ad Imperatoré duceretur, in itinere morore perisse: S. Gregorius Turonensis dicit in Africa mortuam ac sepultam: filium Constantinopolim ductum, reliqua sese habet, non vt Paulus Aemilius vir

alioqui

alioqui doctus ac diligens scribit, sed, vt nos ex autoribus probatis, & quires gestas sui temporis oculata fide scribebant, retulimus.

Galli prouinciam Narbonensem cum exercitu inuadunt, ad quos missus Ricaredus, victoriam de inimicis reportauit. Ioannes Abbas. S. Gregorius Turonensis addit Ricaredum Narbonam vsque venisse, & intra terminos Galliarum prædas egisse.

Malaricus in Gallecia per tyrannidem regnare cupiens, à Leouigildi ducibus comprehensus, Leouigildo vincitus listitur. Idem.

Hoc tempore S. Leandri Hispalensis episcopi nome celebre fuit. Idem. Fuit hic D. Gregorio familiari coniunctus amicitia, quam contraxerunt Constantinopoli, dum illuc diuum Gregorium sedis Apostolicæ responsa: (erat enim Romani Pontificis Apocrisarius ante summum Pontificatum) beatum Leandrum pro causa fidei Regis Gothorum legatio pertraxisset. Huic D. Gregorius expositionem moralem in Iob dedicauit, & pallium misit, vt ex epistolis ipsius patet.

Huius inter hos sanctos mutua necessitudinis sanctum & venerabile monumentum dicitur & creditur imago sanctissimæ virginis matris, quæ maximo omnium gentium concursu colitur ad amnem Lupi (vulgo Guadalupe). Eam S. Gregorius beato Leandro dono misisse affirmatur.

Lucas Tudensis addit Sueuos à beato Leandro aqua salutari perfusos.

585

Leouigildus decimo octauo regni sui anno moritur Toleti, quem diuus Gregorius autor est, post occisum Hermenegildum facti poenituisse, & Catholicae fidei veritatem agnouisse, non tamen vsque ad obtinendam salutem pertinuisse, cumque ad extrema peruenisset, filium Ricaredum S. Leandro commendasse, vt in illo idem conaretur, quod in fratre perfecerat. Ex D. Gregorio.

De morte Leouigildi Regis paulo aliter scribit S. Gregorius Turonensis ad hunc modum. Leouigildus (Lenniildus mendose ibi legitur) Rex Hispanorum ægrotare cepit, sed, vt quidam asserunt, poenitentiam pro errore hæretico agens, & obtestans, ne huic hæresi quisquam reperiretur consentaneus, in legem Catholicam transiit, & per septem dies in fletu perdurans pro iis, quæ contra Deum inique molitus est, spiritum exhalauit. Hæc ille.

Hic Leouigildus multos nobiles ac potentes viros neci dedit, primus ararium de rapinis ecclesiæ ac ciuium, & spoliis hostium locupletauit, primus solio & purpura regali vsus est, quum ante ipsum Gothorum Reges & confesum & vestitum haberet cum aliis nobilibus communem, leges ab Eurico latas emendauit, sublatis atque additis iis, quæ ex vsu esse Reip. videbantur. Obiit Toleti morte acerrima, ac sub mortem præcepit filio Ricaredo, vt episcopos Catholicos ab exilio reuocaret, & beatum Leandrum coleret, vt patrem. Ex S. Isidoro & Luca Tudensi.

N 2 Mortuo

lib. 3. c. 37.

li. 8. c. 38.

li. 8. c. ult.

28. c. 28.

Mortuo patri succedit Ricaredus anno Mauritij Imperatoris quarto. Ioann. Abbas. Hunc Lucas Tudensis autor est à beato Leandro coronatum, regnavit annos quindecim.

Sifbertus interfecto Hermenegildi turpissima morte perimitur. Ioannes Abbas. 586

Ricaredus primo regni sui anno, mense decimo, Deo adiuuante Catholicus efficitur, & sacerdotes sectæ Arianae sapienti colloquio aggressus, ratione potius quàm imperio ad fidem Catholicam facit conuerti, gentemque omnem Gothorum & Sueuorum ad vnitatem & pacem reuocat ecclesiæ Christianæ. Ex eodem. Idem scribit & Beda.

Ricaredus Rex aliena à præcessoribus suis direpta, & in fiscum relata, placide ac benigne restituit, ecclesiarum & monasteriorum conditor ac ditator efficitur. Idem.

Desiderius Francorum dux Gothis infestus superatur, & cæsa Francorum multitudine in acie moritur. Idem.

Quidam ex Arianis, nempe Sunna episcopus & Segga cum quibusdam tyrannidem assumere cupientes deteguntur. Conuicti Sunna exilio multatur; Segga manibus amputatis in Galleciam exul relegatur. Ioannes Abbas. 587

Vldila episcopus cum Gosuintha Regina insidiantes Ricaredo produntur, & fidei Catholicae communionem, quam sub specie Christiana quasi sumebant, proiecisse publicantur. Quo malo in cognitionem hominum deducto, Vldila exilio condemnatur; Gosuintha Catholicis semper infesta, tandem fato concessit. Idem. 588

Francorum exercitus à Gonteranno Rege missus, duce Basone Galliam Narbonensem inuasit, & iuxta Carcassonem castra posuit. Quos Claudius Lusitaniae dux à Ricaredo missus, in fugam conuertit, & dictum mirum, sexaginta ferme hominum millia, cum trecentis plus minus militibus partim occidit, partim fugauit, dispoliatis ipsorum castris. Hanc tam insignem victoriam non immerito conuersioni ac fidei Ricaredi acceptam ferunt. Idem S. Isidorus affirmat nullam nunquam in Hispaniis vel maiorem in bello, vel similem extitisse victoriam. Lucas Tudensis autor est, hosteis illos venisse in auxilium Arianorum.

Anno Ricaredi quarto, & Mauritij Imperatoris octauo, celebratum est tertium concilium Toletanum, in quo Rex Ricaredus cum Regina Badda uxore sua, & omnibus Gothis, abiurauit hæresin Arianam, & in publico Patrum concilio professus est fidem Catholicam, & æqualitatem personarum in sanctissima Trinitate. Celebratum est autem octauo Idus Maias ab episcopis Hispaniæ & Gallia Gothicae, qui fuerunt numero sexaginta duo, & præter hos quinque aliorum episcoporum vicarij Metropolitanorum episcopi

præfuerunt.

præfuerunt. Mausona Emeritensis, Leander Hispalensis, quem Lucas Tudensis, primatem Hispaniæ fuisse dicit, & legatum Romanæ ecclesiæ. Euphemius Toletanus, Pantardus Bracarenfis, Nigetius Narbonensis, Stephanus Tarraconensis, Archiepiscopus Toletanus & illum sequuti alij nonnulli aiunt, Helladium Toletanum huic interfuisse concilio, sed hic aliquanto posterius Toletanam rexit ecclesiam, vt ex B. Alfonso constat. Petrus Antonius Benter affirmat S. Idalium Barcinonensem episcopum in hoc fuisse concilio, sed nomen illius in codice Conciliorum non inuenio. Ab his patribus condemnatum est, & Hispaniæ finibus exterminatum Arianorum dogma, quo nobilitas Gothica per ducentos tredecim annos infecta fuerat. Ioannes Abbas tradit summam synodalis negocij fuisse in hoc concilio penes S. Leandrum Hispalensem episcopum & Beatissimum Eutropium monasterij Seruitani Abbatem. In huius concilij decimo quarto cap. statutum, ne quis Iudæus fungi possit officio publico.

Hoc concilium alij alio anno ponunt, ego codicem Conciliorum sequor, in quo etiam in diuersis æditionibus constanter legitur celebratum æra sexcentesima vigesima septima. Idem habent annotationes marginales libri Alcobacienfis in S. Isidorum. Si igitur anno CHRISTI quingentesimo nono addas annos triginta octo, habebis æram Cæsaris sexcentisimam vigesimam septimam.

Ricaredo orthodoxo quieta pace regnanti domesticæ tenduntur insidiæ. Nam quidam ex cubiculo eius, & prouinciæ dux, nomine Argimundus tyrannidem affectans, aduersus Regem conspirat, ita vt eum si posset, regno priuaret & vita, sed nefandi eius consilij detecta machinatione comprehensus, & vinculis ferreis constrictus, habita quaestione, socij eius impia molimina cõfessi, digna sunt ultione interfecti. Ipse vero Argimundus, qui regno inhiabat, primùm verberibus cæsus, deinde turpiter decaluatus, posthæc dextera amputata, exemplum omnibus a se insidens Toleti dedit, ne famuli aduersus dominos insurgant. Ioannes Abbas.

Vsq̃ue adhuc annum prosequutus est Chronicon suum Ioannes Abbas, quod exorsus fuerat ab anno Iustini Imperatoris primo. Fuit hic episcopus Gerundensis, natione Gothus, prouincia Lusitanus, natus, vt inquit D. Isidorus, Scalabi. Qui cum septendecim annos Constantinopoli studisset, & Græce Latinæque doctus, in Hispaniam reuersus, à Leouigildo Rege, quod Arianam nollet hæresin profiteri, decennali multatus exilio, Barcinonem relegatus fuisset, tandem à Ricaredo Rege Christianissimo reuocatus, monasterium Biclariense (vulgo val clara) condidit, & monachis suis doctrina & exemplo vitæ præluxit, multaque ingenij monumenta reliquit. Ex Sancto Isidoro & Ioanne Trittemio.

N 5 Cum

Cum Ricaredus Rex constitutionem superius dictam in concilio Toletano contra Iudaeorum perfidiam ædidisset, ij in quos prolata fuerat, re-
ctitudinem mentis Regiæ inflectere pecuniarum summam offeredo, mo-
liti sunt, sed Rex Catholicus Dei iudicio placere studens, innocentiam au-
ro prætulit. Quod factum in epistolis suis Diuus Gregorius meritis lau-
dibus extollit.

lib. 7

Eodem ferè tempore Ricaredus post conuersionem suam munera ad
sedem Apostolicam, cui tum D. Gregorius præerat, misit per abbates
quosdam & Probinum presbyterum, pro quibus muneribus D. Grego-
rius accurata epistola gratias egit, & vicissim illi misit clauim ferream ex
catena, qua D. Petri Apostoli collum in martyrio ligatum fuerat, & cru-
cem, in qua lignum Dominicæ crucis, & capilli beati Ioannis Baptistæ ine-
rant, & pallium pro beato Leandro. Ex epistolis D. Gregorij.

eodẽ lib.

Eodem anno celebratum est primum concilium Hispalense, ab octo
episcopis, præsidente beato Leandro eius ecclesiæ episcopo metropolita-
no, pridie Nonas Nouembris. Ex Conciliis.

Hoc tempore floruerunt in Hispania multi viri tum vitæ sanctitate,
tum eximia eruditione celebres.

Mausona Emeritensis, de quo iam diximus.

Leander Hispalensis.

Eutropius Abbas, deinde episcopus Valentinus.

Seuerus episcopus Malacitanus.

Licinianus primū Carthaginensis, deinde Malacitanus episcopus, Con-
stantinopoli ab æmulis veneno extinctus, multa scripsit, Ioannes Tritte-
minus & S. Isidorus.

S. Fulgentius episcopus primū Astigitanus, deinde Carthaginen-
sis S. Leandri frater, Hebraei, Græci, Arabici, Syri ac Latini sermonis
peritissimus, scripsit in Euangelia, Esaiam, duodecim prophetas, Penta-
teuchum & libros Regum, interfuit concilio Toletano, in quo damna-
ta est Ariana hæresis, & omnis paganorum perfidia, obiit anno ætatis
suæ. 66. Calendis Ianuarij. Ex Breuiario Hispalensi.

Ioannes Abbas, deinde episcopus Gerundensis, de quo iam diximus.

Clotofinda Childeberti Mediomatricum in Francia Regis soror Rica-
redo Regi nubit, & pax inter vtrunque populum facto fœdere coit. Ex
Paulo Aemilio & Annalibus Francorum.

594

Hoc tempore Beatus Gregorius Papa misso in Hispaniam Ioanne
defensore, iussit Ianuarium Malacitanæ sedis episcopum coniuratione
quorundam episcopatu suo deiectionem restitui, ac tam nefariæ impieta-
tis autores debita pœnitentia multari. Ex epistolis D. Gregorij.

598

Ricaredus

601

Ricaredus quum per annos quindecim Gothis tanta benignitate im-
perasset, vt merito Pater patriæ salutaretur, relicto maximo sui desiderio,
rebus humanis sublatus est Toleti. Hic leges Gothicas in compendium
contraxit, Romanos multis præliis vicit, & eorum multas vrbes ditioni
suæ adiecit, Gothorum imperium florentissimum reddidit, atque ita Hi-
spaniam omni hærescos labe perpurgauit, vt Alfonso Episcopus Bur-
gensis affirmer, ab eius tẽpore nullam postea hæresin aliam in Hispania
publice repertam. Idem Rex religiosissimus coronâ suam auream Gerun-
dæ ad altare D. Felicis obtulit, vt autor est Rodericus Archiep. Toleta.

lib. 3. c. 8.

Mortuo Ricaredo successit Loiba siue Luiba filius, anno Mauritij. 19.
De quo S. Isidorus ad hunc fermè modū. Luiba ignobili quidem matre
progenitus, sed indole virtutis insignis. Quẽ in primo flore adolescentiæ
Vintericus sumpta tyrânide, innocuũ regno deiecit, præcisâque dextera,
occidit anno ætatis suæ. 16. (quanquam in Alcobaciensi codice etat. 28.)
regni vero secundo. Ex quibus S. Isidori verbis colligo hunc Luibam
fuisse nothum: Nam constat quidem Ricaredum patrem duas habuisse
vxores: sed priorem nempe Baddam Arturi Britannicæ Regis filiam fuisse
aiunt: posteriorem regio Francorum sanguine manifestum est æditam.

603

Beatus Leander Hispalensis Archiepiscopus tertio Idus Martij, ex hu-
ius vitæ miseris est in cœlestium contubernium translatus. Relegatus
in exilium ab Arianis multa scripsit, atque egregiam eruditionis ac san-
ctitatis famam reliquit, quam plurima post mortem auxerunt miracula.
Successit illi S. Isidorus frater ipsius germanus.

Eodem anno nempe Mauritij duodecimo Vintericus (Vintericum alij
vocant) regnum Gothorum, occiso Luiba, inuadit, vir ille quidem bello
strenuus, sed parum felix, qui quum Romanos variis lacefferet præliis,
semper decessit in gloriam. Hic quum variis probis regni sui decus ob-
scurauit, tum illo præcipue, quod Arianam hæresin reuocare conatus
sit, vt autor est Lucas Tudensis. Regnavit annos septem.

605

Hoc anno Mahometem pseudopphetam Cordubæ hærescos suæ vi-
rus diffundere in Hispanos conatum produnt. Quæ res quum S. Isido-
ro, qui id temporis Roma, quò ad concilium à summo Pontifice voca-
tus fuerat, redibat, innotuisset, atque ad capiendum illum misisset, ille si-
ue à demone, siue ab alio quopiam admonitus, fuga sibi cõsulens, in Afri-
cam rediit. Ex Fortalitio fidei, & Breuiario Eborensi.

607

Theodoricus Mediomatricum Rex Hermembergum Vinterici Re-
gis filiam, iustam vxorem suam ad patrem remisit integram ab se, aduer-
so rumore, quòd ferretur pellicibus ad insaniam vsque deuinctus, san-
cti nobilissimique connubij vsu perfrui, & virginis florem delibare non
posse, velut maleficis artibus carminibusque prohibitus. Paulus Aemi-

lius, qui Victorium Bertricum appellat, sicut Robertus Gaguinus De-
 tericum, qui causam huius diuortij Brunehildi adscribit.

His temporibus fuit Aurasius Toletanae sedis metropolitanae episco-
 pus, virtute, autoritate atque eruditione clarus, & Catholicae doctrinae
 acerrimus defensor & custos, vixit in sacerdotio temporibus Victorici,
 Gundamiri & exordiis Sisebuti, duodecim ferme annis. Ex B. Alfonso.

Eodem anno Victorius inter epulas coniuratione suorum occiditur,
 & iusto dei iudicio, sicut innocentem Luibam gladio peremerat, ita vi-
 cissim gladio perit. S. Isidorus.

Nihil hic in vita gessit praclarum, nisi quod Seguntiam per duces suos
 Romanis ademit. Corpus eius viliter elatum, vilis est sepultum. Idem.

Occiso Victorico Gundemirus, siue, vt alij appellat, Gundamirus Rex
 Gothorum creatur, & regnat annos duos, incepit regnare anno Phocae
 Imperatoris sexto, qui secundum alios incidit in annum praecedentem,
 sed S. Isidorus addit, quod era sexcentesima quadragesima octaua, hoc
 est, anno Domini sexcentesimo decimo, quem ego sequor, non alios, qui
 initia regni eius anno sexcentesimo decimo quarto adscribunt.

Gundemirus in principio statim regni sui cauit, ne violarentur, qui ad
 loca sacra confugissent. Alfonso Burgensis.

Idem Vascones vna expeditione vastauit, altera militem Romanum
 obsedit. S. Isidorus.

Hoc tempore Mahometes tres vxores duxit, sed his non contentus, ne-
 scia ac promiscua octodecim vxorum libidine pollutus est, & variis elu-
 sionibus ac praestigijs technis, miraculum sui apud imperitam plebem
 fecit. Ex Roderico Toletano.

Maximus Caesaraugustanus episcopus, vir eruditus claret, qui scripsit
 de rebus gestis Gothorum in Hispaniis, S. Isidorus, & Ioan. Trittemius.

Gundemirus propria morte decessit Toleti, cui successit Sisebutus, Rex
 optimus & religionis Catholicae cultor acerrimus, quique ad bellicam
 gloriam eloquentiae atque eruditionis decus adiecit, vt autor est Roderi-
 cus Toletanus. Regnavit annos octo. S. Isidorus. Isidorus Pacensis,
 Lucas Tudensis, Matthaeus Palmerius hoc anno regnum iniisse constater
 scribunt. Equidem nescio qua autoritate alij contrarium sentiant. Ferdinan-
 dus Perez scribit huc stabiliuisse in Hispania immunitatem ecclesiarum,
 & ne qui ad eas confugerent, violaretur, quod alij Gundemiro tribuunt.

Hoc anno secundum aliquos, secundum alios vero sequenti Deus de-
 dit factus est Romanus Pontifex, qui ad Gordianum Hispaniarum ec-
 clesiae episcopum epistolam dedit contra eos, qui sabbato Paschali die
 proprios filios suos ex sacro lauacro susceperant, quos iubet ab vxoribus

suis

suis iam commatribus perpetuo abstinere, vtque vxores dotem recipiant.
 Fragmentum epistolae in priori Conciliorum tomo extat, sed non addi-
 tur, cuius ecclesiae Gordianus ille episcopus fuerit.

616 Sisebutus Iudaeos coegit CHRISTVM agnoscere. Eorum ta-
 men aliquot millia in Galliam effugerunt, qui iuncti veteribus sectae suae in-
 colis ingentem numerum fecerunt. Turpe videbatur Franco a Gothis eie-
 ctos religionis nostrae hostes indomitos, finibus suis receptos diutius re-
 tinere, ac Gothis religione cedere. Dagobertus igitur Rex die praestituit,
 intra quam, quicumque mortalium religionem nostram non profiteren-
 tur, hostes iudicarentur, comprehensique capite luerent. Plures tum eo-
 rum exilium pietati antetulere. Reliqui Christiani effecti incolomes man-
 sere. Hoc vere religioni datum certo documento est Sisebutus Rex, qui
 hanc palmam Iudaeorum vel animo sanandorum, vel procul exigendo-
 rum prior ferens, milites Romani imperij, qui Hispano limiti tutando
 praesidebant, eiecit: quasque in extremis finibus vrbes, oppida, castella,
 arces, vicos, fines, iuga montium tenebant, regno suo adiunxit. Hac
 ferè Paulus Aemilius, addit Iacobus Meyerus eadem tempestate Anglos
 a Rege Carcomberto sublatis idolis vera religione imbutos.

Sunt qui dicant, hoc a Sisebuto principio regni sui factum, sed D. Isi-
 dorus dicit in Etymologijs, quod anno Heraclij quinto, & Sisebuti quar-
 to. Quo loco in libris impressis perperam legitur Sepulti Sisebuti. Me-
 moriae proditum est plusquam triginta Iudaeorum millia hac Regis pro-
 mulgatione ad CHRISTI fidem conuersa.

Hoc tempore floruit venerabilis Helladius Toletanae sedis metropoli-
 tanus episcopus, quem sanctitatis praconio clarum Toletana veneratur
 ecclesia, vt ait Rodericus Toletanus. Fuit vero Helladius ex aulico mo-
 nachus, in monasterio Agaliensi, in quo & beatus Alfonso: deinde ex
 monaco episcopus, sed inuitus, Aurasij successor iam senio confectus, ex-
 plo vitae quam scriptis clarior. Rexit ecclesiam Toletanam octodecim an-
 nis & vltimo vitae suae tempore B. Alfonso Leuitam fecit, atque in
 principio Sisenandi Regis gloriam caelestis regni bona plenus senectute
 consequutus est. Ex S. Alfonso.

617 Mahometes quinto Sisebuti Regis anno, praediuitis viduae nuptiis lo-
 cupletatus, ingentis animo spiritus concepit, nec contentus opinione pro-
 phetae, ad regnum animum adiecit, & Africam atque alias prouincias
 haud irrita conatu, ad rebellionem contra Romanos incitauit, neque huic
 rebellionis euentus defuit. Nam Agareni rerum aduersus Romanos po-
 titi, primum in Africa, deinde Damasci in Syria, Mahometem Regem
 alacri studio consalutarunt. Ex Roderico Toletano.

Primus annus regni Arabum. Isidorus Pacensis.

N 5 Hoc

in hist. Ara-
 bum.

li. 5. c. ult.

lib. 2. c. 17.

in hist. Ara-
 bum.

Hoc anno aut circiter Agapetus ex milite prophano monachus, dein- 618
de episcopus Cordubensis, reuelatione diuina inuenit corpus S. Zoili
martyris Cordubensis, quod solenni pompa, comitante clero ac populo
transtulit in ecclesiam S. Felicis. D. Laurentius Padilia & alij multi.
Verum hic non Agapetus, sed Agapius appellandus est, vt ex secundo
Hispalensi concilio colligitur, vbi D. Isidorus dicit illum fuisse ecclesia-
stica disciplinae ignarū, vt facile colligi possit, ex milite factū episcopum.

Anno Sisebuti septimo, mense Decembri celebratum est Hispali se- 619
cundum concilium ab octo episcopis, praesidente S. Isidoro contra Ace-
phalos haereticos, qui duarum in CHRISTO naturarum proprie-
tatem negabāt, ita dictos, quod nullus inueniatur autor, à quo sint orti.
Interfuit huic Synodo episcopus quidā Syrus, acerrimus praedictae hæ-
reseos propugnator, qui post longam disputationis pertinaciam argu-
mentis S. Isidori & aliorum sanctorum patrum cōuictus, ad rectam & or-
thodoxā fidem cōuersus est, vt ex duodecimo capite ipsius concilij cōstat.

Mahometes in Arabia cum Sergio monacho sectam Sarracenorum 620
inchoat perniciosissimam, magnū aeterni Dei prophetam se dicens, quae
tam dira lues, quum paruo negotio extingui initio potuisset, desidia &
ignauia Romanorum Principum eō creuit, vt Asiam totam atque Afri-
cam & bonam tandem Europae partem cōtaminauerit. Quos vero popu-
los tā tetris opinionibus imbuit, Sarracenos ex Dei praepcepto vocari dice-
bat, à Sarra legitima vxore Abrahæ, quasi legitimos diuinæ promissio-
nis successores. Ex Iacobo Meyero ac Matthæo Palmerio.

In schedis quibusdam Nicolai Clenardi viri vndecunq̄ doctissimi
legi, quas ille in Africa Fesæ conscripsit, dum illic Arabicarum literarum
peritiam ad bellum Antimahometicum, quod parabat, si longiorem Iu-
cis vsuram dominus Deus cōcedere voluisset viro lōgissima vita dignis-
simo, indefatigabili studio consuectabatur: legi, inquam, in schedis illis,
totum Mahometismum decem Iudæorum commentum fuisse, hoc Iu-
dæos excogitasse, vt Christianis insignem aliquem excitarent hostem, ac
de ea re librū extare apud Iudæos. Idem mihi olim Hispali retulit Ger-
manus quidā vir probus & eruditus, qui multos annos in Africa suorū
negocia gesserat, & dum reditum pararet in Hispaniā, sinistris auspiciis
captus, duram apud Mauros seruitutem seruiuerat. Is mihi affirmavit,
audisse se à viris grauibus in Africa, Iudæum quendam astutum, an-
gelum se mentitum, Mahometi nocturnis illusionibus persuasisse, vt ri-
dicula multa & à natura rerum abhorrentia Alcorano suo infercires, vt
Iudæos tam stultae legis ludibrio à secta Mahometica auerteret.

Sisebutus anno regni sui octauo, mense sexto, rebus excessit humanis, 621
quem alij proprio morbo, alij immoderato medicamento hauistu, alij ve-

nenno

nenno scribunt interfectum, vt autor est S. Isidorus.

Sisebuti Regis duas leges reperi, alteram, qua omnes successores suos
sub perpetua maledictionis celsura obstringit, quicumq̄ Regū mācipium
Christianum Iudæo seruire vel famulari perniserit: alterā, vt omnis aut
in expeditionē exercitus nō progrediēs, aut de exercitu fugiēs testimonio
dignitatis suae irreuocabiliter careret. Quā posteriorē, vt durā & Reip. dā
nosam tēperamēto suo mitigauit Flauius Eringius. Ex 12. cōcilio Toleta.

Hic Astures rebelles, misso in eos exercitu, imperata facere cōegit, bis
de Romanis triumphauit, in prelio felix, post victoriam adeo clemens,
vt hosteis captos persoluto pro iis precio, remitteret immunes, atq̄ omnē
thesaurū in captiuorū redēptionē benigne profunderet. Idē Toleti eccle-
siam S. Leocadiae miro opere fundauit. Ex S. Isidoro & Luca Tudensi.

Post mortem patris regnat filius eius Recaredus adhuc paruulus,
sed tum propter aetatem adhuc tenellam, tum propter regni breuitatem,
nihil relatu dignum gessit. ideo à D. Isidoro & Luca Tudensi in catalogo
Regū nō ponitur. Hūc Isidor⁹ Pacēsis ait tres tantū mēseis regnasse. Ro-
dericus Toletanus septem, quem sequitur Alfonso episcopus Burgēsis.

Eodē anno, nempe Heraclij Imperatoris decimo, creatus est Rex Go-
thorū Suintilla Recaredi primi fili⁹, vt ait Michaël Ritius, cui subscribit
Lucas Tudensis, qui addit eū sub Sisebuto Rege duxisse exercitum, &
Theodoram dicti Regis filiam duxisse vxorē, ex qua Sisenādum & Cin-
dasiunthum filios sustulisse, quod tamē falsum est, vt ex sequētibus pate-
bit. Hic primus omnīū Gothici nominis Regum, expulsis profligatisq̄
Romanis, Hispaniā monarchiam consequutus est, vt ait S. Isidorus.

Ex hoc loco licet ex aliis nonnullis constare videtur, apud Gothos nō
fuisse morem, vt filij necessario patribus in regno succederēt, sed eos re-
gnasse, qui à magnatibus & populo digni regno iudicati eligerentur. Imo
vero si quis alia ratione Regiæ maiestatis ambiret fastigiū, Catholicorū
confortio priuandus, & diuino anathemate cōdemnandus censebatur,
vt patet ex quinto concilio Toletano.

Vascones Tarraconēsem provinciā infestabāt, quos Suintilla Rex, du-
cto in eos exercitu, in ordinē redegit, atq̄ ad expiandā rebellionis culpam,
ciuitatē Oligitim propriis ipsorum stipendiis aedificare cōpulsit. S. Isido-
rus. Hanc ciuitatem alij in Nauarra dicunt esse eam, quae vulgo dicitur
Olit, alij in Castilla veteri, quae vernaculo nomine Valladolid nuncupa-
tur: sed adhuc sub iudice lis est.

625 Ioannes ex monacho episcopus Casaraugustanus, Maximi, de quo iā
diximus, successor, vir scriptis & eruditione clarus, sed clarior sanctitate &
exēplo vitae, praefuit ecclesiae suae, xij. annis & scripsit nonnulla de ecclesiasti-
cis officiis & inquirenda solēnitate Paschali, temporibus Sisebuti & Suinti-
tillanis Regum. Ex Beato Alfonso.

Vsque

629
 Vsq̄ue ad hunc annum, nempe quintum Suintilanis (sic enim declinat S. Isidorus, & B. Alfonso) Gothorum historiam profequutus S. Isidorus, & numerat ab exordio Athanarici Regis vsq̄ue ad hunc annum ducentos quinquaginta sex annos. Posuit vero principium Athanarici æra quadringentesima septima, hoc est, anno Domini trecentesimo sexagesimo nono, cui summæ si addas ducentos quinquaginta sex, propè ad amissim respondet calculus. Fiunt enim anni sexcenti viginti quinque. Porrò vnus anni in tanto temporum interuallo modica est differentia. Hoc additum volui, ne quis arbitretur me temere ac sine delectu potius sequutum D. Isidorum in ratione tēporis subducēda quàm alios. Equidem frequenter admiror, quo autore Rodericus Toletanus ab eo tam constanter dissentiat, quum tamen Lucas Tudensis cum illo per omnia conueniat, tametsi numero annorum ad prodigium vsq̄ue mendoso. Nā in Chronicis Regis Alfonso minus mirandum, si errores sequuta Toletani ad eundem impegerint lapidem.

628
 Mortuus est anno Heraclij decimo septimo Mahometes, & sepultus in inferno, qui cum prædixisset se decimo regni sui anno moriturum, sed tertio post mortē die resuscitatum iri, discipulus quidam ipsius nomine Albimar, experiri volens, num vera prædicaret, venenū obtulit, quo ille hausto, vt sensit imminere mortem, dixit astantibus, quod per aquam essent accepturi remissionem peccatorum, & continuo expirauit. Discipuli uero custodiebant corpus expectantes rei euentum, sed tandem fœtoris impatientes reliquerunt, quod vndecimo post die quum reuiserent, intuerunt à canibus laceratum. Hæc ferè Lucas Tudensis.

Eodem anno tremuit terra, & gladij figura per dies ferè triginta in cœlo apparuit. Chronica Regis Alfonso.

Mortuo Mahometi successit in regno Arabum Abubacar de genere Mahometis, & regnauit tribus annis. Lucas Tudensis.

629
 Suintilla Rex Rechimirum filium in regni societate cooptauit, simul que cum eo paribus auspiciis regnum administravit. Qui Rechimirus quia eodem ferè cum patre mortuus est tempore, ideo in ordinem Regū non venit, sed cum patre confunditur, vti post Rodericum Toletanum annotauit Michaël Ritius.

631
 Hoc anno Suintillanem Regem fatali morbo peremptum & honorifice elatum scribunt Hispani scriptores, qui Regem istum variis laudibus optimo Rege dignis cumulant, pauperum patrem appellantes. Et fieri quidem potest, imo non dubito, quin principio regni talis fuerit, alioquin nunquam S. Isidorus Regem illaudabilem falsisornasset præconiis. Sed quod mutauit ingenium, neque regale diadema ad finem vsq̄ue vitæ tueri potuerit ex Paulo Aemilio constat, qui scribit ad hunc

modum

modum. Mortuo Sisebuto Regi clarissimo haudquaquā pari gloria successerat Suintilla (ita enim appellat) cuius cū Vefegothos ferocem gentem puderet pœniteretq̄, Sisenandus æmulus regni in Franciā ad Dagobertū Regē profectus auxilium impetrauit. Abundantius & Venerādus duces nobilitatē Burgundionum Casaraugustam duxere: continuoque Vefegothi à Suintilla ad eum, quem Dagobertus Regem dabat, defecere. Is decem pondo auri Francis appendit, quæ ædi D. Dionysij absoluendæ attributa sunt. Hæc ille. Neque vero solum fascibus regni sui exutus, verum etiā cōmuni patrum decreto excōmunicatus est in quarto cōcilio Toletano, vt ex ipsius concilij actis constat, vbi ad hunc legimus modum. De Suintillane vero (Simithilanem codices impressi vocāt sed mēdose) qui propria scelera metuēs, seipsum regno priuauit, & potestatis fascibus exiit, id cum gentis cōsultu decernimus, vt neque eum vel vxorem eius, propter mala quæ cōmiserunt, neque filios eius vnitati nostræ vnquam confociemus, nec eos ad honores, a quibus ob iniquitatem deiecti sunt, aliquando promoueamus. Quique etiam, sicut in fastigio regni habētur extranei, ita à possessione rerū, quas de miserorum sumptibus auxerunt, maneat alieni, præter id, quod pietate piissimi Principis nostri fuerint consequuti. Non aliter & Geillanē memorati Suintillanis & sanguine & scelere fratrem, qui nec ingermanitatis fide stabilis extitit, nec fidem glorioso domino nostro pollicitam conseruauit. Hūc ergo cum coniuge sua, sicut & ante factum est, à societate gentis atque cōsortio nostro placuit separari: nec in amissis facultatibus, in quibus per iniquitatē creuerāt, redutes fieri, præter id quod cōsequuti fuerint pietate clemētissimi Principis. Hæc ibi, vbi illud quoq̄ obiter annotandum, quanta fuerit id temporis episcoporum autoritas tam apud Reges quàm in populo, vt etiam in ipsos Reges censuram suam exercerent.

Suintillane adhunc modum regni fascibus deturbato, Sisenādus Rex creatus, quem Lucas Tudēsis ac Michaël Ritius Suintillanis filium fuisse affirmant, sed falso, vt ex actis quarti concilij Toletani modo relatis constat. Regnauit annos quinque, mensis vndecim. Isidorus Pacensis ait Sisenandum per tyrannidem regnum inuasisse.

Eodem anno Abubacar defuncto Emer Arabum succedit imperio, & regnat annis decem. Ex Isidoro Pacensi & Roderico Toletano. Alij Homer appellant, sed Isidorus Pacensis Emer constanter nuncupat.

633
 Anno Sisenandi Regis tertio, celebratū est quartū Conciliū Toletanū mense Decembri, in templo S. Leocadiæ. Interfuerunt huic concilio episcopi metropolitani S. Isidorus Hispalensis: Iustus Toletanus: Iulianus Bracarēsis: Stephanus Emeritēsis: Audax Tarraconēsis: Silua Narbonensis, cū aliis sexaginta epis, inter quos fuit Sifisclus Ebornensis episcopus,

præter hos

lib. ultia

præter hos fuerunt & octo aliorum episcoporum vicarij. Rodericus Archiepiscopus Toletanus dicit huic interfuisse concilio sexaginta episcopos connumeratis eorum vicariis, qui iustis de causis impediti venire non potuerunt, inter quos Mironem vicarium Emeritenſis episcopi metropolitani. Isidorus Pacenſis dicit, 66. fuisse episcopos. Neque defunt, qui septuaginta in hoc concilio episcopos fuisse dicant. In hac Synodo excusum est ac disputatum, an qui à Sisebuto Rege, vi adacti fuissent ad accipiendum baptismum, obligarentur ad seruandam Christianæ fidei professionem: decretumque à patribus, vt qui iam sacro lauacro tincti essent, cogentur ad seruandam fidem, quã acceperant: sed ne postea iudæi compellerentur ad baptismum. Ex ipsis Conciliis.

In hoc concilio inter alia multa præclara duo præcipue instituta sunt, alterum iussu Regis Sisenandi, vt omnes ingenui clerici pro officio religionis, ab omni publica indictione atque labore habeantur immunes, vt liberi Deo seruiant, nullaque præpediti necessitate ab ecclesiasticis officiis retrahantur, idque capite 46. alterum, ne iudæi, aut qui ex iudæis sunt, officia publica appetant, quod sub hac occasione iniuriã Christianis facerent.

Præterea in eiusdem concilij capite octauo causa benedictionis cerei in vigilia Dominicæ Resurrectionis exponitur, ideo scilicet benedici, vt sacre Resurrectionis CHRISTI mysterium, quod tempore huius noctis votiuè aduenit, benedictione sanctificati luminis suscipiamus.

In nono quoque capite salutari constitutione præcipitur, vt oratio Dñica quotidie dicatur, quotidianã enim orationẽ esse, & quotidiana ac minima peccata delere. Denique toto capite Dñicæ orationis virtus & efficacia docet.

Nontinus siue Nonnicus Ioannis in Gerundenſi episcopatu successor professione monachus, simplicitate conspicuus, actibus sanctus, non hominũ diutina deliberatione, vt inquit B. Alfonso, sed Dei per homines celeri definitione in pontificatum fuit adscitus. Aſsiduus hic fuit ad sepulchrum S. Felicis martyris, rexit ecclesiam magis meritorũ exemplis, quam verborum edictis. Hic & viuus & defunctus multis dicitur claruisse miraculis. Vixit tẽporibus Suinthilani & Sisenandi Regũ. Ex B. Alfonso.

Iustus præsul Toletanus Helladij in disciplina monastica discipulus, & in episcopali dignitate successor, sed præmatura morte sublatuſ, acri vir ingenio, quique ecclesiæ videbatur profuturus, si vita respondisset ingenio. Verum quia diaconus adhuc Helladio præceptori & præfui suo fastu superbiæ insultauerat: ipse tertio pontificatus sui anno in reprobũ versus sensum, ob intemperantiam morum, à ministris altaris sui dormiens laqueo strangulatus expirauit. Scripsit ad Richilanem Agaliẽſis monasterij patrem epistolam, in qua astruit susceptum gregem nullo modo relinquendum. Ex eodem.

Huic

Huic Iusto cum Gerontius quidam presbyter, Principis sui gratia & fauore fretus, per cõtemptum aduersaretur, tam repentino motu vim perdidit intellectus, vt omnia medicorum experimenta non medelam conferrent, sed morbum grauarent. Eo denique creuit cõmotio mentis, vt ante mortem & colloquiũ ipsius & aspectus horrore esset omnibus, Ex eodẽ.

Hoc anno nempe sexto Sisenadi Regis, iudæi Toletani, qui à Rege Sisebuto ad fidem compulsi fuerant, vltro cerimonias & ritus Iudæicos abiurauerunt, professi, si quem ad eos deficere deprehenderent, eum se lapidibus obruturos, aut si Rex vitam illi concedere vellet, bona eius cederet fisco, & perpetuam seruiret seruitutem, Ex Fortalitio fidei, vbi nomina Regum deprauata leguntur.

Eodem anno, decimo nono die post Iustum episcopum, obiit Sisenandus Rex Gothorum. Ex B. Alfonso.

Mortuus est autem Toleti, vt ait Tudenſis.

Defuncto Sisenando successit Cinthilla, quem nonnulli, & inter eos Michaël Ritius & Petrus Antonius Benter affirmant fuisse filium Suinthilani Regis, sicut & Sisenandum: sed neutrum mihi fit verisimile ex iis, quæ ex quarto Concilio Toletano annotaui. Regnavit annis sex.

637 Primo anno Cinthillæ Regis, celebratum est Toleti quintum Concilium, in templo S. Leocadiæ à. 24. episcopis præfidente Eugenio præfule Toletano. In quo Concilio Braulij (quem Braulionem alij appellant) Casaraugustani episcopi magna laus extitit, qui Ioanni episcopo, cuius superius mentionem fecimus, successit, ac præter alia opuscula scripsit vitam S. Aemiliani monachi. Præfuit ecclesiæ Casaraugustanæ ferme 20. annis, obiit tempore Cindasiunthi Regis. B. Alfonso.

In hoc concilio dicitur S. Isidorus mortem suam prædixisse.

Eugenius iste Toletanus episcopus, qui huic concilio præfuit, vel saltẽ interfuit, Helladij in monastica disciplina discipulus extitit, cum Iusto præcessore suo lectoris functus officio, vir cum aliarum disciplinarum, tum vero Astronomiæ ad miraculum vsque peritus. Hunc Helladius ad põtificatum tractus, è monasterio secum duxit, atque ad ecclesiasticos ordines pronouit. Gubernauit ecclesiam Toletanam. xj. annis, regnantibus Cinthilla, Tulgane, & Cindasiuntho. Ex B. Alfonso.

Ab hoc Eugenio cum Lusidius diaconus amicitia seculari astrictus, violenter honorem presbyterij & prædia quædam extorsisset, in reprobũ versus sensum, tali vexatus est morbo, vt vitæ tœdio mortẽ optaret: tanto miserior, quanto desiderata mors diutius differebatur. Ex eodem.

Eodem anno S. Isidorus Hispalenſis ecclesiæ metropolitanus episcopus & Hispaniæ primas, celebrato sacro, ouibus suis coelesti pabulo pãctis, quum mortem suam prædixisset, & sublatis in celum manibus, data benedictione supremum vale populo dixisset, sanctissimam

animam

animam auctori suo reddidit pridie Nonas Aprilis. Hunc B. Alfonsus ait, quadraginta ferme annis Hispalensem rexisse ecclesiam, ac tanta in dicendo gratia polluisse, vt auditores saepe in stupore verteret. Aiunt examen apum ipsi infanti visum in os ingredi & egredi, & in coelum vsque euolare, quod de B. Ambrosio legitur.

Idem iam factus episcopus collegium construxit Hispali, vbi bona ingenta erudirentur, in quo multi florere, inter quos beatus Alfonsus post Toletanus episcopus & Braulio Caesaraugustanus. Ex breuiario Eborēsi.

Lucas Tudensis & alij mortem eius aliquot annis posteriorem faciunt, sed cum ex actis Conciliorum manifestum sit, ipsum inter quintū ac sextum Concilium Toletanum hanc vitam caducam & temporariam aeterna beatitudine commutasse: veritatem ipsam quam aliorum iudicium sequi malui.

Quam vtilem sanctus iste nauauerit operam ecclesiae catholicae, cum ex aliis multis, tum vero ex decretis constat, quorum nō minima pars ex huius Dñi lucubrationibus decerpta est.

S. Isidorus inter polygraphos merito numeratur, atque haec reliquit ingenij sui & omnimodae eruditionis monumenta.

De ortu & obitu Sanctorum Patrum.

De differentiis rerum libros duos ad Fulgentium episcopum fratrem suum.

Librum proemiorum Sacrae scripturae.

Synonymorum siue de consolatione animarum libros duos.

De natura rerum ad Regem Sisebutum.

De genere officiorum libros duos.

Sententiarum libros tres ex moralibus D. Gregorij.

De Arithmetica.

De nominibus Legis & Euangeliorum, librum vnum.

De haeresibus, librum vnum.

De perfectione virginitatis ad Florentiam sororem, libros duos.

De viris illustribus.

De regula monastica, librum vnum.

Historia Regum Gothorum, Vandalorum & Sueuorum.

Questionum in Pentateuchum, libros duos.

Etymologiarum, libros viginti ad Braulium siue Braulionem Caesaraugustanum episcopum.

Anno Cinthillae secundo, sexto Idus Ianuarij, celebratum est Toleti sextum Concilium in ecclesia S. Leocadiae sub episcopis metropolitanis Eugenio Toletano, Honorato Hispalensi, Iuliano Bracarense, Protasio Tarraconensi, Silua siue Selua Narbonensi, & quadraginta quatuor aliis episcopis, & sex eorum Vicariis, qui iustis de causis impediti non poterant

interesse

interesse. Huic concilio quoque interfuit Sisifidus Eborensis episcopus. Ex Conciliis.

In huius concilij Canone tertio à Patribus cum consensu Regis & optimatum atque illustrium virorum statutum & sanctum est, vt quisquis succedentium temporum regni sortiretur apicem, non ante conscenderet Regiam sedem, quam inter reliqua conditionum sacramenta polliceretur, nullum se non catholicum permitturum in suo regno degere. Si vero postquam ad regni gubernacula accessisset, huius ipse temerator huius existeret promissi, esset anathema maranatha in conspectu sempiterni Dei, & pabulum efficeretur ignis aeterni. Similiter & omnes, qui cum eo consentirent. Quam sanctorum Patrum sententiam pie sequutus Ferdinandus Rex cognomento Catholicus, cum regnorum suorum finibus expulit atque exterminavit Iudaeos & Sarracenos, vt etiam annotauit R. pater F. Bartholomaeus Carraca Miradensis vir pius & eruditus, qui Concilia omnia pio atque utili studio in epitomam redegit.

639 Hoc tempore celebris fuit Tonantius (Conantium in libris antiquis lego) post Maurilanem Palentinae sedis episcopus, vir & animo & corpore reuerendus, & ordinandis ecclesiasticis officiis praecipue intentus. In cantu ecclesiastico multa adidit. Orationes etiam conscripsit de omnium proprietate psalmorum. Vixit in pontificatu plus triginta annis, nimirum ab ultimo tempore Victorici Regis vsque ad tempora Cinthillae. Ex B. Alfonso.

641 Mortuo Cinthilla, regnat Tulcas annis duobus, iuuenis indole regia praeditus, & omnibus virtutibus optimo Principe dignis ornatus, qui de regno Gothorum & Hispania tota bene meritorus videbatur, si vita longior contigisset. Mortuus est Toleti magno sui desiderio relicto: Tulganem alij appellant. Sigebertus Abbas ait propter pueritiae leuitatem regno priuatum, atque ad ecclesiasticos ordines relegatum. Ceterum nisi Sigebertus fidelior est in Historia, quam supputatione temporum, de iis loquor, quae ad Reges Gothorum pertinet, non magnam illi fidem habeo.

Mortuo Omar Rege Arabum, imperat Mauris Autumar, vel secundum alios Azamam. xij. annis, quo regnante multum decreuit imperio Romanorum, magnaque regno Maurorum accessio facta est. Hic Attoman Isidoro Pacensi dicitur, & Attoman.

642 Mortuo Tulca anno regni sui secundo, Cindasinthus vacuam Gothorum regiam occupat, & regnat solus sex annos, & cum filio Flauio Reccesintho quatuor, ac septem menses, vt ex Isidoro Pacensi, Luca Tudensi, Chronicis Alfonsi Decimi, & annotationibus Alcobaciensibus colligo, quanquam inter eos deprauatione librorum magna sit differentia.

Hic a summo Pontifice priuilegium obtinuit, vt primatus Hispaniae pro arbitrio episcoporum esset, vel Toleti vel Hispali. Huius tempore tota Hispania summa tranquillitate conqueiuit. Lucas Tudensis.

Q Theodiscus

Theodiscus Græcus Honorato in Hispalensi præfultu successerat, 645
vir multarū linguarum peritus, qui quamuis esset speciosus pelle decora,
introrsum tamen turpis, astutam vulpem, imo vero lupum rapacem sub
specie ouis occultabat, quod re ipsa comprobauit. Siquidem D. Isidori li-
bros de naturis rerum & medicina atque arte notoria nōdum aditos cor-
rupit in odium fidei, & adulterauit, optima quæq; ressecans, ac falsa suppo-
nens, atque ita in linguā Arabicam opera cuiusdam Arabis transtulit, Pro-
pter quod & alia multa, quibus perfidia ipsius innotuit, Synodali senten-
tia ab Archiepiscopali dignitate depositus, ad Arabes se contulit, & sectæ
Mahometicæ adhæsit, atque ob hanc causam primatus Hispaniæ ab eccle-
sia Hispalensi in Toleranam translatus est. Ex Luca Tudensi.

Anno Flauij Cindasiunthi quinto, celebratum est Toleti septimum con- 646
cilium, decimo quinto Calendas Nouembris presidente Orontio Eme-
ritensi metropolitano episcopo. Præter hunc interfuerunt alij tres metro-
politani, Eugenius Toletanus, Antonius Hispalensis, Protasius Tarraco-
nensis, & alij episcopi, numero omnes quadraginta, tametsi in Conciliis
vulgo impressis tantum numerentur triginta octo, forte duo fuere alio-
rum episcoporum vicarij. Isidorus Pacensis & illum sequutus Rodericus
Archiepiscopus Toletanus dicunt, in hoc concilio triginta tantum fuisse
episcopos cum omni clero & vicariis eorum, qui vel morbo impediti vel
inopia venire non poterant, & palatino collegio. Fuisse vero inter epi-
scopos & vicarios eorum quadraginta.

In hoc concilio Taio (Taloné alij appellat) Cæsaraugustanus episcopus,
ab Rege & vniuersa concilio Romæ missus est, ad quærenda moralia Bea-
ti Gregorij, quæ in Hispaniis quorundā negligentia perierant, cumque à
summo Pontifice (opinor Theodoro, vel Martino primo) de die in diem
reiceretur, quasi in tam numerosa Bibliotheca non possent reperiri: pius
episcopus in basilica Apostolorum Petri & Pauli noctem vnā in orationi-
bus & lachrymis traduxit in somnem, ac circa medium noctis beatorum
Apostolorū atque ipsius S. Gregorij ac S. Augustini monitis & indicio,
voti cōpos effectus, magna cū gloria reuertit ad suos. Ex iisdē autoribus.

Hoc anno secundum Isidorum Pacensem: secundū Lucam Tudensem 647
sequenti, Flavius Reccesunthus à patre Cindasiuntho cooptatus regna-
uit, vt diximus, eum patre annos quatuor, menses septem, solus vero octo
decim annos, menses vndecim. Fuit hic deuotus Catholicæ fidei cultor,
& sacrarum literarum perquam studiosus, templa & sacra altaria variis
ornamentis exornauit. Partim ex Isidoro Pacensi & Luca Tudensi, par-
tim ex Archiepiscopo Toletano.

Eodē anno mortuo Eugenio Toletano præfule, subrogatus est alter Eu- 651
geni⁹, qui postea fuit in diuorū numerū relat⁹, is videlicet, qui B. Alfonsū

in illius ecclesiæ regimine præcessit. Hic cum esset ecclesiæ Toletanæ cleri-
cus, vita delectatus monachorū Cæsaraugustam profectus, monastico se
se mancipauit instituto, & martyrum sepulchris assidue deuotus inhæsit.
Vnde Principis imperio reuocatus, & præter voluntatē suam ad episcopa-
tum Toletanum promotus, eruditione, scriptis, & sanctitate vitæ nomen
sibi fecit celeberrimū. Scripsit librum de S. Trinitate, atque alia nonnulla
tam carmine quàm prosa, & Dracontij Hexameron iam vetustate vitia-
tum, suo nitore restituit, & de septimo die, quæ in Dracontio desideraban-
tur, suppleuit. Tenuit episcopalem dignitatem, xij, fermè annis, temporibus
Cindasiunthi & Reccesunthi Regum, sepultus tandem in basilica
S. Leocadiæ. Ex B. Alfonso.

Dracontius iste fuisse videtur Hispanus, quantum ex S. Isidoro colligi
potest, floruit temporibus Iustiniani Imp. & Athanagildi Regis Gotho-
rum, composuit Hexameron creationis mundi.

652 Mortuus est Toleti morte naturali Cindasiunthus Rex, quem tamen
aliqui veneno produnt periisse. Ex Chronicis Alfonsi Decimi.

Hoc quoque anno, nempe quinto Reccesunthi Regis, celebratum est
Toleti octauum cōcilium, in basilica prætorienfi Apostolorū Petri & Pau-
li, sexto Calendas Ianuarij, præsentē Rege. Cui concilio interfuerunt qua-
tuor metropolitani episcopi, Orótius Emeritensis, Eugenius Toletanus,
Antonius Hispalēsis, Potamius Bracarensis, & alij episcopi quadraginta
octo, ac decē aliorum episcoporū Vicarij, Abbates cū Archipresbytero &
primicerio Toletano duodecim, Comites vero & viri illustres quindecim.
Interfuit huic cōcilio Abientius episcopus Eborēsis. Videtur & B. Alfonsus
huic interfuisse concilio. Nam inter abbates refertur Ildephonsus Ab-
bas, certum est enim S. Alfonsum, qui & Hildephonsus dicitur, id tempo-
ris abbatem fuisse monasterij Agaliensis, quæ nunc est ecclesia sanctorum
Cosmæ & Damiani in suburbio Toletano. Ex actis huius concilij colligi
posse videtur maioris ea tempestate dignitatis fuisse Comites quàm
Duces. Ita enim scribitur. Ella comes & dux, Fandila comes & dux.

In hoc concilio inter alia multa singularē pietatem spirātia, hoc quoque
memorabili exēplo statutum est, vt solus ille accedat ad sacra Dei mysteria
tractanda, quæ morum innocentia & literarū splendor reddunt illustrem.
Illud præterea cautū est, quod hodie præ dolor nimis multi pessimo exē-
plo negligunt, vt si quis sine ineuitabili necessitate atq; fragilitate, aut eui-
denti languore, seu etiā impossibilitate ætatis, diebus quadragesimæ car-
nibus vesci præsumeret, non solū reus esset resurrectionis Dominicæ, ve-
rum etiā alienus ab eiuſdē diei sancta cōmunionē, præterea toto illo anno
ab omni carnū esu abstineret. Quos vero vel ætas, vel lāguor, vel neces-
sitas excusaret, nō ante prohibita violare præsumerēt, quàm à sacerdote per-
missum accepissent. Hæc ibi Canone 8. & 9. Ex posteriori tomo Cōcilio,

653 S. Irene ad Nabanim Lusitanie fluium, in oppido Tomar, pro pudicitia & amore CHRISTI passa est ab iis, quorum libidini castitatem suam virgo Deo dicata prostituere noluit, proiecta ab occisoribus in Nabanim, per Tagum delata est Scalabim, ubi sepulta, nomē vrbi dedit. Huius gloriose virginis martyrium L. Andreas Resendus latius explicauit in Breuiario Eborensi.

Eodē anno Autumar siue Azaman Arabū Rege à suis interfecto Moabias regnauit annis. xxv. Rode. Tole. Isido. Pacēlis ponit anno superiore.

654 Anno septimo Reccesinthi Regis, mense Nouēbri celebratum est Toleti Concilium nonum, à sedecim episcopis in basilica beate Mariæ semper virginis, sub Eugenio præfule Toletano. Ex Conciliis.

In huius concilij decimo canone decretum fuit, vt filij clericorum cuiuscunque ordinis ab episcopo ad subdiaconum, non solum hæreditatem paternam nunquam acciperent, sed etiam in seruitutem illius ecclesie, de cuius sacerdotis vel ministri ignominia nati essent, iure perēni traderentur.

655 Anno octauo eiusdem Regis, celebratum est Toleti in ecclesia Apostolorum Petri & Pauli, decimū concilium Toletanū, sub beato Eugenio Archiepiscopo Toletano, & Fugitiuo Hispalensi, & Potamio Bracarenfi & viginti duobus alijs episcopis, in quo institutū est festū beate Mariæ semper virginis, quod etiā nūc tota Hispania celebratur, octauo die ante natiuitatē CHRISTI seruatoris nostri. Quo die celebratur idē officium, quod celebrari cōsuevit in festo Annūciationis eiusdē sacratissimæ virginis. Institutū vero est hoc festū, quia, dies solēnis annūciationis, frequēter cadit in diē ita propinquū passioni aut resurrectioni Dñicæ, vt ab ecclesia & populo Christiano proprio die de more celebrari nō possit. Ex Cōciliis.

In eodē concilio venerabilis Potamius Bracarēsis ecclesie metropolitanaus episcopus, nō sine multis aliorum sanctorū Patrū lachrymis ac suspiriis, propria atq; vltronea confessione se administratione episcopatus sui abdicari postulauit, quod tactu fœmineo forduisset. Subrogatus est illi S. Fructuosus ecclesie Dumiensis episcopus, ita tamē, vt Potamius nomen retineret episcopi, quod ipse sibi propria sui criminis confessione abstulerat. Ex Conciliis. Vtinā omnes hoc tempore vitam ecclesiasticā professi, hoc peccatum perinde exhorrent, aut humana fragilitate commissum pari pœnitentia contenderent expiare.

Ioannes Trittemius memoriae prodit, festū diuæ virginis, de quo diximus, à diuo Alfonso institutū, & esse illud, quod nunc cōmuni consuetudine & consensu celebratur sexto Idus Decēbris. Sed errat tota via. Quamquam nō negauerim festū hoc celebrius factū Hispanis, propterea quod beatissima virgo Maria, eo die S. Alfonso apparuit, vt suo loco dicemus. Trittemij errorem sequutus est Gregorius Gyraldus, dicens festum Conceptionis diuæ virginis à beato Alfonso institutum.

S, vero

S. vero Fructuosus, qui in hoc Toletano concilio electus est Archiepiscopus Bracarenfis, regio stemmate clarus, & Ducis exercitus Hispanie filius, Conantij episcopi, cuius superius meminimus, discipulus, multorum monasteriorum in Hispania, atq; inter ea Complutensis cœnobij: quod aiunt hodie appellari Sant lusto daltar, in Gallecia conditor extitit, demum Bracarenfis ecclesie præful, & viuus adhuc & præsentis vita defunctus multis effulsit miraculis. Huius opus est monasterium prope Bracaram, in modico colle situm, quod nunc quoque S. Fructuosi dicitur, atq; à deuotis ac religiosis fratribus ordinis D. Francisci, sed rigidioris obseruantie habitatur. In quo facile antiquam structurā & in structuræ ratione veneradam conditoris sanctitatem agnoscas. Ibi adhuc sepulchrū sanctissimi viri visitur, sed corpore Compostellā translato vacuū, nisi quod fimbria vestis sacerdotalis, cum qua de more sepultus fuit, & os vnum ex reliquijs ipsius, paucis ab hinc annis in eo fuit inuentum, dum in eo monasterio Guardianum, vt ipforū more loquar, ageret vir probus ac pius F. Christophorus à Vimarans, qui mihi hæc retulit.

Eodem anno Solis eclipsis, & stellæ in meridie visæ Hispaniā omnem territauerunt. Isidorus Pacensis.

Mortuo Beato Eugenio Toletanæ sedis episcopo metropolitano, subrogatur S. Alfonso (quē alij Illesonsum, alij Ildefonsum, atque etiā Hildephonsum appellāt) claro natus loco, & S. Isidori discipulus, cuius tēpore duo hæretici ex Gallia Gothica in Hispaniā venerunt, & inuiolatā beatissimæ semper virginis Mariæ virginitatē sacrilego ore polluere conati sunt, insanū ac blasphemum Heluidij dogma restaurare volētes. Horum alteri Teudio nomē, alteri Pelagio fuit. Quos beatus Pōtifex Alfonso, & facundie gratia & scripturarū testimonijs ita refutauit, vt confusionis & verecundie plenos Hispania cedere coegerit. Quod obsequiū tam gratum sacratissimæ virgini matri extitit, vt sanctorū agminibus stipata ipsi apparuerit, cū B. Alfonso ad matutinas horas de nocte se conferret clero comitatus & populo, librū, quem de perpetua ipsius virginitate scripserat, manu gestans, idque. xv. Calendas Ianuarias, quo die, vt diximus, ex decimi concilij Toletani decreto cōmemoratio Annūciationis gloriosissimæ virginis tota Hispania celebratur: neq; solū apparuerit, sed vestē etiam sacrā, qua in faciēda re diuina vteretur, dederit, tanquā diuinæ gratiæ & fauoris sui pignus & oblidē. Quæ vestis etiā hodie summa cum religione in adytis ecclesie Toletanæ seruatur, quanquā non desunt, qui in Quetēsi ecclesia esse dicant. Neq; post beatū Alfonso, quisquā præful Toletanus ausus est ea veste vti, præter Sisebertū archiepiscopū, qui temeritate sua de dignitate & sede episcopali deturbatus, in exilio vitā miseram ac tristē exegit. Hæc ferè ex Roderico Archiepif. Toletano, qui tamē in hoc lapsus est, quod alterum horū hæreticorū, Heluidium appellauerit, quū impium

Q 3 Heluidij

Heluidij dogma, multis ante annis à D. Hieronymo non minus erudite quàm pie fuerit extinctū. Ex hoc tēpore festū illud sacratissimæ virginis, quod festū Expectationis diuæ virginis hodie pleriq; appellat, crediderim celebrius factū Hispanis, quū tamen decem ante annis plus minus institutum sit, quāuis multi libri Hispano sermone conscripti contrariū dicant.

Ordinatus est episcopus S. Alfonso in ecclesia S. Leocadiæ, cuius sanctissimæ virginis corpus, postquam per multa secula latuerat ignoratum, ipsa se illi reuelante, primus patefecit. Ex breuiario Eborensi.

Liber vero ipsius, quē de perpetua diuinæ matris virginitate scripsit contra Iouiniani, Heluidij, & Pelagij hæresin, quemq; sanctissima virgo Maria tāto munere & elogio cōmendauit, etiam hodie in plerisque Hispaniæ ecclesiis extat manu scriptus, præsertim in Eborensi. Ex eo sunt lectiones eius festi, de quo iam diximus. Equidem miror nondum typis excusum, præsertim quum stylo sit pro illo seculo fatis eleganti, & pietatem spiret sanctissimo præfule dignam.

B. Alfonso, quum ecclesiam Toletanam rexisset annos nouem, menses duos, præsentis vitæ miserandos labores æterna gloria & perpetua quiete cōmutauit, sepultus in ecclesia sanctæ Leocadiæ ad pedes B. Eugenij præcessoris & auunculi sui. Qui propter eloquentiæ suauitatem, os aureum, hoc est, Chrysostomus dictus est, & propter soliditatē doctrinæ, Ancora fidei. Res gestas Gothorum ab anno quinto Suintillæ Regis, vbi finem scribendi fecit S. Isidorus, vsque ad hunc annū, nempe decimū octauum Flauij Reccesunthi prosequutus est. Ex Iuliano Archiepisc. Toletano, De vita S. Alfonso vide Breuiariū Eborése, qui illic, S. Ildephōsus dicitur.

Flauius Reccesunthus, quum regnasset annos octodecim, mēses vnde cim, fatali morte decessit Toleti, calendis Septēbris, vt inquit Rodericus Toletanus, relicto filio Theodofredo patre Roderici vltimi Gothorum Regis, vt autore sit Lucas Tudensis: sepultus est in oppidulo quodam suo quod tunc Gerticos, nunc Bamba dicitur, in territorio Palentino. Lucas Tudensis dicit obiisse Calendis Aprilis, sed arbitror librum mendosum.

Eodem die, quo Reccesunthus fato cōcessit, inter ipsos ploratus ac lamenta, regnum Bambæ, alij Vuambanem appellant, ab omnibus delatum est, qui superstitē adhuc Reccesuntho, multorū tacitis præiudiciis Rex Gothorū destinatus fuerat: sed nullis precibus aut lachrymis adduci potuit, vt regnū susciperet, vsque dum quidam è ducibus ense stricto extrema illi minatus est, nisi in preces Gothorū concederet. Cessit tandē minis magis quàm precib⁹, atq; vnde uigesimo post die Toleti vnctus est in Regē. Cæterū dum Toleti in primaria ecclesia beatæ Mariæ semper virginis vngeretur à Quirico primate, in omniū cōspectu vapor quidā fumo similis è capite illius visus est ascedisse in modū colūnæ, & apicē è vertice in altū subuolare. Professus est de more fidē Catholicā cū sacramēto iurisiuradi,

& leges

& leges priorum Regum confirmauit, atque ita omnes in verba illius solenni carmine iurauerunt. Ex Iuliano Archiepiscopo Toletano, Luca Tudensi, & Roderico Toletano.

Petrus Antonius Beuter ait Bambam filium fuisse Reccesunthi, sed nescio quo autore.

Aliqui memoriæ proditum reliquerunt Bambam agricolam fuisse, atque diuino iudicio ab aratro ad regni scepra, pertractum verius quàm ductum. Sed ego fabulam speciose confictam arbitror, præsertim cum in veterum monumentis nulla huius rei mentio fiat.

367

Initia regni Bambæ nouarum rerum studio turbatiora fuere, siquidem Hildericus Nemaufensis vrbis Comes, auxilio Gumildi Magalonenlis episcopi, & Ramiri Abbatis cōtra Gothorum statuta, Iudæos in patriam reuocauit, & totam Galliā Gothicam à fide Regis perfida rebellione abduxit. Cuius impio conatui, quia venerabilis Aregius Nemaufensis episcopus assentiri noluit, sanctum virum sede sua deturbauit, & tyrānica temeritate Ramirum Nemaufensem episcopum creatū, contra sacrorū Canonum statuta, à duobus episcopis cōiurationis suæ fociis fecit cōsecrari. Huius rei Bamba certior factus, Paulum ducē cum iusto exercitu cōtra illos misit, hominē Græca origine & fide, qui fidei oblitus, ac suæ gentis ingeniū referens, copiis Regis contra ipsum Regem est abusus, & perfidia cum hostibus cōmunicata, Rex ab iis salutat, omnia hostilia cōtra Bambam, cui sacramenti religione fidem suam obstrinxerat, molitus est: & vt conatui vires suppetere, ecclesias omni auro atque argento dispoliauit, ac Francorum ac Vasconum auxilia ingenti pecunia redemit, sed vt nunquam bene succedunt facta improba, Bamba coniuratae rebellionis conscius, præmissis copiis ac diuiso exercitu, ipse subsequutus rebelles ciuitates & inter eas Gerundā ac Barcinonē partim deditione, partim vi breui recepit, ac proditorū potitus est tam gloriosa victoria, vt angelorū dicatur præliis tam arduum bellum tam paruo tempore, nempe sex mensium spatio tam feliciter confecisse, præsertim quum tam procul abesset.

Consequutus vero est hanc victoriam, quo die primū regni sui annum cōpleuit, hoc est, Calendis Septembribus, vt iam diximus. Post victoriam & coniuratos in potestatem suam redactos, Bamba Nemausi ruinas restituit, quæcunque Pauli avaritia, sacris adibus fuerant ablata, summa diligentia reddi iubet, Argebadi Narbonēsis Archiepiscopi precibus, qui ad hoc sacris indutus vestibus venerat, proditoribus vitam condonat, supplicium sibi reseruat. Lupum Francorum ducē, qui dicebatur hostilia moliri in Biterrensi regione, sola aduentus sui fama in fugam conuertit. His ex animi sententia peractis, Toletum gloriæ plenus reuertitur, sexto post mense quàm illinc decesserat, vbi solenni gratulatione, faustis acclamationibus & maximo omnium applausu receptus est. Hostes suos in triūpho

○ 4

duxit

duxit, raso capite & barba, nudis pedibus, sacco indutos & camelis impositos. Sed Paulus omnium coryphæus, qui Regis titulum usurpauerat, corona picea insignis, longa suorum comitante caterua, ludibrium factus omnium, tandem cum suis omnibus perpetuo carceri mancipatur, scilicet ut, qui se supra meritum extulerant, pro merito viuerent ac morerentur inglorij. Hanc historiam copiosius explicarunt Hispanicarum rerum scriptores tam Latini quam Vernaculi: precipue vero Iulianus Toletanus præsul, qui de hac coniuratione commentarium conscripsit: nobis summam rei paucis perstrinxisse sufficiat.

Bamba cõpositis rebus, Toletum muro, turribus & ædificiis elegãtibus exornauit, atque in turri quadã hos versus marmori insculpẽdos curauit.

EREXIT FAVTORE DEO REX INCLYTVS VRBEM
BAMBA, SVÆ CELEBREM PROTENDENS GENTIS HONOREM.

Consimiliter & hos versus in porta proxima põti, qui dicitur Dalcantara.

VOS DOMINI SANCTI, QVORVM HIC PRÆSENTIA FVLGET
HANC VRBEM ET PLEBEM SOLITO SERVATE FAVORE.

Bamba anno regni sui quarto, pacato regno res quoq; ecclesiasticas ut componeret, concilium Toleti indixit, & celebrari fecit à Quirico vrbs Regiæ primatæ, & sedecim episcopis, ac nonnullis aliorum episcoporum, qui iustis de causis venire non poterant, vicariis. Qua Synodo vehementer recreati sunt patres, nam decimus octauus annus erat, ex quo non fuerat facta copia concilij. Celebratum vero septimo Idus Nouembris.

In hoc concilio Bamba suos cuique metropolitano suffraganeos episcopos assignauit, & episcopatus omnes Hispaniæ & Galliæ Gothicæ suis terminis de Patrũ consensu distinxit, sequutus in ea re priorũ Regũ exempla, quorũ ante se historias & res gestas hac de causa legi publice iussit.

Lucensem ac Legionensem ciuitatẽ nulli metropolitano subiectã esse voluit, sed immunẽ vtranq; manere, sicut ad ea vsque tempora fuerant.

Præterea statutũ hac Synodo, ut clerici omnes seruarẽt regulam S. Isidori. Item si quis Regi aliquid daret pro beneficio ecclesiastico, anathemate perpetuo feriretur. Hæc omnia Lucas Tudensis, quæ si vera sunt, mirũ sane videri debet, tantũ Carthaginẽsis prouinciæ cõuocatos fuisse episcopos, quũ omnium res ageretur. Illud vero de beneficiis vel ordinibus per munera consequẽdis, non in hoc, sed sexto & octauo concilio vetitũ reperio. Quod vero conciliũ hoc non generale totius Hispaniæ & Galliæ Gothicæ, sed prouinciale Carthaginẽsis prouinciæ fuerit, ex ipso concilij principio cõstat. Vbi sic legitur, In nomine sanctæ Trinitatis, collectis in vnũ Carthaginensium prouinciæ Sacerdotibus &c. Proinde suspicor, quæ de episcopatuum distinctis terminis referuntur, in alio concilio statuta esse, præsertim quum ex fine huius concilij constet, Vuambanum (ita enim ibi appellatur) tunc instituisse, ut singulis annis concilium celebraretur.

Eodem annõ celebratum est Bracaræ tertium concilium nouem Epi-

scoporum

scoporum præsidente Leodigio Archiepiscopo Bracarensi, cui concilio interfuit Iulianus Hispalensis episcopus metropolitanus. In alio Conciliorum codice inuenio decem huic concilio interfuisse episcopos.

676 Ducentæ septuaginta naues Arabum, quæ ad Hispaniæ litora appulerant, & maritima omnia cædibus ac rapinis fœde vastauerãt, misso Bambæ exercitu igni conflagrarunt, & Arabes omnes partim gladio cæsi, partim in captiuitatem abducti. Lucas Tudensis & alij.

678 Moabias Arabum Rex moritur, succedit Hizit filius, & regnat annos tres. Toletanus. Isidorus Pacensis dicit fuisse Maulæ filium.

681 Bamba vitã monasticã professo, succedit Eringius (quem alij Eruigiũ appellant) per tyrannidem ad hunc modũ. Regnante Cindasiuntho, vir quidam nobilis nomine Ardanastus ab Imperatore suo pulsus, è Græcia venit in Hispaniam atque in fidẽ Regis se cõmisit, quem Cindasiũthus nõ solum benigne accepit, sed etiam consobrina sua nuptum illi data, affine sibi fecit. Ex eo cõiugio Eringius natus, qui nutritus & educatus in domo Regiã, nõ cõtentus inter Comites referri, ad regnũ etiam aspirauit, ad quod viã quacũque ratione affectans, tandem Bambæ Regi lictiferã miscuisse potionẽ dicitur, cuius haustu mox Regis memoria turbata est, ac mox ipse Rex paulatim alienari mête cõcepit. Quod cum animaduertisset Quiricus vrbs Regiæ metropolitanus episcopus, & proceres peiora veriti, Sacramentis ecclesiæ cõmuniendum Regẽ in omnẽ euẽtum decreuerunt, quæ Sacramenta religiosus ac pius Rex deuote suscepit, ac demum sibi redditus, regno nunciũ remisit, vitã monasticã professus in oppidulo quodam, quod vulgari sermone Plampliga dicitur, prope Burgensem ciuitatẽ. Regnũ Eringius inuasit excluso Theodofredo Reccesiunthi Regis filio, iusto ac legitimo regni hærede. Ita vno ore produnt omnes Hispanicarum rerũ scriptores, quos ego quidẽ videre potui, à quibus tamẽ multum discrepant acta concilij Toletani duodecimi, in cuius concilij capite primo confirmatur electio Eringij Regis, & vniuersa Synodus testatur sibi & scriptis & testimoniis cõstare Eringiũ à Vuãbane (ita enim appellat) electum Regẽ antequã se monasticæ vitæ cõsecraret, & cõsecrationem ipsius ab eodem Rege Iuliano præfuli studiose commendatam.

Regnauit Bamba annos nouem, mensem vnum, vixit in monasterio septem annos. Archiepiscopus Toletanus.

Eringius initio regni leges Gothicas recognouit, & à S. Isidoro institutas nomine suo fecit euulgari, ne ecclesiæ nomine forũ iudiciale agi videretur: Romanæ sedis assensu cauit, ut nullus Archiepiscopus subditus esset primati. Præterea Cixilonẽ filiã suã Egicæ primario inte Gothos viro, Bambæ Regis consobrino vxorem dedit, metu, ut aiunt, Theofredi, ne principia regni eius turbaret. Lucas Tudensis & alij.

Vxor huius in concilio decimo tertio Liubigotto appellatur.

○ 5 Eodem

Eodem anno, hoc est, Flauuij Eringij primo, celebratum est Toleti duodecimū cōcilium mense Ianuario, cuius modo mentionem feci, in basilica apostolorum Petri & Pauli, cui concilio Isidorus Pacensis dicit triginta quinque episcopos interfuisse, sed ego vnum & quadraginta reperio, præter Annibodium Subdmeri Complutensis episcopi vicarium, interfuerunt præterea quinque abbates, & tredecim viri illustres. Præfedit Iulianus Hispalensis Archiepiscopus, cui adfuerunt Iulianus Toletanus, pro quo in Conciliis mendose legitur Iulius, Luiba Bracarenfis, Stephanus Emeritensis, Cyprianus Tarraconensis. Interfuit huic concilio Tructimundus Eborensis episcopus.

Ex huius concilij capite sexto constat, iam tum electionem episcoporum fuisse Regum Hispaniæ, sed quæ electio debebat ab episcopis & præcipue Toletano, cui erat à summo Pontifice generalis faciendi concilij potestas, probari. Idem etiam constat ex epistola Braulionis Cæsaraugustani episcopi ad S. Isidorū, quæ præfixa est operi etymologiarum S. Isidori, in qua scribit ad hunc modum. Speciali quoque gratia fretus, speciali Domino, in quo vires sanctæ ecclesiæ consistunt, suggero: vt quia Eusebius noster metropolitanus discessit, habeas misericordiæ curā, & hoc filiolo tuo nostro Domino suggeras, vt illum illi loco præficiat, cuius doctrinæ sanctitas cæteris sit vitæ forma. Atque sic respondet S. Isidorus. De constituendo episcopo Tarraconensi, non eam, quam petisti, sensi sententiam Regis, licet tamen & ipse adhuc, vbi certius conuertat animum, illi manet incertum. Hæcibi.

In eodem concilio fit mentio S. Pineuij confessoris, cuius corpus in monasterio quodam oppiduli cuiusdam Emeritensis diocesis debito quiescebat honore.

In hoc concilio abrogati sunt episcopatus quidam à Vuambane Rege in oppidulis quibusdam obscuris non satis cōsulto instituti, Hæc omnia ex actis ipsius concilij, tomo posteriore.

Hizit Arabum Rege mortuo successit Maula filius, qui tertiam partē tributi omnibus condonauit, hac liberalitate gratus omnibus, sed sexto regni sui mense rebus humanis sublatu est. Inde regnum Arabum in Maroan & Abdaliam diuisum, & incertum etiam vulgus studia in contraria scissum est, atque ex hac dissensione regnum per quatuor ferè annos infinitis cædibus & bellis intestinis male affectum est. Maroan, vt vires sibi contra riualem compararet, pollicitus est Constantino Pogonato Imperatori tributum annuū auri pondo tria millia, feruorum honestorum & equorum totidem, ea lege, vt ipsi contra æmulum faueret, quod tributum per nouem annos solutū ait Isidorus Pacensis. Quare offensus Arabes repudiato Maroan, omnes ad Abdaliam descuerunt. Ex Archiepis Toletano & Baptista Egnatio, qui ait hoc tributū à Mauia Sar-

racenorum

racenorum duce promissum. Annotauit hoc etiam Petrus An. Beuter.

684

Anno Eringij Regis quarto celebratum est Toleti decimum tertium concilium Toletanum pridie nonas Nouembris in ecclesia Apostolorū Petri & Pauli à quadraginta octo episcopis, Archiepiscopis tribus Toletano, Bracarenfi, Emeritensi, iisdem qui duodecimo interfuerāt, sed Tarraconēsis & Narbonēsis miserunt suos vicarios. Ex Archiepiscopo Tole-

Hoc cōcilium aliqui anno. 683. celebratum aiunt, nempe æra septingentesima vigesima prima, & a quinquaginta octo episcopis. In cuius quinto capite graui cōminatione prohibetur, ne quis vel Rex vel cuiuscunq; conditionis alius defuncti Regis vxorem superstitem connubio sibi copulare aut adulterina pollutione cōtaminare audeat. Qui cōtra fecerit ab omni Christianorum cōmunionē secludatur, & sulphureis cum diabolo cōtradatur ignibus exurendus.

685

Celebratū est Toleti decimū quartū cōciliū Toletanum, quod inter cōcilia vulgo impressa nō extabat, donec Reuerēdus Pat. F. Bartholomæus Carranza instituti D. Dominici hæc quoq; quatuor cōcilia, quæ ignorabatur, ex antiquis bibliothecis & præcipue monasterij S. Facūdi in lucem eruit. Interfuere sedecim episcopi & vicarij absentiu, metropolitani suos misere vicarios. Luiba Bracarenfis Resesundū, Florisindus Hispalensis Gaudentium, Stephanus Emeritēsis Maximū abbatē, Sumifredus Narbonēsis Pacatū abbatem, vel vt ait Toletanus, Ioannē, Cyprianus Tarraconēsis Vitellianū: celebratū vero. 12. calēdas Decembris, die Dominico.

Hoc cōcilium nō fuit generale totius Hispaniæ & Galliæ Gothicæ, sed prouinciale tantū à septedecim episcopis Carthaginēsis prouinciæ celebratum 18. calēdas Decēbris, assistentibus tamē vicariis primariū sediū iā nominatis, vt eadē in aliis quoq; Hispaniæ prouinciis cōuocato in omnibus cōcilio tractata & cōfirmata instar essent generalis concilij, quod eo tēpore fieri non potuit, tū propter hyberni tēporis iniurias, tū quod pōtiffices nō ita pridē à generali concilio domū reuersi, cōmode congregari tā cito non poterant. Causa vero huius cōcilij hæc fuit, quod Romanus Pontifex ad Flauium Eringium Regem & episcopos Hispaniæ miserat acta concilij sexti Cōstantinopolitani, quod aliquot ante annis sub Cōstātino quarto, cōuocatum à Dono, Ro. Pon. sub Agathone cœptum, sub Leone. II. absolutum fuerat, ad cōdemnandū errorem illorū, qui Apollinaris errorem atq; hæresin renouantes duas in CHRISTO natura snegabāt. Ea voluit Romanus Pontifex Leo ab omnibus Hispaniæ episcopis Synodali autoritate conformata, per totam Hispaniam & Galliam Gothicā diuulgari, quemadmodum factum est.

Fuit id temporis Archiepiscopus Toletanus Iulianus Pomerius, stirpe quidem Iudaica, sed parentibus Christianis natus, & Toleti, cuius

urbis

urbis cuius erat, sacro baptismatis lauacro lotus, Catholice fidei cultor acerrimus, vir eruditus & multis ingenij sui monumentis clarus quibus Hispaniam omnem illustravit, tanta vitæ sanctitate, vt Toletanæ ecclesiæ inter diuos referatur, S. Eugenij discipulus. Hæc ferè ex Archiepiscopo Toletano & Hagiographis Hispaniæ.

Archiepiscopus Toletanus hoc loco significare videtur hunc Iulianum Pomerium alium esse ab eo, qui interfuit duodecimo concilio Toletano, in quo vehemèter hallucinatur, siquidem Iulianus iste Quirico successit, vt ipsemet alio in loco affirmat, & rexit ecclesiam Toletanam annis decem, mense vno & septem diebus, nempe vsque ad tertium annum Egicæ siue Egicanis Regis, quo anno ex hoc seculo migravit ad Dominum pridie nonas Martias, vt ait is, qui vitam illius beato Alfonso subiunxit, qui neque Pomerij cognomen illi tribuit, neque Iudaicæ originis mentionem vllam facit. Vnde suspicor eos, qui hæc de illo prodiderunt, eo fuisse deceptos, quod alius fuit Iulianus Pomerius, de quo scribit S. Isidorus, de quo & nos superius suo loco scripsimus.

Fuit vero huic sancto viro Iuliano indiuidua societas, & plus quam fraterna amicitia cum Guidila leuita viro sancto, cum quo pietatis studiis innutritus, vitæ se monasticæ micipare decreuerat, sed Deo aliud disponente, Guidila diem suum obiit anno Bambæ Principis octauo, sexto Idus Septēbris sepultus in monasterio S. Felicis in Canensi oppido. Iulianus vero post mortē Quirici ad ecclesiæ Toletanæ promotus est primatum. Ex eodem vitæ eius scriptore.

Eodem anno Abdalia Sarracenorum Rex moritur aut saltem regno expellitur, regnat Abdemelic annis. xxj, vt ait Archiepiscopus Toletanus, tametsi Chronica Regis Alfonsi raturum dicant regnasse octodecim annos. Isidorus Pacensis dat illi an. 20. & dicit regnare cœpisse æra septingentesima vigesima prima, hoc est, anno Domini sexcetesimo octogesimo tertio.

Isidorus Pacensis memoriæ tradidit tempore Eringij maximam fuisse famem tota Hispania.

Eringius Toleti propria morte defunctus, postquã septē regnasset annos, regnū Egicæ siue Egicani genero suo reliquit, qui vt primū fuit inauguratus regno, vxorem suam Eringij filiam repudiavit propter nefarium scelus, quod Eringius in Bambam Regem auūculum ipsius Egicæ commiserat, filium tamen Vitizam ex ea susceptum regni hæredem destinavit, quē voluit in Tudensi Galleciæ oppido residere, proinde quasi filius Rex esset Sueuorum, pater Gothorum. Lucas Tudensis.

Egica primo anno regni sui cōcilium decimum quintū indixit Toleti, in quo absolui postulauit, quū ab aliis rebus, tū vero à iure iurādo, quod Eringio contra ius & æquum præstiterat. Celebratum vero concilium

688

689

hoc,

hoc quinto Idus Maij in ecclesia Apostolorum Petri & Pauli, sub Iuliano primatē præfule Toletano, Maximo Emeritensi, Faustino Bracarensi, Florelindo Hispalensi, Sunfredo siue Sunifredo Narbonensi, Sifuldo vicario Cypriani Tarraconensis. Fuerunt in hoc concilio præter quinque vicarios absentium, vnus & sexaginta episcopi. Quo tempore, quia in Narbonensi prouincia inguinali peste laboratum est, episcopi, qui ad eā prouinciam pertinebant, ab hoc concilio excusati sunt, sed ea lege, vt acta huius Concilij in singulis ecclesiis Cathedralibus publice recitarentur atque admitterentur, cōtrarium facienti anathema & quintæ facultatum portionis multa poena esset. Ex Archiepiscopo Toletano & aliis.

Biennio ante Iulianus Toletanus Præsul librum responsionis fidei suæ vel suo vel omnium Hispaniæ Præsulum nomine ad Benedictum secundum tunc Romanum Pontificē miserat, in quo affirmabat tres in CHRISTO substantias, verbum corpus & animam, præterea alia quædam axiomata Theologica. Quæ omnia Benedictus incautus, vt est in ipso concilio, lecta improbauit, & Iulianum ad retractanda, quæ dixerat, aut saltem testimoniis atque scripturarum & doctorum autoritate munienda non scripto sed nuncio adhortatus est. In hoc igitur Concilio Iulianus omnia illa cum sexaginta episcopis diligenter excussa, rationibus, sacræ scripturæ testimoniis, & ecclesiasticorum scriptorum autoribus, pie ac catholice dicta confirmat, atque assertionem tot episcoporum subscriptionibus munitam Romam ad sedem Apostolicam misit cum versibus aliquot in laudem Imperatoris (opinor Iustiniani II.) Quæ Romæ benigne accepta, & ab omnibus recepta atque approbata sunt, ipso etiam Imperatore subscribente, atque, Laus tua Deus in fines terræ, sæpius acclamante. Legati ad eam rem missi, cum honore & gratiarum actionibus reuersi sunt. Partim ex actis ipsius Concilij, partim ex Roderico Toletano.

In Summa conciliorum dicitur Idibus Maij celebratum, & interfuisse etiam Galliæ pontifices, & decima facultatum pars statuta huius Concilij violanti multa constituitur.

660

Mortuo Iuliano Archiepiscopo Toletano pridie Nonas Martias, vt diximus, successit illi Sifibertus is, cuius mentionē superius an. 662. fecimus.

693

Anno sexto Egicæ siue Egicanis Regis, Nonis Maij celebratum est Toleti decimum sextum Concilium, in quo Sifibertus Toletanus Archiepiscopus merito culpæ suæ de sede ac dignitate sua depositus est ab vniuersa Synodo. Decreuerunt vero Patres de nulla re agendum in Concilio, priusquam pastor ac præsul daretur ecclesiæ Toletanæ. Igitur Felix Hispalensis Archiepiscopus translatus est ad ecclesiam Toletanam, Faustinus Bracarensis ad Hispalensem: Felix Portugalensis episcopus

ad Braca

lib. 3. c. 15.

ad Bracarensem. Emeritensis, ac Narbonensis iidem, quos superiore Concilio posuimus: Vera Tarraconensis. Ex Archiepiscopo Toletano.

Causa depositionis Sisiberti sine Sisberti in ipsius Concilij nono capite declaratur, quia scilicet ad depositionem Regis Egicæ attentauit, in cuius facinoris pœnam, loco & honore, in exilium perpetuum relegatus, priuatus est, bonis omnibus confiscatis, & à Concilio excommunicatus, ita vt nisi in mortis articulo, ad communionem non posset admitti secundum antiquorum Canonum sanctionem. Statutum quoque, vt quicumque religiosi, cuiuscunque religionis aut ordinis aut honoris talia in Principem suum attentarent, simili pœna multarentur.

Quinto Idus Nouembris celebrata est Toleti decima septima Synodus in ecclesia S. Leocadiæ, in qua corpus eius tum requiescebat, ab iisdem episcopis, qui Concilio superiori interfuerunt. In qua Synodo Egica Rex humi prostratus Patrum orationibus deuote se commendauit, & ad multa, de quibus ad ipsos referebat, responderi sibi postulauit. Ex Toletano & aliis. Hic obiter annotandum, quod in margine Roderici Toletani manu scripti, cuius mihi copiam fecit Serenissimus ac Reuerendissimus Dñs meus D. Henricus Cardinalis & infans Portugallia, adscriptum reperi, Felicem istum Bracarensem Archiepiscopum, in hoc Concilio se Bracarensem ac Dumiensem episcopum scribere in libro Canonum. Quæ res eorum opinionem adiuvat, qui Dumiensem ecclesiam arbitrantur, non Mindoniensem, vt quidam volunt, sed eam, quæ prope Bracarâ etiam hodie S. Martini Dumienfis dicitur.

Hoc tempore Iudæi perfidi non solum tunicam sacri baptismatis Christiani, quam susceperant, macularunt, sed etiam contra Regem regnumque conspirare ausi sunt, in quos hæc pœna statuta, vt omnibus suis rebus nudati, tam ipsi perfidi, quam vxores eorum & filij, ac reliqua posteritas per cunctas Hispaniarum prouincias seruituti subiaceret perpetuæ manerentque vsquequaque dispersæ. Præterea quicumque eosdem Iudæos in seruitutem acciperent, in nullo eos permitterent rituum suorum ceremonias celebrare aut colere. Filij vero eorum à septimo ætatis anno nullam cum parentibus suis habitationem aut societatem habere permetteretur, sed fidelissimis Christianis nutriendi traderentur, & filia eorum ac filij Christianis in matrimonium darerentur, ne infidelium patrum suorum semitas, quibuslibet occasionibus iterare possent. Ex eiusdem Concilij capite octauo.

Egica tribus annis ante mortem iam senio grauis, filium suum ex Cixilone vxore Vitizam regni hæredem fecit & consortem, ac Tudæ in Galicia, cui regno ipsum peculiariter præfecit, sedem habere voluit. Vbi etiâ Fasila dux Cantabriae filius Cindasiunthi Regis agebat, in exilium ab

649

698

Egica

Egica nouarum rerum metu relegatus. Eum Vitiza instigante vxore Fasila, cum qua Vitiza clam conuenerat, claua in capite ita percussit, vt ex eo vulnere paucis post diebus obierit prope Urbicum fluium, in oppido quod tunc Duodecim manus, nunc Palatiū dicitur. Fuit hic Fasila pater Regis Pelagij instauratoris Hispania. Ex Luca Tudæ. & Archie. To.

701

Egica Toleti propria morte decessit, & honorifice sepultus est: quem Lucas Tudensis sapientis ac patientis elogio decorat, ac ter cum Francis dubia victoria pugnasse scribit, quod tamen apud alios non inueni.

Mortuo patri successit Vitiza Rex flagitiosus & omni scelerum ac libidinum genere inquinatissimus, qui quanquam principio regni clementiam ac liberalitatem simulata pietate mentiretur, tamen mox ad proprium ingenium rediit. Primo anno regni conciliū in ecclesia S. Petri in suburbio Toletano super administratione regni cum episcopis & primatibus celebravit. Theodofredū Cordubæ exulante erutis oculis excæcauit, ne, quia graciosus erat populo, & Rege Reccesuntho natus, aliquando ad regnum aspiraret. Idem moliebatur & Pelagio Fasila Ducis filio, sed ille in Cantabria profectus, fuga sibi salutem quaeruit. Ex Luca Tudensi & Rode. To.

702

Mortuo Felice præfule Toletano successit Gundericus vir eruditione, sanctitate & miraculis clarus. Ex iisdem & Isidoro Pacensi.

703

Vitiza hætenus occulte malus & impudicus, deposito omni pudore, publice coepit habenas laxare libidini, & vxores multas, plures concubinas domi habuit, ac proceres regni, exemplum suum vt sequeretur hortatus est, necnon & plebi idem impune licere voluit. Verum pontifices ac sacerdotes veritus, ne tam effreni proteruitati obuiâ irent, & populum ab obsequio tam perditæ Regis censuris ecclesiasticis deterrerent, eos quoque eadem voluptatis illecebra sibi deuinciendos duxit. Edixit igitur sacerdotibus, vt quot quisque vellet aut posset, vxores vel concubinas domi alerent, neue constitutionibus Pontificiis contrarium iubentibus obtemperarent. Ex iisdem autoribus.

704

Defuncto Gunderico Archiepiscopo Toletano successit Sindereus, quo præfule Toletum venit in potestatem Maurorum. Archi. Toleta.

707

Vitiza per speciem pacis ciuitates omnes Hispania præter Toletum, Legionem & Asturicam muris nudauit, videlicet metu alicuius rebellionis conscientia sibi suggerente. Ex Luca Tudensi. Archiepiscopus Toletanus addit eum omnem armorum usum sustulisse, ne haberent, quo ipsi resisterent, sed hoc Lucas Tudensis à Roderico Rege factum scribit, idque subdolo concilio Iuliani Comitis, quippe qui mentitus amicum, autor illi fuerit, vt quoniam tranquilla pace frueretur, neque ullus esset alicunde bellimetus, iuberet arma omnia in Galliam Gothicam asportari & Africam, aduersus necopinatos Francorum & Maurorum insultus.

Eodem

Eodē anno mortuo Abdemelic, imperat Mauris Vlit annis vñdecim, hic Hispaniā Gothis ademptā imperio suo adiecit, Archiepis. Toletanus.

Vitiza ne pensi aliquid habere videretur, Sinderedum Archiepiscopū sede Toletana quo iure quaque iniuria deturbat, & Oppam fratrem suum (aliqui filiū arbitratur) ingerit: & ne quicquam sibi ad extremam impietatem reliqui faceret, ecclesiarum priuilegia & prerogatiuas violat, Iudæos velut postliminio in Hispaniam reuocat, & eos maioribus immunitatibus, quā quibus ecclesia gaudere solet, donat. Ex eodem.

Theodofredus dux, quem diximus à Vitiza oculis captum, Cordubæ, vbi tanquam in exilio procul aula regia viuebat, vxorem duxit Recilonē regio Gothorum sanguine natam, ex ea filium sustulit Rodericum, cui Roderico nonnulli scriptores Costam fratrem addunt. Huic Roderico Vitiza eandem irrogare cecitatem, quam patri suo, meditabatur. Sed cautus ille ac prudens ad Romanos opem contra tam crudelem tyrannum imploraturus confugit. Quorum auxilio propter Recesinthi aui gratiam benigne adiutus, prospere contra Vitizam pugnavit, & prælio captum ac regno deturbatum eodem supplicio merito affecit, quo ille Theodofredum præter omne ius & fas multauerat, sibi que regnum Gothorum suffragiis & Senatus Romani fauore vëdicauit. Vitiza suo præfuso exemplo, regno & oculis orbatus Cordubæ vitam miseram & ingloriam in exilio traxit. Ex eodem & aliis.

Hanc de Vitiza vindictam nonnulli rerum Hispanicarum scriptores Costæ Roderici fratri adscribunt, quæ annos quinque regnasse affirmat: sed neque hoc temporum ratio patitur, neque Isidorus Pacensis, Lucas Tudensis, Rodericus Toletanus, Rex Alfonso decimus, præcipui Hispaniæ historiæ scriptores Costam in catalogo Regum Gothorum ponunt, imo ne nomen quidem Costæ monumentis suis proditum reliquerunt. Quos ego autores sequutus, illum quoque missum feci.

Rodericus inauspicato sortitus Gothorum imperium, non dissimilis fuit Vitizæ, siue morum crudelitatem spectes, siue libidinis intemperantiam, nam & filios Vitizæ Sifibertum & Ebam non contentus regno spoliasse paterno, multis probris atque iniuriis affectos exules fecit, & Iuliani Comitis filia Cabæ, quæ in domo regia inter alias illustriū matronarū filias de more educabatur, dū pater regio nomine legationē in Africa obibat, vitiū obtulit, in municipio, quod vulgo dicitur Pancoruo. Quæ fuit prima mali labes Hispaniæ, & sequētium calamitatū seminarium.

Iulianus Comes ira stupratæ ab Rege filia, siue, vt quidam volunt, vxoris percitus, priuatam iniuriam publico malo vlcisci desiderans, in Africam ad Muzam illius prouinciæ præfectum se contulit, atque ei se totius Hispaniæ imperium traditurum promittit, si iustum exercitum &

709

710

711

712

auxilia

auxilia necessaria dare non recuset. Muza rem omnem ad Vlit Arabum Imperatorem, Miramolinum ipsi vocant, defert. Qui fraudem veritus, non fidendum Iuliani pollicitis censet, fidem illius in paucis militibus explorandam, si promissis respondeat, tum demū ampliores illi copias credi posse. Igitur ex præcepto Vlit dantur Iuliano centū equites, quadringenti pedites. Quos ille per angustias freti Herculei traductos gentilitio suo exercitui iunxit. Quibus copiis Beticæ ac Lusitaniæ oram fœdè depopulatus, milites Africanos præda & bellicis spoliis onustos ad Muzam reduxit. Ex Roderico Toletano & aliis.

Sindericus Toletanus præsul, tam periculoso Resp. statū conterritus, relictis ouibus in Italiam decessit, tanquam mercenarius, non pastor. Qui ætate atque autoritate præstabant, Urbanum virum sanctitate insignem episcopum elegerunt. Nam Olpas, quem Vitiza fratrem suum expulso Sinderedo, per vim ac nefas in Toletanam sedem intruserat, iam regnate Roderico, nullo numero apud Toletanos erat. Ex eodē & Isidoro Pacēsi.

Hic Sinderedus Romæ interfuit & subscripsit concilio, quod Gregorius tertius celebravit anno Leonis Augusti sexto. Ex posteriore Conciliorum Tomo.

713

Muza iam expertus fidem Iuliani. xij. millia militum illi dat duce Tarif Strabo, quos Iulianus clam mercatorum nauibus impositos in montem Calpen traducit, qui mons & locus à Duce Sarracenorum nomen mutatus ac dictus Gebel Tarif, hoc est, mons Tarif, hodie corrupto vocabulo, Gibraltar dicitur. Idem & Tarifæ vrbi à se captæ nomen dedit, quam alij Carteiam, alij Mellariam prius dictam contendunt. Hic exercitus Hispaniæ muris nudatam & alias vrbes diripit, totam Beticam & bonam Lusitaniæ partem prædis ac rapinis infestam reddit. Quæ res vbi ad aures Roderici Regis peruenisset, Eneconem siue Inachum (quem alij Sanctium appellant) consobrinum suum cum exercitu per tumultum collecto Mauris obuiam misit, sed Gothi armorum longa pace insolentes facile ab hostibus bello exercitatisimis victi sunt. Ea victoria maiores Iuliano & Africanis spiritus subdidit. Ex Luca Tudensi & Roderico Toletano.

714

Rodericus vbi animaduertit hostium audaciam & numerū crescere, infinita enim Barbarorum multitudo Hispanicarū opum cupiditate ac spe illecta sese ex Africa in Hispaniam effuderat, & rem ad exitum regni vergere, conscripto exercitu & conuocata omni nobilitate regni, sed nondum congregatis omnibus, contra hosteis mouit, repertisq; hostibus ad amnē, qui Guadalete vulgo dicitur, rebusque omnibus ad conflictum comparatis, prope Assidonam vrbe, quam Xeritium appellari dicunt, die Dominico, pridie nonas Septēbris clasicum cani iussit. Pugnatum est vtrinque per octo dies dubio ferè Marte, quāuis Gothi & longa pace & duorum an-

P norum

norum fame fracti multum de pristino robore amiserant. Adfuit iis præliis spectator, & suæ cuiusq; virtutis testis Rex Rodericus, corona aurea, regali trabea, calceis geminis aurisque distinctis, curru eburneo insignis. Ita enim solenne erat Gothis, Reges adesse conflictibus, ut milites tanquã pro capite regio defendendo fortius pugnarent. Sed octavo die, qui erat Dominicus, Gothis iam longo labore labascentibus, Rex Rodericus, ut semel aleam rerum experiretur, equo suo Orelia vectus, ac suos ad conferuandam ac tuendam gloriam tot annis partam cohortatus, magnam in Sarracenos stragem adidit, sed in tanta hostium multitudine, dum semper integri fessis succedunt, Gothi impetum illorum diutius sustinere non potuerunt, præsertim filiis Vitizæ Regis, quibus cornua exercitus Rodericus commiserat, victoriam hosti spe regni sibi facta prodentibus. Ita vertentes terga occisione cæsi sunt, & imperium Hispaniæ, quod per annos tam multos tenuerant, amiserunt. Ex Roderico & aliis.

In epist. ad
Alfonsum
Fonse, Bui
gen. epif.

Antonius à Guevara scribit hoc prælium infaustum die Dominico tertio nonas Iulias commissum sub auroram ad fluum Bedalac.

In hoc prælio omnis Gothorum nobilitas cecidit; Tota Hispania in ditionem Sarracenorum venit, præter Astures & Cátabros, qui mortalium vltimi in Romanorum potestatem venerant, & nouissimi ab eis defeecerant, & cum Gothi Hispanis iura darent, nunquam imperata fecere, suis semper legibus vsi. Paulus Aemilius.

De Roderico Rege quid actum sit ignoratur, alij in acie occisum affirmant, alij negant. Sunt qui equum ipsius & insignia regalia in volutabro quodã inuenta produunt, corpus vero nusquã apparuisse. Apud Viseum ciuitatem Portugalliæ monumentum extat cum huiusmodi epitaphio.

HIC IACET RODERICVS VLTIMVS REX GOTHORVM. MALEDICTVS FVROR IMPIVS IVLIANI, QVIA PERTINAX, ET INDIGNATIO, QVIA DVRA VESANVS FVRIA, ANIMOSVS FVRORE, OBLITVS FIDELITATIS, IMMOR RELIGIONIS, CONTEMPTOR DIVINITATIS, CRVDELIS IN SE, HOMICIDA IN DOMINVM, HOSTIS IN DOMESTICOS, VASTATOR IN PATRIAM, REVS IN OMNES, MEMORIA EIVS IN OMNI ORE AMARESCET, ET NOMEN EIVS INAETERNVM PVTRESCEAT.

Neque

Neque vero impius Iulianus tam nefarium scelus impune tulit. Siquidem Ferdinãdus Nunius Pincianus vir multifariæ lectionis, ex antiquis historiis memoriæ prodidit vxorem Iuliani à Barbaris prodicionem laudantibus, sed non proditorem, lapidibus obrutam, filium è turri Septemsi præcipitem actum, ipsum vero Iulianum omnibus possessionibus exutum, miseram mortem obiisse in vinculis in Aragonia in arce quadam territorij Oscensis, quanquam de Iuliano alij diuersum sentiant, ut suo loco dicemus.

Duravit regnum Gothorum à primo anno Athanarici Regis, secundum supputationem diui Isidori, trecentos quadraginta quatuor annos.

Mauri hoc rerum successu elati, quanquam sedecim millia hominum eo bello amisissent, totam ferme Hispaniam partim vi, partim ditione ac metu, partim promissis in potestatem redigunt, octo mensium spatio, ut ait Antonius à Guevara, ut alij, quatuordecim, secundum alios biennio. Quãquam non desunt, qui annos quinque in ea re consumptos asseuerent, hac opinor ratione moti, quod quinto demum post anno Pelagius restaurandæ Hispaniæ natus, apud Astures declaratus sit Rex.

Interea Mauri Hispaniam omnibus opibus misere dispoliarunt, inter alia mensam smaragdinam sustulerunt immensæ magnitudinis atque inestimabilis precij. Ea prædæ illecebra vsque adeo efferauit Maurorum duces in mutuam perniciem, ut Michaël Ritius autor sit, intra viginti annos quindecim in Hispania Maurorum Reges fuisse.

In Alcobaciensi codice annotatum reperi, quod Sarraceni Gothos de regno suo expulerunt æra septingentesima quadragesima nona, hoc est, anno Domini septingentesimo vndecimo, & potiti sunt Hispania anno sequenti, hoc est, septingentesimo duodecimo, postquam Gothi dominati essent Hispaniæ trecentos octoginta tres annos. Egressos autem Gothos de terra sua æra trecentesima quadragesima nona, anno scilicet Domini trecentesimo vndecimo, venisse vero in Hispaniam æra trecentesima sexagesima sexta, nempe anno salutis humanæ trecentesimo vigesimo octavo, nimirum decimo octavo anno, postquã egressi sunt patriam suam. Isidorus Pacensis hanc Hispaniæ calamitatem æra septingentesima quinquagesima, hoc est, anno Domini septingentesimo duodecimo ponit, alij alio, nos vulgatiorem opinionem sequuti sumus.

In alio codice peruetusto manu scripto inueni hæc verba. In æra quadringentesima cœperunt Gothi regnare vsque in æram septingentesimam quadragessimam septimam. Qui per trecentos quinquaginta duos annos, & menses quatuor & dies quinque Hispaniam obtinuerunt, donec ingressus fuit transmarinus dux Sarracenorum nomine Taric. Qui Roderico vltimo Rege Gothorum, die quinta feria, hora sexta, æra septingentesima quadragesima octaua interfecto, totam ferme Hispaniam armis

P 2 cepit,

cepit, & tunc Sarraceni in Asturiis annos quinque regnauerunt. Hæcibi. Atque ita Hispaniæ excidium cadit in annum Domini septingentesimum decimum quartum, quo anno nos ponimus. Sed numerus æræ ab Alcobacienſi codice variat, quod eò fit, quia alij alio anno Gothos regnare cepiſſe teſtantur.

715
Dominica Palmarum Toletū fraude Iudeorum proditum fuit Iſmahe litis ſiue Mauris, dum Chriſtiani nihil minus ſuſpicantes extra urbē ad di uæ Leocadiæ de more vacarēt audiēdo verbo diuino. Ex Fortalicio fidei. Eodem anno Muza Africæ præfectus, auditis rebus, quas Tarif in Hi ſpania præclare ac feliciter geſſerat, motus inuidia atque auaritiæ ſtimulis agitatus, venit & ipſe in Hiſpaniam cum magnis Barbarorum copiis, & iunctus Tarif, ab eò prædani omnem, quam habebat maximam, abſtulit, deinde ſimul, quamuis mutuo inuicem odio flagrantes, Cæſarauguſtam, & alias Hiſpaniæ ciuitates ac municipia expugnant.

716
Dum Hiſpania tam miſeris laceratur modis, pientiſſimus Deus non oblitus miſericordiæ ſuæ, Pelagio Faſilæ Cantabriæ Ducis, vt diximus, filio, miſit in mentem, vt è Cantabria, vbi latebat, in Aſurias veni ret, atque animum ad opem patriæ ferendam adiceret. Erat ei forte ſo ror facie venuſta ac liberali, cuius amore perditus Numatius ſiue Munu za (nam vtroque modo appellatur) Chriſtianus quidem ille, ſed Sarracenis fœderatus, & ab illis Gigionenſi territorio præfectus, quum nul lam inueniret aliam rationem potiundæ illius, Pelagium per ſpeciem le gationis ad Muzam ablegauit, atque interim ſororē eius interpoſita ma trimonii fide violauit. Quam iniuriām Pelagius reuerſus, vt par erat, in digne ferens, tamen pro tempore diſſimulauit, atque accepta ſorore in in teriora Aſturiarum ſe contulit, in omnem vindicandæ iniuriæ occaſio nem intentus. Munuza viciffim ablatam ſibi vxorem, ſeque contem ptum dolens, Pelagium apud Sarracenorum præfectos detulit, tanquam qui nouis rebus ſtuderet. Illi vero iſtiusmodi conatibus tempeſtine obuiā eundū rati, cōfeſtim Munuzæ magnas copias ad opprimendū Pelagium mittunt. Cumque parum abeſſet, quin illum necopinantē opprimerent, Pelagius certior factus, tranſito Pionia fluuio, in vallem Canicem perue nit, vbi multos Chriſtianos metu hoſtium latitantes innenit, quos facta ſpe auxiliij diuini ad audendum aliquid pro ſalute patriæ adhortatus, ala cres admodum ad quoduis pro vindicanda patria & religione Chriſtia na ſubeundum periculum reddidit, adeoque ſibi obnoxios fecit, vt om nes eum communi ſuffragio ducem elegerint, Regemque ſalutauerint, ad quem quotidie plures tanquam ad aſylum quoddam diuini tus datum confugiebant. Exercitus Arabum infecta re voti irritus Cor dūbam eſt reuerſus.

Regnauit

Regnauit Pelagius annis. 19.

Sicut in Aſturiarum montibus Pelagium, ſic quæ ex Cæſarauguſta & aliis Aragoniæ ac Nauarræ oppidis in monteſ Pyrenæos ſe receperant Chriſtianorum reliquiæ, Garſiam Ximenium inclyto Gothorum ſan guine natum, Regem conſalutarunt. Hic multis rebus aduerſus Sarracenos præclare geſtiſ, cum ſexcentis equitibus, non enim maiorem habe bat exercitum, dictionis ſuæ pomeria non mediocriter ampliavit. Re gnauit annis quadraginta duobus, ſepultus ad diui Ioannis à Pegna, ita enim eccleſia illa à rupe vaſta cognominatur, quam à Ioanne Anachoreta viro ſancto extructam, & à duobus fratribus Cæſarauguſtanis religioſe habitatam, Rex hic Garſias Ximenius ædificiis & cenſu nobilitauit, cele bre poſtea multorum Regum monumentum.

717
Interim multi Chriſtiani dulcedine patriæ pelleſti in variis Hiſpaniæ ciuitatibus manſere, qui tributarij & vectigales permiſſi ſunt in inſtitu to & lege Chriſtiana viuere, atque omnibus vti ritibus eccleſiaſticis. In ter quos præcipue florere viri ſanctitate, eruditione atque etiam mira culis clari, Urbanus Toletanus, qui reliquias omneſ Toletanæ eccleſiæ in Aſurias tranſtulit, Frodoarius Accitanus epiſcopus, Euantius archi diaconus Toletanus, quorum doctrina & exemplis Chriſtiani in tuenda fide Catholica, & ferendis patienter aduerſitatibus, non mediocriter confirmati ſunt.

Claruit hoc tempore præter alios epiſcopos viros religioſos Hiſpali Ioannes epiſcopus ſanctitate vitæ, ſacrarum literarum peritia, miraculis celebratus, qui ad doctrinam poſteriorum ſacram ſcripturam in linguam Arabicam tranſtulit.

Hi omnes quamdiu vixerunt, Pontificalibus officiis functi ſunt, & Chriſtianiſ verbum ſalutis annunciare non ceſſauerunt. Durauit vero hæc libertas Chriſtianiſ vſque ad Almohadum in Hiſpaniam aduen tum, qui nullos omnino Chriſtianos inter ſuos viuere paſſi ſunt, ſed quot quot capere poterant, aut fidem CHRISTI abnegare coëgerunt, aut crudeli martyrio peremerunt. Erant & Almohades Arabum genus, qui in Hiſpania Barbaris imperare coeperunt tempore Alfonſi ſeptimi, de quibus ſuo loco dicemus.

Chriſtiani vero, qui inter Arabes, quo diximus modo, viuebant, Mozarabes dicebantur, hoc eſt, miſti Arabibus. Vnde & officium eccleſia ſticum, quo illi à S. Leandro & S. Iſidoro inſtituto tunc utebantur, & omnis Hiſpania vſa eſt vſque ad tempora Alfonſi ſexti, quo tempore au toritate Gregorij Papæ ſeptimi mutatum eſt, etiam hodie Mozarabe nuncupatur. Hoc officium hodie quoque ſeruatur Toleti in ſex paro chiis, & in eccleſia cathedrali in ſacello F. Franciſci Ximenij Cardinalis

P 3 &

& Archiepiscopi Toletani, Salmanticae quoque stans diebus in sacello Doctoris Talabricensis, quod est in peristylio templi summi. Cuius officij modum & ordinem non absre futurum arbitror, si summam perstringam, paucis enim cognitum existimo, quum alioqui multum habeat pietatis.

Eisdem celebratur vestibus sacris, quibus hodie vulgo vtuntur sacerdotes, & ad singulas vestes singulis vtuntur precationibus.

Deinde sacerdos facta exhomologesi ad altare capite demisso dicit ad hunc modum: Per gloriam nominis tui **CHRISTE** fili Dei viui, & per intercessionem sanctae Mariae virginis, & beati Iacobi, & omnium sanctorum tuorum, auxiliare & miserere indignis seruis tuis, & esto in medio nostri Deus noster, qui viuis & regnas in secula seculorum. Respondetur. Amen.

Mox conuertit se ad librum in dextro altaris cornu positum, ac dicit antiphonam in modum introitus cum duobus versibus, & Gloria & honor Patri & Filio & Spiritui Sancto in secula seculorum. Amen. Sicut etiam in concilio Toletano quarto cautum est, vt ad eum modum dicatur. Ad quemlibet versum repetunt partem antiphonae more responsorum nostrorum, vt vulgato more loquar.

Gloria in excelsis, dicitur integre more Romano. Sacerdos cantando dicit, Per omnia semper secula seculorum. Neque ante orationem dicitur, oremus, neque in fine, per dominum, sed tantum respondetur, Amen.

Deinde dicit sacerdos, Per misericordiam tuam Deus noster, qui es benedictus & viuis & regnas in secula seculorum. Respondetur. Amen. Postea, Dominus sit semper vobiscum. Respondetur. Et cum spiritu tuo. Lectio libri Esaiæ prophetae. Respondetur. Deo gratias: mox legitur prophetia. Qua lecta rursus sacerdos, Dominus sit semper vobiscum. Respondetur. Et cum spiritu tuo. Inde dicitur tractus duorum vel trium versuum. Quo finito sacerdos inquit. Silentium facite. Sequentia epistolae Pauli Apostoli &c. Respondetur. Deo gratias. Mox canitur siue recitatur epistola. Postquam libro in alterum altaris cornu translato, continuo dicitur Euangelium ad hunc modum. Dominus sit semper vobiscum. Respondetur. Et cum spiritu tuo. Lectio sancti Euangelij &c. Respondetur. Gloria tibi domine. Finito Euangelio, respondetur, Amen. mox sacerdos. Dominus sit semper vobiscum. Respondetur. Et cum spiritu tuo.

Postea dicitur Alleluia cum versu, sicut nunc ante euangelium, quod dum cantatur, sacerdos offert hostiam cum calice vtens orationibus aliquot deuotis, quas hic referre longum esset, mox thura adolet, non secus atque hodie fit. Quibus peractis sacerdos ante mediū altaris dicit alta voce, Adiuuate me fratres in orationibus vestris, & orate pro me ad Deum. Respondet chorus. Adiuuet te Pater & Filius & Spiritus Sanctus.

Deinde

Deinde cantatur sacrificium, nempe antiphona cum duobus vel tribus versibus, quod dum fit, sacerdos lauat manus dicens. Lauabo inter &c. ac benedicit oblationem tribus digitis, postea inclinatus ante altare summissa voce dicit. Accedat ad te in humilitate spiritus &c. nam oratio longiuscula est, sed valde deuota, quam claudit elatiore voce dicens. Per te Deus meus, qui viuis & regnas in secula seculorum, Amen.

Incipitur nunc Missa.

Sacerdos. Dominus sit semper vobiscum. Respondetur. Ex cum &c. Oratio de tempore vel sancto sine Oremus: in cuius fine respondetur, Amen. Deinde sacerdos. Per misericordiam tuam Deus noster, qui es benedictus & viuis, & omnia regis in secula seculorum. Respondetur. Amen.

Si est festum alicuius sancti, prius legitur aliquid de vita sancti, deinde fit oratio faciens mentionem etiam de miraculis vel doctrina sancti.

Mox sacerdos eleuatis manibus dicit, Oremus. Respondet Chorus. Hagios, Hagios, Hagios, Domine Deus Rex aeternae gloriae, tibi laus & gratia.

Deinde fiunt orationes pro ecclesia catholica, pro captiuis, infirmis, & tribulatis cum commemoratione Apostolorum, Martyrum, quorum multa nomina recitantur, & Paupantium, quo nomine illic intelligi puto sanctos Dei confessores, qui in Domino & sancta pace quiescunt, nam multa nomina recitantur, & inter ea Ambrosij, Augustini, Fulgentij, Leandri, Isidori &c. & omnium paupantium. Deinde dicit sacerdos aliam orationem festo ac diei congruam, qua finita respondetur, Amen. Sacerdos. Quia tu es vita viuorum, sanitas infirmorum, ac requies omnium fidelium defunctorum in secula seculorum. Chorus. Amen.

Mox fit oratio ad pacem, qua finita dicit sacerdos, quia tu es vera pax nostra &c. mox sublatis in caelum manibus dicit. Gratia Dei patris omnipotentis, & dilectio domini nostri **IESV CHRISTI**, & communicatio Spiritus Sancti sit semper cum omnibus nobis. Respondet Chorus, Et cum hominibus bonae voluntatis, rursus presbyter. Quomodo astatis, pacem facite: tunc Chorus cantat responsum, Pacem meam do vobis &c. Interea sacerdos accipit pacem de patena, dicens. Habete osculum dilectionis & pacis, vt apti sitis sacrosanctis mysteriis Dei, mox dat pacem diacono vel puero, puer populo. Sacerdos iunctis manibus inclinatus dicit, Introibo ad altare dei. Respondetur. Ad deum &c. Postea manibus super calicem positus, inquit, Aures ad dominum. Respondetur. Habemus ad dominum. Sacerdos. Sursum corda. Respondetur. Letemur ad dominum.

Sacerdos inclinatus iunctis manibus, Deo ac domino nostro **IESV CHRISTO** filio dei, qui est in caelis, dignas laudes, dignasque gratias referamus, & dicens haec postrema verba, attollit manus in altum.

P 4 Refe

Respondet Chorus. Dignum & iustum est. Sacerdos. Dignum & iustum est &c. sequitur enim longa ac deuota illatio, postquam dicitur, Sanctus, ferè more nunc vsitato. Deinde post duas orationes breues, fit consecratio iisdem omnino verbis, quibus hodie vtitur ecclesia, mox eleuatur sacrosancta Eucharistia. Postea dictis duabus orationibus succinctis, sacerdos accipit corpus Domini de patena, & ponit super calicem apertum, vt hodie quoque fit, ac dicit alta voce, Dominus sit semper vobiscum. Respon. Et cum spiritu tuo. Sacerdos. Fidem, quam corde credimus, ore autem dicamus, & eleuat secundo corpus CHRISTI, vt videatur à populo. Mox cantatur Symbolum fidei, ita vt est in concilio Niceno. Quod dum fit Sacerdos frangit Eucharistiam per medium, & ponit dimidiatam partem in patena, & ex altera parte facit quinque particulas, ex altera vero quatuor, deinde ponit omnes simul in patena in modum crucis, habetque suam quæque particula nomen. Quinque priores dicuntur Corporatio, Natiuitas, Circuncisio, Apparitio, Passio: quatuor reliquæ, Mors, Resurrectio, Gloria, Regnum. Postea digitis super calicem accurate purgatis, & cooperto calice, facit memento pro viuis, vt ipsorum more loquar. Mox dicitur oratio dominica ad hunc modum.

Verbum patris, quod caro factum est, vt habitares in nobis, præsta nobis, vt qui te venisse iam credimus: ab omni peccatorum eruamur contagione, cum præceptionis tuæ oraculis proclamauerimus in terris.

Pater noster, qui es in cœlis. Respondetur, Amen. & eodem modo respondetur ad singulas petitiones, præterquam ad illam, Panem nostrum &c. ad quam respondetur, Quia tu es Deus.

Deinde dicit orationem deuotissimam, quæ incipit. Liberati à malis &c. & tundendo pectus dicit, pone domine finem peccatis. Qua finita acceptam particulam, quæ dicitur regnum, præmissa oratione ponit super calicem, mox addita alia immittit in illum. Post hæc dicit. Humiliate vos benedictioni, & certis quibusdam formulis benedicit populo. Mox fit secundum memento, vt sic loquar, pro defunctis. Quo peracto recipit corpus & sanguinem Domini cum quibusdam deuotis precationibus, atque interim cantatur à choro. Gustate & videte, quàm suavis est dominus &c. Absoluta communionem cantatur antiphona. Refecti CHRISTI corpore &c. & libro in sinistram cornu altaris translato, dicit sacerdos orationem, in cuius fine respondetur, Amen. Deinde sacerdos, per misericordiam tuam Deus noster, qui es benedictus, & vinis, & omnia regis in secula seculorum. Respon. Amen.

Dominus sit semper vobiscum. Respon. Et cum spiri. Postea presbyter vel diaconus. Solemnia completa sunt in nomine domini nostri IESU CHRISTI, votum nostrum sit acceptum cum pace. Resp. Deo gratias.

Quamdiu sacris operatur sacerdos, nunquã se conuertit ad populum.

Atque

Atque hic erat modus celebrandi apud Hispanos tẽpore Gothorum, quo etiam postea vsi sunt, vsque ad tempora Alfonsi sexti, sicut diximus. Quomodo vero sublati sit, suo loco dicemus.

F. Ioannes Laziardus Cœlestinus in epitome vniuersalis historiæ mentionẽ facit huius sacrificandi ritus, sed paucis, vbi illud addit, quod quando leuatur Eucharistia, diaconus cantat alta voce. Videte, in quem creditis. Sed hoc in Hispania non feruatur.

717

Eodem anno, nempe. 717. Muza & Tarif Barbarorum duces vocati sunt ab Vlit Miramolino ad reddendam rationem rerum gestarum. Quidam se itineri accingerent, Muza filium suum Abdulaziz Hispaniæ præfecit, qui cum sedem Hispali fixisset, Egilonem Roderici Gothorum Regis vxorem duxisse fertur, de qua re paulo post dicemus.

Tarif certior factus, quòd Pelagius collectis ad se Christianorum reliquiis, Rex ab eis salutatus esset, agrè ferens rem iudicio suo tam indignam, Alchaman virum rei bellicæ peritum contra eum cum magnis copiis misit, cui addidit Oppam Hispalensem quondam Archiepiscopum, si forte vel verborum lenocinio vel promissis vel etiã minis ipsum ab instituto posset auertere. De quorum aduẽtu, quum nunciatum Pelagio esset, cum suis omnibus in Auseuam montem progressus, mille se cum selectiores in specum quandam prægrandem duxit, reliquos, qui bello videbãtur minus idonei, iussit in præcipitiis montis enẽtum rei expectare, Mox Oppas, Olpã alij appellat, ad Pelagium missus, dolere se ex animo vicem illius dicebat, qui tam exiguis atque imbellibus fretus copiis resistere se posse tanto exercitui vana spe crederet. Gothorum potentiam & bellicam gloriam Arabum virtute fractam, atque ad nihilum redactam: quid se futurum speraret, cuius nullæ essent vires. Proinde ne se ac miseram gentem in vnus horæ discrimen daret, sed rebus suis confuleret, dum aliqua misericordiæ spes in victoris clementia esset.

Quod ni mature faciat, eam subeundam fore fortunam quam hostis iratus dederit. Ad quæ Pelagius animo intrepidus ferè in hunc respondit modum. Satis illum iam verborum Christiano nomini dedisse, desineret tandem falsis persuasionibus miserorum animos ludificari, atque à tuenda religione Christiana auertere. Se non suis copiis confisum, quas sciebat quàm haberet exiguas, tam numeroso hostium agmini resistere ausum esse, sed diuini spe auxiliij fretum, contra cuius numen nulla quicquam valeat humana potentia, hac sepe fultum, non illius technas, non hostium minas, non Barbarorum tela timere, sed quicumque futurus sit rei exitus, forti animo ad ferendam omnem pro CHRISTI fide asserenda fortunam paratum esse, neque dubitare se, quin tandem futurum sit, vt clementissimus Deus suo

P 5 rum

rum misereatur. Postquam animaduertit Oppas constantiam Pelagij, regressus ad Barbarorum duces, ait verba nihil prodesse, nullam nisi in armis spem esse. Continuo coeperunt Barbari specum, in qua cum suis latitabat Pelagius diuinam opem ex intimis anini penetralibus implorans, omni tormetorum ac telorum genere oppugnare, sed Dei singulari beneficio factum est, vt tela retro in suorum perniciem verterentur, sine vlllo Christianorum incommodo. Dicuntur propriis telis circiter viginti Barbarorum millia periisse, Quæ res tam ingentis spiritus Christianis subdidit, vt specu egressi, magnam in reliquos stragem ædiderint, Alchaman ducem hostium occiderint, Oppam coeperint, de quo quid actum sit, memoriæ proditum non reperitur. Quicumque Barbarorum hanc stragem effugere potuerunt, in abrupta montium fugiētes, partim Christianorum armis perierunt, partim montis ruina oppressi sunt. Hanc tam insignem victoriam diuino munere consequuti sunt Christiani anno Domini, 718.

Eodem anno Tarif & Muza ad Vlit Miramolinum profecti sunt, sed anteuertens Tarif, ita Muzam apud Miramolinum detulit, vt non solū non fuerit benigne susceptus, sed etiam grandi pecunia multatus. Ex qua re paulo post dolore contrahuit. Hanc horum ducum vocationem Rases dicit fuisse quarto anno post cladem Hispaniæ: Isidorus Pacensis decimo quinto mense.

Paucis post diebus mortuo Vlit Zuleima frater ipsius Arabum successit imperio, regnauitque annis tribus.

Alahor siue Alhor (hūc Zuleima in locum Muzæ præfecerat, quamuis alij Vlit adhuc superstite missum dicant) vbi audiuit stragem suorum Pelagij auspiciis factam, suspicatus insidias à Iuliano & filiis Vitizæ, bonis omnibus illos & vita multauit, Quod quidā Muzæ quoq; adscribūt.

Abdulaziz qui, vt diximus, ducta Roderici Regis vxore, Hispali sedē regni fixerat, cum vxoris suafu contra Maurorum consuetudinem, titulum ac diadema regium vsurparet, coniuratione suorum, dum orationi vacaret, tertio regni sui anno obruncatur. Existimabant enim illum ad Christianorum sectam descuisse. Post quē regnauit Aiub menseis quinque, dies viginti, qui sedem regni Cordubam transtulit: vt ait Rases.

Post Aiub regnat in Hispania Alahor Abderamenis filius annos duos, menses nouem. Hic Arabes, qui in prima Hispaniæ expugnatione fuerāt, crudeliter habuisse dicitur, vt thesauros, quibus eos potitos existimabat, extorqueret. Rases Alahor post Abdulaziz, quem ipse vocat Abelaaziz & Aiub ponit, sed meo iudicio illi in numerum præfectorum siue Regum Hispaniæ non recte veniunt, quippe qui legitimo imperio functi non sunt.

Quin

Quin & hos alij aliis annis ponunt, ego eum numerum sequor, qui mihi visus est vero propior.

Eodem anno, nempe æra septingentesima quinquagesima septima, vt ait Isidorus Pacensis, eclipsis solis fuit per totam Hispaniam ab hora secundum alios sexta, secundum alios septima, vsque ad horam nonam tanta, vt stellæ tanquam de nocte lucerent.

Zuleima Homar & Izit filios fratris sui, successores imperij Arabici designat.

720 Mortuo Zuleima Homar & Izit imperium Arabum assumunt, sed mox Homar rebus humanis sublato, solus Izit regnat annis. 4. Hic misit Adham filium Melic in Hispaniam, qui aliis dicitur Abraham, is Hispaniam rexit annis duobus cum dimidio, quem Rodericus Toletanus nunc Adham, nunc Azam appellat, atque eius iussu pontem Cordubensem constructum ait. Addit Rases hunc à Mauris quintam partem bonorum omnium petiisse, per speciem dandi pauperibus, sed re vera, vt eos ita opprimeret, ne in illum possent aliquando insurgere. Toletanus ait illum oppidis & castellis in Hispania per vim captis quintam partem, deditis vero decimam fortunarum omnium tributum nomine imposuisse.

Mortuus est Dertosa, vt inquit Rases, dum à vastatione Turiaffonensis ciuitatis rediret, vt inquit Toletanus.

Eodem tempore Arabes Pyrenæos montes transgressi, Galliam Gothicam misere vexant, & capta Narbone, Tolosam obsident, duce Zama, vt inquit Toletanus, cui à Gallis occiso Abderamenem sufficiunt, donec alius à Miramolino dux mitteretur. Chronica Regis Alfonsi hunc Zamam eūdem faciunt cum Azam siue Adham. Deniq; tanta est nominum confusio, vt non facile explorati aliquid scribi possit. Quam ex eo natam arbitror, quod per varios Hispania regeretur, quibus tamē omnibus vnus præerat, qui Cordubæ Rex dicebatur, quantum ex veterum monumentis conicere datur.

722 Pelagius Rex, confluentibus vndiquaque ad ipsum nuncio recentis victoriæ Christianis fortior factus, Legionem ciuitatem Mauris eripit, & fortiter contra Sarracenos audendo, quasi signum aliquod ad bene de Rep. Christiana sperandum attollit. Idem dimissis Gothorum Regum insignibus, insignia cepit Leonem rubrum in campo candido, quibus hodie quoque Reges Legionenses vtuntur.

725 Mortuo Isid Miramolino succedit Iscan frater ipsius, qui regnauit annis. 21. Hic in Oriente per duces & legatos suos multa præclara gessit, in Occidente vero nihil memoratu dignum, adeo deditus accumulandæ pecuniæ, vt omnes præcessores suos opulentia vicerit.

Anno

Anno Arabum, 107. Ihahea præficitur Hispaniæ, vt inquit Ifidorus Pacensis. Huius mentio fit in Chronicis Regis Alfonfi, vbi dicitur hic regnasse in Hispania annis duobus cum dimidio. 727

Eudo dux Aquitaniæ victus fugatusque à Carolo Martello Rege Francorum, Sarracenos ex Hispania contra illum in auxilium suum euocat. Qui numero ad quadringenta hominum millia cum vxoribus, liberis ac feruis duce Abderamene (Abdiramam Galli scriptores appellant) tanquam in certas sedes ex Hispania in Vasconiam venere, quacunque iter facerent, tum sacra, tum prophana nullo discrimine hostiliter depopulantes. Ex annalibus Francorum & Iacobo Meyero. 729

Carolus Martellus adiuuante Eudone, qui Barbarorum aduentu pressus, facile ad pacem inclinauerat, ante urbem Turonensem grauisimo prælio cum Sarracenis confligit, & incredibilem in eos stragem ædedit. Nam cecidere ad trecenta septuaginta quinque Barbarorum millia, in quibus Abderamen cum omni prope nobilitate sua. Ex Christianis tantum mille quingenti desiderati, sicut ex ipsius Caroli Martelli literis ad Stephanum secundum Romanum Pontificem constare affirmat Iacobus Meyerus. 730

Mortuo Ihahea mittitur in Hispaniam Adaifa Alcazazin vir leuis ingenij, & ob id paucis post diebus regno pulsus, cui subrogatus est Hiamen, qui & ipse quinto regni mense defunctus, successorem reliquit Autuman, quin & huic ipsi post quatuor menseis defuncto, successit in regnum Cordubæ atque administrationem totius Hispaniæ Alhatá: qui ob crudelitatem suis inuisus, decimo post mense iussu Iscanis Miramolini regno pariter & vita priuatus est. 732

Eudo Aquitaniæ dux fato concessit, Hunoldus & Vaifarum filij, vt Aquitaniam recipiant; Sarracenos in auxilium accersunt, qui incendiis ac direptionibus, vsque ad Burgundiam penè omnia vastarunt. Quibus Carolus Martellus cum copiis occurrit, & cedere coëgit. Ex Annalibus Francorum, vbi nescio qua autoritate legitur Vesogothos & Arianos in auxilium vocatos, cum Ariana hæresis in Hispania ferè ceterum quinquaginta annis ante fuerit extincta, & etiam Gothorum siue Vesogothorum nomen iam tum deletum extiterit, & quæ supererant illorum reliquiæ, tuendis suis finibus tantum haberent negocij, vt alienos infestare non liberet. Proinde non Vesogothos illic neque Arianos, sed Sarracenos legendum iudico. 733

Pelagius multis rebus aduersus Barbaros præclare gestis, multisque receptis oppidis moritur, sepultus apud Canicas. Non ignoro alios mortem ipsius ponere. 732. sed & ego antiquos autores habeo, & certis de cau-

sis

sis hunc annorum numerum sequor.

Succesit illi Fasila filius, qui regnauit annos duos, menses sex.

Eodem anno Sarraceni maioribus quam antea copiis ex Hispaniis Gallias repetunt, & Auenionem proditione occupant, atque etiam Narbonem. Ex Annalibus Francorum.

736 Carolus Martellus multorum validis adiutus auxiliis, obuiam Sarracenis profectus, Auenionem expugnat, Athinus Barbarorum Rex Narbonem fugit, Amoreus & ipse Rex Sarracenorum Narbonensibus obfessis opem dum ferret, cum toto suo exercitu ad internecionem casus prope Illiberim, Athinus Rex relicta Narbone fugit, Martellus reliquias belli persequitur non sine multarum urbium incendiis. Ex Annalibus Francorum & Iacobo Meyero. Rodericus Toletanus aliter hæc refert, sed ab iudere mihi multum à veritate videtur historiae.

737 Fasila dum inconsultius venationi operam daret, ab vrso laniatus est. Succedit illi Alfonso cognomento Catholicus, filius Petri Ducis Cantabriæ, ex genere Ricaredi Catholici Gothorum Regis, gener Regis Pelagij. Nam filiam eius Ormisendam vxorem duxit, ex qua filios tres sustulit Froilam & Vimarandum & Aurelium, ac filiam vnã nomine Odisindam, præter quos habuit & Mauregatum ex concubina, regnauit annis nouendecim, mense vno, die vno.

Hic religionis Christianæ non solum obseruator studiosissimus extitit, sed etiam amplificator felicissimus. Nam Lucensem ciuitatem, Turidem, Asturicam, bonam Castellæ partem, Abulam vsque Christianis restituit, in Portugallia quoque Bracaram anno regni sui secundo, atque in multis ciuitatibus episcopos instituit, ecclesias ornamentis necessariis, vt in tali tempore, magnifice ornauit, sacros libros summo studio perquisitos in locis sacris reposuit, denique talem se præstitit, vt tam Deo quam hominibus fuerit amabilis.

741 Frodoarius, Vrbanus, Euantius, & alij viri sancti, de quibus superius sumus loquuti, hoc anno, nempe æra septingentesima septuagesima nona in sancta pace quieuerunt, vt ait Ifidorus Pacensis.

744 Circa hunc annum, hoc est, æra septingentesima octogesima secunda, doctrina & sanctitate floruit Cixlia ab incunabilis educatus in obsequio Dei, præsul Toletanus, qui nouē annis episcopatu inter Christianos, qui misti Arabibus Toleti vinebant, functus est. Ex eodem.

747 Hoc anno vel secundum alios, præcedenti, Nonis Aprilis die Dominico Cordubæ hora prima secunda & tertia, cunctis videntibus, tres soles in cælo miro modo lucentes, & quasi pallentes, falce ignea vel smaragdinea præcedente visi sunt. Ex eodem. Toletanus

addit

addit intolerabilem famem secutam esse. Eodem fere tempore Petrus Toletanæ sedis episcopus cognomento Pulcher clarnit, & ad Christianos Hispani habitanteis de pascha erranter celebrato libellum elegantem conscripsit.	
Huius tempore Regis, Iscan Miramolinus moritur, suscipit imperium Vlid, contra quem Hispania rebellione insurrexit, ad quos motus sedandos Abubacar in Hispaniam cum imperio missus paucis post diebus occisus est. Huic successerat Abdemelic, Abdemelic vero regnavit anno vno & successit Oca, siue Ocha, qui illum regno expulerat, atque interim regnaverat annis quinque. Nam ante Ocham Abdemelic annis quatuor, ante Abdemelic Abderamen tribus fere annis, ante illum Mahometes duobus mensibus, ante hunc Manes exiguo tempore, ante Manem Alhatam, de quo superius diximus. Hæc ferè ex Roderico Toletano. Nam Rases multum diuersa prodidit. Vlid imperavit annis duobus. In Hispania occiso Abubacar regnat Redoam, hunc Toban appellat Toletanus, nisi mendosus est liber. Regnavit hic admodum exiguo tempore.	748
Mortuo Vlid imperium adepti sunt Arabum Abraham frater Vlid & Maroan, sed Maroan anno secundo occidit Abraham, & solus regnavit annis sex. Ex qua cæde magnæ seditiones inter Arabes exortæ sunt.	750
Thoaba regno præficitur Hispaniæ vir bellicosus ac nobilis, sed post annum vnum regno pariter & vita celsit.	752
Iuzef siue Iuzaf regnaturus mittitur in Hispaniam, qui fuit admodum iniquus Christianis. Huius tempore dicit Rodericus Toletanus visos Cordubæ tres illos soles, de quibus diximus. Addit Rases toto biennio non pluisse in Hispania, atque inde totam Hispaniam maxima rei frumentariæ & aliarum rerum inopia laborasse. Videtur hic regnasse novem annos. Iuzaf siue Iuzef Arabibus dicitur, quem nos Iosephum appellamus.	753
Hoc anno secundum antiquissimos quosdam commentarios, quos sequutus sum, mortuus est Alfonso Catholicus, in cuius transitu psallentiū voces auditæ dicuntur in aëre. Ecce quomodo tollitur iustus, & nemo considerat, ablatu est à facie iniquitatis, & erit in pace memoria eius. Sepultus est cum vxore Ormisenda in ecclesia diuæ virginis in territorio Canicensi. Patri defuncto successit filius Froila, & regnavit annos vndecim, mens quinque, dies viginti, sicut in Alcobaciensi codice, & alio Chronico perantiquo atque etiam Historia Compostellana reperi, à qua opinione	756

non

non multum discrepant Chronica Regis Alfonsi, quæ duodecim illi tribuunt. Toletanus & qui illū sequitur, tredecim annos regnasse affirmat. Hic quanquam alioqui malus & crudelis, tamen diuino favore usus est, quia licentiam conjugalem, qua sacerdotes Hispaniæ à tempore Vitiæ fuerant vsi, penitus sustulit, eosque castitatem & continentiam, quam sacri canones præscribunt, seruare coëgit.	
Froila cum duce Cordubensium Omar, vel, vt alij volunt, Iuzef, qui Galleciæ fines infestabat, collatis signis, insigni victoria potitus, cecidit hostium quinquaginta quatuor millia, ducem cum paucis, qui cædi superant, in turpem fugam conuertit. Ingens gloria, nisi tantum decus obscurasset scelus admissum in fratrem Vimarandum, quem, quod omnibus ob formam & egregiam indolem charus esset, veritus, ne favore populari fretus ad regnum aspiraret, impia morte peremit, cuius tamen sceleris pœnitentia ductus, filium eius Veremundum in regni successione adoptauit. Hic Ouetensem ciuitatem condidisse & cathedrali sede fertur ornasse. Huius tempore Regis venit in Hispaniam Abderamen, eamque occupauit primum fugato, deinde occiso Iuzef, seque Miramolinum Hispaniæ & Regem Cordubæ appellari iussit, regnavit annis .33. Atque hoc primum tempore, Hispania Miramolino Babyloniæ subiecta & vectigalis esse desiit. Hoc factum secundum Toletanum anno Arabum centesimo quadragesimo secundo, qui cadit in annum Domini septingentesimum sexagesimum. At secundum Rases, anno illorum centesimo trigesimo octauo, hoc est, quatuor annis prius. Addit Rases hunc fuisse Moabiæ ex agricola Regis filium. Idem ait, quum Abderamen exercitum moueret ad expugnandam Valentiam, Christianos metu illius perterritos, corpus diui Vincentij, quem tanquam Deum adorabant, & miraculorum fama celebrabant (loquitur enim vt Sarracenus) secum fugientes asportasse, quos homines Allibohaces eques Fecensis postea venatum profectus ad oram maris in Algarbio in fine montis, qui mare illud ingreditur, reperit, & homines quidem occidit, pueros captiuos abduxit, corpus vero sancti illic reliquit. Locus ille prisca dictus est Promontorium sacrum forte præfatio rei futura. Nunc appellatur promontorium diui Vincentij. Hæc omnia Andreas Resendus in scholiis in Vincentium suum martyrem & leuitam copiosius ad verbum ex ipso Rase expressa prosecutus est, ex quo & ipso quoque Rase, cuius ille mihi copiam pro sua humanitate fecit, ego pauca hæc delibauit. Quæ hoc loco in Chronicis vulgaribus leguntur de Caroli Magni cū patre Pipino discordia, & aduentu in Hispaniam ad Galafrium Regem	757

Toletanum

Toletanū, de que Galiana Galafrij Regis filia ab eo mutuo amata, atque in Gallia abducta, & postquam esset salutaris aqua lauacri tineta, in conjugē accepta, quia apud alios autores non inuenio, consulto missa facio. Toletanus quidem leniter huius rei meminit, sed nihil affirmat. Sebastianus tamen Munsterus in Cosmographia sua li. 3. Galianam Carolomanno Caroli Magni fratri primam vxorem tribuit.

Mortuus est Garfias Ximenius primus, vt diximus, Suprarbrorum in Nauarra Rex, cui successit Garfias Ennicus, & regnavit annos. 44. Hic Pompelonem primariam Nauarrae ciuitatem, & multas circumquaque arces ac municipia, à dira Barbarorum tyrannide liberauit, atq; CHRISTI Opti. Maxi. cultum reduxit. Sepultus & hic ad diui Ioannis apud patrem.

Verus Archiepiscopus Hispalensis eruditione, scriptis & vita clarus floruit sub Pipino, vt inquit Ioannes Trittemius.

Froila in vindictam fratris occisi, à fratre vicissim Aurelio occisus est, vt aiunt Tudensis & Burgensis, vt alij, à suis, relicto filio Alfonso Casto, & filia Ximena matre Bernardi Carpiensis ex vxore Monina siue Menina, quam ex nobilitate gentis Nauarrae ad conciliandos eos duxerat. Post eum regnavit Aurelius frater ipsius parricidio regnum adeptus, regnavit autē annis sex, & totidem mensibus, quo regnante bellū seruile in Hispania exarsit, seruis contra dominos arma sumentibus, quod tamē Regis prudentia mox sopitum est, & serui in pristinam seruitutem redacti. Nulla illius contra Sarracenos praelia leguntur. Tandem rebus humanis sublatus apud Canicas sepultus est.

Mortuus est Asnar primus Aragoniae Comes, qui Iaccam ciuitatem & multas arces atque oppida de Barbarorum foeda seruitute ad Christianae religionis cultum reduxit. Successit illi filius Galindus.

Silo nomine vxoris regnum Legionis & Asturiarum consequutus est. Duxerat enim Odifindam Alfonso Catholici filiam. Hic principio regni pacem cum Sarracenis pepigit, ad opprimendos, qui rebus nouis studebant, & imperium eius detrectabant. Sed cum neque filios haberet, neque spem suscipiendae prolis, animū à negociis regni ad ocium & quietem auertit, administratio & summa rerum penes Alfonso Castum erat, Odifinda regina amita ipsius hoc procurante. Regnavit annis nouem, mense vno, die vno. Ita in Alcobaciensi codice & alio Chronico perantiquo atque etiam in historia Compostellana reperi. Tamē Toletanus & illum sequenti tantum octo annis regnasse aiunt.

Idnabala Sarracenus, Caesaraugustae regulus ab Abutauro & Deniffenzo, aliisque Sarracenorum Regibus domestica seditione regno pulsus, à

758

790

767

771

774

778

Carolo

Carolo Magno, cuius opem implorauerat, Caesaraugusta obsessa, & certis conditionibus dedita, restitutus est, & finitimi reges vectigales facti. In conditionibus hoc erat, vt CHRISTI famulos concionateis audirent. Ex Annalibus Francorum & Iacobo Meyero. Quae hic de offensione Caroli Magni in reditu addunt, posterius contigerunt, vt non solum ex Chronicis Hispanorum, sed etiam Sigeberto constat. Illud quoque adiiciunt, Pompelonem eodem tempore à Carolo Magno captam, quod Aragonensiū rerum scriptores negant, & Garfiae Ennico tribuunt, vt diximus.

Mortuo Silone, atque Oueti ad diui Ioannis Euangelistae, quam ecclesiam ipse aedificauerat, sepulto, regnum Legionis & Asturiarum communi omnium magnatum suffragio delatum est Alfonso Casto, quod quum iniisset Alfonso, Mauregatus patruus ipsius, & Alfonso Catholici ex pellice filius, comparatis Sarracenorum auxiliis ipsum regno deturbauit, atque in eam Cantabriae partem, quae Alaba dicitur, recipere se ad suos compulit. Auxilia vero Barbarorum turpissimo precio praeter omne fas ac decorum redemit, nimirū annuo tributo quinquaginta nobilium virginū, & totidem plebeiarū, tot enim singulis annis illorū nefandae libidini ex pacto Rex ipse impurissimus exposuit. Quapropter merito propter hoc & alia vitia tū deo, tum hominibus exosus fuit. Regnavit annis quinque, mensibus sex, quibus exactis apud Praniam urbem Rex prauus sepultus est. Tudensis in numero annorum iam mihi suffragatur. Ait enim ipsum regnum inualisse aera octingentesima vigesima prima, sicut codex Alcobaciensis & Chronico perantiquum, cuius mihi copiam fecit Resendus, quod ideo adiunxi, ne quis arbitretur me temere à Toletano & aliis dissentire. Sed Silonem ad D. Saluatoris sepultum esse, non ad D. Ioannis ex monumenti inscriptione patet, quod paulo post referemus.

Hoc anno, nempe Arabum centesimo sexagesimo nono Abderamenis iussu & expensis coepta est aedificari Mesquita Cordubensis, (Mesquitas Arabes templa sua appellant) opere adeo superbo, vt omnes Sarracenorum Mesquitas facile superaret. Quod opus hodie quoque visitur Cordubae coequestratum in ecclesiam Cathedralē, & amplitudine & columnarum multitudine admirandum.

Eodem anno mortuus est Abderamen Hispaniae Miramolinus, reliquit vndecim filios & nouem filias, sepultus est in arce Cordubensi. Successit illi filius suus, qui Toletano dicitur Hissem, Alfonso Regi Ixeca, Rasi Ismien, quem Zuleima frater regno conatus exturbare, non solum spe sua decidit, sed etiam tota Hispania cedere iussus est, Regnavit annis septem, mensibus ac diebus totidem.

785

787

Q Maure

789 Mauregato defuncto successit Veremundus Vimarani filius, regnavit annos duos, vel secundum alios, tres. Nam reuocans in memoriã, quod esset olim ad sacrum diaconatus ordinem promotus, regnum Alfonso Casto celsit, & vxore Imilone, ex qua filios duos Ranimirum & Garfiam sustulerat, posterius abstinuit. Vixit postea cum Alfonso Casto annos quatuor, menses sex, sepultus cum vxore Oueti.

791 Alfonso Castus tandem regno suo restitutus est maximo omnium applausu, qui à perpetua vitæ castitate cognomentum hoc meruit, vir omnibus virtutibus optimo principe dignis præditus. Regnavit annis vno & quadraginta: sed anni Mauregati & Veremundi huic adscribuntur.

792 Iacobus Meyerus in Chronico rerum Flandricarum ait hoc tempore Olisiponem ab Alfonso Rege ope Caroli Magni à Barbaris receptam, & Barcinonem ciuitatem recuperatam. Idem affirmat Platina in vita Leonis tertij. Et Barcinonem quidem per hæc tempora à Carolo Mauris ademptam reperio, sed Olisiponis receptæ in Annalibus Hispanorum, quos ego quidem videre potui, mentio nulla extat. Inuenio quidem Olisiponem bis à Sarracenorum tyrannide liberatam, semel ab Alfonso sexto, eo qui Toletum Christianæ religioni restituit, idque æra millesima centesima trigesima prima, hoc est, anno Domini millesimo nonagesimo tertio, vt ex codice Alcobaciensi & alio Chronico perantiquo notauit, quum tamen Toletanus eius rei non meminerit: posterius ab Alfonso Henrico primo Portugalliæ Rege, anno domini millesimo centesimo quadragesimo septimo. Porro quod ab Alfonso Casto recuperata fuerit, (nam alius Alfonso Rex Caroli Magni tempore non extitit) hactenus nusquam alibi legi.

Eodem ferè tempore Rex Alfonso ecclesiam S. Saluatoris Ouetensis ciuitatis extruendam curauit, & in eam transtulit reliquias, quæ Toledo & ex reliqua Hispania in Asturias delatæ fuerant. Simul & arcam reliquiarum, quæ ex Hierosolymis tempore Mahometis Hispalim nauim aduecta, inde Toletum delata, demum post annos sexaginta quinque, in Asturias asportata fuerat. In eadem crucem auream gemmis preciosis distinctam reposuit, quam angeli duo peregrino habitu aurifices se esse testati, miro opere fabrefecerant, nimirum deo Opt. Max. sanctitatē optimi Regis tam insigni miraculo illustrante. Ita ferè qui de rebus Hispaniæ scripserunt. Sed Silonem esse templi illius autorem constat ex monumento, quod est Oueti in ingressu basilicæ Sancti Saluatoris. Vbi legitur ducenties septuagies

SILO PRINCEPS FECIT.

TICEFSPECNCEPSFECIT
 ICEFSPECNINCEPSFECI
 CEFSPERNIRINCEPSFEC
 EFSPECNIRPRINCEPSFE
 FSPECNIRPOPINCEPSF
 SPECNIRPOLOPRINCEPS
 PECNIRPOLILOPRINCEP
 ECNIRPOLISILOPRINCE
 PECNIRPOLILOPRINCEP
 SPECNIRPOLOPRINCEPS
 FSPECNIRPOPINCEPSF
 EFSPECNIRPRINCEPSFE
 CEFSPERNIRINCEPSFEC
 ICEFSPECNINCEPSFECI
 TICEFSPECNCEPSFECIT

In Mausolæo.

H. S. E. S. S. S. T. L.

Hic situs est Silo. Sit sibi terra leuis.

793 Anno Alfonso Casti Tertio, Dux quidam Sarracenorum cum magnis copiis ad Asturias depopulandas venit, sed Alfonso hosteis magno animo depulit, occisis septuaginta millibus cum duce ipsorum.

794 Ixeca Miramolinus Hispaniæ, Cordubæ Rex defunctus successorem reliquit Halihatam filium, qui regnavit annos viginti sex, menses decem, dies quindecim. Hic equitum quinque millia ad corporis sui custodiam delegit, partim Christianos, qui à fide defecerant, partim eunuchos.

798 Hoc anno ad summum Pontificatum B. Leo Tertius enectus est, cuius autoritate Compostella sedem & dignitatem episcopalem sortita est, rogatu, vt aiunt, Caroli Magni. Cum enim venerabile corpus Apostoli id

temporis vsque latuisset, Theodomiro episcopo Iriensi diuinitus reuelatum est. Cuius rei fama excitus Carolus Magnus eò peregrinationis causa, vt erat vir religiosissimus, profectus: deinde Leonem Papam rogauit, vt locum adeo sanctum & veneradū episcopali dignitate nobilitaret. Facile concessit in tam piam petitionē pientissimus Pontifex, & Iriensem sedē Cōpostellam trāstulit, ita tamē, vt episcopi Iriensis titulū retineret, quod ita obseruatum est, vsque ad annum circiter octingentesimum septuagesimum septimum, quo tempore Ioannes octauus Pontifex Romanus, ecclesiam ab Archiepiscopatu Bracarensi exemit, & metropolitanam fecit. Placuit hoc Alfonso Casto, & ciuitatē Compostellanam ecclesiae illi cum aliis prouentibus ac muneribus dono dedit, vt annotauit Alfonso Venerus ex Chronico quodam, quod ad D. Dominici Legionē seruari ait. Postremus episcopus Iriæ, & primus Compostellæ fuit Theodominus vir sanctus.

Hæc sicut ab aliis prædita sunt, referre hoc loco libuit propter eos, quibus hæc quoque placent. Cæterum quæ fuerint ecclesiae Compostellanæ primordia & incrementa, superius in capite de recentioribus Hispaniarū episcopatibus ex Compostellana historia & Apostolicis diuersorum Pontificum literis explicauimus. Nūc operæ precium facturus mihi videor, si quæ de ratione occultati atque ignorati sanctissimi sepulchri, ac de reuelatione eiusdem in historia Compostellana reperi, hoc loco subiungam, Ea vero habent ad hunc modum.

Floruerat autem antiquitus in illo loco (de Compostella loquitur) inter Catholicæ fidei cultores Christiana religio. Sed tempore persecutionis ingruente, & superba paganorum tyrannide Christiani nominis dignitatem conculcante, totus ferè Christianæ religionis cultus longo iam tempore euanuerat. In toto igitur tempore Sarracenorum, & longo etiam tempore post restitutionem fidelium, veneranda Beati Apostoli tumba nullius Christiani accessu frequentata, fruticum sylvarumque spissitudine mansit dintissime cooperta, nullique vsque ad tempus Theodomiri Iriensis episcopi fuit reuelata aut cognita. Sed quādo omnipotēti Deo placuit ecclesiam suam laborantem uisitare, & eius aduersitatem in prosperitatis tranquillitatem conuertere, statim tempus suo potenti imperio mutauit. Regnum Hispaniæ transtulit, & gentili superstitione per regionem Hispaniam conculcatam & prorsus annullatam CHRISTI sui fidem inibi suscitauit. Ante autem illius pestis expulsionem Mirus bonæ memoriæ Rex diuina dispensatione regni scepra suspiciens, primus Pontificales sedes per Hispaniæ prouincias iuxta Romanæ ecclesiae normā diuina gratia inspirante constituit, & Andream in episcopum eligens Iriensis cathedræ primitus sublimauit. Hinc equidem hos infra scriptos ordine successisse legimus, quorum nullam profecto præter nomina notitiā habemus.

2. Domi

4	Gotomarum	2	Dominicum	3	Samuelem
7	Hildiulfum	5	Vincibilem	6	Felicem
10	Enulā alias Benulā	8	Seluam	9	Leofindū siue Theofindū
13	Honoratum	11	Romanū	12	Augustinum
		14	Hindiulphum.		

Prænotatis autem episcopis fertur successisse Theodominus eadem cathedra diuina dispēfante gratia sublimatus. In cuius tempore diuinæ maiestatis omnipotētia Occidentalem ecclesiam sepulchro tanti Apostoli reuelato visitare & illuminare dignata est: qualiter autem reuelatū fuerit, sequens pagina patefacit. Quidā namq; personati & magnæ autoritatis viri, præfato episcopo retulerunt, luminaria in nemore, quod super beati Iacobi tumbā diuturna vetustate excreuerat, nocturno tēpore ardentia multoties vidisse, ibiq; angelos sibi frequentius apparuisse. Quo audito ipse met ad eum locū, vbi illi se talia vidisse asserabant, accessit, & luminaria in prædicto loco ardentia propriis oculis procul dubio aspexit. Diuina igitur inspiratus gratia, præfatum nemusculū festinanter adiit, & diligentius circūspiciens, quandam domūculam marmoream tumbam intra se continentem inter syluas & frutices inuenit. Qua inuenta Deo gratias referens Casti Regis Ildesonsi, qui tunc in Hispania regnabat, præsentiam incunctanter adiuit, eiq; rem vt audierat, & propriis oculis viderat, veraciter notificauit. Ipse vero tantæ audientiae gaudio diffusus, citato calle has partes intrauit, & ad honorem tanti Apostoli ecclesiam restaurans, episcopium Iriensis sedis in hunc locum, qui Compostella dicitur, multorum episcoporum ac Dei seruorum, nobiliūque virorum autoritate, atque priuilegio regali cōmutauit. Hoc autem sub tēpore Caroli Magni factū esse multis referētibus audiuius. Theodominus vero episcopus tanto fidentius oculos mentis ad cœlestis patriæ considerationē erigebat, quanto frequentius beatum Iacobum post basilicam sibi factam miraculis & virtutibus corruscare conspiciebat. Spe ergo cœlestium præditus aliquanto interiecto tempore vitam securus effudit finali sorte interueniēte. Hæc ad verbum ex Historia Cōpostellana, cuius mihi copiā Salmantica fecerunt integerrimi atque ornatissimi Collegæ Collegij S. Saluatoris, cui ego Collegio propter antiquam erga me beneuolentiam plurimum debeo.

799 Zuleima & Abdalia patruī Halihatam; quos diximus ab Ixeca pulsos Hispania, audita morte fratris, cum exercitu hostili ex Africa in Hispaniam transierunt, ad inuadendum imperium noui Regis, quo non segnitè obuiam eunte, alter illorum occisus est cum bona parte exercitus, alter in fugam versus, paulo post vltro se in fidem nepotis dedit, & magnis illius beneficiis vsus est.

802 Mortuo Garzia Ennico secundo Suprarbrorum in Nauarra Rege, suc

Q 3 celsit

cessit Fortunius Garfias, qui regnavit annis tredecim, & ducta vxore Galindi Aragonie Comitiss filia, Aragonie Comitatus titulum accepit, uti iamdictum est. Regnavit annis tredecim.

Hoc anno aiunt Carolum accepisse cladem illam insignem apud Roncisuallem, in qua multa Gallie nobilitas cecidit, sed ea clades ita varie ab autoribus refertur, dum alij dicunt in accessu factam, quando Hispanos, qui Alfonso Regi regnum ipsi deferenti refragabantur, oppugnatum venit: alij gestis in Hispania rebus, in reditu offendisse. Ut vult, illud inter omnes scriptores tam Hispanos quam Gallos constat, Carolum Magnum in saltibus Pyrenæis insigni clade affectum, cæsis aliquos ducibus ipsius, in quibus Rolando Caroli ex sorore nepote, & aliquot ex iis, quos Francie Pares appellant, ut ait Robertus Gaguinus, atque amissis omnibus impedimentis bellicis. Præcipua opera in eo conflictu fuisse dicitur Masfilli Regis Casaraugustæ, cuius etiam Paulus Aemilius mentionem facit, & Bernardi Carpiensis. Hic nepos erat Alfonso Regis ex Ximena sorore, quem illa ex furtivo concubitu Sanctij Comitiss, interposita tamen coniugij fide, suscepit. Quod quum Alfonso Regi innotuisset, rem indignam gravissime ferens, sororem in Parthenonem abdidit, Sanctium in arcem Lunæ victum conclusit, vinculorum & vitæ terminum eiudem constituens. Bernardum apud se pro filio eduxit, cuius admirabilis in re bellica virtus, multis magnisque præliis frequenter enituit.

Eodem anno, vel potius superiore Sarraceni, qui Toleti habitabant in modica felicitate insolentes, & dulci, ut inquit ille, fortuna ebrii, aduersus Halihatam Miramolinum suam insurrexerunt, iussu illius detrectantes. Quod quamvis ægrè esset Regi Barbaro, tamen aduersus populum præpotentem astu potius agendum ratus quam vi, misit eo Oscensis civitatis præfectum, hominem apud illos gratiosum, à quo regerentur, omnem rebellionis causam ab illis in præfectos suos transferens, tanquam qui à religione officij sui declinarent. Per quem præfectum non admodum ab simili techna rebellionis autores puniuit, & reliquos metu imperata facere coegit, atq; olim Tarquinius Superbus Gabios per Sex, Tarquiniū filium subegit. Misit enim illic filium Abderamenem cum exercitu, qui cum se ad bellum Christianis inferendum venisse simularet, in arcem intro missus, quam præfectus ille in medio urbis per fraudem constraxerat, quo loco postea D. Christophoro ædes ædificata est, primores per speciem conuiuij ad se vocatos, dispositis ad eam rem apparitoribus trucidari fecit ad quinq; millia. Quorū infortunio reliqui perterriti, veniam supplices poposcerunt, ac deinceps in fide & officio permanserunt. Rem totā fufius Rodericus Toletanus prosequitur in Arabū historia, & post illū in Chronicis Alfonso decimus, Nobis summā rei velut adubraste sufficiat.

Eodem

Eodem anno duo Arabum duces diuisis exercitibus in Galleciam populabundi venerunt, sed Alfonso Rege non segniter agente, occisi non solum repulsi sunt.

815 Fortunius Garfias Tertius Suprarbrorum in Nauarra Rex fato cōcessit, post quem regnavit Sanctius Garfias annis, 20. Hic se appellauit Regem & Comitem, multaque aduersus Sarracenos præclara gessit, & bonam Nauarræ partem à Barbarorum tyrannide sibi vendicauit, demū ab eis in prælio, dum incautius in hosteis irruit, occisus sine hærede decessit.

Bernardus Carpiensis, dum multis magnisque obsequiis Regem sibi deuinxisset, & illum in variis dubiisque præliis tantum non ab hostibus oppressum liberasset, obnixè orauit eum, ut patrem ipsius vinculis solueret, quod cum constanter sibi negaretur, se à fide Regis alienauit, & cum aliquot viris primariis sanguine sibi iunctis in Saldaniam ditionem suam secessit, vnde crebris excursionibus, ditiones Regis non leuibus incommodis affectit.

816 Mahometes quidam Emeritensis Abderam enem Halihatæ filium fugiens, in fidem Regis Alfonso receptus est, & terras, vbi habitaret, accepit, sed post biennium reuersus ad ingenium, violauit fidem, neque ita multo post perfidiæ poenas capite luit, cæsis quinquaginta millibus Sarracenorū, tantum enim exercitum collegerat.

817 Mauri suburbij Cordubensis opibus suis freti, nouis rebus studere cœperunt, sed maturè ab Halihata oppressi resipuerunt.

819 Sarracenis mutuo bello implicitis, Christiani Barcinonem occupant, ad quā recuperandā dum Halihatæ pace cū patris suis cōposita se cōpararet, morbo correptus interiit. Reliquit filios nouendecim, filias vero viginti noue. Post eum regnavit Abderamen filius eius, qui instituit, ut apud Mauros filij patrum hæredes essent. Nam ad eum vsque diem, ferè defunctorū bona ad fratres, & aliquando etiā ad alienos redibant, omisissis filiis.

820 Barcino iterum à Sarracenis recepta.

824 Alfonso Castus iam animā agens, coram se Regem declarari ac salutari fecit Ranimirum Veremūdi Regis diaconi filium, quum alioqui regni successio ad Bernardum Carpiensem nepotem suum ex sorore Ximena lege rediret, mox ipso defuncto, atque Oueti ad diuæ Virginis, quam ecclesiam ipse construxerat, sepulto, regnavit Ranimirus annis sex, mensibus nouem. Qui quum principio regni in Castella veteri, quæ Bardulia olim nominata est, matrimonij causa abesset, Nepotianus Comes Palatij regij, regnum collectitio exercitu inuasit. Cuius rei factus certior Ranimirus, haud segniter se ad opprimendum hostem comparauit, quem prælio victum & captum erutis oculis in monasterium detrussit.

Q 4 Ranimiro

Ranimiro regnante fato concessit Theodomirus primus Compostellæ episcopus cui sepulchrū B. Iacobi reuelatum diximus, successit ei Athaulfus vir sanctus, qui populum sibi commissum diuini verbi pabulo quanta potuit vigilantia pavit. Ex historia Compostellana.

Anni regni secundo, Sarraceni à Ranimiro per legatos petierunt, vt tributum Christianarū virginum, quod Mauregatus annum promiserat, ex pacto solueret, si pacem cum eis ratā esse vellet. Ranimirus recū primoribus regni cōmunicata respōdit, se tam indignis pactis stare nosse, atque adeo ne pacem quidē illorum velle. Quod vt re ipsa cōprobaret, cōscripto iusto exercitu, agros illorum vastare cepit Anagarum vsque. Sed & hostes cum numerosissimis copiis obuiam profecti, ancipiti prælio cū Ranimiro confligere tantisper dum nox pugnamiremit. Christiani beneficio noctis periculo erepti, in locum æditioem, Clanigium dicebatur, se receperunt, vbi de rei euentu solliciti, noctem totam lachrymis & precationibus transfecerunt, opem diuinam toto pectore implorantes. Mox Regem somno oppressum Diuus Iacobus Apostolus in somnis iubet de exitu pugnae securum esse, victoriam Christianorum haud dubie fore, se Apostolum Iacobum esse, cui tutela Hispaniæ commissa sit, cuius propitium numen postero die in prælio experturi sint. Tantum animis ab omni vitiorum inquinamento, salutari confessione expiatis, & sacrosancto corporis Dominici sacramento communitis ad conflictum postridie spe pleni procederent. Rex insomnium episcopis & magnatibus commemorat, qui tam faustum omen lati accipiunt, atque Apostoli iussa diligenter facessunt, mox se ad prælum alacribus animis comparāt, tam certo pignore freti, Dei ac sancti Iacobi numē inuocantes. Tantamque in Sarracenos stragem ædidere, vt supra sexaginta millia Barbarorū in acie cæsa sint, Diuus Iacobus in eo conflictu equo candido, vexillo niueo, & in eo cruce rubea conspicuus apparuit. Rex Calagurrim & nonnulla alia municipia atque arces finitimas recepit. Ab eo tempore receptum est Hispanis, in præliis omnibus, præcipue si cum infidelibus ac paganis res est, Dei ac diui Iacobi numen implorare, quod ipsis pro militari tessera est.

Ranimirus ne ingratus esset Apostolo pro tam insigni beneficio, de cōmuni præfulum ac nobilium consilio statuit, vt pro singulis bouum iugis, certa tritici mensura, qua in soluendis primitiis vtūtur, & de singulis vini modiis altera vini singulis annis Diuo Iacobo solueretur, quod hodie quoque nonnullis in locis soluitur, & votum appellatur, idque vere: nam cōmuni Regis, præsidum, magnatum, ac plæbis consensu perpetuo votum est, cum dirisimis execrationibus, si quis in posterum violaret. Præterea vt in spoliis ac manubiis diuidendis, ecclesia diui Iacobi in fortem veniret, atque vnus equitis numero esset.

Extant

825

Extant de ea re literæ ipsius Regis Ranimiri datæ Calagurri mense Maio, vel secundum alios, Iunio, quo mense victoriam hanc cōsequutus videtur, in quibus hæc omnia, quo diximus modo, referuntur, & voti institutio atque confirmatio declaratur. Quæ literæ singulis annis in ecclesiis metropoli Cōpostellanae subiectis vulgo recitatur. Quin & Paschalis Ro. Pōtificis literas Apostolicas vidi anno Pōtificatus sui quarto datas, quibus ea vota confirmat.

Eodem tēpore Dieghus Valera ordinē militiæ diui Iacobi institutū ait, quāuis F. Alfonsus Venerus principiū illius circa annū Dñi millesimum cētēsimū sexagesimū ponat, in qua opinione est & Raphaël Volaterranus & post illū Antonius Nebriffensis, sed ego illis nequaquā accedo, ac Valerianā opinionē magis probo, tū quod eo tempore iusta instituēdi causa fuerit, tum quod diploma Regis Fernandi primi vidi, & exemplar eius penes me habeo de institutione monasterij Sancti Spiritus Salmantiæ, in quo & huius ordinis & magistri illius, & cōmendatariorū multa mentio fit, quemadmodū suo loco patebit. Porrò Ferdinandus hic cœpit regnare anno Domini. 1020. vel secundum alios. 1017.

Deca. I. li. 1. cap. 9.

827

Magna Normannorum classis in Galleciam appulit, quæ cum hostiliter omnia vastaret, Ranimirus obuiā profectus, magna illos clade affecit & septuaginta naueis incendit. Reliqui Hispalim profecti, depopulati omnia, magnam inde prædam egerunt. In quodam libro vetusto reperi tempore Ordonij centum naues Normannorum in Galleciam venisse & post triennium ad suos rediisse.

828

Domitis hostibus, domestica seditione Ranimirus agitated est. Siquidem Alderedus, & Piniolus (alij Primalum, alij Priamum appellant) Comites ac proceres palatij, cum septem filiis Regem nefaria coniuratione regno deturbare conati sunt, sed non respondente euentu, oculi Alderedo effossi, alter cum filiis morte multatus est.

831

Ranimirus fato concessit, sepultus Oueti filios reliquit Ordonium & Garfiam ex Vrraca vxore religiosissima fœmina, quæ ecclesiam Diui Iacobi, & Sancti Saluatoris multis magnisque muneribus profecuta est.

Inter multa & præclara Ranimiri decora, hoc non in vltimis laudum ponendum est, quod fratrem Garfiam tanta pietate & benevolentia semper complexus est, vt eodem cum ipso numero & autoritate esset.

Regnat post eum filius eius Ordonius annis decem. Et ex vxore Momadona quinq; filios sustulit, Alfonsum regni hæredem, Veremundum, Nunium, Odoarium, & Froilam.

Hic principio regni Vascones rebelles ad obsequiū suū subactos redigit, & Mauros ditionē ipsius infestates magna vi depulit, ac ciuitates Turdē, Asturicā, Legionē, Amaiā, Patritiā, habitatoribus frequēteis reddidit.

Q 5 Apud

Apud hunc Regem Athaulphus tertius Compostellæ episcopus vir sanctus & pius à quatuor ecclesiæ suæ seruis de crimine pessimo delatus est. Qua re audita Rex magno furore percitus, ac tam nefandum crimen in episcopo detestatus, Athaulphum ad se vocari iussit, qui die sancto cœnæ Domini, quum in curiam venisset, recta in templum operaturus sacris profectus est. Cumque à suis admoneretur, vt prius Regem adiret, respondit in templo maiorem esse Regem, qui prius salutandus esset. Demum peracta re diuina, vt erat sacris indutus vestibus, recta ad adæ regiam profectus est. Rex vero taurum indomitum à canibus venaticis iritatum, in sanctum præfulem immitti iussit, vt qui tanti criminis reus deferebatur, impetu ferocissimi tauri dilaniaretur. Sed taurus factò ab Athaulpho signaculo sanctæ crucis, mansuetissimus ad eum accessit, & cornua in manibus eius, tanquam si exemptilia habuisset, dimisit, atque in syluam, vnde adductus erat, rediit, itaque sanctus Dei illæsus euasit. Rex vero, & qui cum eo erant primariæ nobilitatis viri, conspecto tam insigni miraculo, ad pedes ipsius prociderunt, & sceleris sui veniam supplices poposcerunt. Ipse autem iuxta Apostoli doctrinam, pro malis bona reddens, benigne condonauit, atque eadem hora pontificatui suo nunciū remittens, in Asturiarum solitudines repudiato mundo soli Deo vacaturus secessit, vbi exemplum sanctæ conuersationis aliis relinquens aliquamultis post annis naturæ debita persoluit. Ex historia Compostellana. Rodericus Toletanus hoc plusquam centum annis posterius ponit, & attribuit Veremundo secundo, quem ait eo plus fidei habuisse delatoribus Athaulphi, quòd filius esset Comitis Gundisalui, à quo Sanctius Rex veneno sublatus fuit. Præterea subiungit Athaulphum, Rege in salutato, postquã delatores diris execrationibus deuouisset, discessisse atque in itinere tertio post die defunctum. Sed res ita se habet, vt nos ex historia Compostellana & alio libro peruetusto retulimus, in quo tamen libro reperio, quòd Regi maledixerit. Toletani errorẽ sequutus est Rex Alfonso & alij post eum.

Muza Abenheazim origine quidem Gothus, sed professione Sarracenus, contra Abderamenem Hispaniæ Miramolinum & Cordubæ Regem insurrexit, & Cæsaraugustam, Oscam, Tudellam, Toletum occupauit, quibus ciuitatibus non cõtentus, in Cataloniam populabundus expeditiones egit, quin & in Galliam vsque hostili agmine processit. Quo rerum successu elatus Hispaniæ Regem salutari se iussit. Mox Albaidam urbem Ordonij Regis expugnat, & muris ac propugnaculis egregie munit. Quod vbi cognouit Ordonius, nihil cunctatus, ad recipiendam urbem & exturbandos Barbaros profectus, urbem obsidione cinxit, cum que opem obsessis laturus aduentaret Muza, Ordonius copiis suis bipartito diuisis, partem ad cotinuandam obsidionem reliquit, partem contra

Muzam

Muzam duxit, cum quo signis collatis cruentum in Sarracenos certamen ædidiit, ex quibus cæsa equitum duodecim millia, & in iis Garfias Muza gener, peditum infinita prope multitudo. Muza tribus vulneribus grauitè faucibus fuga mortem euasit. Lecta spolia auri, argenti, & omne genus alterius suppellectilis ditissima. Lupus Muza filius Toletanæ urbis præfectus se in fidem & clientelam Ordonij dedit, multis & amplis illius ornatus beneficiis, operã vicissim Regi fidelem & strenuã in variis contra Barbaros præliis præstitit.

835 Ordonius Cauriam & Salmanticam expugnauit occisis eorũ regulis, & infinita Sarracenorum multitudine, partim cæsa, partim in captiuitatem abducta.

Eodem anno Fortunio Garfia Suprarbrorum in Nauarra Rege à Sarracenis, vt diximus, occiso, interregnum fuit quatuor annorum, de quo vide, quæ notauimus in catalogo Regum Nauarra.

Eodem ferè tempore Abderamen plateas ac vias Cordubenses lapideo pavimento strauit, & per tubulos plumbeos ex montibus aquam in ciuitatem duxit eam, quæ hodie scaturit prope templum summum, quæ illorum Mesquita, vt diximus, erat.

839 Ennicus Arista populari suffragio electus Rex, vinctus & coronatus, primusque Rex Nauarra, sed certis conditionibus, appellatus, nimirum vt in eos æquis legibus vteretur, atque vt iudex esset medius inter Regẽ & populum, si quid cõtroversiæ oriretur, isque Aragoniæ Iustitia appellaretur. Arista cognominatus est ab ardore bellandi, regnauit annos 31.

Mortuus est Abderamen, & reliquit quadraginta quinque filios, & quadraginta duas filias. Suscepit imperium paternum Mahometes filius & regnauit triginta quinque annis, vt ait Toletanus, vt vero Rases, annis 34. & mensibus sex, nec audiendos puto, qui triginta nouem annos illi tribuunt. Cuius initio regni Toletani contra ipsum rebellarunt, implorato auxilio Ordonij Regis, qui filium illuc cum non pœnitendo exercitu misit. At vero Mahometes contra illos mouens, insidiis opportuno loco dispositis, ipse cum paucis in conspectum venit. Quod conspicati Toletani, contẽpta paucitate portis se effundunt, atque in hostem ruunt, qui simulata fuga, vbi clausum & circũfusum insidiis hostem habuit, versis signis, omnibus inuadendi signũ dedit. Tunc Toletani grauis leuitatis suæ pœnas dedere, cæsa Toletanorũ tredecim, Christianorũ octo millia.

841 Ordonius Oueti podagra periit, sepultus ad diuæ Virgins, relicto magno sui desiderio. Regnauit post illum Alfonso tertius cognomẽto Magnus annis quadraginta sex. Quatuordecim erat annorum, quum regno inauguratus est. Cuius initia regni Froila quidã Veremundus turbauit regno inhians, qui dum Rex in Alabam Cantabriæ provinciã se recepit

compara

comparaturus exercitum, à senatu Ouetensi ob tyrannidem occisus est. Oppresso aduersario Alfonso Rex ad suos reuersus magno cum honore receptus est, mox Sublantiam ac Ceiam muris ac turribus communiuit, atque habitatoribus frequentauit.

Deinde Comes quidam nomine Eilo ad inuadendum regnum animū adiecit, & Alabenses ad rebellandum incitauit, sed aduentu Regis territi Alabenses, meliora poillicti, veniam consequuti sunt, Comes in catenis Ouetum ductus est.

Duces Sarracenorum duo Imundar & Alcaman Legionem oppugnatum venerunt, sed magna virtute repulsi sunt. 842

Alfonso Magnus, vt vacuus aliis curis Sarracenos commodius debellare posset, cum Nauarris & Gallis foedus coit, atque ex nobilitate Gallica vxorem duxit Amelinam, quæ posterus Ximena dicta est, ex qua suscepit quatuor filios, Garfiam, Ordonium, Froilam, Gundifaluum, qui fuit Archidiaconus Ouetensis.

Quæ hic ponuntur in Chronicis Regis Alfonsi de Pompelone à Mahomete Miramolino obfessa, & Fortunio Rege capto, & post viginti annos soluto, deque Fortunij viuacitate, quippe qui centum viginti quinque annos vixerit, quia Chronicis Nauarræ & Aragoniæ ex diametro repugnant, neque temporum ratio respondet, consulto prætermitto, quū tamen Rodericus Archiepiscopus Toletanus, quem Nauarrum fuisse affirmant, in historia Arabum hoc ipsum memoriæ proditum reliquerit.

Alfonso Magnus præterquã quod pietatis studio thesauros paternos in ecclesias & pauperes erogauit, etiã ecclesiã dñi Iacobi, quæ terrea prius erat, lapide quadrato construi iussit, & columnis marmoreis exornauit. 843

Toletani fines Christianorum hostiliter depopulantes profligati sunt. Bernardus Carpiensis, qui omnibus his præliis interfuit, quum frustra saepe rogasset Regem, vt patrem ipsius solueret, grauiter commotus, in territorio Salmanticensi, in colle quodam arcem communiuit, quod Carpium appellatū est, à quo & ipse Carpiensis dictus est, ex quo regio fines frequentibus excursionibus infestos reddidit, eoque angustia Regem adduxit, vt ad pacis conditiones descendere coactus sit, patremque ipsius se redditurum promiserit, si ipse Carpium Regi dederet. Accepit conditionem Bernardus, sed Comites missi ad soluendum atque adducendum patrem, iam fato functum inuenerunt. Rex tamen etiam mortuum adduci iubet, atque ita compositum, vt viuus videretur, ipse quoque in occursum eius cum Bernardo prodiit. Qui quum patrem defunctum reperisset, fortunam suam detestari ac deplorare coepit, qui & patre orbatu esset, & arce sua Carpiensi. Rex ait, non esse locum lachrymis, alia consilia quæretet, & regnis ipsius quamprimum cederet. 844

Ita

Ita ad Gallos profectus dicitur, atq; ab illis magnifice susceptus Bernardus Carpiensis, vir maximis viris cõparadus, si fortuna virtuti respõdisset.

859 Alfonso Rex Conimbricam à Sarracenis obfessam liberauit.

860 Ennico Arista defuncto, Nauarræ regnum inuit Garfias Eniecus filius ipsius, vir non minus integritate vitæ quàm armis præstans, qui vxorem duxit Vrracam foeminam primariam, cum qua iam grauida ac partui vicina, dum incautius per montes iter faceret, necopinato hostium insultu oppressus, fortiter pro fide dimicans interiit. Regina quoque lætali vulnere in vtero confossa periit, illæso tamen infantulo. Accidit vero vt iam digressis Barbaris nobilis quidam, cui Gueuaræ nomen fuisse affirmant, ad eum locū forte accederet, & infantem per vulnus manum extendentem & velut eluctantem conspicaretur, miseratus vtriusque vicem, cæso matris vtero eduxit infantem, ac domi suæ diligenter eduxit, quod non sine testibus factum est, vt quãdo res ipsa posceret, facta fides constaret. Regnauit hic Garfias annis, 30. iis tamen alij nouem detrahunt, quibus ego magis accedo.

864 Alfonso Toletanos crebris excursionibus eo redegit, vt trium annorum inducias magno redimere coacti sint.

Eodem ferè tempore ecclesiam sanctorum martyrum Facundi & Primitiui magnifice construxit, quam posterus Sarraceni diruerunt.

866 Hoc anno nempe æra nongentesima quarta decessit ex hac vita sanctissimus Compostellæ præsul Athaulphus, cuius vitæ integritas & innocẽtia eo miraculo diuinitus probata est, quod superius anno octingentesimo trigesimo primo retulimus. Insula vero cū qua sacrum illo die celebravit, tantæ virtutis extitit, vt si quis alicui iusiurandum daturus, illã indueret, & forte periurus esset, ea exui nequaquã valeret. Sifnandus huic quartus illi⁹ ecclesiæ successit episcopus, adeo labori sanctæ prædicationis intētus, vt despectis seculariũ rerũ negociis contẽplationi totus inhæreret. Is vitã ac sanctitatẽ decessoris sui mente repetens, ardenti pietatis studio in Asturias se contulit, & sancti viri corpus Compostellam translatum cum summa reuerentia sepeliuit. De quo Sifnando suo loco plura dicemus.

874 Hoc anno excessit è rebus humanis Mahometes Miramolinus Hispaniæ, secundum numerum Alfonsi decimi. Toletanus & Rases aliquot annis posteriorem ponunt. Reliquit, 34. filios, & 20. filias. Hic quū forte die quodam in horto regio deambularet, & quidam de astantibus diceret. Quàm amœnũ viridarium, quàm pulchra dies, quàm iucundum seculum, nisi mors omnia disturbaret: Erras, inquit Rex, nam nisi mors esset, ego nequaquam regnarem. Ex Archiepiscopo Toletano. Successit filius eius Almundir, qui regnauit annis duobus secundum Toletanum, secundum Rases vero anno vno, sex mensis, dies quindecim.

Reliquit

Reliquit sex filios, filias septem.

Post mortem Almundi Abdalia in fratris locum receptus, regnavit annis viginti quinque. 876

Rex Alfonso ecclesiam Sancti Iacobi, quam novam, vt diximus, construxerat, redditibus annuis, auro, argento, gemmis preciosis, vestibus sacris locupletavit, eandem Ioannis octavi autoritate consecrari fecit. Cuius consecrationi ac dedicationi interfuerunt, episcopi sequentes. Vincentius Legionensis, Gometius Asturicensis, Hermenegildus Ouetensis, Didacus Tudensis, Egila Auriensis, Sifnandus Iriensis, Recaredus Lucensis, Theodesindus Britoniensis, quorum ciuitates iam à Christianis possidebantur. Præterea Ioannes Aucensis, Dulcidius Salmanticensis, Iacobus Cauriensis, Faustus Conimbricensis, Ardimirus Lamecensis, Theodemirus Vifensis, Guimagus Portugallensis, Argimirus Bracarensis, Heleca Cæsaraugustanus, quorum ciuitates partim à Sarracenis occupatæ, partim desertæ erant. Episcopi vero partitis sibi territoriis, in dicecesi Ouetensi, vitam vt poterant, exigebant: vnde olim Ouetum Ciuitas episcoporum dicta est. Vt annotauit Archiepiscopus Toletanus, apud quem extat exemplar literarum Apostolicarum Ioannis octavi de consecratione ecclesiæ S. Iacobi.

Huius rei mentio fit etiam in historia Compostellana. Sed in alio libro peruetusto inueni, quod consecrata fuit ara nongentesima vigesima septima, quinto Nonas Maij, hoc est, anno Domini octingentesimo octogesimo nono. Sed eo iam tempore Alfonso Magnus ad superos migrauerat ex hac vita. Proinde suspicor numerum aræ vitiosum, & legendum aræ nongentesima decima septima, hoc est, anno Domini octingentesimo septuagesimo nono.

Eodem ferè tempore ecclesia Ouetensis autoritate eiusdem Ioannis Octavi, rogatu Alfonsi Regis metropolitana facta est, quod nullus esset in Hispania metropolitanus episcopus, nam reliquæ ciuitates, quæ metropolitana quondam fuerunt, Barbarorum graue iugum trahebāt. Bracara, etsi multo ante Sarracenis erepta, tamen in congeriem versa lapidū, vt ex archiuis eiusdem ecclesiæ constat, ne episcopum quidem nisi titulum tenuit. Quæcunque vero ecclesiæ Bracarensis erant, vsque ad muros ipsius ciuitatis, Rex Ordonius superiore an aliquis ex posterioribus, ecclesiæ Diui Iacobi donauit.

Paulo post sub eodem Pontifice, Compostellanam ecclesiā metropolitanam factam aiunt, rogatu Caroli tertij Regis Fracorum, qui Caluus cognominatus est. Ita ferè qui de sanctis Hispaniæ scripserunt, cuius rei miror nullam extare mentionem, neque apud Tudensem, neque apud Archiepiscopum Toletanum, neque in Chronicis regis Alfonsi. Gerun-

densis

densis episcopus autor est, Emeritensis ecclesiæ metropolitanā dignitatē primū in Ouetensem, deinde in Compostellanā fuisse translata, immunitate tamen ecclesiæ Ouetensi concessa. Laurentius à Padilia, qui inter ceteros superioris opinionis autor est, addit circa annum Domini centesimum vigesimum supra millesimum à Calixto Papa eius nominis secundo, quæcunque Emeritensis ecclesiæ iurisdictioni subesse solent, in ecclesiam Compostellanam translata fuisse. Sed de hac re vide, quæ superius in capite de recentioribus episcopatibus scripsimus.

884 Alfonso Rex Zamoram profectus, filium Garsiam in vincula coniecit, quod matris instinctu, & foceri Munionis auxilio contra ipsum hostilia moliretur, ac regno inhiaret. Quæ res ceteros filios vinculis fraternis grauius exacerbatos in ipsum vehementer excitauit.

Zamoram siue Zemoram hic Rex Alfonso instaurasse atque à Mauris obsessam liberasse, & hoc nomen ex euentu militis vaccam nigram vocantis, eas enim armentarij vulgariter moras apellant, imposuisse dicitur, & in ea templum S. Saluatoris condidisse.

Sed Florianus aliam huius nominis rationē ponit. Affirmat enim Zamoram, quæ olim Senticā dicta sit, post Arabum vastationem Medinā Zamorrhā ab eis appellatam, atque ea voce ciuitatem Turquesarum significari. Nam Medinā accentu in vltima ciuitatem sonat Arabibus: Zamorrhā lapis Cyaneus est, quæ Turquesam vulgo dicimus. Ideo autem sic ab illis appellatam arbitratur, quod scateant rupes omnes in toto tractu Zamoreni vena lapis Cyanei. Idem affirmat hanc ciuitatem à Ferdinando Rege Sanctij & Alfonsi patre instauratam, postquam fuit ab Almanzore & incendiis consumpta & funditus diruta. Alij aliam huius nominis etymologiam dare volunt, & adhuc sub iudice lis est.

886 Alfonso filiorum persecutionibus grauius pressus, eaque molestia defungi cupiens, regnum Garsia filio celsit, ipse Compostellam orationis causa ad visitanda beati Iacobi limina profectus est, postea semel atq; iterum expeditiones secundas in Sarracenos fecit.

887 Alfonso Rex vita bene peracta, & regno laudabiliter administrato decessit ex hac vita Zamoræ, inde Asturicam delatus, non multo post tempore translatus Ouetum, ad diuæ Virginis conditus est eodem monumento cum vxore Ximena, quæ tamen viuum maritum debita pietate prosequuta non est.

Succesit patri Garsias primogenitus, regnavit tribus annis, qui initio regni contra Arabes in expeditionem profectus, graui illos damno affecit, capto illorum regulo Ayola, qui tamen custodum incuria effugit. Demum nulla alia re insigni gesta Zamoræ fato concessit, nullo relicto hærede, inde delatus Ouetum, ibique sepultus est.

Post

Post eum regnavit frater ipsius Ordonius secundus, annis octo, mensibus sex. Hic patri similis multa præclara gessit, & eo adhuc superstite hostili agmine, in Beticâ usque profectus, male Barbaros multavit: deinde initio regni Talabricâ obsedit, & occisis, qui obsessis suppetias venerat, hostibus pariter & vrbe potitus est. Postea cum duce Cordubensi, & Rege Tingitanæ ad divi Stephani in ripa Durij collatis signis gloriosa victoria triumphabundus ad suos rediit. Non multo post contra Emeritam ducto exercitu, Lusitaniam adeo ferro atque igni vastavit, ut Lusitani desperatis rebus inducias magno redimere coacti sint. A qua expeditione Legionem magno cum honore reuersus, ecclesiam cathedralē, quæ prius extra ciuitatem erat, in palatium ipsius ciuitatis propter Sarracenorum insultus, de consilio Fruminij episcopi & aliorum præsulum transtulit, atque in honorem diuæ virginis dedicauit. In qua ipse à duodecim episcopis regio diademate fuit insignitus.

890

Garfia Enieco Rege Nauarræ occiso in conflictu, ut supra diximus, octodecim annorum interregnum fuisse aiunt, tantisper dum Sanctius Garcesius Auarca educaretur, qui tamē anni Sanctio Garcesio adsignandi sunt, alioqui male responderet annorum calculus.

891

Cum igitur Nauarri & Aragones indictis comitiis Iaccam ad creandum Regem conuenissent, nutritius Garcesij adolescentem peronatum & rusticis indutum vestibibus, magnatibus exhibuit, Garfiæ Enieci filium & legitimum regni successorem affirmans. Cuius rei fides cum prolatis monumentis cōstaret, omnes inopinato atque incredibili gaudio perfusi magnis gratulationibus, faustisque acclamationibus Regem consalutarunt, qui à peronibus, quibus uti consueuerat, quas Auarcas Hispani appellant, Auarca cognominatus est. Vxorem habuit Todam siue Theodam, ex qua Garfiæ Sanctij, Vrracæ, Sanctiæ, Mariæ, Velasquitæ, quæ alij Blancam appellant, pater fuit, regnavit annis triginta sex, deinde multis rebus aduersus Sarracenos præclare gestis, ex hac vita decessit, sepultus ad Diui Ioannis à Pegna.

Rex Cordubensis tot Ordonij Regis in suos expeditiones indigne ferens, cum maximis copiis in Galleciam usque venit, cum quo ancipiti prælio confligit Ordonius, sed tandem multis vtrinque caesis æquo Marte discessum est.

895

Idem non multo post conuocata infinita Sarracenorum etiam ex ipsa usque Africa multitudine, Nauarræ fines hostili agmine ingressus, omnia ferro ac flammis miscere cœpit, cui cum imparē se Nauarræ Rex videret, auxilia Regis Ordonij poposcit, Nec ea cunctanter præstitit Ordonius, sed ad vallem Iuncariam hosti obuiam factus, prælium impigre cōmisit in quo Deo ita volente, Sarraceni superiores fuere. De qua re, quæ Resen-

dius

dius noster ex libris, opinor, ecclesiæ Compostellanæ olim descripsit, hic adscribere visum est. Ea habent ad hunc modum. Ordonius Rex in valle Iuncaria victus ab Abderamine Miramolino Hispaniæ & Rege Cordubæ, multis vtrinque caesis & duobus episcopis captis Dulcideo Salmanticensi & Hermoigio Tudensi, & Cordubam in diros carceres abductis, quorum Hermoigius impatiens ingrauescēte ætate ac pertæsus, Pelagium sobrinum suum pro se obsidem dedit, tantisper dum reuersus ad suos captiuus missis illum redimeret. Cuius pulchritudine captus Abderamen, per iocum illum tangens, & lasciuus blandimentis sanctum & pudicum iuuenem vel in sectam suam nefariam, vel nefandos amores pellicere dum tentaret, tolle canis, inquit Pelagius, & scissa veste ostendit se malle pro CHRISTO mori, quàm vitius inquinatum viuere. Cumque tyranni lenocinia nihil aduersus illius constantiam proficerent, amore in furorem verso, imperat ministris, ut forcipibus ferreis strictum membratim scindant, atque in flumen proiciant. Quod illi mandatum non pigre facientes, ab hora diei tertia usque ad vesperam non dicendis crudelitibus in eum debacchati sunt. Tandem amputatis tibiis, brachio, manibus, ceruice, in fluuium præcipitarunt, ex quo Christianorum diligentia extractus, sepulturæ datus est. Caput in cœmiterio S. Cypriani, reliquum corpus ad S. Genesij sepultum est. Passus est die Dominico, hora decima, septimo Calendas Iulij, IESVM CHRISTVM semper inuocans, natus annos, XIII, mensis sex. Hactenus ex commentario Resendij, Passionem huius sanctissimi martyris heroico carmine descripsit Rhosuita virgo nobilis de gente Saxonica, quæ per ea tēpora floruit, sed rem paulo aliter refert, nimirum quod Abderamen collecto exercitu in Galleciam profectus, & victoria potitus, 12. Comites cum Principe ceperit, & aliis pacto precio dimissis, Principi tantam imperauerit pecuniæ summā, ut soluendo non esset. Quare ipsum duris constrictum vinculis Cordubam secum abducere parauit, sed filius Pelagius senectutis & cōditionis paternæ misertus, persuaso patre, vicaria seruitute ipsum redemit, & captiuus Cordubam ductus est, de cuius pulchritudine cum nunciatū esset Abderamini, impurus homo nefando illius amore exardescēs, adductum ad se adolescentem blandimentis in amorem sui pellicere conatus, cum adeo nihil proficeret, ut osculum porrigenti pugnum Pelagius impingeret, insit furiosus tyrannus, ut funda machinali trans Betim fluuium eiaculatus scopulosis rupibus illideretur. Ex quo periculo dei gratia cum euassisset, Regis iussu gladio percussus, martyrij coronam accepit. Corpus in aquam proiectum à piscatoribus inuentum ac Christianis magno venditum, & religiose sepultum, plurimis claruit miraculis. Sic illa martyrium huius sancti refert, sed neque Princeps captus est, neque Pelagius principis filius fuit. Verum non mirandum, si tam procul distanti, res aliquanto

R aliter

aliter quàm gesta est, relata fuerit, quum alioqui summa rei eodé redeat,

896 Ordonius hac offensione magis iritatus quàm territus, instaurato exercitu regiones Barbarorum ingressus, magnam in illos cædem fecit, plurimâque illorum oppida sibi subiecit, vnde præda onustus Zamoram reuersus, quantum voluptatis ex tam felici conceperat expeditione, tanto mœrore affectus est ex morte vxoris, quam defunctam reperit.

Sed tot belli decora, fraus illa obscurauit, qua Ordonius Comites Castellæ Nunium Ferdinandum, & Almondarem Album cum filio huius Didaco, ac Ferdinando Ansuri publica fide per speciem colloquij euocatos, primum in vincula coniecit, deinde neci dedit.

Habuit hic tres vxores, Geloiram siue Eluiram, Araguntium ex Gallia, quam repudiâuit. Santinam siue Sanctiam Garciæ Enieci Nannaræ Regis filiam, tandem Zamoræ rebus humanis sublatus, sepultus est Legionem in ecclesia cathedrali.

898 Ordonij regnum Froila frater inuasit, eoque annum & menses duos potitus est. Hic ex vxore sua Muninadonia liberos sustulit Alonsum, Ordonium, Ranimirum, & alium ex concubina, cuius nomen silentio oblitteratum est. Nihil hic laude dignum gessit. Filios Olmudi viri nobilis innocentes morte affectit, & fratrem eorum Fronimium Legionensem episcopum exilio in fontem multauit. Tandem lepra percussus vitam in gloriam finiuit, sepultus Legionem, cuius morte Legionensis episcopus sedi suæ restitutus est.

Hoc tempore Castellæ prouincia propter scelus Ordonij Regis in Comites suos admissum, à fide Regum Legionensium defecit, atque ex nobilitate sua duos iudices communi consensu creauit, quorum alter de rebus ciuilibus, alter de bellicis cognosceret, ij fuere Nunius Rasura, auus Ferdinandi Gundifalvi primi Castellæ Comitis, & Flauius Caluus abauus Roderici Diaz à Biuar, qui Cidus cognominatus est. Nunius Rasura Castellæ veteris fines Pisorgam siue Pisoricam fluuium posuit, qui eam à regno Legionensi disterneret.

In codice quodam admodum vetusto reperi hunc Ordonium Regem duos episcopatus Mindoniensem & Legionensem instituisse, quod de Mindoniensi facile crediderim. Sed Legionensem restituit, non instituit. Nam Legionensis episcopatus in antiquis conciliis plurima fit mentio.

899 Froila defuncto, quia filij Froilæ nondum per ætatem regno maturi erant, regnum à proceribus aulae Alfonso Quarto Ordonij Regis filio delatum est, quod quum per annos quinque & menses septem administrasset, leuitate magis quàm pietate ductus, vitam monasticam ad diui Facundi professus, regnū fratri Ranimiro celsit, postquâ ex vxore Ximena filia Sanctij Regis Nannaræ Ordonium Malū sustulisset. Verum post pœnitentia

ductus

ductus, quum ad regnum amissum aspiraret, à Ranimiro perpetuo carceri mancipatus est. Alij tamen, inter quos Lucas Tudensis, Alonsum hūc & Ranimirum Froilæ filios fuisse affirmant, quibus ego magis accederem, nisi iidem dicerent filios Froilæ, quia Alfonso fauebant, pariter cum illo exæcatos.

905 Ranimirus frater Alfonso oculis orbato atque in carcerem recluso regnauit annos vnde viginti, menses duos. Hic pœnitentia ductus eorum, quæ in fratrem & nepotes admiserat, monasterium Diuo Iuliano sacrum non procul Legionem condidit, in quo illis, quamdiu vixerunt, omnia necessaria benigne ac piè suppeditauit, vbi & sepulti sunt, simul cum Regina Ximena Alfonso Quarti vxore.

Principio regni fines Toletanorum infesto agmine ingressus Madritiū cepit & muris nudauit, ac spoliis onustus cum magno captiuorum grege ad suos reuersus est. Qua re offensi Sarraceni, magnis copiis Castellam inuadunt. Quod quum Ferdinandus Gundifalvus magnus ille Castellæ Comes, qui tum forte Castellæ dominio cum titulo Comitis inauguratus fuerat, Ranimiro Regi nunciasset, ille nihil cunctatus Comiti se iunxit, ac iunctis exercitibus copias Arabum apud Oxomam ciuitatem fundunt fugantque, multis tamen illorum occisis.

Hinc factum dicit Tudensis, vt Castellani iterum se in fidem Regum Legionensium dederint.

Postea contra Cæsaraugustam dicti principes coniunctis copiis profecti, Regulum Abenaiam imperata facere coegerunt, & se suæque omnia in fidem & clientelam Ranimiri dedere. Sed ille præsentis metu ac periculo liberatus, fidem violauit, & Abderamini Miramolino, cui iam ante sacramento militari obstrictus erat, iunctus, cum illo ad vastandam Castellam venit, sed ad Septimancas fusi die festo sanctorum martyrum Iusti & Pastoris, qui est octauo Idus Augusti: cecidere Barbarorum, secundum Tudensem & Toletanum octoginta, secundum Pet. Anto. Beuterum triginta millia. In Toletano manu scripto ponuntur septuaginta millia. Abenaiam captus, Abderamen cum viginti tantū equitibus fuga sibi consuluit, Reliqui capti apud Alfondigam oppidum, quò se receperant.

Hoc tempore fuit eclipsis solis per horam integram.

915 Sarraceni hortatu & fauore duorum magnatū Legionensium Ferdinandi Gūdifalvi & Didaci Munionis per ripam Thormis agrū Salmanticensem ingressi, omnia lōge lateque depopulati sunt. Quod Ranimirus indignissime tulit, nō tam ob Barbarorū insultum, quàm quod suorū clientū instinctu factū esset. Proinde Barbaros male multatos infugā cōuertit, nobiles vero carceri mancipauit, quos tamē paulo post metu seditionis soluit, sed prius iuratos se constanter ac fideliter in amicitia & obsequio eius permanuros.

R 2 Hoc

Hoc anno Abderaminem Miramolinum Hispaniæ, & Cordubæ Regem regnum iniisse aiunt, nimirum anno Arabum trecentesimo, verum hoc ratio historiæ nõ patitur. Nam iam aliquot ante annis res gessisse præter alios omnes, etiam ipse Archiepiscopus Toletanus, ex quo hæc annotauimus, testatur, nisi velimus dicere ipsum patris auspiciis ea gessisse: sed ne hoc quidem verisimile videtur, neque vllum eius rei testimonium in autoribus apparet. Regnavit quinquaginta annis.

Hoc anno secundum historiam Compostellanam, fato concessit Sifnandus quartus Compostellanus episcopus, cuius tanta fuit fama sanctitatis, vt Ioannes Papa, opinor, Decimus (nam audiendi non sunt, qui decimum tertium fuisse dicunt) per literas & tabellarium proprium se precibus ipsius commendauerit. Mortuus est autem senio confectus. In cuius obitu, voces auditæ sunt angelorum canentium, veni electe Dei, & intra in gaudium Domini tui. Hic ecclesiam S. Iacobi amplificauit, & duo monasteria Compostellæ condidit, quorum alterum etiam hodie D. Martini dicitur, eò consilio, vt si quis ecclesiæ seniorum sub regula ac disciplina D. Benedicti criminum sordes poenitentiae lachrymis expiare vellet, opportunitate loci nõ destitueretur. Extruxit & ptochodochium, vel potius gerontocomium, quod Louium S. Felicis appellatum est, quia in illo S. Felicis reliquiae reconditæ erant, vt quicumque ex familia ecclesiæ Compostellanae senio grauentur, illuc se ad quietem tanquam emeriti conferrent, & ecclesiæ facultatibus alerentur. Præterea quotquot reperire potuit ex genere eorum, qui sanctum episcopum & auunculum ipsius tam nefanda prodicione apud Regem detulerent, regio decreto & autoritate ecclesiæ Compostellanae ad obeunda seruilia ministeria in perpetuam seruitutem tradidit.

Succesit illi Gundesindus quintus Compostellanus præsul & Comitis cuiusdam filius, sed hic dum mundo quam Deo magis deditus esset, vitam non satis pio sine clausisse dicitur. De qua re mater eius matrona pia, graui confecta dolore, & de anima filij vehementer sollicita, ante aram beatissimi Iacobi Apostoli diuinam misericordiam dies noctesque non destitit implorare, & fletibus, precationibus, ieiuniis, eleemosynis sibi demereri, interposito diui Iacobi patrocinio, donec quadam nocte in templo eiusdem Apostoli, vocem hanc audiuit. Scias filium tuum hac nocte ad electorum societatem admissum fuisse. Ex historia Compostellana.

Gundesindo subrogatus est Hermigildus sextus Compostellanus episcopus de quo quæ in hist. Cõpost. legi, quia mihi nõ solùm notatu digna, sed etiã ad exemplum pertinere visa sunt, ad verbum hic transcribenda duxi. Ea sunt huiusmodi. Hermigildus in episcopum electus, post electionem prauis desiderijs huius præsentis exilij deditus, dum vixit, iniquitatis dominio mentis colla submitit. Cum autem paulo ante diem sui exitus vehementi ira commoueretur, cuiusdam viduæ vnã vaccã, cuius lacte se filiosque suos pascebat, auferri præcepit.

Altera

Altera ergo die ei cum militibus suis inter epulas sedenti dapifer suus vnũ ex intestinis illius vacca, quod Gallico vocabulo Duplicia nuncupatur, in scutella argentea inter alia fercula apposuit. Ipse vero dapum diuersitate iam distentus, atque nectaris liquore ingurgitatus, cum priori morfu appositæ dupliciæ, quam comedere voluit, medio ventris, eis qui intererant videntibus, crepuit. Postquam autem sepultus fuit, monumentum eius combustum fuisse à quam plurimis audiimus, & etiam ipsius combustionis signa propriis oculis ipsi conspeximus. Hæc ibi. In alio libro antiquo legi, quod œconomus huius episcopi vaccã illam accepit à vidua octo filios habente, quæ cum ad pedes Pontificis cum lachrymis se proiecisset, nullam consequi misericordiam potuerit. Reliqua respondent, sed illud adiicitur, quod Hermigildus iste præfullos præinctos non habuerit.

923 Ranimirus vltimo regni sui anno Talabricam in regno Toletano obfedit, cui dum Sarraceni resistere conantur, ad. xij. fere millia cæsi, septem millia capti sunt. Confectis his bellis totus ad pietatis studia conuersus monasteria aliquot condidit, primũ Legionem iuxta Palatium regium, in quo Geloiram siue Eluiram filiam suã ex regina Tarasia Garfiæ Tremuli Nauarra Regis sorore Deo dicauit, alterum Diuo Andreæ Apostolo, & Diuo Christophoro sacrum ad fluuium Ceam, tertium in honorem sanctissimæ Virginis in ripa Durij, quartum in valle Ornæ, quæ nunc dicitur Desfriana, inquit Toletanus, Diuo Michaëli dicauit.

Filium Ordonium Vrracæ Ferdinandi Gundifalui Castellæ Comitis filia matrimonio iunxit.

924 Ranimirus Ouetum orationis causa profectus, in morbum fatalem incidit, vnde Legionem delatus, & sacramentis ecclesiasticis pie comunitus, abdicato, quod à fratre susceperat, regno, atque in hæc verba prorumpens cum lachrymis. Nudus egressus sum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc. Dominus mihi adiutor, nõ timebo, quid faciat mihi homo: mox animam auctori suo reddidit. Sepultus Legionem ad Diui Saluatoris, quod monasterium filia suæ, vt diximus, construxerat.

Patris defuncti regnum excepit Ordonius Tertius, quem Sanctius frater auxilio Regis Nauarrae auunculi, & Ferdinandi Gundifalui Castellæ Comitis fretus, regno deturbare conatus est, sed consiliis non succedentibus, Ordonius rem tam indignam iniquo animo ferens, Vrracam vxorem Comitis filiam repudiauit, eique Eluiram superduxit, ex qua suscepit Veremundum Podagricum, regnavit annos quinque, menses sex. Mortuus est Zamoræ, sepultus Legionem ad Diui Saluatoris.

Huius tempore Regis Almanzor Sarracenorum Dux bellicosus & primariæ post Abderamenem autoritatis, cum exercitu numerofo contra Castellam venit, cui Ferdinandus Gundifalvus Comes nihil animo fractus

R 3 obuiam

obuiã ire cõstituit, & animatis suis, qui numero tantum treceti erant, dum cæteri ad expeditione se cõparant, ipse venatum profectus, atque apru ardentius sequutus, ad monasteriolum Diui Petri, quod in ripa Astan- tia fluminis vepribus ac dumetis oblitum latebat, forte delatus est. Quo cū peruenisset, religione motus loci, preces deuotas Deo cū lachrymis ob- tulit, patriam & se suosque omnes illi ex animo commendans, mox à Pelagio monacho Sancto ad pauperem cœnam inuitatus, totam nocte in precationibus & lachrymis traduxit. Postridie vero ab eodẽ Pelagio de felici euentu prælij certus, alacrisq; ad suos reuersus, magno animo in ho- stes ruens, tãtam in illos cum tam exiguis copiis stragẽ dedit, vt vix Almã zor ipse cum paucis effugerit. Quo tã felici successu lætus, & spoliis diues reuersus ad suos, Pelagiũ monachũ cum sodalitiõ suo multis magnisque beneficiis cumulauit.

Hoc ferè tẽpore Burgẽsem ciuitatẽ à Comite Didaco cognomẽto Por- cello, cõditã aiũt, sed F. Alfonsus Venerus, cõditionẽ siue instaurationẽ il- lius multo antiquiorẽ facit, nẽpe an. octingẽtesimo septuagesimo quarto.

Ordonius Comiti Castellæ recõciliatus auxilia illi mittit, quibus Sar- racenos in ripa Durij ad Diui Stephani oppidum fudit.

Sanctius Auarca Rex Nauarræ fatali morte peremptus, siue, vt aliqui 927
produnt, à Comite Castellæ in acie occisus, in quo cõslictu & ipse Comes lætali vulnere affectus fuerat, obiit multis reb; præclare gestis, cui succes- sit filius eius Garfias, qui Tremulus cognominatus est, quod in primo congressu præliorum cõtremiscere & toto corpore perhorrescere sit soli- tus, quum alioqui in ipso cõslictu fortissimus esset & omnium maxime intrepidus. Michaël Ritius temulentum cognominat, nescio an ipse satis sobrius. Forte tremulẽti vocabulum, quod apud scriptores alios inuenit, quo & Raphaël Volateranus vtitur, vitiatum putauit. Hic omnibus vir- tutibus egregio Principe dignis cumulatus, maximas sæpe de Barbaris vi- ctorias consequutus est, & regnauit annis triginta quinque, tametsi Ma- rinæus Siculus tantum viginti octo ponat. Vxorem duxit Cõstantiam fœminã primariæ nobilitatis ex Asturiis, ex qua Sanctiũ Maiorẽ sustulit, qui dictus est Imperator Hispaniæ, sepultus ad diui Ioannis à Pegna.

Ordonio Tertio successit Ordonius Quartus, filius Alfonsi Quarti, 929
cui Ordonio malitia sua & cognomẽtũ Mali indidit, & regnum pariter cū vita ademit. Siquidẽ à Sanctio Crasso prope Cordubã occisus dicitur. Huic nulli adscribuntur anni, quia neq; legitimus regni successor, & alio qui tam malus, indignus iudicatus est, qui in Regũ catalogo poneretur.

Sanctius, qui à mole saginæ, qua prægrauabatur, Crassus cognomi- natus est, filius Ranimiri, & frater Ordonij tertij, regnauit annis. 12. Qui tantæ pinguedinis impatiẽs, quũ ad eã leuandã nihil intentatum reliquis-

set, ex

set, ex consilio Garfiæ Regis Nauarræ, ad Abderamenem Miramolinum & Cordubæ Regẽ, facta cum eo pace profectus, atque honorifice susce- ptus, inter experimenta medicorum, quorum erat apud Abderamenem magna turba, virtute cuiusdã herbæ curatus, atque ad maciem deductus est. Postea reuersurus magna ab eodem auxilia accepit ad recuperandum regnum, quod Ordonius Malus auxilio Comitis Castellæ inuaserat. Sed Ordonius audito aduentu Sanctij, vt erat animo degener, desperatis re- bus ad Comitem focerum suum fugit. Nam Comes Castellæ filiã suam Vrracam ab Ordonio Tertio repudiatam, nuptum illi dederat, sed perse- cta eius ignauia, simul & filiã ademit, & illum finibus suis exclusit.

931 Almanzor memor acceptæ cladis, & maculam tantam abolere cupiens, non solũ collecta in Hispania, sed ex ipsa vsque Africa euocata, tanquam pro cõmuni afferenda religione, infinita Barbarorum multitudine, ad va- standam Castellam venit. At Ferdinandus Gundisaluus Comes cum quadringentis quinquaginta equitibus, & quindecim millibus peditum obuiam profectus, maiori eõs quã prius clade affectit. Continuatum est per tres dies prælium, nisi quantum nox interualli reficiendis corporibus dedit. Postremo die, Diuus Iacobus in acie visus Christianis laboranti- bus opem ferre. Quod Pelagius monachus iam fato functus in somnis Comiti futurum prædixerat. Nam Comes priusquam tam ancipiti præ- lio se committeret, ad monasterium Diui Petri, de quo iam diximus, Pela- gij precibus se commendaturus accesserat. Quem vt cognouit mortem obiisse, ægre animo affectus, ab eodem in somnis confirmatus est.

932 Tarasia Regina Legionensis Sanctij Auarcæ Regis Nauarræ filia, ca- pitali odio in Comitem Castellæ incensa, quod patrem ipsius occidisset, cupida vindictæ, per speciem beneuolentiæ persuasit illi, vt Sanctiam Gar- fiæ Tremuli filiã neptem ipsius ex fratre vxorem duceret. Quod coniu- gium cum Comiti haud aspernandum videretur, illa fratrem Garfiam Nauarræ Regem clam per literas hortata est, ne occasione vlciscendæ mor- tis paternæ deesset, Comitem illuc ad petendam Sanctiam filiã eius ex pacto iturum, ne inimicum elabi è manibus inultum permitteret. Paruit consiliis sororis Garfias, & contra fidem datam Comitem in vinculis du- riter habuit. Quod quum Sanctia Comiti sua causa contigisse cognouit, oblita sui sexus, oblita dignitatis, animo sumpto plusquã virili, acceptaq; coniugij fide, Comitem carcere eductum in Castellam magno suo pericu- lo sequuta, & matrimonio iuncta, memorabile in omne æuum amoris ac fidei coniugalis exemplum fuit.

933 Garfias Nauarræ Rex, tanquam ablata filiæ vindicaturus iniuriam, in festo agmine in Castellam venit, sed commisso prælio captus, quod Co- miti fecerat, vicissim passus est, verum paucis post mēsis vinculis filiæ

R 4 precibus

precibus solutus, in regnum suum reuersus est, Cæterum de his rebus in historia Nauarræ nulla fit mentio.

Comes Castellæ à Legionēsi Rege vocatus ad comitia, tametsi fraude præfagiret, tamen potiorem fidei quàm salutis suæ rationem ducens, septem duntaxat comitatus equitibus, eo profectus est. Quo quum peruenisset, nihil sefellit euentus expectationem suam. Mox enim in vincula duci iussus est, atque in catenis adseruari inuidia stimulante. Quæ res cum male Castellanos haberet, Sactia Comitissæ vxor per omnia sui similis, imo vero hac in re seipsa superior, maritum quoquo pacto liberandum duxit, & peregrinantis induta personam, Compostellam proficisci religionis ergo finxit, factoque per Legionem itinere, primum copiam videndi mariti sibi fieri postulauit, deinde petiit, vt ea saltem nocte sine catenis esset. Rex per omnia satisfaciendum volûtati tantæ matronæ duxit. At illa postridie antelucano mutatis cum marito vestibus vicaria captiuitate illum liberauit. Cumque Comitem iam esse in tuto arbitraretur, Regi nunciat se in carcere teneri, rogare, vt solueret, neque durius quicquam in fœminam regiam & cognatam suam consuleret. Rex vbi dolum sensit, primo stomachari, mox admirari constantiam ac virtutem Sanctiæ, postremo laudata illius in maritum pietate cum honorifico comitatu iussit ad Comitem deduci. Ita bis maritum singulari pietate maximis periculis liberauit Sanctia, digna cuius laudes omnes libri personarent.

936

Hoc fermè tempore Sanctius Rex Castellam, quam Ferdinandus Gundifaluus in feudum tenebat, ex fœdere liberam esse iussit, propter æs alienum, cui ipse soluendo non erat.

937

Per eosdem ferè dies Rex Sanctius, renouato cum Abderamene fœdere, misit ad illum Velasum episcopum Legionensem cum aliis legatis, qui peterent ab illo corpus Pelagij martyris, de cuius glorioso martyrio superius diximus. Quod post mortem illius Legionem allatum, à filio Ranimiro maxima cum veneratione depositum est in theca argentea in monasterio quodam, quod Rex ea gratia construxerat.

F. Alfonsus Venerus memoriæ prodidit hoc anno ignem è mari ortum, in diuersas Hispaniæ parteis Zamoram vsque diffusum, multa Hispaniæ oppida incendio consumpsisse.

939

Huius tempore Regis Sarraceni Legionem obsedisse dicuntur, sed magna virtute repulsi re infecta in glorij decessisse.

Sanctius Gallecos rebelles domuit ad Durium vsque, cumque Comitem quendam Gundifaluum bello petiturus videretur, ille rebus suis timens, supplex ad Regem venit, seque & sua omnia illius fidei dedens, ad omnia imperata semper præsto se fore pollicitus. Sed aliud ore ac fronte præseferbat, aliud pectore celabat homo impurus. Nam postquam illi

940

iam

iam fides apud Regem erat synceræ veræque amicitie, omnis diuini atque humani iuris oblitus, venenum domino ac Regi suo in pomo miscuit. Quod vbi Sanctius hausisset, mortem imminere sentiens, Legionem properauit, sed tertio post die in itinere obiit: sepultus Legionem iuxta patrem ad Diui Saluatoris.

In libro quodam vetusto reperi, Sanctium Regem cum Portugallensis regionis Comitibus sub iurisiurandi vinculo firmæ pacis fœdus cõstituisse. In quo libro Gundifaluus, qui venenum Regi suo miscuit, nõ Comes sed Consul appellatur. Vbi quæ de Regis morte legi, tacenda non putari. Fides penes autorem libri sit. Dicitur vero ibi Regina (Gudo appellatur, nisi mendosus est liber) maritum in itinere, dum Legionem tenderet, defunctum in ripa Minij honorifice sepeliuisse in monasterio de Castrelo (ita enim ibi legitur, sed mēdum suspicor). Vbi cum ipsa Dei obsequio se cum aliis deuouisset, & sabbatis omnibus Deum pro Regis anima deprecaretur, Sanctiū maritum quondam suum ante altare prostratæ apparuisse duabus catenis vinctum, totidem diabolis hinc inde tenentibus, atque hortatum, vt perseueraret orare pro eo, recte enim facere. Post quadraginta deinde dies, quos in ipsa in ieiunio & fletu & eleemosynis transegerat, rursus sabbato die oranti ante altare visum, albis ornatum vestibus & pelle, quã ipsa cuidam sacerdoti in eleemosynam pro anima Regis dederat, ac testatum iam se à dæmonum potestate liberum, & nõnulla de paradiso atque inferno loquutū disparuisse. Quem cum ipsa vellet amplecti, nec posset: partē pellis tulit, quæ ad Diui Stephani in ripa Sili delata, atque in pelle sacerdotis deesse inuēta, miraculo fidem fecit abbati & cunctis monasterij monachis, qui rem oculata fide sunt experti.

Huius tempore Regis Abderamenem Miramolinum & Cordubæ Regem mortuū tradunt. Cuius mortem Toletanus in historia Arabum aliquot annis posteriorem facit, nempe anno Arabum. 350. hoc est, anno Domini, 968. nam superius primum annū illorum anno Domini sexcentesimo decimo octauo posuimus, sed suspicor Toletanum esse deprauatū. Regnauit post eum Halihatan filius. 16. annis, mensibus duobus.

941

Defuncto patri successit in regno Legionis & Asturiarum Ranimirus Tertius, quo potitus est annis viginti quinque. Huius primo anno Normanni Duce Gunderedo Rege suo, classe centum nauium in Galleciam ingressi, totam regionem præcipuè circa Compostellam miserè depopulati sunt, omnia igni ac ferro deuastates, etiam Sifnandum archiepiscopum Compostellanum occiderunt. Cumque iam præda & captiuis onusti ad naues in patriam redituri properarent, à Comite Gundifaluo Sanctio præter opinionem oppressi, vna omnes cum Rege suo occisione cæsi, pœnas impietatis in Deum atque Apostolum eius diuum Iacobum dederunt, classis quoque eorum tota igni immisso conflagrauit.

R. Sifnandus

Sifnandus iste, qui à Normannis occisus est, Hermigildi successor fuit, & septimus Compostellæ præsul, qui propter crebras Normānorum & aliarum gētium incursiones, Compostellam mœnibus ac turribus cinxit, & vallo ac fossis cōmuniuit. Sed cum nobilitate sua fretus (erat enim Menendi Comitis filius & Gundefundi episcopi nepos) tyrannum verius quàm episcopum ageret, & facultates ecclesiasticas parentibus & quibus libebat, immoderate largiretur, à Rege Sanctio in carcerem tenebrosū datum est, & Rodosindus Cellæ nouæ monachus illi suffectus octauus Compostellanus episcopus. Sed mortuo Sanctio Sifnandus vinculis solutus, armatus Compostellam festo natalis Domini est ingressus, atque in dormitoriū, vbi Sactus episcopus cum aliis senioribus & ecclesiasticis viris de more quiescebat, stricto in Rodosindū gladio caput illi dormienti præcidere voluit Rodosindus ad tumultum expergefactus, nihil animo turbatus, hæc illi verba dixit. Qui mihi gladio mortifero Sifnāde minaris, mortifero gladio violenter confodiaris. Mox episcopatu cedens, ad monasterium tanquam ad portum tranquillitatis se recepit, vbi post aliquot annos vita sancte exacta obdormiuit in Domino. Anno sequenti Normannorum aduētū Dominica quadragesimæ nunciato, Sifnandus eos Fornellos vsque sequutus, & prælio adortus, sanctissimi Rodosindi maledictionis sagitta percussus, occisus est. Ex historia Compostellana, vbi dicitur hoc contigisse æra millesima decima sexta, hoc est, anno Domini nongentesimo octogesimo octauo. Sed numerus æræ procul dubio vitiatus est.

Eodem anno hominem exiit Ferdinandus Gundifalvus primus Comes Castellæ, atque eidem perpetuo honore celebrandus, sepultus ad Diui Petri, quod monasterium ab Aslantia flumine cognominatum, ipse ædificiis & possessionibus amplificauit.

Successit patri Garfias Ferdinandus & ipse acerrimus religionis Christianæ & Castellæ vindex. Præfuit Castellæ annis plus minus vno & quinquaginta.

Primum illius prælium fuit cum Barbaris ad Gormatium oppidum. In quo prælio res notatu digna contigit. Nam Comes Garfias die quodam cum Sarracenis acie conflicturus, ad rem diuinam audiendam cum templum adiret, forte aderat Ferdinādus Antolinus vir præter antiquam nobilitatem, veræ virtutis obseruātissimus, cui pro more erat, nunquam egredi templo, donec finis officii diuinis imponeretur. Comes peracto sacro, cum suis ad ineundum prælium proficiscitur. Ferdinandus Antolinus orationi corpore pariter ac mente inhærens, nihil eorum, quæ gerebantur, animaduertit, cum interim famuli, qui cum equo & armis præ foribus astabant, vt est querulum famulorum genus, domini moram incufarent, ignauia non religioni adscribentes. Sed Deus Opt. Max. qui suos

nunquam

nunquam negligit, serui sui pietatem & innocentiam memorabili miraculo cōfirmavit. Nam dū ille precationi totus vacat alius, nempe genius eius bonus, effigiē ipsius indutus, tam strenue res in eo cōfliktu gessit, vt omnes Ferdinādo Antolino illius diei victoriā acceptā ferrēt. Cumq; finito prælio quæsitus non inueniretur, nam ille & re cognita, metu infamiae se absconderat, apparuerunt in equo & armis illius omnia vulnerum vestigia, quæ ille ipsius personam indutus in acie visus est accepisse. Quæ res & miraculum fecit insignius, & ipsius innocentiam ac pietatem magis illustravit, nec vano documēto demonstravit, quanto plus aduersus hostium impetus sincera precatio & pura animi pietas, quàm bellica virtus aut ar morum strepitus possit.

Quæ de vxore Garliæ Argentina alterius nuptias incesto adulterio sequuta, ad quam ipse vindicandā iniuriam peregrini habitu in Galliā profectus sit, quæq; de Sanctia illius Argentinæ priuigna, cuius ope vxorē perfidam cum adultero occiderit, & eandem Sanctiam vxorē in Castellā duxerit, in historia, quā vocant generalē, referūtur, fabulosa esse arbitror, vel ex eo quod Frater Alfonsus Venerus citans partem testamenti ipsius, ex archiuis ciuitatis Burgensis, vxorem eius Oniam appellat.

Præterea addunt, dum abesset hic Comes ad vindicandam eam iniriā, Sarracenos cum numerofo exercitu Castellā ingressos, territoriū Burgense longè latèque depopulatos esse, & monasteriū Diui Petri à Cardenia solo æquasse, occisis in eo ducētis monachis, simul cū Donno Sanctio abbate ex ordine atq; instituto Diui Benedicti, quos Deo hostiam sanctam & acceptabilem obtulerunt. Horum tamen martyrium Frater Alfonsus Venerus anno octingentesimo trigesimo quarto fuisse affirmat. Vt vt est, illud constat, monasteriū ab hoc Comite instauratū, quod præterea triū insigniū virorū sepultura nobilitatum est, Flauij Calui Iudicis Castellæ, Garliæ Ferdinādi Comitis, de quo nunc agimus & Cidi Roderici Dias.

Huius tempore Comitis nobilitas Castellæ aucta est, nam quum tempore patris ipsius trecenti, vt plurimum, equites nobiles fuissent, regnate Garfia quingenti atque etiam sexcenti fuerunt.

950 Hoc anno Abderamen Halihatan Rex Cordubæ monit duodecimā persecutionem in Christianos dictos Mozarabes, de cuius vocabuli ratione iam dictum est. Hæc persecutio tantum in Hispania facta est. Edixit vero Abderamen, vt quicumque Christiani viuerent in ditione Mauroꝝ, vel abnegarent fidem CHRISTI, vel morte pœnas luerēt. Quo tempore pro fide CHRISTI Cordubæ passi sunt Aurelius, Georgius, Felix, cum vxoribus Natalia, Crescentia, & Liliofa, mense Augusto.

In oppido Bosca propè Nagerā pro asserēda fide CHRISTI gladio percussæ sunt mēse Octobri sorores germanæ Nunilio & Alodia, quarū

corpora

corpora dicuntur in Italiam delata, adferuari Bononia. Breuiarium Hispalense dicit sequenti anno passas.

Eodem tempore passus est confimile martyrium Beatus Victor, natus in oppido Cereso Burgenfis Dioceseos, qui precibus suis patriam à decenali Barbarorum obsidione liberauit, sacris suis concionibus multos apostatas & Sarracenos ad CHRISTI fidem conuertit. Corpus eius in municipio Villorado cum maxima ueneratione colitur.

In eadem persecutione martyrij coronam adepta est S. Eurofia uirgo, cuius corpus colitur in Iacca Aragoniæ ciuitate primaria. Sunt qui eodẽ tempore fuisse dicant martyrium ducentorum monachorum ordinis D. Benedicti cum abbate Sanctio in monasterio Diui Petri à Cardenia, cuius martyrij paulo ante meminimus.

Hanc persecutionem aliqui ponunt anno octingentesimo quinquagesimo primo, sed non recte, ut mihi quidem uidetur.

Hoc anno aut circiter, quantum ex ordine historiae colligere possum, 952
mortuo Halihatam Miramolino Rege Cordubæ successit filius eius Hiffen, & regnauit annis triginta tribus, mensibus quatuor.

Anno regni decimo quarto Ranimirus uxorem duxit Vrracam, & per 955
ætatem, nam quinquennis erat, quum regno inauguratus est, insolentior factus, matris amitæque consilijs obsurdens, Comites Galleciæ contra se exacerbauit, qui impatientes iniuriæ, Veremundum Ordonij filium Compostellæ, ubi educatus fuerat, Regem creauerunt. Itaque regnum in duos diuisum, bellis ciuilibus atque intestinis maximo malo publico exardere cœpit, quæ per biennium durauerunt. Semel collatis signis dimicatum, sed æquo Marte neutro uictoria inclinante discessum est. Veremundus iram fratris fugiens ad Almanzorẽ se contulit, Lucas Ludensis autor est multos ex utraque parte desideratos.

Mortuo Garfia Tremulo successit Sanctius Maior, qui postorius di- 962
ctus est Imperator Hispaniæ, de quo suo loco plura dicemus, regnauit annis. 54. Eius exordium regni hoc anno posui, quamuis alij postorius ponant. Quia priuilegium citat Galbertus monachus hoc anno factum, in quo se Regem appellat.

Circa hæc tempora Pelagius Comitris Roderici Velasquij filius ex Lu- 963
censi factus est nonus Compostellanus episcopus, qui cum seculari potentia & natalium splendore fretus, multa gereret officio suo indigna, & maiores ac seniores honoribus moueret ac deprimeret, iuniores atque indignos sublimaret, à Veremundo, quem Galleciæ proceres Ordonio infensi Regem sibi constituerant, episcopatu pulsus est, atque in illius locum subrogatus Petrus de Monforio, abbas monasterij, quod ante altaria vo-

cabatur

cabatur à Beato Sifnando constitutum. Hic episcopus tanta uitæ sancti-
tate, tam religiosis moribus omnibus præluxit, ut Veremundus eius uir-
tutibus commotus Compostellanae ecclesiæ, quicquid aliorum episcopo-
rũ tẽporibus amiserat, præceperit restitui. Interea Rodericus Velasquus
& pater Pelagij episcopi cum cæteris Consulibus huius prouinciæ Sarracenos cum duce eorum Almanzore in Galleciam euocauerunt. Qui Cõpostellam profecti, maiorem partem parietis ecclesiæ S. Jacobi diruerunt, intacto tamen sacratissimo ipsius altari. Cæterum Apostolus, ne se tantum scelus inultum abstulisse gloriarentur, tanto eos dysenteria morbo percussit, ut plurimis morbo consumptis, pauci in patriam reduces fuerint. Almanzor ubi tantam suorum cladem uidit, suos dicitur cõsuluisse, quibus nam ille esset tantæ internecionis autor. Qui responderunt unum ex discipulis filij Mariæ uirginis ibi sepultum. Quo ille audito pœnitentia rerum gestarum ductus, fugam quam maxime potuit, accelerauit. Sed in itinere repentino correptus morbo apud Medinam Celi, ubi sepultus est, animam in sinum Mahometis infeliciter tradidit. Rex continuo pietate motus Compostellam venit, & ecclesiam Apostoli dirutam, Petro episcopo adiuuante, instaurauit. Qua post instauracionem consecrata Petrus episcopus obdormiuit in Domino.

Successit illi Pelagius Didaci, qui propter superbiam interueniente Dei iudicio à principibus terræ ignominiose eiectus est. Huic Vimara frater successor fuit, sed & hic, dum prætextu religionis non Deo sed com-
modis suis seruiret: siue casu siue prodicione in Minio demersus est. Post quem rexit Compostellanam ecclesiam alius quidam ex familia Vimarae, cuius nomeliteris proditum non inueni. Hic à Veremundo Rege propter scelera sua uinculis traditus est. Hæc omnia ex historia Compostellana.

965 Ranimirus morbo correptus obiit Legionem, conditusque est in monasterio Destrianae, cuius iam mentio facta est. Decessit uero sine liberis. Proinde regni successio ad Veremundum Ordonii Tertij filium lege rediit, qui regnauit annis septendecim.

Interea Alcoraxis Rex Hispalensis Portugalliam totam infesto agmine depopulatus est, atque in Galleciam transgressus Compostellam usque peruenit, ac ciuitatem diruit, propter quod piaculum simul omnes tam atroci infirmitate coelitus percussi sunt, ut nulli aut perpauci superstitites in patriam reuersi fuerint.

Veremundus Rex multas uirtutes, quibus præditus erat, hoc uitio deformauit, quod delatoribus plus nimio attentas aures accommodaret.

Idem Veremundus duabus sororibus incesto concubitu se miscuit, ex quarum altera sustulit Ordonium, ex altera Eluiram. Postea duxit uxorem Velasquitam, ex qua Christinae pater fuit, quæ nupta Ordonio Cæco Ranimiri Regis filio peperit Alfonso, Ordonium, Pelagium,

Alfonfam

Alfonfam, Alfonfa vero ex Pelagio diacono Froila filio enixa est Comitem Petrum Ordonium, Pelagium, Munionem, matrem Comitis Sueri ac fratris eius, & Tarasiam Comitem, qui infantes Carrionis appellati sunt, (infantes appellant Hispani Regum filios & nepotes,) quia mater eorū Carrionis domina erat, in qua vrbe tēplum D. Pelagio aedificauit.

Post repudiata Velasquita Eluiram adulterino connubio sibi sociavit ex qua Alfonso ac Tarasiam suscepit.

His principis peccatis tam nefariis deus infensus acerrimum Christianis hostem excitauit, qui proprio nomine Mahometes Ibne Abenhamur dictus est, sed quia Hissen Miramolino adhuc puero adiutor datus est, Alhagib appellatus fuit, quod perinde sonat, ac si proregem dicas. Pene huc summa rerum erat: Hissen vero etiam adultus nomine ac titulo tenus imperabat. Hic cum bellicosus esset, Almanzorem, hoc est, defensorem se iussit appellari. Viginti sex annis imperium exercuit. Quo annorum spacio bis & quinquages Christianorum fines ingressus, & magna eos clade affecit, Legioni, Castellæ ac Nauarræ formidabilis.

Huius metu Christiani corpora sanctorum Pelagij, & Froilani episcopi, & Regū defunctorū, Legionem atq; Asturica in Asturias transfulerūt, præfagientes id quod accidit, Almanzorem sequenti anno ad expugnandam Legionem venturum. Quam obsedit & captam portis ac turribus nudauit. Quo tempore Gulielmi Gundifalvi Comitis Galleciæ præstans animi virtus apparuit, cui cum grauius agrotanti periculum vrbis nunciatum esset, lectica se ad eam partē, vbi maxime laborabatur, armatū deferri iussit, atque ex ea, vrbe per triduum fortissime defendit, neque minus fortiter pro patria mortem oppetiit.

Rodericus Velasquez vir apprimè nobilis genere, sed animo degener, instinctu Lambrae vxoris in odium Gundifalvi Gustij leuiri sui & septē filiorum, qui infantes Larae siue de Salas dicti sunt, inflamatus, patrem cum filiis Sarracenis prodidit. Pater nihil suspicans mali, per speciem legationis cum epistola proditrice, Bellerophontis instar, ad Almanzorem missus, quum iussus esset occidi, Almanzore tantam perfidiam detestante, in carcere seruatus Cordubæ, atque ibi liberaliter habitus est. Filij cum nutritio Nunio Salido simulata expeditione, in Barbarorum insidias deducti, atque à Roderico auunculo cuius hortatu eo profecti erant, destituti, quum viuos se dedere Sarracenis nollent, magna in illos ædita strage, fortiter omnes occubuerunt. Capita Cordubam delata, & patri in carcere ostensa, calamitatem eius geminarunt. Sed Almazor misertus vicem Gundifalvi Gustij, eum muneribus ornatum liberum ad suos remisit. Verum non inultum tam nefarium scelus fuit. Siquidem pater ex Maura quadam eius obsequio destinata, quæ credita est Almanzoris soror, filium sustulit, cui Mudarra Gundifaluo nomen fuit. Hic adultus

969

euasit

euasit in virum strenuum, & patris iniuriam ac fratrum necem fortiter vltus est, occiso Roderico Velasquez, postea Lambram post mortem Garfiæ Comitis Castellæ, cui illa sanguine iuncta erat, viuam combussit.

975

Almanzor vastata Lusitania populabundus in Galleciam transit Compostellam vsque, quam ciuitatem miserando deformauit incendio, ipsum quoque sanctissimi Apostoli venerabile sepulchrum violaturus, nisi fulmine repentino deterritus fuisset, Campanas minores in symbolum victoriæ abstulit, quæ in Mezquita Cordubensi pro lapidibus essent, Sed non inultum tam impium sacrilegium extitit, siquidem totus ferè exercitus dysenteria extinctus est, cui malo, qui superfuere, peste perierunt. Almanzor victoriam ingloriam & calamitosam donum retulit. De hac re & obitu Almanzoris paulo ante diximus.

981

Almanzor collectis maioribus copiis rursus ad vastandam Castellam venit, cui Reges Legionis & Nauarræ coniunctis viribus obuiam iuerunt & commisso acri prælio, quod noctis interuētū diremptum fuit, ad eas angustias Almanzorem redegerunt, vt turpi fuga sibi suisque consulere coactus sit. Quæ res tam ægre illum habuit, vt paucis post diebus tantæ ignominia impatiens inedia vitam finierit. Successit illi in administratione rerum, nam Hissen Miramolinus adhuc in viuis agebat, Abdemelic filius, qui superuixit patri annis sex, mensibus octo. Superius ex historia Compostellana diximus Almanzorem dum à templi Compostellani vastatione, suis ferè omnibus dysenteria morbo amissis, fugeret, apud Medinam Celi vita defunctum. Alij hæc, quæ modo diximus referunt de morte ipsius. Sequatur prudens lector, quod magis arriserit. Illud tamen non tacebo historiam Compostellanam multo antiquiorem Tudensi & Roderico Toletano, & apud me maioris esse autoritatis. Quin & Lucas Tudensis autor est Almanzorem dysenteria periisse, decimo tertio quàm Christianos afflixerat, anno, & addit illum ter & quinquages contra Christianos mouisse. Postea sibi non constans, hæc repetit, quæ modo diximus & dicit apud Medinam Celi mortuum. Fieri potest, vt & alij eo tempore duces Arabum Almanzores sint appellati, præsertim quum virtutis ac dignitatis cognomentum fuerit.

Abdemelic rursus cum exercitu Legionem venit, ad diruenda illa, quæ pater intacta reliquerat, sed à Garfia Comite Castellæ magna virtute repulsus nunquam postea Christianos bello læssere ausus fuit.

982

Hispania maxima siccitate & rei frumentariæ angustia laborauit. Eius rei causa fuit, quod Rex falsis delationibus captus, Gudestem siue Gudestinum Ouetensem episcopum sede sua exturbatum in vinculis haberet. Quem vt solum sedis suæ restituit, mox terra pluuiis irrigata,

ra, &

ta, & magna omnium rerum utilitas sequuta est.

Eodem anno Veremundus, qui à Podagra, qua grauiter torquebatur, Podagricus appellatus est, extremum vitæ diem clausit, peccatis pœnitentia expiatis, in oppido Berizo, vbi sepultus, paulo post a filio Legionem translatus, & communium vxore Eluira monumento conditus est.

Post patris obitum regno inauguratus est Alfonsus Quintus, eoque functus annis. 27. & iam adultus vxorem duxit Geloiram sine Eluiram filiam Menendi Gundifalvi Comitis Galleciæ & vxoris eius Maioris, à quibus educatus fuerat, ex qua Veremundum regni hæredē, & Sanctiã Ferdinandi Magni vxorem filios habuit, per quam Sanctiam morte fratris regnum Legionense regno Castellæ vnitum est.

Hic Alfonsus sororem Tarasiam renitentem atque inuitam Abdaliæ Sarracenorum apud Toletum Regi nuptum dedit, pactus ab eo auxilia contra Regem Cordubæ. Verum cum Abdalia virginis florem delibare vellet, neque monentem, ne virginem CHRISTO desponsatam vi-tiaret, alioqui non inultum fore, audiret, repente grauisimo correptus morbo, quum de vita se periclitari sentiret, illam multis muneribus cumulatam, Legionem ad fratrem remisit. Quæ in parthenonem D. Pelagij se conferens, & inter monachas nomen professa, reliquum vitæ sanctissime traduxit.

In Chronico quodam perantiquo hæc verba reperi, Aera. 1025. Almanzor Iben Amer cepit Conimbricam tertio Calendas Iulij, & sicut à multis senibus audiuius, deserta fuit annis septem, postea reedificauerunt eam Ismahelita, & tenuerunt eam annis septuaginta. Hæc ibi. In Alcobaciensi quoque codice hæc verba reperi. Almanzor cepit Colimbriam aera 1025. quarto Calendas Iulij. Quod quanquam non conueniat cum numero annorum, quem sequuti sumus, tamen annotandum duxi. Diximus enim sequuti historias vulgatas, Lusitaniam ab eo vastatam anno. 985. quin & alij triennio ante factum aiunt. Imo vero Rodericus Toletanus Archiepiscopus sibi ipsi non constat, Nam in historia Gothica ponit mortem Almanzoris, quo tempore nos posuimus: in Arabum historia anno Arabum. 367. qui cadit in annum Domini nongentesimum octogesimum quintum.

Abdemelic rebus humanis sublato successit in principatū Abderamē frater eius, qui ob malitiam & vitia, quibus inquinatus erat, nondum exacto quinto mense à suis occisus est. Hic autem erat trigessimus tertius annus Imperij Hissen, quo anno multis ad imperium Arabum aspirantibus, ipse deturbatus est, Zulema vero auxilio Sanctij Comitis Castellæ tandem regno potitus est cum magna strage Barbarorum, sed & ipse paucis interiectis mensibus ab Abmohadi regno exutus est.

Dissidium

988

Dissidium inter Garfiam Castellæ Comitem & Sanctium filium exortum magnam Barbaris fauendi in Christianos fenestram aperuit. Quam occasionem tam opportunam non negligentes, Abulam, Cluniam, ac Diui Stephani municipium occuparunt. Cuius rei indignitatem non ferens Garfias Comes, cum iis, quos secum paucos habebat, nam Castellani in diuersa studia scissi erant, in hosteis ruit, quumque propter paucitatem suorum vincere non posset, fortiter pro patria pugnans captus est, & plurimis iisque letalibus affectus vulneribus, ex quibus paucis post diebus expirauit. F. Alfonsus Venerus ponit mortem eius anno. 995.

Successit in eius locum Sanctius filius omnibus egregij principis dotibus ornatus, qui patris mortem grauiter ferens, nihil sibi duxit antiquius, quam vt eam primo quoque tempore vlceretur. Proinde conuocatis auxiliis Legionensium & Nauarrorum, grauis expeditiones in Toletanos & Cordubenses, ac maiores prædas egit, quæque deprædari non poterat, ferro ac flammis depopulatus est. Corpus patris à Sarracenis redemptum ad D. Petri Cardeniensis honorifice sepeliuit.

Huic mater amore cuiusdam Principis Sarraceni flagrans, eiusque nuptias ambiens, venenatum poculum parauit, ne quid obstaculi esset tam scelerato coniugio. Quod quum ipse animaduertisset, matrem adigit, vt poculum, quod filio miscuerat, ipsa hauriret. Sic ipsa suo nocens exemplo periit. Cuius rei pœnitentia ductus, Oniense monasterium condidit, atque ab Onia matre sic cognominauit, eique monasterio filiam suam Tigridiam præfecit. In quo & ipse vita defunctus sepeliri voluit. Hoc monasterium ex parthenone paulo post monachorum diui Benedicti regulam profitentium habitaculum factum est.

1002

Apud Arabes multis imperium sibi vendicantibus & aliis alio inclinantibus, intestina seditione grauiter per hos annos laboratum est.

1003

Alfonsus Rex Legionensem ciuitatem instaurauit, & Regum defunctorum corpora, quæ Arabum metu in Asturias asportata fuerat, Legionem referri iussit, atque ad Diui Ioannis Baptistæ, quam ecclesiam ipse condidit, sub altari Diui Martini reponi.

Cordubæ post Hissen regnauit Zulema, post hunc rursus Hissen, quo iterum expulso Hali, post Hali Cazin simul cum Abderamene. Sed Abderamen à suis desertus, atque in prælio contra Granatenses occisus, soli Cazin imperium reliquit. Post hunc Hiaias, post Hiaiam Abderamen mense vno, diebus septendecim Deinde Mahometes quidam anno vno, mensibus quatuor. Post hunc Hissen annis duobus, diebus quatuor, postea expulsus. Postremo quidam Humeia magna iuuenum caterua stipatus, regem se saluari iussit. Cumque sui monerent, vt tempori cederet, totam ciuitatem intestina seditione misceri, ac proinde vi-

S ta

tae periculum imminere. Hodie, inquit, me Regem agnoscite, & cras, si lubet, interficite. Quo non homines impellit ambitio? atque hic regni Cordubensis finis fuit. Ab hoc enim tempore, ut quisque Arabum potestate ac fauore plebis praestabat, ita imperium & regium titulum alibi atque alibi vsurpabat.

Alfonfus Rex, dum Viseum in Portugallia obsidens, die quodam incautius sine armis urbem circumlustrat, sagitta in scapulis letaliter ictus, vitam finiuit, vnde soluta obsidione Legionem delatus, iuxta patrem ac matrem sepultus est.

Veremundus tertius patri successit, regnavitque annis decem, cuius praecipuum studium extitit in oppidis, ecclesiis ac monasteriis, quae à Saracenens diruta erant, instaurandis. Vxorem habuit Tarasiam Sanctij Castellae Comitis filiam, ex qua sustulit filium Alfonso, qui puerili aetate decessit.

Mortuo Sanctio Comite Castellae, filius Garfias paternum principatum excepit, vix dum natus annos tredecim, qui dum ad Veremundum Regem proficiscitur ducturus uxorem Sanctiam Veremundi sororem, Legionem secundum aliquos in porta ecclesiae S. Saluatoris, à filiis Comitum Vela siue Vegila, quem Ferdinandus Gundifaluus Comes propter insolentias principatu suo exterminauerat, atque apud Barbaros exulare compulerat, per prodicionem occiditur. Qui letale vulnus dedit, Rodericus Vela siue Vegila, susceptor Garfiae, ex sacro baptismi lauacro erat. Fuere vero tres tanti sceleris autores, Rodericus, Didacus & Eniecus, quos Sanctius Maior Rex Navarrae diris exemplis apud Monzonem oppidum trucidauit. Idem Sanctiam Veremundi sororem ac Garfiae Comitis sponsam filio suo Ferdinando despondit, per quam regnum Legionis regno Castellae iunctum est.

Mortuo Garfia Comite, Sanctius Maior Rex Navarrae, nomine uxoris suae Eluira, vel secundum alios, Maioris, quae Sanctij Comitis filia erat, dominium Castellae accepit, seque non Castellae Comitem, sed Regem scripsit. Atque ex eo tempore non Comites sed Reges Castellae appellati sunt.

Sanctius Castellae potitus, magnas expeditiones in Mauros egit, quos Cordubam vsque persequutus, magnis cladibus affecit, vnde gloriae plenus, & spoliis onustus domum triumphabundus reuersus est. Sed ut nihil est ab omni parte beatum, tanti triumphus letitiam domestica funestauit calamitas. Contigit enim, ut Sanctius in militia proficiscens equum, quem habebat ut praestantissimum, ita charissimum, Reginae sollicitè commendaret. Nam id temporis propter continuos bellorum motus, & necopinatos Sarracenoꝝ insultus, tam Reges quam nobiles, equos & arma eodem quo thalamum loco

habebant

habebant, ne mora esset, quin audito classico, continuo in procinctu essent. Absente patre filius Garfias è tribus natus maximus pulchritudine illectus equi, copiam illius à Regina matre fieri sibi poposcit. Mater in petitionem filij prona concessit, sed monita mox à praefecto vel domus regiae vel equorum, quem Petrum à Sesse nominatum ferunt, molestum id Sanctio fore, quem prius equum filio concesserat, negauit. Quare Garfias graui succensus ira, suspiciones in matrem atrocissimas atque ab omni pietate alienissimas concepit, matrem alterius secretis monitis filij preces posthabuisse, non de nihilo esse, quod praefecto equorum quam filio suo primogenito gratificari maluerit. Vnde haec nisi ex clandestina cum illo consuetudine nasci? Deinde quae tam nefarie suspicabatur, mox ira stimulante vera sibi esse persuadet, & matrem, cuius etiam fontis famam omni studio tueri debuerat, innocentem adulterij ream apud patrem, vbi primum reuerteretur, agere constituit. Et ut delationi fides constaret, Ferdinandum fratrem in societatem sceleris pellicere conatur. Sed Ferdinandus atrocitate rei perculsus, primo scelus adeo nefarium detestari, deinde fratrem à tam execrandis consiliis dehortari, quorum ipsa quoque recordatio esset horribilis, prostremo cum furdo caneret, monere, sua illa ut ita misceret, ne ipsum admisceret. Sed Garfias fratrem urgere non destitit, donec iureiurando se astrinxit, saltem non proditurum scelus fratrum, His dolis instructus & furoris stimulis exagitatus, matrem nihil minus cogitantem falsissimi criminis apud patrem accusat. Percussit res inopinata Regis animum, idque eo magis, quod Regina nullam vnquam sinistrae rumoris in se fabulam dedisset. Cumque hinc Reginae celebrata pudicitia & integra semper fama crimini fidem detraheret, illinc filius non de nihilo matris nomen de adulterio delaturus videretur: Rex diu animo suspensus neutro satis inclinauit, donec rogatus ea de re Ferdinandus magis non affirmavit, quam negauit. Tum vero Rex grauiori suspicione ac dolore commotus, Regiam in vinculis diligenter adseruari iubet, ipse rem omnem ad nobilium & magnatum concilium defert, & quid ea de re faciendum ipsis videatur, rogat. Omnium communi sententia statutum est, ut regina vel armis aut legibus se suaeque pudicitiam tueatur, vel ignibus incesta tradatur. Sed quum nemo inueniretur, qui vel armis vel iure contendere cum Regis filiis auderet, Ranimirus Sanctij Maioris, ut Aragonensium rerum scriptores contendunt, ex alia uxore: ut alij affirmant, ex concubina filius, misertus nouercae vicem, de cuius innocentia iam propemodum sibi constabat, causam illius armis defensurum se praeter omnium opinionem profiteretur, & fratres ad singulare certamen prouocat. Ceterum dum causae discutuntur, dum omnia ad duelum necessaria comparantur, forte monachus quidam vir spectatae virtutis, & magnae apud omnes ob vitae merita autoritatis, filios Regis clam

S 2 aggreditur

aggreditur, ac proposito Dei formidando iudicio, & atrocitatei ob oculos posita, declarauit, quàm ab omni humanitate sit alienum, matrem falso accusare, quàm certa atque seuera Dei vindicta eos maneret, quàm cito sint perituri, qui matris innocentiae atrocissimi criminis labem asperferint, nisi mature resipiscat, hoc dedecus non ad Reginam tantum pertinere, sed ad ipsum etiã Regem, atq; adeo ad Hispaniam totã, cuius statum iam profligatis hostibus quietum, tam nefando scelere perturbassent. His atque aliis rebus propositis, ita illos comouit, vt peccatum suum multis cum lachrymis ac suspiriis sint confessi. Mox patris genibus aduoluti, veniam supplices deprecati sunt. Rex condonaturum se negauit, tantisper dum veniam à Regina matre, quam adeo crudeliter offenderant, impetrarent. Quin si ius suum ipsa persequi vellet, eodem illos affecturum supplicio, quod illi lege statutum erat. Porro Regina tum Regis & multorum nobilium, & praecipue monachi illius precibus mota, tum vero filiorum suorum lachrymis ac singultibus, & animo materno victa, veniam hac lege dedit, vt Ranimirus Aragoniam cum titulo Regis virtutis suae mercedem acciperet: Garfias tanti sceleris autor Castellae, hoc est, regni materni haeres ne esset. Quod cum omnibus, etiam filiis placeret, ipsa Ranimirus, cui saepe benedixit, filium ac legitimum haerem sibi adoptauit. Atque hoc regni Aragonum initium fuit. Sed sicut virtus Ranimiri praemio donata est, ita non inultum tantae impietatis facinus extitit. Nam Garfias posterius à fratre Ferdinando in praelio fuit occisus, vt latius suo loco declarabitur.

Sanctius Maior certior factus, quod virgines deo dicatae in monasterio Oniensi, non ducerent vitam professione sua dignam, consilio suorum, & autoritate summi Pontificis, monachis diui Benedicti regulam seruantibus dedit, misso prius in Galliam Paterno sacerdote viro probatae vitae, cum aliis duodecim viris religiosis, ad monasterium Cluniacense, qui ritus omnes & disciplinam regulae diui Benedicti diligenter perdiscerent. Quibus reuersis monasterium Diui Ioannis à Pegna dedit. Monasterio vero Oniensi prius Garfiam quendam praefecit Abbatem, deinde fama sanctitatis B. Inachi motus, qui in montosis Aragoniae locis vitam degebat ab omni mundano strepitu procul semotam, quum per nuncios nihil proficeret, ipse eò profectus inuitum ac reluctantem ad suscipiendum Oniensis monasterij regimen abduxit. Quam prouinciam vir ille diuinus ea vitae integritate ac sanctimonia exegit, vt inter sanctos merito relatus fuerit.

Idem Rex Palentiam instaurauit, atque ibi ecclesiam Cathedralē in honorem S. Antolini condidit, multisque possessionibus ac priuilegiis donauit, atque inter caetera, vt episcopus etiam Comes esset.

Instaurandae

Instaurandae vero ciuitatis & ecclesiae Palentinae hanc fuisse occasionem ferunt. Cum Sanctius Rex venationi operam daret, forte aprum ardentius infectatus, ad locum vsque persecutus est, vbi olim D. Antolini ecclesia fuerat. Sed Rex totus in aprum intentus, ac religionem loci non animaduertens, dum altari acclinantē traicere venabulo parat, brachium sibi diriguisse subito sensit. Mox cognito errore suo ante altare prostratus Dei misericordiam ac S. Antolini opem tantis cum lachrymis implorauit, vt confestim brachij usum receperit. Pro quo beneficio, simul & expiatio delicto suo, ecclesiam Palentinam magnifice pro tempore extructam, dignitati pristinae restituit, & Palentiam ipsam ex sylua ciuitatem frequentem fecit.

Habuit hic Rex quatuor filios ex diuersis vxoribus, Garfiam, Ferdinandum, Sanctium, Ranimirus. Quibus regna sua diuisit, & Garfiae quidem dedit regnum Navarrae, Ferdinando Castellae: Sanctio, quem alij Gundifaluum appellant, Vasconiae siue Suprarborum, Ranimiro Aragoniae, quae ad id vsque tempus Comitatus non regni titulo, sicut Castellae, censebatur. Hic Sanctius Hispaniae Imperator appellatus est, redactis ad eius imperium omnibus Hispaniae ditionibus, quae Christiani nominis erant. Eum duas habuisse vxores lego, alteram Vrracam, ex qua foras se Ranimiri pater fuit: alteram Eluiram siue Geloiram Sanctij Castellae Comitis filiam, quam alij Maiorem appellant. Ex qua Castellanae historiae scriptores duos filios sustulisse scribunt, Garfiam & Ferdinandum: Aragonenses tertium addunt Sanctium. F. Galbertus Fabritius eum Casiam habuisse testatur vxorem, ex nobilitate Aragoniae, ex qua suscepisse Ranimirus: sed si hoc verum est, tres habuerit vxores necesse est, quum idem diploma huius Regis ponat, in qua Regina Vrraca subscribit: Sanctij Comitis filiam, cum qua Castellam dotalem accepit, nemo scriptorum, quos ego quidem vidisse meminerim, Vrracam appellet.

Sanctij Maioris mortem alij anno. 1016. alij. 1017. alij. 1018. alij. 1020. ponunt: nobis in tanta autorum diuersitate nihil pro comperto affirmare licet.

1020 Orta inter Regem Legionensium Veremundum, & Ferdinandum Regem Castellae discordia de finibus regnorum eò creuit, vt vtrinque ad arma ventum sit: collatisque signis ad Carrionem fluuium, Veremundus in acie ceciderit, atque eius morte, Ferdinandus Rex Castellae nomine vxoris Sanctiae, quae Veremundi vnica soror & haeres erat, Legionis accessione locupletatus sit,

S 3

IOANNES VASAEVS CANDIDO
Lectori, S.

HACTENVS PRIOREM TOMVM PRO
sequi visum est, in quo ne te offendat Lector charissime,
quod in annorum subducendo calculo, à vulgatis autoribus
non nihil variatum sit, neque enim sine vetustissimorum codi-
cum autoritate factum est. Quanquam alioqui differentia hæc,
vbi maxima, quatuor annorum, aliquando trium, nonnunquam duorum
annorum, aut etiam vnius est. Eam ex eo natam arbitror, quod Pelagij re-
gnum alij ab anno supra septingentesimum decimo sexto, alij decimo nono
auspicantur. Ego numerum, quem primum in Isidoro Pacensi vetustissi-
mo earum rerum, quæ circa excidium Hispaniæ contigerunt, scriptore, dein-
de in alijs antiquissimis Chronicis reperi, perpetuo tenore sequutus sum.
In rebus Nauarræ & Aragonum, quia inexplicabilis annorum confusio
erat, eum numerum seruaui, non qui verissimus esset, sed qui vero pro-
ximus videretur. Reliqua ferè cum alijs consentiunt, nisi quod quædam,
quæ fabulæ plus habebant quam historiæ, consulto resecui. Præterea si-
cubi à receptis Chronicis dissentio, grauium virorum autoritate, quæ di-
co, confirmata sunt. Quem laborem meum, qui certe maior fuit, quam
quisquam facile æstimare possit, si gratum tibi fuisse cognouero,
sedulo curabo, vt reliquam Chronici partem propediem
habeas, Vale Candide Lector
& fructu.

INDEX RERVM INSIGNIUM

HVIUS CHRONICI, IN QVO PR. PRAEAMBVL
la significat, sic enim appellare libuit. Qui numerus capitis numero sub-
iicitur, in quarto & sexto capite ordinem commonstrant eorum, qui ibi
describuntur, in alijs annum ostendit vel à diluuiio, vel ab vrbe con-
dita. Vbi duntaxat vnum numerum inuenies, annum
intellige natiuitatis CHRISTI Sicubi hæ
literæ. P. M. F. apponentur, P. princi-
pium capitis denotat. M, me-
dium, F. finem,

A

ABDALIA Miramolinit Hispaniæ. 876.
Abdemelic Sarracenorum tyrannus. 685.
Abdera ciuitas quæ? Pr. cap. 20.
Abderamen Hispaniæ Imperium occupat, & Miramoli-
num ac Cordubæ Regem se appellat. 757.
Abderamen Miramolinit Christianos persequitur. 950.
Abderamen Miramolinit. 45. filios & 42. filias reliquit. 839.
Abdulaziz Roderici Regis vxorem ducit, & Hispali sedem regni con-
stituit. 717. & à suis occiditur. 719.
Abigaus presbyter Hispanus. 388.
Abubacar Arabum Rex. 628.
Abulensis episcopatus. Pr. cap. 20.
Abundius Auitus Hispanus. 388.
Acephali dicti quia sine autore. 619.
Acephalorum hæresis à S. Isidoro destruitur. Ibidem.
Accitanus episcopatus qui? Pr. cap. 20.
Acilia familia Cordubæ. 39.
Aciulphi ingratitude & supplicium. 457.
Adensis episcopatus qui? Pr. cap. 20.
Adham dux Hispaniæ. 720.
Adriani Imperatoris in Christianos benignitas. 119.
Adriani Imp. periculum cum laude vitatum. Ibidem.
Adrianus Hispanus suscipit imperium. Ibidem.
Aegidius Zamorensis. Pr. cap. 4. 38.
Aera quot annis prior anno CHRISTI. Pr. cap. 22.

INDEX CHRONICI.

Aera vnde dicta est. Ibidem.
 Aera vocabulum antiquum. Ibidem.
 Aera vsus quando sublatus. Ibidem.
 Africanum bellum. Pr. cap. II. 512.
 Agabrensis episcopatus qui? Pr. cap. 20.
 Agaliense monasterium Toleti, nunc ecclesia Cosmæ & Damiani, 652.
 Agapetus ex milite Cordubensis episcopus. 618.
 Agapius episcopus. Ibidem.
 Agathensis episcopatus qui? Pr. cap. 20.
 Agragensis episcopatus qui? Ibidem.
 Aguila Gothorum Rex. 549.
 Aguila violati sepulchri S. Acifeli poenas luit. Ibidem.
 Aiub Hispaniæ regnum Cordubam transfert, 719.
 Alahor dux Hispaniæ. Ibidem.
 Alani indomiti Carthaginem repetunt. 422.
 Alanorum in Hispaniam aduentus, regnum & interitus. Pr. cap. 14.
 Alanquera ab Alanis dicitur. 422.
 Alaricus Gothorum Rex creatur. 386. & 483. & eius mors. 412.
 Alaricus Gothorum Rex occisus. 509.
 Alaricus Romam capit ac diripit. 412.
 Alcobaciensis monasterij laus. Pr. cap. 6. 2.
 Alcoraxi Rex Hispalensis. 965.
 Alexandri Magni templum Gadibus. Pr. cap. 12. 695.
 Alexij Salamancæ Zamorensis laus. 67.
 Alfonsi Decimi Chronica. Pr. cap. 4. 24.
 Alfonsi Sancti scripta. Pr. cap. 4. 5.
 Alfonsi Vndecimi Chronica. Pr. cap. 4. 25.
 Alfonsus à Carthagena. Pr. cap. 4. 14.
 Alfonsus à Palentia scriptor Hispaniæ. Pr. cap. 4. 12.
 Alfonsus Castus Legionis & Asturiarum Rex. 783.
 Alfonsus Castus moritur. 814.
 Alfonsus Castus regno pellitur. 783. & restituitur. 791.
 Alfonsus Castus Sarracenos magna strage affecit. 793.
 Alfonsus Catholicus Legionis & Asturiarum Rex. 737. & mors eius beata. 756.
 Alfonsus Magnus Compostellanam ecclesiam D. Iacobi quadrato lapide construi iubet. 843.
 Alfonsus Magnus Legionis & Asturiarum Rex. 841.
 Alfonsus Quartus Legionis & Castellæ Rex. 899.
 Alfonsus Quartus omisso regno vitam monasticam proficitur, & paulo post poenitentia ductus in carcerem coniicitur. Ibidem.

Alfonsus

INDEX CHRONICI.

Alfonsus Quintus Legionis & Castellæ Rex. 983.
 Alfonsus Quintus sororem inuitam Regi Sarraceno nuptiam dat, & miraculum de ea re. Ibidem.
 Alfonsus Quintus Viseum obsidens ex ictu sagittæ moritur. 1010.
 Alfonsus Venerus. Pr. cap. 4. 39.
 Alhatan Hispaniæ Miramolinus & Cordubæ Rex. 794.
 Almanzor à Ferdinando Gundifaluo Comite Castellæ magna clade affectus. 924.
 Almanzor Compostellam deuastat, sed non impune. 975.
 Almanzor grauis hostis Christianorum. 965.
 Almanzor iterum à Ferdinando Gundifaluo Castellæ Comite vincitur amisso ferè toto exercitu. 931.
 Almanzor turpiter victus præ dolore vitam inedia finiuit. 981.
 Almanzoris mors. 965.
 Aloisia Sygæ laus & multiplex linguarum scientia. Pr. cap. 9.
 Aloisij Lippomani episcopi laus. 260.
 Amalaricus à Francis occiditur. 530.
 Amalaricus Gothorum Rex. 516.
 Amilcar dux in Hispaniam mittitur. Pr. cap. II. 516. & occiditur. Ibidem.
 Anæ fluij descriptio. Pr. cap. 8. 4.
 Andeca Sueuorum regnum occupat. 583.
 Andree Resendij laus. Pr. cap. 6. 10. & cap. 22. & an. 350.
 Angli ad CHRISTVM conuertuntur. 616.
 Annæa familia Cordubæ. 39.
 Annibal dux Hispaniæ & illius odium in Romanos. Pr. cap. II. 532.
 Annibal Saguntinos expugnat. Pr. cap. II. 534.
 Annibalis vxor Hispana. Pr. cap. II. 532.
 Annorum homo trecentorū à Lusitanis in India repertus. Pr. cap. 10. 129.
 Antheri Papæ epistola ad episcopos Hispaniæ. 241.
 Antonij Nebrißensis laus. Pr. cap. 4. 20. & cap. 10. 967.
 Antonini locus ex itinerario restitutus à Resendio. 106.
 Antoninus Verus Imperator ex Hispania oriundus. 163.
 Aquæ Flauia vulgo Chaues oppidum Portugallia. 107.
 Aquilius Seuerus Hispanus. 374.
 Aprugius Pacensis episcopus. 532.
 Arabes in Galliam Gothicam ducunt. 710.
 Arabum ducentæ naues in Hispaniã appulerunt, sed dissipatæ sunt. 676.
 Arabum exercitus in Hispania duce Tarif. 713.
 Arabum regni annus primus. 617.
 Arabum regnum in Maroan & Abdaliam diuisum. 681.
 Aragonia vnde dicta. Pr. cap. 18.

S 5 Arago

INDEX CHRONICI.

Aragonia regnum quando institutum, 1000.
 Aragonia Regum catalogus. Ibidem.
 Aragonum historiam scripsit. Frat. Galbertus Monachus. Pr. cap. 4. 29.
 Arcadius & Honorius in Hispania nati, 397.
 Archiepiscopus olim dicebatur solus Romanus Pontifex, Pr. cap. 21.
 Arcobrica dux in Hispania. Pr. cap. 20.
 Arcobricensis episcopatus qui? Ibidem.
 Arganthonius. Pr. cap. 10. 129.
 Argentæ via instaurator Imperator Hadrianus, 106.
 Argimundus perfidiæ poenas luit, 589.
 Asdrubal Amilcaris gener dux Hispaniæ. Pr. c. 11. 524. fœdus cū Roma.
 Asdrubalis clypeus prægrâdis. Pr. 12. 542. (nis facit, Ibi, & occiditur, Ibi.)
 Asindonensis episcopatus qui? Pr. cap. 20.
 Asnar primus Aragoniæ Comes, 771.
 Astigi ciuitas vulgo Ecija. Pr. cap. 20.
 Asturica condita, Pr. cap. 10. 1139.
 Asturicensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Asturius Toletanus episcopus, 402.
 Athanagildus Gothorum regnum tyrannicè occupat, 555.
 Athanaricus Gothorum Rex Constantinopoli moritur, 385.
 Athanaricus Rex Gothos Christianos persequitur, 369.
 Athanasij Magni elogium de Osio episcopo, 342.
 Athaulphus Compostellanus episcopus & de eo miraculum insigne, 831.
 Athaulphus Gothorum Rex, 413.
 Athaulphus Placidiam Theodosij Magni filiam ducit, 414.
 Athaulphus Rex Barcinone occiditur & illius epitaphium, 417.
 Attila à Turismundo victus, 455. Attila Hunnorum Rex, 452.
 Auca ciuitas Hispaniæ. Pr. cap. 20.
 Aucitanus episcopatus translatus in Búrgensem, Ibidem.
 Audentius episcopus Toletanus, 388.
 Augusta ciuitas quæ? Pr. cap. 20.
 Augusti & Cæsaris differentia, 395.
 Augustū in Hispania Indorū & Scytharū legati adēunt, Pr. c. 12. 726.
 Aurasius Toletanus præsul floret, 609.
 Aurelius Legionis & Asturiarum Rex, 767.
 Auriensis episcopatus qui? Pr. cap. 20.
 Ausonensis episcopatus qui? Ibidem.
 Autumar Arabum Rex, 653.
 Auxitanus episcopus qui. Pr. ca. 20.
 Auzensis episcopatus. Ibidem.
 Azaman Arabū Rex, 653.

Bacchus

INDEX CHRONICI

B

Bacchus in Hispania. Pr. ca. 10. 967.
 Badaiocensis episcopatus. Pr. ca. 21.
 Baleares insulæ domitæ. Pr. ca. 12. 631.
 Bamba Gothorum Rex, 672.
 Bamba relicto regno vitam monasticam profitetur, 681.
 Babæ regis initia nouarū rerū studio turbata sunt, 673. & victoria ei? Ibi.
 Bamba Toletanam urbem turribus & ædificiis ornat, 673.
 Bardulia, quæ nunc Castella vetus, 824.
 Barcino ab Amilcare Barca condita. Pr. cap. 11. 616.
 Barcino recuperatur, 819. & iterum a Mauris capitur, 920.
 Barcinonensis episcopatus, Pr. cap. 20.
 Bassetania regio. Ibidem.
 Bassitanus episcopatus. Ibidem. Bassitania, Ibidem.
 Bassitanus episcopatus. Ibidem.
 Bellilla CHRISTI famula, 77.
 Bellum inter Francos & Gothos, 501.
 Bellum seruile in Hispania, 767.
 Bernardus Carpiensis à Regis obsequio deficit, 815.
 Bernardus Carpiensis Caroli Casti ex sorore nepos, 809.
 Bernardus Carpiensis Carpium communit, 844. & idem mortuo patre ac amisso Carpio Hispania exulat, Ibidem.
 Bernardus primus Zamorensis episcopus, Pr. cap. 21.
 Berofus Chaldaeus & de eo iudicium, Pr. cap. 4. 17.
 Beterrensis episcopatus, Pr. cap. 20.
 Betica quæ & vnde dicta, Pr. cap. 8. 2.
 Betis fluiuius vnde dictus, Pr. cap. 10. 482.
 Bigastrensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Bigerra olim, nunc Bejar, Ibidem.
 Bigerrensis episcopatus. Ibidem.
 Bilbilis vulgo Calataud, 90.
 Blasij episcopi Leriensis laus, Pr. cap. 21.
 Bletisa olim, quæ nunc Ledesma dicitur, Pr. cap. 10. 400.
 Bonosus educatione Hispaniensis, 278.
 Bracara olim vna è quatuor præcipuis Hispaniæ ciuitatibus, Pr. cap. 20.
 Bracara Christianis restituitur, 737.
 Bracara direptio lamentabilis, 457.
 Bracara monumenta Imperatorum Romanorū, 137. & 239.
 Bracara origo & laus, Pr. cap. 11. 455.
 Bracarenfi archiepiscopo qui episcopi olim paruerint, Pr. cap. 20.
 Bracarensis archiepiscopatus. Ibidem.

Bracaris

INDEX CHRONICI.

Bracaris expugnandis. 40. annos impenderunt Romani. Pr. cap. 12. 617.
 Bracarenfis archiepiscopus qua de causa primatum sibi vendicat. Pr. cap. 20. & cap. 21.
 Bracarorum olim frequentia & vires. Pr. cap. 12. 575.
 Branlius siue Braulio episcopus Cæsaraugustanus. 637.
 Breuiarium trium lectionum à Didaco Neila Canonico Salmanticensi compositum. Pr. cap. 7.
 Brica siue Briga Hispanis oppidum significat. Pr. cap. 10. 400.
 Britonorum episcopatus. Pr. cap. 20.
 Britoleensis episcopatus. Ibidem.
 Burdunellus Tyrannus. 497. & illius mors. 498.
 Burgenfis episcopatus. Pr. cap. 21.

C

Cæsaraugusta à Gallis obfessa. 542.
 Cæsaraugusta multis martyribus clara. 306.
 Cæsaraugusta in gratiam Augusti Principis sic appellata. Pr. cap. 22.
 Cæsaraugusta prius Salduba dicebatur. Pr. cap. 20.
 Cæsaraugustæ laus. Pr. cap. 20.
 Cæsaraugustanus episcopatus. Ibidem.
 Cæsaris & Augusti differentia. 395.
 Calagurris vrbis pertinax constantia. Pr. cap. 12. 684.
 Calagurritanus episcopatus. Pr. cap. 20.
 Calataiud ab Aiu Mauro dicitur. 90.
 Calixtus secundus Papa Alfonsi Hispaniæ Imperatoris patruius. Pr. ca. 21.
 Candida massa martyrum Cæsaraugustanorum. 306.
 Candida massa martyrum Carthaginensium. 257.
 Canius poëta Hispanus. 90.
 Cantabriam Lacones occupant. Pr. cap. 10. 1139.
 Cantabri à Tiberio ad vrbanos mores perducuntur. 16.
 Cantabros oppugnat Augustus. Pr. cap. 12. 726. & in prouinciæ formam redigit. Ibidem.
 Carcaffionensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Cardinales in ecclesia Toletana quando primum instituti. Pr. cap. 21.
 Caroli Magni clades in Hispania. 809.
 Carolus Magnus Cæsaraugustam obfidet. 778.
 Carolus Martellus Francorum Rex Sarracenos vincit funditque. 730.
 Carolus Martellus insigni victoria Sarracenorum exercitus fundit. 736.
 Carolus Nauarræ Infans historiam scripsit Nauarræ. Pr. cap. 4. 30.
 Carraccenses nunc Guadalajarenfes. Pr. cap. 20.
 Carteia Libertinorum Colonia. Pr. cap. 12. 583.

Carthagi

INDEX CHRONICI

Carthaginenses Hispania pulsi. Pr. cap. 12. 549.
 Carthaginenses opibus Hispaniæ freti Siciliam inuadunt. Pr. c. 11. 489.
 Carthaginenses quamdiu Hispaniæ ante Romanos dominati sunt. Pr. cap. 12. 535.
 Carthaginensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Carthaginensis prouincia quinta Hispaniæ. Pr. c. 22. in epistola Resendij.
 Castella iterum in fidem Regum Legionensium venit. 905.
 Castella libera & immunis fit. 937.
 Castella ob occisos suos Comites à fide Regum Legionensium recedit. 896.
 Castella per duos iudices regitur. 898.
 Castella regno Legionensi vnitur. 1020.
 Castella regnum efficitur. 1011.
 Castellæ iudices. Pr. cap. 16. & 898.
 Castellæ nobilitas aucta. 941.
 Castellæ primus Comes. Pr. c. 16. & an. 905.
 Castellæ Regum catalogus. Ibidem.
 Castulonensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Catalaunica pugna. 453.
 Catalonia vnde dicitur. 422.
 Cato Consul Hispaniæ. Pr. cap. 12. 559. & quia frugalitate prouinciæ rexerit. Ibidem.
 Catonis triumphus de Hispania. Pr. cap. 12. 560.
 Catralaucensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Cauriensis episcopatus. Ibidem.
 Celtæ in Hispaniam. Pr. cap. 10. 1350.
 Celtæ in Portugalliam Interamnem & Galleciam. Pr. cap. 11. 455.
 Celtiberi in Lusitaniam & Beticam. Pr. cap. 10. 1554.
 Celtibericum bellum Romanos terret. Pr. cap. 12. 603.
 Cereus Paschalis quare benedicatur. 635.
 Certamen singulare inter Regem Francorum & Gothorum. 501.
 Charidami promontorium. Pr. cap. 8. 2.
 Chintilla Gothorum Rex. 636.
 Christiani à Sarracenis ad vallem Iuncariam vincuntur. 895.
 Cidus vnde appellatus Rodericus Dias. Pr. cap. 4. 26.
 Cimbri in Hispaniam. Pr. cap. 12. 651.
 Cindasiunthus Gothorum Rex. 642.
 Cindasiunthus Rex moritur. 652.
 Ciuitatenses Hispaniæ populi. 467.
 Ciuitatensis episcopatus. Pr. cap. 21.
 Cixila Toletanus præful floret. 744.
 Claudij Lusitanæ ducis victoria insignis contra Francos. 588.

Clotildis

INDEX CHRONICI.

Clotildis Francorum Regum soror Amalarico Gothorū Regi nubit, 515.
 Clotildis quia catholica, male à Gothis tractatur. 530.
 Clunia olim, quæ nunc Cruña. Pr. cap. 8. 14.
 Cluuius Rufus magistratus in Hispania. 70.
 Colibriensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Collegium S. Saluatoris Salmanticæ à quo institutum, Pr. cap. 4. 9.
 Colubraria insula. Pr. cap. 10. 88. vr. con.
 Columella Hispanus. 67.
 Complutensis ecclesiæ laus. Pr. cap. 20.
 Complutensis episcopatus. Ibidem.
 Compostella à Veremundo Rege instaurata. 963.
 Compostella cathedrali sede donatur. 798. & Pr. cap. 21.
 Compostella olim Liberum donum dicebatur. 44.
 Compostella quando primum mœnibus ac turribus, vallo & fossa mun-
 nita. 941.
 Compostellana D. Iacobi ecclesia consecratur. 877.
 Compostellana ecclesia metropolitana facta. Ibidem.
 Compostellana historia. Pr. cap. 4. 9.
 Compostellana sedes metropolitana. Pr. cap. 21.
 Compultense monasterium in Gallecia. 655.
 Conantius siue Tonantius Palentinus episcopus. 639.
 Concilia generalia prouinciarum ante concilium Nicenum. 326.
 Concilio Sardiceni qui episcopi Hispani interfuerunt. 352.
 Concilium Arianorum Toleti sub Leouigildo. 579.
 Concilium Ariminense Arianorum. 354.
 Concilium Bracarense primum. 536.
 Concilium Bracarense secundum. 564.
 Concilium Bracarense tertium. 675.
 Concilium Cæsaraugustanum. 517.
 Concilium Hispalense primum. 590.
 Concilium Hispalense secundum. 619.
 Concilium Gerundense. 517.
 Concilium Herdense. 525.
 Concilium Illeberitanum. 338.
 Concilium Lucense. 564.
 Concilium Nicenū. 318. Episcoporum. 324.
 Concilium Sardicense. 352.
 Concilium Syrmienense Arianorum. 355.
 Concilium Tarraconense. 516.
 Concilium Toletanum primum. 402.
 Concilium Toletanum secundum. 530.

Concilium

INDEX CHRONICI

Concilium Toletanum tertium. 589.
 Concilium Toletanum quartum. 633.
 Concilium Toletanum quintum. 637.
 Concilium Toletanum sextum. 638.
 Concilium Toletanum septimum. 646.
 Concilium Toletanum octauum. 652.
 Concilium Toletanum nonum. 654.
 Concilium Toletanum decimum. 655.
 Concilium Toletanum vndecimum. 675.
 Concilium Toletanum duodecimum. 681.
 Concilium Toletanum decimum tertium. 684.
 Concilium Toletanum decimum quartum. 685.
 Concilium Toletanum decimum quintum. 689.
 Concilium Toletanum decimum sextum. 693.
 Concilium Toletanum decimum septimum. 694.
 Concilium Valentinum. 525.
 Conimbrica ab Almanzore capta. 987.
 Conimbricensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Constantini Magni mors. 341.
 Constantinus Magnus ante Concilium Nicenum baptizatus. Ibidem.
 Constantinus Magnus de tota Hispania bene meritus. Ibidem.
 Constantinus Magnus Hispaniam à Barbaris pacatam reddit. 338.
 Constantinus Magnus obiit Catholicus. 341.
 Corduba Marcelli ædificium. Pr. cap. 20.
 Cordubenses plateæ ac viæ lapideo pauimento sternuntur. 835.
 Cordubensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Cordubensis Mesquita ædificari coepta. 787.
 Cordubensis regni finis. 1002.
 Crastinus dux Hispaniæ. 424.
 Crux aurea ab angelis fabrefacta in Ouetensi S. Saluatoris ecclesia repo-
 nitur. 792.
 Cypriani locus emendatus. Pr. 20. Suffetulanus.

D

Dacianus igni conflagrauit. 306.
 Damasus Papa moritur. 387.
 Damasus S. Hispanus Papa. 369.
 Damasus S. Papa Vimaransis. Ibidem.
 Damiani à Guoës Lusitani laus. Pr. cap. 4. 21.
 Decianus Poëta Hispanus. 90.
 Dertofanus episcopatus. Pr. cap. 20.

Densdedit

INDEX CHRONICI.

Deusdedit Papa ad episcopos Hispaniæ scribit, 613.
 Deuterius episcopus Arianus, 501.
 Dexter Barcinonensis præfectus prætorij, 388.
 Dianensis episcopus, Pr. cap. 20.
 Didaci Neilæ laus, Pr. cap. 7.
 Didaci Sygæi laus, Pr. cap. 9.
 Dieghus à Valera, Pr. cap. 4. 27.
 Dieghus Henricus à Castello scripsit vitam Henrici Quarti Regis Castell
 læ, Pr. cap. 4. 35.
 Dionysij Papæ epistola ad Cordubensem episcopum, 270.
 D. Cypriani locus restitutus, Pr. cap. 20.
 D. Jacobi militaris ordo instituitur, 825.
 D. Iacobo vota soluuntur, Ibidem.
 D. Iacobus Apostolus Ranimiro in somnis se Hispaniæ defensores as-
 firmat, Ibidem.
 Diuinæ vltionis exemplum formidabile, 555, & 920.
 Dominicæ orationis virtus & efficacia, 633.
 Dominici diei obseruatio à sabbato olim incipiebatur, 516.
 Dominus Elenensis episcopus claret, 570.
 Dracontij Hexameron, 651.
 Dumienfè monasterium à S. Martino Bracarenfi præfule conditum, 564.
 Dumienfis episcopus, Pr. cap. 20.
 Dumienfis episcopus alius à Mindoniensi, 694.
 Durij descriptio, P, cap. 8. 6.

E

E Bora Sertorio antiquior, Pr. cap. 12. 683.
 Eborensis aquæductus Sertorius primus auctor, Ibidem.
 Eborensis Breuiarij laus, Pr. cap. 5. litera B.
 Eborensis ecclesia metropolitana facta, Pr. cap. 20.
 Eborensis episcopus, & eius antiquitas, Ibidem, & 338.
 Eburicus Sueuorum Rex, 582.
 Ebusus insula nullum animal noxium gignit aut sustinet, Pr. cap. 10.
 vrb. cond. 88.
 Ecclesiarum immunitas à Sisebuto Rege in Hispania statuitur, 612.
 Eclipsis solis in Hispania, 719. & 905.
 Egabrensis episcopus, Pr. cap. 20.
 Egarenfis episcopus, Ibidem.
 Egica Gothorum Rex, 688.
 Egobinenfis episcopus, Pr. cap. 20.
 Egosa vrbs Hispaniæ, Ibidem.

Eliberitanus

INDEX CHRONICI

Eliberitanus episcopus, Ibidem.
 Eliocrocensis episcopus, Ibidem.
 Elnensis episcopus, Ibidem.
 Emanuelis Sancti episcopi Targensis laus, Pr. cap. 4. 15.
 Emer Arabum Rex, 651.
 Emerita Augusta condita, Pr. cap. 12. 726.
 Emeritensis sedes metropolitana, Pr. cap. 20.
 Eminiensis episcopus, Ibidem.
 Ennicus Arista primus Rex Nauarræ, 839.
 Eoricus siue Euricus Gothorum Rex, 469. & illius gesta, 470.
 Episcopatum Hispaniæ diuisio sub Constantino Magno, 338.
 Episcopi sancti tempore Maurorum in Hispania, 717.
 Episcoporum electio erat Regum Hispaniæ tempore Gothorum, 681.
 Eredicus à Francis occiditur, 464.
 Ergauica, vulgo Alcañiz, Pr. cap. 20.
 Ergauicensis episcopus, Ibidem.
 Eringius Gothorum Rex, & quomodo ad regnum peruenit, & quid
 de eo sentiendum sit, 681.
 Erythrea, Pr. cap. 10. 1071.
 Euangelium, vt ante offertorium dicatur, statutum, 525.
 Eugenius Carthaginensis episcopus, cum clero suo pro fide catholica
 exulat, 476.
 Eugenius Carthaginensis episcopus & eius pro fide certamen, 472.
 Eugenius Sanctus primus Toletanus episcopus, 97.
 Eugenius Toletanus præsul, 637.
 Eugenius Toletanus præsul sanctus D. Alfonso auunculus, 651.
 Eunensis episcopus, Pr. cap. 21.
 Euricus Gothorum Rex moritur, 483.
 Eutropius abbas deinde episcopus, 583. & 590.
 Eutichianus Papa ad episcopos Hispanos scribit, 284.

F

F Afila Cantabriæ dux à Vitiza claua percussus obiit, 698.
 Fafila Legionis Rex, 735.
 Fafila Rex in venatu ab vrso laniatur, 737.
 Felix Cesar Augustanus episcopus D. Cypriani elogio commendatus, 256.
 Ferdinandi Antolini pietas miraculo comprobata, 941.
 Ferdinandi Perez à Guzman Valerius Scholasticus, Pr. cap. 4. 28.
 Ferdinandus à Pulgar historiâ Catholicorum Regum scripsit, Pr. c. 4. 36.
 Ferdinandus Gundifalvus Castellæ Comes à Rege Legionensi per frau-
 dem captus, iterum ab vxore admirabili virtute liberatur, 936.

T Ferdinandus

INDEX CHRONICI.

Ferdinandus Gundifaluus Castellæ Comes Almanzorem duobus præ-
liis D. Iacobi præsidio vincit, & penè ad internecionem cædit. 924. & 941.
Ferdinandus Gundifaluus per fraudem à Rege Nauarræ capitur & à San-
ctia Regis filia liberatur. 932.
Ferdinandus Gundifaluus primus Castellæ Comes ac dominus. 905.
& eius mors. 941.
Fuentia fluius admirabilis omnia absorbens. Pr. cap. 8. 8.
Filij quando primum hæredes patrum apud Arabes. 819.
Florentia S. Ildori foror. 567.
Floriani à Campo laus. Pr. cap. 4. 41.
Fontes baptisinales in Hispania diuinitus repleti fofiti. 571.
Fortunius Garfias tertius Suprarbrorum Rex. 802.
Francisci à Lodosa nobilis Nauarri laus. Pr. cap. 17.
Francisci à Nauarra episcopi Pacensis laus. Pr. cap. 20.
Francisci à Stuniga Ducis Bejarenfis laus. Ibidem.
Francisci Bobadiliæ Cardinalis laus. Ibidem. cap. 21.
Francisci Ximenij Cardinalis laus. Ibidem. cap. 20.
Franci Hispanias ingressi opprimuntur. 531.
Francorum regnum in. 4. Reges diuisum. 515.
F. Francisci à Victoria laus. Pr. cap. 6. 7. & ibidem mors eius defletur.
F. Francisci Forerij laus. 67.
F. Franciscus à Valladolid laudatur. 306.
Froila fratrem occidit. 757.
Froila Legionis & Asturiarum Rex. 756.
Froila Legionis & Asturiarum Rex. 898. & idè lepra percussus obiit Ibidem.
Froila occisus à fratre. 767.
Froila Ouetensem ciuitatem condit & episcopali sede ornat. 757.
Froila Rex sacerdotes coelibatum seruare cogit. 756.
Froila Sarracenos memorabili victoria cædit. 757.

G

Gaditani in Hispaniam. Pr. cap. 11. 235.
Gaditanus episcopatus. Pr. cap. 21.
Galba Imperator in Hispania salutatur. 70.
Galbertus monachus Aragonensis historiã scripsit Aragonum. Pr. ca. 4. 29.
Gallecia quarta prouincia Hispaniæ. Pr. cap. 22. in epist. Resendij.
Galsonta Athanagildi Regis filia nupta Regi Fracorum, in mariti lecto
mortua inuenta est. 566.
Gangrense concilium. 324.
Garfia Comite Castellæ occiso, Sactius Maior Rex Nauarræ Comitatum
Castellæ vxoris nomine possidet. 1011.

Garfias

INDEX CHRONICI

Garfias Eniecus Secundus Nauarræ Rex. 860.
Garfias Ennicus Suprarbrorum secundus Rex. 758.
Garfias Ferdinandus Castellæ Comes. 941. & 988.
Garfias Legionis & Asturiarum Rex. 887.
Garfias Tremulus Nauarræ Rex. 927.
Garfias Tremulus Rex Nauarræ à Comite Castellæ captus. 935.
Garfias Ximenius in Pyrenæis montibus Rex salutatur. 716.
Gasparis à Castro laus. Pr. cap. 7. & an. 106.
Gasparis à Cuniga episcopi Segobienfis laus. Pr. cap. 20.
Gauderit Comes Gothorum Hispanias obtinet. 475.
Georgij Coelij laus. Pr. cap. 1. & 6. 5.
Gerabricensis episcopatus. Pr. cap. 20.
Germani inuadunt Hispaniam. 265.
Gerontius presbyter, quia episcopo aduerfabatur, quomodo diuinitus
castigatus. 636.
Gerundensis episcopatus. Pr. cap. 20.
Geryones fratres. Pr. cap. 10. 539.
Gesalaricus Gothorum Rex ignatius ac degener. 509.
Getæ iidem qui Gothi. Pr. cap. 15. & 369.
Gibraltar vocabulum unde. 713.
Giennensis episcopatus. Pr. cap. 21.
Gilimer Vandalorum tyrannus. 523.
Gisericus crudelitas in suos. 445.
Gisericus crudelitas in vxorem. 452.
Gisericus Carthaginem per dolum occupat. 442.
Gisericus fit Arianus. 441.
Gisericus imperij perturbationem procurat. 469.
Gisericus moritur & illius de successione regni institutum. Ibidem.
Gisericus Rex victus nauali prælio. 469.
Gisericus Romam inuadit & spoliat. 457.
Gisericus Siciliam vastat. 443.
Gisericus Vandalorum Rex nothus. 429. & 450.
Gogidiscus Vandalorum primus Rex in Hispania. 410.
Gosuintha primum Athanagildi, deinde Leonigildi vxor. 567.
Gosuintha Regina Ariana. 588.
Gothi ad internecionem cæsi apud Septam. 546.
Gothi ante Valentis tempora CHRISTVM non norunt. 326.
Gothi Dertofam ingressi. 506.
Gothifraude Stiliconis caduntur. 412.
Gothi iidem qui Getæ. Pr. cap. 15. & 369.
Gothi in factiones diuisi. 377.

T 2 Gothi

INDEX CHRONICI.

Gothi iterum in duas factiones diuifi, 399.
 Gothi in Italiam, 407.
 Gothi in Vefogothos & Ostrogothos diuifi, Pr. cap. 15.
 Gothi qui & quomodo in Hispaniam venerunt, Ibidem.
 Gothi quomodo hæresi Ariana imbuti, 377.
 Gothi Gallia & Hispania conceduntur, 412.
 Gothorum clades in Italia, 407.
 Gothorum episcopus Theophilus interfuit concilio Niceno, 326.
 Gothorum excidium, 714.
 Gothorum gens Arianam hæresim abiurat, 589.
 Gothorum in Hispania Regum catalogus, Pr. c. 15.
 Gothorum regnum quandiu durauit, 714.
 Granata vnde dicta, Pr. cap. 20.
 Granatensis Archiepiscopus, Pr. cap. 21.
 Græci ex Sicilia in Hispaniam, Pr. cap. 10. 15.
 Græci in Hispaniam ab excidio Troiæ, Pr. cap. 10. 1139.
 Gregorij S. Eliberitani episcopi precatio contra Osium, 355.
 Gregorius Eliberitanus Beticæ episcopus, 374.
 Gregorius S. Eliberitanus episcopus etiâ ethnico iudici formidabilis, 355.
 Guadicensis episcopatus, Pr. cap. 21.
 Guardienseis episcopatus, Ibidem.
 Guidila leuita, 685.
 Gundemirus cauit, ne violarentur, qui ad templa confugerent, 610.
 Gundemirus Gothorum Rex, Ibidem.
 Gundemirus Rex moritur, 612.
 Gudericus Toletanus præful eruditione, sanctitate, miraculis clarus, 702.
 Gundericus Vandalorum Rex D. Vincentij templum Hispali deripere volens, dæmone correptus interiit, 429.
 Gundesundus episcopus Compostellanus & de illo res notanda, 920.
 Gundifalvi Comitis perfidia in Regem suum, 940.
 Gundifalvus Ferdinandus ab Ouero Historiam scripsit Indiarum Occidentalium, Pr. cap. 4. 37.
 Guntamundus Christianos persequitur, 477.
 Guntamundus Vandalorum Rex, Ibidem.

H

HAbidis mirabiles casus, Pr. cap. 10. 1216.
 Hadrianus Imperator vide Adrianus.
 Halihatam Cordubæ Rex quo astu Toletanos rebelles pūniuit & imperata facere coëgit, 809.
 Helladius Toletanus præful vir sanctus, 616.

Henrici

INDEX CHRONICI

Henrici Cardinalis & Infantis Portugallia laus, Pr. cap. 6. 1. & alibi sæpe.
 Henrici Glareani laus, Pr. cap. 12. 575.
 Henrici Quarti Castellæ Regis historiam scripsit Dieghus Henricus à Castello, Pr. cap. 4. 35.
 Henricus Portugallia Comes & primi Regis pater, Bisuntinus, nõ Constantinopolitanus neque Hungarus, Pr. cap. 19.
 Hercules in Hispania, Pr. cap. 10. 539. & templum illius apud Gadeis, Ibidem. & mors ac sepultura, Ibidem. 639.
 Hermanni Buschij laus, 70.
 Hermanni Contracti locus restitutus, 260, & 306.
 Hermemberga Vicerici Regis filia Mediomatricû Reginupta intacta remittitur, 607.
 Hermenegildi martyrium, 584.
 Hermericus Sueuorû Rex mortuus, 433. & 440.
 Hermigildus Compostellanus episcopus, & de eo res miranda, 920.
 Herminius mons, Pr. cap. 10. 400.
 Herodes in Hispania moritur, 39.
 Hesperia dicta Hispania, Pr. ca. 10. 658.
 Hispalensis sedes metropolitana, Pr. cap. 20.
 Hispalis à Cæsare amplificata, & quado primû celebris esse cœpit, Ibidem.
 Hispalis ab Hispale condita, à Cæsare instaurata, Pr. cap. 10. 590.
 Hispalis nobile emporiû tẽpore Strabonis, Ibidem.
 Hispani aduersus Romanos rebellant, 278.
 Hispani Brugis pro ciuibus habentur, Pr. cap. 5.
 Hispani cuiusdam in ferendis tormentis & celandis sociis constantia, 29.
 Hispani pro militari tessera Dei ac D. Jacobi numen implorant, 825.
 Hispani quando primum suo nomine bella contra Romanos gerere cœperunt, Pr. cap. 12. 558.
 Hispani queruntur de magistratibus Romanis, Pr. cap. 12. 583.
 Hispani serui taciturnitas, fides & patientia, Pr. cap. 11. 524.
 Hispani sub Sarracenis tributarij viuunt, 717.
 Hispania à quot Regibus post Mauros possessa, Pr. cap. 8. 16.
 Hispania Babylonæ Miramolino parere desinit, 757.
 Hispania Citerior & vltior quos habuerint terminos, Pr. cap. 8. 14.
 Hispania & Gallia nerui & vires Romani Imperij, Pr. cap. 9. & an. 272.
 Hispania ex duabus prouincijs vnica, Pr. cap. 12. 583.
 Hispania in duas prouincias citeriorem & vltiorem diuisa, Pr. cap. 12. 557.
 Hispania in potestatem Sarracenorû venit, 714.
 Hispania in quinque prouincias diuisa sub Constantino, 338.
 Hispania Latij iure donatur, 72.

T 3 Hispania

INDEX CHRONICI.

Hispania omnibus opibus dispoliatur. 714.
 Hispania post Arianam nulla hæresi publicè infecta fuit. 601.
 Hispania posteriùs in sex prouincias diuisa. Pr. c. 22. in epistola Resendij.
 Hispania primum prouincia Consularis. Pr. cap. 8. 15.
 Hispania quando primum in duas prouincias Prætorias diuisa. Ibidem.
 Hispania quomodo post natalem CHRISTI administrata. Pr. cap. 15. per totum.
 Hispania regio salubris & temperata. Pr. cap. 9. 1.
 Hispania Romanis commeatum suppeditat. Pr. cap. 12. 551.
 Hispania rursus in duas prouincias diuisa. Pr. cap. 12. 587.
 Hispania siccitate & frumenti inopia laborat. 982.
 Hispania tyrannum nec adidit, nec aliunde incurrentem viuum dimisit. Pr. cap. 12. 683.
 Hispaniæ calamitas sub gentibus Barbaris. 414.
 Hispaniæ clades miserabilis. 714.
 Hispaniæ Coss. Proconsules, Prætores. Pr. cap. 12. per totum.
 Hispaniæ conuentus iuridici. Pr. cap. 8. 14.
 Hispaniæ descriptio. Pr. cap. 8. 1.
 Hispaniæ diuisio. Ibidem. 2.
 Hispaniæ diuisio sub Constantino Magno. Ibidem. 15.
 Hispaniæ fertilitas. Pr. cap. 9. 2.
 Hispaniæ laus. Pr. cap. 1. M. & cap. 9. per totum.
 Hispaniæ laus ab opulentia. P. cap. 9. 3.
 Hispaniæ laus à fide & pietate in suos Reges. Ibidem. 6.
 Hispaniæ laus à religionis antiquitate. Ibidem. 5.
 Hispaniæ laus à studiis literarum. Ibidem. 7.
 Hispaniæ laus à virtute bellica. Ibidem. 4.
 Hispaniæ mirabilis siccitas. Pr. cap. 10. 1250.
 Hispaniæ opulentia & copia metallorum. Pr. cap. 9. 3.
 Hispaniæ Reges & Principes à Thubal vsque ad Carthagenenses. Pr. cap. 10. per totum.
 Hispaniam Pompeius inuadit. P. 12. 695.
 Hispaniam quomodo Barbari inter se diuiserunt. 415.
 Hispaniarum rerum scriptores. Pr. cap. 4. per totum.
 Hispanorum ad Alexandrum Magnum legatio. Pr. cap. 11. 435.
 Hispanorum auxilio Cæsar contra Gallos vitur. Pr. cap. 12. 695.
 Hispanorum diuitiæ quantæ olim fuerunt. cap. 10. 1500.
 Hispanorum laus à studiis literarum. Pr. cap. 9. 7.
 Hispanorum legatio noui generis. Pr. cap. 12. 583.
 Hispanorum pietas & fides in Reges suos. Pr. cap. 9. 6.
 Hispanorum religio antiqua. 77.

Hissen

INDEX CHRONICI.

Hissen Hispaniæ Miramolinus & Rex Cordubæ. 787.
 Historiæ laus. Pr. cap. 1. M.
 Historiæ necessaria est veritas. Pr. cap. 4. 44.
 Hizit Arabum Rex. 678.
 Homerus in Hispania. Pr. cap. 10. 1307.
 Homar Arabum Miramolinus. 720.
 Homo trecentorum annorum à Lusitanis in India repertus. Pr. 10. 129.
 Honorichus Christianos persequitur. 472.
 Honorichus Christianos secundo crudelius persequitur. 476.
 Honorichus iudicio Dei percussus, miserabili morte sublatus est. 477.
 Honorichus Vandalorum in Africa Rex. 470.
 Humeiæ ambitio. 1005.
 Honorius & Arcadius in Hispania nati. 397.
 Hormisda Papa Salustio Hispalensi, & Ioanni Tarraconensi vices suas committit. 517.

I

Iacobi Apostoli corpus in Hispaniam appulit. 44.
 Iacobi Apostoli in Hispania discipuli. 37. & 44.
 Iacobi Apostoli sepultura. 44.
 Iacobi Apostoli corpus reuelatur. 798.
 Iacobo Apostolo Hispaniæ tutela commissa. 825.
 Iacobi Hallensis laus. Pr. cap. 4. 26. & cap. 6. 10.
 Iacobi Tenij laus. Pr. cap. 4. 22.
 Iacobus Apostolus. Vide D. Iacobus in litera. D.
 Iacobus Apostolus decollatur. 44.
 Iacobus Apostolus ex Hispania in Iudæam redit. 37.
 Iacobus Apostolus in Hispania prædicat Euangelium. 57.
 Iberus fluuius. Pr. cap. 8. 12.
 Iberus fluuius vnde dictus. Pr. cap. 10. 299.
 Idacius episcopus. Pr. cap. 4. 1. & an. 420.
 Idnabala Cæsaraugustæ regulus expulsus regno, restituitur à Carolo Magno. 778.
 Idololatriam primus Osiris induxit Hispaniæ. Pr. cap. 10. 514.
 Idolorum templa diruta. 401.
 Ierabrica quæ? Pr. 20.
 Ignis è mari ortus in Hispaniam diffunditur. 939.
 Ihahea dux Hispaniæ. 727.
 Ilderichus Vandalorum Rex Catholicus. 516.
 Ilderichus Vandalorum Rex regno deturbatur. 523.
 Ilerda à Troianis condita. Pr. cap. 10. 1139.

I 4 Ilerdensis

INDEX CHRONICI.

Herdensis episcopatus, Pr. cap. 20.
 Illicensis siue Illicitanus episcopatus, Ibidem.
 Ilipta ciuitas quæ? Ibidem.
 Ilipeus episcopatus, Ibidem.
 Illiberis Hispaniæ oppidum, Ibidem.
 Illiberitanus episcopatus, Ibidem.
 Illiturgin' Giennensem ciuitatem putant, Pr. cap. 12. 559.
 Immontinensis episcopatus, Pr. cap. 20.
 Imopyrenæus episcopatus, Ibidem.
 Imperatorum, qui Hispaniæ dominati sunt, catalogus, Pr. cap. 13.
 Impuritanus episcopatus, Pr. cap. 20.
 Infantes dicuntur Hispanis Regum filij, 965.
 Innocentij Papæ epistola ad episcopos Toletanæ Synodi, 416.
 Interamnis Portugalliæ laus, Pr. cap. 8. 10.
 Ioannes Abbas, Pr. cap. 4. 1.
 Ioannes Abbas postea episcopus Gerundensis, Scalabitanus, 589.
 Ioannes Annius Viterbiensis & de eo iudicium, Pr. cap. 4. 17.
 Ioannes Cæsaraugustanus episcopus, 625.
 Ioannes Emeritensis presbyter, 577.
 Ioannes episcopus Gerundensis, Pr. c. 4. 13.
 Ioannis à Toletò Cardinalis laus, Pr. cap. 21.
 Ioannis Bernardi Calagurritani episcopi laus, Pr. cap. 20.
 Ioannis Ferdinandi laus, Pr. cap. 4. 33.
 Ioannis Genesij Sepuluedæ laus, Pr. cap. 7. & cap. 22. in fine.
 Ioannis Quignonij Cancellarij Salmanticensis laus, Pr. cap. 3.
 Iornandis locus restitutus, 456.
 Irene Sanctæ martyrium, 653.
 Iria Flauia, vulgo Padron, 44.
 Iriensis episcopatus, Pr. cap. 20.
 Iriensis episcopatus quando institutus, 798.
 Iriensis sedes Compostellam translata, Ibidem, & an. 798.
 Iriensium episcoporum catalogus, 798.
 Iscan Arabum Miramolinus, 725.
 Isidori, S. mors, 645.
 Isidori S. operum catalogus, Ibidem.
 Isidori S. opera vitata à Theodisco Hispalensi præfule hæretico, 645.
 Isidorus Iunior est Hispalensis episcopus non Pacensis, Pr. cap. 4. 9.
 Isidorus Pacensis episcopus, Ibidem.
 Isidorus S. Hispalensis Archiepiscopus, Pr. cap. 4. 4.
 Isidorus Senior Cordubensis episcopus, 420.
 Italicensis episcopatus, Pr. cap. 20.

Ithacius

INDEX CHRONICI.

Ithacius episcopus Hispanus, 388.
 Iudæi aut qui ex Iudæis sunt, ne officia publica appetant, cauetur, 633.
 Iudæi etiam inuiti baptizati cogendi sunt ad seruandam fidem, Ibidem.
 Iudæi ex Hierosolymis in Hispaniam missi, 137.
 Iudæi Gallia expelluntur, 616.
 Iudæi Hispania pelluntur, Ibidem.
 Iudæi in Regem conspirant, 694.
 Iudæi quandiu in Hispania synagogas habuerunt, 137.
 Iudæi vltro ritus Iudaicos in Hispania abinrauerunt, 636.
 Iudæo Christianus ne seruiat, cautum à Sisebuto, 621.
 Iudæorum filij à parentibus perfidis post decimum septimum ætatis annum arceri iubentur, 694.
 Iudæorum in Hispania synagoga à tempore Hadriani Imp. 137.
 Iudæus officio publico ne fungatur, cautum est cõcilio Toletano tertio, 589.
 Iugastrensis episcopatus, Pr. cap. 20.
 Iugundis S. Hermenegildi vxor, 578.
 Iuliani ab Alba episcopi Portalegrensis laus, Pr. cap. 6. 4. & cap. 21.
 Iuliani Comitis pacta impia cum Sarracenis, 712.
 Iuliani Comitis supplicium, 714.
 Iulianus Comes à Mauris occiditur, 718.
 Iulianus Eborensis episcopus, 566.
 Iulianus Lucas Toletanus Diaconus, Pr. cap. 4. 7.
 Iulianus Pomerius, 450.
 Iulianus Toletanus Archiepiscopus, Pr. cap. 4. 6.
 Iulianus Toletanus præful, quem Pomerium cognominant, 685.
 Iulianus Toletanus præful scripta sua defendit, 689.
 Iulius Hyginus Polyhistor, Pr. cap. 12. 745.
 Iunius Anneus Gallio se interficit, 66.
 Iustinianus Imp. Belesario duce Africam occupat, 526.
 Iustinianus Valentinus episcopus, 540.
 Iustus Historicus non videtur fuisse Hispanus, 140.
 Iustus Toletanus præful à ministris altaris sui laqueo strangulatus, 636.
 Iustus Virgellitanus episcopus, 540.
 Iuuenalem Hispaniæ aliqui adscribunt, 90.
 Iuuenus presbyter Hispanus, 329.
 Iuzef dux Hispaniæ, 753.
 Izit Arabum Miramolinus, 720.

L

L
 Abrionensis episcopatus, Pr. cap. 20.
 Lacobricæ dua, Ibidem.

T 5 Lacobricensis

INDEX CHRONICI.

Lacobricensis episcopatus. Ibidem.
 Lacobriga oppidum. Pr. cap. 8. 7.
 Lambria Flauia oppidum Portugallia Interamnis, Ibidem, & cap. 20.
 Lamecensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Latro Portius orator Hispanus. 50.
 Laurentius à Padilia scripsit de Sanctis Hispania. Pr. cap. 4. 40.
 Leander S. claret & D. Gregorio familiaris est. 584.
 Leander S. concilij Toletani tertij summam sustinet. 589.
 Leander S. Sueuos aqua salutari tingit. 584.
 Leandri S. mors. 603.
 Ledesma olim Bletisa dicebatur. Pr. cap. 10. 400.
 Legio Germanica vel potius Gemina (vulgo Leon) conditur. 107.
 Legionensium Regum catalogus. Pr. cap. 16.
 Legionensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Legionensis episcopatus quando restitutus. an. 898.
 Legionum Romanarum nomina. 107.
 Leopoldus Cordubensis episcopus Maximiliani Imp. filius. Pr. cap. 20.
 Leouigildus à fratre in societatem regni acceptus. 567.
 Leouigildus hæreseos suæ poenitentia ducitur. 585.
 Leouigildus Hispalim obsidet. 582.
 Leouigildus moritur. 585.
 Leouigildus primus Gothorū Regū folio & purpura regali vsus est. Ibi.
 Leouigildus solus regnat. 571.
 Leouigildus Sueuorum regnum occupat. 584.
 Leouigildus Sueuos infestat. 574.
 Lepti Neptensis episcopi martyrium. 476.
 Leriensis episcopatus. Pr. cap. 21.
 Lethe fluuius Hispania, nunc Limia. Pr. cap. 12. 617.
 Liberati abbatis & sex fratrum martyrium. 473.
 Licinianus episcopus veneno extinctus. 590.
 Licianus poëta Hispanus. 90.
 Limia fluuius olim Obliuio dictus. Pr. cap. 12. 617.
 Littorius Comes, dū aruspiciū responsis nimis fedit, turpiter perit. 442.
 Lotonensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Lucani infantis cunas apes circumuolitant. 39.
 Lucanus à Nerone post mortem honoratur. 66.
 Lucanus moritur. Ibidem.
 Lucanus nascitur Cordubæ. 39.
 Lucanus vtrum Senecam philosophum auum an patrūum habuerit. 50.
 Lucas Tudenensis episcopus. P. cap. 4. 10.
 Lucensis episcopatus. Pr. cap. 20.

Lucinius

INDEX CHRONICI.

Lucinius Beticus nobilis & pius. 388.
 L. Flori lapsus. Pr. cap. 12. 555.
 L. Flori locus excussus. Pr. cap. 12. 618.
 L. Flori locus restitutus. Pr. cap. 12. 575.
 L. Martius res in Hispania restituit. Pr. cap. 12. 542.
 Lucij Papæ epistola ad episcopos Hispania. 256.
 L. Pifo Prætor ab agreffi quodam occiditur. 26.
 Lucius poëta Hispanus. 90.
 Luiba Gothorum Rex. 566.
 Luiba Gothorum Rex. 571.
 Luiba Ricaredi filius Rex Gothorum. 601.
 Lusidius diaconus, quia episcopo suo inobediens, in reprobū versus sens
 Lusitani Romanis terrori sunt. Pr. cap. 12. 610. (sum. 637.
 Lusitani vnus contra multos Romanos notabile factum. Ibidem.
 Lusitania improprie capitur pro Portugallia. Pr. cap. 8. 10.
 Lusitania vnde dicitur & illius descriptio. Pr. cap. 8. 3. & 4. & cap. 10. 967.
 Lusitania flumina. Pr. cap. 8. 4.
 Lusitania fons memorabilis omnia absorbens. Pr. cap. 8. 8.
 Lusitania mons admirabilis. Ibidem.
 Lusitania Transagana religionis antiquitas. 566.
 Lusitanorum Cianensium virile responsum. Pr. cap. 12. 617.

M

 Magalonensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Mahometes Cordubæ docere cœpit. 605.
 Mahometes Miramolinus Hispania, & illius apophthegma. 874.
 Mahometes mortuus & sepultus in inferno. 628.
 Mahometes nascitur. 580.
 Mahometes Rex à suis salutatur. 617.
 Mahometes sectam suam inchoat. 620.
 Mahometes tres vxores primum, deinde octodecim habuit. 610.
 Mahometica secta Iudæorum commentum. 620.
 Maiorianus Imp. in Hispaniam venit. 460.
 Malacitanus episcopatus. P. cap. 20.
 M. Crassus in Hispania latet. Pr. cap. 12. 668.
 M. Vnicus poëta Hispanus. 90.
 Maria virgo B. Alfonso apparet. 662.
 Mariæ Portugallia Infantis laus. Pr. cap. 6. 4. & cap. 9.
 Ma. virgi. imago, quæ est ad amnē Lupi, à S. Grego. B. Leãdro missa. 584.
 Mariæ virginis festum, quod in Hispania celebratur octauo die ante nati
 uitatem CHRISTI, institutum. 655.
 Marinæus Siculus. Pr. cap. 4. 18.

Marius

INDEX CHRONICI.

Marius Aretius Syracusanus dialogū scripsit de Hispania. Pr. cap. 4. 16.
 Maroan Arabum Miramolintus. 750.
 Maroan Arabum Rex Constantino Pogonato Imp. tributū soluit. 681.
 Martialis poeta Hispanus. 90.
 Martini ab Azpilcueta doctoris Nauarri laus. Pr. cap. 6. 6. & cap. 17.
 Masdra Sueuorum Rex. 457. & 458.
 Mater vna quatuor habuit filios episcopos vita & scriptis claros. 540.
 Maula Arabum Rex. 681.
 Mauregatus Legionis & Asturiarum regnum inuadit. 783. & Barbarorum auxilia nefario tributo redimit. Ibidem.
 Mauri Hispaniam vastant. 163.
 Mausona Emeritensis episcopus metropolitanus. 590.
 Maximini Imperatoris monumenta Bracaræ. 239.
 Maximus episcopus Cæsaraugustanus. Pr. cap. 4. 3.
 Maximus episcopus Cæsaraugustanus claret. 610.
 Maximus martyr prope Tarraconem. 239.
 Maximus tyrannus in Hispania. 414.
 Maximus tyrannus imperium occupat & occiditur. 457.
 Medobriga. Pr. cap. 10. 400.
 Melciadis Papæ epistola ad episcopos Hispaniæ. 315.
 Mentefa vulgo Montijo. Pr. cap. 20.
 Mentefana sedes in Giennensem translata. Pr. cap. 20. & 21.
 Mentefanus episcopatus. Ibidem.
 Mesquitas appellant Mauri templa sua. 787.
 Michaël Ritijs Neapolitanus de Regibus scripsit Hispaniæ. Pr. ca. 4. 15.
 Michaëlis Leermæ laus. Pr. cap. 6. 9.
 Mindoniensis episcopatus. Pr. cap. 21.
 Mindoniensis episcopatus quando institutus. 898.
 Miraculum de Abbate quodam. 583.
 Miraculum de baptismo cuiusdam Ariani. 501.
 Miraculum de Beato Montano præfule Toletano admodum insigne. 530.
 Miraculum de episcopo quodam Ariano. 583.
 Miraculum de episcopis, qui excisis linguis loquuti sunt. 530.
 Miraculum de Ferdinando Antolino notabile. 941.
 Miraculum de fontibus in festo Paschæ. 571.
 Miraculum de morte Sanctij Crafsi Regis. 940.
 Miraculum de quodam anulum ex igne tollente. 583.
 Miraculum de sorore Alfonsi Quinti Sarraceno nuptum data. 983.
 Miraculum de tauro indomito in episcopum misso. 831.
 Miraculum de vacca viduæ cuidam per vim ablata. 920.
 Miraculum in morte Hermenegildi martyris. 584.

INDEX CHRONICI.

Mirandensis episcopatus. Pr. cap. 21.
 Miro Sueuorum Rex. 568.
 Mirobriga. Pr. cap. 10. 400.
 Monachorum ducentorum martyrium. 941. & 950.
 Monasterium S. Facundi nobile. 306.
 Monasterium Sancti Martini Compostellæ quando institutum. 920.
 Monasterium S. Petri à Cardenia desolatum & instauratum. 941.
 Monasticæ obseruantie regula quando in Hispaniam inducta. 569.
 Mons rugiit instar tauri in Gallia Gothica. 562.
 Montani episcopi castitas miraculo comprobata. 530.
 Montanus Toletanus episcopus. Ibidem.
 Mozarabes Christiani, qui inter Mauros suis legibus viuebant. 717.
 Mozarabici officij descriptio. Ibidem.
 Munda fluuius. Pr. cap. 8. 7.
 Munda oppidum. Ibidem.
 Munuza Pelagij sororem vitiat. 716.
 Muza Abenheazim ab Ordonio vincitur. 832.
 Muza Arabum dux in Hispaniam venit. 715.
 Myrtilis quæ? Pr. cap. 8. 5.

N

NAbanis Lusitaniæ fluuius. 653.
 Narbo Gothis proditur. 458.
 Narbonensis sedes metropolitana. Pr. cap. 20.
 Natalis Dominici nocte candida nubes illuxit Hispaniæ. 1.
 Nauarra vnde dicta. Pr. cap. 17. in fine.
 Nauarræ historiam scripsit Carolus Nauarræ Princeps. Pr. cap. 4. 30.
 Nauarræ Regum catalogus. Pr. cap. 17.
 Nebrissa à Baccho condita. Pr. cap. 10. 967.
 Nebrissa Antonio Nebriffensi ciue quàm Baccho cōditore celebrior. Ibi.
 Nemausensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Nereis in Olisiponeñsi litore visa. 16.
 Nerium promontorium, hodie Finis terræ dicitur. Pr. cap. 8. 12.
 Nernam Imperatorem aliqui Hispaniæ adscribunt. 98.
 Nicolai Clenardi laus. Pr. cap. 6. 5. & an. 620.
 Noë in Hispania. Pr. cap. 10. 288.
 Nonij Aluari Pereira Comitibus laus. Pr. cap. 4. 33.
 Nontinus Gerundensis episcopus. 634.
 Normanni Galleciam depopulantur & oppressi sunt. 941.
 Normanni in Hispania funduntur. 827.

Novellus

INDEX CHRONICI.

Nonellus episcopus Complutensis. 578.
 Nouiensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Nouium Galleciæ oppidum. Ibidem.
 Numantia quæ & vbi. Pr. cap. 12. 621.
 Numantiæ discordia exitio fuit. Pr. cap. 12. 622.
 Numantiæ excidium. Pr. cap. 12. 621.
 Numantini belli causa. Pr. cap. 12. 616.
 Numantini Romanos fortitudine, iustitia, fide vicerunt. Pr. cap. 12. 618.
 Numantinorū fides maior & humanitas quā Romanorū. Pr. cap. 12. 617.
 Numantinos Romani metuunt. Pr. cap. 12. 618.

O

Oblivio fluuius Hispaniæ, cuius nomē Romanis ominosum. Pr. cap. 12. 617.
 Ocelum oppidum Hispaniæ ad Durium. Pr. cap. 20.
 Oeaso promontorium. Pr. cap. 8. 12.
 Officij Mozarabici descriptio. 717.
 Oligitis vrbs conditur. 622.
 Olisipo à Christianis bis capta. 792.
 Olisipo ab Vlysse condita. Pr. cap. 10. 1139.
 Olisiponensis sedes quando metropolitana facta. Pr. cap. 20.
 Olisiponis laus. Ibidem.
 Olympius in S. Trinitatem blasphemans cœlitus percutitur. 499.
 Olympus episcopus Hispanus. 388.
 Oniense monasterium conditum. 988.
 Oppas Archiepiscopus à Pelagio captus. 718.
 Oppas Vitizæ frater Hispalensis præful pulso Sinderedo in Toletanam sedem intruditur. 709.
 Orationis Dominicæ virtus & efficacia. 633.
 Orcelis Hispaniæ ciuitas. Pr. cap. 20.
 Ordo militaris D. Iacobi instituitur. 825.
 Ordonius Legionis & Asturiarum Rex. 831.
 Ordonius Quartus cognomēto Malus, Legionis & Asturiarū Rex. 929.
 Ordonius Rex Cauriam & Salmanticam expugnat. 835.
 Ordonius Secundus Comites Castellæ per fraudem occidit. 896.
 Ordonius Secundus Legionis & Asturiarum Rex. 890. & illius in Saracenos res gesta. Ibidem.
 Ordonius Tertius Legionis & Asturiarum Rex. 924.
 Oretani qui sint? Pr. cap. 20.
 Oretanus episcopatus. Ibidem.
 Oscæ gymnasium à Sertorio institutum. Pr. cap. 12. 683.

Oscensis

INDEX CHRONICI

Oscensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Ostris primus idololatriam induxit Hispaniæ. Pr. cap. 10. 514.
 Osiij Cordubensis episcopi exitus & finis terribilis. 355.
 Osiij Cordubensis episcopi laus. 342. & 352.
 Osum Cordubensem D. Augustinus catholicum dicit. 355.
 Osius concilio Sirmiensi subscripsit. Ibidem.
 Osius Cordubensis episcopus interfuit concilio Niceno, imo præfuisse videtur. 326.
 Osius Gangrensi concilio interfuit. Ibidem.
 Osius interfuit concilio Illiberitano. 338.
 Osius pro fide catholica missus in exilium. 342.
 Osius Sabellianum dogma destruxit. 324.
 Osius vtrum præfedit Sardiceni concilio. 352.
 Ossonoba quæ & vbi. Pr. cap. 20.
 Ossonobensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Ostrogothorum Imperium in Italia deletum. 553.
 Otho Legatus Lusitaniæ. 61.
 Ouetensis ecclesia metropolitana fit. 877.
 Ouetensis sedes primū episcopalis, deinde aliquandiu metropo. Pr. cap. 21.
 Ouetum ciuitas episcoporum dicta, & quare. 877.
 Oxomensis episcopatus. Pr. cap. 20.

P

Pacensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Pacianus episcopus Barcinonensis. 350.
 Palentia instauratur & cathedralem dignitatē recipit. 1011.
 Palentinus episcopatus. Pr. cap. 20.
 Patientiæ in tormentis exēplum singulare. 26. & Pr. ca. 11. 524.
 Pauli Orosij laus. 398.
 Paulina Senecæ philosophi vxor. 67.
 Paulinus poëta in Hispaniam ad sequēdam vitam monasticā venit. 382.
 Paulus Aemilius Prætor Hispaniæ cum dignitate Consulari. Pr. cap. 12. 563.
 Paulum Apostolum in Hispania prædicasse Euangelium plurimorum autorum testimoniis astruitur. 67.
 Paulus dux Bambæ proditoris pœnas dedit. 673.
 Paulus Orosius Hispanus historiam scribit. 398.
 Pax Augusta, vulgo Badajoz. Pr. cap. 20.
 Pax Iulia, vulgo Begia. Ibidem.
 Pelagij Sanctij martyrium Cordubæ sub Abderamine. 895.
 Pelagius Compostellanus episcopus merito suo episcopatu pulsus. 963.

Pelagius

INDEX CHRONICI.

Pelagius Rex à Sarracenis oppugnatur & Dei auxilio fundit hostium exercitum. 717.
 Pelagius Rex insignia Gothorum dimittit & alia accipit. 722.
 Pelagus Rex liberandæ Hispaniæ animum adiicit. 716.
 Pelagius monachus sanctus. 924.
 Pelagius Rex Legionem Mauris eripit. 722.
 Pelagius Rex moritur. 735.
 Pelagius Rex salutatur, & suos ad liberandam patriam hortatur. 716.
 Pelagius Ouetensis episcopus. Pr. cap. 4. 8.
 Persecutio Christianorum sub Constantio. 342.
 Persecutio decima. 306.
 Persecutio in Christianos quinta. 200.
 Persecutio octaua. 257.
 Persecutio sexta. 239.
 Pestis in Hispania. 542.
 Petri à Castro episcopi Salmanticensis laus. Pr. cap. 20.
 Petri à Medina laus. Pr. cap. 4. 43.
 Petri à Villalon laus. Pr. cap. 6. 8.
 Petri Antonij Beuteri laus. Pr. cap. 4. 42.
 Petri Margalli Lusitani laus. Pr. cap. 6. 8.
 Petrus de Natalibus hæresiarchas damnatos pro sanctis martyribus ponit. 388.
 Petrus Martyr Mediolanensis scripsit de nouo orbe in Indiis occidentalibus reperto. Pr. cap. 4. 19.
 Petrus Orator Cæsaraugustanus. 360.
 Petrus Pulcher Toletanus præful. 748.
 Phocenses in Hispaniam. Pr. cap. 10. urb. cond. 204.
 Phœnicum cum Hispanis commercia. Pr. cap. 10. 1500.
 Pietatis in coniugem exemplum singulare. 935. & 936.
 Pietatis in fratrem exemplum. 831.
 Placentinus episcopatus. Pr. cap. 20.
 Plinij locus restitutus. Pr. cap. 8. 8.
 Plinius Secundus procurauit in Hispania. 112.
 Plutarchi lapsus. Pr. cap. 12. 560.
 Pompelo ciuitas Nauarræ Christianis restituitur. 758.
 Pompelo condita. Pr. cap. 12. 684.
 Pompelonensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Pomponius Mela Hispanus. 44.
 Pontis Traiani autor & antiquitates. 106.
 Portalegrensis episcopatus. Pr. cap. 21.
 Portentum natum. 462.

Portugallensis

INDEX CHRONICI

Portugallensis episcopatus. Ibidem.
 Portugallia improprie Lusitania dicitur. Pr. cap. 8. 10.
 Portugallia quando regni titulum accepit. Pr. cap. 19.
 Portugallia trasmontana. Pr. cap. 8. 11.
 Portugalliæ diuisio. Pr. cap. 8. 10.
 Portugalliæ Interánis (quæ est inter Duriũ & Minium fluuios) laus. Ibi.
 Portugalliæ Regum catalogus. Pr. cap. 19.
 Potamius Bracarensis præful seipsum præfulatu abdicat. 655.
 Prælium funestum Gothorum cum Arabibus. 714.
 Prælium graue inter Gothos & Francos. 509.
 Primatus Hispaniæ in quibus ecclesiis fuerit. Pr. cap. 21.
 Primum bellum Punicum quoto anno urbis conditæ. Pr. cap. 11. 489.
 Priscillianus Abulensis episcopus. 382.
 Priscillianus damnatus. 388.
 Probus Imp. permittit Hispanis vites habere & vinum conficere. 278.
 Promontorium sacrum, nunc S. Vincentij promontorium dicitur. 757.
 Prosperi Aquitanici locus restitutus. 442.
 Prosperi Aquitanici locus emendatus. 382. & 387. & 417. & 421.
 Prudentij locus restitutus. 350.
 Prudentij quanta autoritas. 394.
 Prudentius claret. 388.
 Prudentius poëta nascitur. 350.
 Prochodochiũ Compostellæ institutũ à Sifnando episcopo sancto. 920.
 Punicum bellum secundum. Pr. cap. 12. 535.
 Pyrenæi montes vnde dicuntur. Pr. cap. 10. 1380.
 Pyrenæi montis incendium. Ibidem.

Q

Q. Fabij crudelitas. Pr. cap. 12. 613.
 Quintianus Eborensis episcopus. 338.
 Quintilianus Calaguritanus Romam perducitur. 71.
 Quintilianus Romæ scholam instituit. 90.
 Q. Metellus humanitatem victoriæ præfert. Pr. cap. 12. 612.

R

R. Animiti Regis pietas in fratrem. 831.
 Ranimirus Legionis & Asturiarum Rex. 824.
 Ranimirus primus Aragonum Rex. 1000.
 Ranimirus Rex D. Iacobi auxilio Sarracenos memorabili prælio fundit. 825.
 Ranimirus secundus abdicato regno pie moritur. 924.

V Ranimirus

INDEX CHRONICI.

Ranimirus secundus Legionis & Asturiarum Rex, 905.
 Ranimirus tertius Legionis & Asturiarum Rex, 941.
 Raphaël Volaterranus, Pr. cap. 4. 23.
 Reccesinthus Gothorum Rex, 647.
 Reccesinthus Rex moritur, 672.
 Reccarius magnam Hispaniæ partem deuastat, 450.
 Reccarius Sueuorum Rex, 448.
 Rechila Sueuorum in Hispania Rex, 437, & 440.
 Rechila Sueuorum Rex moritur, 447.
 Rechimirus à patre in regni societatem cooptatus, 629.
 Reges Gothorum ante Leouigildum cum aliis nobilibus confessum & vestitum habebant communem, 585.
 Regi suo exitium molientes quomodo puniendi, 589, 673, 693, 694.
 Regia vrbs quæ dicatur, 469.
 Regni Arabum annus primus, 617.
 Regni Cordubensis finis, 1005.
 Regni successio qualis apud Gothos, 622.
 Regni successio qualis apud Vandalos à Gelerico instituta, 468.
 Remismundus Gothorum Regis filiam duxit vxorem, 469.
 Remismundus Lusitaniam & Olisiponem diripit, Ibidem.
 Remismundus Sueuorum Rex, 464.
 Rhodienses in Hispaniam, Pr. cap. 10, 1350.
 Rhosuita virgo Saxonica D. Pelagij vitam scripsit carmine, 895.
 Ricaredi victoria contra Gallos, 584.
 Ricaredus à Iudæis pecunia corrumpi non potuit, 590.
 Ricaredus Gothorum Rex, 685.
 Ricaredus Rex à D. Gregorio laudatur & munera accipit, 590.
 Ricaredus Rex catholicus efficitur, 585.
 Ricaredus Rex moritur, 601.
 Ricaredus, II. Rex Gothorum, 621.
 Ricopolis (vulgo Ripol) conditur, 577.
 Roderici Diaz Cidi historia, Pr. cap. 4, 26.
 Roderici Gothorum Regis epitaphium, 714.
 Roderici Toletani error, 483, & 531, & 685, & 831.
 Roderici Toletani locus restitutus, 509, & 580.
 Roderici Velazquez in Gundisaluum Gustium leuirum suum & filios eius detestanda perfidia, 969, sed non inulta, Ibidem.
 Rodericus à Pina scriptor historiæ Regum Portugallia, Pr. cap. 4, 31.
 Rodericus Gothorum Rex Iuliani Comitis filiam vitiat, 711.
 Rodericus Gothorum Rex vitiosus & infelix, Ibidem.
 Rodericus Romanorū auxilio pulso Vitiza Gothorū regnū occupat, 710

Rodericus

INDEX CHRONICI

Rodericus Toletanus Archiepiscopus, Pr. cap. 4, 11.
 Rodosindus Compostellanus episcopus vir sanctus, 941.
 Roma capta ab Alarico Gothorum Rege, 412.
 & ab Athaulpho Rege, 415.
 postea à Giferico Vandalorum Rege, 457.
 Rufus Festus Auienus poëta Hispanus, 306, in fine.
 Rutgerij Rescij laus, Pr. cap. 1. P.
 S
 Sabinus Hispalensis episcopus sede sua pellitur, 441, & restituitur, 457.
 Sacerdotes in Hispania, 490.
 Saguntum à quibus conditum, Pr. cap. 10, 539, & vrbs, cond. 13.
 Salmantica à Teucro condita, Pr. cap. 1139.
 Salmantica laus, Pr. cap. 20.
 Salmanticensis episcopatus, Ibidem.
 Sanctia Nauarræ Regis filia Ferdinando Gundisaluo Comiti Castellæ nubit, 932.
 Sanctiæ Regis Nauarræ filia admirabilis in maritum pietas & fides, 932, & 936.
 Sanctij Abbatis cum monachis suis martyrium, 941, & 950.
 Sanctij Auarca Regis Nauarræ mirabilis natiuitas, 860.
 Sanctius Auarca Rex Nauarræ, 891.
 Sanctius Auarca secundum aliquos fatali morte sublati, secundum alios occisus, 927.
 Sanctius Castellæ Comes matrem cogit haurire poculum, quod ipsi parauerat veneno infectum, 988.
 Sanctius Comes Bernardi Carpiensis pater, 809.
 Sanctius Crassus à sagina curatus ad maciem deducitur, 929.
 Sanctius Crassus Legionis & Asturiarum Rex, Ibidem.
 Sanctius Crassus veneno tollitur, 940.
 Sanctius Crassus precibus vxoris à purgatorio liberatur, Ibidem.
 Sanctius Garfias quartus Suprarbrorum Rex, & Aragoniæ Comes, 815.
 Sanctius Maior Rex Nauarræ & Hispaniæ Imperator, 962.
 Sanctius Maior qua occasione Palentiam instaurauit, 1012.
 Sanctius Maior vxoris nomine Castellam obtinet, 1011.
 S. Abundius martyr, 306. N.
 S. Abundus Martyr, Ibidem. M.
 S. Acisclus martyr, Ibidem.
 S. Adolphus martyr, Ibidem.
 S. Aemilianus martyr, Ibidem.
 S. Aemilianus floret, 555.
 S. Alfonsus Toletanus præsul, 662.

V 2 S. Alfonsus

INDEX CHRONICI.

S. Alfonsus dictus os aureum & ancora fidei. 671.
 S. Alfonsus heresim Heluidij in Hispania repullulatem extirpauit. 662.
 S. Alfonsus librum elegantem de perpetua Beatae Mariae virginitate scripsit. Ibidem.
 S. Alfonsus moritur. 671.
 S. Alodia martyr. 950.
 S. Anastasius martyr. 306. Q.
 S. Apodemius martyr. 306. A.
 S. Aquilinus martyr. 306. F.
 S. Arcadius martyr. 441.
 S. Archilochus martyr. 200.
 S. Athanasius Iacobi Apostoli discipulus. 44.
 S. Athanasius martyr. 306. M.
 S. Auentius martyr. Ibidem.
 S. Augurius Diaconus martyr. 257.
 S. Augustini mors. 440.
 S. Aurelius martyr. 950.
 S. Balsia siue Belsia martyra. 306. F.
 S. Beturius martyr. Ibidem.
 S. Bibiana martyr. Ibidem. T.
 S. Cæcilianus martyr. Ibidem. B.
 S. Caius confessor Caesaraugustanus. Ibidem. A.
 S. Carpophorus martyr. Ibidem. N.
 S. Casianus martyr. Ibidem. T.
 S. Cecilius primus Illiberitanus episcopus. 44.
 S. Centolla martyr. 306. S.
 S. Cheledonius martyr. Ibidem. G.
 S. Christetis martyr. Ibidem. k.
 S. Christophorus martyr. Ibidem. M.
 S. Ciriacus martyr. Ibidem. O.
 S. Cirinus martyr. Ibidem. F.
 S. Claudius martyr. Ibidem. R.
 S. Crementius confessor Caesaraugustanus. Ibidem. A.
 S. Crescentia martyr. 950.
 S. Ctesiphon primus Abderitanus episcopus. 44.
 S. Cucufas martyr. 306. C.
 S. Cypriani epistola ad Legionenses, Asturicenses & Emeritenses. 256.
 S. Dominicus non Calagurri, sed Calarogæ natus. Pr. cap. 20.
 S. Donatus abbas primus monasticæ vitæ regulam in Hispaniam induxit, quomodo sit intelligendum. 569.
 S. Donata martyr. 306. F.

S. Encratis

INDEX CHRONICI

S. Encratis, vulgo Engratia martyr. Ibidem. A.
 S. Estertius martyr. Ibidem. L.
 S. Euentius martyr. Ibidem.
 S. Eugenius primus episcopus Toletanus. 97.
 S. Eugenius Toletanus præsul. 651.
 S. Eulalia Barcinonensis martyr. 306. C.
 S. Eulalia martyr apud Emeritam. Ibidem. L.
 S. Eulogius Diaconus martyr. 257.
 S. Eulogius martyr. 306. M.
 S. Euphemia martyr. Ibidem. Q.
 S. Euphrasius primus Illiturgitanus episcopus. 44.
 S. Eurofia martyr. 950.
 S. Eutyechius martyr apud Astam. 306. O.
 S. Eutyechius martyr in Africa. 441.
 S. Facundus martyr. 306. S.
 S. Faudila martyr. Ibidem. M.
 S. Faustus martyr. Ibidem.
 S. Felix Complutensis martyr. Ibidem. Q.
 S. Felix Gerundensis martyr. Ibidem. D.
 S. Felix martyr. 200.
 S. Felix martyr apud Caesaraugustam. 306. A.
 S. Felix martyr apud Carthaginem. Ibidem. F.
 S. Felix martyr Cordubensis. 950.
 S. Fides martyr. 306. L.
 S. Firmini ciuis & episcopi Pompelonensis passio. 156.
 S. Firmini episcopi corpus inuentum. 377.
 S. Flora martyr. 306. M.
 S. Florentius martyr. Ibidem. N.
 S. Fortunatus martyr. 200.
 S. Fronto martyr. 306. A.
 S. Fructuosus Bracarensis præsul. 655.
 S. Fructuosus martyr Tarraconensis episcopus. 257.
 S. Fulgentius episcopus S. Isidori frater. 590.
 S. Fulgētius multa pro fide catholica patitur. 490.
 S. Generosa martyr. 306. F.
 S. Georgius martyr. 950.
 S. Germanus martyr. 306. O.
 S. Gerontius martyr. Ibidem.
 S. Helena martyr. Ibidem. S.
 S. Heleus martyr. Ibidem. M.
 S. Helias martyr. Ibidem.

V 5 S. Heme

INDEX CHRONICI.

S. Hemeterius martyr, apud Calagurrim. Ibidem. G.
 S. Hermenegildi martyrium. 584.
 S. Hesychius primus Carthesanus episcopus. 44.
 S. Hieremias martyr. 306. M.
 S. Honorius martyr. Ibidem. O.
 S. Ianuarius martyr. Ibidem. M.
 S. Ianuarius martyr apud Carthaginem. Ibidem. F.
 S. Inachus abbas. 1011.
 S. Indalentijs primus Vrcitanus episcopus. 44.
 S. Ioannes martyr. 306. M.
 S. Irenes martyrium in Lusitania. 653.
 S. Isaac martyr. 306. M.
 S. Isidori Etymologiarum locus restitutus. 616.
 S. Isidori mors, cruditio, opera. 637.
 S. Isidorus collegium Hispali extruxit. Ibidem.
 S. Isidorus episcopum hæreticum conuertit. 619.
 S. Isidorus martyr. 306. M.
 S. Iulia Barcinonensis martyr. Ibidem. C.
 S. Iulia martyr apud Emeritam. Ibidem. L.
 S. Iulia martyr Olisiponensis. Ibidem. P.
 S. Iulianus martyr. Ibidem. T.
 S. Iulius martyr. Ibidem.
 S. Iulius martyr Cæsaraugustanus. Ibidem. A.
 S. Iusta virgo & martyr. Ibidem. N.
 S. Iustus martyr. Ibidem. H.
 S. Lambertus martyr. Ibidem. A.
 S. Laureanus Hispalensis archiepiscopus martyr. 544.
 S. Laurentij passio. 257.
 S. Leander Hispalensis præsul S. Gregorio familiaris. 584.
 S. Leander in cælum translatus. 603.
 S. Leocadia martyr. 306. I.
 S. Leonegildus martyr. Ibidem. M.
 S. Leonis Papæ epistola ad S. Turibium. 450.
 S. Letarius martyr. 306. F.
 S. Liliofa martyr. 950.
 S. Lucius diaconus martyr. 306. M.
 S. Lupercus martyr Cæsaraugustanus. Ibidem. A.
 S. Lupercus martyr Legionensis. Ibidem. R.
 S. Lucretia martyr. Ibidem. E.
 S. Mancius CHRISTI discipulus Eboræ passus. 100.
 S. Marcellus ex Centurione martyr. 306. R.

S. Maria

INDEX CHRONICI

S. Maria martyr. Ibidem. M.
 S. Martialis martyr Cæsaraugustanus. Ibidem. A.
 S. Martialis martyr Cordubensis. Ibidem. M.
 S. Martinus Bracarensis præsul. 564.
 S. Maxima martyr. 306. P.
 S. Maximus martyr. Ibidem. M.
 S. Minutius diaconus martyr. Ibidem.
 S. Narcissus martyr. Ibidem.
 S. Narcissus martyr apud Gerundam. 260.
 S. Natalia martyr. 950.
 S. Natalius martyr. 306. F.
 S. Nona. 12. martyrum mater & Marcelli martyris vxor. Ibidem. R.
 S. Nunilo martyr. 950.
 S. Olympiadus martyr. 306. M.
 S. Optatus martyr. Ibidem. A.
 S. Orontius martyr. Ibidem. T.
 S. Pantaleonis martyris corpus in ciuitate Portugallensi cõditur. Ibid. P.
 S. Parmenius martyr Cordubensis. 257.
 S. Paschasius martyr. 441.
 S. Pastor martyr. 306. H.
 S. Paula virgo & martyr. Ibidem. O.
 S. Paulillus martyr. 441.
 S. Paulus Diaconus martyr. 306. M.
 S. Paulus Narbonensis episcopus Pauli Apostoli discipulus. 67.
 S. Pelagij martyris corpus à Mauris repetitum Legionem deponitur. 937.
 S. Pelagij martyrium. 895.
 S. Perfectus presbyter martyr. 306. M.
 P. Petrus martyr Cordubensis. Ibidem.
 S. Petrus martyr Hispalensis. Ibidem. N.
 S. Petrus primus Bracarensis episcopus. 44.
 S. Pineuius confessor. 681.
 S. Primitius. 306. A.
 S. Primitius martyr. Ibidem. S.
 S. Probus martyr. 441.
 S. Prudentius episcopus Tarraconensis alius à Prudentio poëta. 306. in fine.
 S. Publius martyr. Ibidem. A.
 S. Quintilianus martyr. Ibidem.
 S. Rufina virgo & martyr. Ibidem. N.
 S. Rufus Dertofanus episcopus. 67.
 S. Sabina Eborensis martyr. 306. k.
 S. Sabina martyr Emeritensis. Ibidem. L.

V 4

S. Salomon

INDEX CHRONICI.

S. Salomon martyr. Ibidem. M.
 S. Secundinus martyr. Ibidem.
 S. Secundus primus Abulensis episcopus. 44.
 S. Seruandus martyr. 306. O.
 S. Seuerus Barcinonensis episcopus. Ibidem. E.
 S. Speratus martyr. Ibidem. H.
 S. Stephanus martyr. Ibidem. O.
 S. Successus martyr. Ibidem. A.
 S. Theogenes martyr. Ibidem. L.
 S. Theodorus Iacobi Apostoli discipulus. 44.
 S. Torquatus martyr apud Bracaram. 306. Q.
 S. Torquatus primus Accitanus episcopus. 44.
 S. Turibius episcopus Asturicensis. 450.
 S. Valerianus Africæ episcopus. 451.
 S. Valerius Cæsaraugustanus episcopus. 306. B.
 S. Verissimus martyr. Ibidem. P.
 S. Victor Læuita martyr. Ibidem. T.
 S. Victor martyr. 950.
 S. Victor martyr apud Emeritam. 306. L.
 S. Victor martyr Bracarenfis. Ibidem. Q.
 S. Victoria martyr. Ibidem. M.
 S. Victoricus martyr. Ibidem. R.
 S. Vigildus martyr. Ibidem. M.
 S. Vincentij martyris corpus è Valentia in mōtem sacrum defertur. 757.
 S. Vincentij martyris tunica in Galliā pro magnis exuuiis deportata. 542.
 S. Vincentij martyris vestigia visuntur Eboræ saxo impressa. 306. k.
 S. Vincentius Cæsaraugustanus martyr. Ibidem. B.
 S. Vincentius Eborensis martyr. Ibidem. k.
 S. Vincentius martyr, cuius corpus Hebreduni. Ibidem. T.
 S. Vrbannus martyr. Ibidem. M.
 S. Zoili martyris corpus inuenitur. 618.
 S. Zoilus siue Zoellus martyr. 306. M.
 Saphyrius Asturicensis episcopus. Pr. cap. 4. 8.
 Sarabris vrbs Hispaniæ quæ? Pr. cap. 20.
 Sarraceni à Carolo Martello cum magna clade vincuntur. 730.
 Sarraceni à Christianis cum magna clade victi. 905.
 Sarraceni à Consulibus Galleciæ in Galleciam vocati. 963.
 Sarraceni à Pelagio mirabiliter opprimuntur. 717.
 Sarraceni Auenionem occupant. 735.
 Sarraceni iterum Galliam vastant Burgundiam vsque. 733.
 Sarracenorum infinitæ copię in Aquitaniam transeunt ab Eudone du-

ce accia

INDEX CHRONICI.

ce accia. 729.
 Saturninus Tolosanus episcopus Pompelone prædicat Euangelium. 50.
 Scipio Acmilianus in Hispania militat. Pr. cap. 12. 603.
 Scipio Africanus proconsul Hispaniæ. Pr. cap. 12. 544.
 Scipionum clades in Hispania. Pr. cap. 12. 542.
 Scripturis damnatis vtentes inter Catholicos non censeantur. 450.
 Sebastianus electus Salmanticensis. Pr. cap. 4. 8.
 Segobia condita. Pr. cap. 10. 1554.
 Segobiæ laus. Pr. cap. 20.
 Segobienfis aquæductus à quo conditus. Pr. cap. 10. 607.
 Segobienfis aquæductus Traiani opus. 106.
 Segobienfis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Segobricensis episcopatus. Ibidem.
 Segontia ciuitas à Saguntinis condita. Ibidem.
 Segouia, vide Segobia.
 Seguntinus episcopatus. Ibidem.
 Seneca Prætor designatus. 46.
 Seneca, à Nerone missionem petit. 64.
 Seneca Consul Romæ. 50.
 Seneca philosophus Cordubensis Prætor Romanus. 46.
 Seneca philosophus præceptor Neronis. 50.
 Seneca Tragicus Senecæ philosophi filius. Ibidem.
 Senecæ philosophi memoria. Ibidem.
 Senecæ philosophi mors. 67.
 Senecæ philosophi senectus. Ibidem.
 Sentica. Pr. cap. 10. 400.
 Serenus proconsul Hispaniæ damnatus & relegatus. 24.
 Sergius monachus Mahometis adiutor. 620.
 Sertorij occisores male pereunt. Pr. cap. 12. 683.
 Sertorius domestica fraude oppressus & occisus. Ibidem.
 Sertorius Lusitaniæ imperium accipit. Pr. cap. 12. 673.
 Seruitanum monasterium conditum. 569.
 Setabis, nunc Xatiua. Pr. cap. 20.
 Setabiensis episcopatus. Ibidem.
 Seuerianus Theodorici Regis filius & S. Leandri atque Isidori pater.
 525. & 567.
 Seuerus Imperator Quæstor Beticæ. 195.
 Seuerus Malacitanus episcopus. 580.
 Sextilius Hæna poëta Cordubensis. 1.
 Sex. Marius è saxo Tarpeio deiicitur. 35.
 Sibariensis episcopatus. Pr. cap. 20.

V 5 Sic

INDEX CHRONICI.

Sic olim prænomen siue titulus dignitatis. Pr. cap. 10. 727.
 Sigericus Gothorum Rex. 417.
 Silingi in Betica extincti. 441.
 Silius poëta Hispanus. 70.
 Silo Legionis & Asturiarum Rex. 774.
 Silonis epitaphium. 792.
 Sinderedus Toletanus præful ecclesiam deserit. 712.
 Siritius Papa ad Himerium Tarraconensem præfulem scribit. 387.
 Sisebuti in victos clementia. 621.
 Sisebutus Gothorum Rex optimus. 612.
 Sisebutus Iudæos Hispania expellit. 616.
 Sisebutus moritur. 621.
 Sifibertus Toletanus præful. 690. & idem episcopatu pulsus & quare. 662.
 & 693.
 Sifnandus Compostellanus archiepiscopus vir sanctus. 929.
 Sifnandus septimus Cōpostellanus episcopus quomodo mortuus. 941.
 Sitalensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Sixti Papæ epistola ad episcopos Hispaniæ. 266.
 Soles tres Cordubæ in coelo visi. 747.
 Solini locus restitutus. Pr. cap. 11. 489.
 Solis eclipsis. 655.
 Solomonis supellex preciosissima à Gothis possessa. 509.
 Stephanus Hispaniæ præfectus in concilio Gerundenfi discinctus. 530.
 Strabo tempore Augusti & Tiberij. Pr. cap. 13.
 Sublantia diruta. 107.
 Sueui à Vandalis obsidentur. 423.
 Sueui Ariana hæresi infecti. 464.
 Sueui in factiones diuisi. 458.
 Sueui iterum in duos Reges diuisi. 460.
 Sueui soli potiuntur Hispania. 455.
 Sueuorum in Hispania Regum catalogus. Pr. cap. 15.
 Sueuorum in Hispaniam aduentus & regni sedes. Pr. cap. 14.
 Sueuorum regni finis. 584.
 Suffetulensis episcopatus. Pr. cap. 20.
 Suintilla Gothorum Rex. 621.
 Suintilla secundum alios mortuus, secundum alios regno pulsus. 631.
 Suintilla Vascones domat. 622.
 Syluensis episcopatus. Pr. cap. 21.
 Synagogæ in Hispania à tempore Hadriani Imperatoris vsque ad Ferdinandum Quintum. 137.
 Synodus vide Concilium.

Toletanus

INDEX CHRONICI.

T

Tabetanus episcopatus. Pa. cap. 20.
 Taciturnitatis & fidei exemplum singulare. Pr. cap. 11. 524. & an. 26.
 Tagi fluuij descriptio. Pr. cap. 8. 5.
 Tagus fluuius vnde dictus. Pr. cap. 10. 452.
 Taio siue Talo Cæsaraugustanus episcopus Romam ad quaerenda Moralia D. Gregorij missus. 646.
 Tarasia soror Alonsi Quinti quomodo à nuptijs Regis Sarraceni diuinitus liberata. 983.
 Tarraconenses templum Augusto struere permittuntur. 16.
 Tarraconensis prouincia, etiam tempore Gothorum catholica. 525.
 Tarraconensis prouinciæ descriptio. Pr. cap. 8. 12.
 Tarraconensis sedes metropolitana. Pr. cap. 20.
 Tarraconensis prouincia propter magnitudinē trifariam diuisa. Pr. cap. 22. In epistola Resendij.
 Tarraconis laus. Pr. cap. 20.
 Tartessum oppidum ab Ionibus conditum. Pr. cap. 10. 13.
 Tartessus Hispaniæ fluuius, qui nunc Betis. Ibidem. 1500.
 Templum dominæ nostræ del pilar Cæsaraugustæ. 37.
 Termes oppidum inter Cluniam & Vxamam. 26.
 Termetini in Hispania citeriori. Ibidem.
 Terræ motus magnus. 628.
 Theodiscus Gothorum Rex. 548.
 Theodiscus Græcus Hispalensis præful ad Mahometicam sectam descendit, episcopatu propter flagitia abdicatus. 645.
 Theodofredus Dux Roderici Regis pater. 710.
 Theodomirus Sueuorum Rex catholicus. 563.
 Theodoredus fædus cum Romanis rumpit. 439.
 Theodoredus Gothorum Rex. 437.
 Theodoredus Gothorum Rex occiditur. 453.
 Theodoricus Emeritam dispoliaturus à S. Eulalia terretur. 457.
 Theodoricus Gothorum Rex. 456.
 Theodoricus Gothorum Rex occiditur. 469.
 Theodoricus Gothorum Rex primus in Hispania regnat. 457. & Sueuos fundit. Ibidem.
 Theodoricus Ostrogothorum Rex ex Hispania in Italiã reuertitur. 525.
 Theodoricus Ostrogothorum Rex in Hispania pro nepote regnat. 511.
 Theodosij Augusti mors & laus. 397.
 Theodosij Brigantiæ Ducis laus. Pr. cap. 8. 11.
 Theodosius Comes Theodosij Augusti pater ante mortē baptizat⁹. 379.

Theodosius

INDEX CHRONICI.

Theodosius ex Hispania ad succurrendum Reip. accitus, & Orienti præfectus. 382.
 Theodosius Imperator Thessalonica baptizatus. Ibidem.
 Theudius Gothorum Rex. 531.
 Theudius occisus, quia occiderat. 547.
 Theudius Rex licet Arianus, tamen ecclesie propitius. 530.
 Thoaba dux Hispanie. 752.
 Thormis fluvius. Pr. cap. 8. 6.
 Thubal primus Hispanie Princeps. Pr. cap. 10. 143.
 Thurismundus Gothorum Rex. 455. idem occisus. 456.
 Tiberianus Beticus. 388.
 Tiberius templum sibi ab Hispanis fieri non permittit. 26.
 Tirassonenfis episcopus. Pr. cap. 20.
 T. Liuij locus restitutus. Pr. cap. 12. 567. & ibidem. 575.
 T. Liuius tribus locis restitutus. Pr. cap. 11. 489.
 Toletana sedes metropolitana & illius laus. Pr. cap. 20.
 Toletani contra Miramolinum rebellant. 809.
 Toletanus Archiepiscopus Carthaginensi successit in dignitate metropolitana. 338.
 Toletum quando primum à Romanis captum. Pr. cap. 12. 561.
 Toletum Sarracenis proditur. 715.
 Tonantius siue Conantius Palentinus episcopus. 639.
 Toribij Lupi episcopi Mirandensis laus. Pr. cap. 21.
 Traiani anima per D. Gregorium ab inferis liberata dicitur. 100.
 Traiani in Christianos persecutio mitigatur. 109.
 Traiani pons vulgo Alcantara. 106.
 Traianus Hispaniam ædificiis nobilitat. Ibidem.
 Traianus Imperator Hispanus. 100.
 Traianus vrbes Hispanie in ædificiis diruit. 107.
 Traftagana Lusitania religionis antiquitas. 566.
 Trasamundus Christianos persequitur. 489.
 Trasamundus Vandalorum Rex. Ibidem.
 Triton prope Olisiponem canere auditus. 16.
 Triumphus primus de Hispanis. Pr. cap. 12. 559.
 Trogus Pompeius neque tempore Antonini Pij, neque Hispanus fuisse videtur. 140.
 Tuccitanus episcopus. Pr. cap. 20.
 Tude condita. Pr. cap. 10. 1139.
 Tudensis episcopus. Pr. cap. 20.
 Tulcas Gothorum Rex. 641.
 Tullicensis episcopus. Pr. cap. 20.

Turannius

INDEX CHRONICI

Turannius Gracula Hispanus. 44.
 Tyde quæ nunc Tude à Tydeo Diomedis patre condita. Pr. cap. 10. 1139.
 Tyrij in Hispania. Pr. ca. 10. 1500.
 Tyriorum Gades colonia. Ibidem.

V

Vaca fluvius. Pr. cap. 8. 7.
 Valens à Gothis vinus cõbustus & merito. 381.
 Valens necromantia vsus multos occidit. 379.
 Valentia datur Romanis militibus. Pr. cap. 12. 616.
 Valentia origo. Pr. cap. 10. 967.
 Valentina sedes metropolitana. Pr. cap. 20.
 Valentinianus Imperator occiditur. 457.
 Valeria eadẽ, quæ Concia siue Concha. Pr. cap. 20.
 Valeriani Imperatoris ignominiosa seruitus. 260.
 Valerianensis episcopus. Pr. cap. 20.
 Valerij Maximi lapsus. Pr. cap. 12. 535.
 Vandali Africam deuastant. 437.
 Vandali cum Alanis & Sueuis in Hispaniam veniunt. 410.
 Vandali in Africam. 430. & 433.
 Vandali in Beticam transeunt. 424.
 Vandali quando & quandiu & vbi in Hispania dominati sunt. Pr. cap. 14.
 Vandalis in Africa pax data. 438.
 Vandalorum persecutio in Christianos in Africa. 451.
 Vandalorum regnum deletum. 526.
 Vellensis episcopus. Pr. cap. 20.
 Veremundi Regis incesta matrimonia. 965.
 Veremundus Legionis & Asturiarum Rex. 789.
 Veremundus Legionis & Asturiarum Rex delatoribus deditus. 965.
 Veremundus tertius Legionis & Asturiarum Rex. 1010.
 Verus Hispalensis archiepiscopus. 760.
 Vesciensis episcopus. Pr. cap. 20.
 Vettonia sexta prouincia Hispanie. Pr. cap. 22. In epistola Resendij.
 Via Argentea à quo strata vel saltem restituta. 106.
 Vibij Paciacci Hispani fides & benignitas in Marcum Crassum. Pr. cap. 12. 668.
 Victericus Gothorum Rex. 603.
 Victericus Rex inter epulas occiditur. 609.
 Victoriacum conditur. 580.

Vigilantius

INDEX CHRONICI.

Vigilantius hæreticus, 388.
 Vincentius Casaraugustanus ex episcopo apostata, 579.
 Vincentius vide S. Vincentius in litera, S.
 Viriatus per prodicionem occiditur, Pr. cap. 12, 614, & cades eius à Sena
 tu improbatur. Ibidem.
 Viriatus Hispaniæ dux, Pr. cap. 12, 608.
 Vifensis episcopus, Pr. cap. 20.
 Vitiza Gothorū Rex flagitiosus, 701, & illius effrenis improbitas, 703.
 Vitiza Hispaniæ oppida muris nudat & armorum vsū tollit, 707.
 Vldila episcopus Arianus, 588.
 Vlit Arabum Miramolinus, 707.
 Vlphilas Gothorum episcopus & Gothicarum literarum inuentor, 577.
 Vnicus poëta Martialis consanguineus, 97.
 Urbicua vrbs Hispaniæ hodie Arbeca, Pr. cap. 12, 572.
 Votorum D. Iacobi institutio & confirmatio, 825.
 Vrcitanus episcopus, Pr. cap. 20.
 Vrgellensis episcopus, Ibidem.
 Vuallia Alanos delet, 421.
 Vuallia cum Honorio pacem facit, 419.
 Vuallia Rex Gothorum, 418.
 Vuallia mors, 437.
 Vxama hodie Osma, Pr. cap. 20.
 Vxamam Pompeius euertit, Pr. cap. 12, 684.

X

X Anthi Nebrissenis laus, Pr. cap. 4, 11.
 Xistus Papa in Hispaniam venit, & inde diuos Laurētium ac Vin-
 centium Romam duxit, 257.

Z

Z Acynthus olim, quæ postea Saguntus, Pr. cap. 10, 539.
 Zamora vnde dicta, 384.
 Zamorensis episcopus quando primū institutus, Pr. cap. 21.
 Zenon martyr & episcopus Veronensis, 260.
 Zuleima Arabum Miramolinus, 718.

FINIS.

DEO GRATIA.

SALMANTICAE
 EXCVDEBAT IOANNES
 IVNTA.

ANNO DOMINI
 M. D. L. II.

TABLA DE LAS MATERIAS, historias, fabulas, hazañas, y hombres seña- lados, que se tocan en la historia de los Reyes Godos.

A se de advertir que la, A. es primera columna, y la, B. segun-
da, y la, C. tercera, y la, D. quarta.

- A**brahen Capitā Moro. lib. 3. historia. fol. 1.
dif. 1. fol. 59. c.
- A**clamaciones del Senado y pueblo Romano. lib. 4. dif. 2. fol. 6. d.
- A**lexandro sexto Papa atossigado. li. 4. dif. 16. fol. 148. d.
- A**ctalo se llamo Emperador de Roma en España. lib. 1. dif. 10. fol. 26. c.
- A**ctorno trae arrepentimiento. lib. 3. dif. 8. fol. 77. a.
- A**frica de quien tomo nombre. lib. 1. dif. 1. fol. 1. b.
- A**frica y sus cosas. lib. 1. dif. 1. fol. 2. a.
- A**yre y sus tres regiones, y maravillosos fe-
cretos, y efectos dellas. li. 1. dif. 4. fol. 10. c.
- A**lanos, Vandalos, Sueuos, y su origen y co-
sas. lib. 1. dif. 8. fol. 21. b.
- A**lanos, Vandalos y Sueuos se apoderā de
España. lib. 2. dif. 3. fol. 35. d.
- A**la nobleza de los Reyes Godos no ygua
la ninguna. lib. 1. dif. 10. fol. 28. a.
- A**larabes y sus cosas. lib. 1. dif. 1. fol. 3. d.
- A**larico muerto, y succede en el Reyno de
Godos Athaulfo, y vino a España. lib. 1. dif. 9. fol. 25. a.
- A**larico Rey de Godos: Balthono de la Isla
Gothia, y sus cosas. lib. 1. dif. 8. fol. 21. c.
- A**lcuala y su origen. lib. 4. dif. 8. fol. 118. a.
- A**lcoral primero Rey de Moros en España,
mato al Conde don Iulian, y su muger, y
otros. lib. 3. dif. 1. fol. 61. a.
- A**lecto furia infernal, siēbra discordias. li. 1.
dif. 8. fol. 22. b.
- A**lexāndria ciudad primera de Africa, famo-
sa. lib. 1. dif. 1. fol. 2. c.
- A**lexandro el magno lloro viendo el sepul-
chro de Achiles en el preambulo de la
- A**lexandro el Magno y sus grandezas. lib. 1.
dif. 2. fol. 6. d.
- A**lmadrava pesqueria de atunes. lib. 2. dif. 2.
fol. 33. c.
- A**lmācor es defendedor. lib. 3. dif. 7. fol. 75. a.
- A** los Reyes Catholicos don Fernando y
doña Ysabel, en fama, reputacion, fē, y
religion, y prudentissimo gobierno, no
ygualo ningun Rey Christiano de su tiē
po. lib. 4. dif. 16. fol. 149. a.
- A**lpes Gothias, llamadas por los Godos, y
quales son. lib. 1. dif. 10. fol. 25. d.
- A**ltidio Español buen Capitan. lib. 2. dif. 7.
fol. 45. a.
- A**luedrio del hombre no es subgeto a estre-
llas. lib. 2. dif. 12. fol. 57. d.
- A**lmalafuunta Reyna excelente. lib. 2. dif. 6.
fol. 42. c.
- A**mbicion de Reynar injusta: y los daños
de Cesar y Marco Antonio, y otros. li. 3.
dif. 8. fol. 76. b.
- A**mbicion que es, y la de Mario y Silla, ori-
gen delas guerras ciuiles de Roma, y
muertes de Cesar y Pompeo. li. 3. dif. 10.
fol. 82. d.
- A**mor carnal perdio a España y a otros Rey-
nos. lib. 2. dif. 12. fol. 57. c.
- A**mores y sus varios successos. li. 2. dif. 7. fol.
42. d.
- A**ndres de Cabrera, y la Bobadilla su mu-
ger, valerosos. li. 4. dif. 10. fol. 128. d. y 130. b.
- A**nibal famoso se mato. lib. 2. dif. 2. fol. 32. c.
- A**ño y meses lunares quien lostraxo a Espa-
ña.

Tabla

ña. lib. 2. dif. 2. fol. 33. b
 Antheo gigante, hijo de la tierra muerto por Hercules. lib. 1. dif. 5. fol. 13. c
 Anthilia Isla no hallada, origen de los Godos, y sus maravillas. lib. 2. dif. 2. fol. 35. a
 Aragon, de Agonesto mo el nombre. lib. 3. dif. 1. fol. 30. c
 Arbol de Geriõ marauilloso. lib. 2. dif. 2. fol. 34. a
 Arco del cielo, quando aparecio primero. lib. 2. dif. 1. fol. 29. c
 Ariete para combatir, y su origen, y quie le traxo a España. lib. 1. dif. 9. fol. 23. c
 Arion musico anegado cantando le saluo vn Delphin. lib. 4. dif. 18. fol. 157. b
 Armas celestes, las Lunas de los Padillas, y Estrellas de los Rojas. lib. 3. disc. 2. fol. 62. c
 Armas, Cruz de Hierusalen prefieren a todas por sus representaciones. lib. 3. dif. 2. fol. 62. d
 Armas de cuerpos viuos, o no viuos, quales son mas nobles. lib. 3. dif. 2. fol. 62. b
 Armas del leon que significan libro. 3. dif. 2. fol. 62. d
 Armas de los Reyes de Castilla: qual esta a la diestra el Castillo, o el Leon. lib. 3. dif. 2. fol. 62. a
 Armas del Rey Brigo, el Castillo de Castilla y Burgos. lib. 2. dif. 1. fol. 30. b
 Armas de solar conocido son dexadas por de hecho notorio. lib. 4. disc. 6. fol. 107. a
 Armas e insignias que trayan los Godos. lib. 1. dif. 2. fol. 7. b
 Armas han de tener materia y forma, y que cosas son materia y forma. lib. 3. dif. 2. fol. 62. d
 Armas primeras que vsaron en el mundo, quales fueron. lib. 1. dif. 2. fol. 6. b
 Armas que vsaron los Godos. libro. 1. dif. 2. fol. 6. b
 Armas son mas nobles, segun lo que representan. lib. 3. dif. 2. fol. 62. d
 Artilleria y su origen. libro. 4. disc. 9. fol. 121. d
 Artur Rey de Inglaterra famoso. lib. 2. dif. 11. fol. 54. a

Asia es la mayor prouincia del mundo, y porque. lib. 1. dif. 1. fol. 2. a
 Asturias pobladas de Astur. libro. 2. disc. 1. fol. 30. c
 Athanagildo buen Rey Godo. lib. 2. dif. 7. fol. 44. a
 Athanarico Rey Godo Arriano, y sus cosas. lib. 1. dif. 7. fol. 19. d
 Athila consulto adiuinos para la batalla. li. 2. dif. 5. fol. 39. b
 Athila muerto ahogado en su sangre. lib. 2. dif. 6. fol. 41. b
 Athila Rey de los Humnos baxa contra el Imperio ferocissimo, y a Italia. li. 2. dif. 4. fol. 38. c. y dif. 5. fol. 39. c
 Athaulfo dessea paz con el Emperador Onorio, y mataronle sus Godos. libro. 1. dif. 10. fol. 27. a
 Athaulfo Rey de Godos conquista a Narbona y Cataluña, por el llamada Gotalania. li. 1. dif. 10. fol. 26. b
 Athanarico Rey de Godos primero Christiano dellos. li. 1. dif. 3. fol. 9. d
 Athaulfo Rey de Godos primero de España, del numero veintiquatro. lib. 1. dif. 2. fol. 6. a
 Athaulfo prendio a Placidia hermana del Emperador. lib. 1. dif. 9. fol. 24. c
 Athaulfo quito el nombre a Roma, y la llamo Gothia. lib. 1. dif. 9. fol. 25. a
 Atlante Rey de España Dios Neptuno. li. 2. dif. 2. fol. 34. d
 Aues caen del ayre con el ruydo de las batallas. lib. 3. dif. 4. fol. 40. a
 Abejas enseñan a los hombres aperecebirse para la guerra. lib. 1. dif. 5. fol. 12. a
 Aurea casa marauilloso. lib. 4. disc. 16. fol. 149. b
 Aurelio Rey Godo concedio a los Moros el tributo de las donzellas. lib. 3. disc. 3. fol. 65. b
 Auerno lago y entrada del infierno, y sus cosas singulares. lib. 2. dif. 8. fol. 45. b

B.

B Abylonia y sus huertos penfiles. lib. 1. dif. 1. fol. 2. a

Bam-

de las cosas notables.

C.

Bamba elegido Rey por reuelacion diuina y sus cosas. lib. 2. dif. 10. fol. 50. c
 Barba sellamo vn Cauallero Sarmieño por hecho notorio, y dexo el de Sarmiento, de quien vienen los Barbas. lib. 4. dif. 6. fol. 107. a
 Barcino, y Barcelona y su origen. li. 1. dif. 10. fol. 26. b
 Barquero Charon, y cosas del infirno. lib. 2. dif. 5. fol. 40. a. b
 Batalla cruelissima entre Godos y el Rey Athila. lib. 2. dif. 5. fol. 39. 40. y 41. c. d
 Batalla de Aljubarora. li. 4. dif. 9. fol. 112. a. b
 Batalla de Camora. lib. 4. dif. 11. fol. 134. d
 Batalla de Rauena. lib. 4. dif. 17. fol. 151. d
 Batalla famosa de Hazinas. li. 3. dif. 8. fol. 78. b
 Batalla famosa de Sanctisteuã de Gormaz y milagro della. lib. 3. dif. 9. fol. 79. b
 Batalla primera de Godos contra Romanos. lib. 1. dif. 5. fol. 12. a. b
 Batalla primera en España, y primera sepultura. lib. 2. dif. 2. fol. 33. a
 Batallas Romanas y su ordẽ. lib. 1. dif. 5. fol. 13. d
 Bayazeto gran Turco, y su origen, nombre y potencia. lib. 4. dif. 12. fol. 135. b
 Beherrias y su origen y deuisas. lib. 3. disc. 8. fol. 77. b. c
 Bellido Dolfos mato al Rey don Sancho y fue desmembrado. li. 4. dif. 2. fol. 91. d. y fol. 93. d
 Bernardo del Carpio quien fue, y sus cosas. lib. 3. dif. 4. fol. 66. b
 Bethica de Betho Turdetano Rey. lib. 2. dif. 2. fol. 32. d
 Bethisa mato a don Fabila. lib. 2. dif. 10. fol. 52. a
 Bona cõquistada por el Emperador Charlos V. donde murio sant Augustin cercado. lib. 2. dif. 4. fo. 28. a
 Bucar Rey de Africa, vencido del Cid. li. 4. dif. 3. fol. 98. b
 Burgos y su origen. lib. 2. dif. 1. fol. 30. b
 Burgundiones quienes fueron y son. lib. 1. dif. 8. fol. 21. b

C Auahija del Conde don Iulian, forçada por el Rey dõ Rodrigo. li. 2. dif. 11. fol. 54. d
 Caualleria de la Vanda estinguida. li. 4. dif. 8. fol. 117. b
 Caualleria de Sanctiãgo, y su origen. lib. 3. dif. 5. fol. 70. d
 Cabo de Cruzes principio de España. lib. 2. dif. 2. fol. 31. c
 Caliz y su origen y templo y cosas. lib. 2. dif. 2. fol. 33. c. d
 Campos Eliseos en la Andaluzia. lib. 2. dif. 2. fol. 32. d
 Canaria y sus fuentes contrarias marauillosas, y mãcanas de oro. li. 4. dif. 15. fol. 144. d
 Canobio Rey Godo. lib. 1. dif. 7. fol. 17. d
 Canta mayor ciudad del mundo, y el Cathay y su Rey y cosas excelentes. libro. 1. dif. 1. fol. 2. a
 Cantabria ciudad famosa. li. 3. dif. 1. fol. 59. d
 Caramate cacique. lib. 4. dif. 18. fol. 157. d
 Caro Emperador, muerto de vn rayo. lib. 1. dif. 7. fol. 18. c
 Cartagena y que hizo en ella Scipion. lib. 2. dif. 2. fol. 32. c
 Cartaginefes, Dido Reyna, y la muger de Asdrubal de fiel amor. lib. 3. dif. 9. fol. 82. a
 Casamientos del Rey don Philippe. lib. 4. dif. 18. fol. 156. b
 Castellanos eligen juezes, y quien lo fuerõ. lib. 3. dif. 6. fol. 73. b
 Castellanos mostraron grã nobleza y fidalguia en seguir la estatua del Conde Fernan Gonçalez. lib. 3. dif. 9. fol. 8. c
 Castellanos van a librar al Conde Fernan Gonçalez con su estatua. li. 3. dif. 9. fo. 80. c
 Castilla Brigia de Brigo Rey de España. li. 2. dif. 1. fol. 30. b
 Castilla hizo Conde a Fernan Gonçalez, y conquistola, y su diuision y terminos. li. 3. dif. 7. fol. 74. a. b
 Castilla vieja y nueua. lib. 2. dif. 1. fol. 30. b
 Castilla y sus terminos. lib. 3. dif. 7. fol. 74. a
 Castillo de Caraço. lib. 3. dif. 7. fol. 74. d
 Cataluña y su origẽ y cosas. li. 2. dif. 1. fol. 30. d
 Causas naturales que influyen resperar vnos

hombres a otros. lib. 1. dif. 5. fol. 14. c
 Causas porque perdio el Rey don Rodrigo a España, y su destruycion. lib. 2. dif. 12. fol. 57. a
 Cayro ciudad famosa, y sus cosas. lib. 1. dif. 1. fol. 2. d
 Celiberia famosa. lib. 2. dif. 2. fol. 31. d
 Cessaro Borja Duque Valerino y sus padres y cosas. lib. 4. dif. 16. fol. 143. d
 Charlo Magno como se hizo Emperador. li. 3. dif. 4. fol. 66. c. y fol. 67. b. c
 Charlo Magno como entro a conquistar a España y fue vencido. lib. 3. dif. 4. fol. 68. c
 Charlo Magno vio y abrio el camino de Sanctiago en España. lib. 3. dif. 4. fol. 68. a
 Charlos Rey de Francia conquista a Napoles, y el gran Capitan la recobra, y sus hazañas. lib. 4. dif. 16. fol. 147. b
 Ciclopes q̄ los huuo y dō de. li. 1. dif. 5. fo. 12. d
 Cid caso cō doña Ximena. li. 4. dif. 1. fo. 88. c
 Cid caso a sus hijas con los Principes de Nauarray Aragon. lib. 4. dif. 4. fol. 101. a
 Cid como hazia de couardes valientes cauallos. lib. 4. dif. 4. fol. 98. d
 Cid desterrado de Castilla. lib. 4. dif. 2. fol. 95. d
 Cid empeño a los Indios dos arcas de arena por cien marcos de oro y seyscientos de plata. lib. 4. dif. 3. fol. 95. d
 Cid fue armado Cauallero. lib. 4. dif. 1. fol. 90. a
 Cid gano a Valencia. lib. 4. dif. 2. fol. 97. a
 Cid liberta a España del Imperio. libro. 4. dif. 1. fol. 90. b
 Cid muerto saca la espada contra vn ludio. lib. 4. dif. 4. fol. 103. a
 Cid muerto vencio al Rey Bucar. libro. 4. dif. 4. fol. 102. b
 Cielos quien los diuidio. lib. 1. dif. 4. fol. 10. d
 Cieruo herido con que descansa. lib. 3. dif. 9. fol. 80. d
 Cindo fondo buen Rey Godo. lib. 2. dif. 9. fol. 48. d
 Claudio Emperador excelente. lib. 1. dif. 7. fol. 17. b
 Clodoueo primero Rey Christiano de Frãcia, y sus armas. lib. 2. dif. 7. fol. 43. b
 Colisco de Roma agujerado de los Godos

lib. 1. dif. 9. fol. 24. d
 Colon Almirante de Indias. lib. 4. dif. 15. fol. 143. a
 Colores quatro supremas representan los quatro elementos. lib. 4. dif. 16. fol. 149. b
 Colosos de Rodas maravillosos. lib. 1. dif. 7. fol. 17. b
 Cometa mostro la muerte del Rey dō Philipp e primero, y murio en Burgos. lib. 4. dif. 17. fol. 150. d
 Compromiso sobre el Reyno de Castilla con el dela Cerda. lib. 4. dif. 7. y 8. fol. 115. c
 Comunidades pelean y son vencidas. lib. 4. dif. 18. fol. 156. a
 Comunidades succedē en España y causas dellas. lib. 4. dif. 18. fol. 156. a
 Conciertanse los Reyes de Castilla y Francia, y parten el Reyno de Napoles. lib. 4. dif. 16. fol. 148. b
 Concierto entre Castilla y Portugal sobre las Indias. lib. 4. dif. 15. fol. 139. b
 Concierto entre los Reyes de España y Frãcia sobre el Reyno de Napoles, se rompe por el Frances y queda sin nada. libro. 4. dif. 16. fol. 148. b
 Cōcierto entre los Reyes de Castilla y Portugal, sobre el derecho del Reyno de Castilla. lib. 4. dif. 13. fol. 139. a
 Concilio de Nicea condeno los hereges q̄ impediã las imagines. li. 3. dif. 4. fol. 67. a
 Concilios de Toledo. lib. 2. dif. 9. fol. 48. b
 Concilio en sant Ioan de Letrã. lib. 4. dif. 17. fol. 151. d
 Concordia y discordia y sus effectos. lib. 4. dif. 14. fol. 139. d
 Condado de Castilla se hizo Reyno. lib. 4. dif. 1. fol. 88. c
 Conde Almeric, y Agrestes y Sacarus famosos Godos, y su victoria y auertes. lib. 2. dif. 12. fol. 55. d
 Conde Fernan Gonçalez conquisto a Castilla, que no tenia mas de Muño y Lara. li. 3. dif. 7. fol. 74. a
 Conde don Gonçalo mato al Rey don Sanch con vna mançana. li. 3. dif. 9. fol. 83. d
 Conde Fernan Gonçalez edifica a sant Pedro de Arlança. lib. 3. dif. 7. fol. 75. b
 Conde Fernan Gonçalez liberto a Castilla

con

con vn vn açor y cauallo. lib. 3. dif. 9. fol. 82. c
 Conde Fernan Gonçalez mato al Rey don Sanch, lib. 3. dif. 7. fol. 75. c
 Conde Fernan Gonçalez muerto. lib. 3. dif. 10. fol. 84. a
 Condes Infantes de Carrion vencidos por aleuofos. lib. 4. dif. 4. fol. 101. a
 Condes Infantes de Carrion dexan sus mugeres hijas del Cid. lib. 4. dif. 4. fol. 99. c
 Conde Sandias padre de Bernardo del Carpio murio en prision. lib. 3. dif. 4. fol. 66. c
 Condestable qual fue el primero de Castilla. lib. 4. dif. 9. fol. 123. a
 Conquista de Christoual Colon y su origē. lib. 4. dif. 15. fol. 143. a
 Conquista de Granada. li. 4. dif. 14. fol. 139. d
 Conquista de las Canarias. lib. 4. dif. 15. fol. 144. c
 Conquista de las Indias. li. 4. dif. 15. fol. 142. d
 Conseruar o adquirir qual sea mayor cosa. lib. 3. dif. 7. fol. 73. c
 Constancio Capitan Romano excelente. lib. 1. dif. 10. fol. 26. c
 Constancio caso con Placidia y fue Emperador con Onorio. lib. 2. dif. 3. fol. 35. d
 Costantinopla perdida. lib. 4. dif. 10. fol. 126. c
 Cōsultar a diuinos no es bueno por lindas razones. lib. 2. dif. 5. fol. 39. c
 Contar los años del nacimiento de Christo y dexar la era de Cesar, quien y quando lo ordeno. lib. 4. dif. 9. fol. 122. c
 Contienda grãde en todas las cosas del mundo. lib. 2. dif. 5. fol. 39. b
 Contienda difiçil sobre quien deuia Reynar en España don Fernãdo, o doña Ysabel y la sentencia. lib. 4. dif. 16. fol. 133. c
 Coraçon principal miembro del mundo a breuiado. lib. 3. dif. 1. fol. 59. b
 Cordoua cabeça del Reyno de Moros de España. lib. 3. dif. 1. fol. 59. c
 Cornelia muger de Pompeo excelente. li. 3. dif. 10. fol. 83. b
 Cortes Marques del Valle, excelente Capitan, y sus cosas. lib. 4. dif. 18. fol. 115. c
 Cornua y su farol famoso. li. 2. dif. 1. fol. 30. a
 Cosa ninguna se mueue sin voluntad diuina. lib. 2. dif. 10. fol. 50. b

Costumbres de los Godos. li. 1. dif. 2. fol. 6. b
 Crecidas del Nilo y causas dellas. lib. 1. dif. 1. fol. 2. c
 Cruz es venerada por caso incierto en Canra. lib. 1. dif. 1. fol. 2. b
 Cruz que hizieron los Angeles. lib. 3. dif. 4. fol. 69. a
 Cuentas singulares del gran Capitã al Rey Catholico. lib. 4. dif. 17. fol. 150. d
 Cuño y moneda quien lo traxo a España, y que effectos haze. lib. 2. dif. 2. fol. 31. c

D.

Dario Rey de Persia con vn millō de hōbres huyo por el aguero de la nebre. lib. 1. dif. 2. fol. 6. a
 Dario monarcha, y las cosas que mando a los Carraginenes. lib. 2. dif. 6. fol. 22. c
 Darpanco Pontifice y Rey de Godos Astrologo excelente. lib. 1. dif. 4. fol. 10. b
 Deabo Gerion tyrano de España, muerto por Osiris, o Iupiter y su sepultura. lib. 2. dif. 2. fol. 32. d
 Decio Emperador, y sus cosas. li. 1. dif. 6. fol. 15. a
 Delphin Saluo al Principe de Frãcia, que se ahogaua, origen de llamarse Delphin el Principe Frances. lib. 4. dif. 18. fol. 157. b
 Delphines, que los ay, y no es fabuloso lo q̄ dellos se dize. lib. 4. dif. 18. fol. 157. c
 Demostenes y su templança con la famosa ramera Thays. lib. 3. dif. 8. fol. 77. a
 Denia y su origen y templo famoso, y cosas del y della. lib. 2. dif. 2. fol. 22. c
 Descripcion del mundo viejo, y Asia. lib. 1. dif. 1. fol. 1. b
 Descripcion, o traza, que es, y sus cinco partes distintas. lib. 1. dif. 2. fol. 5. a
 Desfallecio la potencia del Imperio de Roma, e hizieron se muchos Reyes en España, y otras partes. lib. 1. dif. 3. fol. 36. c
 Desiertos arenosos. lib. 1. dif. 1. fol. 3. d
 Destruyda Roma por los Godos. lib. 1. dif. 9. fol. 24. c
 Didimo y Verodiano de Palencia, leales al Emperador de Roma. li. 1. dif. 10. fol. 26. a
 Diferencia que ay entre los hombres y bestias.

Tabla

delas cosas notables.

fias, lib. 2. dif. 7. fol. 29. a
 Diligencia en madre de la ventura, y el ocio
 madre de v. l. os, li. 4. dif. 16. fo. 146. b
 Diluio general del mundo y causas del, li.
 1. dif. 1. fol. 1. a
 Diocleciano Emperador y su pronoffico,
 lib. 1. dif. 7. fol. 19. a
 Dionysio se conuirtio a la ley de Chrifto
 por milagro, lib. 3. dif. 2. fol. 63. c
 Dios dio poder a los hōbres para entender
 el mouimiento de los cielos y la Astrolo
 gia, lib. 1. dif. 4. fol. 10. d
 Discordia en Roma, lib. 2. dif. 3. fol. 36. c
 Discordias entre Godos sobre quien deua
 Reynar en España, causa de su destryciō
 lib. 2. dif. 11. fol. 52. d
 Discordias grādes en nuestros humores, li. 1
 dif. 8. fol. 21. a
 Don Alonso el Catholico Reyno en Espa
 ña por su muger, y porque se llamo Ca
 tholico, lib. 3. dif. 2. fol. 64. d
 Dō Alōso el casto quiso dar a España a Car
 lo Magno, y Bernardo del Carpio lo de
 fendio, lib. 3. dif. 4. fol. 66. a. b
 Dō Alonso el Casto Rey Godo y sus cosas
 lib. 3. dif. 4. fol. 66. a
 Don Alonso el Magno buen Rey Godo, y
 sus cosas, lib. 3. dif. 6. fol. 72. a
 Don Alōso sexto buē Rey fcorrio al Rey
 Almaymon de Toledo, li. 4. dif. 3. fo. 95. a
 Don Alonso sexto caso las hijas del Cid cō
 los Infantes de Carriō, li. 4. dif. 3. fol. 97. c
 y despues con los Principes de Navarra
 y Aragón, lib. 4. dif. 4. fol. 101. b
 Don Alonso sexto Rey juro en la yglesia de
 santa Agueda de Burgos no ser culpa
 do en la muerte de dō Sācho, lib. 4. dif. 2.
 fol. 94. a
 Don Alonso sexto passo la silla Obispal de
 Oca a Burgos, lib. 4. dif. 4. fol. 103. c
 Don Alonso sexto murio, y las piedras ma
 naron agua, lib. 4. dif. 4. fol. 103. c
 Don Alonso suffrio en Toledo horadarle
 la mano, lib. 4. dif. 2. fol. 93. c
 Don Alonso sexto Rey gano a Toledo, y el
 origē de los Moçarabes, li. 4. dif. 3. fo. 96. c
 Don Alōso septimo, Rey, y doña Vrraca su
 muger, castigados por Dios de no respe

Star sus tēplos, li. 4. dif. 3. fol. 105. b. c
 Don Alonso octauo Rey Emperador de
 España, lib. 4. dif. 5. fol. 105. a
 Don Alōso nono perdio la batalla de Alar
 cos, lib. 4. dif. 6. fol. 107. d
 Dō Alōso nono vécio la famosa batalla de
 las Nauas de Tolōsa, lib. 4. dif. 6. fo. 109. a
 Don Alonso el Sabio dixo sobernias cōtra
 Dios, y fue desposydo y castigado, li. 4.
 dif. 7. fol. 113. b
 Dō Alonso el Sabio hizo leyes y cosas exce
 lentes, y fue electo Emperador, li. 4. dif. 7
 fo. 101. d
 Don Alōso el Sabio tuuo pronoffico de ser
 desposydo d sus Reynos, li. 4. di. 7. fo. 112. b
 Don Alōso onzeno gano a Algezira, libr. 4.
 dif. 8. fol. 119. d
 Don Alōso onzeno paso de la villa de Mu
 ño a Burgos ser cabeça d Castilla, y la voz,
 voto y pendon y fello, li. 4. dif. 8. fol. 117. c
 Dō Alonso onzeno se coronó en las Huel
 gas de Burgos, li. 4. dif. 8. fol. 116. d
 Don Alonso onzeno vécio la famosa bata
 lla de Tarifa, lib. 4. dif. 8. fol. 118. a
 Don Alōso Hēriquez Almirāte y su genea
 logia e hijos, li. 4. dif. 4. fol. 123. d
 Dō Aluaro de Luna degollado, libr. 4. dif. 9.
 fol. 124. b
 Don Antonio de Fonseca Embaxador va
 leroso, lib. 4. dif. 16. fol. 147. b
 Don Bermudo casado con dos hermanas
 viuas y sus hijos, lib. 3. dif. 10. fol. 85. a
 Don Charlos Rey de España se caso, y los hi
 jos que huuo, lib. 4. dif. 18. fo. 156. b
 Don Charlos Rey de España electo Empera
 dor se coronó, y cosas de su coronacion,
 lib. 4. dif. 18. fol. 155. d
 Don Charlos vino y Reyno en España, li. 4.
 dif. 17. fol. 155. c
 Don Charlos dexó el Imperio y Reynos y
 se vino a España, lib. 4. dif. 18. fol. 156. d
 Don Charlos muerto en sant Iusto, li. 4. dif.
 18. fo. 156. d
 Don Diego Lopez de Haro y su sobernia,
 y la de Marco Crafo, li. 4. dif. 6. fo. 108. a. b
 Dō Diego Ordoñez de Lara repro a los Ça
 moranos, y combatio con ellos, li. 4. dif. 2
 fo. 93. a. y Bellido fue desmēbrado de qua

tro

tro potros, dif. vt supra, fol. 93. d
 Don Fabila Rey Godo muerto de vn Oso,
 lib. 3. dif. 3. fol. 64. a
 Don Fernando primero Rey de Castilla
 bueno, lib. 4. dif. 1. fol. 88. c
 Don Fernādo tercero el santo jūto los Rey
 nos de Castilla y Leon, li. 4. dif. 6. fo. 110. c
 Don Fernando tercero gano a Cordoua y
 Seuilla, lib. 4. dif. 6. fol. 110. c
 Don Fernādo Rey lleuo a Rodrigo de Bi
 nar de casa de su padre, y su genealogia, y
 del Conde Fernan Gonçalez, de quiē vie
 nen los Reyes, y porq̄ fue llamado Cid,
 lib. 4. dif. 1. fol. 88. d
 Don Fernando quarto murio emplazado,
 y otros, lib. 4. dif. 8. fol. 115. c
 Dō Fernando el Catholico hizo Duque de
 Sela al gran Capitā, lib. 4. dif. 8. fol. 151. a
 Dō Fernando el Catholico hizo jurar Rey
 na a doña Ioana su hija estando en Flan
 des, lib. 4. dif. 17. fol. 150. b
 Dō Fernādo el Catholico se fue a Napoles,
 y su recibimiēto y cosas, li. 4. dif. 17. fo. 150. c
 Don Fernando y doña Yfabel ordenarō la
 justicia de Hermandad e Inquisicion, li.
 4. dif. 12. fol. 137. b. c
 Don Fernando el Catholico murio cō grā
 de esplendor, lib. 4. dif. 18. fol. 155. b
 Don Fernando Rey de Aragon, y sus hijos
 los Infantes de Aragón, li. 4. dif. 9. fol. 124. a
 Don Fernan Ruyz de Castro mato al Con
 de don Manrique, lib. 4. dif. 6. fol. 107. c
 Don fray Frācisco Ximenez Cardenal, Go
 uerno a España, lib. 4. dif. 17. fol. 151. a
 Don Garcia Infante acuso a su madre de a
 dulterio, y quien la defendio, lib. 4. dif. 1.
 fol. 87. d
 Don Garcia Rey de Navarra prēdio al Cō
 de Fernan Gonçalez, lib. 3. dif. 9. fol. 80. a
 Don Garci Lopez de Padilla, vltimo Mac
 stre de Calatrana, Capitan contra Grana
 da, lib. 4. dif. 14. fol. 140. d
 Dō Godo de Padilla Alferrez mayor del Cō
 de Fernā Gōçalez, de quien vienē los Pa
 dillas, y sus armas, libr. 3. dif. 8. fol. 77. b. c. d
 Don Hērique primero, Rey muerto de vna
 teja, lib. 4. dif. 6. fol. 109. c
 Don Henrique tercero enfermo, buē Rey, y

sus hijos y cosas, lib. 4. dif. 9. fol. 122. c
 Dō Hērique quarto Rey declarado por Se
 ñor d l trōco d los Godos, li. 4. di. 10. fo. 125. b
 Don Henrique quarto, Rey impotente, li. 4.
 dif. 10. fol. 126. b
 Don Henrique quarto, Rey, y sus cosas, li. 4.
 dif. 10. fol. 124. c
 Dō Hērique Infante mato al Rey dō Pedro
 su hermano y Reyno, li. 4. dif. 8. fol. 120. d
 Dō Hērique de Guzmā fcorrio a dō Ro
 drigo Pōce, y Alhama, li. 4. di. 14. fo. 140. b
 Dō Ioā primero se coronó Rey en las Huel
 gas de Burgos, y murio pronofficado,
 lib. 4. dif. 9. fol. 121. y 122. c. d
 Don Ioan Manuel prudentissimo, lib. 4. dif.
 17. fol. 150. c
 Don Ioan Nuñez de Lara, y su valor y lina
 ge, lib. 4. dif. 8. fol. 120. a
 Dō Malrique, o Mārique se apodero d l Rey
 dō Alōso nono niño, lib. 4. dif. 6. fol. 107. a
 Don Ordoño Rey mato los Cōdes de Ca
 stilla, lib. 3. dif. 5. fol. 73. a
 Don Ordoño primero, Rey: y sus cosas, li.
 3. dif. 5. fol. 71. a
 Dō Philippe I, y doña Ioana vienē de Flan
 des a Reynar en España, li. 4. di. 17. fo. 150. c
 Don Philippe Rey primero murio en Bur
 gos, lib. 4. dif. 17. fol. 150. c
 Dō Philippe II. nro Rey caso en Inglaterra,
 y cosas del casamiēto, li. 4. dif. 18. fo. 156. b
 Don Philippe II. Reyna en España, y succe
 de de la Realissima extirpe Gothia, y es
 cabeça de los Godos, li. 4. dif. 18. fol. 157. a
 Dō Philippe II. tiene mas de ciē Reyes sus
 antecessores. Godos, y su nobleza, libro. 4.
 dif. 18. fol. 157. a
 Dō Pelayo Infante huyo a Asturias, y fue al
 çado Rey de Godos, y su nobleza y bon
 dad, li. 3. dif. 1. fol. 59. d
 Dō Pelayo cōbatido en la cueua por los Mo
 ros, sus armas buelurē cōtra ellos y los ma
 tan, lib. 3. dif. 1. fol. 60. d
 Dō Pelayo lleuó a la cūmbre de los Reyes
 Godos, y su muerte, li. 3. dif. 2. fol. 61. b
 Dō Pedro de Cordoua atrevido y preso, li.
 4. dif. 17. fol. 151. c
 Don Pedro el cruel dio sus hijas y de doña
 Maria de Padilla al Rey de Inglaterra, li. 4.

Tabla

delas cosas notables.

dis. fol. 120. d.
 Don Pedro el cruel mato al Maestre su hermano. lib. 4. dis. 8. fol. 119. d.
 Don Pedro el cruel Reyno, y sus cosas. li. 4. dis. 8. fol. 119. a.
 Don Pedro Manrique Conde de Treuiño, q̄ fue Duque d̄ Nagera. li. 4. dis. 14. fo. 140. d.
 Don Ramiro II. buen Rey. y los limites de Castilla. lib. 3. dis. 5. fol. 73. a. b. y fol. 74. a.
 Dō Ramiro Rey I. liberto a España del triburo de las donzellas, excelente Rey. li. 3. dis. 5. fol. 70. a. b. c. d.
 Don Ramiro monge, Rey de Aragon, y sus cosas. lib. 4. dis. 5. fol. 105. b.
 Don Rodrigo abrio la torre encantada de Toledo, y las cosas que en ella hallo. li. 2. dis. 11. fol. 53. c.
 Dō Rodrigo, gouernador del Principe dō Sancho se coronó Rey de España. libr. 2. dis. 11. fol. 53. b.
 Don Rodrigo peleo cō los Moros, y huyo y q̄ fue del. lib. 2. dis. 12. fol. 56. b.
 Don Rodrigo, Rey vicioso. li. 2. di. 11. fo. 53. c.
 Don Rodrigo se enamoro de la Caua y la forço. lib. 2. dis. 11. fol. 54. c.
 Dō Rodrigo Rey Godo prēdio y sacó los ojos al Rey Betisa. lib. 2. Dis. 10. fol. 52. b.
 Dō Rodrigo Rey imbio contra Moros al Principe don Sancho, y despues peleo y fue vencido. lib. 2. dis. 12. fol. 55. b.
 Dō Rodrigo de Cisneros dexó el apellido y armas del solar: y tomó las del Girō d̄ hecho notorio. li. 4. dis. 6. fol. 107. a.
 Don Rodrigo Ponce de Leon ganó a Alhama. li. 4. dis. 14. fol. 140. a.
 Don Sancho Conde de Castilla confirmó, y acrecentó la libertad a los hijos d̄ algo. li. 3. dis. 10. fol. 85. d.
 Don Sancho el deseado decendiente del Cid, Reyno, y porque se llama deseado. li. 4. dis. 5. fol. 106. b.
 Don Sancho el Gordo, Rey m̄do q̄ lo hidalgo no pechassen. lib. 3. dis. 10. fol. 83. d.
 Don Sācho el mayor, Rey de Navarra y de Castilla quemó a los Velas en Monçon. lib. 4. dis. 1. fol. 88. c.
 Dō Sācho Principe y siete Cōdes muertos, en do, dizē siete Cōdes. li. 4. dis. 3. fo. 96. d.

Don Sancho III. mato al Conde don Lope de Lara, y tomó el citado. li. 4. dis. 7. fo. 114. c. d.
 Don Sancho III. se alço con el Reyno cōtra su padre y sobrinos. li. 4. dis. 7. fo. 112. b.
 Don Sācho muerto por Vellido Dolfos. li. 4. dis. 2. fol. 92. c.
 Don Sancho III. Reyno y don Alonso su hermano huyo a Toledo. li. 4. di. 2. fo. 91. d.
 Don Vela Conde de Monçon, y sus malos hijos. lib. 3. dis. 10. fol. 86. b.
 Dō Vimerano muerto. lib. 3. dis. 5. fol. 69. a.
 Doña Catalina nieta del Rey don Pedro y doña Maria de Padilla Reyno en Castilla. lib. 4. dis. 9. fol. 122. b.
 Doña Ysabel Reyna Catholica, y sus cosas. lib. 4. dis. 9. fol. 132. c.
 Doña Ysabel Reyna Catholica corona y hōra de las Reynas de España, y su muerte. lib. 4. dis. 16. fol. 149. d.
 Doña Ysabel Reyno en Castilla y su marido dō Fernando. lib. 4. dis. 11. fol. 132. c.
 Doña Ysabel y don Fernando se intitulā Reyes juntos muy conformes, y leuantarō la justicia. lib. 4. dis. 11. fol. 134. b.
 Doña Luz madre del Rey dō Pelayo quiē fue. lib. 2. dis. 10. fol. 52. a.
 Doña Maria de Padilla y sus cosas. li. 4. dis. 8. fol. 119. a.
 Doña Sancha Infanta solto al Conde Fernā Gonçalez. lib. 3. dis. 9. fol. 80. b.
 Duquesa de Lorena cōdenada y libre por Sacarus, Almerique y Agresses. libr. 2. dis. 12. fol. 55. d.

E.

Ecio Capitan famoso de fauorecido del Emperador Onorio. lib. 2. dis. 3. fol. 36. a.
 Ecio excelente Capitan muerto sin razon. lib. 2. dis. 6. fol. 71. a.
 Ecio recobra su fauor y viene a Francia y a España. lib. 2. dis. 3. fol. 37. a.
 Eclypsis del Sol y Luna y causas dellos. li. 3. dis. 2. fol. 63. a.
 Eclypsi fuera de orden, y no espantoso. lib. 3. dis. 2. fol. 63. c.
 Egyta mal Rey. lib. 2. dis. 10. fol. 51. d.

El

El Sol tras el juyzio final, como ha de quedar, y los elementos. lib. 3. disc. 2. folio. 63. c.
 El uso de la virtud prefiere a todo. lib. 3. dis. 2. fol. 61. b.
 Emperador y su oficio que es. lib. 2. disc. 2. fol. 31. b.
 Emperadores y Reyes han sido açote y castigo de Dios. lib. 2. dis. 4. fol. 37. a.
 En las cosas propias se deue tomar consejo de algun fiel amigo. libro. 4. disc. 10. folio. 120. c.
 Eracliano Capitan Romano. libr. 1. disc. 10. fol. 26. d.
 Eraclio sacó la Cruz de Hierusalē. lib. 2. dis. 8. fol. 47. a.
 Eraclito siempre lloraua. lib. 2. disc. 12. folio. 57. c.
 Esmeralda maravillosa ganada en Almeria en la qual dizen instituyo Christo el fanto Sacramento el Iueues de la Cena. li. 4. dis. 7. fol. 106. a.
 España cabeça de Europa, y su figura. libr. 1. dis. 1. fol. 1. b.
 España como se despoblo en tiempo de Abdisu Rey. lib. 3. dis. 4. fol. 27. c.
 España gran Reyno de Godos hasta do se estendia. lib. 2. dis. 10. fol. 52. d.
 España y su diuision de Reynos y prouincias y poblacion. lib. 2. dis. 1. fol. 29. b.
 Españoles deuen mucho a Athaulfo primero Rey de Godos en España, y porque. lib. 1. dis. 10. fol. 27. b.
 Españoles se mantenian de frutas, hieruas y leche. lib. 2. dis. 1. fol. 29. c.
 Estado que renia el mundo quando Reynaron los Reyes Catholicos, singular historia. lib. 4. dis. 12. fol. 135. b.
 Estados tres que auia entre los Godos. lib. 1. dis. 2. fol. 6. c.
 Estatuas y su origen. lib. 3. dis. 6. fol. 71. d.
 Estrecho de Gibraltar, y sus cosas. lib. 2. dis. 2. fol. 32. d.
 Estrecho de Magallanes y sus cosas. libr. 4. dis. 15. fol. 145. b.
 Estremos del Cid en virtudes y en vicios de los Infantes de Carrion. libr. 4. disc. 4. fol. 98. e.

Eugenio Arçobispo de Toledo. lib. 2. dis. 9. fol. 49. b.
 Eurigo Rey Godo alarga el Reyno y muere. lib. 2. dis. 6. fol. 42. c.
 Europa figurada en forma de muger vestida. lib. 1. dis. 1. fol. 1. b.
 Exemplo malo del Rey daña al Reyno. li. 3. dis. 1. fol. 59. b.
 Exercito de Godos y su orden. libr. 1. disc. 5. fol. 12. b.

F.

Fama y sus efectos. libro. 1. disc. 7. fol. 17. a.
 Faunos y Satiros donde los huuo. lib. 2. dis. 2. fol. 34. c.
 Finisterra. lib. 2. dis. 1. fol. 30. a.
 Flabio Richaredo Rey Godo excelente extirpo la heregia de Arrio de los Godos en España. lib. 2. dis. 7. fol. 44. c.
 Fortaleza verdadera es punto entre temer y osar. lib. 3. dis. 3. fol. 63. d.
 Fortuna es mobible y no se dene fiar della, y no ay fortuna. lib. 2. dis. 12. fol. 55. b.
 Fortuna y sus templos y origen dellos. lib. 4. dis. 7. fol. 112. d.
 Fragua de Bulcano de los Cyclopes. libr. 1. dis. 5. fol. 12. d.
 Fragua de Bulcano y sus cosas. li. 2. dis. 5. fol. 40. a.
 Franceses cargan sobre Fuente rabia, y se retiran. lib. 4. dis. 16. fol. 135. d.
 Fracia Gothica se dixo de Athaulfo primero Rey de Godos en España. lib. 1. disc. 10. fol. 26. b.
 Francisco Rey de Francia se armo Cauallero por mano de Vayard fortissimo. li. 4. dis. 18. fol. 154. d.
 Francos baxaron en Francia y le dieron nombre y Reyes. lib. 2. dis. 4. fol. 37. c.
 Frutos y cosas de la Scitia de Europa. libr. 1. dis. 1. fol. 4. d.
 Fuego es el mas noble elemento incorruptible. lib. 4. dis. 16. fol. 149. b.
 Fuego mas noble que el fuego. li. 4. dis. 16. fol. 149. c.
 Fuente Almexi linage noble en Soria vnõ

* 5 de:

dello salvo de prision al Rey don Alfonso nono niño, libro. 4. discurso. 6. fol. 107. b
 Fuente del Nilo Nuchol, lib. 1. disc. 1. fol. 3. b
 Fueros de Aragon y su origen en Nauarra, lib. 3. dis. 7. fol. 75. d
 Furias del infierno cruzieron los dientesobre Roma, lib. 1. dis. 9. fol. 24. b

G.

Geniba Rey Godo, libro. 1. discurso. 6. fol. 15. b
 Genérico Rey de Vandalos famoso, echado de España por los Godos señoreo a Africa, lib. 2. dis. 4. fol. 38. a
 Geçiones en España quienes fueron, y el Gerion de tres formas, lib. 1. disc. 5. fol. 13. c. y lib. 2. dis. 11. fol. 33. a
 Gibraltar se llamo. antes Heraclea, y porque, y sus cosas, libro. 2. discurso. 12. folio 32. d
 Godos a que Reynan en España mil y ciento y sessenta y siete años, despues de auer estado sin Reyes desde la destrucion por la gran seca, mil y quatrocientos y quarenta y dos años, lib. 1. disc. 10. fol. 28. a
 Godos cercan a Constantinopla, lib. 1. dis. 7. fol. 20. b
 Godos cercan a Roma, lib. 1. dis. 9. fol. 23. b
 Godos enemigos del Imperio Romano, lib. 2. dis. 3. fol. 35. c
 Godos entran en Roma y la destruyē y ponen fuego, lib. 1. dis. 9. fol. 24. c
 Godos faltando su Rey e hijos suyos, dauā el Reyno al hermano, o pariete mas propiuco, lib. 1. dis. 8. fol. 21. c
 Godos fueron Idolatras, y donde tomaron la Idolatria y su origen della, lib. 1. dis. 3. fol. 8. d
 Godos mataron a su Rey Athaulfo e hijos en Barcelona, lib. 1. dis. 10. fol. 27. b
 Godos no reconocieron sugesion a ningū Monarcha, libro. 1. discurso. 2. folio. 6. y 7. c. d. y a. b
 Godos se apoderarō de España, lib. 2. dis. 4.

fol. 38. a
 Godos tomaron la secta de Arrio, y que era la secta, lib. 1. dis. 7. fol. 20. a
 Godos tuuieron buena orden politica, lib. 1. dis. 2. fol. 6. c
 Godos van a Sicilia y muere su Rey Alarico, y succede Athaulfo, lib. 1. dis. 9. folio. 25. a
 Godos y Ostrogodos todos de la Scitia de Europa, lib. 1. dis. 2. fol. 6. a
 Godos y su Rey Athaulfo ganaron la Francia Gothica y Cataluña en España, lib. 1. dis. 9. fol. 26. b
 Godos y su Rey Athaulfo tornā a destruir a Roma, y le quitan el nombre, y la llaman Gothia, lib. 1. dis. 9. fol. 25. a
 Godos y sus Reyes de España tienen quatro mil años de antigüedad, lib. 1. dis. 10. fol. 28. a
 Gothia Isla y patria de los Godos se llama a hora Gothelandia, lib. 1. dis. 1. fol. 4. c
 Guerra de los Godos es mas de estimar que todas, lib. 1. dis. 10. fol. 27. d
 Guerra justa como se puede hazer, libro. 3. dis. 8. fol. 76. b. y libro. 4. discurso. 6. folio. 111. b
 Guerra rompida con Ganada, lib. 4. dis. 14. fol. 140. a
 Gundemiro Rey Godo hizo ley que no saquen de las yglesias sino a ciertos delinquentes, lib. 2. dis. 8. fol. 46. a

H.

Hado y su origen y cosas graciosas, y que no ay hado, libro. 4. disc. 9. fol. 121. b
 Hazañas de Rodrigo de Buiar, que fue el Cid, y porque se lo llamaron, lib. 4. dis. 1. fol. 89. a. b. c. d. y fol. 90. b
 Henrique Rey Ingles repudio a la Reyna su muger y se torno Luterano, lib. 4. disc. 18. fol. 154. b
 Hercules el grande ahoga al Gigante Antheo Rey de Libia, de do se llamo Libio, lib. 1. dis. 5. fol. 13. c
 Hercules el grande hizo sus columnas famosas en el estrecho de Gibraltar, libro. 2. dis.

dis. 2. fol. 33. b
 Hercules Libio el grande inuentor de lanza y espada y capacete, libro. 1. discurso. 2. fol. 6. b
 Hercules el grande mato los Geriones en España, y porque, lib. 2. dis. 2. fol. 32. d
 Hercules el grande que significa, lib. 1. dis. 2. fol. 5. d
 Hercules y sus juegos en España, lib. 2. dis. 1. fol. 30. c
 Hereges Pelayo y Ten dio negauan la virginidad de santa Maria, y sant Iliphonso los conuencio, lib. 2. dis. 9. fol. 49. d
 Heregia de los Accfalos. libro. 2. dis. 8. folio. 46. b
 Heraclio Emperador, y su pronostico mal entendido, lib. 2. dis. 8. fol. 46. b
 Hermigildo Principe de España muerto por su padre, por ser Catholico, lib. 2. dis. fol. 44. c
 Hidalgos defendieron en Burgos el tributo de los cinco marauedis, lib. 4. disc. 6. fol. 108. c
 Hidalgos de vengar quinientos sueldos, por que se lo llamaron, y su origen, lib. 3. dis. fol. 70. d
 Hidalgos y sus distinciones, lib. 4. dis. 6. fol. 106. d
 Hijos de Seth antes del diluio dierō principio a todas las sciencias, lib. 1. dis. 4. fol. 11. a
 Hysicratea Reyna de Pontio, excelente, lib. 3. dis. 9. fol. 80. c
 Hispalis se llamo Sevilla, de Hispalo Rey de España, lib. 1. dis. 5. fol. 13. a
 Historia y su diffinicion, y loores en el principio antes del primero discurso, fol. 1
 Hombres mudos que se entienden por señas, lib. 1. dis. 1. fol. 3. b
 Hombres que viuen de solo olor de mançanas, lib. 4. dis. 17. fol. 150. a
 Hombres sin cabeças, do se vieron, lib. 1. dis. 5. fol. 13. a
 Homero Principe de los poetas vino a España, y dixo que los campos Eliseos eran en la Andaluzia, lib. 2. dis. 2. fol. 32. d
 Honra tiene el Principado en las cosas del mundo, lib. 3. dis. 6. fol. 28. a
 Hospital del Emperador en Burgos, quien

le hizo, lib. 4. dis. 5. fol. 105. c
 Humnos baxarō a Vngria, lib. 2. dis. 8. fol. 36. d
 I.

Iaca ciudad de Aragón, lib. 2. dis. 1. fol. 30. c
 Iacobo Rey de Escocia muerto en vna baralla, y los agujeros que dello tuuo, lib. 4. dis. 18. fol. 154. c
 Iaphet tercero hijo de Noë, y sus siete hijos lib. 1. dis. 2. fol. 5. b
 Ibero primero Rey de España dio nombre a Ebro el rio, lib. 2. dis. 2. fol. 31. d
 Idolatria quien la traxo a España, lib. 2. dis. 2. fol. 33. a
 Iliphonso Arçobispo santo y su casulla, lib. 2. dis. 9. fol. 49. d
 Imagen de Guadalupe se hallo milagrosamente, lib. 4. dis. 8. fol. 116. d
 Imperio de Roma como se acabo, lib. 2. dis. 6. fol. 42. b
 Impresion de letras tan antigua que no se sabe el principio, lib. 1. dis. 1. fol. 2. b
 Indios Idolatras, y sus cosas, lib. 4. dis. 15. fol. 144. c
 Indias y su grandeza, lib. 4. dis. 15. fol. 143. a. y fol. 144. b
 Indies que sentian de los eclipfis del Sol y Luna, lib. 3. dis. 2. fol. 64. b
 Infantes de Carrion huyeron del Leon del Cid, ocasion de todos sus daños, lib. 4. dis. 3. fol. 97. d
 Influencia de dicha, o de dicha recibe la criatura al engēdrar, y el edificio en la primera piedra, lib. 1. dis. 4. fol. 11. d
 Ionico quarto hijo de Noë Astrologo y fabio, lib. 1. dis. 4. fol. 10. d
 Isidoro Doctor santo, y sus libros, lib. 2. dis. 9. fol. 49. a
 Isla Meroe mayor que Inglaterra, lib. 1. dis. 1. fol. 3. a
 Islas Afrodisias en la mar y costa de España y su origen y nombre, lib. 2. dis. 2. fol. 34. b
 Islas Espherides, o Canarias, y su descubrimiento por Hanon y cosas, lib. 2. dis. 2. fol. 34. c
 Israel Reyno diuidido, libro. 2. discurso. 9. fol. 48. d

Tabla

Ioana Reyna de Napoles prohijo a don Alonso Rey de Aragon, y arrepiñtiofe, li. 4. dif. 16. fol. 147. a
 Ioan de Cañamazo hltio grauemente al Rey Catholico don Fernando, lib. 4. dif. 16. fol. 148. c
 Iudios echados de Castilla, lib. 4. dif. 14. fol. 142. c
 Iulio Cessar por ambicion se hizo Emperador, y le mataron, li. 4. dif. 2. fol. 91. c
 Iulio Cessar y Charlo Magno dieron orden en las armas e insignias, lib. 1. disc. 3. fol. 8. d
 Iulio Papa pidio socorro contra Luys Rey de Francia al Rey Catholico y se le dio, lib. 4. dif. 17. fol. 151. d
 Iupiter, o Zoroastes fue el primero Magico, lib. 1. dif. 3. fol. 9. c
 Iupiter Olimpico y su templo y figura maravillofa, lib. 1. dif. 5. fol. 14. b
 Iusticia en Dios es infinita, y su misericordia y gual o mas grande, libro. 3. disc. 1. fol. 115. a
 Iusticia es la mas excelente virtud, li. 4. dif. 8. fol. 59. a
 Juzgar y determinar cosas de duda sin conocimiento de verdad, malo y peligroso, lib. 2. dif. 3. fol. 35. b
 Iustiniano Emperador y otros dos Emperadores sin narizes y orejas, libro. 2. disc. 11. fol. 53. b

L

Legia Partenope y Leucosia, hijas del Rey de Sicilia, estremadas en musica, y conuertidas en Serenas, o Nereidas, lib. 4. dif. 11. fol. 131. c
 Leguas del circuyto de España, lib. 2. dif. 2. fol. 34. b
 Lengua Romance es la vulgar de Roma, lib. 1. dif. 5. fol. 13. b
 Lengua Bascuence y su antigüedad, li. 1. dif. 5. fol. 13. b
 Leon ciudad y su origé y armas, y qual esta a la diestra el Leó, o el Castillo, y otras cosas excelentes, lib. 3. dif. 2. fol. 61. d. y folio. 62. a. b

Leonogildo Rey Godo, lib. 2. dif. 7. fol. 44. b
 Leon Papa preso facada la lengua y ojos, fa no milagrosamente, lib. 3. dif. 4. fol. 67. b
 Letras no embotan armas, y como se ayudã, lib. 4. dif. 7. fol. 111. c
 Letras y armas ilustran a los hombres, lib. 3. dif. 2. fol. 61. b
 Letras y su excelencia y como se deve vsar dellas, en el principio do trata de historia, fol. 1.
 Leyes si se han de quebrar sera por Reynar, li. 4. dif. 2. fol. 91. c
 Libertad no se deve perder por ninguna cosa, lib. 3. dif. 5. fol. 69. d
 Lineas del Conde Fernan Gonçalez y del Cid, de quien tomaron deudo los Reyes de Godos y España, lib. 4. dif. 1. folio. 88. d
 Linea, o raya que diuide a Asia y Africa y Europa, del Septentrion al Medio dia, li. 1. dif. 1. fol. 1. b
 Lisboa poblada de Vlixes y de Romanos, lib. 2. dif. 1. fol. 30. b
 Locos a vezes dan buenos consejos, lib. 4. dif. 6. fol. 111. a
 Ludouico tyrano de Milan muerto, lib. 4. dif. 16. fol. 147. d
 Luys Rey de Francia fue a conquistar a Napoles, lib. 4. dif. 16. fol. 147. a
 Luys Rey de Francia rompio contra el Papa, y junto conciliabolo contra el, lib. 4. dif. 17. fol. 151. d
 Luna no tiene de si mesma claridad ninguna, lib. 3. dif. 2. fol. 63. c
 Lutero publico su secta para llevar millones de almas al infierno, lib. 4. dif. 18. fol. 155. c
 Luzero y su famoso templo en sant Lucar, y sus influencias, y que es el planeta Venus, lib. 2. dif. 2. fol. 34. a

M

Magica y su origen y partes, lib. 2. dif. 8. fol. 45. a
 Magnanimidad y su diffinicion y cosas, li. 3. dif. 6. fol. 71. d
 Magoth segundo hijo de Iaphet, nieto de Noë

de las cosas notables.

Noë poblo la Scitia de Europa, y del vien los Godos, libro. 1. discurso. 1. folio. 5. b
 Mahoma y su origen y cosas, libro. 2. dif. 8. fol. 46. c
 Mamelucos y su origen y cosas, lib. 4. dif. 12. fol. 136. a. b
 Magnaripez de la Isla Española maravilloso, lib. 4. dif. 18. fol. 157. d
 Mançanas de oro do las huuo, libro. 2. dif. 2. fol. 34. c
 Marco Antonio y Cleopatra y su potencia y muertes, li. 3. dif. 8. fo. 86. b. c. d. y fol. 77. a
 Marco Crafo y su soberuia y muerte, lib. 4. dif. 6. fol. 108. b
 Mar de Abacu y sus cosas, li. 1. dif. 2. fol. 2. b
 Mar del Sur y sus cosas, lib. 4. dif. 12. fol. 145. b. c. d
 Mar elado que no se yela, lib. 1. dif. 1. fol. 4. b
 Mar es fuente de todas las aguas, lib. 1. dif. 1. fol. 2. b
 Mar Mediterraneo de Constantinopla, a do se estiene, lib. 1. dif. 1. fol. 4. a
 Mar Mediterraneo dõde comieça y se estiene de, lib. 1. dif. 1. fol. 1. b
 Marte Dios de los Godos les influya valentia, y su influencia natural excelente, lib. 1. dif. 2. fol. 5. c
 Martin Pelaez de couarde fue hecho valiente Cauallero, lib. 4. dif. 4. fol. 98. d
 Materia sin forma que es, lib. 3. dif. 2. fo. 62. d
 Mauregato concedio a los Moros quinientos sueldos de oro por cada donzella, li. 3. dif. 3. fol. 65. c
 Mauritania Cesariense es Bugia y Argel, li. 2. dif. 4. fol. 37. d
 Mauros llamados marranos por yerro, li. 2. dif. 8. fol. 46. d
 Mecencio Rey cruelissimo, lib. 2. dif. 6. fol. 41. b
 Medico perfecto ha de saber las siete artes liberales, y para q̄ aprouecha cada vna, lib. 4. dif. 11. fol. 131. a
 Mēphis ciudad y sus pyramides maravillosas, lib. 1. dif. 1. fol. 2. c
 Mercurio tenido por Dios, Rey excelente sotilizo la musica, y Amphion tambien, lib. 4. dif. 11. fol. 131. a. b

Mercurio Trimegisto tuuo conocimiento de vn Dios, y grandes virtudes, lib. 4. dif. 11. fol. 131. b
 Merida y su gran potencia, lib. 2. discurso. 1. fol. 29. d
 Merlin quien fue, y sus pronosticos, libro. 2. dif. 11. fol. 54. a
 Milites y su origen, lib. 1. dif. 10. fol. 28. b
 Milon y su muerte y cosas, lib. 3. disc. 3. fol. 64. a
 Minas de oro de Guinea halladas por el Rey de Portugal, lib. 4. dif. 15. fol. 145. d
 Minerua origen de Athenas y su estatua excelente, lib. 1. dif. 5. fol. 14. b
 Miño rio diuide a Portugal de Galizia, li. 2. dif. 1. fol. 30. a
 Monarchias quatro, que succedieron vna a otra, lib. 1. dif. 2. fol. 6. c
 Monte Atlantico y sus cosas, lib. 2. disc. 2. fol. 34. c
 Montcolobrer, e Ibiça, Islas contrarias de estrañas cosas, lib. 2. dif. 2. fol. 31. c
 Monteros de Espinosa, y su origen, lib. 4. dif. 1. fol. 85. d
 Montes de la Luna do baxa el Nilo y su cūbre Caucafo, y cosas, lib. 1. dif. 1. fol. 3. a
 Montes Pirineos y sus terminos, lib. 2. dif. 1. fol. 30. b. y fol. 31. b
 Monuedro Sagunto y su destrucion, li. 2. dif. 2. fol. 32. b
 Moscoui vltima tierra del mundo al Septentrion, lib. 1. dif. 1. fol. 4. b
 Mudarra Gonçalez vengo las muertes de los siete Infantes de Lara, libro. 3. disc. 10. fol. 84. a. b
 Muerte del Cid reuelada, lib. 4. dif. 4. folio. 101. d
 Muerte espantosa de dos Infantes, lib. 4. dif. 8. fol. 115. d
 Mugeres de los Godos fueron varoniles y vsaron las armas, lib. 1. dif. 2. fol. 7. b
 Musca imbio a España a Tarife, lib. 2. dif. 11. fol. 54. d
 Musca señoreo a España, y murio de pesar, lib. 2. dif. 12. fol. 58. b
 Musica de las Serenas, y otras cosas semejan tes auisan que huyamos de peccar, lib. 4. dif. 11. fol. 132. a

Musi-

Tabla

Musica quiere remedar ala naturaleza mas que otra cosa, lib. 4. dif. 11. fol. 131. c
Musica, vna delas siete artes liberales, y su origē y cosas excelētes, lib. 4. dif. 11. fol. 130. d
Musica y su origē, lib. 2. dif. 5. fol. 40. a

N.

N Abuc Donosor y su historia y sucesores, lib. 4. dif. 5. fol. 103. d
Naciones muchas de la Scitia de Europa, lib. 1. dif. 1. fol. 4. d
Nauarra cōquistada por el Rey Catholico, y Duque de Alua, y el derecho que tuuo para ello, lib. 4. dif. 17. fol. 152. c
Nauarra prosigue su Reynado y de don Sācho el mayor, lib. 4. dif. 1. fol. 30. c
Nauarra y su origē de Reyno, lib. 2. dif. 1. fol. 30. c. y fol. 75. d
Nauegacion de todo el mundo, de Ioā Sebastian del Cano, lib. 4. dif. 15. fol. 145. c
Neptuno y sus focas y cosas, libro. 4. dif. 18. fol. 157. b
Nilo rio es el Geō, vno de quatro del Parayso terrenal, y sus fuentes no halladas, y cosas, lib. 1. dif. 1. fol. 2. c
Nimpha Calypso y sus cosas, li. 4. dif. 18. fol. 157. b
Nimpha Castalia se despeño, do nacio su fuente maravillosa, li. 1. dif. 3. fol. 9. a
Nimpha Ino y sus tocās, lib. 4. dif. 18. fol. 157. b
Nimpha Ocañon, y su historia y cosas, lib. 1. dif. 9. fol. 22. d
Noble qual se lo puede llamar, li. 1. dif. 10. fol. 28. d
Nobleza de Godos no tiene y qual, li. 4. dif. 18. fol. 157. a. b
Nobleza y su origen y partes, lib. 1. dif. 10. fol. 28. a. b
Noē partio el mundo a sus tres hijos en tres prouincias, y su descripcion y cosas, lib. 1. dif. 1. fol. 1. a. y dif. 2. fol. 5. b
Norte Antartico, lib. 4. dif. 15. fol. 145. d
Noruega y Suecia, do dura el dia medio año, y la noche otro medio, lib. 1. dif. 1. fol. 4. b

O.

O beliscos piedras de punta se crían en Siene, lib. 1. dif. 1. fol. 3. a

Obeliscos ponía los Españoles sobre sus sepulturas, li. 3. dif. 6. fol. 72. a
Ordē dela Jarretera, y su origen y cosas, li. 4. dif. 18. fol. 156. c
Orden de los Cielos durara lo q̄ el mundo y como quedatā, li. 3. dif. 2. fol. 63. c
Olimpo mōte, do esta maravilloso, li. 1. dif. 4. fol. 10. b
Olujido de razon es amor carnal, lib. 2. dif. 11. fol. 52. d
Oña y su fundacion, lib. 3. dif. 10. fol. 86. a
Onorio Emperador descuydado, lib. 1. dif. 9. fol. 25. a
Onorio Emperador y Constancio toman en su amistad a los Godos, li. 2. dif. 3. fol. 36. a
Onorio quiso echar los Godos de España, y no pudo, li. 1. dif. 10. fol. 37. a
Oraculo de Apolo fue el primero, y sus cosas maravillosas, lib. 1. dif. 3. fol. 79. a
Oraculos cessauā nacido Christo, y en Indias con el santissimo Sacramento, lib. 1. dif. 3. fol. 11. c
Origen de pedir a Dios agua y lluuias, lib. 2. dif. 1. fol. 29. c
Ormuz Isla riquissima de pesqueria de perlas y piedras preciosas, lib. 1. dif. 1. fol. 2. a
Oro es el mas noble metal por sus representaciones, lib. 4. dif. 16. fol. 149. b
Osadia temeraria no es de loar si a fortaleza verdadera no conforma, li. 3. dif. 3. fol. 63. d
Osiris Dionysio, o Iupiter famoso, li. 2. dif. 2. fol. 32. d
Osiris Sol adorado por Dios, y la Luna Isis, lib. 1. dif. 3. fol. 9. a
Ouiedo sepulchro de los Reyes de España lib. 2. dif. 1. fol. 30. b

P.

P Adrōn de Sanctiago, li. 2. dif. 1. fol. 30. a
Palma y sus virtudes excelentes, lib. 1. dif. 6. fol. 15. d
Pāplona se llamo Pōpiolis, li. 2. dif. 1. fol. 30. c
Pantheon tēplo de todos los dioses de Roma dado al Papa para todos Santos, li. 2. dif. 8. fol. 45. d
Parāyso terrenal donde esta, li. 1. dif. 1. fol. 2. a

Pau-

delas cosas notables.

Paulo traydor al Rey Bamba, lib. 2. dif. 10. fol. 51. a
Paz jurada entre Romanos y Cartagineses con sacrificios y cosas singulares, lib. 2. dif. 2. fol. 32. a
Pedro Nauarro buen Capitan conquisto a Oran, Bugia y Tripol, li. 4. dif. 17. fol. 151. b
Pendōn y caldera daua el Rey a quien hazia rico hombre, lib. 4. dif. 8. fol. 116. c
Perseuerancia en el biē obrar es mas noble virtud, lib. 4. dif. 18. fol. 153. d
Phidias famoso escultor, lib. 1. dif. 5. fol. 14. b
Piedra del dragon, India del Rey Giges maravillosa, y su historia, lib. 1. dif. 4. fol. 11. a
Pintores excelentes, y sus pinturas excelentes, y auissos, lib. 4. dif. 11. fol. 132. b
Ponçoñas maravillosas de Africa, lib. 3. dif. 10. fol. 83. c
Portugal Condado como se hizo Reyno y sus Reyes, lib. 4. dif. 3. fol. 94. d
Portugalo de do tomo nombre Portugal, lib. 2. dif. 1. fol. 30. a
Portugueses ganaron la India Oriental, li. 4. dif. 18. fol. 154. a
Potēcia de Granada y sus Reyes, li. 4. dif. 14. fol. 141. d
Pozos maravillosos junto al templo de Caliz, lib. 2. dif. 2. fol. 34. a
Priapo adorado por Dios, lib. 1. dif. 3. fol. 9. c
Principes crueles Ahogados en su sangre, li. 2. dif. 7. fol. 41. a
Preste Ioan y su nombre y potencia y religion, lib. 1. dif. 1. fol. 3. c
Probo Emperador bueno, li. 1. dif. 7. fol. 18. a
Pronosticar lo por venir fuera de causas naturales, burla y falso, lib. 1. dif. 7. fol. 19. a
Pronostico del nōbre de Henrique Principe de Nauarra, de Henrique peregrino lo fue a perder el Reyno, li. 4. dif. 17. fol. 153. a
Pronosticos de Seneca del descubrimiento de las Indias, lib. 4. dif. 15. fol. 142. d
Pronostico dela ruyna de Roma, li. 1. dif. 4. fol. 11. d
Pronostico no le ay cierto, ni fortuna buena ni mala, sino prouidencia diuina, lib. 4. dif. 7. fol. 92. b. c. d
Pronosticos de la destruycion de España, y como se deuē entēder, li. 2. dif. 11. fol. 54. a

Pronosticos diferentes, y sus cosas, y sus efectos, lib. 1. dif. 7. fol. 19. a
Puertas Caspias que hizo Alexandro el Magno, lib. 3. dif. 4. fol. 66. d

Q.

Quinto fabio Panphilo Embaxador Romano a los Cartagineses valeroso, li. 2. dif. 2. fol. 32. b

R.

R Adagasio Rey de Godos vécido, li. 1. dif. 8. fol. 21. d
Ramiro mōge Rey d' Aragō, li. 2. dif. 1. fol. 31. a
Rayos y sus quatro diferencias y efectos maravillosos, lib. 1. dif. 7. fol. 18. c
Recisūdo buē Rey Godo, li. 2. dif. 9. fol. 48. b
Reliquias de Ouiedo muchas, lib. 2. dif. 9. fol. 50. a
Remisūdo Duque de Cantabria, lib. 2. dif. 10. fol. 51. a
Refollo de sant Lazaro al Cid, y porque se dize, lib. 4. dif. 4. fol. 103. b
Rey Chiquito de Granada preso, y quiē fue lib. 4. dif. 14. fol. 141. a. b. c
Reyes Catholicos que hijos tuuieron, lib. 4. dif. 16. fol. 149. c
Reyes de Castilla y España tienen derecho a Nauarra, y otros Reynos, li. 3. dif. 7. fol. 74. a
Reyes de España por q̄ se intitulan primero Reyes de Castilla, lib. 3. dif. 7. fol. 74. a
Reyes de Godos buenos muchos vno tras otro, lib. 2. dif. 9. fol. 48. c
Reyes de Godos elegidos por mas sabios, lib. 1. dif. 2. fol. 6. a
Reyes Godos cō dō Philippe II. lib. 4. dif. 11. fol. 132. d
Reyes han de reprimir sus fuerças y osadia saluo en ciertos casos, lib. 3. dif. 2. fol. 64. b
Romapago tributo a los Godos, li. 1. dif. 6. fol. 15. c
Roma y su grā potencia, quando los Godos comēçaron guerra contra ella, li. 1. dif. 4. fol. 10. a
Rosas y su templo, li. 2. dif. 2. fol. 31. c

S.

S Acricios de los Godos a sus dioses en el mōte Olimpo, lib. 1. dif. 4. fol. 10. b
Salmagē III. Rey Godo gran Philosopho les ensēno letras y costūbres, li. 1. dif. 2. fol. 5. c

Sa-

Samotes sacerdote mayor de los Godos, y sus sacrificios, lib. 1. dif. 5. fol. 14. b
 Sant Hieronymo del Pazo en Madrid como se fundo, lib. 4. dif. 10. fol. 127. d
 Sangre de los muertos en la batalla de Godos contra Athila, lleuaua sus cuerpos, lib. 2. dif. 5. fol. 40. b
 Sant Ioan de Ortega concerto a los Reyes de Castilla y Aragon, lib. 4. dif. 5. fol. 105. a
 Sant Ioan Euangelista desterrado en la Isla Padmos, vino a Epheso, li. 1. dif. 5. fol. 13. a
 Sant Iulian y su fantidad y milagros, libr. 4. dif. 6. fol. 108. d
 Sant Pedro dixo al Cid como y quado moriria, y otras cosas, lib. 4. dif. 4. fol. 101. d
 Sanctiago del cabeçado en Hierusalem, y traydo el cuerpo a España milagrosamente, lib. 3. dif. 4. fol. 67. c
 Sant Isidro fue traydo el cuerpo a Leon, li. 4. dif. 1. fol. 90. b
 Sanctiago y sant Millan pelearon en la batalla de Hazinas contra Moros, libr. 3. dif. 8. fol. 78. a. b
 Saphos la nimpha, cõpuso los primeros cantos, al modo de los romãces, y Fenice los enseño a Achiles, lib. 4. dif. 11. fol. 131. c
 Satiros y Faunos de Ethiopia, lib. 1. dif. 1. fol. 3. b
 Saturnia y Roma poblada de Españoles, li. 2. dif. 2. fol. 35. a
 Scitia de Asia, patria de Amazonas y Turcos, lib. 1. dif. 1. fol. 4. a
 Scitia de Europa, patria de los Godos, lib. 1. dif. 1. fol. 4. a
 Señales de la destruycion de Roma, hecha por los Godos, lib. 1. dif. 9. fol. 23. d
 Sepultura de Gerion primera en España, li. 2. dif. 2. fol. 33. a
 Serenas y Nereydas, que las ay y como son, lib. 4. dif. 11. fol. 131. d
 Serenas y Nereydas y Delphines son afficionados a musica, lib. 4. dif. 11. fol. 131. d
 Serica India donde se inuento la seda, lib. 1. dif. 1. fol. 2. a
 Seueriano Duque de Cartagena y sus hijos santos, lib. 2. dif. 7. fol. 44. b
 Sicheo marido de la Reyna Dido vino a España, y lleuo grandes riquezas, lib. 2. dif. 2.

fol. 33. b
 Siene ciudad donde el Sol no haze sombra, lib. 1. dif. 1. fol. 3. a
 Siete Infantes de Lara entregados a Moros, lib. 3. dif. 10. fol. 84. a
 Simancasy sus siete donzellas mancas, y su nombre y libertad, lib. 3. dif. 3. fol. 65. b
 Sisebuto buen Rey Godo, libro. 2. dif. 8. fol. 46. b
 Soldan de Egypto, y su origen y fin, li. 4. dif. 12. fol. 136. a. b. c
 Soldan de Persia imbio grã presente al Cid, lib. 4. dif. 4. fol. 101. b
 Sophi y su origen y potencia, li. 4. dif. 12. fol. 135. c
 Subito plazery pesar, mata subitamente, li. 1. dif. 10. fol. 25. c
 Suyntila buen Rey Godo, y como liberto a España del Imperio Romano, lib. 2. dif. 9. fol. 47. d

T.

TAjo rio, y quien le dio el nombre, li. 2. dif. 1. fol. 30. a
 Tamira Reyna de Godos famosa, vencio y mató al Rey Sciro de Persia, lib. 1. dif. 2. fol. 6. a
 Tãto son estimados los hechos de los passados, quanto los muestra los ingenios de los que escriuen, en el principio de la historia, fol. 1.
 Tarifa fue Tarteso ciudad famosa, y su templo y cosas, lib. 2. dif. 2. fol. 33. b
 Tarife torno a España, lib. 3. dif. 1. fol. 59. c
 Tarragona ciudad famosa, li. 2. dif. 2. fol. 31. c. d
 Tartaros y su Rey gran Tamorlan y sus cosas e historia, lib. 1. dif. 1. fol. 4. a
 Templança y su figura exçelente, li. 4. dif. 13. fol. 138. c
 Templo de Leon vno de quatro de España, y quales son, lib. 3. discurso. 6. fol. 72. d
 Templo del Luzero en Sant Lucar exçelente, y sus cosas, y que es el planeta Venus, y sus influencias, lib. 2. discurso. 2. fol. 34. a
 Templo de nuestra Señora en el Cayro, donde ella y Christo estuuieron escondidos de Herodes, lib. 1. dif. 1. fol. 2. d

Tem-

Templos deuen ser respectados, y los castigos de Dios a los que no los han respectado, lib. 4. dif. 5. fol. 103. d
 Teodofredo Infante preso, li. 2. dif. 10. fo. 52. a
 Thanays Rey de Godos vencio al Rey Vexores de Egypto, lib. 1. dif. 2. fol. 5. d
 Thanays Rey de Godos famoso dio nõbre al rio Thanays, lib. 1. dif. 2. fol. 5. d
 Thays ramera famosa, lib. 3. dif. 8. fol. 77. a
 Theatro de Curion en el ayre, marauilloso, lib. 4. dif. 16. fol. 149. b
 Theatro de Roma marauilloso, lib. 4. dif. 16. fol. 149. b
 Teodorico muerto, y succede su hijo Thurismundo, lib. 2. dif. 5. fol. 40. b
 Theodorico II. Rey muerto por Eurigo su hermano, lib. 2. dif. 6. fol. 41. d
 Theodorico III. Rey Godo, de quien vienen los Reyes Godos de España, li. 2. dif. 4. fol. 37. b
 Theodorico Rey Godo, y Ecio Romano se aperciben a batalla contra el Rey Ati- la, lib. 2. dif. 4. fol. 39. a
 Theodoreo ingrato, li. 2. dif. 7. fol. 43. c
 Theodosto Arçobispo de Senilla y primado de España falso los libros de Sant Isidro, y fue herege, lib. 2. dif. 9. fol. 49. a
 Theolongo Bachio Español exçelente, li. 1. dif. 10. fol. 36. b
 Thãson mató a su hermano Osiris y Jupiter eimbio los pedaços del a los Geriones, y otros cõjurados, li. 2. dif. 2. fol. 33. a
 Thubal enseño a los Españoles grandes cosas, y les dio leyes en metros, lib. 2. dif. 1. fol. 29. c
 Thubal fundo a Setubal, li. 2. dif. 1. fo. 29. b. c
 Thubal poblo a España tras el diluuiio, lib. 2. dif. 1. fol. 29. b
 Thurismundo Rey Godo muerto por sus hermanos, lib. 2. dif. 6. fol. 42. a
 Tierra trago a Pero Gõçalez de Hitero milagrosamente, lib. 3. dif. 7. fol. 75. b
 Toledo y su origẽ y cosas, lib. 2. dif. 12. fo. 53. c
 Torre encantada de Toledo, y sus cosas, li. 2. dif. 11. fol. 53. c
 Torridazona y sus cosas, li. 4. dif. 15. fo. 145. d
 Trajano Emperador exçelente, lib. 1. dif. 5. fol. 13. a

Trapifonda y su Emperador perdido, li. 4. dif. 10. fol. 103. d
 Tres Reyes poderosísimos en leuante, li. 4. dif. 12. fol. 135. b
 Tres fuertes de estados del mudo, y quales son, lib. 4. dif. 1. fol. 87. b
 Tributo concedido a Sanctiago y Sant Millan, lib. 3. dif. 8. fol. 78. c
 Tributo concedido a Sanctiago, lib. 3. dif. 5. fol. 70. c
 Triumphos de los Reyes Catholicos y dotaciones grandes, lib. 4. dif. 16. fol. 146. c. y fol. 149. a. b. c
 Triumphos y su origen y cosas, lib. 2. dif. 9. fol. 47. c
 Troya y su destruycion, lib. 1. dif. 6. fol. 16. a. b. c. d
 Turcos salieron de la Scitia de Asia, y sus cõquistas y ley, lib. 3. dif. 4. fol. 66. c

V.

Valencia ganada del Cid, li. 4. dif. 3. fol. 97. d
 Valencia y sus cosas, lib. 2. dif. 2. fol. 31. d
 Valentiniano Emperador, li. 2. dif. 3. fol. 36. c
 Valẽtino Duque ambiciosísimo preso por el gran Capitan y traydo a España, libr. 4. dif. 16. fol. 149. a
 Valentino Duque muerto, y versos de su sepultura, lib. 4. dif. 17. fol. 152. b
 Valladolid de quien huuo el nombre, lib. 3. dif. 7. fol. 74. c
 Vandalos, Alanos y Suenos entran en España, y donde eran, lib. 1. dif. 10. fol. 25. d
 Vandalosia es Andaluzia, y de quien tomo nombre, lib. 2. dif. 3. fol. 35. d
 Variables son todas las cosas del mudo, li. 1. dif. 8. fol. 20. d
 Vbalia tercero Rey Godo en España, lib. 2. dif. 3. fol. 35. c
 Velas mataron al Infante don Garcia, lib. 4. dif. 1. fol. 88. b
 Vellocino dorado, que representa, y es origen del Tufon, y su historia, li. 1. dif. 3. fo. 8. a. b. c
 Venecia y su origen, libro. 2. discurso. 6. fol. 41. a

Veri-

Tabla delas cosas notables.

Verigo hijo de Iaphet, nieto de Noe primo ro Rey de Godos. lib. 1. dif. 2. fol. 5. b	dif. 13. fol. 138. a
Viento Zefiro que empreña las yeguas. li. 2. dif. 1. fol. 29. d	Virtud vnida, lo flaco haze fuerte y reparti- da, lo enflaquece. lib. 1. dif. 8. fol. 21. a
Virtudes como se deuen cultivar. lib. 3. dif. 4. fol. 66. a	Vlt Miramamolín de los Moros. lib. 2. dif. 11
Virtudes de los Reyes Catholicos, libro. 4. dif. 13. fol. 138. b	Vlixes Rey de Itaca, destruyda troya, vino en España. lib. 2. dif. 1. fol. 30. a
Virtudes que deuen tener las mugeres casa- das. libro. 3. discurso. 9. folio. 78. d	fol. 54. d
Virtudes que el hombre puede vsar. libr. 4.	Vñez Rey de Africa vencido del Cid. lib. 4 dif. 3. fol. 97. b
	Vsuncafano Rey de Persia y su potencia y cosas. lib. 4. dif. 12. fol. 135. c

Laus Deo.

